

SVARBIAUSIŲ SPRENDIMŲ APŽVALGA 2023 METAI

**Tyrimų ir dokumentacijos DIREKTORATO
PARENGTAS SANTRAUKŲ APIBENDRINIMAS**

Turinys

Ižanga	12
1 skyrius – Teisingumo Teismas.....	13
I. Europos Sąjungos bendrosios vertybės ir pagrindinės teisės	13
1. Teisinė valstybė ir veiksminga teisminė gynyba.....	13
2023 m. birželio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)</i> (C-204/21, EU:C:2023:442).....	13
2023 m. liepos 13 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>YP ir kt. (Teisėjo imuniteto panaikinimas ir jo nušalinimas nuo pareigų)</i> (C-615/20 ir C-671/20, EU:C:2023:562)	20
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Krajowa Rada Sądownictwa (Leidimas teisėjui toliau eiti pareigas)</i> (C-718/21, EU:C:2023:1015)	26
2. <i>Nullum crimen, nulla poena sine lege</i> ir nusikaltimų bei bausmių proporcingumo principai	30
2023 m. gegužės 4 d. Sprendimas <i>Agentia Națională de Integritate</i> (C-40/21, EU:C:2023:367)	30
2023 m. liepos 24 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Lin</i> (C-107/23 PPU, EU:C:2023:606)	32
3. <i>Ne bis in idem</i> principas	36
2023 m. rugsėjo 14 d. Sprendimas <i>Volkswagen Group Italia ir Volkswagen Aktiengesellschaft</i> (C-27/22, EU:C:2023:663)	36
4. Asmens duomenų apsauga	39
a. Leidimas klausytis telefoninių pokalbių baudžiamajame procese	39
2023 m. vasario 16 d. Sprendimas <i>HYA ir kt. (Leidimų klausytis telefoninių pokalbių motyvavimas)</i> (C-349/21, EU:C:2023:102)	39
b. Biometrinių ir genetinių duomenų rinkimas baudžiamajame procese	41
2023 m. sausio 26 d. Sprendimas <i>Ministerstvo na vnatreshnite raboti (Biometrinių ir genetinių duomenų registravimas policijoje)</i> (C-205/21, EU:C:2023:49)	41
c. Asmens duomenų, pateiktų institucijoms baudžiamajame procese, tolesnis naudojimas administracinėje procedūroje	44
2023 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas <i>Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra</i> (C-162/22, EU:C:2023:631)	44
d. Asmens duomenų tvarkymas internetiniuose socialiniuose tinkluose	47

2023 m. liepos 4 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Meta Platforms ir kt. (Bendrosios socialinio tinklo naudojimo sąlygos)</i> (C-252/21, EU:C:2023:537)	47
e. Teisė susipažinti su asmens duomenimis	51
2023 m. spalio 26 d. Sprendimas <i>FT (Medicinos dokumentų kopijos)</i> (C-307/22, EU:C:2023:811)	51
f. Administracinių baudų už BDAR pažeidimus skyrimas	54
2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Nacionalinis visuomenės sveikatos centras</i> (C-683/21, EU:C:2023:949)	54
2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Deutsche Wohnen</i> (C-807/21, EU:C:2023:950)	56
II. Sąjungos teisė	60
1. Laisvą Sąjungos piliečių judėjimą ribojančios priemonės	60
2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Nordic Info</i> (C-128/22, EU:C:2023:951)	60
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Chief Appeals Officer ir kt.</i> (C-488/21, EU:C:2023:1013)	63
2. Sąjungos pilietybės praradimas netekus valstybės narės pilietybės.....	66
2023 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Udlændinge- og Integrationsministeriet (Danijos pilietybės netekimas)</i> (C-689/21, EU:C:2023:626)	66
3. Trečiųjų šalių piliečių, Sąjungos piliečio šeimos narių, išvestinė teisė gyventi šalyje	67
2023 m. birželio 22 d. Sprendimas <i>Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Nepilnamečio Nyderlandų piliečio motina tailandietė)</i> (C-459/20, EU:C:2023:499)	67
III. Judėjimo laisvės Sąjungoje	70
1. Įsisteigimo laisvė	70
2023 m. birželio 8 d. Sprendimas <i>Prestige and Limousine</i> (C-50/21, EU:C:2023:448)	70
2023 m. liepos 13 d. Sprendimas <i>Xella Magyarorszá</i> g (C-106/22, EU:C:2023:568)	72
2. Laisvė teikti paslaugas	74
2023 m. kovo 16 d. Sprendimas <i>Beobank</i> (C-375/21, EU:C:2023:215)	74
3. Laisvas kapitalo judėjimas.....	76
2023 m. spalio 12 d. Sprendimas <i>BA (Paveldimas turtas – Socialinė būsto politika Sąjungoje)</i> (C-670/21, EU:C:2023:763)	76
IV. Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija	79
1. Prieglobsčio politika	79

2023 m. liepos 6 d. Sprendimas <i>Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą)</i> (C-663/21, EU:C:2023:540)	79
2023 m. liepos 6 d. Sprendimas <i>Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą)</i> (C-8/22, EU:C:2023:542)	79
2023 m. liepos 6 d. Sprendimas <i>Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Iltin sunkus nusikaltimas)</i> (C-402/22, EU:C:2023:543)	79
2. Imigracijos politika	83
2023 m. balandžio 18 d. Sprendimas <i>Afrin</i> (C-1/23 PPU, EU:C:2023:296)	83
2023 m. birželio 29 d. Sprendimas <i>Stadt Frankfurt am Main ir Stadt Offenbach am Main (Leidimo gyventi antroje valstybėje narėje pratęsimas)</i> (C-829/21 ir C-129/22, EU:C:2023:525)	85
3. Sienų kirtimas.....	87
2023 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) Parlamentas / Komisija (Vizos reikalavimo netaikymas Jungtinių Amerikos Valstijų piliečiams) (C-137/21, EU:C:2023:625)	87
V. Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose.....	91
1. Europos arešto orderis	91
a. Išduodančiosios teisminės institucijos jurisdikcija	91
2023 m. sausio 31 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Puig Gordi ir kt.</i> (C-158/21, EU:C:2023:57).....	91
b. Europos arešto orderių vykdymas ir perdavimo sąlygos.....	93
2023 m. balandžio 18 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>E. D. L. (Liga grindžiamas atsisakymo perduoti pagrindas)</i> (C-699/21, EU:C:2023:295).....	93
2023 m. birželio 6 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>O. G. (Europos arešto orderis dėl trečiosios šalies piliečio)</i> (C-700/21, EU:C:2023:444).....	95
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>GN (Vaiko interesais grindžiamas atsisakymo pagrindas)</i> (C-261/22, EU:C:2023:1017).....	98
2. Teisė į informaciją baudžiamajame procese	100
2023 m. birželio 22 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>K. B. ir F. S. (Nagrinėjimas savo iniciatyva baudžiamosios teisės srityje)</i> (C-660/21, EU:C:2023:498)	100
3. Abipusis nuosprendžių baudžiamosiose bylose pripažinimas	103
2023 m. sausio 12 d. Sprendimas <i>MV (Bausmių bendrinimas)</i> (C-583/22 PPU, EU:C:2023:5)	103
4. Europos prokuratūra	106
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>G. K. ir kt. (Europos prokuratūra)</i> (C-281/22, EU:C:2023:1018)	106
VI. Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose.....	109
1. Reglamentas Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo	109

2023 m. liepos 13 d. Sprendimas <i>TT (Neteisėtas vaiko išvežimas)</i> (C-87/22, EU:C:2023:571).....	109
2. Reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą.....	111
2023 m. vasario 16 d. Sprendimas <i>Lufthansa Technik AERO Alzey</i> (C-393/21, EU:C:2023:104).....	111
VII. Transportas.....	114
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas <i>Komisija / Danija (Maksimalus stovėjimo laikas)</i> (C-167/22, EU:C:2023:1020).....	114
VIII. Konkurencija.....	117
1. Karteliai (SESV 101 straipsnis).....	117
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>International Skating Union / Komisija</i> (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).....	117
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Royal Antwerp Football Club</i> (C-680/21, EU:C:2023:1010).....	122
2. Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis)	125
2023 m. sausio 19 d. Sprendimas <i>Unilever Italia Mkt. Operations</i> (C-680/20, EU:C:2023:33)	125
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>European Superleague Company</i> (C-333/21, EU:C:2023:1011).....	128
3. Susijungimai.....	133
2023 m. liepos 13 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Komisija / CK Telecoms UK Investments</i> (C-376/20 P, EU:C:2023:561).....	133
4. Valstybės pagalba	136
2023 m. sausio 12 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>DOBELES HES</i> (C-702/20 ir C-17/21, EU:C:2023:1).....	136
2023 m. sausio 31 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Komisija / Braesch ir kt.</i> (C-284/21 P, EU:C:2023:58)	139
2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Liuksemburgas ir kt. / Komisija</i> (C-451/21 P ir C-454/21 P, EU:C:2023:948).....	142
2023 m. gruodžio 14 d. Sprendimas <i>Komisija / Amazon.com ir kt.</i> (C-457/21 P, EU:C:2023:985)	146
IX. Mokesčių nuostatos	149
2023 m. vasario 28 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Fenix International</i> (C-695/20, EU:C:2023:127)	149
X. Įstatymų suderinimas.....	153
1. Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	153

2023 m. vasario 16 d. Sprendimas <i>Monz Handelsgesellschaft International</i> (C-472/21, EU:C:2023:105)	153
2. Transporto priemonių draudimas	155
2023 m. spalio 12 d. Sprendimas <i>KBC Verzekeringen</i> (C-286/22, EU:C:2023:767)	155
3. Motorinės transporto priemonės	157
2023 m. kovo 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Mercedes-Benz Group</i> (Transporto priemonių su imobilizatoriais gamintojų atsakomybė) (C-100/21, EU:C:2023:229)	157
4. Genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) išleidimas	160
2023 m. vasario 7 d. Sprendimas (didžioji kolegija), <i>Confédération paysanne</i> <i>ir kt. (Atsitiktinė mutagenezė „in vitro“)</i> (C-688/21, EU:C:2023:75)	160
5. Kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketai	163
2023 m. birželio 8 d. Sprendimas <i>UFC – Que choisir ir CLCV</i> (C-407/21, EU:C:2023:449)	163
XI. Internetas ir elektroninė prekyba	166
2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimas <i>Google Ireland ir kt.</i> (C-376/22, EU:C:2023:835)	166
XII. Ekonominė ir pinigų politika	169
2023 m. gegužės 4 d. Sprendimas <i>BCE / Crédit lyonnais</i> (C-389/21 P, EU:C:2023:368)	169
XIII. Viešieji pirkimai	172
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Infraestruturas de</i> <i>Portugal ir Futrifer Indústrias Ferroviárias</i> (C-66/22, EU:C:2023:1016)	172
XIV. Socialinė politika	176
1. Vienodas požiūris užimtumo ir socialinės apsaugos srityje	176
2023 m. sausio 12 d. Sprendimas <i>TP (Audiovizualinės medžiagos valstybinei</i> <i>televizijai montažo režisierius)</i> (C-356/21, EU:C:2023:9)	176
2. Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje	178
2023 m. lapkričio 28 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Commune d'Ans</i> (C-148/22, EU:C:2023:924)	178
2023 m. gruodžio 7 d. Sprendimas <i>AP Assistenzprofis</i> (C-518/22, EU:C:2023:956)	179
3. Darbo laiko organizavimas	181
2023 m. gruodžio 14 d. Sprendimas <i>Sparkasse Südpfalz</i> (C-206/22, EU:C:2023:984)	181
XV. Vartotojų apsauga	184
1. Nesąžiningos sąlygos	184

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas <i>D. V. (Advokato užmokestis – Valandinio įkainio principas)</i> (C-395/21, EU:C:2023:14)	184
2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimas <i>Všeobecná úverová banka</i> (C-598/21, EU:C:2023:845)	186
2. Teisė atsisakyti nuotolinės prekybos sutarčių	188
2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>BMW Bank ir kt.</i> (C-38/21, C-47/21 ir C-232/21, EU:C:2023:1014)	188
XVI. Energija	194
2023 m. kovo 30 d. Sprendimas <i>Green Network (Ipareigojimas grąžinti išlaidas)</i> (C-5/22, EU:C:2023:273)	194
XVII. Tarptautiniai susitarimai	196
1. Sąjungos išorės kompetencija	196
2023 m. sausio 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) <i>Ispanija / Komisija</i> (C-632/20 P, EU:C:2023:28)	196
2. Tarptautinio susitarimo aiškinimas	199
2023 m. vasario 9 d. Sprendimas <i>Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid ir kt. (Darbuotojo turko teisės gyventi šalyje panaikinimas)</i> (C-402/21, EU:C:2023:77)	199
2 skyrius – Bendrasis Teismas	202
I. Sąjungos teisme vykstantys procesai	202
1. „Locus standi“	202
2023 m. rugsėjo 6 d. Nutartis <i>EDAPP / Parlamentas ir Taryba</i> (T-578/22, EU:T:2023:522)	202
2023 m. rugsėjo 20 d. Nutartis <i>Nicoventures Trading ir kt. / Komisija</i> (T-706/22, EU:T:2023:579)	205
2. Ieškinys dėl deliktinės atsakomybės	206
2023 m. birželio 28 d. Sprendimas <i>IMG / Komisija</i> (T-752/20, EU:T:2023:366)	206
3. Sąjungos teismo jurisdikcija	209
2023 m. liepos 26 d. Sprendimas <i>Stockdale / Taryba ir kt.</i> (T-776/20, EU:T:2023:422)	209
II. Institucinė teisė	214
2023 m. birželio 7 d. Sprendimas <i>TC / Parlamentas</i> (T-309/21, EU:T:2023:315)	214
III. Konkurencija	219
1. Procedūra – Prašymas pateikti informacijos	219

2023 m. gegužės 24 d. Sprendimas <i>Meta Platforms Ireland</i> / Komisija (T-451/20, EU:T:2023:276)	219
2. Karteliai – Baudų apskaičiavimas	222
2023 m. spalio 18 d. Sprendimas <i>Clariant ir Clariant International</i> / Komisija (T-590/20, EU:T:2023:650)	222
3. Valstybės pagalba	224
2023 m. gegužės 10 d. Sprendimas <i>Ryanair ir Condor Flugdienst</i> / Komisija (<i>Lufthansa</i> ; COVID-19) (T-34/21 ir T-87/21, EU:T:2023:248)	224
2023 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas <i>ITD ir Danske Fragtmænd</i> / Komisija (T-525/20, EU:T:2023:542)	231
2023 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas <i>Belgija</i> / Komisija (T-131/16 RENV, EU:T:2023:561)	233
2023 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas <i>Magnetrol International ir kt.</i> / Komisija (T-263/16 RENV, T-265/16, T-311/16, T-319/16, T-321/16, T-343/16, T-350/16, T-444/16, T-800/16 ir T-832/16, EU:T:2023:565).....	233
2023 m. rugsėjo 27 d. Sprendimas <i>Banco Santander ir kt.</i> / Komisija (T-12/15, T-158/15 ir T-258/15, EU:T:2023:583)	237
2023 m. gruodžio 20 d. Sprendimas <i>Ryanair ir Malta Air</i> / Komisija (<i>Air France-KLM ir Air France</i> ; COVID-19) (T-494/21, EU:T:2023:831)	240
IV. Dizainas	243
2023 m. kovo 22 d. Sprendimas <i>B&Bartoni</i> / EUIPO – <i>Hypertherm</i> (Elektrodas, <i>skirtas įdėti į degiklį</i>) (T-617/21, EU:T:2023:152).....	243
V. Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės	245
1. Venesuela	245
2023 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas <i>Venesuela</i> / Taryba (T-65/18 RENV, EU:T:2023:529)	245
2. Ukraina	248
2023 m. lapkričio 15 d. Sprendimas <i>OT</i> / Taryba (T-193/22, EU:T:2023:716).....	248
VI. Žemės ūkis ir žuvininkystė.....	252
2023 m. kovo 8 d. Sprendimas <i>Bulgarija</i> / Komisija (T-235/21, EU:T:2023:105)	252
2013 m. liepos 12 d. Sprendimas <i>Cunsorziu di i Salamaghji Corsi – Consortium des Charcutiers Corses ir kt.</i> / Komisija (T-34/22, EU:T:2023:386)	254
VII. Visuomenės sveikata	258
2023 m. spalio 4 d. Sprendimas <i>Ascenza Agro ir Industrias Afrasa</i> / Komisija (T-77/20, EU:T:2023:602)	258
VIII. Energija	263

2023 m. vasario 15 d. Sprendimas <i>Austrian Power Grid ir kt. / ACER</i> (T-606/20, EU:T:2023:64)	263
2023 m. vasario 15 d. Sprendimas <i>Austrian Power Grid ir kt. / ACER</i> (T-607/20, EU:T:2023:65)	263
IX. Bendra prekybos politika	266
1. Antidempingas.....	266
2023 m. birželio 21 d. Sprendimas <i>Guangdong Haomei New Materials ir Guangdong King Metal Light Alloy Technology / Komisija</i> (T-326/21, EU:T:2023:347)	266
2. Trečiosios šalies teisės aktų eksteritorialus taikymas	268
2023 m. liepos 12 d. Sprendimas <i>IFIC Holding / Komisija</i> (T-8/21, EU:T:2023:387)	268
X. Ekonominė ir pinigų politika.....	272
2023 m. lapkričio 22 d. Sprendimas <i>Del Valle Ruiz ir kt. / BPV</i> (T-302/20, T-303/20 ir T-307/20, EU:T:2023:735)	272
2023 m. lapkričio 22 d. Sprendimas <i>Molina Fernández / BPV</i> (T-304/20, EU:T:2023:734)	272
2023 m. lapkričio 22 d. Sprendimas <i>ACMO ir kt. / BPV</i> (T-330/20, EU:T:2023:733)	272
XI. Sąjungos institucijų viešieji pirkimai.....	279
2023 m. balandžio 26 d. Sprendimas <i>OHB System / Komisija</i> (T-54/21, EU:T:2023:210)	279
2023 m. birželio 14 d. Sprendimas <i>Instituto Cervantes / Komisija</i> (T-376/21, EU:T:2023:331)	282
XII. Galimybė susipažinti su institucijų dokumentais.....	285
2023 m. sausio 25 d. Sprendimas <i>De Capitani / Taryba</i> , T-163/21, EU:T:2023:15).....	285
XIII. Viešojo tarnyba	288
1. Našlaičio pensija	288
2023 m. birželio 7 d. Sprendimas <i>OP / Parlamentas</i> (T-59/22, EU:T:2023:313)	288
2. Nepagrįstai išmokėtų išmokų susigrąžinimui taikomas senaties terminas	289
2023 m. spalio 11 d. Sprendimas <i>QT / EIB</i> (T-65/22, EU:T:2023:618)	289
3. Vidaus konkurso atrankos komisijos sudėtis.....	290
2023 m. spalio 18 d. Sprendimas <i>NZ / Komisija</i> (T-668/22, EU:T:2023:653)	290
XIV. Laikimųjų apsaugos priemonių prašymai.....	293

2023 m. vasario 2 d. Nutartis <i>Nicoventures Trading ir kt. / Komisija</i> (T-706/22 R, EU:T:2023:39)	293
2023 m. kovo 1 d. Nutartis <i>Mazepin / Taryba</i> (T-743/22 R, EU:T:2023:102)	294
2023 m. liepos 19 d. Nutartis <i>Mazepin / Taryba</i> (T-743/22 R II, EU:T:2023:406)	295
2023 m. balandžio 19 d. Nutartis <i>UC / Taryba</i> (T-6/23 R, EU:T:2023:206)	297
2023 m. liepos 21 d. Nutartis <i>Arysta Lifescience / EFSA</i> (T-222/23 R, EU:T:2023:417)	299
2023 m. rugpjūčio 9 d. Nutartis <i>Next Media Project / EŽKA</i> (T-338/23 R, EU:T:2023:467)	302
2023 m. rugsėjo 25 d. Nutartis <i>Terminal Ouest Provence / CINEA</i> (T-504/23 R, EU:T:2023:581)	303
2023 m. rugsėjo 27 d. Nutartis <i>Amazon Services Europe / Komisija</i> (T-367/23 R, EU:T:2023:589)	305
2023 m. rugsėjo 29 d. Nutartis <i>Red Bull ir kt. / Komisija</i> (T-306/23 R, EU:T:2023:590)	309

Ižanga

Svarbiausių sprendimų apžvalga yra Tyrimų ir dokumentacijos direktorato kasmet rengiamas leidinys, į kurį sudėtos pagrindinių Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimų santraukos.

Šiame leidinyje apžvelgiami svarbiausi abiejų teismų jurisprudencijos pokyčiai. Jame pateikiama teisės specialistams skirta apibendrinta praėjusių metų pagrindinių jurisprudencijos nuostatų analizė.

Svarbiausių sprendimų apžvalga – tai santraukų, sugrupuotų pagal temas laikantis Europos Sąjungos sutarčių struktūros, rinkinys. Kalbant apie Teisingumo Teismą, pateikiamos visos didžiosios kolegijos sprendimų, taip pat kai kurių penkių teisėjų kolegijų sprendimų, atsižvelgiant į jų svarbą, nagrinėtas sritis, visuomenės suinteresuotumą ir jų originalumą, santraukos. Laikantis tokios pačios logikos, apžvelgiami Bendrojo Teismo sprendimai. Prie kiekvienos santraukos pateikiama nuoroda į sprendimo tekstą, leidžianti iš karto susipažinti su jo turiniu.

Svarbiausių sprendimų apžvalga, kurią visą galima rasti skaitmeniniu formatu, visomis oficialiosiomis Sąjungos kalbomis yra tiesiogiai prieinama institucijos interneto svetainėje.

Celestina Iannone
Direktorė
Tyrimai ir dokumentacija

1 skyrius – Teisingumo Teismas

I. Europos Sąjungos bendrosios vertybės ir pagrindinės teisės¹

1. Teisinė valstybė ir veiksminga teisminė gynyba²

2023 m. birželio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, [EU:C:2023:442](#))

Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teismų nepriklausomumas – SESV 267 straipsnis – Galimybė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą – Sąjungos teisės viršenybė – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai suteikta kompetencija teisėjų imuniteto nuo patraukimo baudžiamajon atsakomybėn panaikinimo ir šio teismo teisėjams taikomos darbo teisės, jų socialinės apsaugos ir išleidimo į pensiją srityse – Draudimas nacionaliniams teismams ginčyti teismų ir konstitucinių organų teisėtumą arba nustatyti ar vertinti teisėjų skyrimo ar jų teisminių įgaliojimų teisėtumą – Teismo atliekamas patikrinimas, ar paisoma tam tikrų reikalavimų, susijusių su pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu, kvalifikuojamas kaip „drausminis nusižengimas“ – „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis Teismas) Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijos išimtinė kompetencija nagrinėti klausimus, susijusius su teismų ar teisėjų nepriklausomumo stoka – Pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniai – Teisė į privataus gyvenimo gerbimą ir teisė į asmens duomenų apsaugą – Reglamentas (ES)

¹ Šioje dalyje taip pat turėtų būti nurodyti šie sprendimai: 2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Nordic Info* (C-128/22, [EU:C:2023:951](#)), pateiktas II.1 dalyje „Laisvą Sąjungos piliečių judėjimą ribojančios priemonės“; 2023 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Udlændinge- og Integrationsministeriet (Danijos pilietybės netekimas)* (C-689/21, [EU:C:2023:626](#)), pateiktas II.2 dalyje „Sąjungos pilietybės praradimas netekus valstybės narės pilietybės“; 2023 m. liepos 6 d. Sprendimas *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą)* (C-663/21, [EU:C:2023:540](#)), 2023 m. liepos 6 d. Sprendimas *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą)* (C-8/22, [EU:C:2023:542](#)), 2023 m. liepos 6 d. Sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Itin sunkus nusikaltimas)* (C-402/22, [EU:C:2023:543](#)), pateikti IV.1 dalyje „Prieglobsčio politika“; 2023 m. balandžio 18 d. Sprendimas *Afrin* (C-1/23 PPU, [EU:C:2023:296](#)), pateiktas IV.2 dalyje „Imigracijos politika“; 2023 m. balandžio 18 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *E. D. L. (Liga grindžiamas atsisakymo perduoti pagrindas)* (C-699/21, [EU:C:2023:295](#)), 2023 m. birželio 6 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *O. G. (Europos arešto orderis dėl trečiosios šalies piliečio)* (C-700/21, [EU:C:2023:444](#)), 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *GN (Vaiko interesais grindžiamas atsisakymo pagrindas)* (C-261/22, [EU:C:2023:1017](#)), pateikti V.1 dalyje „Europos arešto orderis“; 2023 m. gruodžio 7 d. Sprendimas *AP Assistenzprofis* (C-518/22, [EU:C:2023:956](#)), pateiktas XIV.2 dalyje „Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje“; 2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Všeobecná úverová banka* (C-598/21, [EU:C:2023:845](#)), pateiktas XV.1 dalyje „Nesąžiningos sąlygos“; 2023 m. vasario 9 d. Sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid ir kt. (Darbuotojo turko teisės gyventi šalyje panaikinimas)* (C-402/21, [EU:C:2023:77](#)), pateiktas XVII.2 dalyje „Tarptautinio susitarimo aiškinimas“.

² Šioje dalyje taip pat turėtų būti nurodyti šie sprendimai: 2023 m. sausio 31 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Puig Gordi ir kt.* (C-158/21, [EU:C:2023:57](#)), pateiktas V.1 dalyje „Europos arešto orderis“; 2023 m. birželio 22 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *K.B. ir F.S. (Nagrinėjimas savo iniciatyva baudžiamosios teisės srityje)* (C-660/21, [EU:C:2023:498](#)), pateiktas V.2 dalyje „Teisė į informaciją baudžiamajame procese“.

2016/679 – 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai bei 3 dalies antra pastraipa – 9 straipsnio 1 dalis – Neskelbtini duomenys – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teisėjai privalo deklaruoti savo narystę asociacijose, fonduose ar politinėse partijose, taip pat juose einamas pareigas, ir kuriuose numatoma šiose deklaracijose nurodytus duomenis skelbti internete

2017 m. *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) buvo įsteigtos dvi naujos kolegijos, t. y. *Izba Dyscyplinarna* (Drausmės bylų kolegija) ir *Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych* (Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija).

2019 m. gruodžio 20 d. įstatymu, kuriuo iš dalies pakeistas Aukščiausiojo Teismo įstatymas ir kuris įsigaliojo 2020 m., šioms dviem kolegijoms buvo suteikta nauja kompetencija, be kita ko, leisti iškelti baudžiamąją bylą teisėjams arba juos suimti³. Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijai buvo suteikta išimtinė kompetencija nagrinėti prieštaravimus ir teisės klausimus dėl teismo ar teisėjo nepriklausomumo⁴. Be to, pagal šį pakeitimo įstatymą draudžiama Aukščiausiajam Teismui, įskaitant Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegiją, ginčyti teismų, valstybės institucinių organų ar institucijų, atsakingų už teisės kontrolę ir apsaugą, teisėtumą, taip pat konstatuoti ir vertinti teisėjo paskyrimo teisėtumą⁵. Tame įstatyme taip pat patikslinta teisėjų drausminio nusižengimo sąvoka⁶.

Tuo pačiu pakeitimo įstatymu taip pat buvo pakeistas Bendrosios kompetencijos teismų įstatymas, įtraukiant į jį nuostatas, analogiškas toms, kuriomis iš dalies pakeistas Aukščiausiojo Teismo įstatymas⁷. Jame nustatyta ir tvarka, taikytina galimam bendrosios kompetencijos teismų teisėjų patraukimui baudžiamojon atsakomybėn⁸. Be to, kaip ir Aukščiausiojo Teismo teisėjams, jame nustatyta bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pareiga deklaruoti narystę asociacijose, ne pelno fonduose ir politinėse partijose, įskaitant už laikotarpį, ankstesnį, nei jie pradėjo eiti teisėjo pareigas, ir numatyta skelbti šią informaciją internete⁹. Daug šių naujų nuostatų taikytina ir administraciniais teismams¹⁰.

³ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 27 straipsnio 1 dalis.

⁴ Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija turi kompetenciją nagrinėti klausimus dėl teisėjų nušalinimo ar prieštaravimų, susijusių su teismo ar teisėjo nepriklausomumo stoka, taip pat skundus dėl teismo sprendimų pripažinimo neteisėtais, jeigu neteisėtumas susijęs su asmens, paskirto į teisėjo pareigas ir priėmusio sprendimą byloje, statuso ginčijimu (iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 26 straipsnio 2–6 dalys). Ji taip pat turi išimtinę kompetenciją nagrinėti Aukščiausiajame Teisme kylančius teisės klausimus dėl teismo ar teisėjo nepriklausomumo (iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 82 straipsnio 2–5 dalys).

⁵ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 ir 3 dalys.

⁶ Aukščiausiojo Teismo teisėjas drausmine tvarka atsako už profesinius pažeidimus, be kita ko, už akivaizdų ir šiurkštų teisės normų pažeidimą, veiksmus ar neveikimą, kuriais trukdomas ar sunkiai sutrikdomas teisminės valdžios veikimas, arba veiksmus, kuriais ginčijamas teisėjo darbo santykių buvimas, teisėjo paskyrimo galiojimas ar Lenkijos Respublikos konstitucinio organo teisėtumas (iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalis).

⁷ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 42a straipsnyje pakartojamas iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 29 straipsnio 2 ir 3 dalių tekstas, o 107 straipsnio 1 dalyje – iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalies tekstas (žr. ankstesnę išnašą).

⁸ Žr. iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 80 straipsnį ir 129 straipsnio 1–3 dalis.

⁹ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 88a straipsnio 1 ir 4 dalyse nustatyta:

„1. Teisėjas privalo pateikti rašytinę deklaraciją, joje turi būti nurodyta:

1) jo narystę asociacijoje, įskaitant asociacijos pavadinimą ir buveinę, einamas pareigas ir narystės laikotarpį;

2) pareigos, einamos ne pelno fondo organe, įskaitant fondo pavadinimą, buveinę ir laikotarpį, kai buvo einamos šios pareigos;

Manydama, kad nustačiusi šias naujas taisykles Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal Sąjungos teisę¹¹, Europos Komisija pagal SESV 258 straipsnį Teisingumo Teisme pareiškė ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo.

Šioje byloje priimtame sprendime Teisingumas Teismas (didžioji kolegija) patenkino Komisijos pareikštą ieškinį. Jis konstatavo, kad šiomis naujomis nacionalinės teisės nuostatomis pažeidžiamas teisėjų nepriklausomumas, užtikrinamas pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas, taip pat pareigos, tenkančios nacionaliniams teismams pagal prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmą, ir Sąjungos teisės viršenybės principas. Be to, nuostatomis, kuriose numatyti teisėjams taikytini deklaratavimo mechanizmai ir pagal juos surinktų duomenų paskelbimas internete, pažeidžiama teisė į privatą gyvenimą ir teisė į asmens duomenų apsaugą, įtvirtintos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) ir Bendrajame duomenų apsaugos reglamente (toliau – BDAR¹²).

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos priimti sprendimą dėl Komisijos nurodytų ieškinio pagrindų, susijusių su kartu taikomų ESS 19 straipsnio 1 dalies ir Chartijos 47 straipsnio nuostatų, taip pat Sąjungos teisės viršenybės principo pažeidimais, Teisingumo Teismas priminė, kad Sąjunga

3) jo narystė politinėje partijoje iki paskyrimo į teisėjo pareigas, taip pat narystė politinėje partijoje jo įgaliojimų vykdymo laikotarpiu iki 1989 m. gruodžio 29 d., įskaitant partijos pavadinimą, einamas pareigas ir narystės laikotarpį. <...>

4. 1 dalyje nurodytose deklaracijose pateikta informacija yra vieša ir pateikiama <...> *Biuletyn Informacji Publicznej* (Viešosios informacijos biuletenis) <...>“

Dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjų žr. iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 45 straipsnio 3 dalį.

¹⁰ Žr., be kita ko, iš dalies pakeisto Administracinių teismų įstatymo 5 straipsnio 1a ir 1b dalis, 8 straipsnio 2 dalį, 29 straipsnio 1 dalį ir 49 straipsnio 1 dalį.

¹¹ Komisijos nuomone, Lenkija neįvykdė jai tenkančių įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą (joje nustatyta valstybių narių pareiga numatyti teisių gynimo priemonės, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse), Chartijos 47 straipsnį (jame numatyta teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisė į pagal įstatymą įsteigtą nepriklausomą ir nešališką teismą), SESV 267 straipsnio antrą ir trečią pastraipą (jose vieniems nacionaliniams teismams numatyta teisė (antra pastraipa), kitiems – pareiga (trečia pastraipa) pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą), Sąjungos teisės viršenybės principą, taip pat Chartijos 7 ir 8 straipsnius, BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktus, 3 dalį ir 9 straipsnio 1 dalį, susijusius su teise į privataus gyvenimo gerbimą ir teise į asmens duomenų apsaugą.

¹² 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1).

grindžiama tokiomis vertybėmis, kurios yra bendros valstybėms narėms¹³, o šių vertybių laikymasis yra išankstinė stojimo į Sąjungą sąlyga¹⁴. Sąjunga vienija valstybes, kurios laisvai ir savanoriškai pripažįsta šias vertybes, nes pagarba joms ir jų puoselėjimas yra esminė valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo prielaida. Tai, kad valstybė narė laikosi šių vertybių, yra naudojimosi visomis iš Sutarčių taikymo šiai valstybei narei kylančiomis teisėmis sąlyga ir jų laikymasis negali būti susiaurintas iki pareigos, kurią valstybė kandidatė turi įvykdyti tam, kad įstotų į Sąjungą, ir kurios ji galėtų nesilaikyti po įstojimo. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ESS 19 straipsnyje sukonkretinta ESS 2 straipsnyje įtvirtinta teisinės valstybės vertybė¹⁵ ir nustatyta, kad valstybės narės turi numatyti teisių gynimo priemones ir procedūras, būtinas užtikrinant teisės subjektams veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse. Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad reikalavimai, susiję su pagarba tokioms vertybėms ir principams, kaip teisinės valstybės principas, veiksminga teisminė gynyba ir teismų nepriklausomumas, negali pakenkti valstybės narės nacionaliniam savitumui, kaip tai suprantama pagal ESS 4 straipsnio 2 dalį.

Teisingumo Teismas priminė, kad pasirinkdamos atitinkamą konstitucinį modelį valstybės narės turi laikytis teismų nepriklausomumo reikalavimo, kylančio iš ESS 2 straipsnio ir 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, ir jos privalo užtikrinti, kad būtų išvengta bet kokio jų teisės aktų, reglamentuojančių teisingumo sistemos organizavimą, regreso teisinės valstybės vertybės atžvilgiu, visų pirma nepriimti teisės normų, kuriomis būtų pažeistas teismų nepriklausomumas.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, aiškinamoje atsižvelgiant į Chartijos 47 straipsnį, valstybėms narėms nustatytas aiškus ir tikslus įpareigojimas pasiekti rezultatą, ji nėra susieta su jokia sąlyga dėl teismų, turinčių aiškinti ir taikyti Sąjungos teisę, nepriklausomumo ir nešališkumo bei reikalavimo, kad jie būtų įsteigti pagal įstatymą, ir ji yra tiesiogiai veikianti, o tai reiškia, kad pagal Sąjungos teisės viršenybės principą turi būti netaikoma jokia nacionalinės teisės nuostata, nacionalinė jurisprudencija ar praktika, prieštaraujanti šioms Sąjungos teisės nuostatomis. Kadangi Teisingumo Teismas turi išimtinę jurisdikciją pateikti galutinį Sąjungos teisės išaiškinimą, prireikus atitinkamas nacionalinis konstitucinis teismas privalo pakeisti savo paties jurisprudenciją, nesuderinamą su Sąjungos teise, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas. Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas pripažino savo jurisdikciją nagrinėti Komisijos nurodytus ieškinio pagrindus.

Dėl Komisijos nurodytų ieškinio pagrindų turinio Teisingumo Teismas nusprendė, kad, pirma, suteikusi Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijai, kurios nepriklausomumas ir nešališkumas nėra užtikrinti, jurisdikciją nagrinėti bylas, turinčias tiesioginį poveikį teisėjų ir teisėjų stažuotojų statusui ir jų pareigų vykdymui, kaip antai bylas dėl teisėjų imuniteto nuo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn panaikinimo ir bylas dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjams taikytinos darbo teisės, jų socialinės apsaugos ir išleidimo į pensiją, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad atitinkamos valstybės narės teisinėje sistemoje turi būti numatytos tinkamos garantijos, kad būtų išvengta bet kokios rizikos dėl teismų sprendimų turinio politinės kontrolės arba teisėjų spaudimo ir gąsdinimo, galinčių, be kita ko, sudaryti teisėjų nepriklausomumo ar nešališkumo stygiaus įspūdį, o tai galėtų pakenkti pasitikėjimui, kurį

¹³ ESS 2 straipsnis.

¹⁴ ESS 49 straipsnis.

¹⁵ Šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimą *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, [EU:C:2018:117](#), 32 punktas).

demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje teismai turi kelti teisės subjektams¹⁶. Taigi svarbu, kad, kaip Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs dėl teisėjų drausmės tvarkai taikytinų taisyklių¹⁷, ir, atsižvelgiant į sukeltas dideles pasekmes tiek teisėjų karjeros raidai, tiek jų gyvenimo sąlygoms, sprendimus, kuriais leidžiama patraukti teisėjus baudžiamojon atsakomybėn, juos suimti ir sulaikyti ar sumažinti jų darbo užmokestį, arba sprendimus, susijusius su esminiais šiems teisėjams taikomų darbo teisės, socialinės apsaugos ar išleidimo į pensiją sistemų aspektais, priimtų ar kontroliuotų institucija, kuri pati atitinka su veiksminga teismine gynyba susijusias garantijas, įskaitant nepriklausomumo principą.

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad priėmusi nuostatas, pagal kurias Sąjungos reikalavimų, susijusių su pagal įstatymą įsteigtu nepriklausomu ir nešališku teismu, laikymosi patikra gali būti laikoma drausminiu nusižengimu¹⁸, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas, taip pat pagal SESV 267 straipsnį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą visų pirma reiškia, kad kiekvienas teismas privalo patikrinti, ar jo sudėtis atitinka tokio teismo apibrėžtį, kai dėl to kyla didelių abejonių. Jis taip pat priminė, kad įvairiomis kitomis aplinkybėmis nacionaliniams teismams gali būti privaloma patikrinti, ar laikomasi nurodytų reikalavimų, o tai tikrinami jie, be kita ko, gali siekti išsiaiškinti, ar dėl neteisėtos teisėjo skyrimo procedūros nebuvo pažeista ši pagrindinė teisė. Tokiomis aplinkybėmis tai, kad nacionalinis teismas vykdo pagal Sutartį jam pavestas užduotis ir laikosi įsipareigojimų pagal šias Sutartis, įgyvendindamas tokias nuostatas, kaip ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Chartijos 47 straipsnis, iš esmės negali būti pripažinta drausminiu nusižengimu, jei šios Sąjungos teisės nuostatos *ipso facto* nebuvo pažeistos.

Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad nagrinėjamų drausminių nusižengimų apibrėžtis yra tokios plačios ir netikslios, kad apima atvejus, kai teisėjai turi išnagrinėti, ar jie patys arba teismas, kuriame jie posėdžiauja, arba kiti teisėjai ar teismai atitinka iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatų kylančius reikalavimus. Nagrinėjamomis nacionalinės teisės nuostatomis taip pat negali būti užtikrinta, kad atitinkamų teisėjų atsakomybė už teismo sprendimus, kuriuos jie turi priimti, bus griežtai apribota visiškai išimtiniais atvejais ir kad dėl to teisėjams taikytina drausmės tvarka negalės būti naudojama teismo sprendimų politinės kontrolės tikslais. Be to, atsižvelgdamas į konkrečias sąlygas ir aplinkybes, kuriomis buvo priimtos šios nacionalinės teisės nuostatos, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad formulotės, kurias pasirinko Lenkijos įstatymų leidėjas, aiškiai atkartoja skirtingų Lenkijos teismų, pateikusių Teisingumo Teismui prašymus priimti prejudicinį sprendimą, iškeltus klausimus dėl įvairių naujausių teisės aktų pakeitimų, turėjusių įtakos teismų sistemos organizavimui Lenkijoje, atitikties ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai ir Chartijos 47 straipsniui. Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad yra nustatyta rizika, jog šios nacionalinės teisės nuostatos bus aiškinamos taip, kad teisėjams taikytina drausmės tvarka bus naudojama siekiant neleisti atitinkamiems nacionaliniams teismams padaryti tam tikrų pagal Sąjungos teisę reikalaujamų išvadų, ir bus daroma įtaka šių teismų sprendimams, taip pažeidžiant šių teisėjų nepriklausomumą, taigi dėl šių priežasčių yra pažeidžiamos minėtos Sąjungos teisės

¹⁶ Šiuo klausimu žr. 2021 m. gegužės 18 d. Sprendimą *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, [EU:C:2021:393](#), 216 punktas).

¹⁷ Šiuo klausimu žr. 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, [EU:C:2021:596](#), 80 punktas).

¹⁸ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 107 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktai ir iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalies 1–3 punktai.

nuostatos. Šiomis nacionalinės teisės nuostatomis pažeidžiamas ir SESV 267 straipsnis, nes dėl jų kyla rizika, kad nacionaliniai teisėjai bus patraukti drausminėn atsakomybėn už tai, kad kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymais priimti prejudicinį sprendimą.

Konkrečiai dėl drausminio nusižengimo, kuriuo laikomas Aukščiausiojo Teismo teisėjų padarytas „akivaizdus ir šiurkštus teisės normų pažeidimas“¹⁹, Teisingumo Teismas konstatavo, kad jį numatanti nacionalinės teisės nuostata taip pat pažeidžia šių teisėjų nepriklausomumą, nes neleidžia išvengti to, kad jiems taikytina drausmė tvarka bus naudojama siekiant daryti spaudimą ir atgrasomąjį poveikį, galinčius paveikti jų sprendimų turinį. Be to, šioje nuostatoje numatius galimybę iškelti drausmės bylą ribojama Aukščiausiojo Teismo pareiga kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymais priimti prejudicinį sprendimą.

Trečia, Teisingumo Teismas nusprendė, kad priėmusi nuostatas, pagal kurias draudžiama bet kuriam nacionaliniam teismui tikrinti, ar laikomasi Sąjungos teisės reikalavimų dėl pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo užtikrinimo²⁰, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas, taip pat pagal Sąjungos teisės viršenybės principą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal šias nacionalinės teisės nuostatas draudžiama ne tik „konstatuoti“, bet ir „vertinti“ tiek paties „paskyrimo“, tiek „iš jo kylančių įgaliojimų vykdyti teismines funkcijas“ „teisėtumą“. Be to, tose pačiose nuostatose įtvirtintas draudimas apskritai „ginčyti“ „teismų“ ir „valstybės konstitucinių organų ar institucijų, atsakingų už teisės kontrolę ir apsaugą“, „teisėtumą“. Tokios formuluotės, ypač atsižvelgiant į konkrečias jų priėmimo aplinkybes, gali lemti tai, jog dėl savo turinio ar pasekmių įvairūs atitinkamų teismų veiksmai, kurių jie privalo imtis, vykdydami pareigą užtikrinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio laikymąsi, gali patekti į šių draudimų taikymo sritį. Be to, kadangi pagal šias nacionalinės teisės nuostatas Lenkijos teismams neleidžiama netaikyti šioms dviem tiesiogiai veikiančioms Sąjungos teisės nuostatoms prieštaraujančių nuostatų, jomis pažeidžiamas ir Sąjungos teisės viršenybės principas.

Ketvirta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad suteikusi Aukščiausiojo Teismo išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijai išimtinę kompetenciją nagrinėti prieštaravimus ir teisės klausimus dėl teismo ar teisėjo nepriklausomumo stokos²¹ Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal kartu taikomas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas, taip pat pagal SESV 267 straipsnį ir Sąjungos teisės viršenybės principą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad ginčijamas teisminių įgaliojimų reorganizavimas ir sutelkimas yra susijęs su tam tikrais konstituciniais ir procedūriniais reikalavimais, kylančiais iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio, kurių laikymasis turi būti horizontaliai užtikrintas visose Sąjungos materialinės teisės taikymo srityse ir visuose nacionaliniuose teismuose, nagrinėjančiuose šių sričių bylas. Šios nuostatos yra glaudžiai susijusios su Sąjungos teisės viršenybės principu, kurį įgyvendindami nacionaliniai teismai padeda užtikrinti veiksmingą pagal Sąjungos teisę privatiems asmenims suteikiamų teisių gynybą.

¹⁹ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 72 straipsnio 1 dalies 1 punktas.

²⁰ Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 42a straipsnio 1 ir 2 dalys ir 55 straipsnio 4 dalis, iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 26 straipsnio 3 dalis ir 29 straipsnio 2 ir 3 dalys, taip pat iš dalies pakeisto Administracinių teismų įstatymo 5 straipsnio 1a ir 1b dalys.

²¹ Iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 26 straipsnio 2 ir 4–6 dalys, 82 straipsnio 2–5 dalys ir Aukščiausiojo Teismo įstatymo pakeitimo įstatymo 10 straipsnis.

Šiomis aplinkybėmis, kadangi kiekvienas nacionalinis teismas, turintis taikyti Sąjungos teisę, privalo patikrinti, ar jo sudėtis atitinka pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo apibrėžtį, kai dėl to kyla didelių abejonių, ir toks nacionalinis teismas tam tikromis aplinkybėmis taip pat turi galėti patikrinti, ar dėl neteisėtos teisėjo skyrimo procedūros nebuvo pažeista ši pagrindinė teisė į tokį teismą, reikia atmesti, kad nacionalinių teismų vykdoma šių reikalavimų laikymosi kontrolė galėtų būti bendrai ir nediferencijuotai priskirta vieninteliam nacionaliniam teismui, juo labiau jei šis teismas pagal nacionalinę teisę pats negali nagrinėti tam tikrų šiems reikalavimams būdingų aspektų. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas konstatavo, kad ginčijamomis nacionalinės teisės nuostatomis siekiama vienintelei institucijai priskirti bendrą reikalavimų, susijusių su visų teismų ir teisėjų – tiek bendrosios kompetencijos, tiek administracinių – nepriklausomumu, kontrolę, taip atimant kompetenciją iš nacionalinių teismų, kurie iki tol buvo kompetentingi atlikti pagal Sąjungos teisę reikalaujamą įvairių kontrolę ir taikyti Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Teisingumo Teismas dar kartą pabrėžė konkrečias aplinkybes, kuriomis pakeitimo įstatymu reorganizuota teismų kompetencija, be kita ko, tai, kad Lenkijos teisėjams užkertamas kelias pateikti tam tikras išvadas ir vertinimus, kuriuos jie privalo pateikti pagal Sąjungos teisę.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad suteikus vienintelei nacionalinei institucijai kompetenciją tikrinti, ar laikomasi pagrindinės teisės į veiksmingą teisminę gynybą, nors tokio patikrinimo poreikis gali iškilti bet kuriame nacionaliniame teisme, ir kartu nustačius įvairius draudimus ir drausminius nusižengimus gali būti susilpnintas šios pagrindinės teisės laikymosi kontrolės veiksmingumas. Taip užkertant kelią visiems kitiems teismams daryti tai, kas būtina siekiant užtikrinti teisės subjektų teisės į veiksmingą teisminę gynybą laikymąsi, prireikus netaikant iš Sąjungos teisės kylantiems reikalavimams prieštaraujančių nacionalinės teisės normų, ginčijamomis nacionalinėmis nuostatomis pažeidžiamas ir Sąjungos teisės viršenybės principas. Be to, kadangi pats faktas, jog Aukščiausiojo Teismo išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijai yra suteikta išimtinė kompetencija spręsti tam tikrus klausimus, susijusius su ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio taikymu, gali trukdyti kitiems teismams kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymais priimti prejudicinį sprendimą arba juos nuo to atgrasyti, ginčijamomis nacionalinėmis nuostatomis pažeidžiamas ir SESV 267 straipsnis.

Galiausiai, penkta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad priėmusi nuostatas, pagal kurias teisėjai privalo pateikti informaciją apie savo veiklą asociacijose ir ne pelno fonduose bei narystę politinėje partijoje iki paskiriant juos į teisėjo pareigas ir kuriose numatyta skelbti šią informaciją²², Lenkija pažeidė teisę į privataus gyvenimo gerbimą ir teisę į asmens duomenų apsaugą, garantuojamas pagal Chartiją²³ ir BDAR²⁴.

Šiuo klausimu nusprendęs, kad nagrinėjimu atveju taikytinas BDAR, konkrečiai – jo 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai ir 9 straipsnio 1 dalis, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Lenkijos nurodytas tikslas, kuriuo grindžiamos ginčijamos nuostatos, t.y. sumažinti riziką, kad atlikdami savo pareigas teisėjai gali būti veikiami su privačiais ar politiniais interesais susijusių argumentų, taip pat sustiprinti teisės subjektų pasitikėjimą tokiu nešališkumu, laikytinas Sąjungos pripažintu bendrojo intereso tikslu, kaip tai suprantama pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, arba teisėto viešojo intereso tikslu, kaip tai suprantama pagal BDAR²⁵. Vis dėlto Teisingumo Teismas

²² Iš dalies pakeisto Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo 88a straipsnis, iš dalies pakeisto Aukščiausiojo Teismo įstatymo 45 straipsnio 3 dalis ir iš dalies pakeisto Administracinių teismų įstatymo 8 straipsnio 2 dalis.

²³ Chartijos 7 straipsnis ir 8 straipsnio 1 dalis.

²⁴ BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c ir e punktai, 3 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis.

²⁵ Kaip tai suprantama pagal BDAR 6 straipsnio 3 dalį ir 9 straipsnio 2 dalies g punktą.

priminė, kad nors dėl tokio tikslo leidžiama apriboti naudojimąsi Chartijos 7 ir 8 straipsniuose garantuojamomis teisėmis, tai būtų galima padaryti visų pirma tik tuo atveju, jeigu šie apribojimai iš tikrųjų atitinka tokį tikslą ir yra jam proporcingi.

Nagrinėdamas ginčijamų priemonių būtinumą Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Lenkija nepateikė aiškių ir konkrečių paaiškinimų, kodėl informacijos apie teisėjo narystę politinėje partijoje iki jo paskyrimo teisėju ir jo įgaliojimų vykdymo laikotarpiu iki 1989 m. gruodžio 29 d. paskelbimas šiuo metu galėtų padėti geriau užtikrinti teisės subjektų teisę, kad jų būtų išnagrinėtų nešališkumo reikalavimą atitinkantis teismas. Atsižvelgęs į konkrečias pakeitimo įstatymo ir šių priemonių priėmimo aplinkybes, Teisingumo Teismas konstatavo, kad šios priemonės iš tikrųjų buvo priimtos siekiant visų pirma pakenkti atitinkamų teisėjų profesinei reputacijai ir teisės subjektų požiūriui į juos. Vadinasi, šiuo atveju minėtos priemonės netinkamos nurodytam teisėtam tikslui įgyvendinti.

Dėl kitos informacijos, susijusios su esama ar buvusia teisėjų naryste asociacijoje ar ne pelno fonde, Teisingumo Teismas konstatavo, kad *a priori* negalima atmesti, kad tokios informacijos skelbimas internete padeda atskleisti galimus interesų konfliktus, kurie gali turėti įtakos nešališkam teisėjų pareigų vykdymui nagrinėjant konkrečias bylas, be to, toks skaidrumas apskritai gali padėti padidinti teisės subjektų pasitikėjimą šiuo nešališkumu ir teismais. Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad šiuo atveju atitinkami asmens duomenys yra susiję, be kita ko, su laikotarpiais iki datos, nuo kurios teisėjas privalo pateikti reikalaujamą deklaraciją. Jis konstatavo, kad, nesant laiko apribojimo dėl atitinkamų ankstesnių laikotarpių, negalima manyti, kad nagrinėjamos priemonės yra apribotos tuo, kas griežtai būtina siekiant geriau užtikrinti teisės subjektų teisę, kad jų būtų išnagrinėtų nešališkumo reikalavimą atitinkantis teismas. Antra, dėl pusiausvyros tarp siekiamo bendrojo intereso tikslo ir nagrinėjamų teisių nustatymo Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad, priklausomai nuo atitinkamų asociacijų ar ne pelno fondų tikslo, paskelbiant internete nagrinėjamą informaciją apie asmenis gali būti atskleisti tam tikri jautrūs atitinkamų teisėjų privataus gyvenimo aspektai, be kita ko, jų religiniai ar filosofiniai įsitikinimai. Be to, jis atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamų asmens duomenų tvarkymas lemia, jog šie duomenys internete tampa laisvai prieinami plačiajai visuomenei, taigi, potencialiai neribotam asmenų skaičiui. Galiausiai jis pažymėjo, kad, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kuriomis buvo priimtos ginčijamos priemonės, paskelbus šiuos duomenis internete atitinkami teisėjai gali būti stigmatizuojami, nepagrįstai formuojant teisės subjektų ir apskritai visuomenės nuomonę apie juos, taip pat gali būti nepagrįstai trukdoma tolesnei jų karjerai. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad nagrinėjamas asmens duomenų tvarkymas yra itin didelis atitinkamų asmenų pagrindinių teisių į privataus gyvenimo gerbimą ir asmens duomenų apsaugą suvaržymas.

Šio suvaržymo mastą palyginęs su nurodyto bendrojo intereso tikslo svarba Teisingumo Teismas konstatavo, kad, atsižvelgiant į bendrą ir specifinį nacionalinį kontekstą, kuriam esant buvo priimtos ginčijamos priemonės, ypač į sunkias pasekmes, kurias šios priemonės gali sukelti atitinkamiems teisėjams, pusiausvyra nėra išlaikyta. Palyginti su ankstesnės nacionalinės teisės nulemtu *status quo ante*, atitinkamų asmens duomenų skelbimas internete gali būti laikomas dideliu Chartijos 7 straipsnyje ir 8 straipsnio 1 dalyje garantuojamų pagrindinių teisių suvaržymu ir nagrinėjamu atveju tokio suvaržymo negalima pateisinti nauda, kurios gali duoti teisėjų interesų konfliktų prevencija ir didesnis pasitikėjimas jų nešališkumu.

2023 m. liepos 13 d. Sprendimas (didžioji kolegija) YP ir kt. (Teisėjo imuniteto panaikinimas ir jo nušalinimas nuo pareigų) (C-615/20 ir C-671/20, [EU:C:2023:562](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa – Teisinė valstybė – Veiksminga teisminė gynyba Sąjungos teisei priklausančiose srityse – Teisėjų nepriklausomumas – Sąjungos teisės viršenybė – ESS 4 straipsnio 3 dalis – Lojalaus bendradarbiavimo pareiga – Teisėjo imuniteto nuo baudžiamosios atsakomybės panaikinimas ir nušalinimas nuo pareigų „Sąd Najwyższy“ (Aukščiausiasis

Teismas, Lenkija) „Izba Dyscyplinarna“ (Drausmės bylų kolegija) nutarimu – Šios kolegijos nepriklausomumo ir nešališkumo stoka – Teismo, turinčio nagrinėti iki tol šiam teisėjui priskirtą bylą, sudėties pakeitimas – Draudimai nacionaliniams teismams kvestionuoti teismo teisėtumą, trikdyti šio teismo veikimą arba vertinti teisėjų skyrimo ar jų teisminių įgaliojimų teisėtumą ar galiojimą, už kurių nepaisymą numatytos drausminės nuobaudos – Atitinkamų teismų ir organų, įgaliotų nustatyti ir pakeisti teismo sudėtį, pareiga netaikyti teisėjo imuniteto panaikinimo ir nušalinimo nuo pareigų priemonių – Šių teismų ir organų pareiga netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, kuriose numatyti minėti draudimai

- **Byla C-615/20**

Remiantis *Prokuratura Okręgowa w Warszawie* (Varšuvos apygardos prokuratūra, Lenkija) kaltinamuoju aktu, *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) nagrinėjama baudžiamoji byla dėl YP ir kitų kaltinamųjų įvairių nusikalstamų veikų. Ši baudžiamoji byla buvo paskirta nagrinėti vienam to teismo teisėjui, t. y. teisėjui I. T.

Nors tos bylos nagrinėjimas buvo labai pasistūmėjęs į priekį, 2020 m. vasario 14 d. *Prokuratura Krajowa Wydział Spraw Wewnętrznych* (Nacionalinės prokuratūros Vidaus reikalų skyrius, Lenkija) pateikė *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai²⁶ prašymą leisti patraukti teisėją I. T. baudžiamojon atsakomybėn dėl to, kad jis 2017 m. gruodžio mėn. leido žiniasklaidos atstovams daryti vaizdo ir garso įrašus per teismo posėdį, taip pat skelbiant atitinkamoje byloje sprendimą ir perskaitant jo motyvų santrauką, ir taip tariamai atskleidė Varšuvos apygardos prokuratūros vykdomo ikiteisminio tyrimo medžiagą atitinkamoje byloje.

2020 m. lapkričio 18 d. nutarimu (toliau – ginčijamas nutarimas) Drausmės bylų kolegija leido iškelti teisėjui I. T. baudžiamąją bylą, nušalino jį nuo pareigų ir 25 % sumažino darbo užmokestį nušalinimo laikotarpiu.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas – vieno teisėjo, t. y. I. T., sudėties Varšuvos apygardos teismas, nagrinėjantis, be kita ko, dėl YP pradėtą baudžiamąją bylą, pažymi, kad ginčijamas nutarimas gali būti kliūtis jam toliau nagrinėti šią bylą. Atsižvelgęs į tai, jis nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą, siekdamas iš esmės išsiaiškinti, ar Sąjungos teisę atitinka nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias instancijai, neatitinkančiai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, suteikiama jurisdikcija leisti iškelti baudžiamąją bylą bendrosios kompetencijos teismų teisėjams, o tokio leidimo suteikimo atveju – nušalinti atitinkamus teisėjus nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį nušalinimo laikotarpiu. Šiais klausimais iš esmės siekiama nustatyti, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisės nuostatas ir principus²⁷, vieno teisėjo sudėties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrįstai gali toliau nagrinėti pagrindinę bylą, nepaisant ginčijamo nutarimo, kuriuo jis nušalintas nuo pareigų.

- **Byla C-671/20**

Kitoje Varšuvos apygardos prokuratūros iškeltoje baudžiamojoje byloje M. M., kaltinamam įvairių nusikalstamų veikų padarymu, kilo ginčas dėl šios prokuratūros sprendimo nustatyti priverstinę

²⁶ 2017 m. gruodžio 8 d. Aukščiausiojo Teismo įstatymu *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) buvo įsteigta nauja kolegija – *Izba Dyscyplinarna* (Drausmės bylų kolegija) (toliau – Drausmės bylų kolegija). 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymu, kuriuo iš dalies pakeistas Aukščiausiojo Teismo įstatymas, įsigaliojusiu 2020 m., šiai kolegijai suteikti nauji įgaliojimai, be kita ko, leisti iškelti baudžiamąją bylą teisėjams ar juos suimti (27 straipsnio 1 dalies 1a punktas).

²⁷ T. y. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis, ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, įtvirtinantys teisinės valstybės principą ir veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus, taip pat viršenybės, lojalios bendradarbiavimo ir teisinio saugumo principai.

hipoteką M. M. priklausančiam nekilnojamajam turtui. M. M. apskundė tokį sprendimą Varšuvos apygardos teismui, t. y. teismui, kuriame byla dėl šio skundo iš pradžių buvo paskirta teisėjui I. T.

Priėmus ginčijamą nutarimą, kuriuo teisėjas I. T., be kita ko, nušalintas nuo pareigų, Varšuvos apygardos teismo pirmininkas įpareigojo skyriaus, kuriame posėdžiauja teisėjas I. T., pirmininkę pakeisti teismo sudėty bylose, kurios buvo paskirtos nagrinėti šiam teisėjui, išskyrus bylą, kurioje teisėjas I. T. pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, dėl kurio nagrinėjama byla C-615/20. Atsižvelgdama į tai, šio skyriaus pirmininkė priėmė nutartį, ja perskyrė bylas, iš pradžių paskirtas teisėjui I. T., tarp jų – ir bylą dėl M. M.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, t. y. kitos vieno teisėjo sudėties Varšuvos apygardos teismo, kuriam ta byla perskirta, teigimu, tokie veiksmai rodo, kad šio apygardos teismo pirmininkas pripažino ginčijamo nutarimo privalomąją galią, kai nusprendė, jog teisėjo I. T. nušalinimas nuo pareigų užkerta jam kelią nagrinėti tą bylą arba yra ilgalaikių kliūčių, trukdančių ją nagrinėti.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas dėl tokio akto, kaip ginčijamas nutarimas, privalomosios galios ir kitų sudėčių teismo, suformuotų vykdant šį nutarimą, teisėtumo. Jis taip pat pažymi, kad naujausios nacionalinės teisės nuostatos draudžia jam vertinti minėto nutarimo privalomąją galią, antraip grėstų drausminės nuobaudos. Pateikdamas klausimus Teisingumo Teismui jis iš esmės siekia nustatyti, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisės nuostatas ir principus²⁸, vieno teisėjo sudėties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali laikyti ginčijamą nutarimą neturinčiu privalomosios galios ir už tai šis teisėjas nebus patrauktas drausminės atsakomybės, o tai reikštų, kad jis neturi pagrindo priimti sprendimo pagrindinėje byloje, kuri jam buvo perskirta priėmus šį nutarimą, todėl ta byla turi būti dar kartą paskirta ją iš pradžių nagrinėjusiam teisėjui.

Šiose sujungtose bylose priimtame sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) rėmėsi savo jurisprudencijoje²⁹, visų pirma 2023 m. birželio 5 d. Sprendime *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)*³⁰, suformuluotomis išvadomis. Jis iš esmės nusprendė, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias tokiai instancijai, kaip Drausmės bylų kolegija, neatitinkančiai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, leidžiama panaikinti teisėjo imunitetą, nušalinti jį nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį. Atsižvelgęs į Sąjungos teisės viršenybės principą ir ESS 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą lojalaus bendradarbiavimo principą, jis taip pat nurodė, kokių pasekmių nacionaliniam teismui ir teisminiams organams, įgaliotiems nustatyti ir pakeisti šio nacionalinio teismo sudėtį, turi tokia išvada dėl akto, kaip antai ginčijamo nutarimo, kuriuo, pažeidžiant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, teisėjas, vienas įeinantis į teismo sudėtį, nušalintas nuo pareigų.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias instancijai, neatitinkančiai nepriklausomumo

²⁸ T. y. ESS 2 straipsnis ir 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, taip pat viršenybės, lojalaus bendradarbiavimo ir teisinio saugumo principai.

²⁹ Dėl 2017 m. Aukščiausiojo Teismo įstatymu, iš dalies pakeistu vykdant 2019 m. Lenkijos teismų reformą, įsteigtos Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumo ir nešališkumo stokos.

³⁰ 2023 m. birželio 5 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, [EU:C:2023:442](#)).

ir nešališkumo reikalavimų, suteikiama jurisdikcija leisti iškelti baudžiamąją bylą bendrosios kompetencijos teismų teisėjams, o tokio leidimo suteikimo atveju – nušalinti atitinkamus teisėjus nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį nušalinimo laikotarpiu.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad po to, kai buvo pradėtos šios dvi bylos dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, jis priėmė Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)*; jame konstatavo, kad suteikusi Drausmės bylą kolegijai, neatitinkančiai nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų³¹, jurisdikciją nagrinėti bylas, turinčias tiesioginį poveikį teisėjo statusui ir pareigų vykdymui, kaip antai prašymus leisti iškelti baudžiamąją bylą teisėjams, Lenkija neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą³².

Nurodytame sprendime Teisingumo Teismas pažymėjo, jog vien tai, kad leidimo patraukti teisėjus baudžiamojon atsakomybėn gali būti prašoma ir jis gali būti gautas instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo reikalavimo, gali pakenkti jų pačių nepriklausomumui; tas pats pasakytina apie riziką, kad tokioje instancijoje gali būti priimtas sprendimas nušalinti teisėjus nuo pareigų ir sumažinti jų darbo užmokestį³³.

Nagrinėjamu atveju ginčijamas nutarimas dėl teisėjo I. T.³⁴ buvo priimtas remiantis nacionalinės teisės nuostatomis, kurias nurodytame sprendime Teisingumo Teismas pripažino prieštaraujančiomis ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, nes pagal jas jurisdikcija priimti tokius aktus, kaip šis nutarimas, suteikiama tokiai instancijai.

Nors atitinkamos valstybės narės institucijos privalo pakeisti nacionalinės teisės nuostatas, dėl kurių priimtas sprendimas dėl įsipareigojimų neįvykdymo, taip, kad jos atitiktų Sąjungos teisės reikalavimus, šios valstybės narės teismai, vykdydami savo jurisdikciją, savo ruožtu privalo užtikrinti, kad bus paisoma to sprendimo, o tai, be kita ko, reiškia, kad šie teismai prireikus turi atsižvelgti į jame išdėstytus teisinius aspektus, kad nustatytų Sąjungos teisės nuostatų, kurias jie turi taikyti, taikymo sritį. Todėl nagrinėdamas pagrindinę bylą prašymą priimti prejudicinį pateikęs teismas (byla C-615/20) turi imtis visų priemonių, kad būtų laikomasi Sprendime *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* suformuluotų išvadų.

Antra, Teisingumo Teismas taip išaiškino ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus:

- pirma, bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, į kurio sudėtį įeina vienas teisėjas, dėl kurio instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, priimtas nutarimas leisti iškelti baudžiamąją bylą, nušalinti nuo pareigų ir sumažinti darbo užmokestį, gali pagrįstai netaikyti tokio nutarimo, trukdančio jam įgyvendinti savo jurisdikciją toje byloje,

³¹ Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 102 punkte Teisingumo Teismas, remdamasis ankstesne jurisprudencija (2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, [EU:C:2021:596](#), 112 punktas), pakartojo savo vertinimą, kad Drausmės bylą kolegija neatitinka būtino nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimo.

³² Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* rezoliucinės dalies 1 punktas.

³³ Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 101 punktas.

³⁴ T. y. bendrosios kompetencijos teismas, kuriam pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą gali tekti priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu.

- antra, teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti šio nacionalinio teismo sudėtį, taip pat turi netaikyti šio nutarimo, užkertančio kelią tokios sudėties teismui įgyvendinti savo jurisdikciją.

Šiuo klausimu jis priminė, kad, remiantis suformuota jurisprudencija³⁵, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą visų pirma reikalaujama, kad kiekvienas nacionalinis teismas, turintis taikyti Sąjungos teisės nuostatas pagal jam suteiktą jurisdikciją, turi pareigą užtikrinti visišką šios teisės reikalavimų veiksmingumą jo nagrinėjamoje byloje, prireikus savo iniciatyva netaikydamas bet kurių tiesiogiai veikiančiai Sąjungos teisės nuostatai prieštaraujančių nacionalinės teisės nuostatų ar praktikos, ir neprivalo prašyti, kad ši nacionalinė nuostata ar praktika būtų panaikintos teisėkūros arba kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis, arba laukti, kol tai bus padaryta. Šios pareigos vykdymas yra lojalaus bendradarbiavimo principo išraiška.

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, aiškinama atsižvelgiant į Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį³⁶, yra tiesiogiai veikianti nuostata, o tai reiškia, kad neturi būti taikoma jokia nacionalinės teisės nuostata, nacionalinė jurisprudencija ar praktika, prieštaraujanti šioms Sąjungos teisės nuostatomis, kaip jas išaiškino Teisingumo Teismas³⁷.

Net nesant nacionalinės teisės akto, kuriais būtų nutrauktas Teisingumo Teismo konstatuotas įsipareigojimų neįvykdymas, nacionaliniai teismai privalo imtis visų priemonių, kad Sąjungos teisė būtų visiškai taikoma vadovaujantis tuo, kas nustatyta sprendime dėl įsipareigojimų neįvykdymo. Be to, pagal lojalaus bendradarbiavimo principą jie turi pašalinti neteisėtas Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes.

Siekdamas įvykdyti šias pareigas nacionalinis teismas turi netaikyti tokio akto, kaip ginčijamas nutarimas, kuriuo, pažeidžiant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, teisėjas nušalintas nuo pareigų, jeigu tai būtina Sąjungos teisės viršenybei užtikrinti, atsižvelgiant į nagrinėjamą procesinę situaciją³⁸.

Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad jeigu toks aktas, kaip ginčijamas nutarimas, priimtas instancijoje, kuri nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, jokiais argumentais, grindžiamais teisinio saugumo principu arba susijusiais su tariama šio nutarimo *res judicata* galia, negalima veiksmingai remtis siekiant užkirsti kelią tam, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, netaikytų tokio nutarimo³⁹.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (byla C-615/20) sustabdė pagrindinės bylos nagrinėjimą, kol bus priimtas šis sprendimas.

³⁵ Šiuo klausimu žr. 2022 m. vasario 22 d. Sprendimą **RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)** (C-430/21, [EU:C:2022:99](#), 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija; taip pat 55 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

³⁶ Toje pastraipoje valstybėms narėms nustatytas aiškus ir tikslus įpareigojimas pasiekti rezultatą ir jis nėra susietas su jokia sąlyga dėl visų pirma teismų, turinčių aiškinti ir taikyti Sąjungos teisę, nepriklausomumo ir nešališkumo, taip pat reikalavimu, kad jie būtų įsteigti pagal įstatymą.

³⁷ Sprendimo **Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)** 78 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

³⁸ Šiuo klausimu žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimą **W.Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)** (C-487/19, [EU:C:2021:798](#), 159 ir 161 punktai).

³⁹ Šiuo klausimu žr. Sprendimo **W.Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)** 160 punktą.

Šiomis aplinkybėmis neatrodo, kad teisiniui saugumui galėtų pakenkti tai, kad šią pagrindinę bylą toliau nagrinės teisėjas, kuris vienas įeina į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo sudėtį, ypač vėlesnėje tos bylos stadijoje ir kai byla yra itin sudėtinga. Priešingai, atrodo, jog tai leidžia užtikrinti, kad išnagrinėjus pagrindinę bylą galės būti priimtas sprendimas, atitinkantis tiek iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylančius reikalavimus, tiek atitinkamų asmenų teisę į teisingą bylos nagrinėjimą per protingą terminą.

Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (byla C-615/20) gali pagrįstai netaikyti ginčijamo nutarimo, todėl pagrindinę bylą gali toliau nagrinėti tokios sudėties, kokia šiuo metu yra, o teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, negali tam sutrukdyti.

Trečia, ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus Teisingumo Teismas aiškino siekdamas, be kita ko, nustatyti, ar nacionalinis teismas, kaip antai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas byloje C-671/20, kuriam ankstesnės sudėties šio teismo nagrinėta byla perskirta dėl tokio Drausmės bylą kolegijos akto, kaip ginčijamas nutarimas, nagrinėjamu atveju turi netaikyti šio nutarimo ir nebenagrinėti tos bylos.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad nacionaliniams teismams tenkančią pareigą netaikyti pažeidžiant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą priimto nutarimo dėl teisėjo nušalinimo nuo pareigų, jeigu tai būtina Sąjungos teisės viršenybei užtikrinti, atsižvelgiant į nagrinėjamą procesinę situaciją, turi vykdyti ir tos sudėties teismas, kuriam byla perskirta dėl tokio nutarimo. Todėl šios sudėties teismas privalo jos nenagrinėti. Ši pareiga taip pat taikoma organams, įgaliotiems nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, taigi jie turi perskirti tą bylą iš pradžių ją nagrinėjusios sudėties teismui.

Šiuo atveju negalima veiksmingai remtis jokiais argumentais, grindžiamais teisinio saugumo principu arba susijusiais su tariama minėto nutarimo *res judicata* galia.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, skirtingai nuo kitų bylą, kurios buvo paskirtos teisėjui I. T. ir vėliau perskirtos kitos sudėties teismui, tačiau kurios toliau buvo nagrinėjamos ir net tam tikrais atvejais užbaigtos naujos sudėties teismo priimtu sprendimu, pagrindinės bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas, kol bus priimtas šis sprendimas byloje C-671/20. Tokiomis aplinkybėmis, jeigu pagrindinės bylos nagrinėjimą atnaujintų teisėjas I. T., atrodo, būtų galima užtikrinti, kad, nepaisant ginčijamo nutarimo nulemtu vėlavimo, ją išnagrinėjus bus priimtas sprendimas, atitinkantis reikalavimus, kylančius tiek iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, tiek iš atitinkamo asmens teisės į teisingą bylos nagrinėjimą.

Taigi Teisingumo Teismas taip išaiškino ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus:

- pirma, bylos nagrinėjimą, kol Teisingumo Teismas priims prejudicinį sprendimą, nusprendęs sustabdyti nacionalinis teismas, kuriam ankstesnės sudėties šio teismo nagrinėta minėta byla perskirta dėl to, kad instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, priimtas nutarimas, kuriuo leista iškelti baudžiamąją bylą teisėjui, vienam įėjusiam į šią ankstesnę teismo sudėtį, jis nušalintas nuo pareigų ir sumažintas jo darbo užmokestis, turi netaikyti šio nutarimo ir nebenagrinėti tos bylos,
- antra, teisminiai organai, įgalioti nustatyti ir pakeisti nacionalinio teismo sudėtį, tokiais atvejais turi perskirti tą bylą iš pradžių ją nagrinėjusios sudėties teismui.

Ketvirta, dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo byloje C-671/20⁴⁰ nurodytų nacionalinės teisės nuostatų ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijos, kuriomis jam užkertamas kelias priimti sprendimą dėl tokio akto, kaip ginčijamas nutarimas, privalomosios galios nebuvimo ir prireikus jo netaikyti, nors, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo atsakymus į kitus jo pateiktus klausimus, privalėtų tai daryti, Teisingumo Teismas pažymėjo, jog tai, kad nacionalinis teismas vykdo pagal Sutartį jam pavestas užduotis ir laikosi įsipareigojimų pagal šias Sutartis, įgyvendindamas tokią nuostatą, kaip ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, negali būti laikoma nei draudžiamu veiksmu, nei tokio teismo teisėjų drausminiu nusižengimu⁴¹.

Be to, atsižvelgiant į ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos tiesioginį veikimą, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą reikalaujama, kad nacionaliniai teismai netaikytų jokios nacionalinės jurisprudencijos, prieštaraujančios šiai Sąjungos teisės nuostatai, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas. Taigi, jei Teisingumo Teismui priėmus sprendimus nacionalinio teismo teisėjas manytų, jog Konstitucinio Teismo jurisprudencija prieštarauja Sąjungos teisei, tai, kad toks nacionalinio teismo teisėjas, vadovaudamasis šios teisės viršenybės principu, netaikytų šios konstitucinės jurisprudencijos, negalėtų užtraukti jam drausminės atsakomybės⁴².

Atsižvelgiant į tai, pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, Sąjungos teisės viršenybės ir lojalaus bendradarbiavimo principus draudžiamos:

- pirma, nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias nacionaliniam teismui draudžiama tikrinti instancijoje, neatitinkančioje nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, priimto akto, kuriuo leista iškelti teisėjui baudžiamąją bylą, jis nušalintas nuo pareigų ir sumažintas jo darbo užmokestis, privalomąją galią ir prireikus netaikyti šio akto, antraip tą teismą sudarantiems teisėjams grėstų drausminės nuobaudos,
- antra, Konstitucinio Teismo jurisprudencija, pagal kurią teisėjų skyrimo aktams negali būti taikoma teisminė kontrolė, kiek ta jurisprudencija gali būti užkirstas kelias šiam patikrinimui.

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Krajowa Rada Sądowictwa* (Leidimas teisėjui toliau eiti pareigas) (C-718/21, [EU:C:2023:1015](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 267 straipsnis – Sąvoka „teismas“ – Kriterijai – „Sąd Najwyższy Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych“ (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija, Lenkija) – Nepriklausomo, nešališko ir pagal įstatymą įsteigto teismo statuso neturinčio teismo pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Nepriimtumas

2020 m. gruodžio 30 d. raštu *Sąd Okręgowy w K.* (K. apygardos teismas, Lenkija) teisėjas L. G. informavo *Krajowa Rada Sądowictwa* (Nacionalinė teismų taryba, Lenkija) (toliau – NTT) apie savo pageidavimą toliau eiti pareigas sulaukus įprasto pensinio amžiaus. NTT nutraukus jo prašymo

⁴⁰ 2001 m. liepos 27 d. Bendrosios kompetencijos teismų įstatymo, iš dalies pakeisto 2019 m. gruodžio 20 d. įstatymu, 42a straipsnio 1 ir 2 dalyse, be kita ko, šiems teismams numatyti draudimai kvestionuoti teismų teisėtumą arba vertinti teisėjo paskyrimo ar jo įgaliojimų vykdyti teismines funkcijas teisėtumą. Pagal to paties įstatymo 107 straipsnio 1 dalies 3 punktą drausminiu nusižengimu laikomas bet koks bendrosios kompetencijos teismų teisėjų veiksmas, kuriuo kvestionuojamas teisėjo paskyrimo galiojimas.

⁴¹ Šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 132 punktą.

⁴² Šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* 132 punktą.

nagrinėjimą dėl to, kad baigėsi jam pateikti nustatytas naikinamasis terminas, L. G. pateikė skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai institucijai. Suabejojusi dėl nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos, pirma, tokio teisėjo pareiškimo veiksmingumas priklauso nuo NTT leidimo ir, antra, tokiam pareiškimui numatytas absoliutus naikinamasis terminas, atitiktis ESS 19 straipsnio 1 dalies antrai pastraipai, ši institucija kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusią instituciją sudaro trys *Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych* (Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija, toliau – Išimtinės kontrolės kolegija), įsteigtos *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) reformuojant Lenkijos teismų sistemą, teisėjai⁴³. Šie trys teisėjai į šią kolegiją paskirti remiantis 2018 m. rugpjūčio 28 d. NTT nutarimu Nr. 331/2018 (toliau – Nutarimas Nr. 331/2018).

Šis nutarimas buvo panaikintas 2021 m. rugsėjo 21 d. *Naczelny Sąd Administracyjny* (Vyriausiasis administracinis teismas, Lenkija) sprendimu⁴⁴. Be to, 2021 m. lapkričio 8 d. Sprendime *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją*⁴⁵ (toliau – Sprendimas *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją*) Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) konstatavo, kad buvo pažeistas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁴⁶ 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, susijęs su „pagal įstatymą sudarytu teismu“, nes per procedūrą, grindžiamą Nutarimu Nr. 331/2018, buvo paskirta dviejų sudėčių Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija, sudaryta iš trijų teisėjų.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pripažino prašymą priimti prejudicinį sprendimą nepriimtiniu, nes jį patekusiai institucija nėra „teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad siekdamas įvertinti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateekusi institucija yra „teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, jis atsižvelgia į aplinkybių visumą, be kita ko, į tai, ar ši institucija įsteigta pagal įstatymus, ar ji nuolatinė, ar jos jurisdikcija yra privaloma, ar procesas joje grindžiamas rungimosi principu, ar ji taiko teisės aktus ir yra nepriklausoma. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas jau yra nurodęs, kad Aukščiausiasis Teismas iš esmės atitinka nurodytus reikalavimus, ir pažymėjo: kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikia nacionalinis teismas, reikia preziumuoti, kad jis atitinka šiuos reikalavimus, neatsižvelgiant į jo faktinę sudėtį. Iš tiesų per prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo ir nacionalinio teismo funkcijų pasidalijimą, Teisingumo Teismui nepriklauso tikrinti, ar sprendimas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą buvo priimtas pagal nacionalines teismo veiklos organizavimo ir proceso taisykles.

Vis dėlto ši prezumpcija galėtų būti nugincyta, kai valstybės narės arba tarptautinio teismo priimtas galutinis sprendimas lemtų išvadą, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teisėjas nėra nepriklausomas, nešališkas ir pagal įstatymą įsteigtas teismas, kaip jis suprantamas pagal

⁴³ Ši ir kita nauja Aukščiausiojo Teismo kolegija, t. y. *Izba Dyscyplinarna* (Drausmės bylų kolegija), buvo įsteigtos pagal 2017 m. gruodžio 8 d. *Ustawa o Sądzie Najwyższym* (Aukščiausiojo Teismo įstatymas), įsigaliojusį 2018 m. balandžio 3 d.

⁴⁴ Šis sprendimas buvo priimtas po 2021 m. kovo 2 d. Sprendimo *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, [EU:C:2021:153](#)).

⁴⁵ CE:ECHR:2021:1108JUD004986819.

⁴⁶ Pasirašyta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje.

ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio antra pastraipa⁴⁷.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad EŽTT sprendimas *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją* ir 2021 m. rugsėjo 21 d. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas yra galutiniai ir konkrečiai susiję su aplinkybėmis, kuriomis, remiantis Nutarimu Nr. 331/2018, buvo paskirti Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijos teisėjai.

Konkrečiau kalbant, pažymėtina, pirma, kad Sprendime *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją* EŽTT iš esmės konstatavo, kad atitinkamos sudėties Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijos narių paskyrimai buvo atlikti akivaizdžiai pažeidžiant pagrindines nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis reglamentuojama teisėjų skyrimo procedūra. Nors tiesa, kad iš šešių Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegijos sudėtyje buvusių teisėjų, nagrinėjusių bylas, dėl kurių buvo priimtas šis sprendimas, tik vienas įeina į šios kolegijos, pateikusiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą, sudėtį, vis dėlto iš šio sprendimo motyvų aiškiai matyti, kad EŽTT atlikti vertinimai vienodai taikomi visiems šios kolegijos teisėjams, kurie į ją buvo paskirti analogiškais aplinkybėmis, ypač remiantis Nutarimu Nr. 331/2018.

Antra, 2021 m. rugsėjo 21 d. sprendimu Vyriausiasis administracinis teismas panaikino Nutarimą Nr. 331/2018, visų pirma remdamasis išvadomis ir vertinimais, kurie iš esmės sutampa su Sprendime *Dolińska-Ficek ir Ozimek prieš Lenkiją* pateiktomis išvadomis ir vertinimais.

Atsižvelgdamas į šiuose dviejuose sprendimuose padarytas išvadas ir vertinimus, taip pat į savo paties jurisprudenciją, Teisingumo Teismas išnagrinėjo, ar „teismui“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį, taikomų reikalavimų laikymosi prezumpcija turi būti laikoma nugrinčyta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių institucijos atveju.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, pirma, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių institucijų sudarantys teisėjai į Išimtinės kontrolės kolegiją buvo paskirti pasiūlius NTT, t. y. institucijai, kurios 23 iš 25 narių dėl nesenai atliktų teisės aktų pakeitimų⁴⁸ buvo paskirti įstatymų vykdomosios ir leidžiamosios valdžios arba priklauso vienai ar kitai iš šių valdžių. Tiesa, vien ta aplinkybė, jog tokią instituciją, kaip NTT, dalyvaujančią teisėjų skyrimo procedūroje, daugiausia sudaro įstatymų leidėjo parinkti nariai, negali sukelti abejonių dėl pagal įstatymą iš anksto įsteigto teismo statuso ir per šią procedūrą paskirtų teisėjų nepriklausomumo. Vis dėlto kitaip yra tuo atveju, kai ši aplinkybė kartu su kitomis svarbiomis aplinkybėmis ir sąlygomis, kuriomis šie nariai buvo parinkti, kelia tokių abejonių. Su NTT susiję teisės aktų pakeitimai buvo padaryti tuo pat metu, kai buvo atlikta esminė Aukščiausiojo Teismo reforma, be kita ko, apėmusi dviejų naujų kolegijų įsteigimą šiame teisme bei jo teisėjų pensinio amžiaus sumažinimą. Taigi šie pakeitimai įvyko tuo metu, kai buvo pranešta, kad netrukus Aukščiausiąjame Teisme turės būti užimta daug atsilaivinsusių ar naujai įsteigtų teisėjų darbo vietų.

Antra, taip *ex nihilo* įsteigta Išimtinės kontrolės kolegijai buvo priskirta jurisdikcija nagrinėti ypač jautrias bylas, kaip antai ginčus dėl rinkimų ir ginčus, susijusius su referendumų rengimu, ar

⁴⁷ Žr. 2022 m. kovo 29 d. Sprendimą *Getin Noble Bank* (C-132/20, [EU:C:2022:235](#), 72 punktas).

⁴⁸ 2011 m. gegužės 12 d. *Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa* (Nacionalinės teismų tarybos įstatymas), iš dalies pakeisto 2017 m. gruodžio 8 d. *Ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Nacionalinės teismų tarybos įstatymas ir tam tikri kiti įstatymai), įsigaliojusių 2018 m. sausio 17 d., ir 2018 m. liepos 20 d. *Ustawa o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas ir tam tikri kiti įstatymai), įsigaliojusių 2018 m. liepos 27 d., 9a straipsnis.

ypatinguosius skundus dėl bendrosios kompetencijos teismų arba kitų Aukščiausiojo Teismo kolegijų priimtų galutinių sprendimų panaikinimo.

Trečia, kartu su minėtais teisės aktų pakeitimais buvo iš esmės pakeistos taisyklės dėl teisminių teisių gynimo priemonių, kuriomis galima skųsti NTT nutarimus, kuriais siūlomi kandidatai į Aukščiausiojo Teismo teisėjus ir taip panaikintas tokių priemonių veiksmingumas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad pastaraisiais pakeitimais nustatyti apribojimai taikomi tik skundams, pateiktiems dėl NTT nutarimų, kuriuose siūlomos kandidatūros eiti Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, o NTT nutarimams dėl kandidatūrų eiti teisėjo pareigas kituose nacionaliniuose teismuose pateikimo savo ruožtu taikoma anksčiau galiojusi bendra teisminės kontrolės tvarka⁴⁹.

Ketvirta, Sprendime *W.Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)*⁵⁰ Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad tuo metu, kai byla, dėl kurios priimtas šis sprendimas, nagrinėjęs Išimtinės kontrolės kolegijos narys buvo paskirtas remiantis Nutarimu Nr. 331/2018, Vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėjęs skundą dėl šio nutarimo panaikinimo, 2018 m. rugsėjo 27 d. nutarė sustabdyti jo vykdymą. Ta pati aplinkybė susiklostė ir skiriant tris šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusius institucijos narius. Taigi Lenkijos Respublikos Prezidentui atlikus nagrinėjamus paskyrimus skubos tvarka, nelaukiant, kol bus susipažinta su 2018 m. rugsėjo 27 d. nutarties motyvais, remiantis Nutarimu Nr. 331/2018, nors jo vykdymas buvo sustabdytas šia nutartimi, buvo šturkščiai pažeistas valdžių padalijimo principas, būdingas teisinės valstybės veikimui.

Penkta, nors Vyriausiasis administracinis teismas gavo skundą dėl Nutarimo Nr. 331/2018 panaikinimo ir sustabdė jo nagrinėjimą, kol Teisingumo Teismas priims sprendimą byloje *A. B. ir kt.*⁵¹, Lenkijos teisės aktų leidėjas priėmė įstatymą, be kita ko, užkertantį kelią ateityje skųsti NTT nutarimus, kuriais siūloma skirti Aukščiausiojo Teismo teisėjus, ir numatantį nebaigtą nagrinėti bylų dėl tokių skundų nutraukimą⁵². Dėl šiuo įstatymu padarytų pakeitimų Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad, ypač vertinant kartu su visomis kitomis aplinkybėmis, šie pakeitimai rodo, jog Lenkijos įstatymų leidžiamoji valdžia veikė turėdama konkretų tikslą – užkirsti kelią bet kokiai galimybei atlikti atitinkamų nutarimų teisminę kontrolę⁵³.

Galiausiai, šešta, Teisingumo Teismas patikslino, kad nors minėto 2021 m. rugsėjo 21 d. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo pasekmės nesusijusios su prezidento aktų dėl skyrimo į atitinkamas teisėjo pareigas galiojimu ir veiksmingumu, vis dėlto aktas, kuriuo NTT siūlo kandidatą skirti į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas, yra būtina sąlyga, kad Lenkijos Respublikos Prezidentas galėtų paskirti šį kandidatą į tokias pareigas.

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad visi nurodyti sisteminiai ir individualūs požymiai, apibūdinantys trijų teisėjų, pateikusių prašymą priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje, paskyrimą į

⁴⁹ 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, [EU:C:2021:153](#), 157, 162 ir 164 punktai).

⁵⁰ 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *W.Ž. (Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* (C-487/19, [EU:C:2021:798](#)).

⁵¹ 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, [EU:C:2021:153](#)).

⁵² 2019 m. balandžio 26 d. *Ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów administracyjnych* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Nacionalinės teismų tarybos įstatymas ir Administracinių teismų santvarkos įstatymas), įsigaliojęs 2019 m. gegužės 23 d.

⁵³ 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* (C-824/18, [EU:C:2021:153](#), 137 ir 138 punktai).

Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegiją, rodo, kad ši kolegija nėra iš anksto pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa, todėl ji nėra „teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Iš tikrųjų visi šie požymiai gali teisės subjektams sukelti pagrįstų abejonių dėl to, ar suinteresuotieji asmenys ir kolegija, kurioje jie posėdžiauja, yra atsparūs išorės veiksniams, visų pirma tiesioginei ar netiesioginei nacionalinės įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios įtakai, ir dėl jų neutralumo, kai susikerta interesai. Taigi minėti veiksniai gali lemti tai, kad šie teisėjai ir ši institucija nebus laikomi nepriklausomais ir nešališkais, o tai gali sukelti grėsmę pasitikėjimui, kurį demokratinėje visuomenėje ir teisinėje valstybėje teismai turi kelti teisės subjektams.

2. *Nullum crimen, nulla poena sine lege* ir nusikaltimų bei bausmių proporcingumo principai

2023 m. gegužės 4 d. Sprendimas *Agentia Națională de Integritate* (C-40/21, [EU:C:2023:367](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sprendimas 2006/928/EB – Bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse patikrinimo mechanizmas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 15 straipsnio 1 dalis – 47 straipsnis – 49 straipsnio 3 dalis – Renkamos viešosios pareigos – Interesų konfliktas – Nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatytas draudimas iš anksto nustatytą laikotarpį eiti renkamas viešąsias pareigas – Įgaliojimų nutūkimas ir papildoma sankcija – Proporcingumo principas

2016 m. pareiškėjas pagrindinėje byloje buvo išrinktas MN (Rumunija) savivaldybės meru. 2019 m. vertinimo ataskaitoje *Agentia Națională de Integritate* (ANI) (Nacionalinė tarnybinės etikos agentūra, Rumunija) pripažino, kad jis nesilaikė interesų konfliktą administravimo srityje reglamentuojančių taisyklių. Jeigu ši ataskaita taptų galutinė, pareiškėjo pagrindinėje byloje įgaliojimai automatiškai nutrūktų ir jam būtų trejiems metams nustatytas papildomas draudimas eiti renkamas viešąsias pareigas.

Pareiškėjas pagrindinėje byloje pateikė skundą dėl šios ataskaitos panaikinimo ir nurodė, kad pagal Sąjungos teisę draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias toks draudimas automatiškai, neatsižvelgiant į padaryto pažeidimo sunkumą, taikomas asmeniui, kuris pripažintas savo veiksmais sukėlusiu interesų konfliktą⁵⁴. Nagrinėdamas šį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl šio draudimo atitikties Europos Sąjungos

⁵⁴ 2010 m. rugsėjo 1 d. *Legea nr. 176/2010 privind integritatea în exercitarea funcțiilor și demnităților publice, pentru modificarea și completarea legii Nr. 144/2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Integritate, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative* (Įstatymas Nr. 176/2010 dėl sąžiningumo vykdant viešąsias funkcijas ir pareigas, kuriuo iš dalies keičiamas ir papildomas Įstatymas Nr. 144/2007 dėl Nacionalinės tarnybinės etikos agentūros įsteigimo, organizavimo ir veiklos, taip pat iš dalies keičiami ir papildomi kiti norminiai aktai) 25 straipsnis. Šiuo įstatymu įgyvendinamas antrasis orientacinis tikslas, įtvirtintas 2006 m. gruodžio 13 d. Komisijos sprendimo 2006/928/EB, nustatančio bendradarbiavimo su Rumunija ir jos pažangos siekiant orientacinių tikslų teismų reformos ir kovos su korupcija srityse patikrinimo mechanizmą (OL L 354, 2006, p. 56), priede.

pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) įtvirtintiems bausmių proporcingumo principui⁵⁵, teisei į darbą⁵⁶, taip pat teisei į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą⁵⁷.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Chartijos 49 straipsnio 3 dalis netaikoma nacionalinės teisės nuostatomis, pagal kurias per administracinę procedūrą asmeniui, pripažintam sukėlusiu interesų konfliktą einant renkamas viešąsias pareigas, uždraudžiama iš anksto nustatytą trejų metų laikotarpį eiti bet kokias tokio pobūdžio pareigas, jeigu šis draudimas nėra baudžiamojo pobūdžio.

Vertinant sankcijos baudžiamąjį pobūdį svarbūs trys kriterijai: teisinis pažeidimo kvalifikavimas pagal nacionalinę teisę, pats pažeidimo pobūdis ir sankcijos griežtumo laipsnis.

Dėl pirmojo kriterijaus pažymėtina, kad pagal Rumunijos teisę nei automatinis įgaliojimų nutūkimas, kai konstatuojamas interesų konfliktas, nei draudimas eiti bet kokias renkamas viešąsias pareigas nelaikomi baudžiamosiomis sankcijomis. Antrasis kriterijus reiškia, kad reikia patikrinti, ar nagrinėjama priemonė siekiama visų pirma baudžiamojo tikslo. Pažymėtina, kad atitinkamomis nacionalinės teisės nuostatomis siekiama užtikrinti sąžiningumą bei skaidrumą vykdant viešąsias funkcijas ir pareigas, taip pat užkirsti kelią institucinei korupcijai. Taigi šio draudimo, kaip ir įgaliojimų automatinio nutūkimo, tikslas yra užtikrinti gerą valstybės veikimą ir skaidrumą, užkertant kelią tolesniems interesų konfliktams. Vadinas, tokia priemonė siekiama iš esmės prevencinio, o ne baudžiamojo tikslo. Dėl trečiojo kriterijaus pažymėtina, kad tokia priemonė siekiama ne skirti laisvės atėmimo bausmę ar baudą, o uždrausti ribotai asmenų, turinčių specialų statusą, grupei ateityje vykdyti konkrečią veiklą – eiti renkamas viešąsias pareigas. Šis draudimas yra ribotos trukmės ir netaikomas teisei balsuoti.

Kadangi minėta priemonė nėra baudžiamojo pobūdžio, ji neturėtų būti vertinama pagal Chartijos 49 straipsnio 3 dalį.

Vis dėlto pažymėtina, kad nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos tiek, kiek jomis įgyvendinama Sąjungos teisė, bet kuriuo atveju turi atitikti proporcingumo principą, kaip bendrąjį Sąjungos teisės principą.

Antra, šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal šį principą tokios teisės nuostatos nedraudžiamos, jeigu, atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes ir tikslą užtikrinti sąžiningumą bei skaidrumą vykdant viešąsias funkcijas ir pareigas, taip pat užkirsti kelią institucinei korupcijai, už pažeidimą skiriama jo sunkumą atitinkanti sankcija. Tokia sankcija būtų neproporcinga išimtinio atveju, kai, atsižvelgiant į šį tikslą, nustatytas pažeidimas nebūtų sunkus, o šios priemonės poveikis asmens asmeninei, profesinei ir ekonominei padėčiai būtų ypač didelis.

Taigi automatinis nagrinėjamos sankcijos skyrimas leidžia užkirsti kelią tolesniam paaiškėjusiam interesų konfliktui ir taip užtikrinti, kad veiktų valstybė ir atitinkamos renkamos institucijos. Be to, tai, kad numatytas tiek automatinis įgaliojimų nutūkimas, tiek automatinis draudimas pakankamai ilgą iš anksto nustatytą laikotarpį eiti bet kokias renkamas viešąsias pareigas, atrodo, gali atgrasyti rinkėjų

⁵⁵ Chartijos 49 straipsnio 3 dalis.

⁵⁶ Chartijos 15 straipsnio 1 dalis.

⁵⁷ Chartijos 47 straipsnis.

mandatą gavusius asmenis nuo patekimo į tokią situaciją ir paskatinti vykdyti savo pareigas šioje srityje.

Dėl nagrinėjamo draudimo būtinumo pažymėtina, kad Rumunijos teisės aktų leidėjas šio draudimo trejų metų trukmę nustatė atsižvelgdamas į sunkumą, kurį valstybės veikimui ir visuomenei neišvengiamai kelia interesų konfliktą sudarantys veiksmai. Taigi šis draudimas nustatytas dėl renkamas viešąsias pareigas einančio asmens padaryto pažeidimo, kuris neabejotinai yra sunkus. Šiuo klausimu taip pat atsižvelgtina į interesų konfliktų mastą ir korupcijos lygį nacionaliniame viešajame sektoriuje. Be to, minėtas draudimas yra laikinas, taikomas tik tam tikrų kategorijų asmenims, einantiems konkrečias pareigas, ir apima tik apibrėžtą veiklą, t.y. renkamas viešąsias pareigas, todėl netrukdo vykdyti bet kokios kitos profesinės veiklos.

Dėl nagrinėjamos priemonės proporcingumo pažymėtina, kad, atsižvelgiant į viešojo intereso pažeidimo sunkumą, kurį kelia išrinktų asmenų korupcija ir interesų konfliktai (net ir nedidelio masto), kai šalyje yra didelė korupcijos rizika, ši priemonė iš principo nėra neproporcinga pažeidimui, už kurį ji taikoma. Vis dėlto aplinkybė, kad visiškai negalima pakeisti šio draudimo trukmės, neleidžia atmesti to, kad tam tikrais išimtiniais atvejais ši sankcija galėtų būti neproporcinga.

Trečia, Teisingumo Teismas nurodė, kad teisė naudotis per demokratinį rinkimų procesą, kaip antai mero rinkimus, gautu rinkėjų mandatu nepatenka į Chartijos 15 straipsnio 1 dalies taikymo sritį.

Nors ši nuostata suformuluota plačiai, jos taikymo sritis neapima teisės naudotis nustatytą laiką tokiu mandatu. Iš tiesų Chartijos 15 straipsnis yra jos II antraštinėje dalyje „Laisvės“, o konkrečios nuostatos, įtvirtinančios teisę būti kandidatu rinkimuose, yra atskiroje V antraštinėje dalyje „Pilietinės teisės“⁵⁸. Tokį aiškinimą patvirtina Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija⁵⁹.

Galiausiai, ketvirta, Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal Chartijos 47 straipsnį nedraudžiamos nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos, jeigu atitinkamas asmuo turėjo realią galimybę ginčyti ataskaitos, kurioje jis pripažintas sukėlusiu interesų konfliktą, ir ja remiantis skirtos sankcijos teisėtumą, įskaitant jos proporcingumą.

Teisė į veiksmingą teisinę gynybą, be kita ko, reiškia tokios teisės turėtojo galimybę kreiptis į teismą, kompetentingą užtikrinti Sąjungos teisėje numatytų teisių laikymąsi ir nagrinėti visus klausimus, susijusius su jo nagrinėjamai bylai svarbiomis faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis. Nagrinėjamu atveju ši teisė suponuoja prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo galimybę patikrinti vertinimo ataskaitos, parengtos dėl pareiškėjo pagrindinėje byloje, teisėtumą ir prireikus panaikinti šią ataskaitą bei ja remiantis paskirtas sankcijas.

2023 m. liepos 24 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Lin* (C-107/23 PPU, [EU:C:2023:606](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos finansinių interesų apsauga – SESV 325 straipsnio 1 dalis – FIA konvencija – 2 straipsnio 1 dalis – Pareiga kovoti su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu atgrasomomis ir veiksmingomis priemonėmis – Pareiga numatyti

⁵⁸ Žr. Chartijos 39 ir 40 straipsnius, susijusius su teise balsuoti ir būti kandidatu atitinkamai Europos Parlamento ir vietos savivaldos rinkimuose.

⁵⁹ Žr. 2016 m. lapkričio 8 d. EŽTT sprendimą *Savisaar prieš Estijq*, CE:ECHR:2016:1108DEC000836516.

baudžiamąsias sankcijas – Pridėtinės vertės mokestis (PVM) – Direktyva 2006/112/EB – Stambaus masto sukčiavimas PVM srityje – Baudžiamosios atsakomybės senaties terminas – Konstitucinio teismo sprendimas, kuriuo nacionalinė nuostata, reglamentuojanti šio termino nutraukimo priežastis, pripažinta negaliojančia – Sisteminė nebaudžiamumo rizika – Pagrindinių teisių apsauga – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 49 straipsnio 1 dalis – Principas „*nullum crimen, nulla poena sine lege*“ – Baudžiamosios teisės nuspėjamumo ir tikslumo reikalavimai – Švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principas („*lex mitior*“) – Teisinio saugumo principas – Nacionalinis pagrindinių teisių apsaugos standartas – Valstybės narės teismų pareiga netaikyti tos valstybės narės konstitucinio teismo ir (arba) aukščiausiojo teismo sprendimų, kai jie neatitinka Sąjungos teisės – Teisėjų drausminė atsakomybė už šių sprendimų nesilaikymą – Sąjungos teisės viršenybės principas

2010 m. C.I., C.O., K.A., L.N. ir S.P. (toliau – suinteresuotieji asmenys) savo apskaitos dokumentuose nenurodė prekybos sandorių ir pajamų, susijusių su taikant akcizų mokėjimo laikino atidėjimo režimą įsigyto gazolio pardavimu vidaus gavėjams, taip padarydami žalą valstybės biudžetui, be kita ko, pridėtinės vertės mokesčio (PVM) ir gazolio akcizų atžvilgiu.

2018 m. birželio 25 d. paskelbtu sprendimu *Curtea Constitutională* (Konstitucinis Teismas, Rumunija) pripažino nacionalinę nuostatą, reglamentuojančią baudžiamosios atsakomybės senaties termino nutraukimą, prieštaraujančią Konstitucijai, nes ja pažeidžiamas principas *nullum crimen, nulla poena sine lege*⁶⁰. Be to, tas teismas 2022 m. birželio 9 d. paskelbtame sprendime patikslino, kad, atsižvelgiant į tai, jog Rumunijos teisės aktų leidėjas nesiėmė veiksmų iš karto po šio 2018 m. sprendimo, Rumunijos pozityviojoje teisėje nenumatyta jokios šio senaties termino nutraukimo priežasties nuo šio sprendimo paskelbimo dienos iki nuostatos, kuria pakeista negaliojanti nuostata, įsigaliojimo dienos, t. y. 2022 m. gegužės 30 d.⁶¹.

2020 m. birželio 30 d. sprendimu *Curtea de Apel Braşov* (Brašovo apeliacinis teismas, Rumunija), kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nurodė skirti suinteresuotiesiems asmenims arba patvirtino laisvės atėmimo bausmės už sukčiavimo mokesčių srityje ir organizuoto nusikalstamo susivienijimo nusikalstamas veikas. Suinteresuotieji asmenys dėl šio sprendimo pateikė specialiuosius skundus dėl panaikinimo, motyvuodami tuo, kad jie buvo nuteisti, nors jų baudžiamosios atsakomybės senaties terminas jau buvo pasibaigęs. Konkrečiau kalbant, jie teigė, jog tai, kad minėtu laikotarpiu pozityvioji teisė nenumatė jokios galimybės nutraukti senaties terminų, savaime yra švelnesnis baudžiamasis įstatymas, kuris jiems turėtų būti taikomas laikantis švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principo (*lex mitior*). Šiomis aplinkybėmis jie rėmėsi 2022 m. spalio 25 d. *Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie* (Aukščiausiasis kasacinis ir teisingumo teismas, Rumunija) sprendimu, kuriame šis teismas nusprendė, kad dėl galutinio nuosprendžio iš principo gali būti pateiktas specialusis skundas dėl panaikinimo, grindžiamas Konstitucinio Teismo sprendimų padariniais kaip švelnesniu baudžiamuoju įstatymu (*lex mitior*)⁶².

⁶⁰ Šioje nuostatoje, t. y. Rumunijos baudžiamojo kodekso 155 straipsnio 1 dalyje, buvo numatytas baudžiamosios atsakomybės senaties termino nutraukimas atlikus „bet kokį procesinį veiksmą“. Konstitucinio Teismo teigimu, ši nuostata nebuvo nuspėjama ir ja pažeistas principas *nullum crimen, nulla poena sine lege*, atsižvelgiant į tai, kad žodžių junginys „bet koks procesinis veiksmas“ taip pat apima veiksmus, apie kuriuos nebuvo pranešta įtariamajam ar kaltinamajam, taip kliudant susipažinti su aplinkybe, kad prasidėjo naujas jo baudžiamosios atsakomybės senaties terminas.

⁶¹ Baudžiamojo kodekso 155 straipsnio 1 dalis buvo pakeista taip, kad baudžiamosios atsakomybės senaties terminą nutraukia bet kokie procesiniai veiksmai, apie kuriuos turi būti pranešta įtariamajam arba kaltinamajam.

⁶² Tame 2022 m. spalio 25 d. sprendime Aukščiausiasis kasacinis ir teisingumo teismas patikslino, kad pagal Rumunijos teisę taisyklės, susijusios su baudžiamosios atsakomybės senaties termino nutraukimu, priskirtinos prie materialinės baudžiamosios teisės, todėl joms taikomas baudžiamojo įstatymo negaliojimo atgaline data principas, nepažeidžiant švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principo (*lex mitior*).

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatavo, kad jeigu būtų pritarta tokiam aiškinimui, nagrinėjamu atveju senaties terminas būtų pasibaigęs prieš tai, kai būtų įsigaliojęs suinteresuotųjų asmenų apkaltinamasis nuosprendis, todėl baudžiamoji byla būtų nutraukta ir jie negalėtų būti nuteisti.

Šiam teismui kilo klausimas dėl tokio aiškinimo suderinamumo su Sąjungos teise, nes dėl jo suinteresuotieji asmenys būtų atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės už Sąjungos finansiniams interesams kenkiančias stambaus masto sukčiavimo nusikalstamas veikas. Be to, jis pabrėžė, kad paaiškęs, jog Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas neįmanomas, jam gali tekti netaikyti Konstitucinio Teismo ir (arba) Aukščiausiojo kasacinio ir teisingumo teismo sprendimų. Tačiau pagal naują drausminę tvarką leidžiama skirti sankcijas teisėjams, kurie nesąžiningai ar dėl didelio neatsargumo nesilaikė šių teismų sprendimų.

Per *ex officio* pradėtą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patikslino valstybių narių pareigas, kylančias, pirma, iš kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu reikalavimų ir, antra, iš reikalavimo gerbti pagrindines teises, saugomas Sąjungos ir nacionalinėje teisėje.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas konstatavo, kad nei pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį, nei pagal FIA konvencijos⁶³ 2 straipsnio 1 dalį valstybės narės teismai neįpareigojami netaikyti konstitucinio teismo sprendimų, kuriais nacionalinės teisės nuostata, reglamentuojanti senaties termino nutraukimo baudžiamosiose bylose pagrindus, pripažinta negaliojančia, net jei šie sprendimai reiškia, kad daug baudžiamųjų bylų, susijusių, be kita ko, su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiomis stambaus masto sukčiavimo nusikalstamomis veikomis, bus nutraukta dėl baudžiamosios atsakomybės senaties termino.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad nors taisyklių, reglamentuojančių baudžiamosios atsakomybės už Sąjungos finansiniams interesams kenkiančias nusikalstamas veikas senaties terminą, priėmimas klostantis pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms priklausė valstybių narių kompetencijai, įgyvendindamos šią kompetenciją jos privalo laikytis iš Sąjungos teisės kylančių pareigų. Taigi jos turi kovoti su sukčiavimu ir bet kokia kita neteisėta veikla, kenkiančia Sąjungos finansiniams interesams, atgrasomomis ir veiksmingomis priemonėmis, taip pat imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad už tokiems interesams kenkiantį sukčiavimą, įskaitant sukčiavimą PVM srityje, būtų baudžiama veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasomomis baudžiamosiomis sankcijomis. Šiuo tikslu minėtos valstybės turi užtikrinti, kad nacionalinėje teisėje numatytos senaties taisyklės leistų veiksmingai nubausti už nusikalstamas veikas, susijusias su tokiu sukčiavimu.

Taikant konstitucinio teismo sprendimus, kuriais nacionalinės teisės nuostata, reglamentuojanti baudžiamosios atsakomybės senaties termino nutraukimo pagrindus, pripažinta negaliojančia, baudžiamoji byla būtų nutraukta ir suinteresuotieji asmenys negalėtų būti nuteisti. Be to, dėl tokio taikymo daugelyje kitų bylų galėtų būti panaikinta baudžiamoji atsakomybė, o tai sukeltų sistemingą nebaudžiamumą už Sąjungos finansiniams interesams kenkiančias stambaus masto sukčiavimo nusikalstamas veikas riziką. Tokia rizika nesuderinama su SESV 325 straipsnio 1 dalyje ir FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalyje valstybėms narėms nustatytais pareigomis.

⁶³ 1995 m. liepos 26 d. Briuselyje pasirašyta ir prie 1995 m. liepos 26 d. Tarybos akto pridėta Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu (OL C 316, 1995, p. 48; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 8 t., p. 57, toliau – FIA konvencija).

Kadangi šios nuostatos veikia tiesiogiai, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą iš esmės nacionaliniai teismai turi užtikrinti visišką iš jų kylančių pareigų veiksmingumą ir prireikus netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, kurios, vykstant procesui dėl sukčiavimo stambiu mastu, kuriuo kenkiama Sąjungos finansiniams interesams, kliudo taikyti veiksmingas ir atgrasomas sankcijas siekiant kovoti su tokiomis nusikalstamomis veikomis. Taigi iš principo šie teismai turi netaikyti minėtų sprendimų.

Atsižvelgiant į tai, kadangi baudžiamosiomis bylomis dėl nusikalstamų veikų PVM srityje įgyvendinama Sąjungos teisė, kaip tai suprantama pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 51 straipsnio 1 dalį, dar reikia patikrinti, ar pareiga netaikyti tokių sprendimų prieštarauja pagrindinių teisių, šiuo atveju įtvirtintų Sąjungos teisės sistemoje, Chartijos 49 straipsnio 1 dalyje⁶⁴, apsaugai. Kadangi normos, reglamentuojančios senaties terminą baudžiamosiose bylose, nepatenka į šios nuostatos taikymo sritį, pareiga netaikyti minėtų sprendimų negali pažeisti šioje nuostatoje garantuojamų pagrindinių teisių.

Tačiau, kai valstybės narės teismo prašoma patikrinti, ar pagrindines teises atitinka nacionalinė nuostata ar priemonė, kuria, esant situacijai, kai valstybės narės veiksmus neviseškai apibrėžia Sąjungos teisė, įgyvendinama ši teisė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį, nacionalinės valdžios institucijos ir teismai gali taikyti nacionalinius pagrindinių teisių apsaugos standartus, jei toks taikymas nepažeidžia Chartijoje numatyto apsaugos lygio, Sąjungos teisės viršenybės, vienovės ir veiksmingumo. Kadangi Rumunijos teisėje taisyklės, susijusios su baudžiamosios atsakomybės senaties termino nutraukimu, priskirtinos prie materialinės baudžiamosios teisės, todėl joms taikomas principas *nullum crimen, nulla poena sine lege* ir švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principas (*lex mitior*), šie principai turi būti laikomi nacionaliniais pagrindinių teisių apsaugos standartais.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, pirma, kokie svarbūs Sąjungos ir nacionalinėse teisės sistemose pagal principą *nullum crimen, nulla poena sine lege* kylantys reikalavimai, susiję su baudžiamojo įstatymo nuspėjamumu, tikslumu ir negaliojimu atgaline data. Šie reikalavimai yra konkreti teisinio saugumo principo, kuris yra esminis teisinės valstybės elementas, ESS 2 straipsnyje nurodytas kaip pagrindinė Sąjungos vertybė ir kaip valstybėms narėms bendra vertybė, išraiška.

Nagrinėjamu atveju Konstitucinis Teismas, remdamasis teisinio saugumo principu, taikė nacionalinį principo *nullum crimen, nulla poena sine lege* apsaugos standartą, susijusį su baudžiamojo įstatymo nuspėjamumu ir tikslumu, kuris papildo Sąjungos teisėje numatytą apsaugą nuo savivalės baudžiamosiose bylose. Atsižvelgiant į šios apsaugos nuo savivalės svarbą, toks standartas gali kliudyti nacionalinių teismų pareigai pagal SESV 325 straipsnio 1 ir 2 dalis netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, reglamentuojančių senaties terminą baudžiamosiose bylose.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį ir FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalį valstybės narės teismai vis dėlto privalo netaikyti nacionalinio apsaugos standarto, susijusio su švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principu (*lex mitior*), kuriuo remiantis galima ginčyti, įskaitant skundus dėl galutinių nuosprendžių, baudžiamosios atsakomybės senaties termino nutraukimą bylose, susijusiose su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiomis

⁶⁴ Ši nuostata, kurioje Sąjungos teisėje įtvirtintas principas *nullum crimen, nulla poena sine lege* ir švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principas (*lex mitior*), suformuluota taip: „[n]iekas negali būti nuteistas už veikimą ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusią nacionalinę ar tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikalstamomis veikomis. Taip pat negali būti skiriama griežtesnė bausmė negu ta, kuri buvo taikoma nusikalstamos veikos padarymo metu. Jeigu po to, kai nusikalstama veika buvo padaryta, įstatymo nustatyta lengvesnė bausmė, skiriama lengvesnė bausmė“.

stambaus masto sukčiavimo nusikalstamomis veikomis, dėl procesinių veiksmų, atliktų prieš pripažįstant negaliojančia nacionalinės teisės nuostatą, reglamentuojančią senaties termino nutraukimo baudžiamosiose bylose pagrindus.

Iš tiesų, priešingai nei nacionalinis apsaugos standartas, susijęs su principu *nullum crimen, nulla poena sine lege*, kiek tai siejama su reikalavimais dėl baudžiamojo įstatymo nuspėjamumo ir tikslumo, kuriuo tik neutralizuojamas procesinių veiksmų, atliktų laikotarpiu nuo 2018 m. birželio 25 d., kai buvo paskelbtas sprendimas, kuriuo pripažinta, kad atitinkama nacionalinės teisės nuostata negalioja, iki 2022 m. gegužės 30 d., t. y. šią nuostatą pakeičiančios nuostatos įsigaliojimo dienos, nutraukiamasis poveikis, nacionalinis apsaugos standartas, susijęs su švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo atgaline data principu (*lex mitior*), leidžia neutralizuoti procesinių veiksmų, atliktų net iki 2018 m. birželio 25 d., nutraukiamąjį poveikį. Taigi tokio nacionalinio apsaugos standarto taikymas padidina sistemingą nebaudžiamumo už Sąjungos finansiniams interesams kenkiančias stambaus masto sukčiavimo nusikalstamas veikas riziką, o taip pažeidžiami SESV 325 straipsnyje ir FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalyje nustatyti reikalavimai.

Tokiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į būtinybę suderinti pastarąjį nacionalinį apsaugos standartą su SESV 325 straipsnio ir FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalies nuostatomis, nacionaliniam teismui taikant minėtą standartą gali būti pakenkta Sąjungos teisės viršenybei, vienovei ir veiksmingumui.

Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal viršenybės principą draudžiami nacionalinės teisės aktai ar praktika, pagal kuriuos valstybės narės bendrosios kompetencijos nacionaliniams teismams privalomi šios valstybės narės konstitucinio teismo ir aukščiausiosios instancijos teismo sprendimai, ir dėl šios priežasties jie negali savo iniciatyva netaikyti šiuose sprendimuose suformuotos jurisprudencijos, net jei atsižvelgdami į Teisingumo Teismo sprendimą mano, kad ši jurisprudencija prieštarauja tiesiogiai veikiančioms Sąjungos teisės nuostatomis, nes atitinkamiems teisėjams gali kilti drausminės atsakomybės rizika. Iš tiesų tai, kad nacionalinis teismas vykdo jam Sutartimis pavestas užduotis ir laikosi pagal šias Sutartis jam tenkančių pareigų, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą įgyvendindamas šios teisės nuostatą, kaip antai SESV 325 straipsnio 1 dalį arba FIA konvencijos 2 straipsnio 1 dalį, ir Teisingumo Teismo pateiktą jos išaiškinimą, savaime negali būti laikoma tokia teisme posėdžiaujančių teisėjų drausmės pažeidimu, *ipso facto* nepažeidžiant minėtos nuostatos ir šio principo.

3. *Ne bis in idem* principas

2023 m. rugsėjo 14 d. Sprendimas *Volkswagen Group Italia ir Volkswagen Aktiengesellschaft* (C-27/22, [EU:C:2023:663](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 50 straipsnis – „Ne bis in idem“ principas – Sankcija, skirta už nesąžiningą komercinę veiklą – Baudžiamasis sankcijos pobūdis – Baudžiamoji sankcija, kuri paskirta vienoje valstybėje narėje po to, kai kitoje valstybėje narėje buvo paskirta kita sankcija už nesąžiningą komercinę veiklą, ir kuri tapo galutinė prieš paskiriant tą kitą sankciją – 52 straipsnio 1 dalis – „Ne bis in idem“ principo apribojimai – Sąlygos – Procesų ir sankcijų koordinavimas

2016 m. rugpjūčio mėn. Italijos konkurencijos institucija skyrė *Volkswagen Group Italia SpA* ir *Volkswagen Aktiengesellschaft* (toliau atitinkamai – VWGI ir VWAG) 5 mln. EUR baudą už nesąžiningos komercinės veiklos vykdymą, kaip tai suprantama pagal Vartotojų kodeksą. Atitinkamus pažeidimus sudarė, pirma, nuo 2009 m. Italijoje vykdoma prekyba dyzelinėmis transporto priemonėmis, kuriose įrengtos sistemos, skirtos išmetamųjų teršalų kiekio matavimo rodmenims iškreipti, ir, antra, reklaminių pranešimų, kuriuose pabrėžiama, kad šios transporto priemonės atitinka aplinkosaugos

teisės aktuose numatytus kriterijus, platinimas. VWGI ir VWAG apskundė Italijos konkurencijos institucijos sprendimą *Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio* (Lacijaus regiono administracinis teismas, Italija).

2018 m. birželio mėn., prieš tam teismui priimant sprendimą, bylą nagrinėjanti Vokietijos prokuratūra, remdamasi Administracinių nusižengimų įstatymu, skyrė VWAG 1 mlrd. EUR baudą. Ši bauda buvo paskirta, be kita ko, už prekybą dyzelinėmis transporto priemonėmis, kuriose įrengtos sistemos, skirtos išmetamųjų teršalų kiekio matavimo rodmenims iškreipti, ir reklaminių pranešimų, kuriuose pabrėžiama, kad šios transporto priemonės atitinka aplinkosaugos teisės aktuose numatytus kriterijus, platinimą. 2018 m. birželio 13 d. minėtos prokuratūros sprendimas tapo galutinis, nes VWAG nepasinaudojo teise jį ginčyti ir sumokėjo jame nurodytą baudą.

2019 m. balandžio mėn. Lacijaus regiono administracinis teismas atmetė VWGI ir VWAG skundą, motyvuodamas, be kita ko, tuo, kad pagal *ne bis in idem* principą nedraudžiama palikti galioti Italijos konkurencijos institucijos sprendime numatytos baudos.

Consiglio di Stato (Valstybės Taryba, Italija), kuriai VWGI ir VWAG pateikė apeliacinį skundą dėl šio sprendimo, nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą dėl sąlygų, kuriomis tuo atveju, kai dviejose valstybėse narėse kumulatyviai taikomos sankcijų skyrimo procedūros, kurias vykdo skirtinguose veiklos sektoriuose veikiančios kompetentingos institucijos, gali būti nustatyti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 50 straipsnyje įtvirtinto *ne bis in idem* principo apribojimai⁶⁵.

Savo sprendime Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad nacionalinės teisės aktuose numatyta pinigine administracinė bauda, kurią vartotojų apsaugos srityje kompetentinga nacionalinė institucija skyrė bendrovei už nesąžiningą komercinę veiklą, nors pagal nacionalinės teisės aktus laikoma administracine sankcija, yra baudžiamoji sankcija, kaip tai suprantama pagal Chartijos 50 straipsnį, jeigu ja siekiama tikslo nubausti ir ji yra labai griežta.

Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad pagal toje pačioje nuostatoje įtvirtintą *ne bis in idem* principą draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos leidžiama palikti galioti baudžiamojo pobūdžio baudą, skirtą juridiniam asmeniui už nesąžiningą komercinę veiklą, tuo atveju, kai šis asmuo kitoje valstybėje narėje buvo nuteistas baudžiamojoje byloje už tą pačią veiką, net jei šis apkaltinamasis nuosprendis priimtas po to, kai buvo priimtas sprendimas skirti šią baudą, tačiau tapo galutinis prieš tai, kai įsiteisėjo teismo sprendimas, kuriuo išnagrinėtas dėl tokio sprendimo paduotas skundas.

Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį⁶⁶ leidžiama riboti Chartijos 50 straipsnyje įtvirtinto *ne bis in idem* principo taikymą, kad už tas pačias veikas būtų galima kumulatyviai taikyti procedūras ar sankcijas, jeigu įvykdytos pirmojoje iš šių nuostatų numatytos sąlygos, patikslintos jurisprudencijoje. Taigi reikia, pirma, kad šis kumuliacinis taikymas nebūtų pernelyg didelė našta atitinkamam asmeniui, antra, kad būtų nustatytos aiškos ir tikslios taisyklės, leidžiančios numatyti, kurie veiksmai ir neveikimas gali būti kumuliuojami, ir, trečia, kad nagrinėjamos procedūros būtų vykdomos pakankamai koordinuotai ir panašiu laiku.

⁶⁵ Šioje nuostatoje nurodyta: „[n]iekas negali būti antrą kartą teisiamas ar baudžiamas už nusikalstamą veiką, dėl kurios Sąjungoje jis jau buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltu pagal įstatymą“.

⁶⁶ Šioje nuostatoje numatyta: „[b]et koks šios Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Remiantis proporcingumo principu, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti“.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, kiek tai susiję su persekiojimo ir sankcijų baudžiamojo pobūdžio vertinimu, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Chartijos 50 straipsnyje įtvirtintą *ne bis in idem* principą draudžiama už tą pačią veiką tam pačiam asmeniui kumuliatyviai taikyti ir baudžiamąjį persekiojimą, ir baudžiamojo pobūdžio sankcijas, kaip tai suprantama pagal šį straipsnį. Atlikdamas tokį vertinimą Teisingumo Teismas rėmėsi trimis jurisprudencijoje nustatytais reikšmingais kriterijais. Pirmasis kriterijus – tai teisinis pažeidimo kvalifikavimas pagal nacionalinę teisę, antrasis – pats pažeidimo pobūdis, trečiasis – suinteresuotajam asmeniui gresiančios sankcijos griežtumo laipsnis. Konkrečiai dėl antrojo kriterijaus pažymėta, jog vien tai, kad sankcija taip pat siekiama prevencinio tikslo, nereiškia, kad ji neturi būti kvalifikuojama kaip baudžiamoji sankcija. Iš tiesų dėl baudžiamųjų sankcijų pobūdžio jomis siekiama ir nubausti už neteisėtus veiksmus, ir užkirsti jiems kelią. Dėl trečiojo kriterijaus Teisingumo Teismas priminė, kad nagrinėjamų priemonių griežtumo laipsnis vertinamas atsižvelgiant į atitinkamose nuostatose numatytą maksimalią bausmę. Taigi administracinė piniginė sankcija, galinti siekti 5 mln. EUR, yra griežta, o tai gali patvirtinti teiginį, kad ši sankcija yra baudžiamojo pobūdžio.

Antra, vertindamas, ar nagrinėjami Italijos teisės aktai atitinka Chartijos 50 straipsnyje numatytą *ne bis in idem* principą, pirmiausia Teisingumo Teismas paaiškino sąlygą „bis“. Tam, kad teismo sprendimas būtų laikomas galutiniu sprendimu dėl veikų, dėl kurių vyksta antra procedūra, būtina ne tik tai, kad sprendimas būtų įsiteisėjęs, bet ir tai, kad jis būtų priimtas išnagrinėjus bylą iš esmės. Nors *ne bis in idem* principo taikymas suponuoja ankstesnio galutinio sprendimo buvimą, tai nebūtinai reiškia, kad vėlesni sprendimai, kurie pagal šį principą yra draudžiami, gali būti tik tie, kurie priimti vėliau nei šis ankstesnis galutinis sprendimas. Iš tiesų pagal šį principą, kai yra priimtas galutinis sprendimas, baudžiamasis persekiojimas už tą pačią veiką negali būti pradėtas ar tęsiamas.

Dėl „idem“ sąlygos Teisingumo Teismas priminė, kad vertinant, ar buvo padarytas tas pats pažeidimas, reikšmingas kriterijus yra faktinių aplinkybių tapatumas, suprantamas kaip konkrečių neatskiriamai tarpusavyje susijusių aplinkybių, dėl kurių atitinkamas asmuo išteisinamas arba galutinai nuteisiamas, visuma. Atvirkščiai, tai, kaip pagal nacionalinę teisę teisiškai kvalifikuojama veika, ir tai, koks teisinis interesas yra saugomas, neturi reikšmės, nes pagal Chartijos 50 straipsnį teikiama apsauga įvairiose valstybėse narėse negali skirtis. Be to, nepakanka, kad veikos būtų panašios, nes *ne bis in idem* principas gali būti taikomas tik jeigu veikos, su kuriomis susijusios abi nagrinėjamos procedūros arba abi sankcijos, yra tapačios, o tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Galiausiai dėl sąlygų, kuriomis Chartijoje įtvirtinto *ne bis in idem* principo apribojimai gali būti pateisinami, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį toks apribojimas gali būti pateisinamas, jeigu jis numatytas įstatymo, taip pat nekeičia Chartijos 50 straipsnyje numatytos teisės esmės ir atitinka proporcingumo principą. Galimybė kumuliatyviai taikyti persekiojimą ir sankcijas nekeičia Chartijos 50 straipsnyje numatytos teisės esmės su sąlyga, kad pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus neleidžiama persekioti ir bausti už tas pačias veikas, pripažįstant tą patį pažeidimą ar siekiant to paties tikslo, o tik numatoma galimybė kumuliatyviai taikyti persekiojimą ir sankcijas pagal skirtingus teisės aktus. Pagal proporcingumo principą reikalaujama, kad nacionalinės teisės aktuose numatytas kumuliatyvus persekiojimo ir sankcijų taikymas neviršytų to, kas tinkama ir būtina įgyvendinant šiais teisės aktais siekiamus teisėtus tikslus, o tuo atveju, kai galima rinktis iš kelių tinkamų priemonių, reikia imtis mažiau suvaržančių. Šiuo atžvilgiu viešosios valdžios institucijos, reaguodamos į tam tikrus visuomenei žalingus veiksmus, gali teisėtai pasirinkti papildomas teises priemones, jeigu tokios kartu vertinamos teisinės priemonės atitinkamam asmeniui nebūtų pernelyg didelė našta. Todėl į tai, kad dviem procedūromis siekiama skirtingų bendrojo intereso tikslų, kurie teisėtai saugomi kartu, gali būti atsižvelgta vertinant kumuliacinio persekiojimo ir sankcijų taikymo proporcingumą, kaip į tokį kumuliacinį taikymą pateisinantį veiksnį, su sąlyga, kad šios procedūros yra papildomos, o papildomą naštą, patiriamą dėl tokio kumuliacinio taikymo, galima pateisinti šiais dviem siekiamais tikslais. Kalbant apie tokio persekiojimo ir sankcijų kumuliacinio taikymo būtinumą, reikia išsiaiškinti, ar yra nustatytos aiškios ir tikslios taisyklės, leidžiančios numatyti veiksmus ir neveikimą, kurie gali būti persekiojimo ir sankcijų

kumuliacinio taikymo objektas ir dėl kurių skirtingos institucijos gali derinti veiksmus, jeigu abi procedūros buvo vykdomos pakankamai koordinuotai ir panašiu laiku ir jeigu į sankciją, skirtą per ankstesnę procedūrą, buvo atsižvelgta vertinant antrąją sankciją, todėl atitinkamiems asmenims dėl tokio kumuliacinio taikymo atsirandanti našta neviršija to, kas būtina, o skirtų sankcijų visuma atitinka padarytų pažeidimų sunkumą.

4. Asmens duomenų apsauga⁶⁷

a. Leidimas klausytis telefoninių pokalbių baudžiamajame procese

2023 m. vasario 16 d. Sprendimas *HYA ir kt. (Leidimų klausytis telefoninių pokalbių motyvavimas)* (C-349/21, [EU:C:2023:102](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Telekomunikacijų sektorius – Asmens duomenų tvarkymas ir privatumo apsauga – Direktyva 2002/58 – 15 straipsnio 1 dalis – Elektroninių ryšių konfidencialumo apribojimas – Teismo sprendimas, kuriuo leidžiama perimti, įrašyti ir saugoti sunkia nusikalstama veika įtariamų asmenų telefoninius pokalbius – Praktika, kai sprendimas parengiamas pagal iš anksto nustatytą šabloną ir nenurodant individualių motyvų – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antra pastraipa – Pareiga motyvuoti

Vykstant baudžiamajam procesui *Spetsializiran nakazatelen sad* (specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) pirmininkas keliomis nutartimis patenkino *Spetsializirana prokuratura* (specializuota prokuratūra, Bulgarija) prašymus leisti taikyti specialiuosius tyrimo metodus siekiant klausytis ir įrašyti kelių asmenų, įtariamų padarius sunkius nusikaltimus, telefoninius pokalbius. Motyvuodamas nutartis pirmininkas laikėsi galiojančios nacionalinių teismų praktikos, kai naudojamas šabloninis tekstas be individualių motyvų, kuriame tik nurodyta, kad tenkinami telefoninių pokalbių klausymąsi reglamentuojančiose nacionalinės teisės nuostatose, į kurias jame daroma nuoroda, įtvirtinti reikalavimai.

Vėliau specializuota prokuratūra pareiškė asmenims, kurių pokalbių buvo klausomasi, kaltinimus dalyvavus organizuotoje nusikalstamoje grupėje. Įrašytų pokalbių turinys buvo tiesiogiai svarbus nustatant šiems asmenims pareikštų kaltinimų pagrįstumą.

Bylą iš esmės nagrinėjantis specializuotas baudžiamasis teismas, pateikęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą, paaiškino, kad pirmiausia turi patikrinti procedūros, per kurią buvo leista klausytis telefoninių pokalbių, teisėtumą. Kilus abejonių dėl minėtos teismų praktikos suderinamumo su Sąjungos teise, šis teismas nusprendė pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nagrinėjama nacionalinė praktika atitinka Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių⁶⁸ pagrindu Bulgarijos priimtas teisėkūros priemonės, numatančias

⁶⁷ 2023 m. birželio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, [EU:C:2023:442](#)) taip pat turi būti nurodytas šioje dalyje. Jis pateiktas I.1 dalyje „Teisinė valstybė ir veiksminga teisminė gynyba“.

⁶⁸ 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (OL L 201, 2002, p. 37; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 29 t., p. 514) 15 straipsnio 1 dalis.

galimybę priimti motyvuotus teismo sprendimus, kuriais ribojamas šioje direktyvoje⁶⁹ įtvirtintas elektroninių ryšių ir srauto duomenų konfidencialumo principas. Taigi taikant šią praktiką turi būti įgyvendinama šiose teisėkūros priemonėse numatyta pareiga motyvuoti, kaip reikalaujama Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje⁷⁰, kuria remiamasi minėtoje direktyvoje.

Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad iš šios nacionalinės procedūros teisinio reglamentavimo matyti, jog kompetentingas teismas, išduodantis leidimą taikyti specialiuosius tyrimo metodus, savo sprendimą priima remdamasis motyvuotu ir išsamiu prašymu, kurio turinys, numatytas įstatyme, turi leisti jam patikrinti, ar įvykdytos tokio leidimo suteikimo sąlygos.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad jeigu kompetentingas teismas išnagrinėjo tokio išsamaus prašymo motyvus ir, atlikęs šį nagrinėjimą, mano, kad prašymas yra pagrįstas, pasirašęs pagal šabloną parengtą tekstą, kuriame nurodyta, jog laikomasi teisinių reikalavimų, šis teismas patvirtino prašymo motyvus ir įsitikino, kad teisinių reikalavimų iš tiesų laikomasi. Iš tikrųjų būtų nenatūralu reikalauti leidime nurodyti specialius ir išsamius motyvus, kai pagal nacionalinės teisės aktus tokie motyvai jau nurodyti prašyme, dėl kurio suteiktas šis leidimas.

Vis dėlto Teisingumo Teismas pridūrė, kad, kai suinteresuotajam asmeniui pranešama, jog jam taikyti specialieji tyrimo metodai, pagal Chartijoje nustatytą pareigą motyvuoti reikalaujama, kad šis asmuo galėtų suprasti priežastis, dėl kurių buvo leista taikyti šiuos metodus, kad prireikus galėtų veiksmingai ginčyti tokį leidimą. Šis reikalavimas taip pat taikomas kiekvienam teismui, kuris, atsižvelgdamas į savo kompetenciją, turi savo iniciatyva arba atitinkamo asmens prašymu patikrinti tokio leidimo teisėtumą.

Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar, taikant nagrinėjamą nacionalinę praktiką, užtikrinamas Chartijos ir Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių laikymasis ir ar asmenys, kurių pokalbių buvo klausomasi, kaip ir teismas, įgaliotas patikrinti leidimo klausytis pokalbių teisėtumą, gali suprasti šio leidimo motyvus.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, kad jeigu leidimas suteikiamas remiantis motyvuotu ir išsamiu prašymu, reikia patikrinti, ar nurodyti asmenys gali susipažinti ne tik su sprendimu suteikti leidimą, bet ir su prašymu jį suteikti.

Be to, tie asmenys vien sugretinę prašymą ir sprendimą suteikti leidimą turi galėti lengvai ir nedviprasmiškai suprasti tikslias priežastis, dėl kurių leidimas buvo suteiktas atsižvelgiant į prašyme nurodytą konkretų atvejį apibūdinančias faktines ir teises aplinkybes; iš šio sugretinimo taip pat privalo matytis leidimo galiojimo trukmė.

Kalbant konkrečiai, kai sprendime suteikti leidimą tik nurodoma leidimo galiojimo trukmė ir pažymima, kad laikomasi jame nurodytų teisės nuostatų, prašyme suteikti leidimą privalo būti aiškiai nurodyta visa informacija, reikalinga tam, kad suinteresuotieji asmenys galėtų suprasti, jog remdamasis vien šia informacija leidimą suteikęs teismas, pritaręs prašyme nurodytiems motyvams, padarė išvadą, kad laikytasi visų teisinių reikalavimų. Jeigu prašymo ir paskesnio leidimo sugretinimas neleistų lengvai ir vienareikšmiškai suprasti šio leidimo motyvų, tektų konstatuoti, kad nesilaikyta iš Chartijos kylančios pareigos motyvuoti.

⁶⁹ Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 5 straipsnio 1 dalis.

⁷⁰ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio antra pastraipa.

b. Biometrinių ir genetinių duomenų rinkimas baudžiamajame procese

2023 m. sausio 26 d. Sprendimas *Ministerstvo na vatreshnite raboti (Biometrinių ir genetinių duomenų registravimas policijoje)* (C-205/21, [EU:C:2023:49](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Fizinių asmenų apsauga tvarkant asmens duomenis – Direktyva (ES) 2016/680 – 4 straipsnio 1 dalies a–c punktai – Asmens duomenų tvarkymo principai – Tikslas apribojimas – Duomenų kiekio mažinimas – 6 straipsnio a punktas – Aiškus skirtingų kategorijų duomenų subjektų asmens duomenų atskyrimas – 8 straipsnis – Tvarkymo teisėtumas – 10 straipsnis – Perkėlimas – Biometrinių ir genetinių duomenų tvarkymas – Sąvoka „tvarkymas, leidžiamas pagal valstybės narės teisę“ – „Tikro būtinumo“ sąvoka – Diskrecija – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 7, 8, 47, 48 ir 52 straipsniai – Teisė į veiksmingą teisminę gynybą – Nekaltumo prezumpcija – Apribojimas – „Ex officio“ persekiojama tyčinė nusikalstama veika – Asmenys, kuriems pareikšti kaltinimai – Fotografinių ir daktiloskopinių duomenų rinkimas siekiant juos registruoti ir biologinio mėginio ėmimas DNR profiliui nustatyti – Priverstinio rinkimo vykdymo procedūra – Sisteminis rinkimo pobūdis

Per Bulgarijos institucijų dėl mokestinio sukčiavimo inicijuotą baudžiamąjį procesą V. S. buvo pareikšti kaltinimai dėl tariamo dalyvavimo praturtėjimo tikslais suburtoje organizuotoje nusikalstamoje grupėje, siekiant Bulgarijos teritorijoje tarpusavyje susitarus vykdyti nusikalstamas veikas. Po pareiktų kaltinimų Bulgarijos policija paragino V. S. atvykti, kad duomenų registravimo tikslais būtų surinkti jos daktiloskopiniai ir fotografiniai duomenys ir paimtas mėginys DNR profiliui sukurti. V. S. nesutiko, kad būtų renkami jos duomenys.

Remdamosi nacionalinės teisės aktais, kuriuose numatyta „registruoti policijoje“ asmenis, kuriems pareikšti kaltinimai dėl *ex officio* persekiojamos tyčinės nusikalstamos veikos, policijos tarnybos kreipėsi į *Spetsializiran nakazatelen sad* (specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) su prašymu leisti priverstinai vykdyti V. S. genetinių ir biometrinių duomenų rinkimą. Prie policijos tarnybų prašymo buvo pridėtos tik nutarties dėl kaltinimų pareiškimo V. S. ir pareiškimo, kuriame ji atsisako duoti sutikimą dėl jos duomenų rinkimo, kopijos.

Šiam teismui kilo abejonių dėl „registravimui policijoje“ taikytinų Bulgarijos teisės aktų suderinamumo su Direktyva 2016/680⁷¹, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (toliau – Chartija), todėl jis kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Savo sprendime Teisingumo Teismas pirmiausia patikslino sąlygas, kuriomis policijos tarnybų atliekamas biometrinių ir genetinių duomenų tvarkymas gali būti laikomas leidžiamu pagal valstybės narės teisę, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2016/680. Toliau jis pareiškė nuomonę dėl šioje direktyvoje nurodyto reikalavimo įgyvendinimo, kiek jis susijęs su tam tikros kategorijos asmenų, dėl kurių yra rimtų priežasčių manyti, kad jie prisidėjo prie nusikalstamos veikos, duomenų tvarkymu ir teisės į veiksmingą teisminę gynybą ir nekaltumo prezumpcijos principo paisymu tuo atveju, kai pagal nacionalinės teisės aktus kompetentingas nacionalinis teismas gali leisti priverstinai rinkti šiuos Sąjungos teisės aktų leidėjo „jautriais“ pripažintus duomenis. Galiausiai jis nagrinėjo klausimą dėl nacionalinės teisės aktų, kuriuose numatyta sistemaiškai rinkti šiuos duomenis, suderinamumo su Direktyvos 2016/680 nuostatomis dėl duomenų tvarkymo, atsižvelgdamas į taikomus principus.

⁷¹ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kur[ia] panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR (OL L 119, 2016, p. 89).

Pirmiausia Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyva 2016/680, siejama su Chartija⁷², turi būti aiškinama taip, kad policijos tarnyboms leidžiama pagal valstybės narės teisę tvarkyti biometrinius ir genetinius duomenis atliekant tiriamąją veiklą, siekiant kovoti su nusikalstamumu ir palaikyti viešąją tvarką, jeigu šios valstybės narės teisėje yra pakankamai aiškus ir tikslus tokį tvarkymą leidžiantis teisinis pagrindas. Tai, kad nacionalinės teisės akte, kuriame įtvirtintas toks teisinis pagrindas, taip pat daroma nuoroda į Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą⁷³, o ne į Direktyvą 2016/680, savaime negali paneigti tokio leidimo, jeigu iš visų taikytinų nacionalinės teisės nuostatų aiškinimo pakankamai aiškiai, tiksliai ir nedviprasmiškai matyti, kad atitinkamas biometrinių ir genetinių duomenų tvarkymas patenka į šios direktyvos, o ne į BDAR, taikymo sritį.

Šiomis aplinkybėmis atsižvelgdamas į tai, kad reikšminguose nacionalinės teisės aktuose daroma nuoroda į BDAR nuostatas, reglamentuojančias jautrių duomenų tvarkymą, bet atkartojamas Direktyvos 2016/680 nuostatų, skirtų tiems patiems duomenims tvarkyti⁷⁴, turinys, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šios nuostatos nėra lygiavertės. Jautrių duomenų tvarkymas, kurį atlieka kompetentingos institucijos, be kita ko, nusikalstamų veikų prevencijos ir atskleidimo tikslais, patenkančiais į Direktyvos 2016/680 taikymo sritį, gali būti leidžiamas tik jei tai tikrai būtina, jam turi būti taikomos tinkamos garantijos ir jis turi būti numatytas Sąjungos ar valstybės narės teisėje, o BDAR savo ruožtu įtvirtintas principinis draudimas tvarkyti tokius duomenis ir pateiktas išimčių sąrašas. Nors nacionalinės teisės aktų leidėjas toje pačioje teisėkūros priemonėje gali numatyti asmens duomenų tvarkymą Direktyvoje 2016/680 numatytais ir kitais BDAR reglamente nustatytais tikslais, vis dėlto jis privalo įsitikinti, kad nėra dviprasmiškumo dėl vieno ar kito šių Sąjungos aktų taikymo jautrių duomenų rinkimui.

Be to, dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodyto galimai netinkamo Direktyvos 2016/680 perkėlimo į nacionalinę teisę Teisingumo Teismas pabrėžė, kad pagal šią direktyvą nereikalaujama, kad nuoroda į ją būtų pateikta nacionalinės teisės nuostatose, leidžiančiose tvarkyti į jos taikymo sritį patenkančius duomenis. Jis pažymėjo, kad tuomet, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas numato, kad kompetentingos institucijos tvarko biometrinius ir genetinius duomenis, kurie gali patekti arba į šios direktyvos, arba BDAR taikymo sritį, jis, siekdamas aiškumo ir tikslumo, gali aiškiai pateikti nurodą į, viena vertus, nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis perkeliama ši direktyva, ir, antra vertus, į BDAR ir neprivalo paminėti direktyvos. Vis dėlto esant akivaizdžiai prieštarai tarp nacionalinės teisės nuostatų, leidžiančių tvarkyti aptariamus duomenis, ir nuostatų, pagal kurias, atrodo, atmetama tokia galimybė, nacionalinis teismas turi taip aiškinti šias nuostatas, kad būtų išlaikytas Direktyvos 2016/680 veiksmingumas.

Toliau Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 2016/680⁷⁵ ir Chartija⁷⁶ nedraudžia nacionalinės teisės aktų, kuriuose numatyta, kad tuo atveju, kai asmuo, kuriam pareikšti kaltinimai dėl *ex officio*

⁷² Direktyvos 2016/680 10 straipsnio a punktas, siejamas su Chartijos 52 straipsniu.

⁷³ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1; klaidų ištaisymai OL L 127, 2018, p. 2 ir OL L 74, 2021, p. 35, toliau – BDAR).

⁷⁴ Atitinkamai BDAR 9 straipsnis ir Direktyvos 2016/680 10 straipsnis.

⁷⁵ Direktyvos 2016/680 6 straipsnio a punktas.

⁷⁶ Chartijos 47 ir 48 straipsniai, kuriuose įtvirtinta atitinkamai teisė į veiksmingą teisminę gynybą ir nekaltumo prezumpcijos principas.

persekiojamos tyčinės nusikalstamos veikos, atsisako savanoriškai bendradarbiauti duomenų registravimo tikslais renkant jo biometrinius ir genetinius duomenis, kompetentingas baudžiamųjų bylų teismas privalo leisti taikyti priverstinio duomenų rinkimo vykdymo priemonę, nors ir neturi įgaliojimų vertinti, ar yra rimtų priežasčių manyti, kad atitinkamas asmuo įvykdė nusikalstamą veiką, dėl kurios jam pareikšti kaltinimai, jeigu nacionalinėje teisėje vėlesniu etapu užtikrinama veiksminga teisminė kontrolė, taikoma kaltinimo pareiškimo sąlygoms, kurios lemia leidimą rinkti duomenis.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvą 2016/680⁷⁷ valstybės narės turi užtikrinti, kad būtų aiškiai atskirti skirtingų kategorijų duomenų subjektų duomenys siekiant, kad jų pagrindinės teisės į asmens duomenų apsaugą nebūtų suvaržytos vienodai, neatsižvelgiant į duomenų kategoriją. Tačiau ši pareiga nėra absoliuti. Tiek, kiek šioje direktyvoje kalbama apie kategoriją asmenų, dėl kurių yra rimtų priežasčių manyti, kad jie įvykdė nusikalstamą veiką, Teisingumo Teismas, beje, nurodė, kad pakankamas asmens kaltės įrodymų kiekis iš principo yra rimtas pagrindas manyti, kad jis padarė atitinkamą nusikalstamą veiką. Taigi pagal Direktyvą 2016/680 nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta priverstinai rinkti duomenis asmenų, dėl kurių yra pakankamai įrodymų, kad jie kalti dėl *ex officio* persekiojamos tyčinės nusikalstamos veikos, ir kuriems dėl šios priežasties buvo pareikšti kaltinimai.

Dėl teisės į veiksmingą teisminę gynybą paisymo, kai kompetentingas teismas, siekdamas leisti taikyti priverstinio asmenų, kuriems pareikšti kaltinimai, jautrių duomenų rinkimo priemonę, negali iš esmės patikrinti kaltinimų pareiškimo sąlygų, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad ikiteisminio baudžiamojo proceso etapu gali pasirodyti pateisinama tai, kad teismas laikinai neatlieka įrodymų, kuriais grindžiamas kaltinimų pareiškimas atitinkamam asmeniui, vertinimo. Tokia kontrolė šiuo etapu galėtų kliudyti baudžiamojo tyrimo, per kurį renkami šie duomenys, eigai ir pernelyg apriboti tyrėjų galimybę išaiškinti kitas nusikalstamas veikas lyginant šiuos duomenis su duomenimis, surinktais per kitus tyrimus. Taigi šis veiksmingos teisminės gynybos apribojimas nėra neproporcingas, nes nacionalinėje teisėje vėlesniu etapu užtikrinama veiksminga teisminė kontrolė.

Dėl teisės į nekaltumo prezumpciją paisymo teismo sprendimu, kuriuo leidžiama rinkti atitinkamus duomenis, Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad, tuo atveju, kai duomenų rinkimas, kaip šioje byloje, apsiriboja tik asmenų, kurių baudžiamoji atsakomybė dar nebuvo nustatyta, kategorija, jis negali būti laikomas galinčiu atspindėti institucijų įspūdį, kad asmenys yra kalti. Antra, tai, kad teismas, kuris turi nuspręsti dėl atitinkamo asmens kaltės, šiame baudžiamojo proceso etape negali vertinti, ar yra pakankamai įrodymų, kuriais grindžiamas kaltinimų pareiškimas, reiškia garantiją tokiam asmeniui, kad paisoma jo teisės į nekaltumo prezumpciją.

Galiausiai Teisingumo Teismas pripažino, kad Direktyva 2016/680⁷⁸ draudžia nacionalinės teisės aktus, kuriuose numatyta duomenų registravimo tikslais sistemiškai rinkti kiekvieno asmens, kuriam pareikšti kaltinimai dėl *ex officio* persekiojamos tyčinės nusikalstamos veikos, biometrinius ir genetinius duomenis, tačiau nenumatyta kompetentingos institucijos pareigos nustatyti ir įrodyti, pirma, ar rinkti duomenis tikrai būtina norint pasiekti konkrečius užsibrėžtus tikslus ir, antra, ar šių tikslų negalima pasiekti priemonėmis, mažiau varžančiomis atitinkamo asmens teises ir laisves.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Direktyva 2016/680 siekiama, be kita ko, užtikrinti didesnę apsaugą jautrių duomenų, prie kurių priskiriami biometriniai ir genetiniai duomenys, tvarkymo atžvilgiu, nes toks tvarkymas gali kelti didelį pavojų pagrindinėms laisvėms ir teisėms. Joje įtvirtintas reikalavimas, pagal kurį tvarkyti tokius duomenis leidžiama „tik jei tai tikrai būtina“, turi būti

⁷⁷ Direktyvos 2016/680 6 straipsnis.

⁷⁸ Direktyvos 2016/680 10 straipsnis, siejamas su jos 4 straipsnio 1 dalies a–c punktais ir 8 straipsnio 1 ir 2 dalimis.

aiškinamas kaip apibrėžiantis griežtesnes jautrių duomenų tvarkymo teisėtumo sąlygas⁷⁹. Be to, šio reikalavimo aprėptis turėtų būti nustatoma atsižvelgiant ir į duomenų tvarkymo principus, pavyzdžiui, tikslo ribojimą ir duomenų kiekio mažinimą.

Šiomis aplinkybėmis nacionalinės teisės aktai, kuriuose duomenų rinkimo tikslais numatytas sisteminis kiekvieno asmens, kuriam pareikšti kaltinimai dėl *ex officio* persekiojamos tyčinės nusikalstamos veikos, biometrinių ir genetinių duomenų rinkimas, iš principo prieštarauja šiam reikalavimui. Tokie teisės aktai faktiškai gali nediferencijuotai ir bendrai lemti daugelio asmenų, kuriems pareikšti kaltinimai, duomenų rinkimą, nes sąvoka „*ex officio* persekiojama tyčinė nusikalstama veika“ yra labai bendro pobūdžio ir gali būti taikoma daugeliui nusikalstamų veikų, neatsižvelgiant į jų pobūdį ir sunkumą, konkrečias veikų aplinkybes, galimą jų ryšį su kitais vykstančiais procesais, ankstesnį atitinkamo asmens teistumą ar individualų jo profilį.

c. Asmens duomenų, pateiktų institucijoms baudžiamajame procese, tolesnis naudojimas administracinėje procedūroje

2023 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (C-162/22, [EU:C:2023:631](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Telekomunikacijos – Asmens duomenų tvarkymas elektroninių ryšių sektoriuje – Direktyva 2002/58/EB – Taikymo sritis – 15 straipsnio 1 dalis – Elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomi ir baudžiamąjį procesą vykdančioms institucijoms teikiami duomenys – Vėlesnis duomenų naudojimas atliekant tyrimą dėl tarnybinio nusižengimo

Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra pradėjo tarnybinį patikrinimą dėl pareiškėjo pagrindinėje byloje, kuris tuo metu ėjo Lietuvos prokuratūros prokuroro pareigas, nes buvo duomenų, kad vadovaudamas ikiteisminiam tyrimui jis neteisėtai teikė reikšmingą informaciją apie šį ikiteisminį tyrimą įtariamajam ir jo advokatui.

Savo išvadoje dėl šio tyrimo Generalinės prokuratūros komisija konstatavo, kad pareiškėjas pagrindinėje byloje iš tikrųjų padarė tarnybinį nusižengimą. Remiantis šia išvada, tarnybinio nusižengimo įrodymai buvo per tarnybinį patikrinimą surinkta medžiaga. Konkrečiai kalbant, kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija ir dviejų ikiteisminių tyrimų duomenys patvirtino, kad pareiškėjas pagrindinėje byloje per ikiteisminį tyrimą, kuriam vadovavo, bendravo telefonu su įtariamojo advokatu. Remdamasi šia išvada generalinė prokuratūra priėmė du įsakymus: pirmuoju skyrė pareiškėjui pagrindinėje byloje nuobaudą – atleidimą iš tarnybos, o antruoju – atleido iš pareigų. Gavęs pareiškėjo pagrindinėje byloje skundą dėl šių dviejų įsakymų panaikinimo Vilniaus apygardos administracinis teismas jį atmetė, motyvuodamas, be kita ko, tuo, kad šioje byloje nagrinėjami kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo teisėti ir kad informacija, surinkta pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymo⁸⁰ nuostatas, teisėtai panaudota vertinant, ar pareiškėjas pagrindinėje byloje padarė tarnybinį nusižengimą.

⁷⁹ Atsižvelgiant į sąlygas, išplaukiančias iš Direktyvos 2016/680 4 straipsnio 1 dalies b ir c punktų ir 8 straipsnio 1 dalies.

⁸⁰ Pagrindinės bylos aplinkybėms taikytinos redakcijos 2012 m. spalio 2 d. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas (Žin., 2012, Nr. 122-6093; toliau – Kriminalinės žvalgybos įstatymas).

Pareiškėjas pagrindinėje byloje kreipėsi su apeliaciniu skundu į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teisma, teigdamas, kad kriminalinės žvalgybos tyrimo metu kriminalinės žvalgybos subjektų prieiga prie elektroninių ryšių srauto duomenų ir turinio yra toks didelis pagrindinių teisių suvaržymas, kad, atsižvelgiant į Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių⁸¹ ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) nuostatas, tokia prieiga gali būti suteikta tik siekiant kovoti su sunkiais nusikaltimais. Pareiškėjo pagrindinėje byloje teigimu, Kriminalinės žvalgybos įstatyme⁸² numatyta, kad tokie duomenys gali būti naudojami tiriant ne tik sunkius nusikaltimus, bet ir korupcinio pobūdžio drausminius ar tarnybinius nusižengimus.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, pareiškėjo pagrindinėje byloje iškelti klausimai susiję su dviem aspektais, t. y. pirma, su prieiga prie elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomų duomenų kitais tikslais nei kova su sunkiais nusikaltimais ir didelės grėsmės visuomenės saugumui prevencija ir, antra, su šių duomenų panaudojimu tiriant korupcinio pobūdžio tarnybinius nusižengimus gavus tokią prieigą.

Priminęs Sprendime *Privacy International*⁸³ padarytas išvadas, susijusias su Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių taikymo sritimi, ir Sprendime *Prokuratuur (Prieigos prie elektroninių ryšių duomenų sąlygos)*⁸⁴ padarytas išvadas, susijusias su nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo už jas tikslo apimtimi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad Teisingumo Teismo jurisprudencijoje dar nebuvo nagrinėtas vėlesnio atitinkamų duomenų naudojimo įtakos pagrindinių teisių suvaržymams aspektas. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui buvo neaišku, ar toks šių duomenų vėlesnis naudojimas laikytinas tokiu dideliu Chartijoje⁸⁵ įtvirtintų pagrindinių teisių suvaržymu, kurį pateisinti galima tik kovos su sunkiais nusikaltimais ir didelių grėsmių visuomenės saugumui prevencijos tikslais, taip paneigiant galimybę atitinkamus duomenis naudoti korupcinio pobūdžio tarnybinių nusižengimų tyrimo byloje.

Sprendime Teisingumo Teismas patikslino savo sprendimuose *La Quadrature du Net ir kt.*⁸⁶ ir *Commissioner of An Garda Síochána ir kt.*⁸⁷ suformuotos jurisprudencijos taikymo sritį ir konstatavo, kad pagal Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalį, siejamą su Chartija⁸⁸, draudžiama su elektroniniais ryšiais susijusius asmens duomenis, elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomus taikant teisėkūros priemonę, kurios imtasi pagal šią nuostatą, ir vėliau taikant šią priemonę

⁸¹ Konkrečiai kalbant, 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (OL L 201, 2002, p. 37; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 29 t., p. 514), iš dalies pakeistos 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB (OL L 337, 2009, p. 11), 15 straipsnio 1 dalis.

⁸² Kriminalinės žvalgybos įstatymo 19 straipsnio 3 dalis.

⁸³ 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *Privacy International* (C-623/17, [EU:C:2020:790](#), 39 punktą).

⁸⁴ 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *Prokuratuur (Prieigos prie elektroninių ryšių duomenų sąlygos)* (C-746/18, [EU:C:2021:152](#), 33 ir 35 punktai).

⁸⁵ Chartijos 7 ir 8 straipsniai.

⁸⁶ 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *La Quadrature du Net ir kt.* (C-511/18, C-512/18 ir C-520/18, [EU:C:2020:791](#)).

⁸⁷ 2022 m. balandžio 5 d. Sprendimas *Commissioner of An Garda Síochána ir kt.* (C-140/20, [EU:C:2022:258](#)).

⁸⁸ Chartijos 7, 8 ir 11 straipsniai, taip pat 52 straipsnio 1 dalis.

perduotus kompetentingoms institucijoms siekiant kovoti su sunkiais nusikaltimais, naudoti tiriant korupcinio pobūdžio tarnybinius nusižengimus.

Teisingumo Teismo vertinimas

Dėl sąlygų, kuriomis tokių ryšių srauto ir vietos nustatymo duomenys gali būti naudojami korupcinio pobūdžio tarnybinių nusižengimų tyrimo bylose, Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad prieiga prie minėtų duomenų taikant priemonę, kurios imtasi pagal Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalį, gali būti suteikta tik jeigu šie paslaugų teikėjai šiuos duomenis saugo pagal minėtą nuostatą. Vėlesnis šių duomenų naudojimas galimas tik su sąlyga, kad, pirma, elektroninių ryšių paslaugų teikėjų atliekamas šių duomenų saugojimas atitinka Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalį, kaip ji išaiškinta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, ir, antra, kompetentingoms institucijoms prieiga prie šių duomenų suteikta taip pat nepažeidžiant šios nuostatos.

Dėl tikslų, galinčių pateisinti tai, kad valdžios institucijos naudoja duomenis, kuriuos elektroninių ryšių paslaugų teikėjai saugo taikydami teisėkūros priemonę, kurios imtasi pagal šias nuostatas, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalį, siejamą su Chartija, valstybėms narėms leidžiama nustatyti šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos pagrindinės pareigos užtikrinti asmens duomenų konfidencialumą ir susijusių pareigų, nurodytų, be kita ko, šios direktyvos 6 ir 9 straipsniuose, išimtis, jeigu toks ribojimas yra demokratinėje visuomenėje būtina, tinkama ir proporcinga priemonė, skirta nacionaliniam ir visuomenės saugumui bei gynybai apsaugoti arba nusikalstamų veikų ar neteisėto elektroninių ryšių sistemos naudojimo prevencijai, tyrimui, atskleidimui ar baudžiamajam persekiojimui už jas užtikrinti. Šiuo tikslu valstybės narės gali, *inter alia*, patvirtinti teisėkūros priemones, leidžiančias ribotą laikotarpį saugoti duomenis, kai tai pateisinama vienu iš nurodytų pagrindų.

Teisingumo Teismas patikslino, kad Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalis negali pateisinti to, kad nukrypimas nuo pagrindinės pareigos užtikrinti elektroninių ryšių ir su jais susijusių duomenų konfidencialumą, ypač šios direktyvos 5 straipsnyje numatytas draudimas saugoti šiuos duomenis, taptų taisykle, nes taip būtų labai susiaurinta 5 straipsnio apimtis.

Dėl tikslų, galinčių pateisinti teisių ir pareigų, numatytų būtent Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 5, 6 ir 9 straipsniuose, apribojimą, Teisingumo Teismas priminė, kad šios direktyvos 15 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje pateiktas tikslų sąrašas yra baigtinis, todėl pagal šią nuostatą priimta teisėkūros priemonė turi iš tikrųjų griežtai atitikti vieną iš šių tikslų.

Dėl bendrojo intereso tikslų, galinčių pateisinti priemonę, kurios imtasi pagal Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalį, Teisingumo Teismas priminė, jog iš jo jurisprudencijos, visų pirma sprendimų *La Quadrature du Net ir kt.* ir *Commissioner of An Garda Síochána ir kt.*, matyti, kad, remiantis proporcingumo principu, egzistuoja šių tikslų hierarchija, atsižvelgiant į jų atitinkamą svarbą, ir kad tokia priemonė siekiamo tikslo svarba turi būti siejama su jos sukkelto suvaržymo dydžiu. Nacionalinio saugumo užtikrinimo tikslo svarba viršija Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalyje nurodytų tikslų, be kita ko, kovos su nusikalstamumu apskritai, net ir su sunkiais nusikaltimais, ir visuomenės saugumo užtikrinimo tikslų svarbą. Taigi su sąlyga, kad bus laikomasi kitų Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje numatytų reikalavimų, nacionalinio saugumo užtikrinimo tikslas gali pateisinti priemones, numatančias didesnę pagrindinių teisių suvaržymą nei tas, kurį būtų galima pateisinti kitais tikslais.

Kiek tai susiję su nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo už jas tikslu, pažymėtina, kad pagal proporcingumo principą tik kova su sunkiais nusikaltimais ir didelės grėsmės visuomenės saugumui prevencija gali pateisinti didesnius Chartijos 7 ir 8 straipsniuose įtvirtintų pagrindinių teisių suvaržymus, kaip antai susijusius su srauto ir vietos nustatymo duomenų saugojimu. Taigi tik nedideli minėtų pagrindinių teisių suvaržymai gali būti pateisinami tikslu užtikrinti nusikalstamų veikų prevenciją, tyrimą, nustatymą ir baudžiamąjį persekiojimą už jas apskritai.

Iš šios jurisprudencijos matyti, kad kova su sunkiais nusikaltimais ir didelės grėsmės visuomenės saugumui prevencija bendrojo intereso tikslų hierarchijoje yra ne tokia svarbi kaip nacionalinio saugumo užtikrinimas, tačiau jų svarba viršija kovos su nusikalstamomis veikomis apskritai ir nesunkių grėsmių visuomenės saugumui prevencijos svarbą. Šiame kontekste Teisingumo Teismas priminė, kad valstybių narių galimybė pateisinti teisių ir pareigų, numatytų, be kita ko, Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 5, 6 ir 9 straipsniuose, apribojimą turi būti vertinama atsižvelgiant į suvaržymo, kurį lemia toks apribojimas, dydį ir tikrinant, ar šiuo apribojimu siekiamo bendrojo intereso tikslo svarba jį atitinka.

Be to, Teisingumo Teismas priminė, kad prieiga prie srauto ir vietos nustatymo duomenų, kuriuos paslaugų teikėjai saugo taikydami Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalyje numatytą priemonę – tokia prieiga turi būti suteikta laikantis sąlygų, nustatytų šią direktyvą aiškinančioje jurisprudencijoje, – iš principo gali būti pateisinama tik dėl bendrojo intereso, dėl kurio šiems teikėjams nustatytas toks įpareigojimas saugoti duomenis. Kitaip yra tik tuo atveju, jei prieigos tikslo svarba viršija saugojimą pateisinančio tikslo svarbą.

Teisingumo Teismo teigimu, šie argumentai *mutatis mutandis* taikomi vėlesniam srauto ir vietos nustatymo duomenų, elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomų taikant priemonę, kurios imtasi pagal Direktyvos dėl privatumo ir elektroninių ryšių 15 straipsnio 1 dalį, naudojimui siekiant kovoti su sunkiais nusikaltimais. Tokie duomenys, saugomi ir pateikti kompetentingoms institucijoms siekiant kovoti su sunkiais nusikaltimais, negali būti perduoti kitoms institucijoms ir naudojami norint įgyvendinti tokius tikslus, kaip nagrinėjamu atveju, t. y. kovoti su korupcinio pobūdžio tarnybiniais nusižengimais, kurie bendrojo intereso tikslų hierarchijoje yra ne tokie svarbūs kaip kovos su sunkiais nusikaltimais ir didelės grėsmės visuomenės saugumui prevencijos tikslai. Tokiu atveju prieigos prie saugomų duomenų suteikimas prieštarautų pirma nurodytų bendrojo intereso tikslų hierarchijai.

d. Asmens duomenų tvarkymas internetiniuose socialiniuose tinkluose

2023 m. liepos 4 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Meta Platforms ir kt.* (Bendrosios socialinio tinklo naudojimo sąlygos) (C-252/21, [EU:C:2023:537](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Fizinį asmenų apsauga tvarkant asmens duomenis – Reglamentas (ES) 2016/679 – Internetiniai socialiniai tinklai – Tokio tinklo operatoriaus piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi – Piktnaudžiavimas, kurį sudaro tokio tinklo naudotojų asmens duomenų tvarkymas, numatytas bendrosiose naudojimo sąlygose – Valstybės narės konkurencijos institucijos įgaliojimai konstatuoti tokio duomenų tvarkymo neatitiktį šiam reglamentui – Sąsaja su nacionalinių institucijų, atsakingų už asmens duomenų apsaugos kontrolę, įgaliojimais – ESS 4 straipsnio 3 dalis – Lojalaus bendradarbiavimo principas – Reglamento 2016/679 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos a-f punktai – Tvarkymo teisėtumas – 9 straipsnio 1 ir 2 dalys – Specialių kategorijų asmens duomenų tvarkymas – 4 straipsnio 11 punktas – Sąvoka „duomenų subjekto sutikimas“

Bendrovė *Meta Platforms* yra internetinio socialinio tinklo *Facebook*, kuriuo privatūs naudotojai naudojasi nemokamai, savininkė. Šio socialinio tinklo verslo modelis grindžiamas finansavimu iš internetinės reklamos, kuri asmeniškai pritaikoma individualiems naudotojams. Tokia reklama techniškai įmanoma automatiškai parengiant išsamius tinklo ir internetinių paslaugų, siūlomų *Meta* grupės lygmeniu, naudotojų profilius. Taigi tam, kad galėtų naudotis šiuo socialiniu tinklu, registruodamiesi naudotojai turi sutikti su *Meta Platforms* nustatytomis bendrosiomis sąlygomis, kuriose daroma nuoroda į šios bendrovės nustatytą duomenų naudojimo ir slapukų politiką. Pagal šią politiką, be duomenų, kuriuos šie naudotojai pateikia tiesiogiai registruodamiesi, *Meta Platforms* taip pat renka duomenis, susijusius su šių naudotojų veikla socialiniame tinkle ir už jo ribų ir susieja juos su atitinkamų naudotojų *Facebook* paskyromis. Už socialinio tinklo ribų renkami duomenys, dar vadinami „off Facebook duomenimis“, visų pirma apima duomenis, susijusius su lankymusi trečiųjų

šalių interneto svetainėse ir taikomosiose programėlėse, ir, antra, duomenis, susijusius su naudojimu kitomis *Meta* grupei priklausančiomis internetinėmis paslaugomis (įskaitant *Instagram* ir *WhatsApp*). Taip surinkti duomenys, vertinami bendrai, leidžia daryti išsamias išvadas apie naudotojų pageidavimus ir interesus.

2019 m. vasario 6 d. sprendimu *Bundeskartellamt* (Federalinė konkurencijos institucija, Vokietija) uždraudė *Meta Platforms*, pirma, Vokietijoje gyvenančių privačių naudotojų naudojimąsi socialiniu tinklu *Facebook* tuo metu galiojančiose bendrosiose sąlygose⁸⁹ susieti su tokių naudotojų *off Facebook* duomenų tvarkymu ir, antra, be jų sutikimo tvarkyti šiuos duomenis. Be to, federalinė konkurencijos institucija įpareigojo *Meta* pakeisti bendrąsias sąlygas taip, kad iš jų būtų aiškiai matyti, jog tokie duomenys nebus nei renkami, nei susieti su *Facebook* naudotojų paskyromis, nei naudojami be atitinkamo naudotojo sutikimo. Galiausiai ši institucija pabrėžė, kad toks sutikimas negalioja, kai tai yra naudojimosi socialiniu tinklu sąlyga. Savo sprendimą ji motyvavo tuo, kad tvarkant nagrinėjamus duomenis, kai toks tvarkymas neatitinka BDAR⁹⁰, yra piktnaudžiaujama dominuojančia *Meta Platforms* padėtimi internetinių socialinių tinklų rinkoje.

Meta Platforms apskundė šį sprendimą *Oberlandesgericht Düsseldorf* (Diuseldorfo aukštesnysis apygardos teismas, Vokietija). Abejodamas, pirma, ar nacionalinės konkurencijos institucijos gali tikrinti, ar asmens duomenų tvarkymas atitinka BDAR nustatytus reikalavimus, ir, antra, dėl tam tikrų šio reglamento nuostatų aiškinimo ir taikymo Diuseldorfo aukštesnysis apygardos teismas pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pareiškė nuomonę dėl nacionalinės konkurencijos institucijos įgaliojimų konstatuoti asmens duomenų tvarkymo neatitiktį BDAR, taip pat dėl tokių įgaliojimų sąsajos su nacionalinių institucijų, atsakingų už asmens duomenų apsaugos kontrolę, įgaliojimais⁹¹. Be to, Teisingumo Teismas pateikė paaiškinimų dėl galimybės socialinio tinklo operatoriui tvarkyti „neskelbtinus“ tokio tinklo naudotojų duomenis, dėl tokio operatoriaus atliekamo duomenų tvarkymo teisėtumo sąlygų, taip pat dėl duomenų subjekto sutikimo, kurį naudotojai davė bendrovei, užimančiai dominuojančią padėtį nacionalinėje internetinių socialinių tinklų rinkoje, galiojimo.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, dėl konkurencijos institucijos įgaliojimų konstatuoti, kad asmens duomenų tvarkymas neatitinka BDAR, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokia institucija, nagrinėdama įmonės piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi⁹², gali konstatuoti, kad šios įmonės nustatytos bendrosios naudojimo sąlygos asmens duomenų tvarkymo srityje ir jų įgyvendinimas neatitinka šio reglamento, kai tokia išvada būtina siekiant nustatyti piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi ir jeigu laikomasi lojalaus bendradarbiavimo⁹³ su duomenų apsaugos priežiūros institucijomis pareigos. Vis dėlto, kai

⁸⁹ 2019 m. liepos 31 d. *Meta Platforms* nustatė naujas bendrąsias sąlygas, kuriose aiškiai nurodyta, kad naudotojas, užuot mokėjęs už *Facebook* produktų naudojimą, pareiškia sutinkantis gauti reklaminius skelbimus.

⁹⁰ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1; klaidų ištaisymai OL L 127, 2018, p. 2 ir OL L 74, 2021, p. 35, toliau – BDAR).

⁹¹ Pagal BDAR 51–59 straipsnius.

⁹² Kaip suprantama pagal SESV 102 straipsnį.

⁹³ Tai numatyta ES sutarties 4 straipsnio 3 dalyje.

konkurencijos institucija, konstatuodama piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, nustato BDAR pažeidimą, ji nepakeičia priežiūros institucijų.

Taigi, atsižvelgiant į lojalaus bendradarbiavimo principą, kai nacionalinės konkurencijos institucijos, vykdydamos savo įgaliojimus, turi išnagrinėti, ar įmonės elgesys atitinka BDAR nuostatas, jos turi tartis ir lojaliai bendradarbiauti su atitinkamomis nacionalinėmis priežiūros institucijomis arba vadovaujančia priežiūros institucija. Vadinasi, visos šios institucijos privalo laikytis savo atitinkamų įgaliojimų, kad būtų paisoma iš BDAR kylančių pareigų, šio reglamento tikslų ir užtikrintas jų veiksmingumas. Darytina išvada, kad, kai konkurencijos institucija, nagrinėdama įmonės piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, mano, kad būtina išnagrinėti, ar šios įmonės elgesys atitinka BDAR nuostatas, ji turi patikrinti, ar dėl šio arba panašaus elgesio jau buvo priimtas kompetentingos nacionalinės priežiūros institucijos, vadovaujančios priežiūros institucijos arba Teisingumo Teismo sprendimas. Jei taip yra, konkurencijos institucija negali nukrypti nuo tokio sprendimo, tačiau gali padaryti savo išvadas dėl konkurencijos teisės taikymo.

Kai konkurencijos institucijai kyla abejonių dėl kompetentingos nacionalinės priežiūros institucijos arba vadovaujančios priežiūros institucijos atlikto vertinimo apimties, kai šios institucijos tuo pačiu metu nagrinėja atitinkamą ar panašų elgesį, arba, nesant minėtų institucijų tyrimo, ji mano, kad įmonės elgesys neatitinka BDAR nuostatų, prieš pradėdama savo vertinimą ji turi konsultuotis su šiomis institucijomis ir prašyti jų bendradarbiauti, kad išsklaidytų savo abejones arba nustatytų, ar prieš pradėdama savo vertinimą turi laukti, kol atitinkama priežiūros institucija priims sprendimą. Jeigu priežiūros institucijos neprieštarauja arba neatsako per pagrįstą laikotarpį, nacionalinė konkurencijos institucija gali tęsti savo tyrimą.

Antra, dėl specialių kategorijų asmens duomenų tvarkymo⁹⁴ Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo atveju, kai internetinio socialinio tinklo naudotojas lankosi interneto svetainėse ar taikomosiose programėlėse, susijusiose su viena ar keliomis specialiomis kategorijomis, ir prireikus į jas įkelia duomenis užsiregistruodamas arba pateikdamas užsakymus internetu, šio internetinio socialinio tinklo operatoriaus atliekamas asmens duomenų tvarkymas⁹⁵ turi būti laikomas „specialių kategorijų asmens duomenų tvarkymu“, kaip tai suprantama pagal BDAR 9 straipsnio 1 dalį, jeigu jis leidžia atskleisti prie vienos iš šių specialių kategorijų priskiriamą informaciją, nesvarbu, ar ši informacija susijusi su šio tinklo naudotoju, ar su bet kuriuo kitu fiziniu asmeniu. Toks duomenų tvarkymas iš esmės draudžiamas, išskyrus tam tikras išimtis⁹⁶.

⁹⁴ Nurodytos BDAR 9 straipsnio 1 dalyje. Šioje nuostatoje numatyta: „[d]raudžiama tvarkyti asmens duomenis, atskleidžiančius rasinę ar etninę kilmę, politines pažiūras, religinius ar filosofinius įsitikinimus ar narysę profesinėse sąjungose, taip pat tvarkyti genetinius duomenis, biometrinius duomenis, siekiant konkrečiai nustatyti fizinio asmens tapatybę, sveikatos duomenis arba duomenis apie fizinio asmens lytinį gyvenimą ir lytinę orientaciją“.

⁹⁵ Šį tvarkymą sudaro duomenų, gautų apsilankius šiose interneto svetainėse ir taikomose programose, bei naudotojo įterptų duomenų rinkimas, naudojant integruotas sąsajas, slapukus ar panašias įrašymo technologijas, visų šių duomenų susiejimas su naudotojo socialinio tinklo paskyra ir šio operatoriaus atliekamas minėtų duomenų naudojimas.

⁹⁶ Jos numatytos BDAR 9 straipsnio 2 dalyje. Šioje nuostatoje nurodyta: „1 dalis netaikoma, jei taikoma viena iš toliau nurodytų sąlygų:

a) duomenų subjektas aiškiai sutiko, kad tokie asmens duomenys būtų tvarkomi vienu ar keliais nurodytais tikslais, išskyrus atvejus, kai Sąjungos arba valstybės narės teisėje numatyta, kad 1 dalyje nurodyto draudimo duomenų subjektas negali panaikinti; <...>

<...>

e) tvarkomi asmens duomenys, kuriuos duomenų subjektas yra akivaizdžiai paskelbęs viešai;

f) tvarkyti duomenis būtina siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus arba tuo atveju, kai teismai vykdo savo teisminius įgaliojimus;

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, kad, kai internetinio socialinio tinklo naudotojas lankosi interneto svetainėse ar taikomuosiose programose, susijusiose su viena ar keliomis minėtomis specialiomis duomenų kategorijomis, jis akivaizdžiai viešai neskelbia⁹⁷ su tokiu lankymusi susijusių duomenų, kuriuos šio internetinio socialinio tinklo operatorius surinko naudodamas slapukus ar panašias įrašymo technologijas. Be to, kai į šias interneto svetaines arba taikomąsias programėles įkelia duomenis arba aktyvuoja jose integruotus atrankos mygtukus, pavyzdžiui, mygtukus „Patinka“ ar „Bendrinti“ arba mygtukus, leidžiančius naudotojui šiose interneto svetainėse ar taikomuosiose programėlėse identifikuoti save naudojant internetinio socialinio tinklo naudotojo paskyros prisijungimo identifikatorius, telefono numerį ar elektroninio pašto adresą, laikoma, kad toks naudotojas akivaizdžiai viešai paskelbia taip įkeltus ar aktyvuojant šiuos mygtukus gautus duomenis, tik jeigu jis aiškiai išreiškė savo išankstinį pasirinkimą, prireikus remdamasis individualiai pasirinktais nustatymais ir žinodamas tokių veiksmų pasekmes, padaryti viešai prieinamus su juo susijusius duomenis neribotam asmenų skaičiui.

Trečia, kiek tai bendrai susiję su asmens duomenų tvarkymo teisėtumo sąlygomis, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal BDAR duomenų tvarkymas yra teisėtas tuo atveju, jeigu duomenų subjektas davė sutikimą, kad jo duomenys būtų tvarkomi vienu ar keliais konkrečiais tikslais⁹⁸. Nesant tokio sutikimo arba kai šis sutikimas nebuvo duotas laisva valia, konkrečiai, informuotai ir nedviprasmiškai, toks duomenų tvarkymas vis dėlto yra pateisinamas, jeigu atitinka vieną iš būtinumo reikalavimų⁹⁹, kuriuos reikia aiškinti siaurai. Internetinio socialinio tinklo operatoriaus atliekamas tokio tinklo naudotojų asmens duomenų tvarkymas gali būti laikomas būtinu sutarčiai, kurios šalys yra šie naudotojai, įvykdyti tik su sąlyga, kad toks tvarkymas yra objektyviai būtinas siekiant tikslo, kuris yra tiems patiems naudotojams skirtos sutartinės paslaugos sudedamoji dalis, todėl pagrindinis sutarties dalykas negalėtų būti pasiektas neatliekant tokio duomenų tvarkymo.

Be to, Teisingumo Teismo teigimu, nagrinėjamas duomenų tvarkymas gali būti laikomas būtinu siekiant teisėtų duomenų valdytojo ar trečiojo asmens interesų tik su sąlyga, kad minėtas operatorius naudotojams, iš kurių duomenys buvo surinkti, nurodė teisėtą interesą, kurio siekiama juos tvarkant, ir kad toks tvarkymas atliekamas neviršijant to, kas griežtai būtina šiam teisėtam interesui pasiekti, ir

<...>“

⁹⁷ Kaip tai suprantama pagal BDAR 9 straipsnio 2 dalies e punktą.

⁹⁸ Kaip nurodyta BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos a punkte.

⁹⁹ Nurodyti BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos b–f punktuose. Pagal šias nuostatas duomenų tvarkymas yra teisėtas tik tuo atveju, jeigu ir tiek, kiek jis būtinas, be kita ko, siekiant įvykdyti sutartį, kurios šalis yra duomenų subjektas (BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos b punktas), kad būtų įvykdyta duomenų valdytojui taikoma teisinė prievolė (BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c punktas), arba siekiant teisėtų duomenų valdytojo ar trečiosios šalies interesų (BDAR 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos f punktas).

jei palyginus priešingus interesus, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, matyti, kad šių naudotojų interesai ar pagrindinės laisvės ir teisės nėra viršesni už minėtą teisėtą duomenų valdytojo ar trečiosios šalies interesą. Teisingumo Teismas, be kita ko, nurodė, kad, nesant minėtų naudotojų sutikimo, jų interesai ir pagrindinės teisės yra viršesni už internetinio socialinio tinklo operatoriaus interesą asmeniškai pritaikyti reklamą, kuria jis finansuoja savo veiklą.

Teisingumo Teismas patikslino, kad nagrinėjamas duomenų tvarkymas yra pateisinamas, kai iš tiesų būtina įvykdyti duomenų valdytojui pagal Sąjungos teisę ar atitinkamos valstybės narės teisę nustatytą teisinę pareigą, jeigu šis teisinis pagrindas atitinka viešojo intereso tikslą, yra proporcingas siekiamam teisėtam tikslui ir jei toks tvarkymas atliekamas neviršijant to, kas griežtai būtina.

Galiausiai, ketvirta, dėl atitinkamų naudotojų sutikimo tvarkyti jų duomenis pagal BDAR galiojimo Teisingumo Teismas nusprendė, kad aplinkybė, jog internetinio socialinio tinklo operatorius užima dominuojančią padėtį internetinių socialinių tinklų rinkoje, savaime netrukdo šio socialinio tinklo naudotojams duoti galiojantį duomenų subjekto sutikimą, kad šis operatorius tvarkytų jų asmens duomenis. Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad tokia dominuojanti padėtis gali paveikti šių naudotojų pasirinkimo laisvę ir dėl jos gali atsirasti akivaizdus naudotojų ir minėto operatoriaus padėties disbalansas, ji yra svarbus veiksnys nustatant, ar sutikimas iš tikrųjų buvo galiojantis ir, be kita ko, duotas laisva valia, o tai turi įrodyti minėtas operatorius¹⁰⁰.

Konkrečiai kalbant, atitinkamo socialinio tinklo naudotojai turi turėti laisvę atskirai, vykstant sutarties sudarymo procedūrai, atsisakyti duoti sutikimą dėl konkrečių duomenų tvarkymo operacijų, kurios nėra būtinos sutarčiai vykdyti, tačiau jie neprivalo visiškai atsisakyti naudotis internetinio socialinio tinklo operatoriaus siūloma paslauga, o tai reiškia, kad minėtam naudotojui, jeigu reikia – už tinkamą atlygį, turėtų būti pasiūlyta lygiavertė alternatyva, kai netaikomos tokios duomenų tvarkymo operacijos. Be to, dėl *off Facebook* duomenų tvarkymo turi būti galima duoti atskirą sutikimą.

e. Teisė susipažinti su asmens duomenimis

2023 m. spalio 26 d. Sprendimas *FT (Medicinos dokumentų kopijos)* (C-307/22, [EU:C:2023:811](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Asmens duomenų tvarkymas – Reglamentas (ES) 2016/679 – 12, 15 ir 23 straipsniai – Duomenų subjekto teisė susipažinti su tvarkomais jo asmens duomenimis – Teisė nemokamai gauti pirmąją šių duomenų kopiją – Gydytojo atliekamas paciento duomenų tvarkymas – Medicinos dokumentai – Prašymo leisti susipažinti su dokumentais motyvai – Duomenų naudojimas, siekiant taikyti atsakomybę gydytojui – Sąvoka „kopija“

DW paprašė savo gydytojos stomatologės FT nemokamai pateikti pirmąją jo medicinos dokumentų kopiją. Šį prašymą jis pateikė siekdamas, kad FT būtų taikoma atsakomybė už klaidas, kurias ji tariamai padarė teikdama odontologijos paslaugas.

Remdamasi Vokietijos teise, pagal kurią pacientas gali gauti savo medicinos dokumentų kopiją su sąlyga, kad jis atlygins gydytojui dėl to patirtas išlaidas¹⁰¹, FT atsisakė pateikti tokią kopiją DW, o šis

¹⁰⁰ Pagal BDAR 7 straipsnio 1 dalį.

¹⁰¹ *Bürgerliches Gesetzbuch* (Vokietijos civilinis kodeksas) 630g straipsnio 2 dalies antras sakiny.

pareiškė ieškinį. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai patenkino DW prašymą nemokamai pateikti pirmąją jo medicinos dokumentų kopiją.

Gavęs FT kasacinį skundą, *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija) paprašė Teisingumo Teismo išaiškinti BDAR nuostatas, susijusias su duomenų subjekto teisės susipažinti su jo duomenimis įgyvendinimo tvarka ir šios teisės taikymo srities apribojimais¹⁰².

Savo sprendime Teisingumo Teismas visų pirma padarė išvadą, kad duomenų valdytojas privalo duomenų subjekto prašymu nemokamai pateikti pirmąją jo asmens duomenų kopiją kitais tikslais nei tie, kurie aiškiai nurodyti BDAR preambulėje, t. y. ne tik kai siekiama sužinoti apie šių duomenų tvarkymą ir patikrinti jo teisėtumą. Be to, jis priėmė sprendimą dėl galimybės valstybėms narėms apriboti teisę gauti duomenų kopiją, įpareigojant duomenų subjektą padengti dėl to patirtas išlaidas, kai siekiama apsaugoti duomenų valdytojo ekonominius interesus, ribų. Galiausiai jis nagrinėjo būtinybę tam tikrais atvejais duomenų subjektui pateikti visų jo medicinos dokumentuose esančių duomenų kopiją.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, dėl klausimo, ar duomenų valdytojas privalo nemokamai pateikti duomenų subjektui pirmąją jo duomenų kopiją, siekdamas kitų tikslų, nei aiškiai nurodytieji BDAR preambulėje, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal BDAR 15 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį duomenų subjektui suteikiama teisė gauti tiksliai jo asmens duomenų, suprantamų plačiai, su kuriais „duomenų valdytojas atlieka duomenų tvarkymą“ laikytinas operacijas, kopiją¹⁰³. Be to, kartu aiškinant reikšmingas BDAR nuostatas¹⁰⁴ matyti, kad duomenų subjektas turi teisę nemokamai gauti pirmąją tvarkomų jo asmens duomenų kopiją, o duomenų valdytojas turi teisę tam tikromis sąlygomis reikalauti pagrįstų mokesčių, susijusių su administracinėmis išlaidomis, arba atsisakyti patenkinti prašymą, jeigu prašymas yra akivaizdžiai nepagrįstas ar neproporcingas.

Vis dėlto nė vienoje iš šių nuostatų nereikalaujama, kad pirmoji asmens duomenų kopija būtų pateikta nemokamai, su sąlyga, kad duomenų subjektas nurodys savo prašymą pagrindžiantį motyvą. Taigi minėtų nuostatų taikymo sritis negali būti apribota BDAR preambulėje¹⁰⁵ aiškiai nurodytais prašymų motyvais. Vadinas, teisė susipažinti su sveikatos duomenimis¹⁰⁶ negali būti ribojama, atsisakant suteikti prieigą ar reikalaujant mokėti mokestį, vienu iš šių motyvų, o tai reiškia, kad pripažįstama teisė gauti pirmąją kopiją nemokamai.

Be to, nemokamos pirmosios duomenų kopijos principas ir būtinybės nurodyti konkretų prašymo suteikti prieigą motyvą nebuvimas neišvengiamai padeda duomenų subjektui lengviau naudotis BDAR jam suteiktomis teisėmis. Vadinas, atsižvelgiant į tai, kokią svarbą šis reglamentas teikia teisei

¹⁰² Konkrečiai dėl 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1; klaidų ištaisymas OL L 127, 2018, p. 2, toliau – BDAR) 12 straipsnio 5 dalies, 15 straipsnio 1 ir 3 dalių ir 23 straipsnio 1 dalies i punkto.

¹⁰³ 2023 m. gegužės 4 d. Sprendimas *Österreichische Datenschutzbehörde ir CRIF* (C-487/21, [EU:C:2023:369](#), 28 punktas).

¹⁰⁴ BDAR 12 straipsnio 5 dalis, 15 straipsnio 1 ir 3 dalys.

¹⁰⁵ Šio reglamento 63 konstatuojamosios dalies pirmame sakinyje nurodyta, kad „duomenų subjektas turėtų turėti teisę susipažinti su apie jį surinktais asmens duomenimis ir galimybę ta teise lengvai ir pagrįstais laiko tarpais pasinaudoti, kad žinotų apie duomenų tvarkymą ir galėtų patikrinti jo teisėtumą“.

¹⁰⁶ Užtikrinama BDAR 15 straipsnio 1 dalyje.

susipažinti su tvarkomais asmens duomenimis, siekiant reglamente nustatytų tikslų, naudojimasis šia teise negali būti siejamas su Sąjungos teisės aktų leidėjo aiškiai nenumatytais sąlygomis.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybė narė neturi teisės priimti nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos, siekiant apsaugoti duomenų valdytojo ekonominius interesus, duomenų subjektas padengia išlaidas, susijusias su pirmąja jo asmens duomenų kopija.

Tiesa, kad, remiantis BDAR, duomenų subjekto teisė nemokamai gauti pirmąją jo asmens duomenų kopiją nėra absoliuti, tam tikromis sąlygomis kitų asmenų teisių ir laisvių apsauga gali pateisinti šios teisės apribojimą¹⁰⁷. Vis dėlto, kadangi nagrinėjamu atveju nacionalinės teisės aktais siekiama apsaugoti gydytojų ekonominius interesus, užkertant kelią nereikalingiems prašymams pateikti kopijas, tokie argumentai nėra susiję su tokiais kitų asmenų teisėmis ir laisvėmis.

Iš tiesų tokie teisės aktai atgraso ne tik nuo nereikalingų, bet ir nuo teisėta priežastimi grindžiamų prašymų gauti pirmąją tvarkomų asmens duomenų kopiją nemokamai. Taigi jais neišvengiamai pažeidžiamas nemokamos pirmosios kopijos principas ir taip kvestionuojamas BDAR 15 straipsnio 1 dalyje numatytos teisės susipažinti su duomenimis ir šiuo reglamentu užtikrinamos apsaugos veiksmingumas.

Be to, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad į duomenų valdytojų ekonominius interesus buvo atsižvelgta BDAR, jame apibrėžtos aplinkybės, kuriomis duomenų valdytojas gali reikalauti sumokėti mokesčius už asmens duomenų kopijos pateikimą.

Galiausiai, trečia, Teisingumo Teismas nusprendė, kad gydytojo ir paciento santykiuose teisė gauti asmens duomenų kopiją reiškia, kad duomenų subjektui turi būti pateikti tiksliai ir suprantamai atgaminti visi šie duomenys. Ši teisė apima teisę gauti visų medicinos dokumentuose esančių įrašų kopijas, jei tokių kopijų pateikimas reikalingas, kad duomenų subjektas galėtų patikrinti duomenų tikslumą ir išsamumą ir būtų užtikrintas jų suprantamumas.

Šiuo klausimu jis pabrėžė: duomenų apie duomenų subjekto sveikatą atveju BDAR patikslinta, kad duomenų subjekto teisė susipažinti su duomenimis apima „medicinos [dokumentų] duomen[is], kuriuose pateikta tokia informacija[,] kaip diagnozė, tyrimų rezultatai, gydančių gydytojų išvados ir paskirtas gydymas ar intervencijos“¹⁰⁸. Būtent dėl tokių duomenų jautrumo Sąjungos teisės aktų leidėjas pabrėžė, jog svarbu, kad fizinių asmenų prieiga prie medicinos dokumentuose esančių duomenų leistų kuo išsamiau ir tiksliau susipažinti su duomenimis ir kad šie būtų suprantami.

Kalbant apie tyrimų rezultatus, gydančių gydytojų išvadas ir pacientui paskirtą gydymą ir intervencijas (tai paprastai apima daug techninių duomenų ar net paveikslėlius), pažymėtina, kad jeigu gydytojas pateiktų tik paprastą tokių duomenų santrauką ar suvestinę, siekdamas juos pateikti apibendrintai, galėtų kilti pavojus, kad tam tikri svarbūs duomenys gali būti praleisti ar atgaminti neteisingai arba bet kuriuo atveju gali būti sunkiau patikrinti jų tikslumą, išsamumą ir jie gali būti sunkiau suprantami pacientui.

¹⁰⁷ Pagal BDAR 23 straipsnio 1 dalies i punktą.

¹⁰⁸ BDAR 63 konstatuojamoji dalis.

f. Administracinių baudų už BDAR pažeidimus skyrimas

2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Nacionalinis visuomenės sveikatos centras* (C-683/21, [EU:C:2023:949](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Asmens duomenų apsauga – Reglamentas (ES) 2016/679 – 4 straipsnio 2 ir 7 punktai – Sąvokos „duomenų tvarkymas“ ir „duomenų valdytojas“ – Mobiliosios IT programėlės kūrimas – 26 straipsnis – Bendras duomenų valdymas – 83 straipsnis – Administracinių baudų skyrimas – Sąlygos – Reikalavimas, kad pažeidimas būtų padarytas tyčia ar dėl aplaidumo – Duomenų valdytojo atsakomybė už duomenų tvarkytojo atliekamą asmens duomenų tvarkymą

2020 m., siekdamas geriau valdyti COVID-19 pandemiją, Lietuvos valdžios institucijos nusprendė organizuoti mobiliosios IT programos įsigijimą. Ši programėlė turėjo padėti siekti epidemiologinės priežiūros tikslų, leisdamą registruoti ir stebėti sąlytį su COVID-19 viruso nešiotojais turėjusių asmenų duomenis.

Šiuo tikslu Lietuvos nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – NVSC), atsakingas už šį įsigijimą, kreipėsi į bendrovę UAB „IT sprendimai sėkmei“ (toliau – bendrovė ITSS) ir pavedė jai sukurti tokią mobiliąją programėlę. Vėliau NVSC darbuotojai šiai bendrovei siuntė elektroninius laiškus dėl, be kita ko, šioje programėlėje pateiktinų klausimų.

2020 m. balandžio ir gegužės mėn. bendrovės ITSS sukurta mobilioji programėlė buvo padaryta viešai prieinama. 3 802 asmenys ja pasinaudojo ir pateikė įvairius joje prašytus savo duomenis. Vis dėlto dėl finansavimo trūkumo NVSC nesudarė su bendrove ITSS viešojo pirkimo sutarties dėl mobiliosios programėlės oficialaus įsigijimo ir nutraukė su tuo susijusią pirkimo procedūrą.

Tuo metu nacionalinė priežiūros institucija pradėjo tyrimą dėl asmens duomenų, gautų naudojant šią programėlę, tvarkymo. Užbaigus tyrimą priimtu šios institucijos sprendimu administracinės baudos buvo skirtos ir NVSC, ir bendrovei ITSS, kuri pripažinta bendra duomenų valdytoja.

NVSC apskundė šį sprendimą Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Abejodamas dėl kelių BDAR¹⁰⁹ nuostatų aiškinimo, šis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) išaiškino sąvokas „duomenų valdytojas“, „bendri duomenų valdytojai“ ir „duomenų tvarkymas“¹¹⁰ ir išdėstė poziciją dėl galimybės skirti administracinę baudą duomenų valdytojui¹¹¹, kai BDAR nuostatų pažeidimas, už kurį numatytos sankcijos, nebuvo padarytas tyčia ar dėl aplaidumo.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad subjektas, pavedęs įmonei sukurti mobiliąją IT programėlę ir prisidėjęs nustatant šia programėle atliekamo asmens duomenų tvarkymo tikslus ir

¹⁰⁹ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1, toliau – BDAR).

¹¹⁰ Jos apibrėžtos atitinkamai BDAR 4 straipsnio 7 punkte, 26 straipsnio 1 dalyje ir 4 straipsnio 2 punkte.

¹¹¹ Pagal BDAR 83 straipsnį.

priemonės, gali būti laikomas duomenų valdytoju¹¹². Šios išvados nepaneigia aplinkybė, kad šis subjektas pats neatliko tokių duomenų tvarkymo veiksmų, nedavė aiškaus sutikimo atlikti konkrečius tokio tvarkymo veiksmus arba padaryti šią mobiliąją programėlę viešai prieinamą ir jos neįsigijo, nebent prieš padarant šią programėlę viešai prieinamą šis subjektas aiškiai išreiškė nepritarimą tokiam veiksmui ir jo nulemtam asmens duomenų tvarkymui.

Antra, Teisingumo Teismas nurodė, kad, norint du subjektus pripažinti bendrais duomenų valdytojais, nereikia, kad jie būtų sudarę susitarimą dėl asmens duomenų tvarkymo tikslų ir priemonių nustatymo arba susitarimu nustatę bendro duomenų valdymo sąlygas. Žinoma, pagal BDAR¹¹³ bendri duomenų valdytojai turi tarpusavio susitarimu skaidriai nustatyti savo atitinkamą atsakomybę už šiame reglamente nustatytą prievolių laikymąsi. Vis dėlto tokio susitarimo buvimas yra ne išankstinė sąlyga tam, kad du ar daugiau subjektų būtų laikomi bendrais duomenų valdytojais, o pareiga, pagal BDAR nustatyta bendrais duomenų valdytojais jau pripažintiems subjektams, kad jie laikytųsi jiems nustatytą šio reglamento reikalavimų. Taigi šį pripažinimą lemia jau vien kelių subjektų dalyvavimas nustatant duomenų tvarkymo tikslus ir priemones.

Kiek tai susiję su atitinkamų subjektų bendru duomenų tvarkymo tikslų ir priemonių nustatymu, Teisingumo Teismas patikslino, kad jų dalyvavimas atliekant šį nustatymą gali būti įvairių formų ir jį gali lemti ir bendras jų sprendimas, ir sutampantys sprendimai. Pastaruoju atveju šie sprendimai turi papildyti vienas kitą, kad kiekvienas jų turėtų konkretų poveikį nustatant duomenų tvarkymo tikslus ir priemones.

Trečia, Teisingumo Teismas nurodė, kad asmens duomenų naudojimas testuojant mobiliąją IT programėlę yra duomenų tvarkymas¹¹⁴. Tačiau taip nėra, jeigu tokie duomenys nuasmeninti taip, kad jų subjekto tapatybė negali arba nebegali būti nustatyta, arba tai yra netikri duomenys, nesusiję su jokių esamų fiziniu asmeniu.

Iš tiesų klausimas, ar asmens duomenys naudojami testuojant IT programėlę, ar kitam tikslui, neturi įtakos atitinkamos operacijos pripažinimui „duomenų tvarkymu“. Be to, tik „asmens duomenų“ tvarkymas yra „tvarkymas“, kaip tai suprantama pagal BDAR. Netikri ar anoniminiai duomenys nėra asmens duomenys.

Galiausiai, ketvirta, Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal BDAR 83 straipsnį administracinė bauda duomenų valdytojui gali būti skirta tik nustačius, kad jis tyčia ar dėl aplaidumo pažeidė šiame reglamente nustatytas taisykles¹¹⁵.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas nepaliko valstybėms narėms diskrecijos dėl materialinių sąlygų, kurių turi laikytis priežiūros institucija, kai nusprendžia skirti duomenų valdytojui administracinę baudą pagal šią nuostatą. Tai, kad BDAR valstybėms narėms suteikta galimybė numatyti išimtis jų teritorijoje įsteigtoms valdžios institucijoms ir įstaigoms¹¹⁶, taip

¹¹² Kaip tai suprantama pagal BDAR 4 straipsnio 7 punktą.

¹¹³ BDAR 26 straipsnio 1 dalis, siejama su jo 79 konstatuojamąja dalimi.

¹¹⁴ Kaip tai suprantama pagal BDAR 4 straipsnio 2 punktą.

¹¹⁵ 83 straipsnio 4–6 dalyse numatyti pažeidimai.

¹¹⁶ Pagal BDAR 83 straipsnio 7 dalį, kurioje numatyta, kad „<...> kiekviena valstybė narė gali nustatyti taisykles, reglamentuojančias tai, ar ir koku mastu administracinės baudos gali būti skiriamos valdžios institucijoms ir įstaigoms, įsisteigusioms toje valstybėje narėje“.

pat procedūrinius reikalavimus, kurių turi laikytis priežiūros institucijos, kad galėtų skirti administracinę baudą¹¹⁷, visai nereiškia, kad šioms valstybėms suteikta teisė taip pat numatyti materialines sąlygas.

Dėl šių sąlygų Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tarp BDAR išvardytų veiksmų, į kuriuos atsižvelgdama priežiūros institucija skiria duomenų valdytojai administracinę baudą, yra aplinkybė, „ar pažeidimas padarytas tyčia, ar dėl aplaidumo“¹¹⁸. Tačiau nė vienas iš šių veiksmų nepatvirtina galimybės patraukti duomenų valdytoją atsakomybėn nesant jo kaltės. Taigi administracinė bauda pagal BDAR 83 straipsnį duomenų valdytojai gali būti skirta tik esant jo kaltei, t. y. tyčiai ar aplaidumui, padarius šio reglamento nuostatų pažeidimus.

Teisingumo Teismas pridūrė, kad tokį aiškinimą patvirtina BDAR bendra sistema ir tikslas. Šiomis aplinkybėmis jis patikslino, kad BDAR nustatyta sankcijų sistema, leidžianti skirti administracinę baudą, kai to reikia atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno atvejo aplinkybes, skatina duomenų valdytojus ir duomenų tvarkytojus laikytis šio reglamento ir kad dėl atgrasomojo poveikio administracinės baudos prisideda prie suinteresuotųjų fizinių asmenų apsaugos. Vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjas nemana esant būtina numatyti administracinių baudų skyrimą nesant kaltės. Atsižvelgiant į tai, kad BDAR siekiama lygiavertės ir vienodos apsaugos ir kad šiuo tikslu jis turi būti nuosekliai taikomas visoje Sąjungoje, šiam tikslui prieštarautų leidimas valstybėms narėms numatyti tokią baudų skyrimo sistemą.

Be to, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad tokia bauda gali būti skirta duomenų valdytojai už asmens duomenų tvarkymo veiksmus, kuriuos jo vardu atlieka duomenų tvarkytojas, išskyrus atvejus, kai atlikdamas tokius veiksmus duomenų tvarkytojas tvarko duomenis savo tikslais arba tokiu būdu, kuris nesuderinamas su duomenų valdytojo nustatyta duomenų tvarkymo sistema ar tvarka, arba taip, kad negalima pagrįstai manyti, jog duomenų valdytojas tam pritarė. Tokiu atveju pats duomenų tvarkytojas turi būti laikomas atsakingu už tokį duomenų tvarkymą.

2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Deutsche Wohnen* (C-807/21, [EU:C:2023:950](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Asmens duomenų apsauga – Reglamentas (ES) 2016/679 – 4 straipsnio 7 punktą – Sąvoka „duomenų valdytojas“ – 58 straipsnio 2 dalis – Priežiūros institucijos įgaliojimai imtis taisomųjų veiksmų – 83 straipsnis – Administracinių baudų skyrimas juridiniam asmeniui – Sąlygos – Valstybių narių diskrecija – Reikalavimas, kad pažeidimas būtų padarytas tyčia arba dėl aplaidumo

Deutsche Wohnen SE (toliau – DW) yra nekilnojamojo turto bendrovė, kuri, turėdama įvairių bendrovių kapitalo dalių, netiesiogiai valdo nemažai komercinės ir gyvenamosios paskirties objektų. Vykdydama komercinę veiklą ji tvarko šių objektų nuomininkų asmens duomenis.

¹¹⁷ Pagal BDAR 83 straipsnio 8 dalį, siejamą su jo 129 konstatuojamąja dalimi.

¹¹⁸ BDAR 83 straipsnio 2 dalies b punktas.

2017 ir 2019 m. atlikusi du patikrinimus, *Berliner Beauftragter für den Datenschutz* (Berlyno duomenų apsaugos institucija, Vokietija) nustatė, kad DW padarė įvairių BDAR¹¹⁹ pažeidimų. Todėl 2019 m. spalio 30 d. sprendimu duomenų apsaugos institucija jai skyrė administracines baudas.

DW šį sprendimą apskundė *Landgericht Berlin* (Berlyno apygardos teismas, Vokietija), o šis bylą nutraukė. To teismo teigimu, vadovaujantis Vokietijos teise¹²⁰, tik fizinis, o ne juridinis, asmuo gali būti pripažintas padaręs administracinį nusižengimą. Be to, juridinio asmens atsakomybė kyla tik tuomet, kai jam gali būti priskirti jo organų narių ar atstovų veiksmai. *Staatsanwaltschaft Berlin* (Berlyno prokuratūra, Vokietija) šį sprendimą apskundė *Kammergericht Berlin* (Berlyno aukštesnysis apygardos teismas, Vokietija). Šiomis aplinkybėmis minėtas teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl BDAR išaiškinimo¹²¹.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) išsprendė klausimą dėl administracinių baudų skyrimo pagal BDAR sąlygų. Pirmiausia, jis nagrinėjo tai, ar valstybės narės gali administracinės baudos skyrimą juridiniam asmeniui susieti su sąlyga, kad šio reglamento pažeidimas prieš tai būtų priskirtas konkrečiam fiziniam asmeniui. Antra, jis analizavo, ar BDAR nuostatų pažeidimas, už kurį skiriamos sankcijos, turi būti padarytas tyčia arba dėl aplaidumo¹²².

Teisingumo Teismo vertinimas

Dėl administracinės baudos skyrimo pagal BDAR juridiniam asmeniui Teisingumo Teismas iš pradžių pažymėjo, kad BDAR numatyti principai, draudimai ir pareigos visų pirma skirti „duomenų valdytojams“, kurių atsakomybė apima bet kokių jų pačių arba jų vardu atliekamą asmens duomenų tvarkymą. Būtent ši atsakomybė BDAR nuostatų pažeidimų atveju yra administracinės baudos skyrimo duomenų valdytojui pagal šio reglamento 83 straipsnį pagrindas. Vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjas, nustatydamas atsakomybę, nediferencijavo fizinių ir juridinių asmenų, nes ji siejama su vienintele sąlyga, pagal kurią šie asmenys patys arba kartu su kitais turi nustatyti asmens duomenų tvarkymo tikslus ir priemones¹²³. Taigi iš esmės bet kuris šią sąlygą atitinkantis asmuo yra atsakingas už visus savo paties arba jo vardu padarytus BDAR pažeidimus. Tai reiškia, viena vertus, kad juridiniai asmenys yra atsakingi ne tik už savo atstovų, direktorių ar vadovų, bet ir už bet kurio kito asmens, veikiančio įgyvendinant šių juridinių asmenų komercinę veiklą ir jų vardu, padarytus pažeidimus. Kita vertus, BDAR numatytas administracines baudas už tokius pažeidimus turi būti galima skirti tiesiogiai juridiniams asmenims, jeigu jie gali būti laikomi duomenų valdytojais.

Toliau Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nė viena BDAR nuostata neleidžia manyti, kad administracinės baudos skyrimas juridiniam asmeniui kaip duomenų valdytojui turi būti siejamas su reikalavimu prieš tai konstatuoti, kad šį pažeidimą padarė konkretus fizinis asmuo. Be to, Sąjungos teisės aktų leidėjas nepaliko valstybėms narėms diskrecijos šiuo klausimu. Tai, kad pagal BDAR joms yra suteikta galimybė numatyti procedūros, kurią turi taikyti priežiūros institucijos skirdamos

¹¹⁹ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1, toliau – BDAR).

¹²⁰ 1968 m. gegužės 24 d. *Gesetz über Ordnungswidrigkeiten* (Administracinių nusižengimų įstatymas; *BGBI.*, I, p. 481) (1987 m. vasario 19 d. paskelbta redakcija (*BGBI.*, I, p. 602)), iš dalies pakeistas 2020 m. birželio 19 d. įstatymu (*BGBI.*, I, p. 1350).

¹²¹ Dėl BDAR 58 straipsnio 2 dalies ir 83 straipsnio.

¹²² Šiuo klausimu taip pat žr. tą pačią dieną priimtą Sprendimą *Nacionalinis visuomenės sveikatos centras* (C-683/21).

¹²³ BDAR 4 straipsnio 7 punktą.

administracinę baudą, reikalavimus¹²⁴, visiškai nereiškia, kad jos taip pat yra įgalios numatyti materialines sąlygas, papildančias numatytąsias BDAR.

Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas patikslino, kad jeigu valstybėms narėms būtų leidžiama vienašališkai ir kaip būtinos administracinės baudos skyrimo pagal BDAR 83 straipsnį duomenų valdytoji, kuris yra juridinis asmuo, sąlygos reikalauti, kad aptariamas pažeidimas prieš tai būtų priskirtas arba galėtų būti priskiriamas konkrečiam fiziniam asmeniui, tai prieštarautų BDAR tikslui. Be to, toks papildomas reikalavimas galiausiai galėtų susilpninti juridiniams asmenims kaip duomenų valdytojams skiriamų administracinių baudų veiksmingumą ir atgrasomąjį poveikį.

Galiausiai Teisingumo Teismas pabrėžė, kad sąvoka „įmonė“, kaip ji suprantama pagal SESV 101 ir 102 straipsnius¹²⁵, neturi įtakos klausimui, ar ir kokiomis sąlygomis administracinė bauda pagal BDAR gali būti skirta duomenų valdytoji, kuris yra juridinis asmuo, ir yra reikšminga tik nustatant tokios baudos dydį.

Taigi Teisingumo Teismas priėjo prie išvados, kad pagal BDAR¹²⁶ draudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią administracinė bauda gali būti skiriama juridiniam asmeniui kaip duomenų valdytoji už šio reglamento pažeidimą¹²⁷ tik jeigu toks pažeidimas prieš tai buvo priskirtas konkrečiam fiziniam asmeniui.

Dėl klausimo, ar valstybės narės gali numatyti administracinių baudų skyrimą net jeigu pažeidimas, už kurį skiriama bauda, nebuvo padarytas tyčia ar dėl aplaidumo, Teisingumo Teismas visų pirma priminė, kad materialinės sąlygos, kurių turi paisyti priežiūros institucija, skirdama administracinę baudą duomenų valdytoji, patenka tik į Sąjungos teisės taikymo sritį, o valstybės narės šiuo klausimu neturi jokios diskrecijos.

Kalbėdamas apie šias sąlygas Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tarp BDAR išvardytų veiksnių, į kuriuos atsižvelgdama priežiūros institucija skiria duomenų valdytoji administracinę baudą, nurodyta „tai, ar pažeidimas padarytas tyčia, ar dėl aplaidumo“¹²⁸. Tačiau nė vienas iš tų veiksnių nepatvirtina galimybės patraukti duomenų valdytoją atsakomybėn nesant jo kaltės. Taigi administracinė bauda pagal šio reglamento 83 straipsnį duomenų valdytoji gali būti skirta tik už tyčia arba dėl aplaidumo padarytus BDAR nuostatų pažeidimus.

Teisingumo Teismas pridūrė, kad tokį aiškinimą patvirtina BDAR bendra sistema ir tikslas. Šiomis aplinkybėmis jis patikslino, kad sankcijų sistema, leidžianti skirti administracinę baudą pagal BDAR 83 straipsnį, kai to reikia atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno atvejo aplinkybes, skatina duomenų valdytojus ir duomenų tvarkytojus laikytis šio reglamento, o administracinės baudos dėl atgrasomojo poveikio prisideda prie duomenų subjektų apsaugos stiprinimo. Vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjas nemanė, kad būtina numatyti administracinių baudų skyrimą nesant kaltės. Atsižvelgiant į tai, kad BDAR siekiama lygiavertės ir vienodos apsaugos ir kad šiuo tikslu jis turi būti nuosekliai taikomas visoje Sąjungoje, šiam tikslui prieštarautų leidimas valstybėms narėms numatyti tokią baudų skyrimo sistemą.

¹²⁴ Kaip matyti iš BDAR 58 straipsnio 4 dalies ir 83 straipsnio 8 dalies, siejamų su jo 129 konstatuojamąja dalimi.

¹²⁵ Nurodyta BDAR 150 konstatuojamojoje dalyje.

¹²⁶ BDAR 58 straipsnio 2 dalies i punktas ir 83 straipsnio 1–6 dalys.

¹²⁷ Pagal BDAR 83 straipsnio 4–6 dalis.

¹²⁸ BDAR 83 straipsnio 2 dalies b punktas.

Taigi Teisingumo Teismas konstatavo, kad administracinė bauda pagal BDAR 83 straipsnį gali būti skirta tik tuo atveju, jeigu įrodyta, kad duomenų valdytojas, kuris kartu yra juridinis asmuo ir įmonė, šiame reglamente įtvirtintas nuostatas pažeidė tyčia arba dėl aplaidumo.

II. Sąjungos teisė

1. Laisvą Sąjungos piliečių judėjimą ribojančios priemonės

2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Nordic Info* (C-128/22, [EU:C:2023:951](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2004/38/EB – 27 ir 29 straipsniai – Priemonės, ribojančios laisvą Sąjungos piliečių laisvą judėjimą dėl visuomenės sveikatos priežasčių – Visuotiniai taikomos priemonės – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos numatomas draudimas išvykti iš valstybės teritorijos į nebūtiną kelionę į valstybes nares, kurios COVID-19 pandemijos aplinkybėmis priskiriamos prie didelės rizikos zonos, ir įpareigojimas visiems keliautojams, atvykstantiems į valstybės teritoriją iš vienos iš šių valstybių narių, atlikti testus ir laikytis karantino – Šengeno sienų kodeksas – 23 straipsnis – Naudojimas policijos įgaliojimais visuomenės sveikatos srityje – Lygiavertiškumas patikrinimams kertant sieną – 25 straipsnis – Galimybė atnaujinti vidaus sienų kontrolę COVID-19 pandemijos aplinkybėmis – Kontrolė, valstybėje narėje vykdoma taikant priemones, pagal kurias draudžiama kirsti sienas, siekiant vykti į nebūtiną kelionę iš Šengeno erdvės valstybių, COVID-19 pandemijos aplinkybėmis priskiriamų prie didelės rizikos zonos, arba į jas

2020 m. liepos mėn. COVID-19 pandemijos aplinkybėmis Belgijos ministro dekretu buvo uždraustos nebūtinų kelionių tarp Belgijos ir Europos Sąjungos šalių, Šengeno zonos šalių ir Jungtinės Karalystės, jei šios šalys buvo priskirtos prie didelės rizikos zonos (raudonosios zonos), atsižvelgiant į jų epidemiologinę padėtį arba jų valdžios institucijų taikomų ribojamųjų sveikatos apsaugos priemonių lygį. Be to, pagal Belgijos teisės aktus visiems keliautojams, atvykstantiems į nacionalinę teritoriją iš vienos iš šių šalių, buvo numatyta pareiga atlikti testus ir laikytis karantino.

Per šį laikotarpį Belgijos valdžios institucijos vykdė kontrolę, siekdamas patikrinti, ar laikomasi šių priemonių.

2020 m. liepos 12–15 d. Švedija buvo priskirta prie šalių, klasifikuojamų kaip didelės rizikos zona. *Nordic Info BV* – kelionių agentūra, kurios specializacija yra kelionės į Skandinaviją ir iš jos, siekdama laikytis Belgijos teisės aktų, atšaukė visas vasaros sezonu numatytas keliones iš Belgijos į Švediją.

Ši kelionių agentūra pareiškė ieškinį *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (nyderlandų kalba bylas nagrinėjantis Briuselio pirmosios instancijos teismas, Belgija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, prašydama atlyginti žalą, kurią ji teigia patyrusi dėl Belgijos valstybės tariamai padarytų pažeidimų rengiant nagrinėjamus teisės aktus.

Savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą nacionalinis teismas Teisingumo Teismo klausė, pirma, ar tokie bendri valstybės narės teisės aktai yra suderinami su Direktyvos 2004/38¹²⁹ nuostatomis, reglamentuojančiomis judėjimo laisvę ribojančias priemones, priimtas dėl visuomenės sveikatos priežasčių¹³⁰. Antra, jis klausė Teisingumo Teismo, ar draudimas kirsti šios valstybės narės vidaus

¹²⁹ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimų narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46; klaidų ištaisymas OL L 274, 2009, p. 35).

¹³⁰ Visų pirma kalbama apie šios direktyvos 27 ir 29 straipsnius.

sienas siekiant vykti į nebūtinai keliones į Šengeno erdvės šalis, priskiriamas prie didelės rizikos zonos, ar iš jų yra suderinamas su Šengeno sienų kodekso¹³¹ straipsniais, susijusiais su vidaus sienų kontrolės nebuvimu, galimu laikinu jos atnaujinimu ir naudojimusi policijos įgaliojimais¹³².

Savo sprendime Teisingumo Teismas teigiamai atsakė į šiuos du klausimus, patikslindamas tokių nacionalinės teisės aktų taikymo sąlygas.

Teisingumo Teismo vertinimas

Kalbant apie valstybės narės priimtų judėjimo laisvę ribojančių priemonių, susijusių su tokia pandemija, kokia kilo dėl COVID-19, teisėtumą atsižvelgiant į Direktyvą 2004/38, pažymėtina, kad Teisingumo Teismas nurodė, jog nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos numatytos šios priemonės, turi atitikti visas šios direktyvos 30–32 straipsniuose nustatytas sąlygas ir garantijas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintas teises ir principus, ypač diskriminacijos draudimo principą, taip pat proporcingumo principą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad nors Direktyvos 2004/38 27 straipsnio 1 dalis ir 29 straipsnio 1 dalis yra šios direktyvos skyriuje „Teisės įvažiuoti į šalį ir teisės gyventi šalyje apribojimai dėl valstybinės politikos, visuomenės saugumo ir sveikatos apsaugos priežasčių“, tose dalyse aiškiai nurodoma „judėjimo laisvė“, todėl jos apima abi šios laisvės sudedamąsias dalis, t. y. teisę atvykti ir teisę išvykti, ir dėl to pagal jas valstybėms narėms leidžiama dėl visuomenės sveikatos priežasčių imti priemonių, ribojančių bet kurią iš šių teisių. Taigi laisvą judėjimą ribojančios priemonės, kurias valstybė narė gali nustatyti dėl visuomenės sveikatos priežasčių pagal šias nuostatas, gali būti ne tik draudimas išvykti iš valstybės narės teritorijos siekiant vykti, kaip šiuo atveju, į nebūtinai keliones, bet ir įpareigojimas įvažiuojantiems į šią teritoriją keliautojams atlikti testus ir laikytis karantino.

Antra, pagal nė vieną iš šių dviejų nuostatų nedraudžiama nustatyti tokių ribojamųjų priemonių visuotinai taikomame akte, kuris vienodai taikomas visiems asmenims, esantiems šiame akte nurodytoje situacijoje. Tokį aiškinimą patvirtina tai, kad ligos, kuriomis galima pateisinti tokias priemones, t. y. infekcinės ar užkrečiamosios parazitinės ligos, kaip antai COVID-19, dėl savo ypatybių gali paveikti visus gyventojus, nepriklausomai nuo individualaus elgesio.

Trečia, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad, nepaisant to, jog iš pirmo žvilgsnio Direktyvos 2004/38 30–32 straipsniuose numatytos sąlygos ir garantijos suformuluotos kaip susijusios su individualiais sprendimais, visų jų taip pat turi būti laikomasi ir tais atvejais, kai ribojamosios priemonės priimamos kaip visuotinai taikomi aktai. Taigi pagal šios direktyvos 30 straipsnio 1 ir 2 dalis apie bet koki visuotinai taikomą aktą, kuriuo dėl visuomenės sveikatos priežasčių nustatomos laisvą judėjimą ribojančios priemonės, visuomenei turi būti pranešta oficialiai, paskelbiant jį priėmusios valstybės narės oficialiajame leidinyje ir pakankamai oficialiai nušviečiant žiniasklaidoje, kad būtų galima suprasti šio akto turinį ir pasekmes, taip pat tiksliai ir išsamiai visuomenės sveikatos motyvus, kuriais grindžiamas minėtas aktas. Be to, tam, kad visuotinai taikomas aktas atitiktų šios direktyvos 30 straipsnio 3 dalyje ir 31 straipsnyje nurodytas garantijas, jį turi būti galima ginčyti teismine ir prireikus administracine tvarka; o apie jos įgyvendinimo sąlygas turi būti pranešta

¹³¹ 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas) (OL L 77, 2016, p. 1), iš dalies pakeistas 2017 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2017/2225 (OL L 327, 2017, p. 1).

¹³² Konkrečiai kalbant, su šio kodekso 22, 23 ir 25 straipsniais.

visuomenei. Tokios ribojamosios priemonės taip pat turi atitikti Chartijoje įtvirtintą diskriminacijos draudimo principą.

Galiausiai, ketvirta, pagal Direktyvos 2004/38 31 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas bet kokia laisvą judėjimą ribojanti priemonė, nustatyta dėl visuomenės sveikatos priežasčių, turi būti proporcinga siekiamam visuomenės sveikatos apsaugos tikslui, o tokios priemonės proporcingumas turi būti vertinamas atsižvelgiant ir į atsargumo principą. Pagal proporcingumo principo reikalavimą būtina patikrinti, pirma, ar tokios priemonės yra tinkamos siekiamam bendrojo intereso tikslui įgyvendinti, šiuo atveju – visuomenės sveikatos apsaugai, antra, neviršija to, kas tikrai būtina, t. y. kad šio tikslo negalima taip pat veiksmingai pasiekti kitomis priemonėmis, kurios mažiau ribotų suinteresuotiesiems asmenims garantuojamas teises ir laisves, ir, trečia, nėra neproporcingos atsižvelgiant į minėtą tikslą, o tai reiškia, be kita ko, kad reikia įvertinti, ar to tikslo svarba atitinka šių teisių ir laisvių suvaržymo dydį.

Kalbant apie kontrolę, kuria siekiama užtikrinti, kad būtų laikomasi ginčijamų teisės aktų, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokia kontrolė nacionalinėje teritorijoje galima tik su sąlyga, kad ji priskiriama policijos įgaliojimams, kaip tai suprantama pagal Šengeno sienų kodekso 23 straipsnio a punktą. Tuo atveju, kai tokia kontrolė vykdoma tiesiogiai prie vidaus sienų, būtina, kad valstybė narė laikytųsi visų šio kodekso 25–28 straipsniuose nustatytų sąlygų, susijusių su laikinu vidaus sienų kontrolės atnaujinimu, patikslinant, kad tokios pandemijos, kaip COVID-19, keliama grėsmė atitinka didelę grėsmę viešajai tvarkai ar vidaus saugumui, kaip tai suprantama pagal minėto kodekso 25 straipsnio 1 dalį.

Visų pirma dėl Šengeno sienų kodekso 23 straipsnio a punkto Teisingumo Teismas priminė, kad pagal šią nuostatą valstybėms narėms užtikrinama teisė nacionalinėje teritorijoje, įskaitant pasienio ruožus, vykdyti kontrolę, pateisinamą naudojimosi policijos įgaliojimais, jei naudojimas šiais įgaliojimais nėra lygiavertis patikrinimams kertant sieną, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Šiuo tikslu šio kodekso 23 straipsnio a punkto antro sakinio i–iv papunkčiuose pateikiami požymiai, kuriais valstybės narės gali vadovautis įgyvendindamos tokius policijos įgaliojimus.

Šiuo klausimu, pirma, kalbant apie minėto kodekso 23 straipsnio a punkto antro sakinio i papunktyje nurodytą požymį, reikia nurodyti, kad kontrole siekiami tikslai turi skirtis nuo tikslų, kurių siekiama patikrinimais kertant sieną, t. y. tikslų, kuriais siekiama užtikrinti, kad asmenims būtų leidžiama atvykti į valstybės narės teritoriją arba iš jos išvykti. Teisingumo Teismas manė, kad taip, atrodo, yra nagrinėjamu atveju, nes pagrindinis kontrolės, kuria siekiama užtikrinti nagrinėjamų Belgijos teisės aktų laikymąsi, tikslas buvo skubiai apriboti COVID-19 plitimą tarp Belgijos gyventojų.

Antra, kalbant apie Šengeno sienų kodekso 23 straipsnio a punkto antro sakinio ii papunktyje nurodytą požymį, pažymėtina, jog pakanka, kad dėl kontrolės būtų priimtas sprendimas ir ji būtų vykdoma atsižvelgiant į aplinkybes, objektyviai patvirtinančias didelės ir rimtos grėsmės visuomenės sveikatai pavojų, kuriomis valstybė narė gali remtis pagal šią nuostatą, ir remiantis bendromis valdžios institucijų žiniomis apie atvykimo ir išvykimo iš valstybės teritorijos zonas, per kurias galėjo vykti daug keliautojų, kuriems minėtas draudimas taikomas.

Trečia, kiek tai susiję su Šengeno sienų kodekso 23 straipsnio a punkto antro sakinio iii ir iv papunkčiuose nurodytais požymiais, reikia nurodyti, kad visa pagrindinėje byloje nagrinėjama kontrolė turi būti, pirma, atlikta atsitiktine tvarka, taigi „netikėtai“, ir, antra, parengta ir vykdoma aiškiai skirtingai nuo sistemingų asmenų patikrinimų prie Sąjungos išorės sienų. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad, kilus tokiai pandemijai, kaip COVID-19, valstybės narės turi tam tikrą diskreciją dėl kontrolės intensyvumo, dažnumo ir atrankumo.

Jeigu paaiškėtų, kad nagrinėjama kontrolė buvo vykdoma prie vidaus sienų, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės patikrinti, ar Belgijos Karalystė laikėsi visų Šengeno

sienų kodekso 25–28 straipsniuose nustatytų laikino vidaus sienų kontrolės atnaujinimo sąlygų kilus rimtai grėsmei viešajai tvarkai ir (arba) vidaus saugumui. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad tokio masto pandemija, kaip COVID-19, gali būti kvalifikuojama kaip rimta grėsmė viešajai tvarkai ir (arba) vidaus saugumui, kaip tai suprantama pagal šio kodekso 25 straipsnio 1 dalį, jeigu ji gali paveikti pagrindinį visuomenės interesą, t. y. apsaugoti piliečių gyvybes, ir turi poveikį bent jau dalies gyventojų, ypač pažeidžiamiausiųjų, išlikimui.

**2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Chief Appeals Officer* ir kt.
(C-488/21, [EU:C:2023:1013](#))**

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos pilietybė – SESV 21 ir 45 straipsniai – Sąjungos piliečių teisė laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje – Darbuotojas, įgijęs priimančiosios valstybės narės pilietybę ir išsaugojęs savo kilmės valstybės pilietybę – Direktyva 2004/38/EB – 3 straipsnis – Naudos gavėjai – 2 straipsnio 2 punkto d papunktis – Šeimos narys – Darbuotojo, kuris yra Sąjungos pilietis, išlaikomi tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiai – 7 straipsnio 1 dalies a ir d punktai – Teisė gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius – Išlaikomo asmens statuso išsaugojimas priimančiojoje valstybėje narėje – 14 straipsnio 2 dalis – Teisės gyventi šalyje išsaugojimas – Reglamentas (EB) Nr. 492/2011–7 straipsnio 2 dalis – Vienodas požiūris – Socialinės lengvatos – Socialinės paramos išmokos – Nepagrįsta našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai

Rumunijos pilietė GV yra Airijoje gyvenančios ir dirbančios AC, kuri taip pat yra Rumunijos pilietė, motina. Be to, AC natūralizacijos būdu įgijo Airijos pilietybę.

Nuo 2017 m. GV gyvena su dukra, nuo kurios ji yra finansiškai priklausoma, Airijoje. 2017 m. rugsėjo mėn. GV, remdamasi Socialinės apsaugos sistemos įstatymu, paprašė skirti jai neįgalumo pašalpą, motyvuodama tuo, kad dėl artrito pablogėjo jos sveikatos būklė.

Kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, ši pašalpa, kurios tikslas – apsaugoti nuo skurdo, yra socialinės paramos išmoka, mokama iš bendrojo biudžeto nereikalaujant, kad suinteresuotas asmuo būtų mokėjęs socialinio draudimo įmokas. Skiriant pašalpą taip pat taikomi tam tikri reikalavimai, be kita ko, susiję su amžiumi, ištekliais ir negalia. Be to, neįgalumo pašalpa priskiriama prie „specialių neįmokinių išmokų pinigais“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 883/2004¹³³. Galiausiai pagal Airijos teisę ši pašalpa nemokama asmeniui, kuris nuolat negyvena Airijoje, pavyzdžiui, asmeniui, neturinčiam teisės joje gyventi.

2018 m. vasario mėn. GV pateiktas prašymas skirti neįgalumo pašalpą buvo atmestas motyvuojant tuo, kad ji neturi teisės gyventi Airijoje.

2019 m. liepos mėn. *Appeals Officer* (skundus nagrinėjantis pareigūnas, Airija) nusprendė, kad GV, kaip Airijoje dirbančios Sąjungos pilietės išlaikoma tiesiosios aukštutinės linijos giminaitė, turi teisę gyventi šalyje, bet neturi teisės gauti socialinės paramos išmokos. *Chief Appeals Officer* (vyriausiasis skundus nagrinėjantis pareigūnas, Airija), gavęs prašymą peržiūrėti priimtą sprendimą, patvirtino šias išvadas,

¹³³ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72; klaidų ištaisymas OL L 188, 2013, p. 10).).

nes pagal nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis perkelta Direktyva 2004/38¹³⁴, GV, jeigu jai būtų skirta išmoka, taptų nepagrįsta našta nacionalinei socialinės paramos sistemai, todėl nebeturėtų teisės gyventi šalyje.

2020 m. liepos mėn. sprendimu *High Court* (Aukštasis teismas, Airija) panaikino vyriausiojo skundus nagrinėjančio pareigūno sprendimą. Tas teismas konkrečiai manė, kad nurodytos nacionalinės teisės nuostatos neatitinka Direktyvos 2004/38 dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje tiek, kiek pagal jas Airijos piliečio šeimos nario teisė gyventi šalyje siejama su sąlyga, kad tas šeimos narys neturi tapti nepagrįsta našta valstybės socialinės paramos sistemai.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas dėl to sprendimo pateiktą apeliacinį skundą, nusprendė Teisingumo Teismo pasiteirauti, ar pagal Sąjungos teisę draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, pagal kurias tos valstybės narės valdžios institucijoms leidžiama neskirti socialinės paramos išmokos tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiui, kuris prašymo skirti šią išmoką pateikimo metu yra išlaikomas dirbančio Sąjungos piliečio, ar net atimti iš jo teisę gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius, motyvuojant tuo, kad paskyrus minėtą išmoką šis šeimos narys nebebūtų išlaikomas dirbančio Sąjungos piliečio ir dėl to taptų nepagrįsta našta tos valstybės narės socialinės paramos sistemai.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad pagal laisvo darbuotojų judėjimo principą¹³⁵, įgyvendintą Reglamentu Nr. 492/2011¹³⁶ dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje, siejamu su Direktyva 2004/38, tokios nacionalinės teisės nuostatos draudžiamos.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyva 2004/38, kurią išaiškinti prašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, reglamentuoja tik Sąjungos piliečio atvykimo į kitą nei jo pilietybės valstybę narę ir gyvenimo joje sąlygas. Taigi ja nesiekama suteikti išvestinės teisės gyventi šios valstybės narės teritorijoje šio piliečio šeimos nariams. Nagrinėjamu atveju nuo AC natūralizacijos momento ši direktyva neberegamentuoja nei jos teisės gyventi Airijoje, nei išvestinės teisės gyventi šalyje, kuria gali naudotis jos šeimos nariai.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad valstybės narės piliečio, kuris pasinaudojo judėjimo laisve teisėtai atvykdamas į kitos valstybės narės teritoriją ir joje gyvendamas, situacijos negalima prilyginti vien vidaus situacijai tik dėl to, kad toks pilietis, gyvendamas priimančiojoje valstybėje narėje, įgijo jos pilietybę papildomai prie savo kilmės valstybės pilietybės. Siekiant, kad Sąjungos piliečiams pagal SESV 21 straipsnį ir konkrečiai Sąjungos darbuotojams pagal SESV 45 straipsnį suteiktas teisės būtų galima veiksmingai įgyvendinti, reikia, kad darbuotojo, kuris yra Sąjungos pilietis ir kuris, gyvendamas ir dirbdamas priimančiojoje valstybėje narėje po to, kai pasinaudojo judėjimo laisve, įgijo šios valstybės narės pilietybę, šeimos narys galėtų gauti išvestinę teisę gyventi šalyje. Be to, tokio šeimos nario išvestinės teisės gyventi šalyje suteikimo sąlygos neturi

¹³⁴ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti [d]irektyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46; klaidų ištaisymas OL L 274, 2009, p. 47).

¹³⁵ Šis principas įtvirtintas SESV 45 straipsnyje.

¹³⁶ Turima omenyje visų pirma 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje (OL L 141, 2011, p. 1) 7 straipsnio 2 dalis.

būti griežtesnės nei Direktyvoje 2004/38 numatytos sąlygos, taikomos Sąjungos piliečio, pasinaudojusio teise laisvai judėti ir įsikūrusio kitoje nei jo pilietybės valstybėje narėje, šeimos nariui; ši direktyva turi būti pagal analogiją taikoma šiai situacijai. Galiausiai pagal SESV 45 straipsnio 2 dalį, įgyvendintą Reglamento Nr. 492/2011 7 straipsnio 2 dalimi, darbuotojas, kuris yra Sąjungos pilietis, turi – taip pat jeigu jis, kaip šiuo atveju, įgijo priimančiosios valstybės narės pilietybę papildomai prie savo kilmės valstybės pilietybės – teisę į vienodą požiūrį¹³⁷.

Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas iš pradžių pažymėjo, jog kartu vertinant kelias Direktyvos 2004/38¹³⁸ nuostatas matyti, kad darbuotojo, kuris yra Sąjungos pilietis, tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiai turi išvestinę teisę gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius, jeigu jie yra šio darbuotojo „išlaikomi“. Tam, kad atitinkamas šeimos narys galėtų pasinaudoti šia teise, priklausomumo situacija valstybėje, iš kurios atvyko šis asmuo, turi egzistuoti tuo metu, kai jis pateikia prašymą leisti atvykti pas jį išlaikantį pilietį. Suinteresuotas asmuo gali išsaugoti šią teisę tol, kol yra išlaikomas to darbuotojo¹³⁹, ir būtent iki šio momento šis tiesiosios aukštutinės linijos giminaitis, nepertraukiamai ir teisėtai gyvenęs priimančiosios valstybės narės teritorijoje penkerius metus, gali reikalauti teisės nuolat gyventi šalyje¹⁴⁰.

Paskui dėl minėtos teisės į vienodą požiūrį, kurią darbuotojas, Sąjungos pilietis, turi pagal Reglamento Nr. 492/2011 7 straipsnio 2 dalį, Teisingumo Teismas priminė, kad šioje nuostatoje numatyta sąvoka „socialinės lengvatos“ apima visas – tiek su darbo sutartimi susijusias, tiek su ja nesusijusias – lengvatas, bendrai pripažįstamas vietiniams darbuotojams iš esmės vien dėl jų objektyvaus darbuotojų statuso arba dėl paprasto fakto, kad jų gyvenamoji vieta yra valstybės teritorijoje, o jos taikymą išplėtus darbuotojams, kitų valstybių narių piliečiams, galima palengvinti jų judumą Sąjungoje. Ši sąvoka gali apimti socialinės paramos išmokas, kartu patenkančias į konkrečią Reglamento Nr. 883/2004 taikymo sritį, pavyzdžiui, neįgalumo pašalpą. Be to, socialinės paramos išmoka, pavyzdžiui, tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiui skiriama neįgalumo pašalpa, yra darbuotojui migrantui suteikiama Reglamento Nr. 492/2011 7 straipsnio 2 dalyje numatyta „socialinė lengvata“, nes šis tiesiosios aukštutinės linijos giminaitis yra šio darbuotojo išlaikomas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punkto d papunktį. Maža to, minėtas išlaikomas tiesiosios aukštutinės linijos giminaitis, kaip asmuo, kuriam netiesiogiai garantuojamas toks pats požiūris, koks taikomas minėtam darbuotojui, gali remtis šia Reglamento Nr. 492/2011 7 straipsnio 2 dalimi, kad gautų šią pašalpą, jeigu pagal nacionalinę teisę ji skiriama tiesiogiai tokiems aukštutinės linijos giminaičiams. Kadangi šia nuostata užtikrinama apsauga nuo galimos darbuotojo migranto ir jo šeimos narių diskriminacijos priimančiojoje valstybėje narėje, socialinės paramos išmokos skyrimas priimančiojoje valstybėje narėje negali turėti įtakos „išlaikomo“ aukštutinės linijos giminaičio, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punkto d papunktį, statusui. Jei būtų nuspręsta kitaip, šis išlaikomas šeimos narys praktiškai netektų galimybės prašyti šios išmokos, todėl būtų nepaisoma darbuotojui migrantui garantuojamo vienodo požiūrio. Šiuo atžvilgiu svarbu pažymėti, kad priimančiojoje valstybėje narėje mokėdamas mokesčius dėl joje pagal darbo sutartį dirbamo darbo darbuotojas migrantas taip pat prisideda prie šios valstybės narės socialinės politikos finansavimo, todėl turi turėti galimybę ja pasinaudoti tokiais pačiais sąlygomis kaip ir vietiniai darbuotojai.

¹³⁷ Pagal šią nuostatą darbuotojas, kuris yra vienos valstybės narės pilietis, kitų valstybių narių teritorijoje naudojasi „tomis pačiomis socialinėmis ir mokesčių lengvatomis, kaip ir vietiniai darbuotojai“.

¹³⁸ Turimi omenyje Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punkto d papunktis ir 7 straipsnio 1 dalies a ir d punktai.

¹³⁹ Pagal Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 2 dalį, siejamą su 2 straipsnio 2 punkto d papunkčiu ir 7 straipsnio 1 dalies a ir d punktais.

¹⁴⁰ Ši teisė nuolat gyventi šalyje reglamentuota Direktyvos 2004/38 16 straipsnio 1 dalyje.

Vadinasi, tikslas išvengti nepagrįstos finansinės naštos priimančiajai valstybei narei negali pateisinti skirtingo požiūrio į darbuotojus migrantus ir vietinius darbuotojus.

2. Sąjungos pilietybės praradimas netekus valstybės narės pilietybės

2023 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Udlændinge- og Integrationsministeriet (Danijos pilietybės netekimas)* (C-689/21, [EU:C:2023:626](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos pilietybė – 20 SESV straipsnis – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnis – Piliėtis, turintis valstybės narės ir trečiosios šalies pilietybes – Valstybės narės pilietybės netekimas „ex lege“ sulaukus 22 metų amžiaus dėl faktinio ryšio su ta valstybe nare nebuvimo, jeigu prieš sulaukiant šio amžiaus nepateikiama prašymo dėl pilietybės išsaugojimo – Sąjungos piliečio statuso netekimas – Šio netekimo pasekmių proporcingumo atsižvelgiant į Sąjungos teisę nagrinėjimas – Naikinamasis terminas

X gimė Jungtinėse Amerikos Valstijose (jos motina yra Danijos pilietė, o tėvas – JAV pilietis) ir nuo gimimo turėjo Danijos ir JAV pilietybes. Sulaukusi 22 metų amžiaus ji pateikė *Udlændinge- og Integrationsministeriet* (Imigracijos ir integracijos ministerija, Danija) prašymą dėl Danijos pilietybės išsaugojimo.

2017 m. sausio 31 d. sprendimu Imigracijos ir integracijos ministerija pranešė X, kad ji neteko Danijos pilietybės sukakus 22 metams ir kad negalima jos išsaugoti, nes X pateikė prašymą jau sulaukusi šio amžiaus. Danijos teisės normose iš tiesų numatyta, kad, nepateikus prašymo išsaugoti pilietybę prieš sueinant minėtam amžiui, Danijos piliečiai, gimę ne jos teritorijoje, niekada joje nuolat negyvenę ir negyvenę tokiais sąlygomis, kurios įrodytų faktinį ryšį su Danija, praranda pilietybę *ex lege*. Taigi, X prarado Danijos pilietybę, ir atitinkamai Sąjungos pilietės statusą, o Danijos valdžios institucijos nepatikrino šio praradimo pasekmių jos padėčiai proporcingumo atsižvelgiant į Sąjungos teisę.

2018 m. vasario 9 d. X kreipėsi į Danijos teismus su prašymu panaikinti minėtą sprendimą. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *Østre Landsret* (Rytų regiono apeliacinis teismas, Danija) kilo klausimas, ar tokios nacionalinės teisės normos, kaip Danijos teisės normos dėl pilietybės, atitinka SESV 20 straipsnį, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsniu.

Teisingumo Teismo didžioji kolegija nusprendė, kad tokios normos atitinka Sąjungos teisę, jeigu suinteresuotasis asmuo turi galimybę per protingą terminą pateikti prašymą išsaugoti arba grąžinti pilietybę ir tai leidžia patikrinti pilietybės netekimo proporcingumą atsižvelgiant į Sąjungos teisę, taip pat prireikus pasiekti, kad ši pilietybė būtų išsaugota arba grąžinta *ex tunc*, o toks terminas gali būti pradėtas skaičiuoti tik nuo to momento, kai kompetentingos institucijos tinkamai informavo asmenį apie pilietybės netekimą arba kad jis netrukus jos neteks ir apie jo teisę per minėtą terminą prašyti šią pilietybę išsaugoti arba grąžinti.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad Sąjungos teisė nedraudžia valstybei narei apibrėžiant pilietybės įgijimo ir netekimo sąlygas numatyti, kad vertinant faktinio ryšio su ja buvimą ar nebuvimą atsižvelgiama į tokius kriterijus, kaip atitinkamo asmens gimimo ir nuolatinė gyvenamoji vieta ir jo gyvenimo nacionalinėje teritorijoje sąlygos, nei apriboti šį vertinimą laikotarpiu iki tos dienos, kurią šiam asmeniui sukanka 22 metai.

Vis dėlto Teisingumo Teismas pabrėžė, kad tuo atveju, kai valstybės narės pilietybė prarandama *ex lege* sulaukus tam tikro amžiaus ir dėl to prarandamas Sąjungos piliečio statusas ir su juo susijusios teisės, kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos ir teismai turi turėti galimybę išnagrinėti

tokio pilietybės netekimo pasekmes atsižvelgiant į Sąjungos teisę ir prireikus leisti šiam asmeniui išsaugoti pilietybę arba susigrąžinti ją *ex tunc*.

Konkrečiau kalbant apie terminą pateikti prašymą dėl tokio nagrinėjimo siekiant išsaugoti arba susigrąžinti pilietybę, pažymėtina, kad, nesant Sąjungos teisėje šiuo tikslu nustatyto tikslaus termino, kiekviena valstybė narė turi nustatyti procedūrinės taisyklės, skirtas apsaugoti teisėms, kurios asmenims suteikiamos pagal Sąjungos teisę, su sąlyga, kad šios taisyklės visų pirma atitinka veiksmingumo principą, t. y. dėl jų naudojimosi Sąjungos teisės sistemos suteiktomis teisėmis netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas. Šiuo atžvilgiu valstybės narės, remdamosi teisinio saugumo principu, gali reikalauti, kad toks prašymas kompetentingoms institucijoms būtų pateiktas per protingą terminą.

Vis dėlto atsižvelgiant į sunkias pasekmes, kurias sukelia valstybės narės pilietybės netekimas, kai dėl to prarandamas ir Sąjungos piliečio statusas, veiksmingam šio piliečio teisių, turimų pagal SESV 20 straipsnį, įgyvendinimui, nacionalinės teisės ar praktikos, dėl kurių atitinkamam asmeniui gali būti neleidžiama prašyti išnagrinėti šių pasekmių proporcingumo Sąjungos teisės atžvilgiu, negalima laikyti atitinkančiomis veiksmingumo principą. Taigi, jeigu šis asmuo nebuvo tinkamai informuotas apie teisę prašyti atlikti tokį nagrinėjimą ir apie terminą, per kurį jis turi pateikti tokį prašymą, jo prašymas negali būti laikomas nepriimtiniu dėl to, kad šis terminas yra pasibaigęs.

Nagrinėjamu atveju, kadangi nagrinėjant Danijos pilietybės netekimo pasekmių proporcingumą pagal Sąjungos teisę atitinkamas asmuo, kaip antai X, turi turėti galimybę remtis visomis reikšmingomis aplinkybėmis, kurių galėjo atsirasti iki jam sukako 22 metai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad terminas turi apimti protingą laikotarpį po to, kai šis asmuo sulaukia šio amžiaus. Be to, šis protingas terminas gali būti pradėtas skaičiuoti tik tuomet, jeigu kompetentingos institucijos tinkamai informavo šį asmenį apie pilietybės netekimą arba kad jis netrukus jos neteks ir apie jo teisę per šį terminą prašyti šią pilietybę išsaugoti arba grąžinti. Priešingu atveju kompetentingos nacionalinės institucijos ir teismai turi turėti galimybę kiekvienu konkrečiu atveju atlikti pilietybės netekimo pasekmių proporcingumo nagrinėjimą, kai atitinkamas asmuo pateikia prašymą išduoti kelionės dokumentą ar bet kurį kitą jo pilietybę patvirtinantį dokumentą.

Reikšminga data, į kurią reikia atsižvelgti atliekant tokį nagrinėjimą, būtinai turi atitikti dieną, kai suinteresuotajam asmeniui sukanka 22 metai, nes ši data yra sudedamoji teisėtų kriterijų, kuriuos ši valstybė narė nustatė ir nuo kurių priklauso jos pilietybės išsaugojimas ar netekimas, dalis.

Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tai, jog nacionalinėje teisėje nenumatyta galimybės Sąjungos teisę atitinkančiomis sąlygomis pasiekti, kad nacionalinės valdžios institucijos ir tam tikrais atvejais nacionaliniai teismai išnagrinėtų atitinkamos valstybės narės pilietybės netekimo pasekmių proporcingumą atsižvelgiant į Sąjungos teisę, ir po tokio nagrinėjimo prireikus grąžintų šią pilietybę *ex tunc*, negali būti kompensuojama numatant galimą natūralizaciją, kad ir kokios palankios būtų sąlygos, kuriomis ji galėtų būti įvykdyta.

3. Trečiųjų šalių piliečių, Sąjungos piliečio šeimos narių, išvestinė teisė gyventi šalyje

2023 m. birželio 22 d. Sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Nepilnamečio Nyderlandų piliečio motina tailandietė) (C-459/20, [EU:C:2023:499](#)).

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sąjungos pilietybė – 20 SESV straipsnis – Teisė laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje – Valstybės narės sprendimas atsisakyti leisti gyventi šalyje trečiosios šalies piliečiui, vienam iš nepilnamečio vaiko, turinčio šios valstybės narės pilietybę, tėvų – Vaikas, esantis ne Europos Sąjungos teritorijoje ir niekada joje negyvenęs

Tailando pilietė X teisėtai gyveno Nyderlanduose, ten ji susituokė su Nyderlandų piliečiu A. Jų vaikas, Nyderlandų pilietis, gimė Tailande ir visada ten gyveno. Gimus vaikui, X grįžo į Nyderlandus. 2017 m. porai faktiškai išsiskyrus, Nyderlandų valdžios institucijos panaikino X teisę gyventi šalyje. Nutraukus santuoką, 2019 m. X paprašė leisti gyventi Nyderlanduose pas kitą šios valstybės narės pilietį. Nagrinėdamos šį prašymą Nyderlandų valdžios institucijos savo iniciatyva patikrino, ar ji galėjo įgyti išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, kad galėtų gyventi su savo nepilnamečiu vaiku, Sąjungos piliečiu, Sąjungos teritorijoje. 2019 m. gegužės 8 d. *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (teisingumo ir saugumo valstybės sekretorius, Nyderlandai) atmetė šį prašymą. Tą pačią dieną X buvo išsiųsta į Tailandą.

Dėl šio sprendimo atmesti prašymą X kreipėsi į *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Utrecht* (Utrechte posėdžiaujantis Hagos apylinkės teismas, Nyderlandai), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismą; jam kilo klausimų, kaip nagrinėjamu atveju reikia aiškinti SESV 20 straipsnį.

Savo sprendime Teisingumo Teismas patikslino sąlygas, kurioms esant trečiosios šalies pilietis gali pasinaudoti išvestine teise gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, kai jo nepilnametis vaikas yra Sąjungos pilietis, tačiau yra už Sąjungos teritorijos ribų ir niekada negyveno jos teritorijoje.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad pagal SESV 20 straipsnį draudžiamos nacionalinės priemonės, įskaitant sprendimus nesuteikti teisės gyventi šalyje Sąjungos piliečio šeimos nariams, kuriomis iš Sąjungos piliečių atimama galimybė veiksmingai naudotis pagrindinėmis jų statuso suteikiamomis teisėmis. Be to, esant tokioms situacijoms reikia, kad tarp trečiosios šalies piliečio ir Sąjungos piliečio, jo šeimos nario, egzistų toks priklausomumo santykis, kad priėmus sprendimą nesuteikti trečiosios šalies piliečiui teisės gyventi šalyje tas šeimos narys negalėtų veiksmingai naudotis pagrindinėmis savo, kaip Sąjungos piliečio, teisėmis. Taip yra tuo atveju, kai Sąjungos pilietis yra priverstas lydėti tą trečiosios šalies pilietį ir apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos arba negali atvykti į savo pilietybės valstybės narės teritoriją ir joje gyventi.

Nagrinėjamu atveju nepilnametis vaikas, Sąjungos pilietis, nuo gimimo gyvena trečiojoje šalyje ir niekada negyveno Sąjungoje. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, kad, pirma, atsisakymas suteikti teisę gyventi šalyje vienam iš tokio vaiko tėvų, trečiosios šalies piliečiui, gali turėti įtakos vaiko teisių įgyvendinimui pagal SESV 20 straipsnį, tik jeigu nustatyta, kad jis atvyks į savo pilietybės valstybės narės teritoriją kartu su vienu iš tėvų arba prie jo prisijungs ir apsigyvens su juo šioje valstybėje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar taip yra ir ar tarp vieno iš tėvų, trečiosios šalies piliečio, ir jo nepilnamečio vaiko yra priklausomumo santykis.

Antra, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šio vieno iš tėvų, nuo kurio vaikas, Sąjungos pilietis, yra priklausomas, pateiktas prašymas leisti gyventi šalyje negali būti atmestas, motyvuojant tuo, kad vaiko išvežimas į jo pilietybės valstybę narę, reiškiantis, kad šis vaikas pasinaudos savo, kaip Sąjungos piliečio, teisėmis, realiai ar tikėtina neatitinka šio vaiko interesų. Kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikta teisė laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje tiesiogiai kyla iš Sąjungos piliečio statuso, ir nebūtina įrodyti kokio nors suinteresuotumo ja pasinaudoti, taip pat ši teisė negali priklausyti nuo to, ar suinteresuotasis asmuo sulaukė amžiaus, nuo kurio įgyjamas teisinis veiksnumas, leidžiantis savarankiškai pasinaudoti šiomis teisėmis kaip Sąjungos piliečiui.

Tiesa, anksčiau Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad valdžios institucijos, kompetentingos priimti sprendimą dėl prašymo išduoti leidimą gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, turi atsižvelgti į

atitinkamo vaiko interesus¹⁴¹. Vis dėlto būtinybė taip atsižvelgti numatyta ne siekiant atmesti prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje, bet, priešingai, neleisti priimti sprendimo, įpareigojančio šį vaiką išvykti iš Sąjungos teritorijos.

Galiausiai Teisingumo Teismas patikslino, kaip nagrinėjant prašymą suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje reikia vertinti tai, ar nepilnametis vaikas, Sąjungos pilietis, yra priklausomas nuo vieno iš savo tėvų, trečiosios šalies piliečio. Jis konkrečiai nurodė, kad kompetentingos valdžios institucijos turi atsižvelgti į situaciją, esančią tuo metu, kai jos turi priimti sprendimą, nes šios institucijos turi įvertinti numatomas jų sprendimo pasekmes atitinkamo vaiko veiksmingam naudojimuisi pagrindinėmis teisėmis, kurias jis turi dėl pagal SESV 20 straipsnį jam suteikto statuso.

Be to, šis vertinimas visada turi būti atliekamas atsižvelgiant į visas reikšmingas nagrinėjamo atvejo aplinkybes. Konkrečiai kalbant, aplinkybės, kad vienas iš tėvų, trečiosios šalies pilietis, ne visada kasdien rūpinosi šiuo vaiku, bet šiuo metu turi išimtinės jo globos teises, arba kad kitas iš tėvų, Sąjungos pilietis, galėtų kasdien faktiškai prižiūrėti šį vaiką, šiuo klausimu negali būti laikomos lemiamomis.

¹⁴¹ Šiuo klausimu žr. 2017 m. gegužės 10 d. Sprendimo *Chavez-Vilchez ir kt.* (C-133/15, [EU:C:2017:354](#), 71 punktą) ir 2022 m. gegužės 5 d. Sprendimo *Subdelegación del Gobierno en Toledo (Šėimos nario gyvenimas šalyje – Nepakankami ištekliai)* (C-451/19 ir C-532/19, [EU:C:2022:354](#), 53 punktas).

III. Judėjimo laisvės Sąjungoje¹⁴²

1. Įsisteigimo laisvė

2023 m. birželio 8 d. Sprendimas *Prestige and Limousine* (C-50/21, [EU:C:2023:448](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – 49 SESV straipsnis – SESV 107 straipsnio 1 dalis – Asmeninių automobilių su vairuotoju nuomos paslauga – Leidimo sistema, kai, be leidimo teikti miesto ir tarp miestines transporto paslaugas visoje šalies teritorijoje, dar reikia gauti antrą veiklos licenciją, kad metropolinėje zonoje būtų galima teikti miesto transporto paslaugas – Asmeninių automobilių su vairuotoju nuomos paslaugų licencijų skaičiaus apribojimas iki vienos trisdešimtosios taksi paslaugų licencijų skaičiaus

Prestige and Limousine, SL (toliau – P&L) teikia asmeninių automobilių su vairuotoju nuomos paslaugas (toliau – PHV paslaugos) Barselonos (Ispanija) aglomeracijoje. P&L ir keturiolika kitų įmonių, teikiančių šias paslaugas, įskaitant su tarptautinėmis interneto platformomis susietas įmones, *Tribunal Superior de Justicia de Cataluña* (Katalonijos aukštesnysis teisingumo teismas, Ispanija) ginčijo *Área Metropolitana de Barcelona* (Barselonos metropolinė zona, Ispanija, toliau – AMB) teisės nuostatų, reglamentuojančių tokių paslaugų organizavimą Barselonos aglomeracijoje, galiojimą. Šioje byloje šiam teismui kilo abejonių dėl šių teisės nuostatų atitikties visų pirma įsisteigimo laisvei.

Pagal šias teisės nuostatas, pirma, reikia ne tik turėti nacionalinį leidimą teikti miesto ir tarp miestines PHV paslaugas Ispanijoje, bet ir gauti papildomą licenciją, kad būtų galima PHV paslaugas teikti Barselonos aglomeracijoje. Antra, jos riboja PHV paslaugų licencijų skaičių iki vienos trisdešimtosios taksi paslaugų licencijų, išduotų šioje aglomeracijoje, skaičiaus. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, pagrindinis šių teisės nuostatų tikslas buvo sumažinti PHV paslaugų konkurenciją su taksi paslaugomis.

Siekdama pateisinti nagrinėjamas priemones AMB, be kita ko, rėmėsi tikslu užtikrinti taksi paslaugų kokybę, saugumą ir prieinamumą. Ji nurodė, kad šios paslaugos laikomos „bendros svarbos paslaugomis“, nes taksi veikla yra griežtai reglamentuojama; taksi paslaugoms, be kita ko, taikomos licencijų kvotos, reguliuojami įkainiai, visuotinio transporto ir prieinamumo riboto judumo asmenims pareigos. AMB pažymėjo, kad šios veiklos ekonominiam gyvybingumui kelia pavojų didėjanti konkurencija dėl PHV paslaugų veiklos.

Savo sprendime Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad specialaus papildomo leidimo teikti PHV paslaugas Barselonos aglomeracijoje reikalavimas tam tikromis sąlygomis gali būti suderinamas su SESV 49 straipsniu. Vis dėlto šis straipsnis draudžia riboti PHV paslaugų licencijų skaičių, nes šia priemone gali būti viršijama tai, kas būtina gero šios aglomeracijos transporto, eismo, viešosios erdvės valdymo ir aplinkos apsaugos tikslams pasiekti.

Teisingumo Teismo vertinimas

¹⁴² Šioje dalyje taip pat reikia paminėti šiuos sprendimus: 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) **Chief Appeals Officer ir kt.** (C-488/21, [EU:C:2023:1013](#)), pateiktas II.1 dalyje „Sąjungos piliečių judėjimo laisvę ribojančios priemonės“; 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) **Royal Antwerp Football Club** (C-680/21, [EU:C:2023:1010](#)), pateiktas VIII.1 dalyje „Karteliai“ (SESV 101 straipsnis); 2023 m. vasario 9 d. Sprendimas **Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid ir kiti (Darbuotojo turko teisės gyventi šalyje panaikinimas)** (C-402/21, [EU:C:2023:77](#)), pateiktas XVII.2 dalyje „Tarptautinio susitarimo aiškinimas“.

Pirmiausia Teisingumo Teismas atmetė pagrindinės bylos šalių argumentus, kuriais grindžiamas tariamas prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepriimtinas. Teisingumo Teismas pažymėjo, jog dėl aplinkybės, kad atsakymai, kuriuos reikia pateikti į prejudicinius klausimus, aiškiai išplaukia iš jo jurisprudencijos, toks prašymas netampa nepriimtinas, bet tai tik reiškia, kad prireikus Teisingumo Teismas gali į juos atsakyti priimdamas nutartį¹⁴³. Be to, tai, kad nacionalinis aukščiausiasis teismas panašioje į pagrindinę byloje jau išnagrinėjo galimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nurodytų Sąjungos teisės nuostatų svarbą, nepadaro prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kuriuo siekiama, kad Teisingumo Teismas pagal SESV 267 straipsnį priimtų sprendimą dėl šių nuostatų išaiškinimo, nepriimtino.

Antra, nusprendęs, kad abiejose atitinkamose teisės nuostatose numatytais priemonėmis taksi paslaugas teikiančioms įmonėms neteikiama valstybės pagalba, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, Teisingumo Teismas išnagrinėjo šių priemonių suderinamumą su SESV 49 straipsniu. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad jos iš tikrųjų riboja galimybę visiems naujiems dalyviams patekti į rinką, nes riboja AMB įsisteigusią PHV paslaugų teikėjų skaičių, todėl turi būti laikomos šioje nuostatoje įtvirtintos įsisteigimo laisvės apribojimu.

Dėl privalomųjų bendrojo intereso pagrindų, galinčių pateisinti tokius apribojimus, Teisingumo Teismas nusprendė, kad aglomeracijos transporto, eismo ir viešosios erdvės gero valdymo tikslas ir aplinkos tokioje aglomeracijoje apsaugos tikslas gali būti laikomi tokiais pagrindais. Vis dėlto taip nėra tikslo užtikrinti taksi paslaugų ekonominį gyvybingumą atveju, nes pusiausvyros tarp dviejų nagrinėjamų miesto transporto rūšių išsaugojimas yra grynai ekonominio pobūdžio argumentas. Tai, kad pagal Ispanijos teisę taksi paslaugos laikomos „bendros svarbos paslauga“, šiuo atžvilgiu neturi reikšmės. Nors atsižvelgiant į AMB nurodytus požymius matyti, kad taksi paslaugų reglamentavimu, be kita ko, siekiama užtikrinti taksi paslaugų kokybę, saugą ir prieinamumą naudotojų naudai, vis dėlto atrodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamomis priemonėmis savaime nesiekama šių tikslų. Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad neatrodo, jog taksi paslaugų teikėjams būtų patikėta ypatinga viešosios paslaugos užduotis, kurią tam tikrais atvejais gali apimti bendros ekonominės svarbos paslaugos (BESP) sąvoka, kaip ji suprantama pagal SESV 106 straipsnio 2 dalį.

Galiausiai Teisingumo Teismas nagrinėjo, viena vertus, papildomo leidimo reikalavimo ir, kita vertus, PHV paslaugų licencijų apribojimo iki vienos trisdešimtųjų taksi paslaugų licencijų skaičiaus proporcingumą. Jis padarė išvadą, kad pirmoji priemonė yra tinkama nurodytiems tikslams pasiekti ir gali būti laikoma būtina jiems pasiekti. Atsižvelgiant į nagrinėjamą paslaugos pobūdį ir į tai, kad neįmanoma atskirti automobilių, naudojamų didelėje miesto teritorijoje PHV paslaugoms teikti, nuo automobilių, naudojamų asmeniniais tikslais, galima manyti, kad *a posteriori* kontrolė gali būti laikoma pavėluota, kad užtikrintų realų veiksmingumą. Reikalavimas gauti papildomą leidimą gali būti pateisinamas su sąlyga, kad jis yra pagrįstas objektyviais, nediskriminaciniais ir iš anksto žinomais kriterijais, kurie užkerta kelią piktnaudžiavimui, neleidžia dubliuoti per nacionalinę leidimų išdavimo procedūrą atliktos kontrolės ir atitinka konkrečius aglomeracijos poreikius. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šioje byloje šios sąlygos yra tenkinamos.

Kita vertus, antroji priemonė neatrodo tinkama transporto, eismo bei viešosios erdvės gero valdymo tikslų įgyvendinimui užtikrinti. Visų pirma Teisingumo Teisme nebuvo paneigti PHV paslaugas pateisinantys argumentai, kuriais siekta įrodyti, kad šios paslaugos iš tikrųjų gali padėti pasiekti minėtus tikslus, be kita ko, dėl to, kad jos mažina asmeninių automobilių naudojimą ir, būdamos skaitmenizuotos ir lanksčios, prisideda prie veiksmingo ir įtraukiančiojo judumo tikslo, ir, kaip

¹⁴³ Žr. Teisingumo Teismo procedūros reglamento 99 straipsnį.

numatyta PHV paslaugas reglamentuojančiuose valstybės teisės aktuose, skatina naudoti alternatyvią energiją naudojančias transporto priemones.

Be to, negalima atmesti galimybės, kad galimas PHV parko poveikis transportui, eismui ir viešajai erdvei Barselonos aglomeracijoje gali būti tinkamai apribotas mažiau ribojančiomis priemonėmis nei licencijų skaičiaus ribojimas. Kaip pavyzdį Teisingumo Teismas nurodė PHV paslaugų organizavimo priemonės, šių paslaugų ribojimą tam tikrais laiko intervalais arba eismo apribojimus tam tikrose erdvėse. Teisingumo Teismas pridūrė, kad negalima atmesti galimybės, jog aplinkos apsaugos Barselonos aglomeracijoje tikslas gali būti pasiektas mažiau įsisteigimo laisvę ribojančiomis priemonėmis, pavyzdžiui, taikant šioje aglomeracijoje važinėjančioms transporto priemonėms išmetamų teršalų ribas.

2023 m. liepos 13 d. Sprendimas *Xella Magyarország* (C-106/22, [EU:C:2023:568](#)).

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvas kapitalo judėjimas – Įsisteigimo laisvė – Reglamentas (ES) 2019/452 – Valstybės narės teisės aktai, kuriuose nustatytas užsienio investicijų į „strateginėmis“ laikomas įmones rezidentės tikrinimo mechanizmas – Remiantis šiais teisės aktais priimtas sprendimas, kuriuo bendrovei rezidentei draudžiama įsigyti visas kitos bendrovės rezidentės akcijas – Įsigyjama įmonė, laikoma „strategine“, nes pagrindinė jos veikla yra tam tikrų pagrindinių žaliavų, kaip antai žvyro, smėlio ir molio, kasyba – Įsigyjančioji įmonė, laikoma „užsienio investuotoja“, nes priklauso bendrovių grupei, kurios kontroliuojančioji bendrovė yra įsteigta trečiojoje šalyje – Valstybės intereso, visuomenės saugumo arba viešosios tvarkos valstybėje narėje pažeidimas arba pažeidimo rizika – Tikslas užtikrinti pagrindinių žaliavų tiekimo statybų sektoriui, ypač vietos lygmeniu, saugumą

Janes és Társa yra pagal Vengrijos teisę įsteigta bendrovė, kurios pagrindinė veikla yra žvyro, smėlio ir molio kasyba Lázi esančiame karjere (Győr-Moson-Sopron apskritis, Pannonhalmos rajonas, Vengrija).

Dėl šios veiklos *Janes és Társa* yra laikoma „strategine įmone“, kaip tai suprantama pagal įstatymą, kuriuo nustatomas užsienio investicijų tikrinimo mechanizmas. Jos rinkos dalis Vengrijos atitinkamų žaliavų gamybos rinkoje – 0,52 %.

Xella Magyarország yra kita pagal Vengrijos teisę įsteigta bendrovė, priklausanči bendrovių grupei, kurios kontroliuojančioji bendrovė įsteigta Bermuduose ir kurios savininkas galiausiai yra Airijos pilietis. Ji veikia Vengrijos statybinių medžiagų rinkoje ir jos pagrindinė veikla – statybinių komponentų iš betono gamyba. Ji perka apie 90 % metinės *Janes et Társa* produkcijos, kad savo gamykloje, esančioje netoli karjero, perdirbtų šias žaliavas į silikatinės plytas.

2020 m. spalio mėn. *Xella Magyarország* sudarė pirkimo-pardavimo sutartį dėl visų *Janes és Társa* akcijų įsigijimo ir paprašė kompetentingo ministro susipažinti su atitinkamu sandoriu arba patvirtinti, kad šis formalumas nėra būtinas, atsižvelgiant į jos nuosavybės struktūrą. 2021 m. liepos mėn. priimtu sprendimu šis ministras uždraudė vykdyti teisinį sandorį, apie kurį pranešta, ir pripažino *Xella Magyarország* „užsienio investuotoja“, nes ji netiesiogiai priklauso Bermuduose registruotai bendrovei *LSF10 XL Investments*.

Be to, tas pats ministras teigė, kad žaliavų gavybos ir tiekimo saugumas ir nuspėjamumas yra strategiškai svarbūs, visų pirma atsižvelgiant į didelius pasaulinių tiekimo grandinių veikimo sutrikdymus, kuriuos sukėlė COVID-19 pandemija. Jo nuomone, tokių nerūdinių medžiagų, kaip smėlis, žvyras ir smulkintas akmuo, skirtų statybų sektoriui, gamyboje jau dominavo užsienio kapitalo Vengrijos gamintojai. Todėl prielaida, kad *Janes és Társa* netiesiogiai taps Bermuduose registruotos bendrovės nuosavybe, ilguoju laikotarpiu keltų pavojų tokių žaliavų, kaip nagrinėjamos šioje byloje, tiekimo saugumui, o tai galėtų pakenkti plačiai suprantamam „valstybės interesui“.

Savo sprendime Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad pagal SESV nuostatas dėl įsisteigimo laisvės draudžiamas nagrinėjamas užsienio investicijų tikrinimo mechanizmas. Šis mechanizmas leidžia uždrausti įgyti bendrovės rezidentės, laikomos strategine, nuosavybę kitai bendrovei rezidentei, kuri priklauso kelyje valstybėse narėse įsteigtų bendrovių grupei ir kurioje trečiosios šalies įmonė turi lemiamą įtaką. Taigi Teisingumo Teismas atmetė Vengrijos vyriausybės argumentą, kad toks įgijimas pažeidžia arba gali pažeisti valstybės interesą užtikrinti tiekimo saugumą statybos sektoriuje, ypač vietos lygmeniu, kiek tai susiję su pagrindinėmis žaliavomis.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos valstybės narės valdžios institucijoms leidžiama saugumo ir viešosios tvarkos motyvais uždrausti Sąjungos bendrovei įsigyti „strateginės“ bendrovės rezidentės akcijų, leidžiančių daryti aiškią įtaką šios bendrovės valdymui ir kontrolei, akivaizdžiai yra šios Sąjungos bendrovės įsisteigimo laisvės apribojimas, šiuo atveju ypač rimtas apribojimas.

Antra, Teisingumo Teismas nagrinėjo, ar šis apribojimas gali būti pateisinamas privalomuoju bendrojo intereso pagrindu. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad pagal jo jurisprudenciją toks pateisinimas reiškia, kad apribojimas turi būti tinkamas juo siekiamo tikslo įgyvendinimui užtikrinti ir neviršyti to, kas būtina šiam tikslui pasiekti.

Šioje byloje nagrinėjamas konkretus interesas, kuriuo siekiama užtikrinti tam tikrų pagrindinių žaliavų tiekimo statybos sektoriuje saugumą ir tęstinumą, gali patekti į SESV 52 straipsnio 1 dalies taikymo sritį. Šioje nuostatoje numatyta, kad įsisteigimo laisvės apribojimas gali būti pateisinamas viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos sumetimais.

Vis dėlto remiantis jurisprudencija, nors valstybės narės, atsižvelgdamos į savo nacionalinius poreikius, gali laisvai nustatyti viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo reikalavimus, jais galima remtis tik realios ir pakankamai didelės grėsmės pagrindiniam visuomenės interesui atveju.

Konkrečiai dėl tikslo, susijusio su tiekimo saugumu statybos sektoriuje, ypač vietos lygmeniu, kiek tai susiję su tam tikromis pagrindinėmis žaliavomis, Teisingumo Teismas konstatavo, kad šis tikslas negali reikšti visuomenės saugumo pagrindo ir todėl negali pateisinti galimo pagrindinėje byloje nagrinėjamos įsisteigimo laisvės apribojimo, kuris šiuo atveju yra ypač rimtas. Iš tiesų negalima teigti, kad toks tikslas atitinka „pagrindinį visuomenės interesą“, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją.

Be to, neatrodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamu sprendimu uždraustas įsigijimas iš tikrųjų galėtų sukelti „realią ir pakankamai didelę grėsmę“, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Viena vertus, iki šio įsigijimo įsigyjančioji bendrovė jau pirkė apie 90 % atitinkamų pagrindinių žaliavų produkcijos iš įsigyjamų bendrovės karjero, o likusius 10 % šios produkcijos pirkė statybos sektoriaus vietos įmonės. Kita vertus, visuotinai žinoma, kad šių pagrindinių žaliavų rinkos vertė dėl jų pobūdžio yra santykinai nedidelė, visų pirma palyginti su jų transportavimo išlaidomis. Taigi didelės minėtų žaliavų produkcijos dalies eksporto rizika atrodo mažai tikėtina ar net praktiškai neegzistuojanti.

2. Laisvė teikti paslaugas¹⁴⁴

2023 m. kovo 16 d. Sprendimas *Beobank* (C-375/21, [EU:C:2023:215](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisės aktų derinimas – Mokėjimo paslaugos vidaus rinkoje – Direktyva 2007/64/EB – 47 straipsnio 1 dalies a punktas – Mokėtojai teikiama informacija gavus jo mokėjimo nurodymą – 58, 60 ir 61 straipsniai – Mokėjimo paslaugų teikėjo atsakomybė už neautorizuotas operacijas – Šio paslaugų teikėjo pareiga grąžinti šiam mokėtojui neautorizuotų operacijų sumas – Bendrosios sutartys – Minėto paslaugų teikėjo pareiga pateikti minėtam mokėtojui informaciją apie atitinkamą gavėją

Belgijos rezidentas ZG turi banko sąskaitą *Beobank* banke Belgijoje ir su ja susietą debeto kortelę. Naktį iš 2017 m. balandžio 20 d. į 21 d. jis Valensijoje (Ispanija) esančioje įstaigoje šia kortele atliko 100 EUR mokėjimą. Vėliau šia kortele ir naudojant tą patį mobilųjį mokėjimo terminalą buvo atlikti mokėjimai, kurių sumos buvo 991 EUR ir 993 EUR.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme ZG prašė, be kita ko, grąžinti šiuos du mokėjimus, kurie, jo manymu, buvo „neautorizuoti“. Jis paaiškino, kad nebeatsimena nei įstaigos pavadinimo, nei jos adreso, nei to, kas įvyko po to, kai jis vartojo produktus minėtoje įstaigoje, ir teigė kad yra sukčiavimo, kurio padarymą palengvino narkotikų vartojimas, auka. Tačiau *Beobank* atsisakė grąžinti šių mokėjimų sumas, nes manė, kad ZG jas autorizavo arba bent jau elgėsi „labai neatsargiai“.

Vėliau šis bankas pateikė ZG tik naudoto mokėjimo terminalo skaitmeninį kodą ir geografinę vietą, tačiau nenurodė ginčijamų mokėjimų gavėjo, išskyrus tokį įrašą: „COM SU VALENCIA ESP“. Ginčijamų mokėjimų gavėjo bankas savo ruožtu atsisakė pateikti *Beobank* mokėjimų gavėjo identifikacinę informaciją.

Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas dėl Direktyvos 2007/64 nuostatoje¹⁴⁵ numatytos mokėjimo paslaugų teikėjo pareigos „atitinkamais atvejais“ pateikti mokėtojui informaciją apie mokėjimo operacijos gavėją apimtį. Teisingumo Teismo atsakymas į šį klausimą leistų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui padaryti išvadas dėl *Beobank* pareigos grąžinti ginčijamus mokėjimus.

Savo sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal tą pačią nuostatą mokėjimo paslaugų teikėjas privalo mokėtojui pateikti informaciją, leidžiančią nustatyti fizinį ar juridinį asmenį, gavusį mokėjimą, nurašytą iš šio mokėtojo sąskaitos, o ne vien informaciją, kurią šis paslaugų teikėjas, įdėjęs visas pastangas, turi dėl šios mokėjimo operacijos.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 2007/64 60 straipsnio 1 dalyje numatyta mokėjimo paslaugų teikėjų atsakomybės sistema buvo visiškai suderinta. Tai reiškia, kad su minėta

¹⁴⁴ Šioje dalyje taip pat reikia paminėti į šiuos sprendimus: 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Komisija / Danija* (C-167/22, [EU:C:2023:1020](#)), pateiktas VII dalyje „Transportas“; 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *European Superleague Company* (C-333/21, [EU:C:2023:1011](#)), pateiktas VIII.2 dalyje „Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis)“; 2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Google Ireland ir kt.* ([EU:C:2023:835](#)), pateiktas XI dalyje „Internetas ir elektroninė prekyba“.

¹⁴⁵ Ši pareiga numatyta 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, iš dalies keičiančios direktyvas 97/7/EB, 2002/65/EB, 2005/60/EB ir 2006/48/EB ir panaikinančios Direktyvą 97/5/EB (OL L 319, 2007, p. 1), 47 straipsnio 1 dalies a punkte.

direktyva yra nesuderinama tiek lygiagrečios atsakomybės už tą pačią žalą lėmusią įvykį sistema, tiek konkuruojanti atsakomybės sistema, kuri leistų mokėjimo paslaugų vartotojui inicijuoti šios atsakomybės klausimą remiantis kitais žala lėmusiais įvykiais.

Nacionalinis teismas negali neatsižvelgti į šioje direktyvoje įtvirtintą skirtumą, kiek tai susiję su mokėjimo operacijomis, atsižvelgiant į tai, ar jos yra autorizuotos, ar ne. Taigi toks teismas negali priimti sprendimo dėl prašymo grąžinti mokėjimus, kaip antai pagrindinėje byloje nagrinėjamus mokėjimus, prieš tai nekvalifikavęs šių mokėjimų kaip autorizuotų ar neautorizuotų. Iš tiesų pagal minėtą Direktyvos 2007/64 60 straipsnio 1 dalį¹⁴⁶, siejamą su šios direktyvos 86 straipsnio 1 dalimi, draudžiama, kad mokėjimo paslaugų vartotojas turėtų galimybę patraukti mokėjimo paslaugų teikėją atsakomybėn už tai, kad šis paslaugų teikėjas neįvykdė pagal šios direktyvos 47 straipsnio 1 dalies a punktą jam tenkančios pareigos pateikti informaciją, tiek, kiek ši atsakomybė yra susijusi su mokėjimo operacijų sumų grąžinimu.

Vis dėlto, jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vertindamas tai, ar pagrindinėje byloje nagrinėjami mokėjimai buvo autorizuoti, ar ne, mano, kad būtina žinoti informacijos, kurią atitinkamas mokėtojo mokėjimo paslaugų teikėjas turi mokėtojui pateikti pagal Direktyvos 2007/64 47 straipsnio 1 dalies a punktą, pobūdį ir apimtį, neturėtų būti abejojama dėl prejudicinių klausimų svarbos sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje.

Konkrečiai dėl šioje nuostatoje numatytų informavimo pareigų pobūdžio ir apimties Teisingumo Teismas, atsižvelgęs į tai, kad Direktyva 2007/64 atliekamas visiškas suderinimas, konstatavo, kad šios pareigos neišvengiamai yra pareigos, kurias valstybės narės turi įgyvendinti, negalėdamos nuo jų nukrypti, ir netgi negali jų sušvelninti, kvalifikuodamos kaip pareigas imtis priemonių, o ne kaip pareigas pasiekti rezultata. Niekas atsižvelgiant į šio 47 straipsnio sistemą neleidžia manyti, kad numatydamas pareigas, kai tiksliai nurodomi veiksmai, kurių reikia imtis, Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė tik to, kad būtų imtasi pastangų šiuo klausimu.

Be to, Direktyvos 2007/64 47 straipsnio 1 dalies a punkte esanti frazė „atitinkamais atvejais“ turi būti suprantama kaip reiškianti, kad informacija apie mokėjimo operacijos gavėją, kurią šio mokėjimo paslaugų teikėjas turi pateikti atitinkamam mokėtojui po to, kai mokėjimo operacijos suma buvo nurašyta iš šio mokėtojo sąskaitos arba tuo metu, dėl kurio susitarta pagal šios direktyvos 47 straipsnio 2 dalį, apima informaciją, kurią šis mokėjimo paslaugų teikėjas turi arba turėtų turėti pagal Sąjungos teisę. Šį aiškinimą patvirtina minėta direktyva siekiamas tikslas, t. y. be kita ko, užtikrinti, kad šių paslaugų vartotojai galėtų lengvai nustatyti mokėjimo operacijas, turėdami „tokią pačią aiškiai išdėstytą“ informaciją. Siekiant užtikrinti visiškai integruotą ir automatizuotą tam tikrų operacijų apdorojimą ir pagerinti mokėjimų veiksmingumą ir spartą, ši informacija turi būti būtina ir pakankama tiek dėl mokėjimo paslaugų sutarties, tiek dėl pačių mokėjimo operacijų ir proporcinga šių vartotojų poreikiams.

Nagrinėjamu atveju tam, kad būtų įvykdyti šie reikalavimai, informacija, kurią mokėjimo paslaugų teikėjas turėjo pateikti atitinkamam mokėtojui pagal Direktyvos 2007/64 47 straipsnio 1 dalies a punktą, turėjo būti pakankamai tiksli ir reikšminga. Priešingu atveju šis mokėtojas, remdamasis šia informacija, negalėtų užtikrintai nustatyti atitinkamos mokėjimo operacijos. Direktyvos 2007/64 47 straipsnio 1 dalies a punkto pirmoje sakinio dalyje pateikta „nuorod[a], pagal kurią mokėtojas gali nustatyti kiekvieną mokėjimo operaciją“, nesuteikia atitinkamam mokėtojui galimybės susieti šią nuorodą su konkrečia mokėjimo operacija. Todėl neišvengiamai pateikdamas papildomą elementą, nurodytą šio 47 straipsnio 1 dalies a punkto sakinio antroje dalyje, t. y. „su gavėju susijusią

¹⁴⁶ Šia nuostata valstybėms narėms reglamentuojamos šioje direktyvoje atlikto visiško suderinimo pasekmės.

informaciją“, mokėjimo paslaugų teikėjas turi mokėtojai pateikti būtiną informaciją, kad visiškai įvykdytų iš šios nuostatos kylančius reikalavimus.

3. Laisvas kapitalo judėjimas

2023 m. spalio 12 d. Sprendimas BA (Paveldimas turtas – Socialinė būsto politika Sąjungoje) (C-670/21, [EU:C:2023:763](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Apmokestinimas – Laisvas kapitalo judėjimas – SESV 63–65 straipsniai – Paveldimojo turto mokestis – Kapitalo judėjimas tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių – Trečiojoje šalyje esantis nekilnojamas turtas – Palankesnis mokestinis vertinimas, taikomas nekilnojamajam turtui, esančiam valstybėje narėje ar Europos ekonominės erdvės susitarimo šalyje – Apribojimas – Pateisinimas – Būsto politika – Mokesčių kontrolės veiksmingumas

Vokietijos rezidentas A, kuris mirė 2016 m., savo sūnui BA, kuris taip pat yra Vokietijos rezidentas, 2013 m. testamentu užrašė dalį Kanadoje esančio nekilnojamojo turto, nuomojamo gyvenamajai paskirčiai.

2017 m. liepos mėn. kompetentinga mokesčių inspekcija nustatė BA Vokietijoje mokėtino paveldimojo turto mokesčio dydį. Apskaičiuojant šio mokesčio dydį šis nekilnojamas turtas buvo įvertintas visa rinkos verte. 2018 m. kovo mėn. BA paprašė pakeisti šio mokesčio dydį, kad šis turtas būtų apmokestintas 90 % jo rinkos vertės, kaip numatyta Vokietijos paveldimojo ir dovanojamo turto mokesčio įstatyme. Remdamasis tuo, jog šiame įstatyme reikalaujama, kad turtas būtų Vokietijoje, kitoje valstybėje narėje arba Europos ekonominės erdvės susitarimo¹⁴⁷ šalyje, kad būtų galima pasinaudoti šia mokesčių lengvata, BA teigė, kad minėtu įstatymu pažeidžiamas SESV 63 straipsnyje įtvirtintas laisvas kapitalo judėjimas tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių. Vis dėlto manydama, kad toks skirtingas požiūris į nekilnojamąjį turtą, esantį vienoje iš šių trijų rūšių šalių, ir į tos pačios rūšies turtą, esantį trečiojoje valstybėje, kuri nėra EEE susitarimo šalis, atitinka tą pačią nuostatą, mokesčių inspekcija pirmiausia atmetė BA pateiktą prašymą dėl pakeitimo, o vėliau ir jo pateiktą skundą.

Gavęs BA ieškinį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas uždavė Teisingumo Teismui klausimą, ar su SESV 63 straipsniu suderinamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias Kanadoje esančiam gyvenamajai paskirčiai nuomojamam turtui netaikoma mokesčio lengvata. Jeigu tokios teisės nuostatos yra laisvo kapitalo judėjimo apribojimas, šis teismas klausė, ar šis apribojimas gali būti pateisinamas remiantis SESV 65 straipsniu¹⁴⁸ arba privalomuoju bendrojo intereso pagrindu.

¹⁴⁷ 1992 m. gegužės 2 d. Europos ekonominės erdvės susitarimas (OL L 1, 1994, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 52 t., p. 3, toliau – EEE susitarimas).

¹⁴⁸ Šioje nuostatoje nurodyta:

„1. 63 straipsnio nuostatos nepažeidžia valstybių narių teisės:

- a) taikyti atitinkamas savo mokesčių įstatymų nuostatas, pagal kurias skiriami mokesčių mokėtojai dėl jų skirtingos padėties gyvenamosios vietos arba kapitalo investavimo vietos atžvilgiu;
- b) imtis visų reikalingų priemonių, kad būtų užkirstas kelias nacionalinių įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimams, ypač apmokestinimo ir finansų įstaigų riziką ribojančios priežiūros srityje, arba nustatyti duomenų apie kapitalo judėjimą deklaravimo tvarką administravimo ar statistinės informacijos tikslais, arba imtis priemonių, pateisinamų viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo požiūriu.

2. Šio skyriaus nuostatos nekliudo taikyti su Sutartimis suderinamų įsisteigimo teisės apribojimų. <...>“

Savo sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal SESV 63–65 straipsnius draudžiamos valstybės narės teisės nuostatos, kuriose numatyta, kad apskaičiuojant paveldimojo turto mokestį nekilnojamas turtas, kuris yra privataus turto dalis ir yra trečiojoje valstybėje, ne EEE susitarimo šalyje, taip pat nuomojamas gyvenamajai paskirčiai, vertinamas atsižvelgiant į jo visą rinkos vertę, nors tokios pačios rūšies turtas, esantis nacionalinėje teritorijoje, kitoje valstybėje narėje ar EEE susitarimo šalyje, šio apskaičiavimo tikslais vertinamas atsižvelgiant į 90 % jo rinkos vertės.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas konstatavo, pirma, kad dėl nagrinėjamų teisės aktų, pagal kuriuos mokesčių lengvatos suteikimas priklauso nuo paveldimojo turto buvimo vietos, trečiojoje valstybėje, kuri nėra EEE susitarimo šalis, esančiam nekilnojamajam turtui taikoma didesnė mokesčių našta nei turtui, esančiam nacionalinėje teritorijoje, taip sumažinant šio palikimo vertę, ir gali atgrasyti Vokietijoje reziduojantį fizinį asmenį nuo investavimo į gyvenamajai paskirčiai nuomojamą nekilnojamąjį turtą, esantį šioje trečiojoje valstybėje, ir tokio turto, kurio savininkas jis yra, išlaikymo. Vadinasi, tokios teisės nuostatos yra kapitalo judėjimo apribojimas, kaip jis suprantamas pagal SESV 63 straipsnio 1 dalį.

Antra, nagrinėdamas, ar šis apribojimas gali būti pateisinamas pagal SESV 65 straipsnį, Teisingumo Teismas visų pirma pažymėjo, kad paveldimojo turto mokesčio apskaičiavimas pagal tuos pačius teisės aktus yra tiesiogiai susijęs su palikimą sudarančio turto rinkos verte. Todėl objektyviai nėra jokio situacijų skirtumo, kuris pateisintų nevienodą mokestinį vertinimą, kiek tai susiję su paveldimojo turto mokesčio, mokėtino atitinkamai už Vokietijoje, kitoje valstybėje narėje ar EEE susitarimo šalyje esantį nekilnojamąjį turtą ir trečiojoje valstybėje, kuri nėra EEE susitarimo šalis, esantį nekilnojamąjį turtą, dydžiu. Tokiomis aplinkybėmis sutikus, kad situacijos yra nepanašios vien dėl fakto, kad aptariamas nekilnojamas turtas yra trečiojoje valstybėje, ne EEE susitarimo šalyje, nors SESV 63 straipsnio 1 dalis konkrečiai draudžia tarpvalstybinio kapitalo judėjimo apribojimus, ši nuostata prarastų prasmę.

Taigi manydamas, kad nagrinėjamas skirtingas vertinimas susijęs su objektyviai panašiomis situacijomis, Teisingumo Teismas toliau patikrino, ar skirtingas šių situacijų vertinimas gali būti pateisinamas privalomuoju bendrojo intereso pagrindu.

Šiuo klausimu jis priminė, pirma, kad reikalavimai, susiję su valstybės narės socialinio būsto politika ir jos finansavimu, iš principo gali būti laikomi privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais. Be to, kadangi Sąjunga turi ekonominių ir socialinių tikslų, teisės, atsirandančios dėl SESV nuostatų, susijusių su judėjimo laisve, turi būti suderintos su socialinės politikos tikslais, tarp kurių, be kita ko, yra derama socialinė apsauga. Kalbant apie EEE susitarimą, pažymėtina, kad vieną iš pagrindinių jo tikslų, t. y. išplėsti Sąjungos teritorijoje sukurtą vidaus rinką į Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) valstybes, reikia suprasti atsižvelgiant į ypatingus Sąjungos ir ELPA valstybių santykius. Taigi socialinės politikos tikslas, kaip antai skatinti ir suteikti galimybę naudotis būstu už prieinamą nuomos kainą valstybėse narėse ir EEE susitarimo šalyse, iš principo gali būti privalomasis bendrojo intereso pagrindas, galintis pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimus. Vis dėlto neatrodo, kad tokios teisės nuostatos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, yra tinkamos siekiant nuosekliai ir sistemškai įgyvendinti šį tikslą. Konkrečiai kalbant, šios bendrai taikomos teisės nuostatos nėra susijusios su vietomis, kuriose ypač didelis būstų įperkama nuomos kaina stygius, kaip antai didžiuosiuose Vokietijos miestuose. Beje, apskaičiuojant paveldimojo turto mokestį, visos gyvenamajai paskirčiai nuomojamo nekilnojamojo turto rūšys – nuo paprasčiausio iki prabangiausio – gali būti vertinamos 90 % jo rinkos vertės. Be to, neatrodo, kad šiose teisės nuostatose numatyta įpėdinių pareiga išlaikyti savo būstą tam tikrą laikotarpį ir jį naudoti nuomos tikslais, todėl jie, pasinaudoję nagrinėjama mokesčio lengvata, gali parduoti šį būstą arba jį naudoti kaip antrinį gyvenamąjį būstą. Tokiomis aplinkybėmis ši mokesčių lengvata negali būti pateisinama tikslu skatinti ir suteikti būstą už prieinamą nuomos kainą valstybėse narėse ir EEE susitarimo šalyse.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad privalomasis bendrojo intereso pagrindas, susijęs su būtinybe užtikrinti mokesčių kontrolės veiksmingumą, negali pateisinti laisvo kapitalo judėjimo apribojimo, kurį lemia nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos. Priminęs atitinkamas Vokietijos ir Kanados susitarimo dėl mokesčių¹⁴⁹ nuostatas, Teisingumo Teismas iš tiesų konstatavo, kad Vokietijos valdžios institucijos gali prašyti kompetentingų Kanados valdžios institucijų pateikti informaciją, būtiną siekiant patikrinti, ar įvykdytos nagrinėjamose nacionalinės teisės nuostatose numatytos sąlygos, kad galėtų suteikti minėtą mokesčio lengvatą, kai nekilnojamas turtas yra Kanadoje.

¹⁴⁹ 2001 m. balandžio 19 d. Berlyne sudarytas Vokietijos Federacinės Respublikos ir Kanados susitarimas dėl dvigubo apmokestinimo išvengimo pajamų ir tam tikrų kitų mokesčių srityje, mokesčių vengimo prevencijos ir pagalbos mokesčių srityje teikimo (*BGBI*. 2002 II, p. 670).

IV. Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija

1. Prieglobsčio politika

2023 m. liepos 6 d. Sprendimas *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl* (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą) (C-663/21, [EU:C:2023:540](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2011/95/ES – Normos, susijusios su pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos statuso suteikimo reikalavimais – 14 straipsnio 4 dalies b punktas – Pabėgėlio statuso panaikinimas – Trečiosios šalies pilietis, galutiniu nuosprendžiu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą – Pavojus visuomenei – Proporcingumo vertinimas – Direktyva 2008/115/ES – Neteisėtai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimas – Išsiuntimo atidėjimas

2023 m. liepos 6 d. Sprendimas *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą) (C-8/22, [EU:C:2023:542](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2011/95/ES – Normos, susijusios su pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos statuso suteikimo reikalavimais – 14 straipsnio 4 dalies b punktas – Pabėgėlio statuso panaikinimas – Trečiosios šalies pilietis, galutiniu nuosprendžiu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą – Pavojus visuomenei – Proporcingumo vertinimas

2023 m. liepos 6 d. Sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Itin sunkus nusikaltimas) (C-402/22, [EU:C:2023:543](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2011/95/ES – Normos, susijusios su pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos statuso suteikimo reikalavimais – 14 straipsnio 4 dalies b punktas – Pabėgėlio statuso panaikinimas – Trečiosios šalies pilietis, galutiniu nuosprendžiu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą – Pavojus visuomenei – Proporcingumo vertinimas

2015 m. gruodžio mėn. byloje *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl* (Sunkų nusikaltimą padaręs pabėgėlis) (C-663/21) AA Austrijoje buvo suteiktas pabėgėlio statusas. Nuo 2018 m. kovo mėn. iki 2020 m. spalio mėn. jis buvo kelis kartus nuteistas laisvės atėmimo bausme ir sumokėjo baudą už įvairias nusikalstamas veikas, įskaitant, be kita ko, už pavojingą grasinimą, svetimo turto sunaikinimą ar sugadinimą, draudžiamą disponavimą ir prekybą narkotinėmis medžiagomis, kūno sužalojimą ir agresyvų elgesį su viešosios tvarkos pareigūnu.

2019 m. rugsėjo mėn. priimtu sprendimu kompetentinga Austrijos institucija panaikino AA pabėgėlio statusą, priėmė sprendimą jį grąžinti, kartu uždrausdama būti šalyje, ir nustatė savanoriško išvykimo terminą, taip pat nurodė, kad neleidžiama jo išsiųsti.

Gavęs AA skundą, 2021 m. gegužės mėn. sprendimu *Bundesverwaltungsgericht* (Federalinis administracinis teismas, Austrija) panaikino minėtą 2019 m. rugsėjo mėn. sprendimą. Šis teismas konstatavo, kad AA galutiniu nuosprendžiu buvo nuteistas už itin sunkų nusikaltimą ir kelia pavojų visuomenei. Vis dėlto jis nusprendė, kad reikia palyginti priimančiosios valstybės narės interesus ir asmens interesus naudotis tarptautine apsauga, atsižvelgiant į priemonių, kurios jam būtų taikomos panaikinus šią apsaugą, mastą ir pobūdį. Kadangi grąžinus AA į kilmės šalį jam grėstų kankinimai arba mirtis, šis teismas galiausiai nusprendė, kad AA interesai yra svarbesni už Austrijos interesus. Dėl šio sprendimo Austrijos kompetentinga institucija pateikė kasacinį skundą *Verwaltungsgerichtshof* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Austrija).

Byloje *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą)* (C-8/22) 2007 m. vasario mėn. XXX buvo suteiktas pabėgėlio statusas Belgijoje. 2010 m. gruodžio mėn. priimtu nuosprendžiu jis buvo nuteistas 25 metų laisvės atėmimo bausme, be kita ko, už kilnojamųjų daiktų plėšimą ir tyčinį nužudymą, siekiant palengvinti šį plėšimą arba užsitikrinti nebaudžiamumą.

2016 m. gegužės mėn. sprendimu Belgijos kompetentinga institucija panaikino jo pabėgėlio statusą. XXX apskundė tokį sprendimą *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija), tačiau 2019 m. rugpjūčio mėn. sprendimu ji skundą atmetė. Šis teismas nusprendė, kad XXX pavojingumą visuomenei lemia jo nuteisimas už itin sunkų nusikaltimą, todėl minėta institucija neprivalėjo įrodyti, kad jis kelia realų, esamą ir pakankamai didelį pavojų visuomenei. Priešingai, XXX turėjo įrodyti, kad, nepaisant nuteisimo, jis nebekelia pavojaus visuomenei. Dėl šio sprendimo XXX padavė kasacinį skundą *Conseil d'État* (Valstybės Taryba, Belgija).

Byloje *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Itin sunkus nusikaltimas)* (C-402/22) 2018 m. liepos mėn. M. A. pateikė tarptautinės apsaugos prašymą Nyderlanduose. Nyderlandų kompetentinga institucija atmetė šį prašymą, remdamasi tuo, kad 2018 m. prašytojas buvo galutiniu nuosprendžiu nuteistas 24 mėnesių laisvės atėmimo bausme už tris seksualinės prievartos atvejus, įvykdytus tą patį vakarą, pasikėsinimą įvykdyti seksualinę prievartą ir mobiliojo telefono vagystę.

M. A. pateikė skundą ir pirmosios instancijos teismas panaikino 2020 m. birželio mėn. sprendimą dėl motyvų stokos. Nyderlandų kompetentinga institucija dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą *Raad van State* (Valstybės Taryba, Nyderlandai). Ji teigė, kad, pirma, veikos, kuriomis kaltinamas M. A., turi būti vertinamos kaip vienas itin sunkus nusikaltimas ir, antra, tai, kad M. A. buvo nuteistas už itin sunkų nusikaltimą, iš esmės įrodo, kad jis kelia pavojų visuomenei.

Šiose trijose bylose prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai Teisingumo Teismo iš esmės klausė, kokios sąlygos taikomos pabėgėlio statuso panaikinimui pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punktą¹⁵⁰ ir ar šiomis aplinkybėmis reikia palyginti priimančiosios valstybės narės interesus ir suinteresuotojo asmens interesus naudotis tarptautine apsauga.

Šiais trimis tą pačią dieną priimtais sprendimais Teisingumo Teismas atsakė į šiuos klausimus ir patikslino sąvokas „itin sunkus nusikaltimas“ ir „grėsmė visuomenei“ ir šiomis aplinkybėmis atliktinos proporcingumo kontrolės apimtį. Jis taip pat paaiškino pabėgėlio statuso panaikinimo ir sprendimo grąžinti priėmimo santykį.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punkto taikymas siejamas su dviejų atskirų sąlygų įvykdymu: pirma, atitinkamas trečiosios šalies pilietis turi būti galutiniu nuosprendžiu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą ir, antra, turi būti įrodyta, kad šis trečiosios šalies pilietis kelia pavojų valstybės narės, kurioje yra, visuomenei. Vadinasi, negalima teigti, kad aplinkybės, jog pirmoji iš šių dviejų sąlygų yra įvykdyta, pakanka konstatuoti, kad įvykdyta ir

¹⁵⁰ 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (OL L 337, 2011, p. 9). Šios direktyvos 14 straipsnio 4 dalies b punkte numatyta, kad „valstybės narės gali panaikinti statusą, kurį pabėgėliui suteikė [vyriausybės], administracinė, teisminė arba [kvaziteisminė] institucija, arba nutraukti ar atsisakyti pratęsti jo galiojimą, kai jis yra galutiniu teismo sprendimu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą ir kelia pavojų tos valstybės narės visuomenei“.

antroji sąlyga. Toks minėtos nuostatos aiškinimas matyti iš jos formuluotės ir jos palyginimo su Direktyvos 2011/95 12 straipsnio 2 dalies b punkto¹⁵¹ ir 17 straipsnio 1 dalies¹⁵² tekstu.

Kalbant apie pirmąją iš šių sąlygų, pažymėtina, kad, nesant aiškos nuorodos į valstybių narių teisę, sąvoka „itin sunkus nusikaltimas“ visoje Sąjungoje paprastai turi būti aiškinama savarankiškai ir vienodai. Viena vertus, žodžiu „nusikaltimas“ pagal įprastą reikšmę apibūdinamas veikimas ar neveikimas, kuris yra šiurkštus atitinkamos visuomenės teisinės tvarkos pažeidimas ir už kurį dėl to šioje visuomenėje baudžiama baudžiamąja tvarka. Kita vertus, žodžių junginys „itin sunkus“, kiek juo prie šios sąvokos „nusikaltimas“ pridedami du apibūdinimo aspektai, reiškia ypatingo sunkumo nusikaltimą.

Kiek tai susiję su kontekstu, kuriame vartojama sąvoka „itin sunkus nusikaltimas“, reikia, pirma, atsižvelgti į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, susijusią su Direktyvos 2011/95 12 straipsnio b punktu, kuriame daroma nuoroda į „sunkų nepolitinį nusikaltimą“, ir šios direktyvos 17 straipsnio 1 dalies b punktu, kuriame nurodytas „sunkus nusikaltimas“, nes šiais straipsniais taip pat siekiama iš trečiosios šalies piliečio, padariusio tam tikro sunkumo laipsnio nusikaltimą, atimti galimybę naudotis tarptautine apsauga. Antra, iš Direktyvos 2011/95 12, 14, 17 ir 21 punktų matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė skirtingus reikalavimus dėl nusikaltimų, kuriais galima remtis siekiant pagrįsti tarptautinės apsaugos nesuteikimo ar panaikinimo arba pabėgėlio grąžinimo pagrindo taikymą, sunkumo laipsnio. Direktyvos 2011/95 17 straipsnio 3 dalyje kalbama apie „vieno ar daugiau nusikaltimų“ padarymą, o šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalies b punkte ir 17 straipsnio 1 dalies b punkte minimas „sunkų nusikaltimas“. Vadinas, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punkte vartojamu žodžių junginiu „itin sunkus nusikaltimas“ pabrėžiamas Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinkimas šios nuostatos taikymą susieti, be kita ko, su ypač griežta sąlyga, susijusia su galutiniu apkaltinamuoju nuosprendžiu už ypatingo sunkumo nusikaltimą, kuris yra sunkesnis už nusikaltimus, kuriais gali būti pateisinamas pirma minėtų šios direktyvos nuostatų taikymas.

Dėl nusikaltimo sunkumo laipsnio vertinimo pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punktą pasakytina, kad jis turi būti atliekamas remiantis bendru standartu ir bendrais kriterijais. Vis dėlto, kadangi valstybių narių baudžiamajai teisei netaikomos bendros derinimo priemonės, atliekant šį vertinimą turi būti atsižvelgiama į atitinkamos valstybės narės baudžiamosios teisės sistemoje padarytą pasirinkimą dėl nusikaltimų, kurie dėl savo konkrečių ypatybių yra ypatingo sunkumo, nes jais labiausiai pažeidžiama visuomenės teisinė tvarka, nustatymo.

Bet kuriuo atveju, kadangi šioje nuostatoje kalbama apie galutinį apkaltinamąjį nuosprendį už „itin sunkų nusikaltimą“ vienaskaitos forma, nusikaltimo sunkumo laipsnis negali būti pasiektas atskirų nusikalstamų veikų, kurių nė viena savaime nėra itin sunkus nusikaltimas, visuma.

Galiausiai pažymėtina, kad vertinant tokio nusikaltimo sunkumo laipsnį reikia išnagrinėti visas atitinkamos bylos aplinkybes. Šiuo aspektu didelę reikšmę turi apkaltinamojo nuosprendžio motyvai, skirtinos ir skirtos baudmės pobūdis ir dydis, padaryto nusikaltimo pobūdis, visos šio nusikaltimo padarymo aplinkybės, taip pat tuo nusikaltimu padarytos žalos pobūdis ir mastas.

¹⁵¹ Direktyvos 2011/95 12 straipsnio 2 dalies b punkte aiškiai numatyta, kad trečiosios šalies piliečiui pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jeigu jis padarė sunkų nepolitinį nusikaltimą ne prieglobsčio šalyje prieš pripažįstant jį pabėgėliu, tačiau nereikalaujama, kad jis keltų pavojų valstybės narės, kurioje yra, visuomenei.

¹⁵² Direktyvos 2011/95 17 straipsnio 1 dalies b punkte, kuriame reglamentuojamas papildomos apsaugos statusas, dėl kurio gali būti suteikiama mažesnė apsauga, nei turint pabėgėlio statusą, daroma nuoroda į padarytą sunkų nusikaltimą, o d punkte – į pavojų visuomenei, taigi šios aplinkybės aiškiai pateiktos kaip alternatyvios sąlygos, iš kurių kiekviena atskirai suponuoja papildomos apsaugos nesuteikimą.

Dėl antrosios sąlygos, pagal kurią turi būti įrodyta, kad trečiosios šalies pilietis kelia pavojų priimančiosios valstybės narės visuomenei, Teisingumo Teismas konstatavo, kad, pirma, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punkte nurodyta priemonė gali būti taikoma tik tuo atveju, jei atitinkamas trečiosios šalies pilietis kelia tikrą, esamą ir pakankamai didelį pavojų šios valstybės narės visuomenės pagrindiniam interesui. Teisingumo Teismas, be kita ko, patikslino, kad iš pačios šios nuostatos formuluotės matyti, jog ji taikoma tik tuo atveju, kai šis pilietis „kelia“ pavojų visuomenei, o tai rodo, kad šis pavojus turi būti tikras ir esamas. Taigi kuo daugiau laiko praėjo nuo galutinio nuosprendžio už itin sunkų nusikaltimą iki sprendimo pagal šią nuostatą priėmimo, tuo labiau kompetentinga institucija privalo atsižvelgti, be kita ko, į situacijos pokyčius po tokio nusikaltimo padarymo, kad nustatytų, ar tikras ir pakankamai didelis pavojus kyla tuo metu, kai ji turi priimti sprendimą dėl galimo pabėgėlio statuso panaikinimo. Teisingumo Teismas taip pat remiasi tuo, kad, palyginus įvairias Direktyvos 2011/95 nuostatas su jos 14 straipsnio 4 dalies b punktu, matyti, jog pastarosios nuostatos taikymas siejamas su griežtomis sąlygomis.

Antra, dėl kompetentingos institucijos ir atitinkamo trečiosios šalies piliečio vaidmenų vertinant tokio pavojaus buvimą pasakytina, kad taikydama Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punktą kompetentinga institucija turi įvertinti visas kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes. Taigi ši institucija turi turėti visą reikšmingą informaciją ir, atsižvelgdama į ją, pati įvertinti aplinkybes, kad būtų nustatyta jos sprendimo prasmė ir jis būtų išsamiai motyvuotas.

Galiausiai pažymėtina, kad valstybės narės galimybe taikyti Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punkte numatytą priemonę turi naudotis laikydamosi, be kita ko, proporcingumo principo, o tai reiškia, kad, viena vertus, turi būti vertinamas pavojus, kurį atitinkamas trečiosios šalies pilietis kelia valstybės narės, kurioje yra, visuomenei, ir, kita vertus, paisoma teisių, kurios turi būti užtikrinamos asmenims, atitinkantiems šios direktyvos 2 straipsnio d punkte nustatytas materialias sąlygas. Atlikdama tokį vertinimą, kompetentinga institucija turi atsižvelgti į Sąjungos teisėje garantuojamas pagrindines teises ir, be kita ko, patikrinti galimybę taikyti kitas mažiau pabėgėlių teises ir pagrindines teises ribojančias priemones, kurios būtų tokios pat veiksmingos priimančiosios valstybės narės visuomenės apsaugai užtikrinti.

Vis dėlto patvirtindama tokią priemonę ši institucija neprivalo dar tikrinti, ar viešasis interesas grąžinti šį trečiosios šalies pilietį į jo kilmės šalį yra svarbesnis už jo interesą išsaugoti tarptautinę apsaugą, atsižvelgiant į priemonių, kurios tam trečiosios šalies piliečiui būtų taikomos grįžus į savo kilmės šalį, mastą ir pobūdį. Į galimo atitinkamo trečiosios šalies piliečio grąžinimo į kilmės šalį pasekmes šiam trečiosios šalies piliečiui ar valstybės narės, kurioje jis yra, visuomenei gali būti atsižvelgiama ne priimant sprendimą panaikinti pabėgėlio statusą, o prireikus kompetentingai institucijai svarstant galimybę priimti sprendimą grąžinti tą trečiosios šalies pilietį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punktas iš dalies atitinka Ženevos konvencijos 33 straipsnyje¹⁵³ nurodytus jo netaikymo pagrindus. Šiomis aplinkybėmis, kadangi pirmojoje iš šių nuostatų numatyta galimybė valstybėms narėms esant joje nurodytoms situacijoms panaikinti pabėgėlio statusą, o antrojoje leidžiama grąžinti pabėgėlį, esant vienai iš šių situacijų, į šalį, kurioje kyla pavojus jo gyvybei ar laisvei, Sąjungos teisėje numatyta

¹⁵³ 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje pasirašytos Konvencijos dėl pabėgėlių statuso (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, 189 t., p. 150, 1954 m., Nr. 2545), įsigaliojusios 1954 m. balandžio 22 d., papildytos 1967 m. sausio 31 d. Niujorke priimtu Protokolu dėl pabėgėlių statuso (toliau – Ženevos konvencija), 33 straipsnyje numatyta: „1. Nė viena Susitariančioji valstybė jokių būdu neišsiunčia ir negrąžina pabėgėlio į šalį, kur jo gyvybei ar laisvei grėstų pavojus dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių pažiūrų. 2. Tačiau ši nuostata negali būti taikoma pabėgėliams, dėl svarbių priežasčių laikomiems pavojingais šalies, kurioje jie yra, saugumui arba nuteistiems įsigaliojusiu nuosprendžiu už ypač sunkų nusikaltimą ir keliantiems pavojų šiai šaliai“.

platesnė atitinkamų pabėgėlių tarptautinė apsauga, nei užtikrinama Ženevos konvencijos. Taigi, remiantis Sąjungos teise, kompetentinga institucija gali turėti teisę pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies b punktą panaikinti trečiosios šalies piliečiui suteiktą pabėgėlio statusą, tačiau jai nebūtinai leidžiama išsiųsti šį asmenį į jo kilmės šalį. Be to, procedūriniu požiūriu dėl tokio išsiuntimo taip pat reikėtų priimti sprendimą grąžinti, laikantis Direktyvoje 2008/115¹⁵⁴ nustatytų materialinių ir procedūrinių garantijų; šios direktyvos 5 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad ją įgyvendindamos valstybės narės privalo laikytis negrąžinimo principo. Vadinasi, pabėgėlio statuso panaikinimas pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalį negali būti laikomas pozicijos dėl atskiro klausimo, ar šis asmuo gali būti išsiųstas į savo kilmės šalį, pareiškimu. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad pagal Direktyvos 2008/115 5 straipsnį draudžiama priimti sprendimą grąžinti trečiosios šalies pilietį, jei nustatoma, kad pagal negrąžinimo principą jis neribotą laiką negali būti išsiųstas į numatomą paskirties šalį.

2. Imigracijos politika

2023 m. balandžio 18 d. Sprendimas *Afrin* (C-1/23 PPU, [EU:C:2023:296](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra – Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija – Imigracijos politika – Direktyva 2003/86/EB – Teisė į šeimos susijungimą – 5 straipsnio 1 dalis – Prašymo leisti atvykti į šalį ir joje gyventi siekiant pasinaudoti teise į šeimos susijungimą pateikimas – Valstybės narės teisės aktai, kuriuose numatyta globėjo šeimos narių pareiga asmeniškai pateikti prašymą šios valstybės narės kompetentingoje diplomatinėje atstovybėje – Situacija, kai atvykti į šią atstovybę neįmanoma arba pernelyg sunku – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 7 ir 24 straipsniai

Sirijos piliečiai X ir Y susituokė 2016 m. Sirijoje. Jie turi du vaikus, gimusius atitinkamai 2016 ir 2018 m. 2019 m. Y išvyko iš Sirijos į Belgiją, o X ir du jų vaikai liko Sirijos šiaurės vakaruose esančiame Afrino mieste, kur jie šiuo metu vis dar yra. 2022 m. rugpjūčio mėn. Y buvo pripažintas pabėgėlio statusas Belgijoje.

2022 m. rugsėjo 28 d. elektroniniu laišku *Office des étrangers* (Užsieniečių reikalų tarnyba, Belgija; toliau – Tarnyba) ieškovų advokatas pateikė X ir vaikų A ir B vardų prašymą dėl šeimos susijungimo, kad jie galėtų atvykti pas Y į Belgiją. Šiame elektroniniame laiške buvo patikslinta, kad ieškovų advokatas prašymą pateikė Tarnybai, nes X ir jos vaikai yra išskirtinėje situacijoje, dėl kurios jiems iš tiesų kyla kliūčių nuvykti į Belgijos diplomatinę atstovybę, kad ten pateiktų prašymą dėl šeimos susijungimo, kaip to reikalaujama pagal Belgijos teisės aktus.

2022 m. rugsėjo 29 d. Tarnyba atsakė, kad pagal šiuos teisės aktus tokio prašymo negalima pateikti elektroniniu paštu, ir paragino ieškovus susisiekti su kompetentinga Belgijos ambasada. 2022 m. lapkričio 9 d. prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones ieškovai pareiškė ieškinį Belgijos valstybei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, siekdami, kad būtų įregistruotas jų prašymas dėl šeimos susijungimo. Jų manymu, Belgijos teisės aktai, pagal kuriuos pabėgėlio šeimos nariams leidžiama tik asmeniškai pateikti prašymą leisti atvykti į šalį ir joje gyventi ir tik diplomatinėje atstovybėje, net jeigu šiems asmenims neįmanoma į ją atvykti, neatitinka Sąjungos teisės.

¹⁵⁴ 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, 2008, p. 98).

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patvirtino, kad pagal Belgijos teisę nenumatyta jokios išimties dėl šios pareigos fiziškai dalyvauti prasidedant procedūrai tokiu atveju, kaip nagrinėjamas. Vis dėlto šis teismas pažymėjo, kad X ir jos vaikai neturi jokios realios galimybės išvykti iš Afrino, kad nuvyktų į kompetentingą Belgijos diplomatinę atstovybę, nes pasienio šalys, kuriose yra šios atstovybės, nėra saugios asmenims, bėgantiems iš Sirijos, arba ten neįmanoma patekti dėl būtinybės kirsti fronto liniją. Nors pagal Direktyvos 2003/86¹⁵⁵ 5 straipsnio 1 dalį valstybėms narėms paliekama teisė nustatyti, kas – globėjas ar jo šeimos nariai – gali pateikti prašymą dėl šeimos susijungimo, nagrinėjamu atveju Belgijos teisės aktų leidėjo pasirinkimas reiškia, kad iš X ir jos vaikų atimama bet kokia galimybė pateikti prašymą dėl šeimos susijungimo. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekė nustatyti, ar toks atsisakymas kenkia šios direktyvos veiksmingumui arba pažeidžia pagrindines teises¹⁵⁶, kurias ja siekiama apsaugoti.

Teisingumo Teismas priėmė prejudicinį sprendimą pagal skubos tvarka procedūrą, jame nurodė, kad Direktyva 2003/86¹⁵⁷, siejama su Chartija¹⁵⁸, draudžia nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos reikalaujama, kad globėjo, t. y. asmens, pripažinto pabėgėliu, šeimos nariai, pageidaujantys pateikti prašymą leisti atvykti į šalį ir gyventi joje siekiant šeimos susijungimo, asmeniškai atvyktų į valstybės narės diplomatinę ar konsulinę atstovybę, kompetentingą pagal jų gyvenamąją ar buvimo vietą užsienyje, net jeigu jiems atvykti į tą atstovybę yra neįmanoma arba pernelyg sudėtinga. Vis dėlto ši valstybė narė išsaugo galimybę reikalauti, kad šie šeimos nariai asmeniškai atvyktų vėlesniame prašymo dėl šeimos susijungimo procedūros etape.

Teisingumo Teismo vertinimas

Kad prieitų prie šios išvados, pirma, Teisingumo Teismas pažymėjo, jog tam, kad būtų pasiektas Direktyvos 2003/86 tikslas palengvinti šeimos susijungimą, būtina, kad valstybės narės tokiais atvejais, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, elgtųsi lanksčiai, kad suinteresuotieji asmenys galėtų veiksmingai pateikti prašymą dėl šeimos susijungimo laiku, palengvindamos šio prašymo pateikimą ir visų pirma leisdamos naudotis nuotolinio ryšio priemonėmis. Nesant tokio lankstumo, reikalavimas asmeniškai atvykti į kompetentingą diplomatinę ar konsulinę atstovybę pateikti prašymą neleidžia atsižvelgti į galimas kliūtis, kurios gali trukdyti veiksmingai pateikti tokį prašymą, ypač kai globėjo šeimos nariai yra šalyje, kurioje vyksta ginkluotas konfliktas. Be to, dėl ypatingos pabėgėlių padėties reikia pridurti, kad atitinkamos valstybės narės lankstumo stoka, dėl kurios jų šeimos nariai negali pateikti prašymo dėl šeimos susijungimo, nesvarbu, kokios būtų aplinkybės, gali lemti, kad suinteresuotieji asmenys negalės laikytis Direktyvos 2003/86¹⁵⁹ 12 straipsnio 1 dalies trečioje

¹⁵⁵ 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą (OL L 251, 2003, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224).

¹⁵⁶ Kalbama apie teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, užtikrinamą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnyje, taip pat jos 24 straipsnyje įtvirtintą teisę atsižvelgti į vaiko interesus ir teisę reguliariai palaikyti asmeninius santykius su abiem tėvais.

¹⁵⁷ Turima omenyje Direktyvos 2003/86 5 straipsnio 1 dalis..

¹⁵⁸ Teisingumo Teismas remiasi Chartijos 7 straipsniu ir 24 straipsnio 2 ir 3 dalimis.

¹⁵⁹ Pagal šią nuostatą „[v]alstybės narė gali reikalauti, kad pabėgėlis atitiktų 7 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygas, jei prašymas dėl šeimos susijungimo nepateikiamas per tris mėnesius nuo pabėgėlio statuso suteikimo.“ Tos pačios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „[t]uo metu, kai yra pateiktas prašymas susijungti su šeima, atitinkama valstybė narė gali reikalauti, kad prašymą pateikęs asmuo pateiktų įrodymus, kad globėjas turi:

- a) panašiai šeimai tame pačiame regione normaliomis laikomas gyvenamąsias patalpas, atitinkančias atitinkamoje valstybėje narėje galiojančius bendrus sveikatingumo ir saugos standartus;
- b) sau ir savo šeimos nariams skirtą ligos draudimą nuo bet kurios rizikos, nuo kurios atitinkamoje valstybėje narėje įprastai apdraudžiami savi piliečiai;

pastraipoje nustatyto termino, todėl jų šeimos susijungimui gali būti taikomos papildomos sąlygos, taip pažeidžiant tikslą skirti ypatingą dėmesį pabėgėlių padėčiai. Taigi dėl reikalavimo asmeniškai atvykti, kai pateikiamas prašymas dėl šeimos susijungimo, neleidžiant nukrypti nuo šio reikalavimo, kad būtų atsižvelgta į konkrečią globėjo šeimos narių padėtį, naudojimasis teise į šeimos susijungimą tampa praktiškai neįmanomas, todėl tokios teisės nuostatos, taikomos be būtino lankstumo, trukdo pasiekti Direktyvoje 2003/86 nustatytą tikslą ir dėl jų ji praranda veiksmingumą.

Antra, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią globėjo šeimos nariams be išimčių nustatytas reikalavimas atvykti asmeniškai norint pateikti prašymą dėl šeimos susijungimo, net jei toks atvykimas neįmanomas arba pernelyg sudėtingas, pažeidžia Chartijos 7 straipsnyje, prireikus siejamame su jos 24 straipsnio 2 ir 3 dalimis, įtvirtintą teisę į šeimos vienovės gerbimą. Toks įpareigojimas yra neproporcingas teisės į šeimos vienovės gerbimą suvaržymas, palyginti su neabejotinai teisėtu tikslu kovoti su sukčiavimu, susijusiu su šeimos susijungimu. Kadangi prašymo dėl šeimos susijungimo procedūra vyksta etapais, valstybės narės gali prašyti, kad globėjo šeimos nariai asmeniškai dalyvautų vėlesniame šios procedūros etape, nesant būtinybės reikalauti, kad prašymo dėl šeimos susijungimo nagrinėjimo tikslais jie atvyktų pateikdami prašymą. Vis dėlto tam, kad nebūtų pažeistas Direktyva 2003/86 siekiamas tikslas palengvinti šeimos susijungimą ir pagrindinės teisės, kurias ja siekiama apsaugoti, kai valstybė narė reikalauja, kad globėjo šeimos nariai asmeniškai dalyvautų vėlesniame procedūros etape, ši valstybė narė turi palengvinti tokį dalyvavimą, be kita ko, išduodama konsulinis dokumentas arba *laissez-passer*, ir sumažinti atvykimų skaičių iki to, kas griežtai būtina.

2023 m. birželio 29 d. Sprendimas *Stadt Frankfurt am Main ir Stadt Offenbach am Main* (Leidimo gyventi antroje valstybėje narėje pratęsimas) (C-829/21 ir C-129/22, [EU:C:2023:525](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Imigracijos politika – Trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statusas – Direktyva 2003/109/EB – 9 straipsnio 4 dalies antra pastraipa, 14 straipsnio 1 dalis, 15 straipsnio 4 dalies antra pastraipa, 19 straipsnio 2 dalis ir 22 straipsnis – Trečiųjų šalių piliečių teisė į ilgalaikio gyventojų statusą valstybėje narėje – Pirmosios valstybės narės išduotas neriboto galiojimo „ilgalaikio gyventojų leidimas gyventi ES“ – Trečiosios valstybės pilietis, nebuvo pirmosios valstybės narės teritorijoje šešerius metus po išvykimo iš šios teritorijos – Su tuo susijęs teisės į ilgalaikio gyventojų statusą praradimas – Prašymas pratęsti antrosios valstybės narės pagal Direktyvos 2003/109/EB III skyriaus

-
- c) pastovių ir nuolatinių lėšų, kurių pakanka sau ir savo šeimos nariams išlaikyti nesinaudojant atitinkamos valstybės narės socialinės paramos sistema. Valstybės narės įvertina šias lėšas atsižvelgdamos į jų pobūdį ir reguliarumą bei minimalų nacionalinį darbo užmokestį ir pensijas, taip pat šeimos narių skaičių.“

nuostatas išduotą leidimą gyventi šalyje – Antrosios valstybės narės sprendimas dėl šios teisės praradimo atmesti prašymą – Sąlygos

Ganos pilietė TE ir Pakistano pilietis EF gavo ilgalaikio gyventojų leidimą gyventi ES, Italijoje, su nuoroda „illimitata“ (neribotos [trukmės]). Atitinkamai 2013 m. ir 2014 m. jie atvyko į Vokietijos teritoriją iš Italijos. Remdamosi Italijoje suteiktu ilgalaikio gyventojų statusu, Vokietijos institucijos pagal Vokietijos teisės aktus dėl užsieniečių gyvenimo šalyje¹⁶⁰ jiems išdavė vienus metus galiojantį leidimą gyventi šalyje.

Vėliau Vokietijos institucijos atmetė TE ir EF prašymus pratęsti leidimus gyventi šalyje. Tada ši atsisakymą pratęsti jie ginčijo teisme. Kiek tai susiję su EF, atsisakymas pratęsti leidimą buvo grindžiamas Direktyvos 2003/109¹⁶¹ 9 straipsnio 4 dalies antroje pastraipoje numatytu pagrindu, kad jis prarado teisę į ilgalaikio gyventojų statusą Italijoje, nes šioje valstybėje narėje negyveno ilgiau nei šešerius metus. Tas pats pagrindas buvo nurodytas ir dėl TE vykstant procedūrai, kurioje ginčijamas jos prašymo pratęsti leidimą gyventi šalyje atmetimas.

Vokietijos teismai, į kuriuos atitinkamai kreipėsi TE ir EF, t. y. *Hessischer Verwaltungsgerichtshof* (Heseno vyriausiasis administracinis teismas, Vokietija) ir *Verwaltungsgericht Darmstadt* (Darmštato administracinis teismas, Vokietija), nutarė pateikti Teisingumo Teismui kelis klausimus dėl Direktyvos 2003/109 išaiškinimo.

Savo sprendime Teisingumo Teismas, be kita ko, patikslino sąlygas, kurias turi atitikti sprendimas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėse bylose, kuriuo atsisakoma pratęsti trečiosios šalies piliečio leidimą gyventi šalyje remiantis tuo, kad jis nebuvo ilgalaikio gyventojų statusą suteikusios valstybės narės teritorijoje ilgiau nei šešerius metus, todėl prarado teisę į šį statusą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas pažymėjo, kad turima teisė į ilgalaikio gyventojų statusą „pirmojoje valstybėje narėje“¹⁶² yra imperatyvi sąlyga, kurią turi įvykdyti trečiosios šalies pilietis, norintis gauti ar pratęsti leidimą gyventi „antrojoje valstybėje narėje“¹⁶³ pagal Direktyvos 2003/109 III skyriaus nuostatas. Taigi, jei antroji valstybė narė konstatuoja, kad atitinkamas trečiosios šalies pilietis prarado teisę į ilgalaikio gyventojų statusą pirmojoje valstybėje narėje, be kita ko, dėl to, kad, kaip numatyta Direktyvos 2003/109 9 straipsnio 4 dalies antroje pastraipoje, jis nebuvo pirmosios valstybės narės teritorijoje ilgiau nei šešerius metus, tai yra kliūtis tokiam leidimo gyventi šalyje pratęsimui.

Be to, dėl datos, reikšmingos vertinant sąlygą, susijusią su teise į ilgalaikio gyventojų statusą, Teisingumo Teismas patikslino, kad tai yra data, kai atitinkamas trečiosios šalies pilietis pateikė prašymą pratęsti leidimą gyventi šalyje pagal Direktyvos 2003/109 III skyriaus nuostatas. Taigi, niekas

¹⁶⁰ Pagrindinių bylų aplinkyboms taikomos redakcijos 2004 m. liepos 30 d. *Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet* (Užsieniečių gyvenimo, darbo ir integracijos federalinėje teritorijoje įstatymas) (BGBl. 2004 I, p. 1950).

¹⁶¹ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso (OL L 16, 2004, p. 44; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 272), iš dalies pakeista 2011 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/51/ES (OL L 132, 2011, p. 1).

¹⁶² Pagal Direktyvos 2003/109 2 straipsnio c punktą tai – valstybė narė, kuri pirmoji suteikė trečiosios šalies piliečiui ilgalaikio gyventojų statusą.

¹⁶³ Pagal Direktyvos 2003/109 2 straipsnio d punktą ši sąvoka apima „bet kur[ia] valstyb[ę] nar[ę], išskyrus tą, kuri pirmoji suteikė trečiosios šalies piliečiui ilgalaikio gyventojų statusą ir kurioje tas ilgalaikis gyventojas įgyvendina savo teisę“.

antrajai valstybei nekliudo priimti naujo sprendimo atsisakyti pratęsti leidimą gyventi šalyje arba jį panaikinti pagal minėtos direktyvos 22 straipsnį, jeigu ji mano, kad teisė į ilgalaikio gyventojų statusą pirmojoje valstybėje narėje prarasta vykstant administracinei procedūrai ar teismo procesui dėl prašymo pratęsti tą leidimą.

Galiausiai Teisingumo Teismas pabrėžė, kad įrodinėjimo pareiga, susijusi su turima teise į ilgalaikio gyventojų statusą pirmojoje valstybėje narėje, iš principo tenka atitinkamam trečiosios šalies piliečiui. Vis dėlto iš Direktyvos 2003/109¹⁶⁴ matyti, kad ilgalaikio gyventojų leidimas gyventi ES leidžia preziumuoti, kad šis pilietis vis dar turi teisę į minėtą statusą. Žinoma, ši prezumpcija nėra nenuuginijama, nes antrajai valstybei narei gali tekti išnagrinėti vieną iš Direktyvos 2003/109 9 straipsnyje nurodytų ilgalaikio gyventojų statuso praradimo pagrindų. Vis dėlto tokios abejonės iškėlimas priklauso nuo to, ar konstatuota, kad yra pakankamai konkrečių ir nuoseklių požymių, kad gali būti taikomas vienas iš šių pagrindų.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nurodė, kokius patikrinimus – kai yra tokių požymių – turi atlikti antroji valstybė narė, kiek tai susiję su Direktyvos 2003/109 9 straipsnio 4 dalies antroje pastraipoje numatytu pagrindu, prireikus prašydama pirmosios valstybės narės pagalbos remdamasi lojalios bendradarbiavimo principu¹⁶⁵. Viena vertus, prieš tai trečiosios šalies piliečio turi būti paprašyta pateikti įrodymų, kad jis per šioje nuostatoje nurodytą šešerių metų laikotarpį galbūt buvo pirmosios valstybės narės teritorijoje, nes bendro vos kelių dienų buvimo šioje teritorijoje pakanka, kad nebūtų prarasta teisė į ilgalaikio gyventojų statusą. Kita vertus, nebuvimo toje pačioje teritorijoje ilgiau nei šešerius metus atveju antroji valstybė narė pagal Direktyvos 2003/109 9 straipsnio 4 dalies trečią pastraipą turi patikrinti, ar pirmoji valstybė narė pasinaudojo galimybe numatyti, kad „dėl ypatingų priežasčių“ ilgalaikis gyventojas išlaiko savo statusą toje valstybėje narėje tokio nebuvimo atveju, ir, jei taip, ar tokia ypatinga priežastis yra.

3. Sienų kirtimas

2023 m. rugsėjo 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) Parlamentas / Komisija (Vizos reikalavimo netaikymas Jungtinių Amerikos Valstijų piliečiams) (C-137/21, [EU:C:2023:625](#))

Ieškinys dėl neveikimo – Reglamentas (ES) 2018/1806–7 straipsnio pirmos pastraipos f punktą – Trečiųjų šalių, kurių piliečiai kirsdami valstybių narių išorines sienas privalo turėti vizas, sąrašas – Trečiųjų šalių, kurių piliečiams šis reikalavimas netaikomas, sąrašas – Abipusiškumo principas – Raginimas priimti deleguotąjį aktą, kuriuo laikinai dvylikos mėnesių laikotarpiui sustabdomas vizos reikalavimo netaikymas Jungtinių Amerikos Valstijų piliečiams

Pagal Reglamentą 2018/1806¹⁶⁶, kuriame nustatyti trečiųjų šalių, kurių piliečiai, kirsdami išorines sienas, privalo turėti vizas, ir trečiųjų šalių, kurių piliečiams tas reikalavimas netaikomas, sąrašai, Sąjunga kaip tikslą įtvirtino visiško abipusiškumo vizų klausimu principą, siekdama padidinti savo

¹⁶⁴ Konkrečiau kalbant, Direktyvos 2003/109 15 straipsnio 4 dalies pirma pastraipa, siejama su jos 11 konstatuojamąja dalimi.

¹⁶⁵ Šis principas įtvirtintas ESS 4 straipsnio 3 dalyje.

¹⁶⁶ 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1806, nustatantis trečiųjų šalių, kurių piliečiai, kirsdami išorines sienas, privalo turėti vizas, ir trečiųjų šalių, kurių piliečiams tas reikalavimas netaikomas, sąrašus (kodifikuota redakcija) (OL L 303, 2018, p. 39).

išorės politikos trečiųjų šalių atžvilgiu patikimumą ir nuoseklumą¹⁶⁷. Šiame reglamente numatyta, kad abipusiškumo principo įgyvendinimo mechanizmas turi leisti Sąjungai solidariai pateikti atsaką tuo atveju, jei viena iš trečiųjų šalių, įtrauktą į šio reglamento II priede esantį sąrašą, nuspręstų vienos ar kelių valstybių narių piliečiams taikyti vizos reikalavimą¹⁶⁸. Reglamente Komisijai deleguojami įgaliojimai priimti teisės aktus pagal SESV 290 straipsnį, kuriais laikinai sustabdomas vizos reikalavimo netaikymas tos trečiosios šalies piliečiams¹⁶⁹.

2016 m. balandžio mėn. Komisija pateikė Parlamentui ir Tarybai komunikatą¹⁷⁰, jame nurodyta, kad trijų trečiųjų šalių atveju vis dar nesilaikoma abipusiškumo principo; tarp šių trečiųjų šalių – Jungtinės Amerikos Valstijos, nustačiusios vizos reikalavimą penkių valstybių narių piliečiams. Komisijai konstatavus¹⁷¹, kad abipusiškumo principo nesilaikymas vizų klausimu susijęs tik su dviem trečiosiomis šalimis, o viena iš jų yra Jungtinės Amerikos Valstijos, 2017 m. kovo mėn. Parlamentas priėmė rezoliuciją¹⁷², joje nurodė, kad Komisija yra „teisiškai įpareigota priimti deleguotąjį aktą, kuriuo laikinai sustabdomas vizos reikalavimo netaikymas tam tikrų <...> valstybių narių piliečiams nepanaikinusiu trečiųjų valstybių piliečiams“, ir paragino Komisiją priimti tokį aktą. 2017 m. gegužės mėn. Komisija į šį raginimą atsakė neigiamai¹⁷³. 2020 m. kovo mėn. Komisijai pateikus šeštąjį komunikatą, Parlamentas pakartojo savo raginimą imtis veiksmų¹⁷⁴, nes Jungtinės Amerikos Valstijos ir toliau taikė vizos reikalavimą keturių valstybių narių piliečiams. Komisija vėl nesureagavo teigiamai į šį raginimą¹⁷⁵.

¹⁶⁷ Žr. Reglamento 2018/1806 14 konstatuojamąją dalį.

¹⁶⁸ Žr. Reglamento 2018/1806 15 konstatuojamąją dalį.

¹⁶⁹ Žr. Reglamento 2018/1806 17 konstatuojamąją dalį ir 7 straipsnio e, f ir h punktus. Konkrečiai kalbant, 7 straipsnyje nurodyta:

„Jeigu trečioji šalis, įtraukta į II priede pateiktą sąrašą, taiko vizos reikalavimą bent vienos valstybės narės piliečiams, taikomos šios nuostatos:

<...>

f) jei per 24 mėnesių laikotarpį nuo a punkto trečioje pastraipoje nurodytos paskelbimo dienos atitinkama trečioji šalis nepanaikina vizos reikalavimo, Komisija pagal 10 straipsnį priima deleguotąjį aktą, kuriuo laikinai 12 mėnesių laikotarpiui sustabdomas vizos reikalavimo netaikymas tos trečiosios šalies piliečiams. Nedarant poveikio 6 straipsnio taikymui, to sustabdymo laikotarpiais atitinkamos trečiosios šalies piliečiai, kurių atžvilgiu taikomas deleguotasis aktas, kirsdami valstybių narių išorines sienas, privalo turėti vizą;

<...>“

¹⁷⁰ 2016 m. balandžio 12 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Abipusiškumo santykių su tam tikromis trečiosiomis šalimis trūkumas vizų politikos srityje. Dabartinė padėtis ir galimi veiksmai“ (COM(2016) 221 *final*).

¹⁷¹ 2016 m. gruodžio 21 d. antrajame komunikate.

¹⁷² 2017 m. kovo 2 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Komisijos įsipareigojimų taikyti abipusiškumo principą vizų klausimu pagal Reglamento (EB) Nr. 539/2001 1 straipsnio 4 dalį (2016/2986(RSP)) (OL C 263, 2018, p. 2, toliau – 2017 m. kovo mėn. rezoliucija).

¹⁷³ 2017 m. gegužės 2 d. komunikate (COM(2017) 227 *final*).

¹⁷⁴ 2020 m. spalio 22 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Komisijos įsipareigojimų taikyti abipusiškumo principą vizų klausimu pagal Reglamento (ES) 2018/1806 7 straipsnį (2020/2605(RSP)) (OL C 404, 2021, p. 157, toliau – 2020 m. spalio mėn. rezoliucija).

¹⁷⁵ Komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai, kuriuo nustatoma Komisijos pozicija Europos Parlamentui 2020 m. spalio 22 d. priėmus rezoliuciją dėl Komisijos įsipareigojimų taikyti abipusiškumo principą vizų klausimu ir kuriuo apžvelgiama padaryta pažanga (COM(2020) 851 *final*) (toliau – 2020 m. gruodžio mėn. komunikatas).

Manydamas, kad pagal Reglamento 2018/1806 7 straipsnio pirmos pastraipos f punktą Komisija privalo priimti deleguotąjį aktą, jeigu įvykdytos šioje nuostatoje numatytos tokio akto priėmimo sąlygos, Parlamentas pareiškė Komisijai ieškinį dėl neveikimo pagal SESV 265 straipsnį.

Sprendime Teisingumo Teismas išsakė poziciją dėl ieškinio dėl neveikimo priimtino, t. y. pirma, dėl šioje nuostatoje numatyto ieškinio pareiškimo termino ir, antra, dėl pozicijos pareiškimo sąvokos, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą esant tarpinstituciniams santykiams. Dėl esmės pasakytina, kad Teisingumo Teismas atmetė ieškinį, motyvuodamas tuo, kad laikydamasi šiame reglamente numatytų kriterijų Komisija neviršijo turimos diskrecijos, kai nusprendė, kad neprivalo priimti prašomo deleguotojo akto.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė dėl ieškinio priimtino¹⁷⁶.

Pirmasis nepriimtino pagrindas grindžiamas tuo, kad ieškinyje pareikštas pavėluotai, nes Parlamentas pareiškė ieškinį dėl neveikimo, kai 2020 m. spalio mėn. rezoliucija antrą kartą paragino Komisiją imtis veiksmų, nors po 2017 m. kovo mėn. rezoliucijos iš karto tokio ieškinio nepareiškė. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas konstatavo, kad atsakymas į klausimą, ar Parlamentas nesilaikė SESV 265 straipsnio antroje pastraipoje numatyto ieškinio pareiškimo termino, priklauso nuo to, ar antrasis raginimas imtis veiksmų, atsižvelgiant į objektyvias aplinkybes, susijusias su jo turiniu ar kontekstu, skiriasi nuo pirmojo. Šiuo klausimu pažymėtina, kad komunikate, pateiktame atsakant į 2017 m. kovo mėn. rezoliuciją, Komisija, be kita ko, nusprendė, kad deleguotojo akto, kuriuo laikinai sustabdomas šio reikalavimo netaikymas, priėmimas „šiuo metu“ duotų priešingų rezultatų ir nepadėtų siekti bevizio režimo visiems Sąjungos piliečiams tikslo. 2020 m. spalio mėn. rezoliucijoje Parlamentas paragino Komisiją dar kartą apsvarstyti prieš trejus metus išdėstytą poziciją, atsižvelgiant į per tą laiką įvykčius pokyčius. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad įvairūs teisiniai ir politiniai motyvai galėjo paskatinti Parlamentą iš pradžių nesikreipti į teismą po to, kai Komisija priėmė šį komunikatą. Be to, būtent įvertinęs padėties pokyčius priėmus pirmąjį raginimą imtis veiksmų Parlamentas priėmė 2020 m. spalio mėn. rezoliuciją. Kadangi abiejose rezoliucijose pateikti raginimai imtis veiksmų skiriasi atsižvelgiant tiek į jų turinį, tiek į aplinkybes, kuriomis jos buvo priimtose, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad 2020 m. spalio mėn. rezoliucija negalėjo būti siekiama apeiti SESV 265 straipsnio antroje pastraipoje numatytą ieškinio pareiškimo terminą, kuris pradėtas skaičiuoti nuo 2017 m. kovo mėn. rezoliucijoje pateikto raginimo imtis veiksmų.

Dėl antrojo nepriimtino pagrindo, grindžiamo Komisijos pozicijos pareiškimu 2020 m. gruodžio mėn. komunikate, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal SESV 265 straipsnio pirmą pastraipą į jį gali būti kreipiamasi siekiant, kad būtų konstatuota, jog atitinkama institucija, pažeisdama Sutartis, nesiima veiksmų. Teisingumo Teismas nurodė, kad aplinkybė, jog institucijos atsakymas į raginimą imtis veiksmų netenkina jai tokį raginimą pateikusių subjekto, nereiškia, kad šis atsakymas nėra pozicijos pareiškimas, lemiantis neveikimo pabaigą. Vis dėlto šis sprendimas negali būti taikomas tarpinstituciniams santykiams, kai ieškinio dėl neveikimo nepriimtumas leistų atitinkamai institucijai ir toliau nesiimti veiksmų. Taip būtų tuo atveju, jei aptariamą Komisijos komunikatą reikėtų laikyti „pozicijos pareiškimu“, kaip tai suprantama pagal SESV 265 straipsnio antrą pastraipą. Taigi dėl atsisakymo imtis veiksmų, kai institucija buvo paraginta jų imtis, galima kreiptis į Teisingumo Teismą pagal SESV 265 straipsnio antrą pastraipą, jeigu šis atsisakymas, kad ir koks aiškus, nenutraukia neveikimo. Šiomis aplinkybėmis konstatuotina, kad, esant tarpinstituciniams

¹⁷⁶ Remiantis SESV 265 straipsnio antra pastraipa, ieškinyje dėl neveikimo priimtinas tik tuo atveju, jeigu ta institucija, įstaiga ar organas buvo pirma paragintas imtis atitinkamų veiksmų. Jei per du mėnesius po tokio paraginimo ta institucija, įstaiga ar organas neapibrėžia savo pozicijos, ieškinyje gali būti pateikiamas per kitus du mėnesius.

santykiams, institucijos atsakymas, kuriame, kaip nagrinėjamu atveju, išdėstytos priežastys, dėl kurių ji mano, jog nereikia priimti prašomo akto, būtinai turi būti laikomas šios institucijos atsisakymu imtis veiksmų, todėl dėl jo turi būti galima kreiptis į Teisingumo Teismą su ieškiniu pagal SESV 265 straipsnį.

Antra, dėl Parlamento pateikto vienintelio pagrindo dėl esmės, grindžiamo tuo, kad pagal Reglamento 2018/1806 7 straipsnio pirmos pastraipos f punktą nepriėmusi deleguotojo akto, kuriuo laikinai sustabdomas vizos reikalavimo netaikymas Jungtinių Amerikos Valstijų piliečiams, Komisija pažeidė Sutartis, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad iš šios nuostatos teksto atrodo, jog Komisija privalo priimti tokį aktą, kai įvykdytos jo priėmimo sąlygos. Vis dėlto toks aiškinimas turi būti atmestas atsižvelgiant į Reglamento 2018/1806 7 straipsnio pirmos pastraipos bendrą sistemą – būtent joje įtvirtintą kelių pakopų abipusiškumo mechanizmą. Taigi iš kartu aiškinamų šio straipsnio, siejamo su to paties reglamento 17 konstatuojamąja dalimi, nuostatų matyti, kad Komisija turi diskreciją priimti deleguotąjį aktą pagal šį straipsnį arba jo nepriimti. Vadinasi, Komisija neprivalo priimti tokio deleguotojo akto pasibaigus 24 mėnesių laikotarpiui nuo šio reglamento 7 straipsnio pirmos pastraipos a punkte nurodyto pranešimo paskelbimo dienos.

Priešingai, siekdama nustatyti, ar, atsižvelgiant į visiško abipusiškumo tikslą, reikia sustabdyti vizos reikalavimo netaikymą atitinkamos trečiosios šalies piliečiams, ar, atvirkščiai, nesiimti tokios priemonės, paisant interesų, pirmiausia susijusių su valstybių narių, asocijuotųjų Šengeno šalių ir Sąjungos išorės santykiais, Komisija turi atsižvelgti į Reglamento 2018/1806 7 straipsnio pirmos pastraipos d punkte nurodytus tris kriterijus¹⁷⁷. Išanalizavęs šiuos tris kriterijus Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad nagrinėjamu atveju Komisija neviršijo turimos diskrecijos, kai 2020 m. spalio mėn. Parlamentui paraginus ją imtis veiksmų laikėsi nuomonės, kad neprivalo priimti aptariamo deleguotojo akto. Todėl jis atmetė ieškinį kaip nepagrįstą.

¹⁷⁷ Pagal Reglamento 2018/1806 7 straipsnio pirmos pastraipos d punktą:

„Jeigu trečioji šalis, įtraukta į II priede pateiktą sąrašą, taiko vizos reikalavimą bent vienos valstybės narės piliečiams, taikomos šios nuostatos:

<...>

d) Komisija, svarstydamą, kokių tolesnių veiksmų imtis laikantis e, f arba h punkto, atsižvelgia į priemonių, kurių ėmėsi atitinkama valstybė narė, siekdama užtikrinti bevizį režimą susijusios trečiosios šalies atžvilgiu, rezultatus, į veiksmus, kurių imtasi laikantis b punkto, ir vizos reikalavimo netaikymo sustabdymo pasekmes Sąjungos ir jos valstybių narių išorės santykiams su atitinkama trečiąja šalimi;

<...>“

V. Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose

1. Europos arešto orderis

a. Išduodančiosios teisminės institucijos jurisdikcija

2023 m. sausio 31 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Puig Gordi ir kt.* (C-158/21, [EU:C:2023:57](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos arešto orderis – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR – Perdavimo tarp valstybių narių tvarka – Vykdyto sąlygos – Išduodančiosios teisminės institucijos jurisdikcija – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antra pastraipa – Teisė kreiptis į pagal įstatymą iš anksto įsteigtą teismą – Galimybė išduoti naują Europos arešto orderį dėl to paties asmens

Priėmus įstatymus dėl Katalonijos autonominio regiono (Ispanija) nepriklausomybės ir dėl šiuo tikslu rengiamo referendumo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) keliems asmenims iškelta baudžiamoji byla. 2019 m. rudenį šis teismas išdavė kelis Europos arešto orderius (EAO). Dėl C. Puigdemont Casamajó ir C. Comín Oliveres išduotų EAO vykdymo procedūros buvo sustabdytos, kai jie buvo išrinkti į Europos Parlamentą. 2020 m. rugpjūčio mėn. nutartimi *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Briuselio pirmosios instancijos teismas, bylas nagrinėjantis nyderlandų kalba, Belgija) atsisakė vykdyti dėl L. Puig Gordi išduotą EAO, motyvuodamas tuo, kad, jo nuomone, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neturėjo jurisdikcijos išduoti šio EAO. 2021 m. sausio mėn. paskelbtu sprendimu *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas, Belgija) atmetė dėl šios nutarties pateiktą apeliacinį skundą.

Šiomis aplinkybėmis nacionalinis teismas pateikė Teisingumo Teismui kelis prejudicinius klausimus, jais iš esmės siekė sužinoti, ar vykdančioji teisminė institucija gali atsisakyti vykdyti EAO, teigdamą, kad išduodančioji teisminė institucija neturi jurisdikcijos išduoti šį orderį ar teisti persekiojamą asmenį, ir ar pagal Pagrindų sprendimą dėl EAO¹⁷⁸ draudžiama išduoti naują EAO po to, kai buvo atsisakyta vykdyti pirmąjį EAO.

Teisingumo Teismo didžioji kolegija sprendime pirmiausia nurodė sąlygas, kurioms esant vykdančioji teisminė institucija gali atsisakyti vykdyti EAO dėl pavojaus, kad, perdavus prašomą perduoti asmenį, dėl tokio jurisdikcijos nebuvimo bus pažeista šio asmens pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą¹⁷⁹.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad vykdančioji teisminė institucija negali atsisakyti vykdyti EAO, remdamasi nevykdymo pagrindu, kuris nenurodytas Pagrindų sprendime 2002/584, o kyla tik iš

¹⁷⁸ 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34), iš dalies pakeistas 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24) (toliau – Pagrindų sprendimas 2002/584).

¹⁷⁹ Ši teisė įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio antroje pastraipoje.

vykdančiosios valstybės narės teisės. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad visi jo jurisprudencijoje nurodyti pagrindai, kuriais įpareigojama arba leidžiama nevykdyti EAO, įtvirtinti Pagrindų sprendime 2002/584. Be to, pripažinus, kad valstybė narė gali šiuos pagrindus papildyti kitais pagrindais, kylančiais iš nacionalinės teisės, leidžiančiais nevykdyti EAO, būtų kliudoma sklandžiam šiame pagrindų sprendime nustatytos supaprastintos asmenų perdavimo sistemos veikimui. Vis dėlto Teisingumo Teismas pridūrė, kad valstybė narė turi teisę išimties tvarka remtis nevykdymo pagrindu, pagrįstu pareiga užtikrinti pagal Sąjungos teisę atitinkamam asmeniui pripažintų pagrindinių teisių gerbimą¹⁸⁰, laikydamosi Teisingumo Teismo jurisprudencijoje šiuo klausimu nustatytų griežtų sąlygų.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad vykdančioji teisminė institucija negali tikrinti, ar EAO išdavė jurisdikciją šiuo klausimu turinti teisminė institucija, ir atsisakyti vykdyti šio EAO, kai mano, kad taip nėra¹⁸¹. Pagrindų sprendimo 2002/584 6 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad išduodančioji teisminė institucija – tai išduodančiosios valstybės narės teisminė institucija, kuri pagal tos valstybės teisę yra kompetentinga išduoti EAO. Nors prieš pradėdama vykdyti EAO vykdančioji teisminė institucija turi įsitikinti, kad ji tikrai išdavė teisminę instituciją, ji negali tikrinti, ar, atsižvelgiant į išduodančiosios valstybės narės teisės normas, ši institucija turi jurisdikciją išduoti tokį orderį. Pagal jai suteiktą procesinę autonomiją kiekviena valstybė narė turi paskirti teismines institucijas, kompetentingas išduoti EAO, o vėliau šios teisminės institucijos turi pačios įvertinti savo jurisdikciją šiuo klausimu pagal išduodančiosios valstybės narės teisę.

Trečia, Teisingumo Teismas nusprendė, kad vykdančioji teisminė institucija, turinti priimti sprendimą dėl asmens, dėl kurio išduotas EAO, perdavimo, negali atsisakyti jį vykdyti, motyvuodama tuo, kad yra rizika, jog perdavus šį asmenį išduodančiajai valstybei narei jį teis jurisdikcijos tam neturintis teismas, išskyrus atvejus, kai:

- pirma, ši teisminė institucija turi objektyvių, patikimų, tikslių ir tinkamai atnaujintų duomenų, patvirtinančių išduodančiosios valstybės narės teismų sistemos veikimo sisteminius ar bendrus trūkumus arba trūkumus, turinčius įtakos objektyviai identifikuojamos asmenų grupės, prie kurios priskiriamas šis asmuo, teisminei gynybai, atsižvelgiant į pagal įstatymą įsteigto teismo reikalavimą, dėl kurių iš atitinkamų asmenų šioje valstybėje narėje apskritai atimta galimybė pasinaudoti veiksminga teisių gynimo priemone, leidžiančia tikrinti jų bylą nagrinėjančio baudžiamųjų bylų teismo jurisdikciją, ir
- antra, ši teisminė institucija konstatuoja, kad konkrečiomis nagrinėjamos bylos aplinkybėmis yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad, atsižvelgiant į asmens, dėl kurio išduotas šis EAO, pateiktą informaciją, teismas, kuris nagrinės šio asmens bylą, akivaizdžiai neturi tam jurisdikcijos.

Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas priminė, kad teismo jurisdikcija nagrinėti bylą susijusi su „pagal įstatymą įsteigto teismo“ reikalavimu, kylančiu iš Chartijos 47 straipsnio. Vadinasi, jeigu asmuo, dėl kurio išduotas EAO, teigia, kad jį perdavus bus pažeista jo teisė į veiksmingą teisminę gynybą nešališkame teisme, nes jo bylą nagrinėsiantis teismas neturi tam jurisdikcijos, vykdančioji teisminė institucija turi įvertinti šio teiginio pagrįstumą, atlikdama šį dviejų etapų nagrinėjimą. Jei vykdančioji teisminė institucija mano, kad jos turima informacija neįrodo minėtų trūkumų, ji negali atsisakyti vykdyti EAO, remdamasi šiuo pagrindu. Tais atvejais, kai išduodančiojoje valstybėje narėje numatytos teisių gynimo priemonės, suteikiančios galimybę tikrinti teismo, turinčio priimti nuosprendį dėl tokio

¹⁸⁰ Pagrindų sprendimo 2002/584 1 straipsnio 3 dalis.

¹⁸¹ Teisingumo Teismas priėmė sprendimą, remdamasis Pagrindų sprendimo 2002/584 1 straipsnio 1 ir 2 dalimis ir 6 straipsnio 1 dalimi.

asmens, jurisdikciją (kreipiantis į šį teismą, kad jis išnagrinėtų savo jurisdikciją, arba pateikiant skundą kitam teismui), rizikos, kad šį asmenį teis jurisdikcijos tam neturintis šios valstybės narės teismas, iš esmės galima išvengti, jei asmuo pasinaudoja tokiomis teisių gynimo priemonėmis. Nesant duomenų, įrodančių minėtus trūkumus, vykdančioji teisminė institucija negali preziumuoti, kad tokios teisių gynimo priemonės neegzistuoja, nes, priešingai, pagal abipusio pasitikėjimo principą ši teisminė institucija privalo grįsti savo analizę tokių teisių gynimo priemonių egzistavimu ir jų veiksmingumu.

Galiausiai, ketvirta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad galima paeiliui išduoti kelis EAO dėl prašomo perduoti asmens, kad valstybė narė jį perduotų po to, kai atsisakė vykdyti pirmąjį dėl šio asmens išduotą EAO, jeigu vykdančią naują EAO nebus pažeistos ESS 6 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės teisės ir pagrindiniai teisės principai¹⁸² ir šio EAO išdavimas yra proporcingas. Naujo EAO išdavimas gali pasirodyti būtinas, ypač po to, kai buvo pašalintos aplinkybės, kliudžiusios vykdyti ankstesnį EAO. Nagrinėdama naujo EAO išdavimo proporcingumą išduodančioji teisminė institucija vis dėlto turi atsižvelgti į nusikalstamos veikos, už kurią persekiojamas prašomas perduoti asmuo, pobūdį ir sunkumą, anksčiau dėl šio asmens išduoto vieno ar kelių EAO poveikį jam ir į galimybes vykdyti galimą naują EAO.

b. Europos arešto orderių vykdymas ir perdavimo sąlygos

2023 m. balandžio 18 d. Sprendimas (didžioji kolegija) E. D. L. (Liga grindžiamas atsisakymo perduoti pagrindas) (C-699/21, [EU:C:2023:295](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos arešto orderis – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR – 1 straipsnio 3 dalis – 23 straipsnio 4 dalis – Perdavimo tarp valstybių narių tvarka – Nevykdymo pagrindai – ESS 4 straipsnio 3 dalis – Lojalaus bendradarbiavimo pareiga – Europos arešto orderio vykdymo sustabdymas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 4 straipsnis – Nežmoniško ar žeminamo elgesio draudimas – Sunki lėtinė ir galimai nepagydoma liga – Pavojus, kad asmens, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, sveikatai bus padaryta didelė žala

2019 m. Kroatijos teismas išdavė Italijoje gyvenančio E. D. L. Europos arešto orderį, kad būtų vykdomas baudžiamasis persekiojimas. Vykdydamas šį arešto orderį *Corte d'appello di Milano* (Milano apeliacinis teismas, Italija) nurodė atlikti E. D. L. psichiatrinę ekspertizę; atlikus šią ekspertizę, jam nustatytas psichozinis sutrikimas, todėl turėjo būti tęsiamas gydymas, dėl ko gyvenimo kalėjime sąlygos šiam asmeniui netinkamos. Atsižvelgdamas į tai, Milano apeliacinis teismas nusprendė, kad arešto orderio vykdymas pertrauktų E. D. L. gydymą ir lemtų jo sveikatos būklės pablogėjimą ar net realią savižudybės riziką. Vis dėlto Italijos įstatymo¹⁸³, kuriuo į nacionalinę teisę perkeltas Pagrindų

¹⁸² Ši pareiga numatyta Pagrindų sprendimo 2002/584 1 straipsnio 3 dalyje.

¹⁸³ Iš dalies pakeistas ir pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms taikytinos redakcijos 2005 m. balandžio 22 d. *Legge n. 69 – Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d'arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri* (Įstatymas Nr. 69, nustatantis 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos perkėlimo į nacionalinę teisę nuostatas; GURI, Nr. 98, 2005 m. balandžio 29 d., p. 6).

sprendimas 2002/584¹⁸⁴ dėl Europos arešto orderio, nuostatose nenumatyta, kad dėl tokių sveikatos priežasčių gali būti atsisakyta perduoti asmenį.

Suabejojęs šių nacionalinių nuostatų konstitucingumu, Milano apeliacinis teismas kreipėsi į *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas, Italija). Šio konstitucinio teismo teigimu, Pagrindų sprendime 2002/584 nustatyti Europos arešto orderio nevykdymo pagrindai taip pat neapima didelio pavojaus suinteresuotojo asmens sveikatai lėtinių, galimai neapibrėžtos trukmės ligų, kaip antai tu, kuriomis serga E. D. L., atvejo. Taigi tas teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą dėl šio pagrindų sprendimo išaiškinimo tokiu atveju.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė dėl sąlygų, kuriomis vykdančioji teisminė institucija pagal Pagrindų sprendimą 2002/584 turi teisę ar pareigą sustabdyti prašomo perduoti asmens perdavimą ir atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį tuo atveju, kai kyla didelės žalos šio asmens sveikatai pavojus, taip pat dėl pareigos bendradarbiauti tokiu atveju su išduodančiąja teismine institucija.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Pagrindų sprendime 2002/584 nenumatyta, kad vykdančiosios teisminės institucijos gali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį vien dėl to, kad asmuo, dėl kurio išduotas toks arešto orderis, serga sunkiomis lėtinėmis ir galimai nepagydomomis ligomis. Atsižvelgiant į tarpusavio pasitikėjimo principą, kuriuo grindžiama laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė¹⁸⁵, preziumuojama, kad sveikatos priežiūros ir gydymo paslaugos, kurios valstybėse narėse teikiamos, be kita ko, dėl tokių ligų, yra tinkamos ir įkalinimo įstaigose.

Vis dėlto iš Pagrindų sprendimo 2002/584 23 straipsnio 4 dalies¹⁸⁶ matyti, kad vykdančioji teisminė institucija gali laikinai sustabdyti prašomo perduoti asmens perdavimą, jeigu, remiantis objektyviais įrodymais, kaip antai medicinos pažymomis ar ekspertizės išvadomis, yra pagrįstų priežasčių manyti, kad įvykdžius Europos arešto orderį akivaizdžiai gali kilti pavojus šio asmens sveikatai, nes, pavyzdžiui, prieš numatytą perdavimo datą jis susirgo ar sunegalavo.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad negalima atmesti to, kad itin sunkios sveikatos būklės asmens perdavimas galėtų jam kelti realią nežmoniško ar žeminamo elgesio, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį, grėsmę – taip galėtų būti tiek atsižvelgiant, tiek neatsižvelgiant (tam tikromis aplinkybėmis) į išduodančiojoje valstybėje narėje teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų kokybės lygį – tuo atveju, kai toks elgesys pasiekia minimalią sunkumo ribą, kuri viršija neišvengiamą su kalinimu susijusių kančių lygį.

Vadinasi, tuo atveju, kai vykdančioji teisminė institucija, atsižvelgdama į turimus objektyvius įrodymus, turi svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad perdavus sunkia liga sergantį asmenį kils realus pavojus, jog reikšmingai sumažės tikėtina jo gyvenimo trukmė arba greitai, reikšmingai ir nepataisomai

¹⁸⁴ 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34), iš dalies pakeistas 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24).

¹⁸⁵ Ši Sąjungos teisės sritis reglamentuojama SESV 67 ir paskesniuose straipsniuose ir ji, be kita ko, apima teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose.

¹⁸⁶ Pagal šią nuostatą „[i]šimtiniais atvejais perdavimas gali būti laikinai sustabdytas dėl rimtų humanitarinio pobūdžio priežasčių, pavyzdžiui, jei yra rimto pagrindo manyti, kad dėl to akivaizdžiai kils pavojus prašomo perduoti asmens gyvybei ar sveikatai“.

pablogės jo sveikatos būklė, ši institucija privalo laikinai sustabdyti perdavimą. Be to, ji turi paprašyti išduodančiosios teisminės institucijos pateikti visą būtiną informaciją, kad įsitikintų, jog baudžiamojo persekiojimo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, vykdymo tvarka arba šio asmens galimo kalinimo sąlygos leidžia atmesti tokį pavojų. Jeigu išduodančioji teisminė institucija suteikia tokias garantijas, turi būti vykdomas Europos arešto orderis ir susitarta dėl naujos perdavimo datos.

Trečia, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad jei siekdamą išvengti didelės žalos sveikatai pavojaus vykdančioji teisminė institucija galėtų ilgam ar net neribotam laikui atidėti asmens perdavimą, tai prieštarautų Pagrindų sprendimo 2002/584 23 straipsnio 4 dalies, kurioje nurodytas „laikinas“ perdavimo sustabdymas, bendrai sistemai.

Taigi tik išimtinėmis aplinkybėmis, atsižvelgiant į išduodančiosios teisminės institucijos pateiktą informaciją, taip pat bet kokią kitą vykdančiosios teisminės institucijos turimą informaciją, pastarajai institucijai gali tekti padaryti išvadą, kad yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad perdavimo išduodančiajai valstybei narei atveju prašomam perduoti asmeniui kils didelės žalos sveikatai pavojus ir šio pavojaus per protingą terminą negalima atmesti. Tokiu atveju vykdančioji teisminė institucija pagal Pagrindų sprendimo 2002/584 1 straipsnio 3 dalį¹⁸⁷, aiškinamą atsižvelgiant į Chartijos 4 straipsnį, privalo atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį.

2023 m. birželio 6 d. Sprendimas (didžioji kolegija) O. G. (Europos arešto orderis dėl trečiosios šalies piliečio) (C-700/21, [EU:C:2023:444](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos arešto orderis – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR – Europos arešto orderio neprivalomojo nevykdymo pagrindai – 4 straipsnio 6 punktas – Socialinės reintegracijos tikslas – Trečiųjų šalių piliečiai, esantys ar gyvenantys vykdančiosios valstybės narės teritorijoje – Vienodas požiūris – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 straipsnis

Moldovos pilietis O. G. Rumunijoje buvo nuteistas penkerių metų laisvės atėmimo bausme už sukčiavimą mokesčiais ir pajamų bei PVM sumų pasisavinimą, padarytus nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. balandžio mėnesio. 2012 m. vasario 13 d. *Judecătoria Braşov* (Brašovo pirmosios instancijos teismas, Rumunija) išdavė Europos arešto orderį dėl O. G., kuris tuo metu buvo įsikūręs Italijoje, kad būtų įvykdyta laisvės atėmimo bausmė.

Pirmuoju sprendimu 2020 m. liepos 7 d. kompetentingas apeliacinis teismas¹⁸⁸ nurodė O. G. perduoti išduodančiajai teisminei institucijai. O. G. šį sprendimą apskundė *Corte suprema di cassazione* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Italija), šis panaikino sprendimą ir grąžino bylą apeliaciniam teismui.

Pagal Sąjungos teisę¹⁸⁹ valstybės narės gali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį tik remdamosi Pagrindų sprendime 2002/584¹⁹⁰ nurodytais pagrindais, tarp kurių yra neprivalomojo nevykdymo

¹⁸⁷ Pagal šią nuostatą Pagrindų sprendimas 2002/584 nekeičia pareigos gerbti pagrindines teises ir pagrindinius teisės principus, įtvirtintus ESS 6 straipsnyje.

¹⁸⁸ *Corte d'appello di Bologna* (Bolonijos apeliacinis teismas, Italija, toliau – Apeliacinis teismas).

¹⁸⁹ 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34) 1 straipsnio 2 dalis bei 4 ir 4a straipsniai.

pagrindai, t. y. pagrindai, kuriuos valstybės narės turi teisę, bet neprivalo, numatyti, perkeldamos šį pagrindų sprendimą į nacionalinę teisę. Vienas iš šių pagrindų susijęs su galimybe vykdančiajai teisminei institucijai atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jeigu jis išduotas, siekiant įvykdyti laisvės atėmimo bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo, kai prašomas perduoti asmuo yra vykdančiojoje valstybėje arba yra jos pilietis ar gyventojas, ir toji valstybė imasi vykdyti bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo pagal savo vidaus teisę¹⁹¹.

Apeliacinis teismas konstatavo, kad teisės akte, kuriuo į Italijos teisę perkeliamas šis neprivalomojo nevykdymo pagrindas, galimybė atsisakyti perduoti numatyta tik dėl Italijos ir kitų Sąjungos valstybių narių piliečių, o ne dėl trečiųjų šalių piliečių, net jeigu jie įrodo, kad Italijoje užmezgė tvirtus ekonominius, profesinius ar emocinius ryšius.

Manydamas, kad O. G. šeimos įsikūrimo ir profesinės veiklos Italijoje ilgalaikiškumas yra pakankamai įrodytas, jis kreipėsi į *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas, Italija), kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas, su klausimais dėl šio teisės akto atitikties Konstitucijai. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas, ar šiais teisės aktais nustatant reikalavimą perduoti Italijoje nuolat gyvenančius trečiųjų šalių piliečius, kad užsienyje būtų įvykdyta laisvės atėmimo bausmė, nepagrįstai neapribojama pagrindų sprendimo 4 straipsnio 6 punkte numatyto neprivalomojo nevykdymo pagrindo, kuriuo siekiama užtikrinti nuteistojo socialinę reintegraciją įvykdžius jo bausmę, o tai reiškia, kad išlaikomi jo šeiminiai ir socialiniai ryšiai, taikymo sritis.

Šis nacionalinis teismas manė, kad prieš tikrinant pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų atitiktį Italijos Konstitucijai reikia išnagrinėti, ar jie atitinka Sąjungos teisę.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui paklausus, kaip aiškinti pagrindų sprendimo 4 straipsnio 6 punktą, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad šiai nuostatai prieštarauja valstybės narės teisės aktas, kuriuo ši nuostata perkeliama į vidaus teisę ir pagal kurį joje numatytas Europos arešto orderio neprivalomojo nevykdymo pagrindas visiškai ir automatiškai netaikomas šios valstybės narės teritorijoje esančiam ar gyvenančiam trečiosios šalies piliečiui ir vykdančioji teisminė institucija negali vertinti šio piliečio ryšių su minėta valstybe nare. Jis taip pat pateikė paaiškinimų dėl vertinimo, kurį ši institucija turi atlikti, kad nustatytų, ar reikia atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, išduotą dėl vykdančiojoje valstybėje narėje gyvenančio trečiosios šalies piliečio, ir dėl aplinkybių, galinčių parodyti, ar tarp šios valstybės narės ir vykdančiosios valstybės narės yra ryšys, įrodantis pakankamą integraciją šioje valstybėje narėje, dėl ko išduodančiojoje

¹⁹⁰ Toliau – pagrindų sprendimas.

¹⁹¹ Pagrindų sprendimo 4 straipsnio 6 punkte numatytas neprivalomojo nevykdymo pagrindas.

valstybėje narėje jam skirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas vykdančiojoje valstybėje narėje padidins jo galimybes socialiai reintegruotis po to, kai ši bausmė jau bus įvykdyta.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad pagal tarpusavio pripažinimo principą Europos arešto orderio vykdymas yra principas. Atsisakymas vykdyti, kuris galimas tik dėl pagrindų sprendime numatytų privalomojo arba neprivalomojo nevykdymo pagrindų, yra suprantamas kaip išimtis, kuri turi būti aiškinama siaurai.

Kalbant apie pagrindų sprendimo 4 straipsnyje išvardytus Europos arešto orderio neprivalomojo nevykdymo pagrindus, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad perkeldamos šį pagrindų sprendimą į savo vidaus teisę valstybės narės turi diskreciją. Taigi jos gali perkelti šiuos pagrindus į savo vidaus teisę arba jų neperkelti. Jos taip pat gali pasirinkti apriboti situacijas, kai vykdančioji teisminė institucija gali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, ir taip palengvinti prašomų perduoti asmenų perdavimą remiantis tarpusavio pripažinimo principu.

Vis dėlto valstybės narės diskrecija pasirinkti perkelti neprivalomojo nevykdymo pagrindą, kaip antai numatytą pagrindų sprendimo 4 straipsnio 6 punkte, yra ribojama.

Pirma, valstybė narė, pasirinkusi perkelti šį pagrindą į nacionalinę teisę, turi paisyti pagrindinių Sąjungos teisės principų ir teisių, įskaitant lygybės prieš įstatymą principą, įtvirtintą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos¹⁹² 20 straipsnyje, pagal kurį reikalaujama, kad panašios situacijos nebūtų vertinamos skirtingai, o skirtingos – vienodai, jei tokio vertinimo negalima objektyviai pagrįsti.

Situacijų panašumo reikalavimas siekiant nustatyti, ar buvo pažeistas lygybės prieš įstatymą principas, turi būti vertinamas paisant, be kita ko, akto, kuriame nagrinėjamas skirtumas nustatytas, dalyko ir tikslo, atsižvelgiant į srities, kurią šis aktas reglamentuoja, principus ir tikslus.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo nacionalinės teisės akto atsiradęs skirtingas požiūris į Italijos ir kitų valstybių narių piliečius, palyginti su trečiųjų šalių piliečiais, buvo įtvirtintas siekiant perkelti pagrindų sprendimo 4 straipsnio 6 punktą, kuriame nedaroma jokio skirtumo pagal tai, ar asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, jeigu jis nėra vykdančiosios valstybės narės pilietis, yra kitos valstybės narės pilietis, ar nėra.

Iš šios nuostatos formuluotės ir ja siekiamo tikslo matyti, kad negalima preziumuoti, jog trečiosios šalies piliečio, dėl kurio išduotas toks Europos arešto orderis ir kuris yra ar gyvena vykdančiojoje valstybėje narėje, padėtis neišvengiamai skiriasi nuo šios valstybės narės piliečio ar kitos valstybės narės piliečio, kuris yra ar gyvena vykdančiojoje valstybėje narėje ir dėl kurio išduotas toks orderis, padėtis. Priešingai, šių asmenų situacija gali būti panaši taikant šioje nuostatoje numatytą neprivalomojo nevykdymo pagrindą, kai panašus yra jų integracijos vykdančiojoje valstybėje narėje laipsnis.

Taigi nacionalinės teisės aktas, kuriuo į nacionalinę teisę perkeliamas pagrindų sprendimo 4 straipsnio 6 punktas, neatitinka Chartijos 20 straipsnio, jeigu pagal jį skirtingai vertinami valstybės narės ir kiti Sąjungos piliečiai, palyginti su trečiųjų šalių piliečiais, absoliučiai ir automatiškai atsisakant pastariesiems taikyti pagrindų sprendime numatytą neprivalomojo nevykdymo pagrindą, net jei šie trečiųjų šalių piliečiai yra ar gyvena šios valstybės narės teritorijoje, ir neatsižvelgiant į jų integracijos į

¹⁹² Toliau – Chartija.

minėtos valstybės narės visuomenę laipsni. Iš tiesų toks skirtingas požiūris negali būti laikomas objektyviai pateisinamu.

Vis dėlto niekas nedraudžia šią nuostatą į savo vidaus teisę perkeliančiai valstybei narei šioje nuostatoje numatytą neprivalomojo nevykdymo pagrindą susieti su reikalavimu, kad trečiųjų šalių piliečiai, dėl kurių išduotas Europos arešto orderis, būtų šioje valstybėje narėje arba joje gyventų minimalų nepertraukiamą laikotarpį, jeigu tokia sąlyga nevirsija to, kas būtina siekiant užtikrinti, kad prašomas perduoti asmuo tikrai būtų integravęsis vykdančiojoje valstybėje narėje.

Antra, perkėlus pagrindų sprendimo 4 straipsnio 6 punktą iš vykdančiosios teisminės institucijos negali būti atimta diskrecija, būtina tam, kad ji galėtų nuspręsti, ar, atsižvelgiant į siekiamą socialinės reintegracijos tikslą, reikia atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį.

Teisės aktas, kaip antai nagrinėjamas šioje byloje, pažeidžia socialinės reintegracijos tikslą, nes iš vykdančiosios teisminės institucijos atimama teisė įvertinti, ar trečiosios šalies piliečio, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, ryšio su vykdančiąja valstybe nare pakanka, kad būtų galima nustatyti, ar bausmės vykdymas šioje valstybėje padės padidinti jo galimybes reintegrotis atlikus šią bausmę.

Antra, Teisingumo Teismas patikslino, kad siekdama įvertinti, ar reikia atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, išduotą dėl trečiosios šalies piliečio, esančio ar gyvenančio vykdančiosios valstybės narės teritorijoje, vykdančioji teisminė institucija turi bendrai įvertinti visas konkrečias aplinkybes, apibūdinančias prašomo perduoti asmens situaciją ir galinčias parodyti, ar tarp šio asmens ir vykdančiosios valstybės narės yra ryšių, įrodančių, kad jis pakankamai integravosi šioje valstybėje. Tarp šių aplinkybių yra trečiosios šalies piliečio šeiminiai, kalbiniai, kultūriniai, socialiniai ar ekonominiai ryšiai su vykdančiąja valstybe nare ir jo buvimo šioje valstybėje narėje pobūdis, trukmė ir sąlygos.

Konkrečiai kalbant, kai prašomas perduoti asmuo savo šeimos gyvenimo ir interesų centrą įkūrė vykdančiojoje valstybėje narėje, reikia atsižvelgti į tai, kad šio asmens socialinę reintegraciją po to, kai jis joje atliko bausmę, palengvintų galimybė palaikyti reguliarius ir dažnus ryšius su savo šeima ir artimaisiais.

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) GN (Vaiko interesais grindžiamas atsisakymo pagrindas) (C-261/22, [EU:C:2023:1017](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos arešto orderis – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR – 1 straipsnio 3 dalis – 15 straipsnio 2 dalis – Perdavimo tarp valstybių narių tvarka – Nevykdymo pagrindai – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 7 straipsnis – Privataus ir šeimos gyvenimo gerbimas – 24 straipsnio 2 ir 3 dalys – Atsižvelgimas į vaiko interesus – Vaiko teisė reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su tėvais – Motina, turinti mažamečių vaikų, kurie gyvena su ja

2020 m. birželio mėn. Belgijos valdžios institucijos išdavė Europos arešto orderį (EAO) dėl GN, kad jai būtų įvykdyta laisvės atėmimo bausmė už 2016 m. ir 2017 m. įvykdytus nusikaltimus, susijusius su prekyba žmonėmis ir pagalba nelegaliai imigracijai.

2021 m. rugsėjo 2 d. GN buvo sulaikyta Bolonijoje (Italija). Sulaikymo metu ji buvo nėščia, be to, kartu buvo su ja gyvenantis jos sūnus. Atsižvelgdamas į jos padėtį *Corte d'appello di Bologna* (Bolonijos apeliacinis teismas, Italija) nesėkmingai prašė Belgijos valdžios institucijų pateikti informacijos apie, be kita ko, bausmių, skirtų su nepilnamečiais vaikais gyvenančioms motinoms, vykdymo Belgijoje tvarką ir priemones, kurias numatyta taikyti tokiems vaikams.

2021 m. spalio 15 d. sprendimu šis teismas atsisakė perduoti GN, motyvuodamas tuo, kad negavo tinkamo atsakymo į prašymą pateikti informacijos, todėl nėra įsitikinęs, ar pagal Belgijos teisę numatyta kalnimo tvarka, pagal kurią motinų ir jų mažamečių vaikų teisės saugomos panašiai, kaip pagal Italijoje galiojančią tvarką.

Corte suprema di cassazione (Kasacinis Teismas, Italija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėjantis kasacinį skundą dėl šio sprendimo atsisakyti perduoti, nurodo, kad nei galiojančiame Italijos įstatyme¹⁹³, nei Pagrindų sprendime 2002/584¹⁹⁴ nenumatyta atsisakymo vykdyti EAO pagrindo, kai prašomas perduoti asmuo yra motina, turinti su ja gyvenančių mažamečių vaikų. Vis dėlto šiam teismui kyla klausimas, ar jis gali atsisakyti vykdyti EAO dėl to, kad mažamečių vaikų motiną perdavus išduodančiajai valstybei narei galėtų būti pažeista jos teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą ir jos vaikų interesai, saugomi atitinkamai pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 ir 24 straipsnius¹⁹⁵.

Sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) konstatavo, kad pagal Pagrindų sprendimą 2002/584¹⁹⁶, siejamą su Chartija¹⁹⁷, vykdančiajai teisminei institucijai draudžiama atsisakyti perduoti asmenį, dėl kurio išduotas EAO, motyvuojant tuo, kad šis asmuo yra su ja gyvenančių mažamečių vaikų motina, išskyrus atvejus, kai, pirma, ši institucija turi duomenų, patvirtinančių realią riziką, kad bus pažeista pagrindinė šio asmens teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą ir jo vaikų interesai dėl sisteminių ar bendrų trūkumų, susijusių su mažamečių vaikų motinų kalnimo ir jų vaikų priežiūros sąlygomis išduodančiojoje valstybėje narėje, ir, antra, yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, jog, atsižvelgiant į atitinkamų asmenų asmeninę padėtį, dėl tų sąlygų jiems kyla tokia rizika.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas nurodė, kad Pagrindų sprendime 2002/584 nenumatyta galimybės atsisakyti vykdyti EAO vien dėl to, kad prašomas perduoti asmuo yra su ja gyvenančių mažamečių vaikų motina. Atsižvelgiant į valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo principą, egzistuoja prezumpcija, kad tokių vaikų motinos kalnimo sąlygos ir vaikų priežiūra EAO išdavusioje valstybėje narėje yra tinkamos tokiai situacijai.

Vis dėlto Pagrindų sprendimas 2002/584¹⁹⁸ negali pakeisti pareigos gerbti Chartijoje garantuojamas pagrindines teises, konkrečiai nagrinėjamu atveju įtvirtintas jos 7 straipsnyje ir 24 straipsnio 2 ir

¹⁹³ Pagrindinės bylos aplinkybėms taikomas 2005 m. balandžio 22 d. *Legge n. 69 – Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d'arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri* (Įstatymas Nr. 69 dėl nuostatų, skirtų vidaus teisei suderinti su 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimu 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, GURI, Nr. 98, 2005 m. balandžio 29 d., p. 6) su pakeitimais, padarytais 2021 m. vasario 2 d. *Decreto legislativo n. 10* (Įstatyminis dekretas Nr. 10, GURI, Nr. 30, 2021 m. vasario 5 d.).

¹⁹⁴ 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34), iš dalies pakeistas 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24) (toliau – Pagrindų sprendimas 2002/584).

¹⁹⁵ Chartijos 7 straipsnyje reglamentuojama teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, o 24 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „visuose veiksmuose, susijusiuose su vaikais, pirmiausia turi būti vadovaujamasi vaiko interesais“. Šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „vaikas turi teisę reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, jei tai neprieštarauja vaiko interesams“.

¹⁹⁶ Šio pagrindų sprendimo 1 straipsnio 2 ir 3 dalys.

¹⁹⁷ Chartijos 7 straipsnis ir 24 straipsnio 2 ir 3 dalys.

¹⁹⁸ Šio pagrindų sprendimo 1 straipsnio 3 dalis.

3 dalyse. Pareiga atsižvelgti į vaiko interesus taikoma ir dėl mažamečių vaikų motinos išduoto EAO atveju, kuris nėra skirtas šiems vaikams, bet sukelia jiems didelių pasekmių. Be to, kiekvienas vaikas turi teisę reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais, nebent tai prieštarautų vaiko interesams, kurie turi būti vertinami atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes. Taip pat pasakytina, kad vieno iš tėvų ir jo vaiko galimybė būti kartu yra esminis šeimos gyvenimo elementas.

Vadinasi, vykdančioji teisminė institucija išimties tvarka gali nevykdyti EAO, jei egzistuoja reali rizika, kad ji vykdant bus pažeistos minėtos pagrindinės teisės. Vis dėlto tai, kad ši institucija nėra įsitikinusi, ar išduodančiojoje valstybėje narėje egzistuoja panašios sąlygos kaip vykdančiojoje valstybėje narėje, kiek tai susiję su mažamečių vaikų motinų kalinimu ir vaikų priežiūra, neleidžia teigti, kad ši rizika įrodyta. Atlikdama dviejų etapų nagrinėjimą ši institucija turi patikrinti, pirma, ar išduodančiojoje valstybėje narėje yra sisteminių ar bendrų trūkumų, susijusių su šiomis sąlygomis, arba su šiomis sąlygomis susijusių trūkumų, konkrečiai turinčių poveikį objektyviai identifikuojamai asmenų grupei, ir, antra, ar yra svarių ir pagrįstų priežasčių manyti, kad dėl tokių sąlygų ir atsižvelgiant į asmenų, kuriuos paveikia EAO, asmeninę padėtį kils reali rizika, kad bus pažeistos jų pagrindinės teisės.

Jei vykdančioji teisminė institucija mano, kad neturi visos informacijos, būtinos sprendimui dėl perdavimo priimti, ji turi paprašyti išduodančiosios teisminės institucijos pateikti papildomos informacijos, o ši privalo tai padaryti¹⁹⁹. Kad nebūtų stabdomas EAO veikimas, šios institucijos turi lojaliai bendradarbiauti.

Taigi tik tuomet, kai vykdančioji teisminė institucija mano, kad, atsižvelgiant į jos turimą informaciją, įskaitant tai, kad išduodančioji teisminė institucija galbūt nepateikė garantijų, EAO vykdymas gali kelti realią riziką, kad bus pažeistos nurodytos atitinkamų asmenų pagrindinės teisės, ši institucija turi nevykdyti šio EAO.

2. Teisė į informaciją baudžiamajame procese

2023 m. birželio 22 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *K. B. ir F. S. (Nagrinėjimas savo iniciatyva baudžiamosios teisės srityje)* (C-660/21, [EU:C:2023:498](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Direktyva 2012/13/ES – 3 ir 4 straipsniai – Kompetentingų valdžios institucijų pareiga nedelsiant informuoti įtariamuosius ir kaltinamuosius apie jų teisę tylėti – 8 straipsnio 2 dalis – Teisė remtis šios pareigos pažeidimu – Nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias baudžiamąją bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui draudžiama savo iniciatyva nurodyti tokį pažeidimą – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 ir 48 straipsniai

2021 m. kovo 22 d. kriminalinės policijos pareigūnai sulaikė K. B. ir F. S. darančius akivaizdžią nusikalstamą veiką – kuro vagystę – ir pritaikė jiems laikinojo sulaikymo priemonę.

Prancūzijos teismas, nagrinėjantis prieš K. B. ir F. S. pradėtą baudžiamąją bylą, konstatavo, kad tyrimo veiksmai buvo atlikti ir parodymai prieš save užfiksuoti prieš pranešant K. B. ir F. S. apie jų teises, o tai pažeidžia nacionalinę teisę²⁰⁰, kuria perkelti Direktyvos 2012/13²⁰¹ 3 ir 4 straipsniai. Atsižvelgdamas į

¹⁹⁹ Lojalaus bendradarbiavimo principas įtvirtintas ESS 4 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje.

²⁰⁰ *Code de procédure pénale* (Baudžiamojo proceso kodeksas; toliau BPK) 63-1 straipsnyje, be kita ko, numatyta, kad kriminalinės policijos vyresnysis pareigūnas arba jo prižiūrimas kriminalinės policijos pareigūnas nedelsdamas informuoja

tai, kad buvo pavėluotai skirtas jų laikinas sulaikymas ir asmenims pranešta apie jų teises, visų pirma teisę tylėti, šis teismas manė, kad buvo pažeista teisė neduoti parodymų prieš save. Šiomis aplinkybėmis automobilio krata, įtariamųjų sulaikymas ir visi su tuo susiję veiksmai iš esmės turėtų būti panaikinti. Vis dėlto pagal Prancūzijos baudžiamąją teisę²⁰² negaliojimu grindžiami prieštaravimai, kaip antai pareigos informuoti asmenį apie jo teisę tylėti sulaikymo metu pažeidimas, turi būti pareikšti atitinkamo asmens arba jo advokato prieš teikiant gynybos argumentus dėl bylos esmės. Tačiau nei įtariamieji, nei jų advokatas nepateikė negaliojimu grindžiamo prieštaravimo, susijusio su šios pareigos pažeidimu, prieš teikdami gynybos argumentus dėl bylos esmės.

Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad *Cour de cassation* (Kasacinis teismas, Prancūzija) išaiškino, kad bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui draudžiama savo iniciatyva iškelti proceso negaliojimu grindžiamą prieštaravimą, išskyrus kompetencijos nebuvimu grindžiamą prieštaravimą, kai, kaip yra aptariamu atveju, kaltinamasis, kuris turi teisę į advokato pagalbą, kai atvyksta į teismo posėdį ar jam yra atstovaujama, gali remtis tokiu negaliojimu prieš teikiant gynybos argumentus dėl bylos esmės, be to, toks kaltinamasis turi tokią pačią teisę apeliacinėje instancijoje, jeigu jis nedalyvavo arba jam nebuvo atstovaujama pirmojoje instancijoje.

Šiomis aplinkybėmis šis teismas uždavė Teisingumo Teismui klausimą, ar jam nustatytas draudimas savo iniciatyva nurodyti pareigos, kaip antai numatytos Direktyvos 2012/13 3 ir 4 straipsniuose, nedelsiant informuoti įtariamuosius ir kaltinamuosius apie jų teisę tylėti pažeidimą atitinka Sąjungos teisę.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) atsakė, kad Direktyvos 2012/13 3 ir 4 straipsniai bei 8 straipsnio 2 dalis, siejami su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 ir 48 straipsniais, nedraudžia nacionalinės teisės nuostatų, pagal kurias baudžiamąją bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui draudžiama savo iniciatyva, siekiant, kad procedūra būtų panaikinta, nurodyti, kad kompetentingos valdžios institucijos pažeidė joms tenkančią pareigą nedelsiant informuoti įtariamuosius ar kaltinamuosius apie jų teisę tylėti, jeigu iš šių įtariamųjų ar kaltinamųjų nebuvo atimta galimybė praktiškai ir veiksmingai pasinaudoti teise turėti advokatą²⁰³, prireikus

laikinais sulaikytą asmenį apie tai, kad jis turi teisę per apklausas, nurodęs savo tapatybę, daryti pareiškimus, atsakyti į jam pateiktus klausimus arba tylėti.

²⁰¹ 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento direktyva 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1).

²⁰² Šiuo atveju BPK 385 straipsnis.

²⁰³ Pagal 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu (OL L 294, 2013, p. 1) 3 straipsnį.

pasinaudojant teisine pagalba²⁰⁴, ir jeigu jie, kaip ir atitinkamais atvejais jų advokatas, turėjo teisę susipažinti su bylos medžiaga ir per protingą terminą remtis šiuo pažeidimu.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyva 2012/13²⁰⁵ grindžiama, be kita ko, Chartijos 47 ir 48 straipsniuose įtvirtintomis teisėmis ir ja siekiama skatinti įtariamųjų ar kaltinamųjų naudojimąsi šiomis teisėmis baudžiamajame procese. Teisė tylėti garantuojama ne tik Chartijos 48 straipsnyje, susijusiame su nekaltumo prezumpcija ir teise į gynybą, bet ir Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje, susijusioje su teise į teisingą bylos nagrinėjimą.

Direktyvos 2012/13 3 straipsnio 1 dalies e punkte ir 2 dalyje, taip pat 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta valstybių narių kompetentingų institucijų pareiga nedelsiant informuoti įtariamuosius arba kaltinamuosius apie jų teises, be kita ko, teisę tylėti. Bet kuriuo atveju minėta informacija turi būti pateikta ne vėliau kaip prieš pirmąją oficialią įtariamojo arba kaltinamojo apklausą policijoje ar kitoje kompetentingoje valdžios institucijoje.

Pagal Direktyvos 2012/13 8 straipsnio 2 dalį valstybės narės turi užtikrinti, kad įtariamieji arba kaltinamieji arba jų advokatas turėtų teisę nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka užginčyti tai, kad kompetentingos valdžios institucijos nepateikė informacijos arba atsisakė ją pateikti pagal šią direktyvą. Kadangi ši nuostata, be kita ko, taikoma tuo atveju, kai informacija apie teisę tylėti buvo pateikta pavėluotai, įtariamieji arba kaltinamieji arba jų advokatas turi turėti galimybę ginčyti šį informacijos nepateikimą.

Tačiau minėtoje nuostatoje nepatikslinkama nei išsami tvarka ir terminai, per kuriuos įtariamieji ir kaltinamieji, taip pat prireikus jų advokatas gali remtis pareigos nedelsiant informuoti tokius įtariamuosius ir kaltinamuosius apie jų teisę tylėti pažeidimu, nei galimos procesinės pasekmės, kylančios dėl šio nepateikimo, pavyzdžiui, galimybė baudžiamąją bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui savo iniciatyva nurodyti tokį pažeidimą, kad būtų panaikinta procedūra. Taigi valstybės narės turi diskreciją nustatyti šią išsamią tvarką ir šias pasekmes.

Vis dėlto įgyvendindamos Direktyvos 2012/13 3 straipsnio 1 dalies e punktą, 4 straipsnio 1 dalį ir 8 straipsnio 2 dalį valstybės narės pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį turi užtikrinti, kad būtų laikomasi reikalavimų, kylančių tiek iš Chartijos 47 straipsnio pirmoje ir antroje pastraipose įtvirtintos teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, tiek iš Chartijos 48 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos teisės į gynybą, kurios sukonkretintos šiose Direktyvos 2012/13 nuostatose.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, remiantis Prancūzijos vyriausybės pateiktais paaiškinimais, pagal Prancūzijos baudžiamąją teisę²⁰⁶ įtariamiesiems arba kaltinamiesiems, taip pat prireikus jų advokatai leidžiama nuo laikino sulaikymo iki tol, kol bus teikiami gynybos argumentai dėl bylos esmės, bet kuriuo būdu ir bet kuriuo metu nurodyti bet kokį pareigos nedelsiant informuoti įtariamuosius ar kaltinamuosius apie jų teisę tylėti pažeidimą, patikslinant, kad tiek įtariamieji ir kaltinamieji, tiek jų advokatas turi teisę susipažinti su bylos medžiaga ir, be kita ko, su protokolu dėl pranešimo apie laikiną sulaikymą ir su juo susijusias teises.

²⁰⁴ 2016 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2016/1919 dėl teisinės pagalbos įtariamiesiems ir kaltinamiesiems vykstant baudžiamajam procesui ir prašomiems perduoti asmenims vykstant Europos arešto orderio vykdymo procedūroms (OL L 297, 2016, p. 1) nustatytais sąlygomis.

²⁰⁵ Direktyvos 2012/13 14 konstatuojamoji dalis.

²⁰⁶ Konkrečiai kalbant, BPK 63- 1 straipsnio 3 dalis, 63- 4- 1 straipsnis ir 385 straipsnis.

Vis dėlto valstybės narės, naudodamosi joms Direktyva 2012/13 suteikta diskrecija, gali apriboti terminą, per kurį galima remtis tokiu pažeidimu, nustatydamos, kad tai galima padaryti iki etapo, einančio prieš gynybos argumentų pateikimą dėl bylos esmės. Konkrečiai kalbant, reikia konstatuoti, kad baudžiamąją bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui nustatyti draudimu savo iniciatyva nurodyti šį pažeidimą siekiant panaikinti procedūrą iš esmės paisoma Chartijos įtvirtintų teisių, jeigu įtariamieji, kaltinamieji arba jų advokatas turėjo galimybę praktiškai ir veiksmingai remtis atitinkamu pažeidimu, šiuo tikslu jiems buvo nustatytas protingas terminas ir jie turėjo galimybę susipažinti su bylos medžiaga.

Tačiau tokia išvada darytina tik tuo atveju, jeigu šie asmenys per terminą, per kurį jie gali remtis Direktyvos 2012/13 3 straipsnio 1 dalies e punkto ir 4 straipsnio 1 dalies pažeidimu, turėjo galimybę konkrečiai ir veiksmingai pasinaudoti teise kreiptis į advokatą, kuri įtvirtinta Direktyvos 2013/48 3 straipsnyje ir kurią palengvina teisinės pagalbos mechanizmas, numatytas Direktyvoje 2016/1919.

Vis dėlto aplinkybė, kad įtariamieji ir kaltinamieji turi turėti galimybę praktiškai ir veiksmingai pasinaudoti advokato paslaugomis, reiškia, kad nusprendę atsisakyti šios galimybės jie iš principo privalo prisiimti su tuo susijusias galimas pasekmes, jeigu šis atsisakymas buvo atliktas laikantis Direktyvoje 2013/48 nustatytų sąlygų. Šiuo klausimu įtariamajam arba kaltinamajam turi būti raštu arba žodžiu suteikta pakankamai aiški informacija paprasta ir lengvai suprantama kalba apie atitinkamos teisės turėti advokatą turinį ir galimas jos atsisakymo pasekmes, o teisės turi būti atsisakoma savanoriškai ir nedviprasmiškai.

Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, konstatavus procesinį pažeidimą, nacionaliniai teismai turi įvertinti, ar šis pažeidimas buvo pašalintas tolesnio proceso metu, o tokio vertinimo nebuvimas savaime *prima facie* nesuderinamas su teisingo bylos nagrinėjimo reikalavimais, kaip tai suprantama pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnį²⁰⁷. Taigi tuo atveju, kai įtariamasis laiku nebuvo informuotas apie teisę neduoti parodymų prieš save ir tylėti, reikia įvertinti, ar, nepaisant šio pažeidimo, visas baudžiamosios bylos nagrinėjimas gali būti laikomas teisingu, atsižvelgiant į daugelį veiksnių, tarp kurių yra klausimas, ar parodymai, užfiksuoti nepateikus tokios informacijos, yra neatsiejama ar svarbi kaltę patvirtinančių įrodymų dalis, taip pat kitos bylos medžiagoje esančios informacijos reikšmė²⁰⁸.

3. Abipusis nuosprendžių baudžiamosiose bylose pripažinimas

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas *MV (Bausmių bendrinimas)* (C-583/22 PPU, [EU:C:2023:5](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Policijos ir teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Pagrindų sprendimas 2008/675/TVR – 3 straipsnio 1 dalis – Kitoje valstybėje narėje priimtų ankstesnių nuosprendžių prilyginimo nacionaliniams nuosprendžiams principas – Pareiga tokiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams priskirti teises pasekmes, lygiavertės ankstesnių nacionalinių nuosprendžių pasekmėms – Nacionalinės bausmių bendrinimo „a posteriori“ taisyklės – Nusikalstamų veikų daugetas – Bendros bausmės nustatymas – Penkiolikos metų terminuotos

²⁰⁷ 2020 m. sausio 28 d. EŽTT sprendimo *Mehmet Zeki Çelebi prieš Turkiją*, CE:ECHR:2020:0128JUD 002758207, 51 punktas.

²⁰⁸ 2016 m. rugsėjo 13 d. EŽTT sprendimo *Ibrahim ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, CE:ECHR:2016:0913JUD 005054108, 273 ir 274 punktai.

2003 m. spalio 10 d. Prancūzijos pilietis MV Vokietijos universiteto teritorijoje pagrobė studentę ir ją išžagino. Nors Vokietijoje MV anksčiau niekada nebuvo teistas už nusikalstamą veiką, Prancūzijoje jis buvo nuteistas kelis kartus, įskaitant 15 metų laisvės atėmimo bausmę. Visus šiuos nuosprendžius Prancūzijos teismai paskelbė po šios datos ir jie buvo priimti dėl iki 2003 m. spalio mėn. padarytų veikų.

17 metų ir 9 mėnesius kalėjęs Prancūzijoje, 2021 m. liepą MV buvo perduotas Vokietijos valdžios institucijoms. 2022 m. vasarį *Landgericht Freiburg im Breisgau* (Breisgau Freiburgo apygardos teismas, Vokietija) išnagrinėjo MV bylą dėl 2003 m. spalį Vokietijoje įvykdytų veikų, pripažino jį kaltu dėl išžaginimo sunkinančiomis aplinkybėmis ir skyrė šešerių metų laisvės atėmimo bausmę. Teismas nusprendė, kad „tikrai proporcinga“ bausmė, atsižvelgiant į MV Vokietijoje padarytas veikas, buvo septynerių metų laisvės atėmimas. Vis dėlto, kadangi nebuvo įmanoma subendrinti bausmės *a posteriori*, atsižvelgiant į Prancūzijoje skirtas bausmes, siekdamas kompensuoti minėtas teismas sumažino gresiančios bausmės dydį vienais metais.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kuriam pateiktas kasacinis skundas dėl šio nuosprendžio, iš esmės kilo klausimas dėl jo atitikties Pamatinio sprendimo 2008/675²⁰⁹ nuostatomis, kuriose numatytas, pirma, kitose valstybėse narėse paskelbtų nuosprendžių prilyginimo nacionaliniams principas²¹⁰ ir, antra, šio principo išimtis²¹¹.

Šiomis aplinkybėmis šis teismas nurodė, kad Prancūzijoje MV paskelbti apkaltinamieji nuosprendžiai iš principo galėtų būti subendrinti, jeigu jie būtų prilyginti Vokietijoje priimtiems nuosprendžiams. Vis dėlto siekiant *a posteriori* subendrinti bausmes reikia atsižvelgti į 15 metų viršutinę ribą, numatytą terminuotoms laisvės atėmimo bausmėms pagal Vokietijos teisės normas. Tačiau jei Prancūzijoje priimti nuosprendžiai dėl MV būtų prilyginti priimtiems Vokietijoje, ši viršutinė riba jau būtų buvusi pasiekta, kai toje valstybėje narėje MV buvo nuteistas penkiolikos metų laisvės atėmimo bausme. Todėl Vokietijoje jam paskirta bausmė praktiškai negalėtų būti įvykdyta.

Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo klausė dėl minėto principo taikymo šioje byloje. Jei tas principas nebūtų taikomas, šis teismas taip pat norėjo sužinoti, ar nustatant bausmę, skirtą už nacionalinėje teritorijoje padarytą nusikalstamą veiką, nepalanki padėtis, atsiradusi dėl negalėjimo taikyti bausmių subendrinimo *a posteriori*, būtina turi būti konkrečiai nustatyta ir pagrįsta.

²⁰⁹ 2008 m. liepos 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose (OL L 220, 2008, p. 32).

²¹⁰ Šis principas numatytas Pamatinio sprendimo 2008/675 3 straipsnio 1 dalyje: „[k]iekviena valstybė narė užtikrina, kad baudžiamojame byloje prieš tam tikrą asmenį į ankstesnius kitose valstybėse narėse dėl to paties asmens priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius dėl kitų faktų, apie kuriuos buvo gauta informacija pagal taikomus dokumentus dėl tarpusavio teisinės pagalbos arba keitimosi informacija apie teistumą, būtų atsižvelgta [tiek], [kiek] atsižvelgiama į ankstesnius nacionalinius apkaltinamuosius nuosprendžius, ir kad jiems būtų priskirtos teisinės pasekmės, lygiavertės toms, kurios pagal nacionalinę teisę priskiriamos ankstesniems nacionaliniams apkaltinamiesiems nuosprendžiams“.

²¹¹ Ši išimtis numatyta Pamatinio sprendimo 2008/675 3 straipsnio 5 dalies pirmoje pastraipoje: „[j]eigu teisės pažeidimas, dėl kurio nagrinėjama nauja byla, buvo padarytas prieš paskiriant [paskelbiant] arba visiškai įvykdžius ankstesnį nuosprendį, 1 ir 2 dalimis nereikalauja[ma] iš valstybių narių skiriant bausmes taikyti nacionalinių taisyklių, kai[,] taikant šias taisykles užsienio šalyse priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams, būtų ribojamos teisėjo galimybės paskirti bausmę naujose bylose“.

Pritaikęs prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, Teisingumo Teismas išaiškino kitose valstybėse narėse priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių prilyginimo nacionaliniams principo išimties apimtį ir valstybių narių pareigas įgyvendinant šį principą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas nurodė, kad pagal Pamatinį sprendimą 2008/675²¹² valstybė narė neprivalo pripažinti, jog dėl asmens pradėtoje naujoje baudžiamojoje byloje ankstesniems nuosprendžiams, kitoje valstybėje narėje priimtiems dėl šio asmens padarytų skirtingų veikų, priskirtinos pasekmės, lygiavertės ankstesnių nacionalinių apkaltinamųjų nuosprendžių pasekmės pagal nacionalinės teisės normas dėl bausmių subendrinimo, kai, viena vertus, nusikalstama veika, dėl kurios pradėta ši byla, buvo padaryta prieš priimant ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius ir, kita vertus, atsižvelgus į šiuos ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius pagal minėtas nacionalinės teisės normas bylą nagrinėjančiam nacionaliniam teismui būtų užkirstas kelias šiam asmeniui skirti vykdytiną bausmę.

Prieš padarydamas šią išvadą Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, jog šiame pamatiniame sprendime²¹³ iš esmės reikalaujama, kad valstybės narės, vykdydamos asmens baudžiamąjį persekiojimą, atsižvelgtų į ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, priimtus kitoje valstybėje narėje prieš tą patį asmenį dėl skirtingų faktinių aplinkybių. Vis dėlto pagal šio principo išimtį, jeigu nusikalstama veika, dėl kurios nagrinėjama nauja byla, buvo padaryta prieš paskelbiant arba visiškai įvykdžius ankstesnį nuosprendį, valstybės narės neprivalo skiriant bausmes taikyti nacionalinių taisyklių, kai, taikant šias taisykles užsienio šalyse priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams, būtų ribojamos teismo galimybės paskirti bausmę naujose bylose.

Toliau Teisingumo Teismas nurodė: kadangi pagrindinėje byloje nustatytomis aplinkybėmis tenkinama šioje išimtyje numatyta laiko sąlyga, šioms aplinkybėms gali būti taikoma ši išimtis. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad, pirma, Vokietijos teisės normos dėl bausmių subendrinimo yra „skiriant bausmes [taikomos] nacionalin[ės] taisykl[ės]“ ir, antra, šių taisyklių taikymas ankstesniems Prancūzijoje priimtiems nuosprendžiams užkirstų kelią nacionaliniam teismui priimti vykdytiną nuosprendį. Todėl šiuo atveju, jei Prancūzijoje priimti ankstesni apkaltinamieji nuosprendžiai turėtų tokias pačias pasekmes kaip ir ankstesni nacionaliniai apkaltinamieji nuosprendžiai, „būtų ribojamos teismo galimybės paskirti bausmę naujose bylose“. Todėl ši išimtis taikytina šios bylos aplinkybėmis ir atleidžia nacionalinį teismą nuo pareigos ankstesniems Prancūzijoje priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams taikyti pasekmes, lygiavertes pasekmėms, taikomoms nacionaliniams apkaltinamiesiems nuosprendžiams pagal bausmių subendrinimo taisykles.

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nereikalaujama, kad atsižvelgdamas į kitoje valstybėje narėje priimtus ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius, kaip tai suprantama pagal Pamatinį sprendimą 2008/675²¹⁴, nacionalinis teismas konkrečiai nustatytų ir pagrįstų nuteistajam nepalankų bausmių dydžių skirtumą, atsirandantį dėl galimybės vėliau taikyti bausmių subendrinimą, taikomą kalbant apie ankstesnius nacionalinius nuosprendžius, nebuvimo.

²¹² Konkrečiai kalbama apie Pamatinio sprendimo 2008/675 3 straipsnio 1 ir 5 dalis.

²¹³ Žr. Pamatinio sprendimo 2008/675 3 straipsnio 1 dalį.

²¹⁴ Teisingumo Teismas daro nuorodą į Pamatinio sprendimo 2008/675 3 straipsnio 5 dalies antrą pastraipą, pagal kurią numatyta: „[t]ačiau valstybės narės užtikrina, kad tokiais atvejais jų teismai, kita vertus, gali [teismai gali kitaip] atsižvelgti į kitoje valstybėje narėje priimtus ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius“.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad visose baudžiamosiose bylose, kurioms taikoma minėta išimtis, valstybės narės turi užtikrinti, kad „jų teismai [galėtų kitaip atsižvelgti] į kitoje valstybėje narėje priimtus ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius“. Tačiau iš šios nuostatos negalima kildinti jokios pareigos dėl konkrečios materialinės ar procesinės teisės tvarkos, kurios nacionaliniai teismai turėtų laikytis. Todėl iš šios nuostatos negalima daryti išvados, kad bylą iš esmės nagrinėjantis teismas privalo pagrindinės bylos aplinkybėmis apskaičiuoti nuteistajam nepalankų bausmių dydžių skirtumą, nes neįmanoma taikyti nacionalinių bausmių subendrinimo taisyklių, taikomų nacionalinių nuosprendžių atveju, ir paskui remdamasis šiuo skaičiavimu sumažinti bausmę.

4. Europos prokuratūra

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *G. K. ir kt. (Europos prokuratūra)* (C-281/22, [EU:C:2023:1018](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos prokuratūra – Reglamentas (ES) 2017/1939–31 straipsnis – Tarpvalstybiniai tyrimai – Teismo leidimas – Kontrolės apimtis – 32 straipsnis – Pavestų priemonių vykdymas

Europos prokuratūra per Europos deleguotąjį prokurorą Vokietijoje atliko ikiteisminį tyrimą dėl G. K., S. L. ir B. O. D. GmbH, kurie įtariamai pateikę klaidingas muitinės deklaracijas ir taip padarę maždaug 1 295 000 EUR žalą Sąjungos finansiniams interesams.

Atlikdama tyrimą Vokietijoje, Europos prokuratūra manė esant būtina surinkti įrodymus kitose valstybėse narėse, tarp kurių yra ir Austrija. Šiuo tikslu bylą tiriantis Vokietijos Europos deleguotasis prokuroras pavedė²¹⁵ Austrijos padedančiam Europos deleguotajam prokurorui atlikti kaltinamųjų turto Austrijoje kratą ir poėmį. 2021 m. lapkričio 9 d. šis prokuroras nurodė atlikti kratą ir poėmį B. O. D. ir jos patronuojančiosios bendrovės komercinėse patalpose, taip pat G. K. ir S. L. namuose; visos šios patalpos yra Austrijoje. Jis taip pat paprašė kompetentingų Austrijos teismų leidimo taikyti šias priemones²¹⁶. Gavus šiuos leidimus, nurodytos priemonės buvo įvykdytos.

2021 m. gruodžio 1 d. G. K., B. O. D. ir S. L. *Oberlandesgericht Wien* (Vienos aukštesnysis apygardos teismas, Austrija), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, pareiškė ieškinius dėl Austrijos teismų sprendimų leisti taikyti nagrinėjamas priemones. Jie, be kita ko, ginčijo jiems skirtų tyrimo priemonių pagrindimą.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausė, ar tuo atveju, kai pavestai tyrimo priemonei taikyti reikalaujama gauti teismo leidimą padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybėje narėje, šią priemonę turi nagrinėti šios valstybės narės teismas, atsižvelgdamas į visas toje valstybėje narėje numatytas formą ir turinį reglamentuojančias taisykles.

Sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patikslino kontrolės, kurią gali vykdyti teismai, gavę padedančio Europos deleguotojo prokuroro prašymą leisti taikyti pavestą tyrimo priemonę, apimtį.

²¹⁵ Pagal 2017 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (ES) 2017/1939, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas Europos prokuratūros įsteigimo srityje (OL L 283, 2017, p. 1, toliau – Reglamentas 2017/1939), 31 straipsnį.

²¹⁶ Reglamentas 2017/1939 31 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje numatyta, kad jei pagal padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės teisę reikalaujama gauti teismo leidimą taikyti priemonę, šis prokuroras turi gauti tokį leidimą laikydamasis tos valstybės narės teisės.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors Reglamento 2017/1939 31 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje numatyta, jog tuo atveju, kai pagal padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės teisę reikalaujama teismo leidimo taikyti pavestą tyrimo priemonę, jis turi gauti tokį leidimą pagal tos valstybės narės teisę, šio reglamento 31 ir 32 straipsniuose nenurodyta kompetentingo teismo atliekamos kontrolės apimtis. Vis dėlto iš šių dviejų straipsnių teksto²¹⁷ matyti, kad pavestos tyrimo priemonės patvirtinimą ir jos pagrindimą reglamentuoja byla tiriančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės teisė, o jos vykdymą – padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės teisė. Šiuose straipsniuose daromas skirtumas tarp pavestos tyrimo priemonės pagrindimo ir patvirtinimo, taip pat jos vykdymo atspindi valstybių narių teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose sistemos, grindžiamos tarpusavio pasitikėjimo ir tarpusavio pripažinimo principais, logiką. Vykstant šiais principais grindžiamam valstybių narių teismų bendradarbiavimui, vykdančioji institucija neturi tikrinti, ar išduodančioji institucija laikėsi teismo sprendimo dėl orderio, kurį ji turi vykdyti, išdavimo sąlygų.

Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad Reglamentu 2017/1939 įsteigus Europos prokuratūrą siekiama veiksmingiau kovoti su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiomis nusikalstamomis veikomis²¹⁸. Vadinas, apibrėždamas šiame reglamente numatytas procedūras Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė sukurti mechanizmą, kuriuo būtų užtikrinta, kad Europos prokuratūros vykdomi tarpvalstybiniai tyrimai bus bent tiek pat veiksmingi kaip ir tyrimai taikant valstybių narių teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose sistemoje, grindžiamoje tarpusavio pasitikėjimo ir pripažinimo principais, numatytas procedūras. Jeigu šio reglamento 31 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje nurodyto teismo leidimo suteikimas galėtų priklausyti nuo padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės kompetentingos institucijos atliekamo informacijos, susijusios su atitinkamos pavestos tyrimo priemonės pagrindimu ir patvirtinimu, nagrinėjimo, praktiškai tai lemtų ne tokią veiksmingą sistemą kaip ta, kuri sukurta minėtomis teisinėmis priemonėmis, ir taip būtų pakenkta šiuo reglamentu siekiamam tikslui. Viena vertus, padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės kompetentinga institucija turėtų, be kita ko, išsamiai išnagrinėti visą bylos medžiagą, kuri jai turėtų būti perduota ir prireikus išversta. Kita vertus, tam, kad atliktų nagrinėjimą, ji turėtų taikyti bylą tiriančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės teisę, nors ji negali būti laikoma turinčia geriausias galimybes tai padaryti.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad dėl Europos deleguotųjų prokurorų bendradarbiavimo vykdančios Europos prokuratūros tarpvalstybinius tyrimus Reglamente 2017/1939 daromas skirtumas tarp su pavestos priemonės pagrindimu ir patvirtinimu susijusios atsakomybės, tenkančios bylą tiriančiam Europos deleguotajam prokurorui, ir su šios priemonės vykdymu susijusios atsakomybės, tenkančios padedančiam Europos deleguotajam prokurorui. Atsižvelgiant į šį atsakomybės pasidalijimą, teismo leidimo, kurio reikalaujama pagal padedančio Europos deleguotojo prokuroro valstybės narės teisę, kontrolė gali apimti tik su šios priemonės vykdymu susijusius aspektus ir neapima su jos pagrindimu ir patvirtinimu susijusių aspektų.

Dėl su pavestos priemonės pagrindimu ir patvirtinimu susijusių aspektų Teisingumo Teismas nurodė, kad jiems turėtų būti taikoma išankstinė teisminė kontrolė bylą tiriančio Europos deleguotojo prokuroro valstybėje narėje, jeigu labai suvaržomos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje garantuojamos atitinkamo asmens teisės. Pagal Reglamento 2017/1939 31 straipsnio 2 dalį bylą

²¹⁷ Konkrečiai kalbant, Reglamento (ES) 2017/1939 31 straipsnio 1 ir 2 dalių ir 32 straipsnio.

²¹⁸ Žr. Reglamento (ES) 2017/1939 12, 14, 20 ir 60 konstatuojamąsias dalis.

tiriančio Europos deleguotojo prokuroro valstybė narė turi numatyti išankstinę sąlygų, susijusių su pavestos tyrimo priemonės pagrindimu ir patvirtinimu, teisminę kontrolę, atsižvelgdama į iš Pagrindinių teisių chartijos kylančius reikalavimus. Kai taikomos tokios tyrimo priemonės, kaip privataus būsto krata, asmeniniam turtui taikomos apsaugos priemonės arba lėšų įšaldymas, ši valstybė narė nacionalinėje teisėje turi numatyti tinkamas ir pakankamas garantijas, kaip antai išankstinę teisminę kontrolę, kad būtų užtikrintas tokių priemonių teisėtumas ir būtinumas.

VI. Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose

1. Reglamentas Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo

2023 m. liepos 13 d. Sprendimas *TT (Neteisėtas vaiko išvežimas)* (C-87/22, [EU:C:2023:571](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Jurisdikcija bylose dėl tėvų pareigų – Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 – 10 ir 15 straipsniai – Bylos perdavimas kitos valstybės narės teismui, kuris yra tinkamesnis ją nagrinėti – Sąlygos – Valstybės narės, į kurią vaikas buvo neteisėtai išvežtas, teismas – 1980 m. Hagos konvencija – Vaiko interesai

Slovakijos piliečiai TT ir AK yra 2012 m. Slovakijoje gimusių V ir M tėvai. 2014 m. šeima persikėlė gyventi į Austriją. 2020 m. TT ir AK išsiskyrė, o AK be TT sutikimo išsivežė vaikus gyventi į Slovakiją. TT pagal 1980 m. Hagos konvenciją²¹⁹ Slovakijos teisme pateikė prašymą grąžinti vaikus. Paraleliai jis pareiškė ieškinį Austrijos teisme, kad jam būtų suteiktos išimtinės dviejų vaikų globos teisės. AK kreipėsi į tą teismą, kad šis prašytų Slovakijos teismo pripažinti savo jurisdikciją nagrinėti prašymą dėl vaikų globos teisių pagal Reglamentą Nr. 2201/2003^{220 221}; ji nurodė, kad Slovakijos teismai yra tinkamesni nagrinėti tėvų pareigų abiem vaikams klausimą.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar jurisdikcija nagrinėti vaiko globos klausimą pagal Reglamentą Nr. 2201/2003²²², gali būti perduota valstybės narės, kurioje po neteisėto išvežimo yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, teismui ir ar tokiam perdavimui nustatyty sąlygų sąrašas yra baigtinis.

Teisingumo Teismas, į kurį kreipėsi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, patikslino sąlygas, kuriomis valstybės narės teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti bylą dėl tėvų pareigų iš esmės pagal šio reglamento 10 straipsnį, išimties tvarka gali prašyti, kaip numatyta minėto reglamento 15 straipsnio 1 dalies b punkte, perduoti bylą valstybės narės, į kurią šį vaiką neteisėtai išvežė vienas iš tėvų, teismui.

Teisingumo Teismo vertinimas

Reglamente Nr. 2201/2003 įtvirtintos jurisdikcijos taisyklės, taikomos bylose dėl tėvų pareigų, buvo suformuluotos siekiant kuo labiau atsižvelgti į vaiko interesus, todėl jomis pirmenybė teikiama artumo

²¹⁹ Konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, sudaryta Hagoje 1980 m. spalio 25 d.

²²⁰ 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243). Reglamento Nr. 2201/2003 15 straipsnio 1 dalyje numatyta galimybė išimties tvarka valstybės narės teismams, turintiems jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, perduoti šią bylą arba konkrečią jos dalį kitos valstybės narės, su kuria vaiką sieja konkretus ryšys, teismui, jeigu jis tinkamesnis nagrinėti bylą ir jeigu tai labiausiai atitinka vaiko interesus.

²²¹ Be kita ko, pagal šio reglamento 15 straipsnio 1 dalies b punktą, 2 dalies a punktą ir 5 dalį.

²²² Pagal šio reglamento 15 straipsnio 1 dalies b punktą.

kriterijui. Taigi pagal bendrosios jurisdikcijos taisyklę²²³ jurisdikciją turi valstybės narės, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, teismai. Vis dėlto ši taisyklė taikoma²²⁴ nepažeidžiant, be kita ko, šio reglamento 10 straipsnio, pagal kurį jurisdikciją turi valstybės narės, kurioje vaikas iki neteisėto išvežimo ar negrąžinimo turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą, teismai. Šia nuostata (ja įgyvendinamas tikslas atgrasyti nuo neteisėto vaikų išvežimo ar negrąžinimo iš vienos valstybės narės į kitą) siekiama neutralizuoti poveikį, kurį bendrosios jurisdikcijos taisyklės taikymas sukeltų atitinkamo vaiko neteisėto išvežimo atveju, t. y. jurisdikcijos perdavimą valstybei narei, kurioje šis vaikas dėl neteisėto išvežimo ar negrąžinimo įgijo naują nuolatinę gyvenamąją vietą.

Be to, Reglamento Nr. 2201/2003 15 straipsnyje numatytas bendradarbiavimo mechanizmas, leidžiantis valstybės narės teismui, turinčiam jurisdikciją nagrinėti bylą, išimties tvarka perduoti bylą kitos valstybės narės teismui, su sąlyga, kad šis per šešias savaites prisiims jurisdikciją. Galimybė prašyti perduoti bylą taip pat suteikiama teismui, kurio jurisdikcija grindžiama Reglamento Nr. 2201/2003 10 straipsniu, ir neatmestina galimybė, kad byla bus perduota valstybės narės, į kurią atitinkamas vaikas buvo neteisėtai išvežtas vieno iš tėvų, teismui. Pirmiausia vadovaujamosi vaiko interesais, t. y. vienu iš Reglamentu Nr. 2201/2003 siekiamų tikslų, o bylos perdavimas turi prisidėti užtikrinant šiuos interesus. Taigi Reglamentu Nr. 2201/2003 siekiamiems tikslams neprieštarauja tai, kad teismas, turintis jurisdikciją byloje dėl tėvų pareigų pagal šio reglamento 10 straipsnį, gali prašyti perduoti jo nagrinėjamą bylą kitos valstybės narės, į kurią vaiką neteisėtai išvežė vienas iš tėvų, teismui.

Vis dėlto galima prašyti perduoti bylą tik tuo atveju, jeigu įvykdytos trys kumuliacinės ir išsamiai išvardytos sąlygos²²⁵, t. y. jeigu yra „konkretus ryšys“ tarp vaiko ir kitos valstybės narės, jeigu teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, mano, kad tos kitos valstybės narės teismas yra „tinkamesnis“ ją nagrinėti, ir jeigu perdavimas labiausiai atitinka atitinkamo vaiko interesus ir nekyla pavojaus, kad jis turės neigiamą poveikį jo padėčiai. Aplinkybė, jog yra pateiktas 1980 m. Hagos konvencija grindžiamas prašymas grąžinti, dėl kurio nebuvo priimta galutinio sprendimo valstybėje narėje, į kurią atitinkamas vaikas buvo neteisėtai išvežtas vieno iš tėvų, nėra kliūtis perduoti bylą, tačiau į šią aplinkybę reikia atsižvelgti vertinant, ar įvykdytos sąlygos, kad byla būtų perduota kitos valstybės narės teismui.

Šiuo klausimu, pirma, tai, kad vaikas yra valstybės narės pilietis, yra vienas iš kriterijų, leidžiančių manyti, kad jis palaiko „konkretų ryšį“ su šia valstybe nare.

Antra, dėl sąlygos, kad teismas, kuriam ketinama perduoti bylą, turi būti „tinkamesnis“ nagrinėti bylą, pažymėtina, kad jurisdikciją turintis teismas turėtų atsižvelgti į kelias aplinkybes. Visų pirma perdavimas turėtų suteikti realios ir konkrečios pridėtinės vertės priimant sprendimą dėl vaiko, palyginti su atveju, kai byla paliekama nagrinėti jurisdikciją turinčiame teisme. Taip yra, be kita ko, tuo atveju, kai teismas, kuriam ketinama perduoti bylą, pagrindinės bylos šalių prašymu ir remdamasis taikytinomis procesinėmis normomis taikė skubias laikinas apsaugos priemones, grindžiamas, be kita ko, Reglamento Nr. 2201/2003 20 straipsniu. Be to, toks perdavimas negali akivaizdžiai kelti pavojaus, kad iš vieno iš tėvų, prašančio grąžinti vaiką, bus atimta galimybė veiksmingai pateikti savo argumentus teisme, kuriam numatoma perduoti bylą. Galiausiai, kai 1980 m. Hagos konvencijos nuostatomis grindžiamas prašymas grąžinti vaiką pateikiamas valstybės narės, kurioje vaikas gyvena po neteisėto išvežimo, kompetentingoms institucijoms, nė vienas šios valstybės narės teismas negali

²²³ Pagal šio reglamento 8 straipsnio 1 dalį.

²²⁴ Pagal šio reglamento 8 straipsnio 2 dalį.

²²⁵ Baigtinis sąrašas pateiktas Reglamento Nr. 2201/2003 15 straipsnio 1 dalyje.

būti laikomas „tinkamesniu“ nagrinėti bylą, kol nesibaigė šešių savaičių terminas, per kurį turi būti priimtas sprendimas dėl prašymo grąžinti vaiką²²⁶. Be to, tai, kad šios valstybės narės teismai gerokai uždelsė priimti sprendimą dėl prašymo grąžinti, gali būti kliūtis pripažinti, kad jie būtų tinkamesni nagrinėti iš esmės bylą dėl globos teisių. Iš tiesų susitariančiosios valstybės, į kurią vaikas buvo išvežtas, teismai po to, kai buvo informuoti apie neteisėtą vaiko išvežimą, negali priimti sprendimo dėl bylos, susijusios su globos teisėmis, esmės, kol nenustatyta, kad, be kita ko, įvykdytos vaiko grąžinimo sąlygos²²⁷.

Galiausiai, trečia, dėl sąlygos, susijusios su vaiko interesais, pažymėtina, kad ją vertinant negalima nepaisyti aplinkybės, kad valstybės narės, į kurią vaiką neteisėtai išvežė vienas iš jo tėvų, teismai laikinai negali priimti vaiko interesus atitinkančio sprendimo dėl bylos, susijusios su globos teisėmis, esmės, kol tos valstybės narės teismas, kuriam pateiktas prašymas grąžinti vaiką, nepriėmė sprendimo dėl tokio prašymo.

2. Reglamentas (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą

2023 m. vasario 16 d. Sprendimas *Lufthansa Technik AERO Alzey* (C-393/21, [EU:C:2023:104](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas civilinėse ir komercinėse bylose – Reglamentas (EB) Nr. 805/2004 – Europos vykdomasis raštas neginčytiniams reikalavimams – 23 straipsnio c punktas – Europos vykdomuoju raštu pripažinto teismo sprendimo vykdymo sustabdymas – Nepaprastos aplinkybės – Sąvoka

2019 m. birželio 14 d. *Amtsgericht Hünfeld* (Hiunfeldo apylinkės teismas, Vokietija) priėmė *Arik Air Limited* skirtą įsakymą sumokėti 2 292 993,32 EUR skolą bendrovei *Lufthansa Technik AERO Alzey GmbH* (toliau – *Lufthansa*), vėliau 2019 m. spalio 24 d. tas teismas išdavė Europos vykdomąjį raštą, o 2019 m. gruodžio 2 d. – Europos vykdomojo rašto pažymėjimą.

Lufthansa kreipėsi į Lietuvoje veiklą vykdančią teismo antstolį (toliau – antstolis) su prašymu, kad jis įvykdytų šį vykdomąjį raštą dėl *Arik Air*.

Bendrovė *Arik Air* kreipėsi į *Landgericht Frankfurt am Main* (Frankfurto prie Maino apygardos teismas, Vokietija) su prašymu²²⁸ panaikinti Europos vykdomojo rašto pažymėjimą ir nutraukti priverstinį skolos išieškojimą. Ji tvirtino, kad Hiunfeldo apylinkės teismas netinkamai įteikė procesinius dokumentus, todėl ji praleido terminą prieštaravimui dėl nagrinėjamo mokėjimo įsakymo pateikti.

Lietuvoje *Arik Air* taip pat pateikė antstoliui prašymą sustabdyti vykdymo procesą, kol Frankfurto prie Maino apygardos teismas priims galutinį sprendimą, tačiau antstolis atsisakė tenkinti prašymą ir

²²⁶ Numatytas 1980 m. Hagos konvencijos 11 straipsnyje ir Reglamento Nr. 2201/2003 11 straipsnyje.

²²⁷ 1980 m. Hagos konvencijos 16 straipsnis.

²²⁸ Šis prašymas buvo pateiktas remiantis 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą (OL L 143, 2004, p. 15; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 38), 10 straipsniu.

nurodė, kad pagal nacionalinės teisės aktus neleidžiama sustabdyti vykdymo proceso tokiais aplinkybėmis.

2020 m. balandžio mėn. nutartyje Frankfurto prie Maino apygardos teismas, pažymėdamas, be kita ko, kad *Arik Air* neįrodė, jog vykdomasis raštas buvo išduotas neteisėtai, nurodė, kad aptariamo Europos vykdomojo rašto vykdymas bus sustabdytas, tik jeigu bus sumokėtas 2 000 000 EUR dydžio užstatas.

2020 m. birželio mėn. nutartimi Kauno apylinkės teismas atmetė *Arik Air* skundą dėl antstolio sprendimo, kuriuo atsisakyta sustabdyti vykdymo procesą.

Apeliacine tvarka Kauno apygardos teismas panaikino tą nutartį ir sustabdė vykdymo procesą, kol bus priimtas ir įsiteisės Vokietijos teismo sprendimas dėl *Arik Air* prašymų. Minėtas teismas teigė, kad, atsižvelgiant į dėl *Arik Air* pradėtame vykdymo procese galinčią atsirasti neproporcingai didelę žalą, Europos vykdomojo rašto pažymėjimo apskundimas kilmės valstybės narės teismui yra pakankamas pagrindas sustabdyti vykdymo procesą. Jis taip pat pažymėjo, kad nėra jokio pagrindo manyti, jog Frankfurto prie Maino apygardos teismas turi priimti sprendimą dėl prašymo sustabdyti vykdymo veiksmus pagrįstumo.

Taigi dėl tokio sprendimo *Lufthansa* pateikė kasacinį skundą Lietuvos Aukščiausiam Teismui.

Teisingumo Teismas, į kurį kreipėsi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išaiškino „nepaprastų aplinkybių“ sąvokos, leidžiančios vykdančiosios valstybės narės teismui ar kompetentingai institucijai pagal Reglamento Nr. 805/2004²²⁹ 23 straipsnį sustabdyti Europos vykdomuoju raštu pripažinto teismo sprendimo kilmės valstybėje narėje vykdymą, reikšmę ir apimtį.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas nurodė, kad Reglamento Nr. 805/2004 23 straipsnio c punkte įtvirtinta sąvoka „nepaprastos aplinkybės“ apima situaciją, kai dėl Europos vykdomuoju raštu pripažinto teismo sprendimo vykdymo proceso tuomet, kai kilmės valstybėje narėje skolininkas pateikė skundą dėl šio teismo sprendimo ar prašymą ištaisyti arba panaikinti Europos vykdomojo rašto pažymėjimą, kiltų reali rizika šiam skolininkui patirti ypač didelę žalą. Tokios žalos atlyginimas būtų neįmanomas arba labai sudėtingas tuo atveju, jeigu minėtas teismo sprendimas būtų panaikintas arba vykdomojo rašto pažymėjimas būtų ištaisytas ar panaikintas. Ši sąvoka neapima aplinkybių, susijusių su kilmės valstybėje narėje vykstančiu teismo procesu dėl Europos vykdomuoju raštu pripažinto teismo sprendimo arba Europos vykdomojo rašto pažymėjimo.

²²⁹ Šioje nuostatoje pavadinimu „Teismo sprendimo vykdymo atidėjimas [sustabdymas] arba apribojimas“ numatyta:

„Kai skolininkas:

- užginčijo Europos vykdomuoju raštu patvirtintą [pripažintą] teismo sprendimą, įskaitant prašymą peržiūrai, kaip apibrėžta 19 straipsnyje, arba
- kreipėsi dėl Europos vykdomojo rašto pažymėjimo ištaisyimo ar panaikinimo pagal 10 straipsnio nuostatas, valstybės narės, kurioje vykdytinas teismo sprendimas, kompetentingas teismas ar institucija gali, remdamasi skolininko prašymu:
 - a) apriboti vykdymo procesą iki apsaugos priemonių [apriboti vykdymo procesą ir nustatyti tik apsaugos priemones]; arba
 - b) vykdymą susieti su sąlyga, pagal kurią sprendimas vykdomas tik pateikus joje [teismo] nustatytą garantiją; arba
 - c) esant nepaprastoms aplinkybėms – atidėti [sustabdyti] teismo sprendimo vykdymo procesą.“

Tam, kad padarytų šią išvadą, Teisingumo Teismas pirmiausia nurodė, kad „nepaprastų aplinkybių“ sąvoka yra autonomiška Sąjungos teisės sąvoka. Šiuo klausimu iš to, kaip Sąjungos teisės aktų leidėjas vartoja sąvoką „nepaprastos aplinkybės“, matyti, kad jis neketino apriboti Reglamento Nr. 805/2004 23 straipsnio c punkto taikymo srities vien *force majeure* situacijoms, kurių paprastai kyla dėl nenumatytų ir neišvengiamų įvykių, atsirandančių dėl su skolininku nesusijusių priežasčių. Todėl galimybė sustabdyti Europos vykdomuoju raštu pripažinto teismo sprendimo vykdymo procesą turi būti suteikta tik tais atvejais, kai tęsiant vykdymą kiltų reali rizika skolininkui patirti ypač didelės žalos, kurią atlyginti būtų neįmanoma arba labai sudėtinga, jeigu jo kilmės valstybėje narėje pateiktas skundas ar prašymas būtų patenkintas. Taigi skolininko inicijuotas toks teismo procesas yra išankstinė sąlyga tam, kad vykdančiosios valstybės narės teismas arba kompetentinga institucija pradėtų nagrinėti klausimą, ar yra nepaprastų aplinkybių.

Be to, Reglamente Nr. 805/2004 nustatytas kilmės valstybės narės ir vykdančiosios valstybės narės teismų ir institucijų kompetencijos pasidalijimas reiškia, kad, esant prašymui sustabdyti vykdymo procesą, vykdančiosios valstybės narės teismai ir institucijos nėra kompetentingi nagrinėti tokio kilmės valstybėje narėje priimto teismo sprendimo dėl neginčytino reikalavimo arba jo pripažinimo Europos vykdomuoju raštu. Taigi vykdančiosios valstybės narės teismai ar institucijos turi ribotą diskreciją vertinti aplinkybes, kuriomis remiantis galima patenkinti prašymą sustabdyti vykdymo procesą. Nagrinėdami tokį prašymą ir siekdami nustatyti, ar yra nepaprastų aplinkybių, kaip jos suprantamos pagal 23 straipsnį, šie teismai ar institucijos turi tik suderinti kreditoriaus interesą nedelsiant įvykdyti teismo sprendimą dėl jo reikalavimo ir skolininko interesą išvengti ypač didelės ir nepataisomos žalos arba sunkiai atitaisomos žalos.

Antra, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Reglamento Nr. 805/2004 23 straipsnį leidžiama tuo pačiu metu taikyti šio straipsnio a ir b punktuose²³⁰ numatytas vykdymo apribojimo ir garantijos pateikimo priemonės, bet neleidžiama tuo pačiu metu taikyti vienos iš šių dviejų priemonių kartu su šio straipsnio c punkte nurodyta vykdymo proceso sustabdymo priemone.

Galiausiai, trečia, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo atveju, kai Europos vykdomuoju raštu pripažinto teismo sprendimo vykdytinumas buvo sustabdytas kilmės valstybėje narėje ir kai šio 6 straipsnio 2 dalyje numatytas pažymėjimas buvo pateiktas vykdančiosios valstybės narės teismui, šis teismas, remdamasis Europos vykdomuoju raštu pripažintu teismo sprendimu, privalo sustabdyti vykdančiojoje valstybėje pradėtą vykdymo procesą²³¹.

²³⁰ Šiomis priemonėmis atitinkamai siekiama apriboti vykdymo procesą ir nustatyti tik apsaugos priemones (a), taip pat sąlygą, kad sprendimas vykdomas tik pateikus vykdančiosios valstybės narės teismo ar kompetentingos institucijos nustatytą garantiją (b).

²³¹ Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė remdamasis Reglamento Nr. 805/2004 6 straipsnio 2 dalimi, siejama su jo 11 straipsniu.

Reglamento Nr. 805/2004 6 straipsnio „Reikalavimai dokumentui patvirtinti Europos vykdomuoju raštu [Pripažinimui Europos vykdomuoju raštu keliami reikalavimai]“ 2 dalyje numatyta: „[k]ai Europos vykdomuoju raštu pripažintas teismo sprendimas nebevykdomas arba jo vykdymas buvo sustabdytas arba apribotas, pažymėjimas, nurodantis nevykdymą [vykdytinumo sustabdymą] ar vykdymo [vykdytinumo] apribojimą, bet kuriuo metu kreipiantis į kilmės teismą yra išduodamas, užpildant IV priede pateiktą standartinės formos blanką“.

To paties reglamento 11 straipsnyje „Europos vykdomojo rašto pažymėjimo poveikis“ nustatyta: „Europos vykdomojo rašto pažymėjimas turi poveikį tik vykdant teismo sprendimą“.

VII. Transportas

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Komisija / Danija (Maksimalus stovėjimo laikas)* (C-167/22, [EU:C:2023:1020](#))

Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – Tarptautinis krovinių vežimas kelių transportu – Reglamentas (EB) Nr. 1072/2009 – 8 ir 9 straipsniai – Reglamentas (EB) Nr. 561/2006 – Poilsio laikas – Nacionalinės teisės normos, kuriose nustatyta maksimali 25 valandų stovėjimo viešosiose poilsio aikštelėse šalia valstybės narės greitkelių tinklo trukmė – Kliūtis laisvei teikti kelių transporto paslaugas – Įrodinėjimo pareiga

Reglamentu 1072/2009 dėl bendrųjų patekimo į tarptautinio krovinių vežimo kelių transportu rinką taisyklių²³² siekiama nustatyti bendrą transporto politiką, kuria asmeniui, teikiančiam transporto paslaugas, panaikinami visi apribojimai dėl jo nacionalinės priklausomybės arba dėl to, kad jis yra įsisteigęs kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje bus teikiamos paslaugos.

2018 m. liepos 1 d. Danijos Karalystė nustatė taisyklę, pagal kurią maksimali stovėjimo viešosiose poilsio aikštelėse šalia jos greitkelių tinklo trukmė yra 25 valandos (toliau – 25 valandų taisyklė)²³³.

Išsiuntusi Danijos Karalystei prašymą pateikti informacijos Europos Komisija, remdamasi SESV 258 straipsniu, pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą dėl įsipareigojimo užtikrinti Reglamentu Nr. 1072/2009 garantuojamą laisvę teikti transporto paslaugas neįvykdymo. Ji iš esmės teigė, kad, nors 25 valandų taisyklėje tiesiogiai nėra diskriminacijos, vis dėlto ja ribojama laisvė teikti transporto paslaugas, nes ji Danijoje įsteigtiems kelių transporto vežėjams ir vežėjams nerezidentams daro skirtingą poveikį. Danijos Karalystė ginčijo bet kokią pažeidimą šiuo klausimu ir pateikė Komisijos prašytą papildomą informaciją. Manydama, kad šis atsakymas neįtikina, Komisija išsiuntė šiai valstybei narei pagrįstą nuomonę; atsakydama į ją ši valstybė toliau laikėsi savo pozicijos dėl 25 valandų taisyklės atitikties Sąjungos teisei. Kadangi Danijos vyriausybės pateikti argumentai Komisijos neįtikino, ji pareiškė Teisingumo Teisme ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, siekdama, kad būtų konstatuota, jog nustačiusi 25 valandų taisyklę Danijos Karalystė neįvykdė įsipareigojimų, susijusių su laisve teikti transporto paslaugas, numatytų Reglamento Nr. 1072/2009 1, 8 ir 9 straipsniuose. Iš tiesų, Komisijos teigimu, ši taisyklė labiau veikia vežėjus nerezidentus ir dėl to atsirandantis laisvės teikti paslaugas apribojimas negali būti pateisinamas nė vienu iš šios valstybės narės nurodytų privalomųjų viešojo intereso pagrindų.

Sprendimu Teisingumo Teismas Komisijos ieškinį atmetė. Remdamasis savo suformuota jurisprudencija jis priminė, kad, vykstant procedūrai dėl įsipareigojimų neįvykdymo, Komisija turi įrodyti, jog nurodomas įsipareigojimų neįvykdymas egzistuoja, ir negali remtis kokia nors prezumpcija. Teisingumo Teismas nusprendė, kad šioje byloje Komisija nepateikė pakankamai įrodymų, pagrindžiančių jos teiginius.

Teisingumo Teismo vertinimas

²³² 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1072/2009 dėl bendrųjų patekimo į tarptautinio krovinių vežimo kelių transportu rinką taisyklių (OL L 300, 2009, p. 72).

²³³ Šią taisyklę kelių institucija įgyvendino pagal *færdselsloven* (Danijos kelių eismo taisyklės) 92 straipsnio 1 dalį.

Atmetęs Danijos Karalystės prieštaravimą dėl ieškinio priimtumo Teisingumo Teismas išnagrinėjo bylą iš esmės ir pirmiausia priminė, kad paslaugoms, kurios laikomos „paslaugomis transporto srityje“, taikoma SESV 58 straipsnio 1 dalis, t. y. specialioji nuostata, pagal kurią jos nepatenka į SESV 56 straipsnio, susijusio su laisve teikti paslaugas apskritai, taikymo sritį²³⁴. Tai netrukdo SESV 56 straipsnyje įtvirtintą laisvės teikti paslaugas principą padaryti taikytiną transporto sektoriui tiek, kiek tai nustatoma Sąjungos aktu, priimtu remiantis minėtomis su transportu susijusiomis Sutarčių nuostatomis²³⁵.

Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Reglamentas Nr. 1072/2009 taikomas tarptautiniam krovinių vežimui keliais už atlygį Sąjungos teritorijoje vykdomiems reisams ir kabotažo operacijoms, t. y. krovinių vidaus vežimui keliais už atlygį, kurį laikinai teikia vežėjas nerezidentas²³⁶. Šiuo atžvilgiu Reglamento Nr. 1072/2009 9 straipsnio 2 dalyje visų pirma nustatyta, kad to paties straipsnio 1 dalyje nurodytos nacionalinės teisės nuostatos vežėjams nerezidentams taikomos tomis pačiomis sąlygomis, kokiomis jos taikomos priimančioje valstybėje narėje įsisteigusiems vežėjams, kad taip būtų užkirstas kelias bet kokiam diskriminavimui dėl nacionalinės priklausomybės ar įsisteigimo vietos.

Be to, dėl Danijos Karalystės argumento, kad kompetenciją nustatyti taisykles dėl stovėjimo viešose poilsio aikštelėse trukmės turi valstybės narės, o ne Sąjunga, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal suformuotą jurisprudenciją valstybės narės savo kompetenciją turi įgyvendinti laikydamosi Sąjungos teisės, taigi nagrinėjamu atveju – reikšmingų Reglamento Nr. 1072/2009 nuostatų. Be to, šiomis aplinkybėmis jos turi atsižvelgti į vairavimo trukmės, pertraukų ir poilsio laikotarpių taisykles, kurių pagal Reglamentą Nr. 561/2006²³⁷ turi laikytis vairuotojai, vežantys krovinius transporto priemonėmis, kurių maksimali leidžiama masė viršija 3,5 tonos²³⁸ (toliau – atitinkamos transporto priemonės). Galimybė laikytis šių poilsio laikotarpių taisyklių gali priklausyti, be kita ko, nuo galimybės naudotis poilsio aikštelėmis šalia greitkelių. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad dėl tokios 25 valandų taisyklės šios poilsio aikštelės netinka, siekiant naudotis įvairiais Reglamente Nr. 561/2006 numatytais poilsio laikotarpiais²³⁹. Vadinas, tokia taisyklė *a priori* gali turėti konkretų poveikį vežėjų nerezidentų naudojimuisi transporto, ypač kabotažo, teisėmis ir paveikti juos labiau nei Danijoje įsisteigusius vežėjus.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad pagal suformuotą jurisprudenciją vykstant procesui dėl įsipareigojimų neįvykdymo būtent Komisija turi įrodyti, kad nurodomas įsipareigojimų neįvykdymas egzistuoja, ir pateikti Teisingumo Teismui įrodymų, būtinų tam, kad šis galėtų patikrinti šio įsipareigojimų neįvykdymo egzistavimą, o Komisija negali remtis kokia nors prezumpcija. Šiuo

²³⁴ 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimas *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, [EU:C:2017:981](#), 44 punktas) ir 2020 m. gruodžio 8 d. Sprendimas *Lenkija / Parlamentas ir Taryba* (C-626/18, [EU:C:2020:1000](#), 145 punktas).

²³⁵ Būtent SESV trečiosios dalies VI antraštinė dalis, apimanti SESV 90–100 straipsnius.

²³⁶ Pagal Reglamento Nr. 1072/2009 1 straipsnio 1 ir 4 dalis, siejamas su šio reglamento 2 straipsnio 6 punktu.

²³⁷ 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 561/2006 dėl tam tikrų su kelių transportu susijusių socialinių teisės aktų suderinimo ir iš dalies keičiantis Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 3821/85 ir (EB) Nr. 2135/98 bei panaikinantį Reglamentą (EEB) Nr. 3820/85 (OL L 102, 2006, p. 1).

²³⁸ Šios taisyklės aiškiai nurodytos Reglamento Nr. 1072/2009 13 konstatuojamojoje dalyje ir 9 straipsnio 1 dalies d punkte.

²³⁹ Įprastinio savaitinio poilsio laikotarpis (ne trumpesnis kaip 45 valandos) ir sutrumpinto savaitinio poilsio laikotarpis (trumpesnis kaip 45 valandos, kuris, laikantis Reglamento Nr. 561/2006 8 straipsnio 6 dalyje nustatytų sąlygų, gali būti sutrumpintas iki mažiausiai 24 valandų iš eilės), išskyrus sutrumpintus savaitinio poilsio laikotarpius, truncančius nuo 24 iki 25 valandų.

atveju Danijos Karalystė per ikiteisminę procedūrą ir atsiliepime į ieškinį pateikė duomenis apie atitinkamoms transporto priemonėms skirtų stovėjimo vietų skaičių, be kita ko, tų, kurias šioms transporto priemonėms suteikia privatus sektorius, ir per teismo posėdį šiuos duomenis patikslino. Vis dėlto ieškinyje Komisija tik nurodė, kad Danijos greitkelių tinkle nepakanka alternatyvių transporto priemonių stovėjimo vietų, o dublike tik pažymėjo, kad Danijos Karalystės atsiliepime į ieškinį pateikti duomenys nekeičia jos išvadų šiuo klausimu.

Vis dėlto Komisija nepateikė jokių objektyvių duomenų, įrodančių, jog alternatyvių stovėjimo galimybių nepakanka, kad būtų užtikrintas ilgesnis nei 25 valandų poilsio laikotarpis. Neturint tokių duomenų, negalima nustatyti (nebent būtų remiamasi prezumpcijomis), kad 25 valandų taisyklė iš tikrųjų gali apsunkinti paslaugų teikėjų nerezidentų vykdomą kabotažo operacijos veiklą ir būti jiems nenaudinga, palyginti su Danijoje įsisteigusiais transporto paslaugų teikėjais. Taigi vien tai, kad yra transporto priemonių stovėjimo vietų Danijos greitkelių tinklo viešosiose poilsio aikštelėse pajėgumo problemų, ir tai, kad, be kita ko, toms problemoms spręsti atitinkama valstybė narė įvedė 25 valandų taisyklę, neleidžia daryti išvados, kad ji pažeidė Reglamentą Nr. 1072/2009. Tas pats pasakytina ir apie aplinkybę, kad transporto priemonių stovėjimo vietų privataus sektoriaus aikštelėse yra mažiau nei viešosiose poilsio aikštelėse, nes, laikantis šio 25 valandų laiko apribojimo, tokiose vietose šioms transporto priemonėms leidžiama stovėti.

Galiausiai šiuo atveju Komisija taip pat objektyviai neįrodė, kad privataus sektoriaus teikiamų alternatyvių stovėjimo vietų išdėstymas ir pasiskirstymas arba tai, kad už kai kurias iš šių vietų reikia mokėti, trukdo transporto veiklai ir dėl to nukenčia paslaugų teikėjai nerezidentai; šiuo atžvilgiu ji rėmėsi tik prezumpcijomis.

Taigi Teisingumo Teismas manė, kad Komisija nepateikė pakankamai įrodymų, patvirtinančių jos teiginius, kad 25 valandų taisyklė yra kliūtis laisvei teikti vežimo paslaugas, kurioms taikomas Reglamentas Nr. 1072/2009. Todėl atmetė Komisijos ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo.

VIII. Konkurencija

1. Karteliai (SESV 101 straipsnis)²⁴⁰

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *International Skating Union* / Komisija (C-124/21 P, [EU:C:2023:1012](#))

Apeliacinis skundas – Konkurencija – Tarptautinės sporto federacijos priimtos taisyklės – Čiuožimas ant ledo – Privatinės teisės subjektas, kuriam suteikti reguliavimo, kontrolės, sprendimų priėmimo ir sankcijų skyrimo įgaliojimai – Taisyklės, susijusios su išankstiniu leidimu rengti varžybas, sportininkų dalyvavimu jose ir ginčų sprendimu arbitraže – Lygiagretus ekonominės veiklos vykdymas – Varžybų organizavimas ir komercinis naudojimas – SESV 101 straipsnio 1 dalis – Įmonių asociacijos sprendimas, kuriuo kenkiama konkurencijai – Antikonkurencinio „tikslas“ ir „poveikio“ sąvokos – Galimas pateisinimas – Sąlygos

International Skating Union (Tarptautinė čiuožimo sąjunga, toliau – ISU), privatinės teisės reglamentuojama asociacija, kurios buveinė yra Šveicarijoje, save apibūdina kaip vienintelę Tarptautinio olimpinio komiteto (TOK) pripažintą tarptautinę sporto federaciją, veikiančią dailiojo čiuožimo ir greitojo čiuožimo ant ledo srityje. ISU, vienijančios už šias dvi sporto šakas atsakingas nacionalines asociacijas, kurios yra jos narės, įstatuose nustatytas tikslas – pasauliniu mastu reglamentuoti, administruoti, valdyti ir skatinti tas sporto šakas. Lygiagrečiai ji vykdo ekonominę veiklą, kurią, be kita ko, sudaro įvairių tarptautinių greitojo čiuožimo ir čiuožimo ant ledo varžybų, kaip antai Europos ir pasaulio čempionatų bei žiemos olimpinių žaidynių, renginių organizavimas.

ISU, remdamasi savo įstatuose numatytu tikslu, priėmė ir paskelbė teisės aktus, kuriuose nustatytos taisyklės, be kita ko, apimančios išankstinių leidimų suteikimo taisykles ir tinkamumo taisykles. Šiose taisyklėse atitinkamai nustatytos tarptautinių čiuožimo ant ledo varžybų organizavimo sąlygos ir sportininkų dalyvavimo tokiose varžybose sąlygos. Be to, siekiant užtikrinti minėtų taisyklių laikymąsi, ISU priimtos taisyklėse įtvirtinta sankcijų sistema. Galiausiai ISU taip pat priėmė taisykles, kuriomis nustatomas ginčų sprendimo arbitraže mechanizmas (toliau – arbitražo taisyklės), – pagal jas Lozanoje (Šveicarija) esančiam Sporto arbitražo teismui suteikiama išimtinė jurisdikcija juos spręsti.

Gavusi dviejų profesionalių čiuožėjų skundą, 2017 m. gruodžio 8 d. sprendime²⁴¹ (toliau – ginčijamas sprendimas) Europos Komisija konstatavo, kad ISU išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklės yra nesuderinamos su SESV 101 straipsniu, nes jų tikslas – riboti konkurenciją. Iš tiesų, trukdant profesionaliems greitojo čiuožimo sportininkams laisvai dalyvauti trečiųjų šalių organizuojamuose tarptautiniuose renginiuose, šiomis taisyklėmis iš šių šalių atimta galimybė naudotis sportininkų, be kurių neįmanoma jų surengti, paslaugomis. Todėl Komisija nurodė ISU nutraukti konstatuotą pažeidimą (už šio nurodymo nevykdymą numatyta skirti periodinę baudą), tačiau neskyrė jai baudos. Be to, ši institucija nusprendė, jog arbitražo taisyklėmis sustiprinamas šis pažeidimas, nes pagal jas atitinkami asmenys negali siekti, kad būtų atlikta veiksminga ISU priimtų sprendimų teisminė kontrolė atsižvelgiant į Sąjungos konkurencijos taisykles.

²⁴⁰ Šioje dalyje taip pat turėtų būti nurodytas šis sprendimas: 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *European Superleague Company* (C-333/21, [EU:C:2023:1011](#)), pateiktas VIII.2 dalyje „Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis)“.

²⁴¹ 2017 m. gruodžio 8 d. Komisijos sprendimas C(2017) 8230 *final* byloje pagal SESV 101 straipsnį ir EEE susitarimo 53 straipsnį (byla AT.40208 – Tarptautinės čiuožimo sąjungos atrankos taisyklės).

Priimdamas 2020 m. gruodžio 16 d. sprendimą²⁴² (toliau – skundžiamas sprendimas) dėl ISU pateikto ieškinio dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo Bendrasis Teismas iš esmės konstatavo, kad ginčijamas sprendimas nėra neteisėtas, kiek jis susijęs su ISU išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklėmis, bet jis neteisėtas, kiek susijęs arbitražo taisyklėmis.

Tokiomis aplinkybėmis ISU pateikė apeliacinį skundą dėl skundžiamo sprendimo ir prašė jį panaikinti, kiek jame nuspėsta, kad Komisija teisingai kvalifikavo nagrinėtas išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisykles kaip veiksmus, kurių „tikslas“ yra riboti konkurenciją, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį. Abu minėtą skundą padavę profesionalūs čiuožėjai ir *European Elite Athletes Association* (Europos elitinių sportininkų asociacija) pateikė priešpriešinį apeliacinį skundą dėl to paties sprendimo, prašydami jį iš dalies panaikinti tiek, kiek juo ginčijamas sprendimas pripažintas negaliojančiu, kiek jis susijęs su arbitražo taisyklėmis.

Sprendimu, paskelbtu tą pačią dieną kaip ir kiti du sprendimai²⁴³ dėl Sąjungos ekonominės teisės taikymo tarptautinių ar nacionalinių sporto federacijų nustatytoms taisyklėms, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) atmetė pagrindinį apeliacinį skundą, tačiau patenkino priešpriešinį apeliacinį skundą ir todėl panaikino skundžiamą sprendimą, kiek jis susijęs su arbitražo taisyklėmis. Galiausiai priimdamas galutinį sprendimą dėl atitinkamos ISU ieškinio Bendrajame Teisme dalies Teisingumo Teismas konstatavo, kad nė vienas iš ISU pateiktų priekaištų dėl Komisijos atliktos šių taisyklių analizės nėra pagrįstas, todėl jos ieškinį šiuo atžvilgiu taip pat reikia atmesti.

Ši byla suteikia galimybę Teisingumo Teismui pateikti naujų paaiškinimų dėl sporto federacijoms pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį tenkančių pareigų, kai jos, naudodamosi pagal savo įstatus turimais įgaliojimais, nustatė su sporto varžybų rengimu susijusias leidimų suteikimo ir kontrolės taisykles, už kurių nesilaikymą numatytos sankcijos, ir lygiagrečiai vykdė ekonominę veiklą šioje srityje. Šiuo atveju Teisingumo Teismas, be kita ko, pažymėjo, jog pagrindinis reikalavimas, kad turi būti galima atlikti veiksmingą tokių taisyklių teisminę kontrolę, reiškia, jog, esant nuostatom, kuriomis arbitražo institucijai suteikiama privaloma ir išimtinė jurisdikcija spręsti ginčus dėl nagrinėjamų taisyklių taikymo, reikia užtikrinti, kad teismas, turintis vykdyti šios institucijos priimtų sprendimų kontrolę, galėtų, viena vertus, įsitikinti, kad laikomasi Sąjungos teisės viešosios tvarkos nuostatų, tarp kurių yra konkurencijos taisyklės, ir, kita vertus, prireikus pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį.

Teisingumo Teismo vertinimas

- **Dėl pagrindinio apeliacinio skundo**

Prieš vertindamas ISU priekaištus, kuriais ginčijamas SESV 101 straipsnio 1 dalyje nurodytos konkurencijos ribojimo dėl „tikslų“ sąvokos aiškinimas ir taikymas atsižvelgiant į nagrinėtas išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisykles, Teisingumo Teismas apibrėžė jam pateikto nagrinėti apeliacinio skundo dalyką. Šiuo klausimu jis pažymėjo, jog neginčijama, kad ISU turi būti kvalifikuojama kaip „įmonių asociacija“, be to, vykdanči ekonominę veiklą, kurią sudaro tarptautinių greitojo čiuožimo ant ledo varžybų rengimas ir komercinis naudojimas. Taip pat neginčijama, kad šios išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklės yra „įmonių asociacijos sprendimas“, kuris gali „paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą“, kaip tai suprantama pagal tą pačią nuostatą. Galiausiai apeliaciniame skunde taip pat neginčijamos išvados, jog šis įmonių asociacijos sprendimas, darant

²⁴² 2020 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *International Skating Union / Komisija* (T-93/18, [EU:T:2020:610](#)).

²⁴³ 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *European Superleague Company* (C-333/21, [EU:C:2023:1011](#)) ir 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Royal Antwerp Football Club* (C-680/21, [EU:C:2023:1010](#)).

prielaidą, kad jam taikomas SESV 101 straipsnio 1 dalyje nurodytas draudimas, neatitinka įvairių sąlygų, kurios turi būti įvykdytos, kad būtų galima taikyti išimtį pagal SESV 101 straipsnio 3 dalį.

Tai pažymėjęs Teisingumo Teismas visų pirma priminė, kad tiek, kiek sporto veikla yra ekonominė veikla, ji reglamentuojama Sąjungos teisės nuostata, taikytiną tuo atveju, kai vykdoma ekonominė veikla, išskyrus tam tikras konkrečias taisykles, priimtas išimtinai dėl neekonominių priežasčių ir susijusias su klausimais, svarbiais tik pačiam sportui. Taigi, išskyrus šias konkrečias taisykles, sporto asociacijų taisyklės ir, kalbant plačiau, jas priėmusių asociacijų veiksmai patenka į su konkurencijos teise susijusių SESV nuostatų taikymo sritį, jeigu tenkinamos šių nuostatų taikymo sąlygos. Tai visų pirma pasakytina apie, viena vertus, taisykles, nustatančias išankstinių leidimų rengti sporto varžybas suteikimo tvarką, ir, kita vertus, taisykles, reglamentuojančias sportininkų dalyvavimą tokiose varžybose, nes sporto varžybų rengimas bei komercinis naudojimas ir užsiėmimas sporto veikla profesionaliai arba pusiau profesionaliai yra ekonominė veikla.

Tokiomis aplinkybėmis, kadangi sporto veikla, net vykdoma kaip ekonominė veikla, turi neginčijamų ypatumų, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, taikant SESV 101 straipsnį, apibūdinant veiksmų, kurių „tikslas“ ar „poveikis“ yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas, egzistavimą, gali būti, be kita ko, atsižvelgta į tokius ypatumus (jeigu jie reikšmingi), kurie susiję, pavyzdžiui, su atitinkamos sporto šakos pobūdžiu, organizavimu ar veikimu, pagal jos profesionalumo lygį.

Paskui Teisingumo Teismas priminė veiksmų, kurių „tikslas“ yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas, egzistavimą apibūdinančius požymius ir pirmiausia pabrėžė, jog ši sąvoka turi būti aiškinama siaurai, atsižvelgiant į jai taikomas teises ir įrodinėjimo taisykles. Taigi minėta sąvoka turi būti suprantama kaip išimtinai nurodanti tam tikras įmonių veiksmų derinimo rūšis arba įmonių asociacijų sprendimus, kurie dėl savo pobūdžio yra pakankamai žalingi konkurencijai, kad būtų galima atmesti būtinybę nagrinėti jų poveikį. Siekiant konkrečiu atveju nustatyti, ar atitinkamas elgesys yra toks žalingas, būtina išnagrinėti, pirma, atitinkamo susitarimo, sprendimo ar veiksmų turinį, antra, jų ekonominį ir teisinį kontekstą ir, trečia, jais siekiamus tikslus, atliekant vertinimą, grindžiamą atsižvelgimu į visus minėtus aspektus. Tačiau nereikia atlikti jų poveikio, net galimo teigiamo poveikio konkurencijai, analizės.

Be to, Teisingumo Teismas priminė, jog iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad tam tikriems konkretiems veiksmams, kaip antai asociacijos priimtoms etikos ar profesinio elgesio taisyklėms, gali būti netaikomas SESV 101 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas, net jeigu jiems būdingas poveikis yra konkurencijos ribojimas, jeigu juos galima pateisinti siekiamais teisėtais bendrojo intereso tikslais, kurie savaime nėra antikonkurenciniai, ir jeigu buvo tinkamai įrodytas šiuo tikslu įgyvendinamų priemonių būtinumas ir proporcingumas. Vis dėlto jis pažymėjo, kad ši jurisprudencija negali būti taikoma veiksmams, kurie yra tokie žalingi, kad pateisina išvadą, jog net jų „tikslas“ yra trukdyti konkurencijai, ją riboti ar iškraipyti.

Būtent atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas išnagrinėjo ISU argumentus, kuriais siekta užginčyti šioje byloje pateiktą kvalifikavimą.

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, jog Bendrajam Teismui negalima pateikti jokios kritikos dėl to, kad jis, kaip ir Komisija, konstatavo, kad, atsižvelgiant į šioje byloje nagrinėtą veiksmų rūšį, jų tikslas turi būti vertinamas remiantis jurisprudencija, suformuota sprendimuose bylose *MOTOE*²⁴⁴ ir *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas*²⁴⁵, susijusiose su to paties subjekto lygiagrečiu ekonominės veiklos ir

²⁴⁴ 2008 m. liepos 1 d. Sprendimas *MOTOE* (C-49/07, [EU:C:2008:376](#)).

²⁴⁵ 2013 m. vasario 28 d. Sprendimas *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas* (C-1/12, [EU:C:2013:127](#)).

įgaliojimų, kuriais galima naudotis siekiant trukdyti esamiems ar potencialiems konkurentams patekti į atitinkamą rinką, vykdymu.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad, atsižvelgiant į tokiai situacijai būdingą interesų konfliktą, tokie įgaliojimai, nepaisant jų kilmės, gali būti suteikti konkrečiai įmonei tik tuo atveju, jei kartu taikomi apribojimai, pareigos ir kontrolė, antraip šiais įgaliojimais, kai jie suteikiami dominuojančią padėtį užimančiai įmonei, būtų savaime pažeistas SESV 102 straipsnis, prireikus siejamas su SESV 106 straipsniu. Be to, tokie įgaliojimai gali būti laikomi turinčiais „tikslą“ trukdyti konkurencijai, ją riboti arba iškraipyti, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį.

Šiuo atveju konstatavęs, kad šioje byloje nagrinėtos rūšies veiksmus sudaro įmonių asociacijos sprendimas, kuriuo ISU suteikti reglamentavimo, kontrolės ir sankcijų skyrimo įgaliojimai, kuriais naudodamasi ji gali leisti arba trukdyti įmonėms galimoms konkurentėms patekti į tarptautinių greitojo čiuožimo ant ledo varžybų organizavimo ir komercinio naudojimo rinką, kurioje pati vykdo ekonominę veiklą, Bendrasis Teismas padarė teisingą išvadą, kad šie veiksmai turi būti nagrinėjami atsižvelgiant į principus, suformuotus sprendimuose *MOTOE* ir *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas*.

Antra, kiek tai susiję su šiuo atveju nagrinėtų veiksmų kvalifikavimu, iš pirma nurodytos jurisprudencijos matyti, kad reikia patikrinti, ar nustatyti skaidrūs, aiškūs ir tikslūs nagrinėtų įgaliojimų suteikimo kriterijai, kad nebūtų galima jais savavališkai naudotis; be to, šie kriterijai turėjo būti akivaizdžiai įtvirtinti prieinama forma prieš bet kokią įgaliojimų įgyvendinimą. Pavyzdžiui, sporto srityje tai gali būti kriterijai, kuriais tinkamai ir veiksmingai skatinamas lygiomis galimybėmis ir pasiekimais grindžiamų sporto varžybų rengimas. Atsižvelgiant į tai, net jei yra tinkamų kriterijų, jie turi būti tokie, kad būtų galima užtikrinti tai, jog tokiais įgaliojimais būtų naudojamosi nediskriminuojant, ir, kiek tai susiję su galimomis skirti sankcijomis, jų objektyvumą ir proporcingumą. Galiausiai turi būti galima atlikti veiksmingą minėtų kriterijų kontrolę. Be to, nagrinėjami įgaliojimai turi būti reglamentuojami skaidriomis ir nediskriminacinėmis procedūrinėmis taisyklėmis, kaip antai susijusiomis su paraiškos suteikti išankstinį leidimą pateikimo ir sprendimo dėl jos priėmimo terminais, kurie neturi būti nepalankūs įmonėms galimoms konkurentėms ir trukdyti joms veiksmingai patekti į rinką.

Taigi Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai, nagrinėdamas išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklių tikslą, rėmėsi klausimu, ar šios taisyklės buvo suformuluotos taip, kad būtų išvengta savavališko, diskriminacinio ar neproporcingo naudojimosi pagal jas ISU suteiktais išankstinių leidimų suteikimo, kontrolės ir sankcijų skyrimo įgaliojimais.

Trečia, dėl vertinimo, kurį Bendrasis Teismas atliko išnagrinėjęs atitinkamas taisykles pagal minėtus kriterijus, Teisingumo Teismas nusprendė, jog Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai konstatavo, kad šios taisyklės įrodomuoju būdu nepateisinamos jokių konkrečių tikslu ir kad jomis ISU suteikiama diskrecija priimti sprendimą dėl varžybų projektų, kuriems vykdyti turi būti gautas jos leidimas, nesant skaidrių, objektyvių, nediskriminacinių, taigi ir galimų patikrinti, leidimų išdavimo kriterijų. Bendrasis Teismas taip pat teisingai nusprendė, kad sankcijoms, kurias ISU gali skirti sportininkams, dalyvaujantiems varžybose, kurioms rengti nebuvo gauta jos išankstinio leidimo, nebuvo taikomi kriterijai, leidžiantys užtikrinti tų sankcijų objektyvumą ir proporcingumą.

Tokiomis aplinkybėmis aišku, kad minėtomis taisyklėmis, jeigu ne sudaromos sąlygos išstumti iš rinkos bet kurią konkuruojančią įmonę, net ir tiek pat produktyvią, tai bent jau alternatyvių arba naujų varžybų kūrimas ar komercinis naudojimas apriojamas forma ar turiniu. Be to, taip dėl šių taisyklių iš sportininkų gali būti atimta bet kokia galimybė dalyvauti šiose varžybose, net jeigu jos galėtų juos dominti, pavyzdžiui, dėl savo naujoviško formato, kartu laikantis visų principų, vertybių ir taisyklių, kuriais grindžiama atitinkama sporto šaka. Galiausiai dėl jų iš žiūrovų ir televizijos žiūrovų gali būti atimta bet kokia galimybė stebėti tas varžybas ar jų transliaciją. Taigi Bendrasis Teismas nepadarė teisės ar faktinių aplinkybių teisinio kvalifikavimo klaidos, kai nusprendė, kad Komisija teisingai kvalifikavo išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisykles kaip veiksmus, kurių tikslas yra riboti konkurenciją, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį.

- **Dėl priešpriešinio apeliacinio skundo**

Nagrinėdamas priešpriešinį apeliacinį skundą Teisingumo Teismas vertino priekaištus, susijusius su motyvais, kuriais Bendrasis Teismas rėmėsi siekdamas paneigti Komisijos analizę dėl arbitražo taisyklių, t. y. jų pateisinimo tuo, kad egzistuoja su specifiniu sporto pobūdžiu susiję teisėti interesai, pripažinimą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia pabrėžė, kad nagrinėtos arbitražo taisyklės taikomos ginčams, galintiems kilti užsiimant sporto veikla kaip ekonomine veikla Sąjungos teritorijoje. Darytina išvada, kad šios taisyklės patenka į Sąjungos konkurencijos teisės taikymo sritį, todėl turi atitikti šią teisę, kiek jos įgyvendinamos teritorijoje, kuriai taikomos ESS ir SESV, neatsižvelgiant į jas priėmusių subjektų įsisteigimo vietą.

Be to, kadangi SESV 101 ir 102 straipsniai yra tiesioginio veikimo nuostatos, kuriomis teisės subjektams sukuriami teisių, kurias nacionaliniai teismai turi saugoti ir kurios priskiriamos Sąjungos viešosios tvarkos sričiai, Teisingumo Teismas, pripažindamas privačių asmenų galimybę perduoti savo ginčus arbitražo institucijai, kurios sprendimams gali būti taikoma ribota teisminė kontrolė, priminė, kad vis dėlto atliekant tokią teisminę kontrolę bet kuriuo atveju turi būti įmanoma išnagrinėti klausimą, ar šie arbitražo sprendimai atitinka tuos straipsnius. Toks reikalavimas juo labiau taikomas esant arbitražo mechanizmui, kurį vienas privatus asmuo nustato kitam asmeniui, siekdamas suteikti privalomą ir išimtinę jurisdikciją arbitražo teismui.

Iš tiesų, kadangi sporto asociacijų priimtomis taisyklėmis negali būti ribojamos pagal Sąjungos teisę privatiems asmenims suteiktos teisės ir laisvės, išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklėmis turi būti taikoma veiksminga teisminė kontrolė. Šis reikalavimas savaime reiškia, kad teismas, turintis jurisdikciją vykdyti arbitražo institucijos sprendimų kontrolę, gali patikrinti, ar tie sprendimai atitinka SESV 101 ir 102 straipsnius. Be to, tas teismas turi atitikti visus SESV 267 straipsnyje nustatytus reikalavimus, kad galėtų arba prireikus įvykdyti pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą, kai mano, kad jo sprendimas būtinas dėl Sąjungos teisės klausimo, kilusio jo nagrinėjamoje byloje.

Nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas pažymėjo, jog Bendrasis Teismas tik nediferencijuotai ir abstrakčiai konstatavo, kad arbitražo taisyklės „gali pateisinti su specifiniu sporto pobūdžiu susiję teisėti interesai“, nes pagal jas ginčų, susijusių su išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklių įgyvendinimu, kontrolę pavesta vykdyti „specializuotam teismui“. Taigi Bendrasis Teismas nesistengė įsitikinti, kad arbitražo taisyklės atitinka visus pirma nurodytus reikalavimus ir kad taip pagal jas gali būti atlikta veiksminga SESV 101 straipsnio laikymosi kontrolė, nors Komisija pagrįstai rėmėsi šiais reikalavimais, grįsdama išvadą, jog minėtomis taisyklėmis sustiprinamas ISU išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklių antikonkurencinis pobūdis. Tai darydamas Bendrasis Teismas padarė teisės klaidų.

Be to, Bendrasis Teismas padarė teisės klaidų, kai nusprendė, kad, nepaisant to, jog nėra veiksmingos teisminės kontrolės, buvo užtikrintas visiškas Sąjungos konkurencijos teisės veiksmingumas, atsižvelgiant į, viena vertus, tai, kad yra teisių gynimo priemonių, leidžiančių sprendimo atsisakyti suteikti leidimą varžyboms ar sprendimo dėl netinkamumo adresatams kompetentinguose nacionaliniuose teismuose prašyti atlyginti jiems dėl tokio sprendimo padarytą žalą, ir, kita vertus, galimybę pateikti skundą Komisijai ar nacionalinei konkurencijos institucijai. Iš tiesų šie mechanizmai gali papildyti tokią kontrolę, tačiau negali kompensuoti jos nebuvimo.

Taigi Teisingumo Teismas panaikino skundžiamą sprendimą, kiek juo iš dalies patenkinti ISU reikalavimai dėl panaikinimo.

- **Dėl ieškinio byloje T- 93/18**

Manydamas, kad, iš dalies panaikinus skundžiamą sprendimą, toje bylos stadijoje galima priimti sprendimą dėl likusios nagrinėti ieškinio dėl panaikinimo dalies, Teisingumo Teismas nusprendė pats

paskelbti galutinį sprendimą dėl šios dalies. Šiuo klausimu jis, be kita ko, priminė, jog nustačiusi kad pažeisti SESV 101 ar 102 straipsniai, Komisija turi įgaliojimus, priimdama sprendimą, įpareigoti atitinkamas įmones ar įmonių asociacijas nutraukti šį pažeidimą ir šiuo tikslu nustatyti joms bet kokią taisomąją priemonę, proporcingą įvykdytam pažeidimui ir būtiną pažeidimui veiksmingai nutraukti. Nagrinėtu atveju, atsižvelgdamas į pirma minėto veiksmingos teisminės kontrolės reikalavimo apimtį, Teisingumo Teismas nusprendė, jog Komisija pagrįstai konstatavo, kad arbitražo taisyklėmis sustiprinamas nurodytas pažeidimas, nes dėl jų sunkiau vykdyti Sporto arbitražo teismo sprendimų, paskelbtų po ISU sprendimų, priimtų naudojantis pagal išankstinių leidimų suteikimo ir tinkamumo taisyklės jai sutekta diskrecija, teisminę kontrolę Sąjungos konkurencijos teisės požiūriu. Be to, Komisija teisingai nurodė ISU ištaisyti šią padėtį.

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Royal Antwerp Football Club* (C-680/21, [EU:C:2023:1010](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Vidaus rinka – Tarptautinės ir nacionalinės sporto asociacijų nustatytas reglamentavimas – Profesionalus futbolas – Privatinės teisės subjektai, turintys reglamentavimo, kontrolės, sprendimų priėmimo ir sankcijų skyrimo įgaliojimus – Taisyklės, pagal kurias profesionalaus futbolo klubai privalo turėti minimalų skaičių vadinamųjų „vietoje parengtų“ žaidėjų – SESV 101 straipsnio 1 dalis – Įmonių asociacijų sprendimas, kuriuo daroma žala konkurencijai – Antikonkurencinio „tikslas“ ir „poveikio“ sąvokos – Išimtis pagal SESV 101 straipsnio 3 dalį – Sąlygos – SESV 45 straipsnis – Netiesioginė diskriminacija dėl pilietybės – Laisvo darbuotojų judėjimo suvaržymai – Pateisinimas – Sąlygos – Įrodinėjimo pareiga

Europos futbolo federacijų asociacija (UEFA) yra pagal Šveicarijos teisę įsteigta asociacija, kurios pagrindinės užduotys – stebėti ir kontroliuoti visų formų futbolo plėtrą Europos mastu. Ji vienija skirtingas Europos nacionalines futbolo asociacijas, atsakingas už futbolo organizavimą savo šalyje, įskaitant *Union royale belge des sociétés de football association ASBL* (URBSFA) Belgijoje. Kadangi tos asociacijos yra UEFA narės, jos privalo laikytis jos įstatų, reglamentų ir sprendimų bei užtikrinti, kad jų valstybėje jų laikytųsi toms asociacijoms pavaldžios profesionalų lygos, taip pat klubai ir žaidėjai.

2005 m. UEFA priėmė taisykles, kuriose numatyta, kad profesionalaus futbolo klubai, dalyvaujantys jos tarptautinėse tarpklubinėse futbolo varžybose, privalo į rungtynių protokolą įrašyti ne daugiau kaip 25 žaidėjus, iš kurių ne mažiau kaip 8 privalo būti „vietoje parengti žaidėjai“, apibrėžiami kaip žaidėjai, kurie, neatsižvelgiant į jų pilietybę, ne mažiau kaip trejus metus buvo rengiami jų klube arba kitame tai pačiai nacionalinei futbolo asociacijai priklausančiame klube (toliau – taisyklės dėl „vietoje parengtų žaidėjų“). Bent 4 iš šių 8 žaidėjų turi būti parengti juos įrašiusiame klube. 2011 m. URBSFA į savo reglamentą įtraukė taisykles dėl taisyklių dėl „vietoje parengtų žaidėjų“, apibrėžiamų kaip žaidėjai, kurie, neatsižvelgiant į jų pilietybę, ne mažiau kaip trejus metus buvo rengiami Belgijos klube.

UL yra futbolininkas, turintis trečiosios šalies ir Belgijos pilietybę. Jis užsiima profesine veikla Belgijoje, kur žaidė Belgijoje esančiame profesionalaus futbolo klube *Royal Antwerp*, paskui kitame Belgijos profesionalaus futbolo klube.

Nusprendė, kad taisyklės dėl „vietoje parengtų žaidėjų“ prieštarauja SESV nuostatoms, UL ir *Royal Antwerp* kreipėsi į *Cour Belge d'arbitrage pour le Sport* (CBAS) (Sporto arbitražo teismas, Belgija) su prašymu atlyginti tomis taisyklėmis padarytą žalą. Kadangi jų prašymus šis atmetė, UL ir *Royal Antwerp* kreipėsi į *tribunal de première instance francophone de Bruxelles* (prancūzų kalba bylas nagrinėjantis Briuselio pirmosios instancijos teismas, Belgija), t. y. į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, su ieškiniu dėl arbitražo sprendimo panaikinimo.

Tokiomis aplinkybėmis tas teismas nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą ir pateikti kelis prejudicinius klausimus, kuriais iš esmės siekė išsiaiškinti, ar UEFA ir URBSFA priimtose taisyklės dėl

„vietoje parengtų žaidėjų“ gali būti kvalifikuojamos kaip antikonkurencinis „įmonių susitarimas“, „įmonių asociacijos sprendimas“ arba „suderinti veiksmai“ pagal SESV 101 straipsnį. Jam taip pat kyla klausimas dėl URBSFA priimtų taisyklių suderinamumo su SESV 45 straipsnyje įtvirtinta darbuotojų judėjimo laisve.

Tą pačią dieną kaip ir kiti du sprendimai²⁴⁶ priimtame sprendime dėl Sąjungos ekonomikos teisės taikymo tarptautinių ar nacionalinių sporto federacijų nustatytoms taisyklėms Teisingumo Teismo didžioji kolegija išaiškino, kaip SESV 45 ir 101 straipsnius taikyti sporto federacijų priimtoms taisyklėms dėl komandų sudėties, žaidėjų dalyvavimo tose komandose, taip pat dėl jų rengimo.

Teisingumo Teismo vertinimas

Iš pradžių Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad taisyklės dėl „vietoje parengtų žaidėjų“ patenka į SESV 45 ir 101 straipsnių taikymo sritį. Šiuo klausimu jis priminė, kad dėl to, jog sporto veikla yra ūkinė veikla, ją reglamentuoja tokie veiklai taikomos Sąjungos teisės nuostatos, išskyrus kelias konkrečias taisykles, kurios, viena vertus, buvo priimtose išimtinai dėl neekonominių motyvų ir kurios, kita vertus, susijusios su klausimais, turinčiais reikšmės tik pačiam sportui. Tačiau pagrindinėje byloje aptariamoms taisyklėms, neatsižvelgiant į tai, ar jas nustatė UEFA, ar URBSFA, ta išimtis netaikoma. Iš tikrųjų jose reglamentuojama ūkinė veikla. Be to, nors tos taisyklės formaliai nereglamentuoja žaidėjų darbo sąlygų, jos turi būti laikomos turinčiomis tiesioginį poveikį tam darbui dėl to, kad pagal jas komandų, galinčių dalyvauti tarpklubinėse futbolo varžybose, sudėčiai, taip pat – dėl tos priežasties – pačių žaidėjų dalyvavimui tose varžybose taikomos tam tikros sąlygos, už kurių nesilaikymą skiriamos sankcijos.

Nagrinėdamas klausimą dėl išvadų, kurios gali būti padarytos pritaikius SESV 165 straipsnį, kuriame nustatyti tiek Sąjungos veiksams sporto srityje priskirti tikslai, tiek priemonės, kurių galima imtis siekiant įgyvendinti tuos tikslus, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ši nuostata nėra speciali taisyklė, pagal kurią sportui visiškai arba iš dalies netaikomos kitos Sąjungos pirminės teisės nuostatos, kurios jam gali būti taikomos, arba pagal kurią reikalaujama taikant tas nuostatas taikyti jam specialų požiūrį. Beje, jis primena, kad į nepaneigiamas sporto veiklą apibūdinančias ypatingas savybes gali būti atsižvelgiama kaip ir į kitus aspektus, jeigu jos turi reikšmės taikant SESV 45 ir 101 straipsnius, net jeigu į jas gali būti atsižvelgta tik laikantis kiekvienoje iš tų nuostatų nustatytų sąlygų ir taikymo kriterijų.

Atsižvelgdamas į šias pastabas Teisingumo Teismas pirmame etape išnagrinėjo klausimą, ar UEFA ir URBSFA taisyklės dėl „vietoje parengtų žaidėjų“ yra suderinamos su SESV 101 SESV straipsniu.

Dėl šio aspekto jis iš pradžių pažymėjo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos taisyklės turi būti kvalifikuojamos kaip „įmonių asociacijos sprendimas“, nes, viena vertus, jas priėmė UEFA ir URBSFA, kurios yra įmonių asociacijos, ir, kita vertus, tos taisyklės turi tiesioginę įtaką jų tiesioginėmis ar netiesioginėmis narėmis esančių įmonių ūkinės veiklos vykdymo sąlygoms.

Paskui dėl klausimo, ar tomis taisyklėmis siekiama antikonkurencinio tikslo, Teisingumo Teismas pažymėjo, pirma, kad, sprendžiant iš turinio, atrodo, kad pagal jas šių asociacijų rengiamose tarpklubinėse futbolo varžybose dalyvaujantiems profesionalaus futbolo klubams nustatytas reikalavimas į rungtynių protokolą įrašyti minimalų „vietoje parengtų žaidėjų“ skaičių, už kurio nesilaikymą skiriamos sankcijos. Galima sakyti, kad taip tomis taisyklėmis dėl paties jų pobūdžio ribojama tų klubų turima galimybė į minėtą protokolą įtraukti žaidėjus, neatitinkančius tokių

²⁴⁶ 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *International Skating Union / Komisija* (C-124/21, [EU:C:2023:1012](#)) ir 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *European Superleague Company* (C-333/21, [EU:C:2023:1011](#)).

reikalavimų. Antra, dėl tų taisyklių ekonominio ir teisinio konteksto pažymėtina, kad atsižvelgiant į profesionalaus futbolo ypatumus, būtent į jo socialinę ir kultūrinę svarbą bei reikšmę žiniasklaidai, taip pat į aplinkybę, kad ši sporto šaka grindžiama atvirumu ir sporto pasiekimais, tokios asociacijos, kaip UEFA ir URBSFA, gali teisėtai priimti taisykles dėl, be kita ko, tos sporto šakos varžybų organizavimo, tinkamos jų eigos ir sportininkų dalyvavimo jose ir, konkrečiai kalbant, nustatyti sąlygas, kuriomis profesionalaus futbolo klubai gali komplektuoti komandas, dalyvaujančias tarpklubinėse varžybose tų asociacijų teritorinėje jurisdikcijoje. Trečia, dėl tikslo, kurio siekiama pagrindinėje byloje nagrinėjamomis taisyklėmis, pažymėtina, kad galima sakyti, kad jomis ribojamas arba kontroliuojamas vienas iš pagrindinių konkurencijos parametrų, t. y. talentingų žaidėjų, galinčių sudaryti sąlygas jų komandai laimėti rungtynes prieš kitą komandą, įdarbinimas neatsižvelgiant į klubą ir vietą, kur jie buvo parengti. Šis ribojimas gali daryti poveikį galimai klubų konkurencijai ne tik „pradinės grandies arba tiekimo rinkoje“, kuri ekonominiu požiūriu reiškia žaidėjų įdarbinimo rinką, bet ir „galutinės grandies rinkoje“, kuri tuo pačiu požiūriu reiškia tarpklubines futbolo varžybas.

Vis dėlto būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į šiuos išaiškinimus ir į visus šalių pateiktus argumentus ir įrodymus, turės nustatyti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamos taisyklės dėl paties jų pobūdžio yra pakankamai žalingos konkurencijai, kad jas būtų galima laikyti turinčiomis „tikslą“ riboti konkurenciją. Jei atsakymas į šį klausimą bus neigiamas, tas teismas turės nustatyti, ar aptariamoms taisyklėms gali būti laikomos turinčiomis faktinį ar galimą poveikį riboti konkurenciją nagrinėjamoje rinkoje.

Galiausiai dėl klausimo, ar tos taisyklės gali būti pateisinamos arba ar joms gali būti taikoma išimtis, Teisingumo Teismas priminė, pirma, kad tam tikriems konkrečioms veiksams, kaip antai asociacijos priimtoms etikos ar deontologijos taisyklėms, gali būti netaikomas SESV 101 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas, nors neatsiejamas jų poveikis yra konkurencijos ribojimas, jeigu jos pateisinamos teisėtų bendrojo intereso tikslų, kurie savaime neprieštarauja konkurencijai, siekimu, o tuo tikslu įgyvendintų priemonių proporcingumas yra tinkamai įrodytas.

Jis vis dėlto pažymi, kad ta jurisprudencija neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai esama veiksmų, kurie yra tokie žalingi, kad galima pagrįstai nuspręsti, jog pats jų „tikslas“ yra trukdyti, riboti ar iškraipyti konkurenciją, neužkertant kelio galbūt taikyti SESV 101 straipsnio 3 dalyje nustatytą išimtį, jei tenkinamos tuo tikslu reikalaujamos sąlygos, o tai privalo įrodyti tokia išimtimi besiremianti šalis.

Dėl tos išimties Teisingumo Teismas priminė: kad, norint ją remtis, turi būti pakankamai įtikima, kad nagrinėjamais veiksmais galima pasiekti didesnį produktyvumą ir kad dėl to produktyvumo gautos naudos sąžininga dalis bus skirta naudotojams, nenustatant ribojimų, kurie nebūtini tam produktyvumui pasiekti, ir nepanaikinant bet kokios veiksmingos konkurencijos dėl esminės aptariamų prekių ar paslaugų dalies. Jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nuspręstų, kad taisyklėmis dėl vietoje parengtų žaidėjų siekiama tikslo ar poveikio riboti konkurenciją, jis turėtų įvertinti, ar tos sąlygos šiuo atveju tenkinamos.

Antrajame etape dėl klausimo, ar URBSFA taisyklės dėl „vietoje parengtų žaidėjų“ neprieštarauja SESV 45 straipsniui, Teisingumo Teismas konstatavo, kad tos taisyklės iš pirmo žvilgsnio pažeidžia darbuotojų judėjimo laisvę. Iš tiesų jos grindžiamos „nacionaliniu“ ryšiu dėl to, kad, viena vertus, jose „vietoje parengti žaidėjai“ apibrėžiami kaip žaidėjai, kurie buvo parengti „belgiškame“ klube. Kita vertus, URBSFA organizuojamose tarpklubinėse futbolo varžybose pageidaujantiems dalyvauti profesionalaus futbolo klubams tose taisyklėse nustatytas reikalavimas į žaidėjų sąrašą įtraukti ir į rungtynių protokolą įrašyti minimalų skaičių žaidėjų, atitinkančių sąlygas, kurias jie turi tenkinti, kad būtų tokiais laikomi. Tuo remiantis darytina išvada, kad tos taisyklės gali į nepalankią padėtį pastatyti profesionalaus futbolo žaidėjus, kurie pageidauja vykdyti ūkinę veiklą valstybės narės, t. y. Belgijos, kuri nėra jų kilmės valstybė narė, teritorijoje ir kurie neatitinka tose taisyklėse nustatytų reikalavimų. Taigi, tos taisyklės gali netiesiogiai diskriminuoti kitų valstybių narių kilmės žaidėjus, nes jos gali veikti iš esmės pastarųjų nenaudai.

Dėl to, ar egzistuoja galimas pateisinimas, Teisingumo Teismas priminė, kad ne valstybės kilmės priemonės gali būti leidžiamos, net jeigu jomis varžoma SESV įtvirtinta judėjimo laisvė, jei tenkinamos dvi kumuliacinės sąlygos, o tai turi įrodyti tų priemonių rengėjas. Pirma, tų priemonių priėmimu turi būti siekiama su Sutartimi suderinamo, taigi ir kito, nei išimtinai ekonominio, teisėto bendrojo intereso tikslo, ir, antra, tos priemonės turi nepažeisti proporcingumo principo, o tai reiškia, kad jos turi būti tinkamos užtikrinti to tikslo įgyvendinimą ir kad jomis nebūtų siekiama daugiau, nei reikalinga jam įgyvendinti.

Nagrinėjamu atveju tikslas skatinti įdarbinti ir parengti jaunus profesionalaus futbolo žaidėjus yra toks teisėtas bendrojo intereso tikslas. Dėl šių taisyklių tinkamumo įgyvendinti tą tikslą nustatyta, kad jis turi būti vertinamas atsižvelgiant būtent į tai, kad pagal tas taisykles bet kuriame nacionalinei futbolo asociacijai priklausančiame klube parengti jauni žaidėjai yra traktuojami vienodai, todėl tokios taisyklės gali tam tikriems klubams, ypač turintiems didelių finansinius išteklius, nebūti reali ir reikšminga paskata įdarbinti jaunus žaidėjus su tikslu patiems juos parengti. Atvirkščiai, tokia įdarbinimo ir rengimo politika yra traktuojama taip pat, kaip bet kurio kito tai asociacijai irgi priklausančio klubo parengtų jaunų žaidėjų įdarbinimas, neatsižvelgiant į to kito klubo vietą tos asociacijos teritorinėje jurisdikcijoje. Tačiau būtent vietos investicijos į jaunų žaidėjų rengimą, ypač kai tie žaidėjai rengiami mažuose klubuose, jei reikia, bendradarbiaujant su kitais to paties regiono klubais, galbūt tarpvalstybiniu mastu, prisideda prie socialinės ir edukacinės sporto funkcijos vykdymo.

Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas priminė, kad tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis šalių pateiktais argumentais ir įrodymais, privalės galutinai įvertinti, ar URBSFA taisyklės atitinka pirma nurodytas sąlygas.

2. Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis)²⁴⁷

2023 m. sausio 19 d. Sprendimas *Unilever Italia Mkt. Operations* (C-680/20, [EU:C:2023:33](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – SESV 102 straipsnis – Dominuojanti padėtis – Gamintojo platintojų veiksmų priskyrimas gamintojui – Sutartinių santykių tarp gamintojo ir platintojų buvimas – Sąvoka „ekonominis vienetas“ – Taikymo sritis – Piktnaudžiavimas – Išimtinių teisių sąlyga – Būtinumas įrodyti poveikį rinkoje

2017 m. spalio 31 d. sprendimu Konkurencijos ir rinkos priežiūros institucija (toliau – AGCM)²⁴⁸ konstatavo, kad *Unilever Italia Mkt. Operations Srl* (toliau – *Unilever*) piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi Italijos fasuotų ledų, skirtų vartoti „išorėje“, t. y. ne vartotojų namuose, o įvairiose prekybos vietose, rinkoje.

Unilever priskiriamą piktnaudžiavimą lėmė ne šios bendrovės, o nepriklausomų jos prekių platintojų, kurie tų prekybos vietų valdytojams nustatė išimtinių teisių sąlygas, veiksmai. AGCM, be kita ko, manė,

²⁴⁷ Šioje dalyje reikia nurodyti ir šį sprendimą: 2023 m. liepos 4 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Meta Platforms ir kt. (Bendrosios naudojimosi socialiniu tinklu sąlygos)* (C-252/21, [EU:C:2023:537](#)), pateiktas I.4 dalyje „Asmens duomenų apsauga“.

²⁴⁸ *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato* (Konkurencijos ir rinkos priežiūros institucija, Italija).

kad veiksmai, dėl kurių ji atliko tyrimą, pašalino arba bent jau apribojo konkuruojančių ūkinės veiklos vykdytojų galimybę konkuruoti jų prekių pranašumais.

Ji nusprendė, kad nėra būtina nagrinėti *Unilever* ekonominių studijų, turinčių įrodyti, jog aptariamais veiksmais negali lemti bent jau tokių pat produktyvių jos konkurentų išstūmimo iš rinkos, ir motyvavo tuo, kad tokios studijos neturi reikšmės, kai egzistuoja išimtinių teisių sąlygos, nes, jei dominuojančią padėtį užimanti įmonė naudoja tokias sąlygas, to pakanka, kad būtų galima konstatuoti piktnaudžiavimą tokia padėtimi.

AGCM skyrė *Unilever* 60 668 580 eurų baudą už piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi pažeidžiant SESV 102 straipsnį.

Pirmosios instancijos teismas atmetė visą *Unilever* ieškinį dėl šio sprendimo.

Gavusi apeliacinį skundą *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija) pateikė Teisingumo Teismui prejudicinius klausimus dėl Sąjungos konkurencijos teisės aiškinimo ir taikymo atsižvelgiant į AGCM sprendimą.

Savo sprendime Teisingumo Teismas patikslino SESV 102 straipsnyje įtvirtinto draudimo piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi įgyvendinimo taisyklės, kai dominuojančią padėtį užimančios įmonės platinimo tinklas yra organizuotas tik sutarčių pagrindu, ir atsižvelgdamas į tai apibrėžė nacionalinei konkurencijos institucijai tenkančią įrodinėjimo pareigą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas nusprendė, kad dominuojančią padėtį užimančio gamintojo, kaip antai *Unilever*, platinimo tinklui priklausančių platintojų veiksmai gali būti priskirti gamintojui pagal SESV 102 straipsnį, jeigu nustatoma, kad šiuos veiksmus platintojai atliko ne savarankiškai, o jie yra gamintojo vienašališkai nustatytos ir platintojų įgyvendinamos politikos dalis.

Tokiu atveju platintojai, taigi, ir platinimo tinklas, kurį jie sudaro su dominuojančia padėtį užimančia įmone, turi būti laikomi paprasčiausiai tos įmonės prekybos politikos teritorinio suskirstymo priemone, vadinasi, ir priemone, kuria prireikus buvo įgyvendinami nagrinėjami konkurentų išstūmimo iš rinkos veiksmai.

Taip yra, be kita ko, tuo atveju, kai, kaip šioje byloje, dominuojančią padėtį užimančio gamintojo platintojai privalo priversti prekybos vietų valdytojus pasirašyti gamintojo tipines sutartis, kuriose numatytos išimtinių teisių sąlygos jo prekių naudai.

Teisingumo Teismas taip pat atsakė į klausimą, ar taikant SESV 102 straipsnį tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kompetentinga konkurencijos institucija turi įrodyti, kad platinimo sutartyse esančios išimtinių teisių sąlygos gali iš rinkos pašalinti tokius pat produktyvius konkurentus kaip dominuojančią padėtį užimanti įmonė, ir ar ši institucija turi išsamiai išnagrinėti tos įmonės pateiktas ekonomines analizes, pavyzdžiui, kai jos yra grindžiamos vadinamuoju „taip pat produktyvaus konkurento“ testu.

Teisingumo Teismas priminė, kad piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi gali būti nustatytas, be kita ko, tada, kai inkriminuojamas elgesys turėjo išstūmimo iš rinkos poveikį sąnaudų struktūros, inovacinio pajėgumo ar kokybės požiūriu tokiems pat produktyviems konkurentams kaip ir tokius veiksmus atlikęs subjektas arba kai tokie veiksmai grindžiami kitų priemonių nei tos, kurios priskiriamos „normaliai“, t.y. pranašumais grindžiamai konkurencijai, naudojimu. Paprastai konkurencijos institucijos turi įrodyti, kad elgesiu piktnaudžiaujama, atsižvelgdamas į visas su nagrinėjamu elgesiu susijusias reikšmingas faktines aplinkybes, o tai apima ir tas aplinkybes, kurias atskleidžia dominuojančią padėtį užimančios įmonės besiginant pateikti įrodymai.

Žinoma, kad įrodytų, jog elgesiu buvo piktnaudžiaujama, konkurencijos institucija nebūtinai turi įrodyti, kad jis iš tikrųjų turėjo antikonkurencinį poveikį. Vadinasi, konkurencijos institucija gali konstatuoti SESV 102 straipsnio pažeidimą įrodžiusi, kad tam tikro elgesio įgyvendinimo laikotarpiu, atsižvelgus į tos bylos aplinkybes, jis galėjo riboti konkurenciją pranašumais, nepaisant to, kad jis neturėjo poveikio. Vis dėlto toks pažeidimas turi būti pagrįstas akivaizdžiais įrodymais, konstatuojančiais ne vien hipotezę, bet ir faktinį tam tikrų veiksmų galėjimą daryti tokį poveikį, o kilus abejonių dėl jų galimybės daryti tokį poveikį, ši abejonė turi veikti įmonės naudai.

Nors vertindama įmonės elgesio galimybę riboti konkurenciją konkurencijos institucija gali remtis empirinėmis ar elgsenos studijomis patvirtintais ekonomikos mokslo tyrimais, siekiant nustatyti, ar remiantis tais tyrimais turi būti laikoma, kad nagrinėjamas elgesys turėjo galimybių išstumti konkurentus iš rinkos, reikia atsižvelgti ir į kitas bylos aplinkybes, kaip antai tokio įmonės elgesio rinkoje mastą, žaliavų tiekėjams tenkančius pajėgumų apribojimus arba į tai, kad dominuojančią padėtį užimanti įmonė yra neišvengiama partnerė bent jau dalies paklausos atžvilgiu.

Šiomis aplinkybėmis konkrečiai dėl išimtinių teisių sąlygų naudojimo iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad sutarties sąlygos, kuriomis kontrahentai įsipareigoja patenkinti visą ar didžiąją dalį savo poreikių, pirkdami prekes ar paslaugas iš dominuojančią padėtį užimančios įmonės, net jeigu jose nenumatytos nuolaidos, pagal savo pobūdį sudaro piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi ir kad tas pats pasakytina apie tokios įmonės suteiktas lojalumo nuolaidas.

Vis dėlto Sprendime *Intel*²⁴⁹ Teisingumo Teismas patikslino šią jurisprudenciją ir pažymėjo, pirma, kad, kai dominuojančią padėtį užimanti įmonė per administracinę procedūrą teigia, kad jos elgesys negalėjo daryti inkriminuojamo išstūmimo poveikio, ir pateikia įrodymų savo teiginiams pagrįsti, konkurencijos institucija, be kita ko, turi įvertinti, ar gali egzistuoti strategija, pagal kurią siekiama išstumti bent jau tokius pat produktyvius kaip dominuojančią padėtį užimanti įmonė konkurentus.

Antra, Teisingumo Teismas pridūrė, kad išstūmimo galimybės nagrinėjimas taip pat svarbus vertinant klausimą, ar nuolaidų sistema, kuriai iš principo taikomas SESV 102 straipsnyje nustatytas draudimas, gali būti objektyviai pateisinama. Be to, konkurentų išstūmimo poveikį, kurį daro nuolaidų sistema ir kuris yra nepalankus konkurencijai, gali kompensuoti ar net viršyti efektyvumo nauda, kuri suteikiama vartotojui. Toks konkurencijai palankaus ir nepalankaus ginčijamų veiksmų poveikio pasvėrimas gali būti atliktas tik išanalizavus bent jau tokių pačių produktyvių kaip dominuojančią padėtį užimanti įmonė konkurentų išstūmimo galimybę, kuri būdinga aptariamiems veiksams.

Šis Sprendime *Intel* pateiktas patikslinimas dėl nuolaidų sistemų turi būti suprantamas kaip taikytinas ir išimtinių teisių sąlygoms.

Darytina išvada, kad, viena vertus, kai konkurencijos institucija įtaria, kad įmonė pažeidė SESV 102 straipsnį, taikydama tokias sąlygas, o ši per procedūrą ginčija, kad tos sąlygos realiai gali išstumti iš rinkos tokius pat produktyvius konkurentus, pažeidimo apibrėžimo etape remdamasi pagrindžiančiais įrodymais ta institucija turi įsitikinti, kad, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, tos sąlygos tikrai galėjo išstumti iš rinkos tokius pat produktyvius konkurentus kaip ta įmonė.

Kita vertus, šią procedūrą pradėjusi konkurencijos institucija taip pat privalo konkrečiai įvertinti, ar šios sąlygos gali riboti konkurenciją, kai per administracinę procedūrą įtariama įmonė tvirtina, kad yra jo pateisinimų.

²⁴⁹ 2017 m. rugsėjo 6 d. Sprendimas *Intel / Komisija* (C- 413/14 P, [EU:C:2017:632](#), 138 punktą, toliau – Sprendimas *Intel*).

Bet kuriuo atveju, jei per procedūrą pateikiami įrodymai, galintys įrodyti, jog tokios sąlygos negali turėti ribojamojo poveikio, konkurencijos institucija privalo juos išnagrinėti.

Vadinasi, kai dominuojančią padėtį užimanti įmonė pateikia ekonominę studiją, siekdama įrodyti, kad veiksmai, kuriais ji kaltinama, negalėjo išstumti konkurentų, kompetentinga konkurencijos institucija negali atmesti tokios studijos svarbos, nenurodydama priežasčių, dėl kurių mano, kad ji nepadedą įrodyti, jog veiksmai, dėl kurių įmonė kaltinama, negali padaryti žalos veiksmingai konkurencijai atitinkamoje rinkoje, ir nesuteikdama įmonei galimybės nuspręsti, kokius pateikti įrodymus, kurie galėtų pakeisti tą studiją.

Kadangi prašyme priimti prejudicinį sprendimą nacionalinis teismas aiškiai mini „tokio pat produktyvaus konkurento“ testą, Teisingumo Teismas galiausiai pažymi, kad toks testas yra tik vienas iš metodų, leidžiančių įvertinti, ar veiksmai gali turėti išstūmimo iš rinkos poveikį. Taigi, konkurencijos institucijos negali turėti teisinės pareigos taikyti šį testą, kad konstatuotų, jog veiksmas piktnaudžiaujama. Vis dėlto, jei atitinkama įmonė tokio pobūdžio testo rezultatus pateikia per administracinę procedūrą, konkurencijos institucija privalo išnagrinėti jų įrodomąją galią.

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *European Superleague Company* (C-333/21, [EU:C:2023:1011](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencija – Vidaus rinka – Tarptautinių sporto asociacijų nustatyti nuostatai – Profesionalus futbolas – Privatinės teisės subjektai, turintys teisę reglamentuoti, kontroliuoti, priimti sprendimus ir skirti sankcijas – Išankstinio leidimo rengti varžybas, futbolo klubų ir žaidėjų dalyvavimo tose varžybose, taip pat su tomis varžybomis susijusių komercinių ir žiniasklaidos teisių eksploatavimo taisyklės – Lygiagretus ekonominės veiklos vykdymas – Varžybų organizavimas ir komercinis eksploatavimas – Atitinkamų komercinių ir žiniasklaidos teisių eksploatavimo taisyklės – SESV 101 straipsnio 1 dalis – Įmonių asociacijų sprendimas, kuriuo daroma žala konkurencijai – Antikonkurencinio „tikslas“ ir „poveikio“ sąvokos – Išimtis pagal SESV 101 straipsnio 3 dalį – Sąlygos – SESV 102 straipsnis – Piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi – Pateisinimas – Sąlygos – SESV 56 straipsnis – Laisvės teikti paslaugas suvaržymai – Pateisinimas – Sąlygos – Įrodinėjimo pareiga

Tarptautinė futbolo asociacijų federacija (FIFA) yra pagal Šveicarijos teisę įsteigta asociacija, kurios tikslas, be kita ko, nustatyti taisykles ir nuostatas, reglamentuojančias futbolą ir su juo susijusius klausimus, taip pat pasaulio lygiu kontroliuoti visų formų futbolą ir organizuoti savo tarptautines varžybas. FIFA sudaro nacionalinės futbolo asociacijos, kurios yra jos pripažįstamų šešių žemyninių konfederacijų narės; viena iš tų konfederacijų yra pagal Šveicarijos teisę įsteigta Europos futbolo federacijų asociacija (UEFA), kurios pagrindinės užduotys yra stebėti ir kontroliuoti visų formų futbolo plėtrą Europos mastu. Kaip FIFA ir UEFA narės, šios nacionalinės asociacijos privalo, be kita ko, prižiūrėti, kad jų pačių nariai ar joms priklausančios nariai laikytųsi FIFA ir UEFA įstatų, reglamentų, direktyvų ir sprendimų, taip pat užtikrinti, kad jų nepažeidintų visi su futbolu susiję subjektai, konkrečiai – profesionalų lygos, klubai ir žaidėjai.

Remiantis atitinkamai FIFA ir UEFA įstatais, šios asociacijos turi įgaliojimus suteikti leidimą rengti tarptautines profesionalaus futbolo varžybas, būtent nacionalinei asociacijai priklausančių futbolo klubų varžybas (arba „tarpklubines futbolo varžybas“). Jos taip pat gali organizuoti tokias varžybas ir eksploatuoti įvairias su jomis susijusias teises.

European Superleague Company, SL (toliau – ESLC) yra pagal Ispanijos teisę įsteigta bendrovė, kurią sudaro keli profesionalaus futbolo klubai, o jos tikslas – organizuoti naujas metines Europos tarpklubines futbolo varžybas, vadinamas *Superleague*.

Projekto rengėjus įpareigojančiame akcininkų ir investicijų pakte nustatyta, kad *Superleague* įkuriama su sąlyga, kad FIFA ir UEFA ją pripažins kaip naujas su jų įstatais suderinamas varžybas.

Paskelbus apie *Superleague* sukūrimą, 2021 m. sausio 21 d. FIFA ir UEFA išplatino bendrą pareiškimą, jame atsisakė pripažinti šias naujas varžybas ir įspėjo, kad bet kuris jose dalyvaujantis žaidėjas ar klubas bus pašalintas iš FIFA ir UEFA organizuojamų varžybų. Kitame pranešime UEFA ir kelios nacionalinės asociacijos priminė galimybę taikyti drausmines priemones *Superleague* dalyviams, būtent pašalinti juos iš tam tikrų didžiųjų Europos ir pasaulio varžybų.

Tokiomis aplinkybėmis ESLC kreipėsi į *Juzgado de lo Mercantil n o 17 de Madrid* (Madrido komercinių bylų teismas Nr. 17, Ispanija) su ieškiniu, juo iš esmės paprašė konstatuoti, jog tokie pranešimai ir veiksmai, kuriais FIFA, UEFA ir jos narėmis esančios nacionalinės asociacijos gali juos įgyvendinti, yra neteisėti ir žalingi.

Pasak to teismo, FIFA ir UEFA užima monopolinę padėtį ar bent dominuoja tarptautinių tarpklubinių futbolo varžybų organizavimo ir komercinio eksploatavimo, taip pat įvairių su jomis susijusių teisių eksploatavimo rinkoje. Tokiomis aplinkybėmis jam kyla klausimas dėl tam tikrų FIFA ir UEFA įstatų nuostatų suderinamumo su Sąjungos teise, būtent su SESV 101 ir 102 straipsniais, taip pat su nuostatomis dėl įvairių SESV įtvirtintų pagrindinių laisvių.

Tą pačią dieną kaip ir kiti du sprendimai²⁵⁰ priimta sprendime dėl Sąjungos ekonomikos teisės taikymo tarptautinių ar nacionalinių sporto federacijų nustatytoms taisyklėms Teisingumo Teismo didžioji kolegija patikslino sąlygas, kuriomis FIFA ir UEFA nustatytos taisyklės dėl, viena vertus, išankstinio leidimo rengti tarptautines tarpklubines futbolo varžybas, futbolo klubų ir žaidėjų dalyvavimo jose, taip pat dėl kartu su tomis taisyklėmis nustatytų sankcijų, ir, kita vertus, dėl įvairių su tomis varžybomis susijusių teisių eksploatavimo, gali būti laikomos piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, kaip tai suprantama pagal SESV 102 straipsnį, taip pat antikonkurenciniu karteliu, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnį. Jis taip pat priėmė sprendimą dėl taisyklių dėl išankstinio leidimo, dalyvavimo ir sankcijų skyrimo suderinamumo su SESV 56 straipsnyje įtvirtintu laisvu paslaugų teikimu.

Teisingumo Teismo vertinimas

Iš pradžių Teisingumo Teismas suformulavo tris grupes pastabų.

Pirmiausia jis pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo pateikti klausimai išimtinai susiję FIFA ir UEFA priimtomis taisyklėmis dėl, viena vertus, išankstinio leidimo rengti tarptautines tarpklubines futbolo varžybas ir profesionalaus futbolo klubų bei jų žaidėjų dalyvavimo jose, ir, kita vertus, įvairių su tomis varžybomis susijusių teisių eksploatavimo. Taigi Teisingumo Teismas neturi priimti sprendimo nei dėl paties FIFA ir UEFA egzistavimo, nei dėl kitų šių dviejų federacijų priimtų taisyklių pagrįstumo, nei galiausiai dėl paties *Superleague* projekto egzistavimo arba savybių, atsižvelgiant tiek į konkurencijos taisykles, tiek į SESV įtvirtintas ekonomines laisves.

Paskui Teisingumo Teismas pažymėjo, kad visos taisyklės, dėl kurių jam pateikti klausimai, susijusios su SESV konkurencijos teisės nuostatų, taip pat su judėjimo laisvėmis susijusių nuostatų taikymo sritimi. Šiuo klausimu jis priminė, kad dėl to, jog sporto veikla yra ūkinė veikla, ją reglamentuoja tokiai veiklai taikomos Sąjungos teisės nuostatos, išskyrus kelias konkrečias taisykles, priimtas išimtinai dėl

²⁵⁰ 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *International Skating Union / Komisija* (C-124/21 P, [EU:C:2023:1012](#)) ir 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Royal Antwerp Football Club* (C-680/21, [EU:C:2023:1010](#)).

neekonominių motyvų ir kurios susijusios su klausimais, turinčiais reikšmės tik pačiam sportui. Tačiau aptariamoms taisyklėms, neatsižvelgiant į tai, ar jas nustatė FIFA, ar UEFA, ši išimtis netaikoma, nes jos susijusios su futbolo veikla kaip ekonomine veikla.

Galiausiai dėl išvadų, kurios gali būti padarytos pritaikius SESV 165 straipsnį, kuriame nustatyti tiek Sąjungos veiksams sporto srityje priskirti tikslai, tiek priemonės, kurių galima imtis siekiant įgyvendinti tuos tikslus, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ši nuostata nėra speciali taisyklė, pagal kurią sportui visiškai arba iš dalies netaikomos kitos Sąjungos pirminės teisės nuostatos, kurios jam gali būti taikomos, arba pagal kurią reikalaujama taikant tas nuostatas taikyti jam specialų požiūrį. Beje, jis priminė, kad į nepaneigiamas sporto veiklą apibūdinančias ypatingas savybes gali būti atsižvelgiama kaip ir į kitus aspektus, jeigu jos turi reikšmės taikant SESV nuostatas dėl konkurencijos teisės ir judėjimo laisvių, net jeigu į jas gali būti atsižvelgta tik laikantis kiekvienoje iš tų nuostatų nustatytų sąlygų ir taikymo kriterijų.

Atsižvelgęs į šias pastabas ir pažymėjęs, kad FIFA ir UEFA turi būti kvalifikuojamos kaip „įmonės“ pagal Sąjungos konkurencijos teisę, nes jos vykdo tokią ūkinę veiklą, kaip futbolo varžybų organizavimas ir su jomis susijusių teisių eksploatavimas, Teisingumo Teismas išnagrinėjo, pirma, klausimą, ar FIFA ir UEFA nustatytos taisyklės dėl išankstinio leidimo rengti tarpklubines futbolo varžybas ir dėl dalyvavimo jose, už tai skiriant sankcijas, gali būti laikomos, viena vertus, piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, kaip tai suprantama pagal SESV 102 straipsnį, ir, kita vertus, antikonkurenciniu karteliu, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nurodė, kad profesionalaus futbolo savybės, būtent jo socialinė ir kultūrinė reikšmė, svarba žiniasklaidai, taip pat faktas, kad šis sportas grindžiamas atvirumu ir sporto pasiekimais, suteikia galimybę pripažinti, kad yra teisėta tarptautines tarpklubines futbolo varžybas organizuoti ir vykdyti nustačius bendras taisykles, kuriomis užtikrinamas varžybų vientisumas ir koordinavimas pagal bendrą kalendorių, taip pat skatinti lygiomis galimybėmis ir pasiekimais grindžiamų sporto varžybų rengimą. Be to, yra teisėta užtikrinti, kad šių taisyklių būtų laikomasi, nustačius tokias taisykles, kokias nustatė FIFA ir UEFA dėl išankstinio leidimo organizuoti tokias varžybas ir dėl klubų bei žaidėjų dalyvavimo jose. Tuo remiantis darytina išvada, kad konkrečiu profesionalaus futbolo ir su ta sporto veikla susijusios ūkinės veiklos atveju nei tų taisyklių priėmimas, nei jų įgyvendinimas iš principo ir apskritai negali būti laikomas „piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi“, kaip tai suprantama pagal SESV 102 straipsnį. Tas pats taikoma kartu su tomis taisyklėmis nustatytoms sankcijoms, nes tokios sankcijos iš principo yra teisėtos siekiant užtikrinti tų taisyklių veiksmingumą.

Atvirkščiai, nė viena iš tų savybių negali leisti pripažinti, kad taisyklių ir kartu su jomis nustatytų sankcijų, kurių nereglamentuoja materialūs kriterijai ir taikymo tvarka, galintys užtikrinti jų skaidrumą, objektyvumą, nediskriminuojamąjį pobūdį ir proporcingumą, priėmimas ir taikymas yra teisėti. Kalbant konkrečiau, reikia, kad prieš bet kokį tų taisyklių įgyvendinimą tie kriterijai ir sąlygos būtų nustatyti pasiekiamą forma. Be to, kad tie kriterijai ir sąlygos galėtų būti laikomi nediskriminuojančiais, pagal tuos kriterijus ir tvarką trečiųjų varžybų organizavimui ir komerciniam eksploatavimui, taip pat klubų ir žaidėjų dalyvavimui jose neturi būti taikomi reikalavimai, kurie arba skirtųsi nuo reikalavimų, taikomų sprendimus priimančio subjekto organizuojamoms ir komerciškai eksploatuojamoms varžyboms, arba būtų tokie patys ar panašūs, tačiau kuriuos praktiškai įvykdyti būtų neįmanoma arba pernelyg sunku įmonei, neturinčiai tokio paties asociacijos statuso arba tokių pačių įgaliojimų kaip tas subjektas, ir dėl tos priežasties esančiai kitokioje padėtyje nei jis. Galiausiai tam, kad kartu su tomis taisyklėmis nustatytos sankcijos nebūtų taikomos naudojantis turima diskrecija, jos turi būti nustatytos remiantis kriterijais, kurie taip pat turi būti ne tik skaidrūs, objektyvūs, tikslūs ir nediskriminaciniai, bet ir užtikrinti, kad tos sankcijos kiekvienu konkrečiu atveju būtų nustatomos laikantis proporcingumo principo, atsižvelgiant, be kita ko, į konstatuoto pažeidimo trukmę ir sunkumą.

Tuo remiantis darytina išvada, kad jeigu išankstinio leidimo, dalyvavimo ir sankcijų skyrimo taisyklių nereglamentuoja materialūs kriterijai ir taikymo tvarka, leidžiantys užtikrinti jų skaidrumą,

objektyvumą, tikslumą, nediskriminuojamąjį pobūdį ir proporcingumą, jų priėmimas ir įgyvendinimas laikomas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, kaip tai suprantama pagal SESV 102 straipsnį.

Dėl SESV 101 straipsnio taikymo toms taisyklėms Teisingumo Teismas pažymėjo, kad net jeigu išankstinio leidimo rengti tarpklubines futbolo varžybas taisyklių priėmimas gali būti motyvuojamas tam tikrų teisėtų tikslų, kaip antai tikslo, kad būtų laikomasi profesionalaus futbolo pamatu esančių žaidimo principų, vertybių ir taisyklių, siekimu, tomis taisyklėmis FIFA ir UEFA suteikiami įgaliojimai suteikti leidimą, kontroliuoti ar daryti įtaką bet kokios įmonės galimos konkurentės patekimui į atitinkamą rinką, ir taip apibrėžti tiek konkurencijos lygį, kuris gali būti šioje rinkoje, tiek sąlygas, kuriomis galima konkurencija galėtų veikti.

Beje, taisyklėmis dėl klubų ir žaidėjų dalyvavimo tokios varžybose sustiprinamas antikonkurencinis tikslas, būdingas kiekvienam išankstinio leidimo mechanizmui, kuriam netaikomos ribos, įsipareigojimai ir kontrolė, leidžiantys užtikrinti jų skaidrumą, objektyvumą, tikslumą ir nediskriminuojamąjį pobūdį, visoms galimai konkuruojančias varžybas organizuojančioms įmonėms kliudant veiksmingai pasinaudoti rinkoje esančiais išteklių, t.y. klubais ir žaidėjais, kurie, jei dalyvautų varžybose, negavusiose FIFA ir UEFA išankstinio leidimo, rizikuotų patirti sankcijas, kurioms netaikoma jokių materialių kriterijų ir jokios jų taikymo tvarkos, leidžiančios užtikrinti jų skaidrumą, objektyvumą, tikslumą, nediskriminuojamąjį pobūdį ir proporcingumą.

Tuo remiantis darytina išvada, kad tuo atveju, kai aptariamoms taisyklėms netaikomi tokie kriterijai ir taikymo tvarka, jos dėl paties savo pobūdžio yra pakankamai žalingos konkurencijai ir dėl to turi būti laikomos turinčiomis tikslą jai kliudyti. Taigi toms taisyklėms taikomas SESV 101 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas, nesant reikalo nagrinėti faktinį arba galimą jų poveikį.

Antra, Teisingumo Teismas išnagrinėjo klausimą, ar aptariamoms išankstinio leidimo, dalyvavimo ir sankcijų skyrimo taisyklėms gali būti taikoma išimtis arba tos taisyklės gali būti laikomos pateisinamomis. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas primena, pirma, kad tam tikriems konkrečioms veiksmams, kaip antai asociacijos priimtoms etikos ar deontologijos taisyklėms, gali būti netaikomas SESV 101 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas, net jeigu neatsiejamas jų poveikis yra konkurencijos ribojimas, nors jie pateisinami teisėtų bendrojo intereso tikslų, kurie savaime neprieštarauja konkurencijai, siekimu, o tuo tikslu įgyvendintų priemonių proporcingumas yra tinkamai įrodytas. Jis vis dėlto pažymi, kad ta jurisprudencija neturi būti taikoma tais atvejais, kai imamasi veiksmų, kuriais vien dėl jų pobūdžio pažeidžiamas SESV 102 straipsnis arba kurie yra tokie žalingi, kad galima pagrįstai nuspręsti, jog jų „tikslas“ yra kliudyti, riboti ar iškreipti konkurenciją, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnį.

Taip pat dėl SESV 101 straipsnio 3 dalyje numatytos išimties reikia pažymėti, kad šalis, kuri teigia, kad ji turi būti taikoma, privalo įrodyti, kad tenkinamos keturios kumuliacinės sąlygos. Taigi turi būti pakankamai įtikima, kad nagrinėjama veiksmas galima pasiekti didesnę produktyvumą ir kad dėl to produktyvumo gautos naudos sąžininga dalis bus skirta naudotojams, nenustatant ribojimų, kurie nebūtini tam produktyvumui pasiekti, ir nepanaikinant bet kokios veiksmingos konkurencijos dėl esminės aptariamų prekių ar paslaugų dalies.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis pagrindinės bylos šalių pateiktais įrodymais, privalo įvertinti, ar nagrinėjamu atveju šių sąlygų laikytasi. Tai nustatęs, dėl paskutinės sąlygos, susijusios su veiksmingos konkurencijos išlikimu, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės atsižvelgti į aplinkybę, kad išankstinio leidimo, dalyvavimo ir sankcijų skyrimo taisyklių nereglamentuoja materialūs kriterijai ir taikymo tvarka, leidžiantys užtikrinti jų skaidrumą, objektyvumą, tikslumą ir nediskriminuojamąjį pobūdį, nes tokia aplinkybė sudaro galimybę tas taisykles priėmusiems subjektams trukdyti bet kokiai konkurencijai Sąjungos teritorijoje dėl tarpklubinių futbolo varžybų organizavimo ir komercinio eksploatavimo.

Teisingumo Teismo jurisprudencijoje dėl SESV 102 straipsnio nustatyta, kad dominuojančią padėtį rinkoje užimančios įmonės piktnaudžiavimui gali būti netaikomas toje nuostatoje nustatytas draudimas, jei ta įmonė įrodo, kad jos veiksmai yra arba objektyviai pateisinami nuo įmonės nepriklausančiomis aplinkybėmis ir proporcingi tam pateisinimui, arba juos kompensuoja ar net atsveria nauda dėl padidėjusio produktyvumo, kuris taip pat yra naudingas vartotojams.

Šiuo atveju, kalbant, viena vertus, apie galimą objektyvų pateisinimą, pažymėtina, kad FIFA ir UEFA nustatytų taisyklių tikslas yra visų šios rūšies varžybų organizavimo teisių priskyrimas tik tiems subjektams, taip rizikuojant panaikinti bet kokią trečiosios įmonės konkurenciją, todėl tokie veiksmai yra pagal SESV 102 straipsnį draudžiamas ir objektyviais techniniais bei komerciniais poreikiais nepateisinamas piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Kita vertus, kiek tai susiję su nauda dėl produktyvumo, šios dvi sporto asociacijos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme privalės įrodyti, kad jų veiksmais galima pasiekti didesnį produktyvumą, kad padidėjęs produktyvumas neutralizuoja galimas žalingas tų veiksmų pasekmes konkurencijos veikimui paveiktose rinkose, taip pat vartotojų interesams, kad tie veiksmai yra būtini didesniai produktyvumui pasiekti ir kad jais nepanaikinama veiksminga konkurencija pašalinant visus ar daugumą esamų realios ar galimos konkurencijos šaltinių.

Trečia, dėl FIFA ir UEFA nustatytų taisyklių dėl teisių, galinčių kilti iš tų dviejų subjektų organizuojamų tarpklubinių profesionalaus futbolo varžybų, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tomis taisyklėmis, atsižvelgiant į jų turinį, objektyviai siekiamus konkurencijos tikslus, taip pat į jų teisinį ir ekonominį kontekstą, siekiama ne tik trukdyti bet kokiai profesionalaus futbolo klubų, priklausančių nacionalinėms futbolo asociacijoms FIFA ir UEFA narėms, konkurencijai, šiems komerciškai eksploatuojant įvairias su rungtynėmis, kuriose jie dalyvauja, susijusias teises, bet ir daryti įtaką konkurencijos veikimui trečiųjų įmonių, veikiančių visose paskesnėse to komercinio eksploatavimo grandyse esančiose žiniasklaidos ar paslaugų rinkose, nenaudai, taip darant žalą vartotojams ir televizijos žiūrovams.

Tuo remiantis darytina išvada, kad tokių taisyklių tikslas yra trukdyti ar riboti konkurenciją įvairiose aptariamose rinkose, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, ir kad jomis „piktnaudžiaujama“ dominuojančia padėtimi, kaip tai suprantama pagal SESV 102 straipsnį, nebent būtų įrodyta, kad tos taisyklės yra pateisinamos, atsižvelgiant būtent į padidėjusį produktyvumą ir naudotojams skirtą naudą. Taigi būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės nustatyti, viena vertus, ar derybos su dviem išimtinės teisės turinčiais pardavėjais esantiems ar galimiems pirkėjams leidžia sumažinti sandorių kainas ir netikrumą, kurį jie patirtų, jei turėtų kiekvienu atveju atskirai derėtis su dalyvaujančiais klubais, ir, kita vertus, ar iš centralizuoto tų teisių pardavimo gautas pelnas leidžia akivaizdžiai užtikrinti tam tikrą visiems naudotojams naudingą solidaraus perskirstymo formą futbole.

Galiausiai, ketvirta, Teisingumo Teismas konstatavo, kad taisyklės dėl išankstinio leidimo, dalyvavimo ir sankcijų skyrimo yra kliūtis SESV 56 SESV straipsnyje įtvirtintai laisvei teikti paslaugas. Iš tiesų, kadangi tomis taisyklėmis sudaromos sąlygos FIFA ir UEFA savo nuožiūra kontroliuoti bet kurios trečiosios įmonės galimybę Sąjungos teritorijoje organizuoti ir komerciškai eksploatuoti tarpklubines futbolo varžybas, bet kurio profesionalaus futbolo klubo galimybę dalyvauti tose varžybose, taip pat – dėl tų priežasčių – bet kurios kitos įmonės galimybę teikti paslaugas, susijusias su tų varžybų organizavimu arba komerciniu eksploatavimu, jomis įvairi aptariama ūkinė veikla ne paprasčiausiai varžoma ar daroma mažiau patraukli, o tiesiog jai kliudoma, apribojant kiekvieno naujo subjekto galimybes ją vykdyti. Beje, kadangi nėra objektyvaus, nediskriminacinio ir iš anksto žinomo tas taisykles reglamentuojančio kriterijaus, negalima pripažinti, kad tų taisyklių priėmimas pateisinamas teisėtu bendrojo intereso tikslu.

3. Susijungimai

2023 m. liepos 13 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Komisija / CK Telecoms UK Investments* (C-376/20 P, [EU:C:2023:561](#))

Apeliacinis skundas – Konkurencija – Reglamentas (EB) Nr. 139/2004 – Koncentracijų tarp įmonių kontrolė – Mobiliojo ryšio telekomunikacijų paslaugos – Sprendimas, kuriuo koncentracija pripažįstama nesuderinama su vidaus rinka – Oligopolinė rinka – Reikšmingai ribojama veiksminga konkurencija – Nekoordinuojamas poveikis – Įrodymų lygis – Europos Komisijos diskrecija ekonomikos srityje – Teisminės kontrolės ribos – Gairės dėl horizontalių susijungimų – Veiksniai, svarbūs siekiant įrodyti itin reikšmingą veiksmingos konkurencijos ribojimą – Sąvokos „svarbi konkurencinė jėga“ ir „artimi konkurentai“ – Koncentracijos šalių konkurencinis artumas – Planuojamos koncentracijos poveikio kainoms kiekybinė analizė – Našumas – Iškraipymas – Europos Sąjungos Bendrojo Teismo iniciatyva iškeltas pagrindas – Panaikinimas

2015 m. rugsėjo 11 d. Europos Komisija gavo pranešimą apie planuojamą dviejų iš keturių mobiliojo ryšio operatorių, veikiančių Jungtinės Karalystės mobiliojo ryšio telekomunikacijų paslaugų mažmeninėje rinkoje, koncentraciją. Šis projektas turėjo leisti *CK Hutchison Holdings Ltd*, tarpininkaujant jos netiesioginei patronuojamajai bendrovei *Hutchison 3G UK Investments Ltd*, kuri tapo *CK Telecoms UK Investments Ltd* (toliau – *CK Telecoms*), perimti išimtinę *Telefónica Europe plc* (toliau – *O2*) kontrolę. Po planuojamos koncentracijos *Hutchison 3G UK Ltd* (toliau – *Three*), netiesioginė *CK Hutchison Holdings* patronuojamoji bendrovė, ir *O2* turėjo tapti pagrindiniu šios rinkos dalyviu, lenkiančiu kitus du likusius operatorius, t. y. *EE Ltd*, kuri yra *BT Group plc* patronuojamoji bendrovė (toliau – *BT / EE*) ir buvęs istorinis operatorius, ir *Vodafone*.

2016 m. gegužės 11 d. sprendime²⁵¹ Komisija, taikydama Susijungimų reglamentą²⁵² ir savo gaires dėl horizontalių susijungimų²⁵³, pripažino, kad koncentracija yra nesuderinama su vidaus rinka. Ši institucija išplėtojo tris „žalos teorijas“. Ji nusprendė, kad koncentracija sukels itin reikšmingų veiksmingos konkurencijos ribojimų dėl nekoordinuojamo poveikio, kylančio, pirma, dėl išnyksiančių svarbių konkurencinių suvaržymų mažmeninėje rinkoje (pirmoji „žalos teorija“), o tai veikiausiai būtų lėmę padidėjusias mobiliojo ryšio telekomunikacijos paslaugų kainas ir sumažėjusį vartotojų pasirinkimą. Antra, kadangi aptariamai rinkai būdinga tai, kad, viena vertus, *BT / EE* ir *Three* ir, kita vertus, *Vodafone* ir *O2* buvo sudariusios dalijimosi tinklu sutartis, ši koncentracija būtų padariusi neigiamą įtaką paslaugų vartotojams kokybei ir sukėjusi kliūčių plėtoti Jungtinės Karalystės mobiliojo ryšio tinklo infrastruktūrą (antroji „žalos teorija“). Trečia, koncentracija galėjo turėti didelį nekoordinuojamą poveikį didmeninėje rinkoje (trečioji „žalos teorija“).

Gavęs *CK Telecoms* ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo Bendrasis Teismas turėjo pirmą kartą priimti sprendimą dėl Susijungimų reglamento taikymo sąlygų oligopolinėje rinkoje vykdomai koncentracijai, dėl kurios nesukuriamas ir nesustiprinamas individuali arba kolektyvinė dominuojanti padėtis, tačiau kuri gali sukelti nekoordinuojamą poveikį.

²⁵¹ 2016 m. gegužės 11 d. Komisijos sprendimas, kuriuo koncentracija pripažinta nesuderinama su vidaus rinka (byla M.7612 – *Hutchison 3G UK / Telefónica UK*); apie jį pranešta Dokumentu C(2016) 2796, nekonfidenciali versija anglų kalba pateikta šiuo adresu: <https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m7612_6555_3.pdf>; jo santrauka paskelbta 2016 m. rugsėjo 29 d. *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* (OL C 357, 2016, p. 15; toliau – ginčijamas sprendimas).

²⁵² 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (Susijungimų reglamentas) (OL L 24, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 3 t., p. 40).

²⁵³ Gairės dėl horizontalių susijungimų vertinimo pagal Tarybos reglamentą dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (OL C 31, 2004, p. 5; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 3 t., p. 10; toliau – gairės).

2020 m. gegužės 28 d. sprendimu²⁵⁴ Bendrasis Teismas panaikino ginčijamą sprendimą ir iš esmės nusprendė, kad Komisijai nepavyko įrodyti, jog koncentracija, apie kurią pranešta, gali sukelti nekoordinuojamą poveikį, dėl kurio būtų itin reikšmingai ribojama veiksminga konkurencija tiek mažmeninėje rinkoje pagal pirmąją ir antrąją žalos teorijas, tiek didmeninėje rinkoje pagal trečiąją žalos teoriją.

Komisija dėl skundžiamo sprendimo pateikė apeliacinį skundą.

Savo sprendime Teisingumo Teismo didžioji kolegija konstatavo, kad dauguma Komisijos suformuluotų priekaištų šešiuose apeliacinio skundo pagrinduose yra pagrįsti, todėl panaikino visą skundžiamą sprendimą. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pateikė paaiškinimų, be kita ko, dėl: i) įrodymų, kurių reikalaujama iš Komisijos, kad ši konstatuotų galimą itin reikšmingą veiksmingos konkurencijos ribojimo egzistavimą, lygio; ii) Susijungimų reglamento 2 straipsnio 3 dalies aiškinimo; iii) teisminės peržiūros apimties; iv) sąvokų „svarbi konkurencinė jėga“ ir „artimi konkurentai“ aiškinimo; v) našumo, į kurį gali atsižvelgti Komisija; ir vi) bendro reikšmingų veiksmių, galinčių turėti įtakos tikimybei, kad koncentracija gali arba negali sukelti reikšmingą nekoordinuotą poveikį oligopolinėje rinkoje, vertinimo.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas išnagrinėjo pagrindą, kuriuo iš esmės ginčytas Bendrojo Teismo nustatytas įrodymų lygis, kurio iš Komisijos, atliekančios nagrinėjamos koncentracijos poveikio perspektyviąją analizę, reikalaujama tam, kad ši įrodytų, jog egzistuoja itin reikšmingas veiksmingos konkurencijos ribojimas, galintis pateisinti sprendimą dėl nesuderinamumo.

Dėl reikalaujamo įrodymų lygio nustatymo Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad Susijungimų reglamento nuostatos, kuriomis apibrėžiamos Komisijos prerogatyvos koncentracijų kontrolės srityje²⁵⁵, yra simetriškos, kiek tai susiję su Komisijai taikomais įrodinėjimo reikalavimais, siekiant įrodyti, kad koncentracija, apie kurią pranešta, reikšmingai apribotų (arba neapribotų) veiksmingą (-os) konkurenciją (-os) ir dėl to ji turi būti pripažinta nesuderinama (arba suderinama) su vidaus rinka. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas priminė, kad tokia reikalaujama analizė negali būti grindžiama jokia bendra prielaida dėl suderinamumo arba nesuderinamumo su vidaus rinka. Be to, reikalaujamas įrodymų lygis nepriklauso nei nuo Komisijos nagrinėjamos koncentracijos rūšies, nei nuo teiginio apie sudėtingą konkurencijos ribojimą, pateikto dėl koncentracijos, apie kurią buvo pranešta. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į reikalaujamos ekonominės analizės perspektyvų pobūdį, nusprendė, jog tam, kad galėtų priimti sprendimą dėl koncentracijos, pakanka, kad Komisija, remdamasi pakankamai reikšmingais ir nuosekliais duomenimis, įrodytų, jog labiau tikėtina nei netikėtina, kad ši koncentracija reikšmingai apribos veiksmingą konkurenciją vidaus rinkoje arba didelėje jos dalyje. Todėl skundžiamame sprendime nusprendęs, kad Komisija privalo įrodyti, jog yra „didelė tikimybė, kad [dėl koncentracijos atsiras] reikšmingas veiksmingos konkurencijos ribojimas“ ir kad „įrodymas keliami reikalavimai yra griežtesni už reikalavimus, pagal kuriuos reikšmingas veiksmingos konkurencijos ribojimas yra „veikiau tikėtinas nei netikėtinas“, Bendrasis Teismas įrodymas kėlė reikalavimus, kurių nekyla iš Susijungimų reglamento, kaip jį yra išaiškinęs Teisingumo Teismas, ir taip padarė teisės klaidą.

²⁵⁴ 2020 m. gegužės 28 d. Sprendimas *CK Telecoms UK Investments / Komisija* (T-399/16, [EU:T:2020:217](#); toliau – skundžiamas sprendimas).

²⁵⁵ Šiuo atveju žr. Susijungimų reglamento 2 straipsnio 2 ir 3 dalis ir 8 straipsnio 1 ir 3 dalis.

Antra, Teisingumo Teismas mano, kad Bendrojo Teismo pateiktas Susijungimų reglamento 2 straipsnio 3 dalies, siejamos su šio reglamento 25 konstatuojamąja dalimi, aiškinimas, kiek tai susiję su sąlygomis, kurių reikia, kad būtų nustatytas galimas itin reikšmingas veiksmingos konkurencijos ribojimas, kylantis dėl koncentracijos, turinčios nekoordinuojamą poveikį oligopolinėje rinkoje, yra klaidingas. Bendrasis Teismas manė, kad šioje konstatuojamojoje dalyje nustatytos dvi kumuliacinės sąlygos, kad toks poveikis tam tikromis aplinkybėmis galėtų itin reikšmingai riboti veiksmingą konkurenciją: pirma, išnykę svarbūs konkurenciniai suvaržymai, kuriuos koncentracijos šalys kėlė viena kitai, ir, antra, sumažėjęs konkurencinis spaudimas kitiems konkurentams. Taigi tas teismas reikalavo, kad Komisija įrodytų, jog šios dvi sąlygos nagrinėjamu atveju buvo įvykdytos. Kadangi aiškinimas, pagal kurį minėtos sąlygos turi būti kumuliacinės, reiškia, kad išnykę svarbūs konkurenciniai suvaržymai, kuriuos koncentracijos šalys kėlė viena kitai, ir dėl to vienašališkai padidintos kainos niekada nėra savaime pakankami itin reikšmingam veiksmingos konkurencijos ribojimui įrodyti, toks aiškinimas yra nesuderinamas su Susijungimų reglamento tikslu nustatyti veiksmingą visų koncentracijų, kurios sukeltų tokį ribojimą, įskaitant nekoordinuojamą poveikį turinčias koncentracijas, kontrolę.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas, trečia, išnagrinėjo pagrindą, kuriuo Komisija iš esmės priekaištavo Bendrajam Teismui dėl to, kad jis, pirma, peržengė jam tenkančios teisminės kontrolės ribas, kai aiškino sąvokas „svarbi konkurencinė jėga“ ir „artimi konkurentai“, taip pat iškraipė ir ginčijamą sprendimą, ir Komisijos atsiliepimą į ieškinį, ir galiausiai klaidingai aiškino gairėse vartojamas sąvokas „svarbi konkurencinė jėga“ ir „artimi konkurentai“.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia pabrėžė, kad Bendrajam Teismui negalima priekaištauti dėl to, kad aiškindamas šias sąvokas jis peržengė jam tenkančios teisminės kontrolės ribas. Nors tiesa, kad taikant šias sąvokas būtina atlikti ekonominę analizę, vis dėlto Sąjungos teismas, vykdydamas jam pavestą Komisijos sprendimų koncentracijų srityje kontrolę, išlieka kompetentingas jas aiškinti.

Atsižvelgiant į tai, Teisingumo Teismui išnagrinėjus kritikuojamus motyvus matyti, kad Bendrojo Teismo nustatyti trūkumai, susiję su minėtų sąvokų taikymu, atsiranda tiek dėl ginčijamo sprendimo iškraipymo, tiek dėl klaidingo sąvokų „svarbi konkurencinė jėga“ ir „artimi konkurentai“ aiškinimo.

Viena vertus, iš to sprendimo nematyti, kad Komisija būtų maniusi, jog „svarbios konkurencinės jėgos“ išnykimo ar konkurencinio artumo šiuo atveju savaime pakako, kad būtų įrodytas itin reikšmingas veiksmingos konkurencijos ribojimas. Taigi nusprendamas priešingai Bendrasis Teismas iškraipė ginčijamo sprendimo prasmę. Kita vertus, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai nusprendė, jog tam, kad įmonė būtų galima kvalifikuoti kaip „svarbią konkurencinę jėgą“, Komisija visų pirma turi įrodyti, kad ta įmonė vykdė itin agresyvią kainų konkurenciją ir privertė kitus rinkos dalyvius taikytis prie jos kainų, nors jai pakanka įrodyti, kad aptariama įmonė turi didesnę įtaką konkurencijos procesui, nei galima spręsti iš jos rinkos dalių ar panašių rodiklių, kaip tai patvirtinta gairių 37 punkte. Todėl šiuo atveju Bendrasis Teismas klaidingai konstatavo, kad Komisija pakankamai teisiškai neįrodė, jog *Three* patenka į šią sąvoką. Be to, Teisingumo Teismas manė, kad siekdamas taikyti sąvoką „artimi konkurentai“ Bendrasis Teismas taip pat negalėjo pagrįstai reikalauti, kad Komisija įrodytų „ypatingą“ koncentracijos šalių artumą, kad jas būtų galima laikyti „artimais konkurentais“.

Ketvirta, kiek tai susiję su planuojamos koncentracijos poveikio kainoms kiekybine analize, kurią Bendrasis Teismas taip pat pripažino nepakankamai pagrįsta, išnagrinėjus reikšmingus skundžiamo sprendimo punktus matyti, kad nė viena iš Bendrojo Teismo nurodytų aplinkybių nėra tinkama ginčijamai išvadai pagrįsti.

Viena vertus, palyginęs kaip neginčijamą nurodytą kainų padidėjimą su kitose bylose nustatytomis didesnėmis vertėmis ir pažymėjęs, kad šių verčių Komisija vis dėlto nelaikė „reikšmingomis“, Bendrasis Teismas iškraipė Komisijos pirmojoje instancijoje pateiktas rašytines pastabas, iš kurių

matyti, jog šalys nesutarė dėl verčių, į kurias reikia atsižvelgti, ir klaidingai palygino šią bylą su kitomis Komisijos nagrinėtomis koncentracijos bylomis.

Kita vertus, Bendrasis Teismas taip pat klaidingai nusprendė, kad Komisija į kiekybinę analizę turi įtraukti vadinamąjį „standartinį“ našumo padidėjimą, kuris, to teismo nuomone, būdingas visoms koncentracijoms. Teisingumo Teismas manė, kad tik koncentracijos šalys turi įrodyti tokį konkurenciją skatinantį poveikį, kuris, beje, negali būti pareiziuojamas.

Penkta, Teisingumo Teismas išnagrinėjo pagrindą, kuriuo Komisija priekaištavo Bendrajam Teismui dėl to, kad šis neišanalizavo, ar visi reikšmingi veiksniai leidžia manyti, jog šiuo atveju jai pavyko įrodyti, kad koncentracija itin reikšmingai apribotų veiksmingą konkurenciją, todėl klaidingai apribojo savo analizę tam tikrais veiksniais, pagrindžiančiais pirmąją žalos teoriją, ir tuo, ar šių veiksmų, vertinamų atskirai, pakako tokiame ribojime įrodyti. Teisingumo Teismas pritarė šiam apeliacinio skundo pagrindui ir konstatavo, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai išnagrinėjęs *CK Telecoms* pirmojoje instancijoje ginčytų veiksmų ir išvadų pagrįstumą ir atsižvelgęs į iš to išplaukiantį rezultatą visapusiškai neįvertino veiksmų ir išvadų, svarbių siekiant patikrinti, ar Komisija įrodė itin reikšmingą veiksmingos konkurencijos ribojimą.

Šešta, Teisingumo Teismas išnagrinėjo apeliaciniame skunde nurodytus motyvus, kuriais Bendrasis Teismas rėmėsi atmesdamas Komisijos analizę pagal antrąją žalos teoriją. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, pirma, kad Bendrojo Teismo išvada, jog Komisija neišnagrinėjo po planuojamos koncentracijos susikūrusio subjekto galimai suprastėjusios tinklo kokybės, yra ginčijamo sprendimo iškraipymas. Antra, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad *CK Telecoms* Bendrajame Teisme nepriekaištavo Komisijai dėl to, kad ji nenurodė ar neišanalizavo tinkamo laikotarpio, per kurį ketino įrodyti nekoordinuojamo poveikio ir reikšmingo veiksmingos konkurencijos ribojimo buvimą. Tokiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas atliko šio klausimo analizę savo iniciatyva. Taigi tas teismas klaidingai savo iniciatyva iškėlė priekaištą, kuris vis dėlto negali būti laikomas su viešąja tvarka susijusiu pagrindu.

Atsižvelgdamas į Bendrojo Teismo padarytų klaidų, turinčių įtakos visiems skundžiamo sprendimo motyvams, mastą, pobūdį ir apimtį, Teisingumo Teismas nusprendė, kad skundžiamą sprendimą reikia panaikinti. Kadangi Bendrasis Teismas priėmė sprendimą neišnagrinėjęs visų nurodytų pagrindų, o Teisingumo Teismo nustatytų klaidų pobūdis ir apimtis iš esmės reikalauja atlikti naują analizę, Teisingumo Teismas nusprendė, kad šioje bylos stadijoje negalima priimti galutinio sprendimo, todėl nurodė grąžinti bylą Bendrajam Teismui.

4. Valstybės pagalba

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *DOBELES HES* (C-702/20 ir C-17/21, [EU:C:2023:1](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Valstybės pagalba – SESV 107 straipsnio 1 dalis – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos viešajam operatoriui nustatyta pareiga vykdyti įsigijimas iš atsinaujinančios energijos gamintojų didesne nei rinkos kaina – Dalies aptariamos pagalbos neišmokėjimas – Prašymas skirti kompensaciją, kurį šie gamintojai pateikė kitai viešosios valdžios institucijai nei ta, kuri iš principo privalo, kaip nustatyta tuose nacionalinės teisės aktuose, išmokėti tą pagalbą ir kurios biudžetas skirtas tik jos pačios veiklai užtikrinti – Nauja pagalba – Pareiga pranešti – „De minimis“ pagalba – Reglamentas (ES) Nr. 1407/2013 – 5 straipsnio 2 dalis – Sumavimas – Atsižvelgimas į referenciniu laikotarpiu jau gautas pagalbos sumas pagal tuos nacionalinės teisės aktus

Bendrovės SIA „DOBELES HES“ ir SIA „GM“ (toliau – aptariami gamintojai) Latvijoje eksploatuoja hidroelektrines ir gamina elektros energiją iš atsinaujinančių energijos šaltinių.

Iki 2005 m. birželio 7 d. Latvijos energetikos įstatymo nuostata elektros energijos gamintojams tam tikromis sąlygomis buvo suteikta teisė parduoti savo elektros energijos gamybos perteklių patvirtintai elektros energijos skirstymo įmonei už lengvatinę kainą, kuri yra dvigubai didesnė už vidutinį elektros energijos pardavimo tarifą, nustatytą nacionalinės reguliavimo institucijos. 2005 m. birželio 8 d. įsigaliojus naujoms nuostatoms, reglamentuojančioms elektros energijos gamintojų gamybos pertekliaus pardavimą lengvatiniu tarifu, nuostata leido elektros energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių gamintojams, kurie tą dieną jau buvo pradėję veiklą, toliau naudotis ankstesne tvarka.

Reguliavimo institucija šią nuostatą aiškino taip, kad ja šiems gamintojams užfiksuojamas 2005 m. birželio 7 d. galiojusio lengvatinis tarifas, todėl ji nustojo perskaičiuoti tą tarifą. Taigi nuo šios datos abu suinteresuotieji gamintojai pardavė savo gamybos perteklių už dvigubai didesnę kainą, nei tuo metu galiojęs vidutinis elektros energijos pardavimo tarifas. Vis dėlto 2010 m. sausio 20 d. sprendime *Latvijos Respublikas Stversimės tiesa* (Konstitucinis Teismas, Latvija) nustatė, kad reguliavimo institucijos pateiktas aptariamų nuostatų aiškinimas yra klaidingas, nes ta institucija nusprendė, kad terminas „kaina“ turi būti suprantamas kaip fiksuota kaina, o ne kaip kainų nustatymo mechanizmas, todėl ji taip pat klaidingai nusprendė, kad nuo 2005 m. birželio 8 d. nebeteri kompetencijos nustatyti vidutinio elektros energijos pardavimo tarifo.

Tokiomis aplinkybėmis suinteresuotieji gamintojai kiekvienas už save pateikė reguliavimo institucijai prašymą atlyginti nuostolius, patirtus dėl aptariamo vidutinio tarifo neatnaujinimo po 2005 m. birželio 8 d. Reguliavimo institucijai atsisakius patenkinti kiekvieno jų prašymus, suinteresuotieji gamintojai 2011 m. kreipėsi į administracinį teismą; šis 2019 m. gegužės 31 d. ir 2019 m. liepos 10 d. sprendimais iš dalies patenkino jų reikalavimus, tačiau nustatė sąlygą, kad sumos, kurias reguliavimo institucija turi sumokėti kaip valstybės pagalbą, gali būti išmokėtos tik tuo atveju, jeigu Europos Komisija priims sprendimą, kuriuo patvirtinama tokia pagalba.

Reguliavimo institucija dėl šių sprendimų pateikė kasacinį skundą *Aukštoka tiesa* (Aukščiausiasis Teismas, Latvija). Kilus abejonų, kaip konkrečiai kvalifikuoti ginčijamą žalą atlyginimą atsižvelgiant į „valstybės pagalbos“ sąvoką, ir, vertinant Komisijos prerogatyvas valstybės pagalbos srityje, kokius reikalavimus, jei reikia, būtina tenkinti, kad tas sumas būtų galima išmokėti, Aukščiausiasis Teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir savo ruožtu pateikti Teisingumo Teismui kelis prejudicinius klausimus, kurie abiejose bylose suformuluoti vienodai.

Didžiosios kolegijos priimtame sprendime Teisingumo Teismas nurodė sąlygas, kuriomis nacionalinė priemonė, kuria leidžiama elektros energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių gamintojams taikyti padidintą tarifą, gali būti laikoma „valstybės pagalba“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Beje, jeigu aptariama priemonė būtų taip kvalifikuojama, nors apie ją tinkamai nepranešta Komisijai, Teisingumo Teismas vis dėlto pripažįsta, kad nacionalinis teismas gali tenkinti prašymą išmokėti sumą pagal tokią paramos priemonę ir nustatyti, kad ją galima išmokėti, jei apie pagalbą iš anksto bus pranešta Komisijai ir jeigu šiuo klausimu bus gautas tos institucijos pritarimas.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas pateikia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašomą išaiškinimą, kad šis galėtų nustatyti, ar nacionalinė priemonė, dėl kurios vyksta ginčas jo nagrinėjamosiose bylose, gali būti kvalifikuojama kaip „valstybės pagalba“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį.

Šiuo atveju Teisingumo Teismas visų pirma nagrinėjo klausimą, ar nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos patvirtinta elektros energijos skirstymo bendrovė įpareigojama pirkti elektros energiją, pagamintą iš atsinaujinančių energijos šaltinių už didesnę nei rinkos kainą ir kuriuose nustatyta, kad dėl to susidariusios papildomos sąnaudos finansuojamos iš galutinių vartotojų mokamų privalomų mokėjimų, yra priemonė „iš valstybės išteklių“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Tuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad lėšos iš mokėjimų, kuriuos iš tiesų turi mokėti apibrėžta asmenų kategorija, gali būti laikomos „valstybės ištekliais“ tik tada, kai toks mokėjimas yra privalomas pagal

nacionalinę teisę. Taigi lėšos, gaunamos iš mokesčio ar kitų privalomų mokėjimų pagal nacionalinės teisės aktus ir administruojamos bei paskirstomos pagal šiuos teisės aktus, yra „valstybės ištekliai“, kaip tai suprantama pagal tą pačią nuostatą. Tačiau tai, kad sumos nuolat yra valstybės žinioje, taigi jomis disponuoja kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos, pakanka, kad jos būtų kvalifikuojamos kaip „valstybės ištekliai“. Taigi lėšos, kurias naudojant pagal atitinkamus Latvijos teisės aktus elektros energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių gamintojams taikoma tarifo priemoka, yra „valstybės ištekliai“, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, atsižvelgiant į du alternatyvius šios sąvokos kriterijus, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Beje, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad visiško elektros energijos rinkos liberalizavimo Latvijoje data neturi reikšmės vertinant, ar viešojo subjekto šioje valstybėje narėje suteikta pagalba perkant iš atsinaujinančių energijos šaltinių pagamintą elektros energiją už didesnę nei rinkos kainą turi būti laikoma valstybės pagalba.

Be to, jeigu nacionalinės teisės aktuose nustatyta „valstybės pagalba“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, pagal tuos teisės aktus teisme reikalaujama sumokėti suma taip pat yra tokia pagalba. Pasak Teisingumo Teismo, nustatant, ar sumos yra „valstybės pagalba“, nėra jokio skirtumo, ar skundai dėl neišmokėjimo kvalifikuojami kaip „reikalavimai dėl kompensacijos“, ar „reikalavimai dėl žalos atlyginimo“ pagal nacionalinę teisę.

Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors nacionalinis teismas prireikus gali priimti sprendimą, pagal kurį viena iš šalių pagal nacionalinę teisę turi gauti sumą, laikomą valstybės pagalba, tai visiškai nereiškia, kad tokiu atveju jis pats skiria šią pagalbą. Iš tiesų pati valstybės pagalba negali būti nustatyta teismo sprendimu, nes nustatant pagalbą turi būti atliekamas galimybių vertinimas, kuris nepriskiriamas teismo iniciatyvai. Tuo remdamasis Teisingumo Teismas nusprendė, kad jeigu nacionalinės teisės aktai, kuriuose įstatymu nustatyta teisė į padidintą mokėjimą už elektros energiją, pagamintą iš atsinaujinančių energijos šaltinių, yra „valstybės pagalba“, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, teisme pareikšti reikalavimai leisti visiškai pasinaudoti ta teise turi būti laikomi reikalavimais išmokėti šios negautos valstybės pagalbos dalį, o ne reikalavimais, kad teismo sprendimu būtų skirta atskira valstybės pagalba.

Antra, Teisingumo Teismas patikslino Reglamente Nr. 1407/2013²⁵⁶ nustatytą *de minimis* pagalbos, kuriai netaikoma SESV 108 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta pareiga pranešti, kriterijų taikymą. Dėl šio aspekto Teisingumo Teismas nusprendė, kad to reglamento 3 straipsnio 2 dalyje nustatytos *de minimis* ribos laikymasis turi būti vertinamas atsižvelgiant į pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus reikalaujamos pagalbos dydį, sumuojamą su per referencinį laikotarpį pagal tuos pačius teisės aktus jau gautų mokėjimų dydžiu.

Trečia, Teisingumo Teismas priėmė sprendimą dėl atitinkamų nacionalinio teismo ir Komisijos prerogatyvų santykio tuo atveju, jei su pagrindinėmis bylomis susijusių gamintojų prašomos sumos yra valstybės pagalba.

Šiuo atveju, kadangi nagrinėjama pagalba neatitinka jokios Sąjungos teisėje numatytos esamos pagalbos kategorijos²⁵⁷, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas,

²⁵⁶ 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1407/2013 dėl [SESV 107 ir 108] straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (OL L 352, 2013, p. 1).

²⁵⁷ 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamento (ES) 2015/1589, nustatančio išsamias [SESV] 108 straipsnio taikymo taisykles (OL L 248, 2015, p. 9), 1 straipsnio b punktas.

Teisingumo Teismas daro išvadą, kad nagrinėjama parama, įskaitant jos dalį, kurią vėliau prašoma išmokėti, turi būti kvalifikuojama kaip „nauja pagalba“²⁵⁸.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta ir darydamas prielaidą, kad nacionaliniam teismui pateikiamas nagrinėti reikalavimas, kad būtų išmokėta neteisėta pagalba, nes apie ją nebuvo pranešta Komisijai, Teisingumo Teismas pažymi, kad vykdydamas Sąjungos teisėje jam pavestą valstybės pagalbos kontrolės užduotį tas teismas iš principo tokį reikalavimą turi atmesti. Tačiau Teisingumo Teismas pripažįsta, kad nacionalinio teismo sprendimu, kuriuo kita administracinio proceso šalis įpareigojama išmokėti nagrinėjamą pagalbą, jeigu atitinkamos nacionalinės valdžios institucijos iš anksto apie ją yra pranešusios Komisijai ir jeigu ši institucija pritarė arba laikoma pritarusia, taip pat galima išvengti naujos pagalbos išmokėjimo pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį, Reglamento 2015/1589 2 straipsnio 1 dalį ir 3 straipsnį.

**2023 m. sausio 31 d. Sprendimas (didžioji kolegija) Komisija / Braesch ir kt.
(C-284/21 P, [EU:C:2023:58](#))**

Apeliacinis skundas – Valstybės pagalba – SESV 107 ir 108 straipsniai – Restruktūrizavimo pagalba – Bankų sektorius – Pirminio patikrinimo etapas – Sprendimas, kuriuo pagalba pripažįstama suderinama su vidaus rinka – Restruktūrizavimo planas – Atitinkamos valstybės narės priimti įsipareigojimai – Naštos pasidalijimo priemonės – Subordinuotųjų reikalavimų konvertavimas į nuosavą kapitalą – Obligacijų turėtojai – Ieškinys dėl panaikinimo – Priimtumas – SESV 263 straipsnio ketvirta pastraipa – Teisė pareikšti ieškinį – Tiesiogiai ir konkrečiai susijęs fizinis ar juridinis asmuo – Suinteresuotų asmenų procesinių teisių pažeidimas – Formalaus tyrimo proceso nepradėjimas – SESV 108 straipsnio 2 dalis – Sąvoka „suinteresuota šalis“ – Reglamentas (ES) 2015/1589–1 straipsnio h punktas – Sąvoka „suinteresuotoji šalis“ – Nacionalinės priemonės, į kurias atsižvelgė Europos Komisija – Ieškinio nepriimtumas

2008 m. Italijos bankas *Banca Monte dei Paschi di Siena* (toliau – BMPS) įvykdė 950 mln. EUR kapitalo padidinimą; visas šias akcijas įsigijo *J. P. Morgan SECURITE Ltd* (toliau – JPM) pagal šių bendrovių sudarytas sutartis (toliau – FRESH sutartys). Šiam sandoriui finansuoti reikalingų lėšų JPM gavo iš *Mitsubishi UFJ Investor Services & Banking* (Liuksemburgas) SA (toliau – MUFJ), o ši šiuo tikslu išleido FRESH obligacijų už 1 mlrd. EUR sumą. Šių obligacijų turėtojai gauna mokėjimus kuponų forma; juos jiems perduoda MUFJ.

2016 m. pabaigoje BMPS pateikė prašymą suteikti nepaprastąją viešąją finansinę paramą kaip prevencinį rekapitalizavimą pagal Italijos teisės aktus. Atsižvelgdamos į šį prašymą Italijos valdžios institucijos pranešė Europos Komisijai apie 5,4 mlrd. EUR BMPS rekapitalizavimo pagalbą. Ši pagalba turėjo būti pridėta prie 15 mlrd. EUR individualios finansinės pagalbos BMPS, kurią Komisija laikinai patvirtino 2016 m. gruodžio 29 d. sprendimu.

2017 m. liepos 4 d. sprendimu²⁵⁹, priimtu užbaigus pirminio patikrinimo etapą, Komisija patvirtino ir 15 mlrd. EUR finansinę pagalbą BMPS, ir 5,4 mlrd. EUR prevencinio rekapitalizavimo pagalbą (toliau – ginčijamas sprendimas). Šios pagalbos priemonės kartu su BMPS restruktūrizavimo planu ir Italijos

²⁵⁸ Kaip ji suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio c punktą.

²⁵⁹ 2017 m. liepos 4 d. Komisijos sprendimas C(2017) 4690 *final* dėl valstybės pagalbos SA.47677 (2017/N) – Italija, nauja pagalba ir iš dalies pakeistas *Banca Monte dei Paschi di Siena* restruktūrizavimo planas

valdžios institucijų įsipareigojimais buvo laikomos su vidaus rinka suderinama valstybės pagalba dėl finansinio stabilumo priežasčių²⁶⁰.

BMPS restruktūrizavimo plane, be kita ko, buvo numatyta galimybė panaikinti jos ir JPM sudarytas FRESH sutartis. Panaikinus šias sutartis, keli FRESH obligacijų turėtojai Bendrajame Teisme pareiškė ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo. Grįsdami ieškinį ieškovai, be kita ko, teigė, kad patyrė didelį ekonominį nuostolį dėl to, kad buvo panaikintos FRESH sutartys, ir kad jos buvo panaikintos dėl restruktūrizavimo plano, pridėto prie pagalbos priemonių, apie kurias pranešė Italijos Respublika.

Komisija pateikė nepriimtinumą grindžiamą prieštaravimą Bendrajame Teisme, motyvuodama tuo, kad ieškovai neturi nei suinteresuotumo pareikšti ieškinį, nei teisės jį pareikšti, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnį. Šį nepriimtinumą grindžiamą prieštaravimą Bendrasis Teismas atmetė²⁶¹; Komisija pateikė Teisingumo Teismui apeliacinį skundą tik dėl teisės pareikšti ieškinį. Patenkindamas šį apeliacinį skundą Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patikslino sąvokos „suinteresuota šalis“, kaip ji suprantama pagal SESV 108 straipsnio 2 dalį, ribas ir pripažįsta teisę pareikšti ieškinį tiesiogiai ir konkrečiai susijusiam asmeniui, kaip jis suprantamas pagal SESV 263 straipsnį.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pateikdama vienintelį apeliacinio skundo pagrindą Komisija iš esmės teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai nusprendė, kad kaip „suinteresuotos šalys“ pagal SESV 108 straipsnio 2 dalį ir „suinteresuotosios šalys“ pagal Reglamento 2015/1589²⁶² 1 straipsnio h punktą ieškovai turi teisę pareikšti ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą²⁶³, kad užtikrintų savo procesines teises pagal SESV 108 straipsnio 2 dalį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas primena, kad iš jo jurisprudencijos matyti, jog „suinteresuota šalis“, kaip ji suprantama pagal SESV 108 straipsnio 2 dalį, gali pareikšti ieškinį dėl Komisijos sprendimo nepateikti prieštaravimų dėl valstybės pagalbos, apie kurią pranešta, priimto užbaigus pirminio patikrinimo etapą, jei siekia apginti savo procesines teises pagal minėtą nuostatą. Kadangi ginčijamas sprendimas buvo priimtas užbaigus pirminio patikrinimo etapą, nepradėjus SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatyto formalaus tyrimo proceso, ir ieškovai siekia apginti savo procesines teises pagal minėtą nuostatą, Bendrasis Teismas teisingai nagrinėjo, ar jie turi „suinteresuotų šalių“ statusą, kad nustatytų, ar jų ieškinys priimtinas pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą.

Vis dėlto Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai nusprendė, kad ieškovai turi „suinteresuotos šalies“ statusą, kai Komisija vykdo pagalbos, apie kurią pranešta, kontrolės procedūrą pagal SESV 108 straipsnį.

²⁶⁰ Pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą, susijusį su pagalba, skirta dideliems valstybės narės ekonomikos sutrikimams atitaisyti.

²⁶¹ 2021 m. vasario 24 d. Sprendimas *Braesch ir kt. / Komisija* (T- 161/18, [EU:T:2021:102](#)).

²⁶² 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas (ES) 2015/1589, nustatantis išsamias Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio taikymo taisykles (OL L 248, 2015, p. 9; klaidų ištaisymas OL L 186, 2017, p. 17).

²⁶³ SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatyti du atvejai, kai pripažįstama fizinio ar juridinio asmens teisė pareikšti ieškinį dėl Sąjungos teisės akto, kuris nėra jam skirtas, panaikinimo. Pirma, tokį ieškinį galima pareikšti, jei šis aktas su tuo asmeniu yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs. Antra, toks asmuo gali pareikšti ieškinį dėl reglamentuojamojo pobūdžio akto, dėl kurio nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių, jeigu jis su šiuo asmeniu tiesiogiai susijęs.

Reglamente 2015/1589 sąvoka „suinteresuotoji šalis“, analogiška SESV 108 straipsnio 2 dalyje vartojamai sąvokai „suinteresuota šalis“, apibrėžiama kaip apimanti bet kurį asmenį, įmonę arba įmonių asociaciją, kurios interesams gali turėti įtakos pagalbos skyrimas. Ši sąvoka jurisprudencijoje aiškinama plačiai, tad ji gali apimti kiekvieną asmenį, galintį įrodyti, kad valstybės pagalbos suteikimas gali daryti konkretų poveikį jo padėčiai.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Italijos valdžios institucijų įsipareigojimai dėl BMPS restruktūrizavimo plano, pateikti kartu su pagalbos priemonėmis, apie kurias pranešta ir dėl kurių, ieškovų teigimu, FRESH obligacijų turėtojai patyrė didelį ekonominį nuostolį, yra neatsiejama tų pagalbos priemonių dalis; ginčijamu sprendimu Komisija nustatė, kad tos priemonės yra privalomos, todėl šis sprendimas yra susijęs ir su pagalbos priemonėmis, apie kurias pranešta, ir su Italijos valdžios institucijų įsipareigojimais. Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad pagalbos, apie kurią pranešta, suteikimas, taigi, ir ginčijamo sprendimo priėmimas, gali daryti konkretų poveikį ieškovų padėčiai, todėl jie turi būti laikomi „suinteresuotosiomis šalimis“, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio h punktą.

Taip nusprendęs Bendrasis Teismas pažeidė Sąjungos teisės normas, reglamentuojančias ginčijamo sprendimo taikymo sritį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, kad, kai pagalbos priemonė, apie kurią pranešta, atitinkamos valstybės narės siūlymu apima jos prisiimtus įsipareigojimus, vis dėlto tai nereiškia, kad tokius įsipareigojimus reikia laikyti Komisijos nustatytais ir kad dėl to bet koks neigiamas jų poveikis tretiesiems asmenims priskirtinas šios institucijos priimtam sprendimui.

Iš tiesų sprendimu, priimtu pasibaigus pirminio patikrinimo etapui, Komisija negali atitinkamos valstybės narės kaip nors įpareigoti ar jai ką nors uždrausti, ji tik turi teisę nusprendusi nepateikti prieštaravimų patvirtinti pagalbos projektą, apie kurį pranešė ši valstybė narė, pripažindama šią pagalbą suderinama su vidaus rinka.

Vadinasi, ginčijamu sprendimu Komisija tik leido Italijos Respublikai įgyvendinti nagrinėjamą valstybės pagalbą, atsižvelgdama į faktines aplinkybes, kurias ši valstybė narė iš anksto apibrėžė BMPS restruktūrizavimo plane, ir į įsipareigojimus, apie kuriuos ji pranešė, siekdama išsklaidyti bet kokias abejones dėl šios pagalbos suderinamumo su vidaus rinka, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą. Todėl negalima manyti, kad Italijos Respublikos įsipareigojimai, pasiūlyti per pirminio patikrinimo procedūrą, buvo nustatyti pačiu ginčijamu sprendimu, nes jie numatyti tik valstybės narės priimtuose aktuose.

Todėl FRESH sutarčių panaikinimas įgyvendinant restruktūrizavimo planą kartu su pagalba, apie kurią pranešta, negali būti laikomas neišvengiamomis ginčijamo sprendimo pasekmėmis, nes nėra pačios nagrinėjamos pagalbos įgyvendinimo rezultatas. Jį lemia, žinoma, faktiškai susijusios, bet teisiškai atskiros priemonės, kurias patvirtino Komisijai apie pagalbą pranešusi valstybė narė. Aplinkybė, kad šių priemonių ši valstybė narė, be kita ko, ėmėsi siekdama, kad Komisija priimtų sprendimą, kuriuo ši pagalba patvirtinama, ir kad dėl jų nustatyti įsipareigojimai, į kuriuos ši institucija atsižvelgė priimdama tokį sprendimą, šiuo atžvilgiu nėra svarbi.

Taigi, priešingai, nei nusprendė Bendrasis Teismas, ginčijamame sprendime nurodyti įsipareigojimai nebuvo tame sprendime Komisijos nustatyti ar pripažinti privalomais; tai yra tik nacionalinės priemonės, apie kurias Italijos Respublika pranešė pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį savo atsakomybe ir į kurias Komisija atsižvelgė kaip į faktinį elementą, kad įvertintų, ar nagrinėjama valstybės pagalba, nesant jokių abejonių, gali būti pripažinta suderinama su vidaus rinka pasibaigus pirminio patikrinimo etapui.

Atsakydamas į ieškovų argumentus, susijusius su Komisijai tenkančia pareiga patikrinti pagalbos priemonių, apie kurias pranešė Italijos Respublika, suderinamumą su visa Sąjungos teise, Teisingumo Teismas, be kita ko, priminė, kad pagal suformuotą jurisprudenciją SESV 108 straipsnyje numatytos

procedūros rezultatas niekada neturi prieštarauti konkrečioms Sutarties nuostatom. Taigi pagalba, kuri pati ar tam tikros jos sąlygos pažeidžia Sąjungos teisės nuostatas ar bendruosius principus, negali būti pripažinta suderinama su vidaus rinka. Taigi, remdamasi šia jurisprudencija Komisija ginčijamame sprendime patikrino pagalbos, apie kurią pranešta, suderinamumą su Direktyva 2014/59²⁶⁴. Šiomis aplinkybėmis Komisija visų pirma patikrino, ar Italijos Respublikos pasiūlytame restruktūrizavimo plane numatytos naštos pasidalijimo priemonės, dėl kurių buvo panaikintos FRESH sutartys, tinkamos, kad suteiktos pagalbos suma būtų apribota iki griežto minimumo, būtino BMPS rekapitalizavimo tikslui pasiekti.

Vis dėlto Komisija neturėjo tikrinti, ar šios naštos pasidalijimo priemonės pačios savaime nepažeidžia teisių, kurias ieškovai tvirtina turintys pagal Sąjungos ar nacionalinę teisę. Toks pažeidimas, jei įrodomas, atsiranda ne dėl pačios pagalbos, jos tikslo ar neatsiejamų sąlygų, bet dėl priemonių, kurių ėmėsi Italijos Respublika, siekdama, kad užbaigusi pirminį patikrinimą Komisija priimtų sprendimą patvirtinti minėtą pagalbą.

Taigi aplinkybė, kad naštos pasidalijimo priemonės yra dalis restruktūrizavimo plano, dėl kurio reikia suteikti valstybės pagalbą, apie kurią ši valstybė narė pranešė Komisijai, siekdama, kad po pirminio patikrinimo ji būtų patvirtinta, nesuteikia ieškovams, teigiantiems, kad minėtos priemonės jiems daro poveikį, „suinteresuotosios šalies“ statuso, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2015/1589 1 straipsnio h punktą, kai ši institucija vykdo procedūrą pagal SESV 108 straipsnį. Jei ieškovai mano, kad priimdama BMPS restruktūrizavimo plane numatytas naštos pasidalijimo priemones Italijos Respublika pažeidė Sąjungos teisę, turi ginčyti šių priemonių teisėtumą nacionaliniame teisme, kuris šiuo atžvilgiu turi išimtinę jurisdikciją, ir šis teismas gali (arba net privalo, jei priima sprendimą kaip paskutinės instancijos teismas) prireikus pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį, kad šis išaiškintų atitinkamas Sąjungos teisės nuostatas arba nuspręstų dėl jų galiojimo. Būtent taip yra šiuo atveju, nes ieškovai neteigia, kad nagrinėjama pagalba jiems daro poveikį, tačiau tvirtina, kad jiems daro poveikį į ginčijamą sprendimą įtrauktame restruktūrizavimo plane nurodytos naštos pasidalijimo priemonės.

Atsižvelgdamas į šiuos patikslinimus Teisingumo Teismas pritarė vieninteliame Komisijos apeliaciniame skunde nurodytam pagrindui ir panaikino Bendrojo Teismo sprendimą. Kadangi šioje bylos stadijoje galima priimti sprendimą, Teisingumo Teismas, be kita ko, patenkino Komisijos pirmojoje instancijoje pateiktą nepriimtinumą grindžiamą prieštaravimą, todėl atmetė ieškovų ieškinį kaip nepriimtina.

2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Liuksemburgas ir kt. / Komisija* (C-451/21 P ir C-454/21 P, [EU:C:2023:948](#))

Apeliacinis skundas – Valstybės pagalba – SESV 107 straipsnio 1 dalis – Valstybės narės priimti išankstiniai sprendimai dėl mokesčių – Pagalba, pripažinta nesuderinama su vidaus rinka – Įpareigojimas susigrąžinti šią pagalbą – Sąvoka „pranašumas“ – Referencinės sistemos nustatymas – „Įprastas“ apmokestinimas pagal nacionalinę teisę – Teisingumo Teismo atliekama Europos Sąjungos Bendrojo Teismo nacionalinės teisės aiškinimo ir taikymo kontrolė – Tiesioginiai mokesčiai – Sąjauros aiškinimas – Europos Komisijos įgaliojimai –

²⁶⁴ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012 (OL L 173, 2014, p. 190).

2008–2014 m. Liuksemburgo mokesčių administratorius priėmė dvi grupes išankstinių sprendimų dėl mokesčių („tax rulings“, toliau – ISM) dėl dviejų restruktūrizavimo sandorių, kuriuos atliko kelios *Engie* grupės Liuksemburgo bendrovės.

Abu nagrinėjami restruktūrizavimo veiksmai, kurių ekonominė ir teisinė struktūra panaši, yra susiję su bendrovės turto perleidimu *Engie* grupės viduje patonuojamajai bendrovei. Siekdama finansuoti šį pirkimą patonuojamoji bendrovė iš bendrovės tarpininkės išleidžia paskolą be palūkanų, kuri iki termino pabaigos privalo būti konvertuojama į akcijas – privalomą konvertuoti į akcijas įsipareigojimą be palūkanų (ZORA). Pasibaigus paskolai patonuojamoji bendrovė, išleisdama akcijas, turi grąžinti nominalią paskolos sumą ir „priemoką“, kurią sudaro visos paskolos laikotarpiu jos gautas pelnas, vadinamas „ZORA prieaugiu“.

Siekdama finansuoti paskolą, bendrovė tarpininkė savo ruožtu sudaro išankstinę pirkimo–pardavimo sutartį su *Engie* grupės kontroliuojančiąja bendrove, kuri yra vienintelė tiek patonuojamosios bendrovės, tiek bendrovės tarpininkės akcininkė. Sudarydama minėtą sutartį kontroliuojančioji bendrovė bendrovei tarpininkei sumoka nominalią ZORA vertę atitinkančią sumą, už kurią bendrovė tarpininkė perleidžia kontroliuojančiajai bendrovei teises, susijusias su akcijomis, kurios bus išleistos pasibaigus ZORA, įskaitant teises, kurios prireikus atitinka bendrą ZORA prieaugio vertę.

Paprašiusi Liuksemburgo valdžios institucijų pateikti informacijos apie dėl *Engie* grupės priimtus ISM, Komisija pradėjo oficialią tyrimo procedūrą. Pasibaigus šiai procedūrai, 2018 m. birželio 20 d. sprendime²⁶⁵ Komisija konstatavo, kad Liuksemburgo Didžioji Hercogystė per savo mokesčių administratorių suteikė *Engie* grupei atrankųjį pranašumą, pažeisdama SESV 107 straipsnio 1 dalį ir 108 straipsnio 3 dalį. Ji nurodė susigrąžinti šią naudą iš jos gavėjų. Savo sprendime Komisija iš esmės nusprendė, kad dėl nagrinėjamų ISM nebuvo apmokestintas beveik visas *Engie* patonuojamųjų bendrovių Liuksemburge gautas pelnas.

Liuksemburgo Didžioji Hercogystė ir *Engie* grupės bendrovės pareiškė ieškinius dėl šio sprendimo panaikinimo, tačiau Bendrasis Teismas juos atmetė²⁶⁶.

Išnagrinėjęs Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės ir *Engie* grupės bendrovių pateiktus apeliacinius skundus, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) panaikino Bendrojo Teismo sprendimą ir, priimdamas galutinį sprendimą byloje, taip pat panaikino ginčijamą sprendimą. Šiomis aplinkybėmis jis patikslino savo jurisprudenciją, susijusią su referencinio pagrindo, kuriuo remiantis turi būti vertinamas mokesčių priemonių atrankusis pobūdis, siekiant nustatyti, ar jos yra valstybės pagalba, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, apibrėžtimi ir analize.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas pripažino priimtinais apeliacinių skundų pagrindus, kuriais ginčijami Bendrojo Teismo vertinimai dėl Liuksemburgo teisėje įtvirtinto referencinio pagrindo, kurį Komisija nustatė siekdama išnagrinėti, ar nagrinėjamais ISM *Engie* grupei buvo suteiktas atrankusis pranašumas.

²⁶⁵ 2018 m. birželio 20 d. Komisijos sprendimas (ES) 2019/421 dėl valstybės pagalbos SA.44888 (2016/C) (ex 2016/NN), kurią Liuksemburgas suteikė bendrovei *Engie* (OL L 78, 2019, p. 1; toliau – ginčijamas sprendimas).

²⁶⁶ 2021 m. gegužės 12 d. Sprendimas ***Luxembourg ir kt. / Komisija*** (T-516/18 et T-525/18, [EU:T:2021:251](#)).

Teisingumo Teismas pažymi, kad klausimas, ar Bendrasis Teismas tinkamai apibrėžė reikšmingą Liuksemburgo teisės referencinę sistemą ir paskui teisingai aiškino ją sudarančias nacionalines nuostatas, yra teisinis klausimas, kuriam gali būti taikoma Teisingumo Teismo kontrolė per apeliacinį procesą. Taigi apeliančių argumentai, kuriais siekiama užginčyti referencinio pagrindo pasirinkimą ar jo reikšmę pirmajame atrankiojo pranašumo buvimo analizės etape, yra priimtini, nes ši analizė grindžiama teisiniu nacionalinės teisės kvalifikavimu remiantis Sąjungos teisės nuostata.

Pripažinęs šiuos pagrindus priimtinais, Teisingumo Teismas priminė, jog tam, kad nacionalinę mokesčių priemonę galėtų kvalifikuoti kaip „atrankiąją“ SESV 107 straipsnio 1 dalies taikymo tikslais, Komisija turi, pirma, apibrėžti atitinkamoje valstybėje narėje taikomą referencinę sistemą, t. y. „įprastą“ mokesčių sistemą, ir, antra, įrodyti, kad nagrinėjama mokestinė priemonė nukrypsta nuo referencinės sistemos, nes pagal ją diferencijuojami ūkio subjektai, kurių faktinė ir teisinė padėtis, atsižvelgiant į šią sistemą siekiamą tikslą, yra panaši.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad srityse, kuriose Sąjungos mokesčių teisė yra nesuderinta, mokesčio sudedamąsias savybes, kurios iš principo apibrėžia referencinę sistemą arba „įprastą“ mokesčių sistemą, nustato būtent atitinkama valstybė narė, įgyvendindama savo kompetenciją tiesioginių mokesčių srityje. Tai pasakytina, be kita ko, apie mokesčio bazės nustatymą, apmokestinimo juo momentą ir galimą neapmokestinimą. Darytina išvada, kad, siekiant nustatyti minėtą referencinę sistemą, reikia atsižvelgti tik į atitinkamoje valstybėje narėje taikytiną nacionalinę teisę. Vis dėlto ši išvada neturi įtakos galimybei konstatuoti, kad pats referencinis pagrindas, išplaukiantis iš nacionalinės teisės, yra nesuderinamas su Sąjungos teise valstybės pagalbos srityje, nes nagrinėjama mokesčių sistema buvo sukurta pagal akivaizdžiai diskriminacinius kriterijus, kuriais siekiama apeiti minėtą teisę.

Atsižvelgdamas į šiuos principus Teisingumo Teismas konstatavo, kad, siekdama įrodyti nagrinėjamų ISM atrankų pobūdį, Komisija rėmėsi keturiomis argumentų grupėmis, iš kurių antrajai Bendrasis Teismas pritarė sprendime, dėl kurio pateiktas apeliacinis skundas. Pateikdama šią antrąją argumentų grupę Komisija nurodė, kad kontroliuojančiųjų bendrovių pajamų, atitinkančių ZORA prieaugį, neapmokestinimas pagal ISM nukrypo nuo „įprasto“ Liuksemburgo pajamų mokesčio įstatymo (toliau – PMĮ)²⁶⁷ 164 ir 166 straipsnių, susijusių atitinkamai su paskirstytojo pelno apmokestinimu ir pajamų iš kapitalo dalių neapmokestinimu, taikymo.

Kadangi Liuksemburgo Didžioji Hercogystė ginčijo Komisijos pateiktą PMĮ 164 ir 166 straipsnių aiškinimą, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad kai atitinkamos valstybės narės pateiktas „įprastos“ mokesčių sistemos aiškinimas atitinka nagrinėjamų nuostatų formuluotę, Komisija gali nukrypti nuo šio aiškinimo tik tuo atveju, jeigu remdamasi patikimais ir nuosekliais įrodymais, dėl kurių vyksta rungimosi principu grindžiami ginčai, gali įrodyti, kad šios valstybės narės jurisprudencijoje ar administracinėje praktikoje taikomas kitoks aiškinimas.

Vis dėlto aplinkybės, kuriomis rėmėsi Bendrasis Teismas, neleido jam pagrįstai konstatuoti, kad Komisija galėjo pakankamai teisiškai įrodyti, jog, kiek tai susiję su PMĮ 164 ir 166 straipsnių aiškinimu, Liuksemburgo teisėje buvo taikomas kitoks aiškinimas nei tas, kurį pateikė Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, nes toks aiškinimas buvo suderinamas su šių nuostatų tekstu. Taigi Teisingumo Teismas konstatavo, kad būtent atlikęs analizę, kurioje padaryta teisės klaida ir iškraipytos faktinės aplinkybės, Bendrasis Teismas patvirtino Komisijos pateikto antrojo pagrindo, kuriuo siekiama įrodyti ISM atrankų pobūdį, pagrįstumą.

²⁶⁷ Iš dalies pakeistas 1967 m. gruodžio 4 d. Pajamų mokesčio įstatymas (*Mémorial A* 1967, p. 1228).

Be to, Teisingumo Teismas išnagrinėjo apeliančių argumentus, susijusius su ketvirtąja argumentų grupe, kurią Komisija pateikė subsidiariai, siekdama įrodyti nagrinėjamų ISM atrankų pobūdį, pagal kurią atrankusis pranašumas atsirado dėl to, kad Liuksemburgo mokesčių institucijos netaikė Mokesčių tikslinimo įstatymo²⁶⁸ 6 straipsnio, susijusio su piktnaudžiavimu teise. Šiuo klausimu apeliants ginčija Bendrojo Teismo analizę, pagal kurią Komisija galėjo nustatyti ISM atrankų pobūdį pagal minėtą straipsnį, neatsižvelgdama į nacionalinę administracinę praktiką, susijusią su šia nuostata, nes ji nekėlė aiškinimo sunkumų.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas primena, kad mokestinės priemonės pripažinimas „atrankiaja“ reiškia ne tik atitinkamų teisės normų turinio žinojimą, bet taip pat reikalauja išnagrinėti jų taikymo sritį, be kita ko, remiantis atitinkamos valstybės narės administracine ir teismų praktika. Be to, jis pabrėžia, kad Mokesčių tikslinimo įstatymo 6 straipsnis, susijęs su piktnaudžiavimu teise, dėl savo pobūdžio yra itin bendro taikymo. Pasirinkimas numatyti tokią nuostatą ir nustatyti jos įgyvendinimo būdus priklauso valstybių narių kompetencijai tiesioginių mokesčių srityje Sąjungos teisėje nesuderintais klausimais, taigi ir jų autonomijai mokesčių srityje.

Šiomis aplinkybėmis Komisija gali daryti išvadą, kad dėl to, jog Liuksemburgo mokesčių institucijos netaikė Mokesčių tikslinimo įstatymo 6 straipsnio, kad atsisakytų taikyti apmokestinimą, kurio mokesčių mokėtojas prašė prašyme priimti išankstinį sprendimą dėl mokesčių, buvo suteiktas atrankusis pranašumas tik tiek, kiek tai neatitinka su šia nuostata susijusios nacionalinės teismų ar administracinės praktikos. Priešingu atveju Komisija galėtų pati apibrėžti, ar tokia nuostata taikoma teisingai, o tai viršytų jai Sutartimis suteiktos kompetencijos valstybės pagalbos kontrolės srityje ribas.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai manė, jog nebuvo reikalaujama, kad Komisija atsižvelgtų į Liuksemburgo mokesčių institucijų administracinę praktiką, susijusią su Mokesčių tikslinimo įstatymo 6 straipsniu, nes ši nuostata nesukėlė jokių aiškinimo sunkumų.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas panaikino sprendimą, dėl kurio pateiktas apeliacinis skundas. Be to, manydamas, kad šioje bylos stadijoje galima priimti sprendimą, Teisingumo Teismas pats išnagrinėjo Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės ir *Engie* grupės bendrovių pareikštus ieškinius dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo.

Grįsdamos savo ieškinius dėl panaikinimo šios šalys iš esmės ginčija keturias argumentų grupes, kuriomis Komisija rėmėsi, kad įrodytų nagrinėjamų ISM atrankų pobūdį.

Dėl Komisijos nurodytos antrosios argumentų grupės, kad kontroliuojančiųjų bendrovių pajamų, atitinkančių ZORA prieaugį, neapmokestinimas, taikytas kontroliuojančiosioms bendrovėms pagal ISM, nukrypo nuo „įprasto“ PMĮ 164 ir 166 straipsnių taikymo, Teisingumo Teismas pabrėžė, pirma, kad iš jo atliktos apeliacinių skundų pagrindų analizės matyti, jog Bendrojo Teismo vertinime iškraipytos faktinės aplinkybės. Antra, Teisingumo Teismas patvirtino, kad ginčijamame sprendime Komisija nukrypo nuo Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės pateikto PMĮ 164 ir 166 straipsnių aiškinimo, neįrodžiusi, kad jis nesuderinamas su minėtų nuostatų tekstu ar kad kitokiam aiškinimui teikiama pirmenybė Liuksemburgo teismų ar administracinėje praktikoje, o tai yra teisės klaida.

Konstatavęs, kad iš apeliacinių skundų pagrindų analizės matyti, jog ketvirtoji argumentų grupė taip pat turi teisinių trūkumų, Teisingumo Teismas išnagrinėjo pagrindus dėl panaikinimo, susijusius su

²⁶⁸ 1934 m. spalio 16 d. *Steueranpassungsgesetz* (Mokesčių tikslinimo įstatymas) (*Mémorial A* 1934, p. 9001).

pirmąją ir trečiąją pagrindų grupę, kuriose Komisija rėmėsi Liuksemburgo bendrovių apmokestinimo sistemos plačiu referenciniu pagrindu, kad nustatytų ISM atrankų pobūdį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas, be kita ko, pažymėjo, kad referencinė sistema arba „įprasta“ mokesčių sistema turi apimti nuostatas, kuriose numatyti neapmokestinimo atvejai, kuriuos nacionalinis mokesčių administratorius laikė taikytiniais šioje byloje, kai šiomis nuostatomis savaime nesuteikiamas atrankusis pranašumas, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Tokiu atveju, atsižvelgiant į valstybių narių kompetenciją tiesioginių mokesčių srityje ir į tai, kad paisoma jų mokesstinės autonomijos, Komisija negali nustatyti nukrypimo nuo referencinio pagrindo tik konstatavusi, kad priemonė nukrypsta nuo bendro visų atitinkamoje valstybėje narėje reziduojančių bendrovių apmokestinimo tikslo, neatsižvelgdama į nacionalinės teisės nuostatas, numatančias šio tikslo įgyvendinimo tvarką. Nagrinėjamu atveju Komisija neįtraukė PMĮ 166 straipsnio į Liuksemburgo bendrovių apmokestinimo sistemos platų referencinį pagrindą, nors ši nuostata yra nagrinėjamų ISM teisinis pagrindas. Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad ši klaida neišvengiamai turėjo įtakos visai atrankiojo pobūdžio analizei, kurią Komisija atliko remdamasi Liuksemburgo bendrovių apmokestinimo sistemos plačiu referenciniu pagrindu.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas pripažino pagrįstais pagrindus dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, grindžiamus vertinimo ir teisės klaidomis nustatant atrankų pranašumą, todėl panaikino šį sprendimą.

2023 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Komisija / Amazon.com ir kt.* (C-457/21 P, [EU:C:2023:985](#))

Apeliacinis skundas – Valstybės pagalba – SESV 107 straipsnio 1 dalis – Valstybės narės priimtas išankstinis sprendimas dėl mokesčių – Su vidaus rinka nesuderinama pripažinta pagalba – Sąvoka „pranašumas“ – Referencinės sistemos nustatymas – „Įprastas“ apmokestinimas pagal nacionalinę teisę – Įprastų rinkos sąlygų principas – Bendrojo Teismo atlikto nacionalinės teisės aiškinimo ir taikymo kontrolė Teisingumo Teisme

Nuo 2006 m. *Amazon* grupė Europoje vykdė komercinę veiklą per dvi Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje įsteigtas bendroves, t. y. pirmą, *Amazon Europe Holding Technologies SCS* (toliau – *LuxSCS*) ir, antrą, *LuxSCS* patronuojamąją ir jai visiškai priklausančią bendrovę *Amazon EU Sàrl* (toliau – *LuxOpCo*).

Šiomis aplinkybėmis pagal įvairius susitarimus, sudarytus su *Amazon* grupės JAV subjektais, *LuxSCS* įgijo teisę naudotis tam tikromis intelektinės nuosavybės teisėmis, iš esmės susijusiomis su šios grupės technologija, klientų duomenimis ir prekių ženklais, taip pat sublicencijuoti nurodytą nematerialųjį turtą. Tuo remdamasi *LuxSCS*, be kita ko, sudarė licencijos sutartį su *LuxOpCo*, kaip pagrindine *Amazon* grupės komercinės veiklos Europoje vykdytoja. Pagal šią sutartį *LuxOpCo* įsipareigojo mokėti *LuxSCS* licencijos mokestį už nematerialiojo turto naudojimą.

2014 m. *Amazon* grupė buvo dar kartą restruktūrizuota, o *LuxSCS* ir *LuxOpCo* sudarytos sutartys nebebuvo taikomos.

Rengiantis 2006 m. restruktūrizavimui Liuksemburgo mokesčių institucijos, gavusios *Amazon* grupės prašymą, priėmė išankstinį sprendimą dėl mokesčių (angl. *tax ruling*) dėl Liuksemburgo pelno mokesčio taikymo *LuxOpCo* ir *LuxSCS*. Tame sprendime, pirmą, patvirtinta, kad *LuxSCS* dėl savo teisinės

formos nėra Liuksemburgo pelno mokesčio mokėtoja, ir, antra, patvirtintas metinio licencijos mokesčio, kurį *LuxOpCo* pagal minėtą licencijos sutartį turi sumokėti *LuxSCS*, apskaičiavimo metodas.

2017 m. spalio 4 d. sprendime²⁶⁹ (toliau – ginčijamas sprendimas) Europos Komisija padarė išvadą, kad šis išankstinis sprendimas ir jo kasmetinis įgyvendinimas 2006–2014 m. laikotarpiu yra su vidaus rinka nesuderinama pagalba *Amazon* grupei, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnį. Šiuo klausimu Komisija, be kita ko, laikėsi nuomonės, kad metinio mokesčio, kurį *LuxOpCo* turėjo sumokėti *LuxSCS*, apskaičiavimo metodas, patvirtintas išankstiniame sprendime dėl mokesčių, neleido pasiekti įprastas rinkos sąlygas atitinkančio rezultato. Komisijos teigimu, pagal šį metodą apskaičiuotas metinis mokestis buvo per didelis, o tai dirbtinai sumažino *LuxOpCo* mokesčio bazę.

Gavęs du Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės ir *Amazon* grupės ieškinius dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, Bendrasis Teismas 2021 m. gegužės 12 d. sprendimu²⁷⁰ panaikino tą sprendimą, iš esmės motyvuodamas tuo, kad Komisija neįrodė pranašumo, kaip jis suprantamas pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, egzistavimo.

Teisingumo Teismas atmetė Komisijos apeliacinį skundą ir pakeisdamas bei praplėsdamas savo Sprendime *Fiat Chrysler Finance Europe / Komisija*²⁷¹ nurodytus motyvus nusprendė, kad ginčijamame sprendime taikydama įprastų rinkos sąlygų principą, nors priimant išankstinį sprendimą dėl mokesčių šis principas nebuvo įtrauktas į Liuksemburgo mokesčių teisę, Komisija padarė klaidą nustatydama referencinę sistemą, į kurią atsižvelgiant turi būti vertinamas šis išankstinis sprendimas dėl mokesčių, todėl visi jos argumentai, susiję su atrankiojo pranašumo buvimu, yra netinkami.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas pripažino priimtinais apeliacinio skundo pagrindus, kuriais ginčijama tai, kaip Bendrasis Teismas aiškino ir taikė įprastų rinkos sąlygų principą, grįsdamas savo išvadą, kad Komisija neįrodė pranašumo, kaip jis suprantamas pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, egzistavimo.

Kadangi Komisija įprastų rinkos sąlygų principą įtraukė į referencinę sistemą, naudojamą nagrinėjant, ar buvo suteiktas atrankusis pranašumas, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad klausimas, ar sprendime, dėl kurio pateiktas apeliacinis skundas, Bendrasis Teismas tinkamai apibrėžė reikšmingą referencinę sistemą, todėl teisingai aiškino ir taikė ją sudarančias nuostatas, yra teisės klausimas, kurį Teisingumo Teismas gali nagrinėti apeliaciniame procese.

Vadinasi, priimtini yra Komisijos argumentai, kuriais siekiama užginčyti tai, kaip Bendrasis Teismas aiškino ir taikė įprastų rinkos sąlygų principą, kai nusprendė, kad ginčijamame sprendime taikyta referencinė sistema buvo klaidinga, todėl *Amazon* grupei suteikto pranašumo egzistavimas nebuvo įrodytas.

Antra, dėl esmės Teisingumo Teismas priminė, kad pagal šiuo metu galiojančią Sąjungos teisę įprastų rinkos sąlygų principas gali būti taikomas nagrinėjant mokestinio pobūdžio priemones pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, tik jeigu jis pripažįstamas atitinkamoje nacionalinėje teisėje ir laikantis joje nustatytos tvarkos. Todėl nusprendęs, jog įgyvendindama SESV 107 straipsnio 1 dalį Komisija apskritai

²⁶⁹ 2017 m. spalio 4 d. Komisijos sprendimas (ES) 2018/859 dėl valstybės pagalbos SA.38944 (2014/C) (ex 2014/NN), kurią Liuksemburgo Didžioji Hercogystė suteikė bendrovei *Amazon* (OL L 153, 2018, p. 1).

²⁷⁰ 2021 m. gegužės 12 d. Sprendimas *Liuksemburgas ir Amazon / Komisija* (T- 816/17 ir T- 318/18, [EU:T:2021:252](#)).

²⁷¹ 2022 m. lapkričio 8 d. Sprendimas *Fiat Chrysler Finance Europe / Komisija* (C- 885/19 P ir C- 898/19 P, [EU:C:2022:859](#), toliau – Sprendimas *Fiat*).

galėjo taikyti įprastų rinkos sąlygų principą, tačiau nepažymėjęs, jog ši institucija pirmiausia turėjo įsitikinti, kad šis principas yra įtrauktas į Liuksemburgo mokesčių teisę ir kad joje daroma aiški nuoroda į jį, Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą.

Be to, remdamasis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) gairių „aiškia praktine reikšme“ vertinant, ar laikomasi įprastų rinkos sąlygų principo, nors šios gairės nėra privalomos EBPO valstybėms narėms, Bendrasis Teismas padarė kitą teisės klaidą, nes pripažino, kad minėtos gairės taikytinos, nepatikrinęs, ar Komisija įsitikino, jog Liuksemburgo mokesčių teisėje į jas daroma aiški nuoroda.

Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Bendrojo Teismo atlikta analizė dėl sąlygos, susijusios su atrankiojo pranašumo, kaip jis suprantamas pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, buvimu, yra teisiškai klaidinga, nes ji grindžiama klaidingu reikšmingos referencinės sistemos nustatymu.

Trečia, vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė atmesti visą apeliacinį skundą, pakeisdamas jo motyvus.

Šiuo aspektu Teisingumo Teismas konstatavo, pirma, kad, siekdama įrodyti, jog *Amazon* grupei buvo suteiktas pranašumas, Komisija įprastų rinkos sąlygų principą taikė taip, tarsi jis būtų pripažintas Sąjungos teisėje, nors iš Sprendimo *Fiat* matyti, kad šiuo metu galiojančioje Sąjungos teisėje nėra savarankiško įprastų rinkos sąlygų principo, kuris būtų taikomas neatsižvelgiant į jo įtraukimą į nacionalinę teisę.

Antra, Komisija laikėsi nuomonės, kad mokesčių administratorius Liuksemburgo pelno mokesčio įstatymą aiškino taip, jog pagal jį Liuksemburgo mokesčių teisėje yra įtvirtintas įprastų rinkos sąlygų principas. Vis dėlto, kaip matyti iš Sprendimo *Fiat*, tik šio principo įtraukimas į nacionalinę teisę, o tam reikia, kad nacionalinėje teisėje bent jau būtų pateikta aiški nuoroda į šį principą, leistų Komisijai jį taikyti vertinant, ar buvo suteiktas atrankusis pranašumas, kaip jis suprantamas pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Kaip pati Komisija pripažino ginčijamame sprendime, priimant nagrinėjamą išankstinį sprendimą dėl mokesčių šis reikalavimas nebuvo įvykdytas, todėl tame sprendime ši institucija negalėjo taikyti šio principo atgaline data.

Trečia, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ginčijamame sprendime taikydamas EBPO sandorių kainodaros gaires Komisija, neįrodžiusi, kad visos šios gairės ar jų dalis buvo aiškiai perkeltos į Liuksemburgo teisę, pažeidė Sprendime *Fiat* primintą draudimą, nagrinėjant, ar suteiktas atrankusis mokestinis pranašumas, kaip jis suprantamas pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, ir siekiant nustatyti įmonei paprastai tenkančią mokesčių naštą, atsižvelgti į atitinkamai nacionalinei mokesčių sistemai nepriklausančius parametrus ir taisykles, kaip antai šias gaires, nebent toje sistemoje į juos būtų pateikta aiški nuoroda.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Bendrasis Teismas teisingai konstatavo, jog Komisija neįrodė *Amazon* grupei suteikto pranašumo, kaip jis suprantamas pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, ir dėl šios priežasties panaikino ginčijamą sprendimą. Taigi jis atmetė visą Komisijos pateiktą apeliacinį skundą.

IX. Mokesčių nuostatos²⁷²

2023 m. vasario 28 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Fenix International* (C-695/20, [EU:C:2023:127](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos Tarybos įgyvendinimo įgaliojimai – SESV 291 straipsnio 2 dalis – Bendra pridėtinės vertės mokesčio (PVM) sistema – Direktyva 2006/112/EB – 28 ir 397 straipsniai – Apmokestinamasis asmuo, veikiantis savo vardu, bet kito asmens naudai – Elektroninėmis priemonėmis teikiamų paslaugų teikėjas – Įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 282/2011–9a straipsnis – Prezumpcija – Galiojimas

Jungtinėje Karalystėje pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tikslais įregistruota bendrovė *Fenix International Ltd* (toliau – *Fenix*) eksploatuoja socialinio tinklo platformą, kuri vadinama *Only fans*. Platforma skirta viso pasaulio „naudotojams“, kurie pasiskirstę į „kūrėjus“ ir „gerbėjus“. Kiekvienas kūrėjas turi „profilį“, į kurį įkelia ir paskelbia turinį, kaip antai nuotraukas, vaizdo įrašus ir žinutes, kuriuos už vienkartinį mokėjimą arba mėnesinį prenumeratos mokestį gali pažiūrėti gerbėjai. *Fenix* nustato mažiausią prenumeratos mokesčio ir „arbatpinigių“ sumą bei bendrąsias platformos naudojimo sąlygas. Be to, *Fenix* suteikia mechanizmą, leidžiantį vykdyti finansinius sandorius. Ji atsako už gerbėjų įmokų surinkimą ir paskirstymą, tam ji naudoja mokėjimo paslaugų teikėjo teikiamomis paslaugomis. *Fenix* pasilieka 20 % bet kokios kūrėjui sumokėtos sumos ir taiko 20 % PVM, nurodomą jos išrašomose sąskaitose faktūrose. Visi mokėjimai atitinkamo gerbėjo banko išrašė rodomi kaip mokėjimai *Fenix* naudai.

Pranešimuose dėl mokėtino PVM už 2017 m. liepos mėn.–2020 m. sausio mėn. ir 2020 m. balandžio mėn. manydamas, kad *Fenix* turi būti laikoma veikusia savo vardu²⁷³, mokesčių administratorius nurodė sumokėti PVM nuo visos iš gerbėjo gautos sumos, o ne tik nuo 20 % šios sumos, kurią ji pasilieka kaip atlygį.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme²⁷⁴ *Fenix* apskundė pranešimų dėl mokėtino mokesčio teisinio pagrindo²⁷⁵ galiojimą ir atitinkamas sumas. Grįsdama savo skundą *Fenix* nurodė, kad priimdama ginčijamą nuostatą Europos Sąjungos Taryba viršijo PVM direktyvoje jai

²⁷² Šioje dalyje taip pat reikia nurodyti 2023 m. liepos 24 d. Sprendimą (didžioji kolegija) *Lin* (C-107/23 PPU, [EU:C:2023:606](#)). Šis sprendimas pateiktas I.2 dalyje „Nullum crimen, nulla poena sine lege ir nusikaltimų bei bausmių proporcingumo principai“.

²⁷³ Pagal 2011 m. kovo 15 d. Tarybos įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 282/2011, kuriuo nustatomos Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos įgyvendinimo priemonės (OL L 77, 2011, p. 1), iš dalies pakeisto 2013 m. spalio 7 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 1042/2013 (OL L 284, 2013, p. 1), 9a straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą apmokestinamasis asmuo, kuris dalyvauja teikiant paslaugas elektroninėmis priemonėmis per telekomunikacijų tinklą, sąsają ar portalą, pavyzdžiui, taikmenų parduotuvių, „[laikomas veikiančiu] savo vardu, bet tų paslaugų teikėjo naudai, nebent tas apmokestinamasis asmuo tą teikėją yra aiškiai nurodęs kaip teikėją ir tai yra atspindėta šalių sutartinėse sąlygose“. Šios nuostatos antroje pastraipoje nustatytos dvi sąlygos, kurios turi būti įvykdytos, „kad elektroninėmis priemonėmis teikiamų paslaugų teikėją būtų galima laikyti apmokestinamojo asmens aiškiai nurodytu šių paslaugų teikėju“. Pagal šios nuostatos trečią pastraipą „apmokestinamasis asmuo, kuris elektroninėmis priemonėmis teikiamų paslaugų teikimo atžvilgiu patvirtina, kad paslaugas įsigyjantis asmuo apmokestinamas ar patvirtina paslaugų teikimą arba nustato bendrąsias paslaugų teikimo sąlygas, negali aiškiai nurodyti kito asmens kaip tų paslaugų teikėjo“.

²⁷⁴ *First-tier Tribunal (Tax Chamber)* (Pirmosios instancijos teismas (mokesčių bylų skyrius), Jungtinė Karalystė).

²⁷⁵ T. y. įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 282/2011 9a straipsnio 1 dalis (toliau – ginčijama nuostata).

suteiktus įgyvendinimo įgaliojimus²⁷⁶. Ginčijama nuostata viršija PVM direktyvos 28 straipsnį²⁷⁷, kurio įgyvendinimo priemonė ji yra, nes joje numatyta, kad komisierius, kuris dalyvauja teikiant paslaugas elektroninėmis priemonėmis, yra laikomas gavusiu ir suteikusių minėtas paslaugas, nors paslaugų teikėjo tapatybė yra žinoma. Ja iš esmės pakeičiama įgaliotinio atsakomybė PVM srityje, perkeltą mokesčių našta internete veikiančioms platformoms, nes atrodo praktiškai neįmanoma paneigti įtvirtintos prezumpcijos.

Paklaustas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo dėl ginčijamos nuostatos galiojimo²⁷⁸ tiek, kiek Taryba viršijo įgyvendinimo įgaliojimus, kuriuos ji turi pagal SESV ir PVM direktyvą, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) sprendime konstatavo, kad išnagrinėjus šią nuostatą nenustatyta nieko, kas galėtų paveikti jos galiojimą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors teisiškai privalomi Sąjungos aktai turi būti įgyvendinti valstybių narių²⁷⁹, konkrečiais tinkamai pagrįstais ir ESS numatytais atvejais įgyvendinimo įgaliojimai gali būti suteikti Tarybai pagal SESV 291 straipsnio 2 dalį. Dėl PVM direktyvos pažymėtina, kad Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, vienbalsiai patvirtina PVM direktyvai įgyvendinti būtinas priemones. Šis Tarybos įgaliojimas paaiškinamas ir pateisinamas tuo, kad pirma, šios direktyvos įgyvendinimo priemonės turi būti vienodos, ir, antra, Tarybai turėtų būti suteikti įgaliojimai priimti tokias įgyvendinimo priemones, nes jos gali daryti poveikį (kartais didelį) valstybių narių biudžetams. Tarp priemonių, kurias Taryba priėmė remdamasi šiais įgaliojimais, yra ginčijama nuostata, kuria siekiama užtikrinti vienodą minėtos direktyvos 28 straipsnio taikymą.

Antra, dėl SESV 291 straipsnio 2 dalyje numatytų įgyvendinimo įgaliojimų ribų Teisingumo Teismas priminė, kad nuostatos, kuriomis nustatomi svarbiausi pagrindinių teisės aktų elementai, negali būti priimtose nei įgyvendinimo aktuose, nei deleguotuose teisės aktuose; jos turi būti priimtose pagal taikytiną teisėkūros procedūrą, t. y. kiek tai susiję su PVM direktyva, pagal specialią SESV 113 straipsnyje įtvirtintą procedūrą²⁸⁰.

Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad iš jurisprudencijos kylantys argumentai, susiję su Komisijos įgyvendinimo įgaliojimų ribomis, taip pat taikomi, kai pagal SESV 291 straipsnio 2 dalį tokie įgaliojimai suteikiami Tarybai. Iš tiesų, pirma, minint Komisiją ir Tarybą, šioje nuostatoje nedaroma jokie skirtumo dėl įgyvendinimo įgaliojimų pobūdžio ir apimties atsižvelgiant į instituciją, kuriai jie suteikti. Antra, iš SESV 290 ir 291 straipsnių struktūros matyti, kad Tarybos naudojimas įgyvendinimo

²⁷⁶ 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (OL L 347, 2006, p. 1) (toliau – PVM direktyva). Jos 397 straipsnyje numatyta, kad „Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, vieningai patvirtina šiai direktyvai įgyvendinti būtinas priemones“.

²⁷⁷ PVM direktyvos 28 straipsnyje nustatyta, jog kai apmokestinamasis asmuo, veikdamas savo paties vardu, bet kito asmens naudai, dalyvauja teikiant paslaugas, laikoma, kad tas paslaugas jis gavo ir suteikė pats.

²⁷⁸ Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą dėl Jungtinės Karalystės teismų prašymų, pateiktų nepasibaigus pereinamajam laikotarpiui, apibrėžtam susitarime dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos (OL L 29, 2020, p. 7), t. y. 2020 m. gruodžio 31 d.

²⁷⁹ SESV 291 straipsnio 1 dalis.

²⁸⁰ SESV 113 straipsnyje numatyta: „Taryba, sprendama pagal specialią teisėkūros procedūrą ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai priima nuostatas dėl apyvartos mokesčius, akcizų ir kitas netiesioginio apmokestinimo formas reglamentuojančių teisės aktų suderinimo, būtino užtikrinanti, kad bus sukurta ir ims veikti vidaus rinka bei bus išvengta konkurencijos iškraipymo“.

įgaliojimais negali būti reguliuojamas kitokiomis sąlygomis nei tos, kurios taikomos Komisijai, kai ji įgyvendina savo įgyvendinimo įgaliojimus.

Vadinasi, Tarybai suteikti įgyvendinimo įgaliojimai apima įgaliojimus priimti priemones, kurios yra būtinos ar naudingos siekiant vienodai įgyvendinti teisėkūros procedūra priimto akto, kurio pagrindu jos buvo priimtos, nuostatas ir kuriose, laikantis šiuo aktu siekiamų bendrųjų pagrindinių tikslų, tik sukonkretinamas jo turinys, iš dalies nepakeičiant ar nepapildant esminių arba neesminių jo nuostatų. Konkrečiai kalbant, reikia manyti, kad įgyvendinimo priemonė tik sukonkretina atitinkamo teisėkūros procedūra priimto akto nuostatas, kai ja tik bendrai arba tam tikrais atvejais konkrečiai siekiama apibrėžti šių nuostatų taikymo sritį arba nustatyti jų taikymo tvarką, tačiau su sąlyga, kad šia priemone nesukuriama prieštaravimo minėtų nuostatų tikslams ir visiškai nekeičiamas šio akto norminis turinys ar jo taikymo sritis.

Taigi, siekdamas nustatyti, ar priimdama ginčijamą nuostatą Taryba laikėsi jai suteiktų įgyvendinimo įgaliojimų ribų, Teisingumo Teismas patikrino, ar šioje nuostatoje tik sukonkretinamas joje įgyvendinamo PVM direktyvos 28 straipsnio turinys, o tai reiškia, kad reikia išnagrinėti, ar ji atitinka bendruosius šios direktyvos tikslus, ar ji būtina arba naudinga siekiant palengvinti vienodą šio 28 straipsnio įgyvendinimą ir ar ja nėra kaip nors papildomas ar iš dalies pakeičiamas šis straipsnis.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad ginčijama nuostata laikomasi bendrųjų pagrindinių PVM direktyvos ir 28 straipsnio tikslų. Ginčijamos nuostatos tikslas – užtikrinti vienodą galiojančios PVM sistemos taikymą, visų pirma apmokestinant neapmokestinamajam asmeniui elektroninėmis priemonėmis teikiamas paslaugas²⁸¹, ir PVM direktyvos 28 straipsnyje įtvirtintą prezumpciją, pagal kurią apmokestinamasis asmuo, kuris, teikdamas paslaugas, veikia kaip tarpininkas savo vardu, bet kitų naudai, yra laikomas tų paslaugų teikėju.

Be to, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad ginčijama nuostata yra naudinga ar net būtina siekiant vienodai įgyvendinti PVM direktyvą, atsižvelgdamas į interesą užtikrinti paslaugų teikėjų teisinį saugumą ir tikslą išvengti dvigubo apmokestinimo arba neapmokestinimo, kurį galėtų lemti skirtingos valstybių narių įgyvendinimo taisyklės.

Galiausiai Teisingumo Teismas nagrinėjo, ar ginčijama nuostata laikomasi draudimo papildyti arba iš dalies pakeisti PVM direktyvos 28 straipsnio turinį. Šiuo klausimu jis konstatavo, kad PVM direktyvoje nėra nieko, kas leistų manyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas atsisakė teisės, prireikus pagal šią direktyvą suteikdamas Tarybai įgyvendinimo įgaliojimus, užtikrinti vienodą minėtame 28 straipsnyje nustatytų sąlygų, visų pirma sąlygos, kad apmokestinamasis asmuo, dalyvaujantis teikiant paslaugą, turi veikti savo vardu, bet kito asmens naudai, kad būtų laikomas paslaugos teikėju, taikymą. Konkrečiai kalbant, ginčijama nuostata negali būti laikoma papildančia ar iš dalies pakeičiančia PVM direktyvos 28 straipsnio turinį ir, be kita ko, šiame straipsnyje įtvirtintą prezumpciją; ji yra tik šio turinio sukonkretinimas, atsižvelgiant į konkretų paslaugų, teikiamų elektroninėmis priemonėmis per telekomunikacijų tinklą, sąsają ar portalą, pavyzdžiui, taikmenų parduotuvę, kontekstą. Šioje nuostatoje visiškai atsižvelgiama į sandorių ekonominę ir komercinę tikrovę kaip į pagrindinį bendros PVM sistemos taikymo kriterijų. Tuo remdamasis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad priimdama ginčijamą nuostatą tam, kad užtikrintų, kad Sąjungoje būtų įgyvendintas PVM direktyvos 28 straipsnis vienodomis sąlygomis, Taryba neviršijo jai pagal SESV 291 straipsnio 2 dalį suteiktų įgyvendinimo įgaliojimų.

²⁸¹ Kurie nuo 2015 m. sausio 1 d. yra apmokestinami valstybėje narėje, kurioje paslaugų gavėjas yra įsisteigęs, turi nuolatinę gyvenamąją vietą arba paprastai gyvena, neatsižvelgiant į šias paslaugas teikiančio apmokestinamojo asmens įsisteigimo vietą.

X. Įstatymų suderinimas

1. Intelektinė ir pramoninė nuosavybė

2023 m. vasario 16 d. Sprendimas *Monz Handelsgesellschaft International* (C-472/21, [EU:C:2023:105](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Intelektinė nuosavybė – Dizainas – Direktyva 98/71/EB – 3 straipsnio 3 ir 4 dalys – Sudėtinio gaminio sudedamosios dalies apsaugos sąlygos – Sąvokos „matomumas“ ir „įprastas naudojimas“ – Sudėtinio gaminio sudedamosios dalies matomumas, kai šį gaminį įprastai naudoja galutinis naudotojas

Pagal Vokietijos teisę įsteigta bendrovė *Monz* yra dizaino, vaizduojančio dviračio arba motociklo balnelio apačią, savininkė, šis dizainas nuo 2011 m. įregistruotas *Deutsches Patent- und Markenamt* (Vokietijos patentų ir prekių ženklų tarnyba, Vokietija, toliau – DPMA).

Pagal Vokietijos teisę įsteigta bendrovė *Büchel* 2016 m. liepos 27 d. DPMA pateikė prašymą pripažinti minėto dizaino registraciją negaliojančia ir nurodė, kad jis neatitinka reikalavimų, keliamų tam, kad būtų suteikta teisinė dizaino apsauga²⁸². Ji teigė, kad šis dizainas, pritaikytas balneliui, kuris yra sudėtinio gaminio, pavyzdžiui, dviračio arba motociklo, sudedamoji dalis, nėra matomas įprastai naudojant tokį gaminį.

DPMA atmetė prašymą pripažinti registraciją negaliojančia ir nusprendė, kad nėra jokio pagrindo netaikyti dizaino suteikiamos apsaugos ginčijamam dizainui. Ji nusprendė, kad sudedamoji dalis, kuriai pritaikytas dizainas, išlieka matoma įprastai naudojant sudėtinį gaminį, o tai apima balnelio išardymą ir surinkimą ne dėl techninės priežiūros, apžiūros ar taisymo.

Gavęs skundą dėl šio sprendimo *Bundespatentgericht* (Federalinis patentų teismas, Vokietija) pripažino ginčijamo dizaino registraciją negaliojančia, motyvuodamas tuo, kad šis dizainas neatitinka naujumo ir individualių savybių reikalavimų. Jo nuomone, sudedamoji dalis, kuri matoma tik dėl to, kad ji atskiriama, arba kai yra atskirta nuo sudėtinio gaminio, neatitinka matomumo sąlygos, taigi jai negali būti taikoma minėta teisinė apsauga. Be to, tas teismas mano, kad tik važiavimas dviračiu, taip pat lipimas ant dviračio ir nulpimas nuo jo gali būti laikomi įprastu naudojimu, o taip naudojant gaminį balnelio apačia nėra matoma.

Tokiomis aplinkybėmis *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija), gavęs *Monz* pateiktą kasacinį skundą, Teisingumo Teismo iš esmės klausė, pirma, ar dizaino, pritaikyto ar panaudoto gaminiui, kuris yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, matomumo reikalavimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į tam tikras sudėtinio gaminio naudojimo sąlygas, ar tik į objektyvią galimybę atpažinti dizainą, pritaikytą sudedamajai daliai, integruotai į sudėtinį gaminį. Antra, jis iš esmės siekė išsiaiškinti, kokie kriterijai svarbūs, nustatant, kaip galutinis naudotojas įprastai naudoja sudėtinį gaminį.

²⁸² Kaip tai suprantama pagal 2014 m. vasario 24 d. *Gesetz über den rechtlichen Schutz von Design* (Dizaino apsaugos įstatymas) (*BGBI.* 2014 I, p. 122), kuriuo perkelta 1998 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos (OL L 289, 1998, p. 28; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 21 t., p. 120), 4 straipsnį.

Savo prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismas patikslino, pirma, matomumo reikalavimą, kad dizainui, pritaikytam ar panaudotam gaminiui, kuris yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, būtų taikoma teisinė dizaino apsauga, ir, antra, kriterijus, apibūdinančius šio gaminio „įprastą naudojimą“, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 98/71 3 straipsnio 3 ir 4 dalis.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas daugiausia dėmesio skyrė sudedamosios dalies, įmontuotos į sudėtinį gaminį, matomumo klausimui. Visų pirma jis priminė, kad Direktyvos 98/71 3 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta specialioji taisyklė, konkrečiai skirta dizainui, pritaikytam ar panaudotam gaminiui, kuris yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Šiuo klausimu jis pabrėžė, kad teisinė dizaino apsauga taikoma būtent gaminio ar jo dalies vaizdai.

Dėl reikalavimų, kurie turi būti įvykdyti tam, kad sudėtinio gaminio sudedamosios dalies vaizdai galėtų būti taikoma dizaino apsauga, Teisingumo Teismas nurodė ankstesnę jurisprudenciją, pagal kurią tokia sudedamoji dalis turi būti matoma ir jai turi būti būdingos savybės, sukuriančios jos ypatingą vaizdą, o tai reiškia, kad tokia sudedamoji dalis negali visiškai susiliesti su visu gaminiu. Teisingumo Teismas pabrėžė, kad ši jurisprudencija, susijusi su Reglamente Nr. 6/2002²⁸³ numatyta dizaino apsauga, taip pat taikytina Direktyvoje 98/71 įtvirtintai dizaino apsaugos sistemai.

Vis dėlto tam, kad būtų taikoma teisinė dizaino apsauga, sudedamoji dalis, įmontuota į sudėtinį gaminį, turi likti matoma įprastai naudojant tokį gaminį. Taigi *in abstracto* atlikto sudedamosios dalies, įmontuotos į sudėtinį gaminį, matomumo vertinimo, nesusijusio su kokia nors konkrečia šio gaminio naudojimo situacija, nepakanka tam, kad tokiai sudedamajai daliai galėtų būti taikoma dizaino apsauga. Vis dėlto pagal Direktyvos 98/71 3 straipsnio 3 dalį nereikalaujama, kad į sudėtinį gaminį įmontuota sudedamoji dalis išliktų matoma kiekvienu sudėtinio gaminio naudojimo momentu.

Taigi į sudėtinį gaminį įmontuotos sudedamosios dalies matomumas negali būti vertinamas tik galutinio šio gaminio naudotojo požiūriu, taip pat reikia atsižvelgti, kiek tokią sudedamąją dalį mato išorinis stebėtojas.

Antra, Teisingumo Teismas išnagrinėjo galutinio naudotojo atliekamo „įprasto gaminio naudojimo“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 98/71 3 straipsnio 4 dalį. Visų pirma dėl klausimo, ar sudėtinio gaminio įprastas naudojimas atitinka sudedamosios dalies gamintojo pageidaujamą naudojimą, sudėtinio gaminio gamintojo pageidaujamą naudojimą ar galutinio naudotojo atliekamą įprastą šio gaminio naudojimą, Teisingumo Teismas konstatavo, kad ši nuostata susijusi su galutinio naudotojo atliekamu sudėtinio gaminio įprastu naudojimu.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad galutinio naudotojo atliekamas įprastas arba įprastinis sudėtinio gaminio naudojimas atitinka jo kūrėjo ar gamintojo pageidautą naudojimą. Vis dėlto Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė apimti galutinio naudotojo atliekamą sudėtinio gaminio įprastą naudojimą, kad būtų užkirstas kelias šio gaminio naudojimui kituose prekybos etapuose, ir taip išvengti situacijos, kai apeinama matomumo sąlyga. Taigi sudėtinio gaminio įprasto naudojimo vertinimas negali būti grindžiamas vien sudedamosios dalies ar sudėtinio gaminio gamintojų pageidauta paskirtimi.

Be to, dėl klausimo, koks galutinio naudotojo atliekamas sudėtinio gaminio naudojimas yra „įprastas naudojimas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 98/71 3 straipsnio 4 dalį, Teisingumo teismas

²⁸³ 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino (OL L 3, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 27 t., p. 142).

nustatė, jog tai, kad šioje nuostatoje nepatikslinama, koks tokio gaminio naudojimas patenka į šią sąvoką, o nurodomas galutinio naudotojo atliekamas tokio gaminio naudojimas, patvirtina platų šios sąvokos aiškinimą. Šiuo klausimu, atsižvelgdamas į tai, kad praktiškai tam, kad gaminį būtų galima naudoti pagal jo pagrindinę funkciją, dažnai reikia atlikti įvairius veiksmus, kurie gali būti atlikti prieš ar po to, kai gaminys atlieka šią pagrindinę funkciją, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad įprastas sudėtinio gaminio naudojimas apima visus šiuos veiksmus, išskyrus tuos, kurie aiškiai neįtraukti, t. y. veiksmus, susijusius su priežiūra, apžiūra ir taisymu.

Vadinasi, sąvoka „įprastas naudojimas“ turi apimti veiksmus, susijusius su įprastiniu gaminio naudojimu, taip pat kitus veiksmus, kurie pagrįsti atliekant tokį naudojimą ir kurie yra įprasti galutinio naudotojo požiūriu, įskaitant veiksmus, kurie gali būti atlikti prieš ar po to, kai gaminys atlieka pagrindinę funkciją, pavyzdžiui, jis saugomas ir transportuojamas.

Atsižvelgdamas į tai Teisingumo Teismas nusprendė, kad dizaino, pritaikyto ar panaudoto gaminiui, kuris yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, matomumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į įprastą šio sudėtinio gaminio naudojimą, o atitinkama sudedamoji dalis, įmontuota į tą gaminį, turi likti matoma jį naudojant. Šiuo tikslu sudėtinio gaminio sudedamosios dalies matomumas, kai galutinis naudotojas ją „įprastai naudoja“, turi būti vertinamas tiek šio naudotojo, tiek išorinio stebėtojo požiūriais. Toks įprastas naudojimas turi apimti tiek veiksmus, atliktus sudėtinio gaminio pagrindinio naudojimo metu, tiek veiksmus, kuriuos paprastai turi atlikti galutinis naudotojas, taip naudodamas gaminį, išskyrus techninę priežiūrą, apžiūrą ir taisymą.

2. Transporto priemonių draudimas

2023 m. spalio 12 d. Sprendimas *KBC Verzekeringen* (C-286/22, [EU:C:2023:767](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimas – Direktyva 2009/103/EB – 1 straipsnio 1 punktas – Sąvoka „transporto priemonė“ – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta automatiškai atlyginti žalą tam tikriems eismo įvykiuose nukentėjusiems kelių eismo dalyviams – Asmuo, nevairuojantis „motorinės transporto priemonės“, kaip tai suprantama pagal šiuos teisės aktus – Sąvoka, lygiavertė Direktyvos 2009/13 sąvokai „transporto priemonė“ – Dviratis su minti pedalus padedančiu elektriniu varikliu, turintis pagreitinimo funkciją, kurią galima aktyvuoti tik panaudojus raumenų jėgą

2017 m. spalio 14 d. viešuoju keliu dviračiu su elektrine pavara važiavusį BV (toliau – nukentėjusysis) partrenkė automobilis, apdraustas *KBC Verzekeringen* (toliau – KBC). Nukentėjusysis mirė. Kadangi eismo įvykis buvo laikomas „nelaimingu atsitikimu kelionės į darbą metu“, *P&V Verzekeringen CVBA* (toliau – *P&V*) – nukentėjusiojo darbdavio nelaimingų atsitikimų darbe draudimo bendrovė – atlygino žalą ir subrogacijos pagrindu perėmė nukentėjusiojo ir jo paveldėtojų teises.

P&V padavė KBC į teismą siekdama, kad pagal nacionalinės teisės aktus būtų atlygintos išlaidos. Nagrinėjamu atveju taikomuose teisės aktuose, be kita ko, numatyta kelių eismo įvykyje dalyvavusių motorinių transporto priemonių vairuotojų civilinės atsakomybės draudikų pareiga visais atvejais atlyginti nukentėjusiesiems per eismo įvykį patirtą žalą, kai jie laikomi „pažeidžiamais eismo dalyviais“, turint omenyje tai, kad toks kvalifikavimas priklauso nuo to, ar eismo įvykio momentu per jį nukentėjęs asmuo buvo „motorinės transporto priemonės“ vairuotojas. KBC savo ruožtu pareiškė

priešieškinį, siekdama, kad P&V grąžintų nepagrįstai išmokėtą pinigų sumą. Atsikirdama P&V teigė, kad nukentėjusysis negali būti laikomas motorinės transporto priemonės vairuotoju.

Gavęs KBC kasacinį skundą, *Hof van Cassatie* (Kasacinis teismas, Belgija) kreipėsi su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl Direktyvos 2009/103²⁸⁴ 1 straipsnio 1 punkto sąvokos „transporto priemonė“ aiškinimo.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši sąvoka neapima dviračio, kurio elektrinis variklis tik padeda minti pedalus ir kuriame įdiegta funkcija, leidžianti neminant pedalų įsibėgėti iki 20 km/h, nes tokia funkcija gali būti aktyvuota tik panaudojus raumenų jėgą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Iš pradžių Teisingumo Teismas pažymėjo, kad iš Direktyvos 2009/103 1 straipsnio 1 punkto formuluotės matyti, jog sąvoka „transporto priemonė“ pagal šią nuostatą apima tik mechanine energija varomas transporto priemones, skirtas važiuoti žeme, išskyrus bėgiais važiuojančias transporto priemones. Vis dėlto vien ši formuluotė neleidžia nustatyti, ar tokiai mechaninei energijai turi tekti išimtinis vaidmuo varant atitinkamą transporto priemonę.

Toliau Teisingumo Teismas priminė, pirma, kad pagal Direktyvos 2009/103 2 konstatuojamąją dalį joje numatytas privalomas „motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimas“ nurodo „transporto priemonių draudimą“ ir kad ši sąvoka bendrinėje kalboje tradiciškai reiškia aparatų, kaip antai motociklų, automobilių ir sunkvežimių, kurie, išskyrus neveikiančius, varomi tik mechanine jėga, civilinės atsakomybės draudimą.

Antra, Direktyvos 2009/103 13 straipsnyje²⁸⁵ aiškiai nurodyta, kad kiekviena valstybė narė imasi visų tinkamų priemonių užtikrinti, kad per įvykį nukentėjusių trečiųjų asmenų reikalavimų atlyginti žalą atžvilgiu niekinėmis būtų laikomos visos teisės aktų nuostatos ar bet kokios sutarties sąlygos, kurios įtrauktos į draudimo liudijimą ir pagal kurias draudimo apsauga nesuteikiama transporto priemonėms, kuriomis naudojasi arba kurias vairuoja asmenys, neturintys vairuotojo pažymėjimo, suteikiančio teisę vairuoti atitinkamą transporto priemonę. Iš Direktyvos 2006/126²⁸⁶ matyti, kad nacionalinio vairuotojo pažymėjimo iš principo reikalaujama tik siekiant vairuoti transporto priemones, kurios gali važiuoti keliu savarankiškai, išskyrus bėgiais važiuojančias transporto priemones.

Galiausiai, kalbėdamas apie Direktyva 2009/103 siekiamus tikslus, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad ja norima garantuoti vienodą nukentėjusiųjų motorinių transporto priemonių sukeltuose eismo įvykiuose vertinimą, neatsižvelgiant į konkrečią Sąjungos teritorijos vietą, kurioje įvyko eismo įvykis, ir užtikrinti jų apsaugą.

Vis dėlto aparatai, kurie veikia varomi ne vien mechanine energija, taigi kurie negali judėti žeme nenaudojant raumenų jėgos, kaip antai dviratis su elektrine pavana, kuris neminamas gali įsibėgėti iki 20 km/h, tretiesiems asmenims negali sukelti tokios žalos asmeniui ar turtui, kuri pagal sunkumą arba mastą galėtų būti panaši į žalą, sukliamą motociklų, automobilių, sunkvežimių ar kitų žeme

²⁸⁴ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo (OL L 263, 2009, p. 11).

²⁸⁵ Direktyvos 2009/103 13 straipsnio 1 dalies b punktas.

²⁸⁶ 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų (OL L 403, 2006, p. 18) 4 straipsnio 1 dalis.

važiuojančių transporto priemonių, varomų vien mechanine energija. Pastarieji gali išvystyti gerokai didesnę greitį, nei gali pasiekti minėti aparatai, ir kol kas yra daugiausia naudojami judėjimo tikslais. Taigi Direktyva 2009/103 siekiamas tikslas apsaugoti per motorinių transporto priemonių sukeltus eismo įvykius nukentėjusius asmenis nereikalauja, kad „transporto priemonės“ sąvoka pagal šios direktyvos 1 straipsnio 1 punktą apimtų tokius aparatus.

3. Motorinės transporto priemonės

**2023 m. kovo 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Mercedes-Benz Group*
(Transporto priemonių su imobilizatoriais gamintojų atsakomybė) (C-100/21,
[EU:C:2023:229](#))**

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisės aktų derinimas – Motorinių transporto priemonių patvirtinimas – Direktyva 2007/46/EB – 18 straipsnio 1 dalis – 26 straipsnio 1 dalis – 46 straipsnis – Reglamentas (EB) Nr. 715/2007–5 straipsnio 2 dalis – Motorinės transporto priemonės – Dyzelinis variklis – Teršalų išmetimas – Išmetamųjų dujų recirkuliacijos vožtuvas (IDR vožtuvas) – „Temperatūrų intervalo“ ribojamas išmetamo azoto oksido (NOx) kiekio mažinimas – Valdiklis – Pavienio transporto priemonės su draudžiamu valdikliu pirkėjo interesų apsauga – Deliktine atsakomybe grindžiama teisė gauti iš automobilio gamintojo žalos atlyginimą – Žalos atlyginimo apskaičiavimo būdas – Veiksmingumo principas – SESV 267 straipsnis – Priimtinumai – Vieno teisėjo kreipimasis į Teisingumo Teismą

2014 m. QB iš perpardavėjo įsigijo naudotą *Mercedes-Benz* markės automobilį C 220 CDI su Euro 5 kartos dyzeline varikliu. Ši transporto priemonė, kurią rinkai pateikė automobilių gamintoja *Mercedes-Benz Group AG* (buvusi *Daimler AG*), pirmą kartą buvo įregistruota 2013 m. Minėtoje transporto priemonėje buvo įdiegta variklio valdymo programinė įranga, sumažinanti išmetamųjų dujų recirkuliaciją, kai lauko temperatūra nesiekia tam tikros ribos, dėl to padidėja išmetamų azoto oksidų (NOx) kiekis. Taigi recirkuliacija yra visiškai veiksminga tik tuomet, kai lauko temperatūra yra ne žemesnė nei ši riba.

QB pareiškė ieškinį *Landgericht Ravensburg* (Ravensburgo apygardos teismas, Vokietija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, reikalaudamas atlyginti žalą, kurią *Mercedes-Benz Group* jam sukėlė aptariamoje transporto priemonėje įrengusi pagal Reglamentą dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo²⁸⁷ draudžiamus valdiklius.

Primintina, kad šio reglamento tikslas – užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį ir, konkrečiai kalbant, gerokai sumažinti iš dyzeline transporto priemonių išmetamų NOx kiekį, siekiant pagerinti oro kokybę ir laikytis taršos ribinių verčių²⁸⁸. Jame „valdiklis“ apibrėžiamas kaip „bet kokia sudedamoji konstrukcijos dalis, registruojanti temperatūrą, transporto priemonės greitį, variklio sukimosi dažnį (min–1), perdavimo mechanizmo veikimą, slėgį kolektoriuje prieš droselinę sklendę arba bet kokią kitą parametą, kad galėtų įjungti kiekvieną išmetamų teršalų kontrolės sistemos sudedamąją dalį, kuri, esant įprastoms ir pagrįstai numatytinoms transporto priemonės veikimo ir eksploatavimo sąlygoms,

²⁸⁷ 2007 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 715/2007 dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo atsižvelgiant į išmetamųjų teršalų kiekį iš lengvųjų keleivinių ir komercinių transporto priemonių (Euro 5 ir Euro 6) ir dėl transporto priemonių remonto ir priežiūros informacijos prieigos (OL L 171, 2007, p. 1), o konkrečiai pagal šio reglamento 5 straipsnio 2 dalį.

²⁸⁸ Reglamento dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo 1 ir 6 konstatuojamosios dalys.

mažina išmetamų teršalų kontrolės sistemos veiksmingumą, arba tolygiai keisti jos veikimo parametrus, sulėtinti tos dalies veikimą ar ją išjungti“²⁸⁹. Be to, pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms taikytinoje Direktyvoje, nustatančioje motorinių transporto priemonių ir jų priekabų bei tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, sudėtinių dalių ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo pagrindus²⁹⁰, yra įtvirtintos į jos taikymo sritį patenkančių visų naujų transporto priemonių ir tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, sudėtinių dalių ir atskirų techninių mazgų patvirtinimui taikomos administracinės nuostatos ir bendri techniniai reikalavimai, siekiant palengvinti transporto priemonių registravimą, pardavimą bei eksploatavimo pradžią Sąjungoje²⁹¹.

Pagal galiojančius Vokietijos teisės aktus tai, kad pavienis Sąjungos teisės neatitinkančios transporto priemonės pirkėjas įgyvendina teisę į žalos atlyginimą, reiškia įstatymo, kurio paskirtis – apsaugoti kitus²⁹², pažeidimą. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimu, ar nagrinėjamu atveju taikytinomis Pagrindų direktyvos²⁹³ ir Reglamentu dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo²⁹⁴ nuostatomis saugomi ne tik bendrieji interesai, bet ir pavienio motorinės transporto priemonės pirkėjo interesai gamintojo atžvilgiu, kai šioje transporto priemonėje įrengtas pagal šį reglamentą draudžiamas valdiklis. Jam taip pat kilo klausimas, ar atlyginant žalą, padarytą transporto priemonės su įrengtu draudžiamu valdikliu pirkėjui, pagal Sąjungos teisę draudžiama grąžinant šios transporto priemonės pirkimo kainą išskaičiuoti kompensaciją už faktinį naudojimąsi šia transporto priemone, o jei ne, ar draudžiama šią kompensaciją skaičiuoti pagal visą tos pačios transporto priemonės pirkimo kainą.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė svarbių paaiškinimų dėl transporto priemonių, kurių varikliuose įrengtas neteisėtas valdiklis, skirtas išmetamųjų NOx teršalų kontrolės sistemos veiksmingumui sumažinti, pirkėjų teisės į žalos atlyginimą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, prireikus turi nuspręsti, ar QB įsigytoje transporto priemonėje įdiegta programinė įranga yra „valdiklis“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo.

Taip pat jis priminė, kad numatytos trys draudimo naudoti išmetamųjų teršalų kontrolės sistemų veiksmingumą mažinančius valdikius išimtys, iš kurių vienintelė taikoma nagrinėjamu atveju, t. y. išimtis, susijusi su atveju, kai „įtaiso būtinumas pateisinamas dėl variklio apsaugos nuo pažeidimo ar avarijos ir jis būtinas saugiam transporto priemonės naudojimui“²⁹⁵. Kad galėtų būti pateisinamas,

²⁸⁹ Reglamentu dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo 3 straipsnio 10 punktas.

²⁹⁰ 2007 m. rugsėjo 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/46/EB, nustatanti motorinių transporto priemonių ir jų priekabų bei tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, sudėtinių dalių ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo pagrindus (OL L 263, 2007, p. 1), iš dalies pakeista 2009 m. gegužės 7 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 385/2009 (OL L 118, 2009, p. 1) (toliau – Pagrindų direktyva).

²⁹¹ Pagrindų direktyvos 1 straipsnis.

²⁹² *Bürgerliches Gesetzbuch* (Civilinis kodeksas) 823 straipsnio 2 dalis.

²⁹³ Pagrindų direktyvos 18 straipsnio 1 dalis, 26 straipsnio 1 dalis ir 46 straipsnis.

²⁹⁴ Reglamentu dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo 5 straipsnio 2 dalies a punktas.

²⁹⁵ Reglamentu dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo 5 straipsnio 2 dalies a punkte numatyta išimtis.

toks valdiklis turi griežtai atitikti būtinumą išvengti tiesioginės variklio pažeidimo rizikos, kai toks pažeidimas yra toks rimtas, kad dėl jo kyla konkretus pavojus vairuojant transporto priemonę, kurioje įrengtas toks valdiklis. Be to, valdiklis, kuris įprastomis eismo sąlygomis turėtų veikti didžiąją metų dalį, kad variklis būtų apsaugotas nuo pažeidimo ar avarijos ir būtų užtikrintas saugus transporto priemonės naudojimas, akivaizdžiai prieštarautų šiuo reglamentu siekiamam aplinkos apsaugos tikslui, taigi jis negali būti pateisinamas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atlikti faktinių aplinkybių vertinimą, būtiną siekiant taikyti šias sąlygas.

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tarpusavyje siejamomis taikytinomis Pagrindų direktyvos ir Reglamento dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo nuostatomis saugomi ne tik bendrieji interesai, bet ir pavienio motorinės transporto priemonės pirkėjo interesai gamintojo atžvilgiu, kai šioje transporto priemonėje įrengtas pagal šį reglamentą draudžiamas valdiklis.

Teisingumo Teismas priminė, kad draudimu naudoti išmetamųjų teršalų kontrolės sistemų veiksmingumą mažinančius valdikius siekiama bendro tikslo užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį ir kad būtent siekiant šio bendro tikslo gamintojams tenka pareiga vartotojams ir naudotojams, priimančioms sprendimus dėl transporto priemonių pirkimo, pateikti objektyvią ir tikslią informaciją apie tai, kiek šios transporto priemonės teršia aplinką. Be to, transporto priemonėms, patenkančioms į Pagrindų direktyvos taikymo sritį, turi būti suteiktas tipo patvirtinimas ir jis gali būti suteiktas, tik jei aptariamas transporto priemonės tipas atitinka Reglamento dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo nuostatas, be kita ko, susijusias su išmetamaisiais teršalais.

Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad pagal Pagrindų direktyvą, be gamintojams keliamų reikalavimų, susijusių su EB tipo patvirtinimu, jie taip pat privalo pavieniam transporto priemonės pirkėjui išduoti atitikties sertifikatą. Pagal Pagrindų direktyvą šis sertifikatas privalomas transporto priemonės registravimo, pardavimo ar eksploatavimo tikslais. Be to, Pagrindų direktyvoje numatytos sankcijos turi užtikrinti, kad transporto priemonės pirkėjas turėtų atitikties sertifikatą, sudarantį jam sąlygas užregistruoti šią transporto priemonę bet kurioje valstybėje narėje, nepateikiant papildomų techninių dokumentų. Taigi šis pirkėjas gali pagrįstai tikėtis, kad laikomasi Reglamento dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo. Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Pagrindų direktyva, siejama su Reglamentu dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo, įtvirtinamas automobilių gamintojo ir pavienio motorinės transporto priemonės pirkėjo tiesioginis ryšys, kuriuo siekiama pirkėją patikinti, kad ši transporto priemonė atitinka taikytinus Sąjungos teisės aktus.

Šiuo aspektu Teisingumo Teismas konstatavo, kad negalima atmesti galimybės, kad iš pradžių už patvirtinimą atsakinga kompetentinga institucija gali patvirtinti transporto priemonės tipą, kuriam taikomas EB tipo patvirtinimas, leidžiantis šią transporto priemonę naudoti kelyje, neišsiaiškinusi, kad įdiegta tokia programinė įranga, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje. Pagrindų direktyvoje numatyta situacija, kai transporto priemonės sudedamosios konstrukcijos dalies neteisėtumas, atsižvelgiant, pavyzdžiui, į Reglamento dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo reikalavimus, paaiškėja tik po šio patvirtinimo. Vadinasi, jei neteisėtas valdiklis motorinėje transporto priemonėje aptinkamas po to, kai šiai transporto priemonei buvo suteiktas EB tipo patvirtinimas, dėl to gali būti ginčijamas šio patvirtinimo galiojimas, taigi, ir atitikties sertifikato, skirto patvirtinti, kad ši transporto priemonė, priklausanti patvirtinto tipo serijai, atitiko visus norminius aktus tuo metu, kai buvo pagaminta, galiojimas. Toks neteisėtumas, be kita ko, gali sukurti netikrumą dėl galimybės įregistruoti, parduoti ar pradėti eksploatuoti minėtą transporto priemonę ir galiausiai pakenkti transporto priemonės, turinčios draudžiamą valdiklį, pirkėjui.

Antra, atsakydamas į klausimą, ar Sąjungos teisė iš esmės turi būti aiškinama taip, kad atlyginant žalą, padarytą transporto priemonės su įrengtu draudžiamu valdikliu pirkėjui, pagal ją draudžiama grąžinant šios transporto priemonės pirkimo kainą išskaičiuoti kompensaciją už faktinį naudojimąsi šia transporto priemone, o jei ne, ar draudžiama šią kompensaciją skaičiuoti pagal visą tos pačios transporto priemonės pirkimo kainą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad, nesant šios teisės nuostatų šioje srityje, atitinkamos valstybės narės teisėje turi būti nustatytos taisyklės dėl žalos,

faktiškai padarytos transporto priemonės su tokiu valdikliu pirkėjui, atlyginimo, su sąlyga, kad šis atlyginimas atitinka padarytą žalą.

Viena vertus, Teisingumo Teismas priminė pateiktą išaiškinimą, pagal kurį pagal Pagrindų direktyvą saugomi konkretūs pavienio motorinės transporto priemonės pirkėjo interesai jos gamintojo atžvilgiu, kai šioje transporto priemonėje įrengtas draudžiamas valdiklis, taigi pirkėjas turi teisę į tai, kad toks valdiklis nebūtų įrengtas. Kita vertus, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Pagrindų direktyvoje ir Reglamente dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo numatyta, jog valstybės narės turi nustatyti sankcijas, taikytinas už šių teisės aktų nuostatų nesilaikymą; šios sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasomosios. Vadinasi, valstybės narės turi numatyti, kad motorinės transporto priemonės su draudžiamu valdikliu pirkėjas turi teisę iš šios transporto priemonės gamintojo gauti žalos atlyginimą. Kiekviena valstybė narė turi nustatyti tokio žalos atlyginimo gavimo tvarką. Vis dėlto Teisingumo Teismas patikslino, kad veiksmingumo principo neatitinka nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos motorinės transporto priemonės pirkėjui praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga gauti tinkamą žalą, kurią jis patyrė dėl to, kad šios transporto priemonės gamintojas pažeidė draudimą naudoti valdiklius, atlyginimą. Teisingumo Teismas priminė, kad teismai turi teisę užtikrinti, kad pagal Sąjungos teisės sistemą suteiktų teisių apsauga neleistų nepagrįstai praturtėti. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas turi patikrinti, ar kompensacijos už faktinį naudojimąsi aptariama transporto priemone išskaičiavimas užtikrina tinkamą žalą atlyginimą pirkėjui, kai įrodyta, kad jis patyrė žalą dėl to, kad jo transporto priemonėje įrengtas draudžiamas valdiklis.

4. Genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) išleidimas

2023 m. vasario 7 d. Sprendimas (didžioji kolegija), *Confédération paysanne ir kt.* (Atsitiktinė mutagenėzė „in vitro“) (C-688/21, [EU:C:2023:75](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Genetiškai modifikuotų organizmų apgalvotas išleidimas į aplinką – Direktyva 2001/18/EB – 3 straipsnio 1 dalis – I B priedo 1 punktas – Taikymo sritis – Išimtys – Tradiciškai naudojami genetinės modifikacijos metodai (būdai), kurie seniai pripažinti saugiais – Atsitiktinė mutagenėzė „in vitro“

2015 m. Prancūzijos žemės ūkio profesinė sąjunga *Confédération paysanne* ir aštuonios asociacijos, siekiančios apsaugoti aplinką ir skleisti informaciją apie genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) keliamą pavojų, kreipėsi į *Conseil d'État* (Valstybės Taryba, Prancūzija) dėl to, kad tam tikri mutagenėzės metodai arba būdai²⁹⁶ nebuvo įtraukti į Prancūzijos teisės aktų, kuriais į nacionalinę teisę turėjo būti perkelta Direktyva 2001/18²⁹⁷ dėl GMO apgalvoto išleidimo į aplinką, taikymo sritį. Šiomis aplinkybėmis *Conseil d'État* pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą; dėl jo 2018 m. buvo priimtas Sprendimas *Confédération paysanne ir kt.* (C-528/16)²⁹⁸.

²⁹⁶ Metodas, leidžiantis panaudojant cheminius ar fizikinius veiksnius dirbtinai sukelti mutacijas, kad jos įvyktų daug (1 000–10 000 kartų) greičiau, nei vyksta savaiminės mutacijos.

²⁹⁷ 2001 m. kovo 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir panaikinanti Tarybos direktyvą 90/220/EEB (OL L 106, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 6 t., p. 77).

²⁹⁸ 2018 m. liepos 25 d. Sprendimas *Confédération paysanne ir kt.* (C-528/16, [EU:C:2018:583](#)).

Šia byla tas sprendimas išplečiamas; jame Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 2001/18 taikoma tik organizmams, kurie gaunami taikant mutagenezės metodus (būdus), tradiciškai naudojamus daugelyje taikomų sričių ir seniai pripažintus saugiais. *Conseil d'État* konstatavo, kad iš to sprendimo matyti, jog organizmai, gauti taikant metodus (būdus), kurie buvo sukurti ir iš esmės išplėtoti priėmus šią direktyvą, be kita ko, „atsitiktinės mutagenezės *in vitro*“²⁹⁹ metodą, turi patekti į Direktyvos 2001/18 taikymo sritį. Taigi *Conseil d'État* priėmė nurodymą, o jį vykdydama Prancūzijos vyriausybė, be kita ko, parengė dekretą dėl tradiciškai naudojamų GMO gavimo metodų, nedarančių įrodyto neigiamo poveikio visuomenės sveikatai ar aplinkai, sąrašo pakeitimo projektą. Šiame dekreto projekte buvo numatyta, kad turi būti laikoma, jog toks naudojimas apima atsitiktinę mutagenezę, išskyrus atsitiktinę mutagenezę *in vitro*.

Pranešus apie minėtą dekretą projektą³⁰⁰, Europos Komisija pateikė išsamią nuomonę, joje nurodė, kad, atsižvelgiant į Sąjungos teisę ir į mokslo pažangą, nėra pagrindo daryti skirtumo tarp atsitiktinės mutagenezės *in vivo* ir atsitiktinės mutagenezės *in vitro*. Kadangi Prancūzijos valdžios institucijos nepriėmė dekretą projekto, *Confédération paysanne* ir aplinkos apsaugos asociacijos dar kartą kreipėsi į *Conseil d'État*, siekdamos, kad nurodymas būtų įvykdytas.

Aukščiausiojo administracinio teismo nuomone, jam reikia, kad būtų patikslinta Sprendimo *Confédération paysanne ir kt.* reikšmė, siekiant nustatyti, ar, atsižvelgiant į atsitiktinės mutagenezės *in vitro* savybes ir naudojimo būdus, reikia daryti išvadą, jog šis metodas (būdas) patenka į Direktyvos 2001/18 taikymo sritį. Todėl jis kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) sprendime patikslino sąlygas, kuriomis organizmams, gautiems taikant mutagenezės metodą (būdą), grindžiamą tuo pačiu genetinės medžiagos modifikacijos, kurią sukelia mutagenas, mechanizmu kaip ir mutagenezės metodas (būdas), kuris tradiciškai naudojamas daugelyje taikomųjų sričių ir seniai pripažintas saugiu, tačiau skiriasi nuo šio antro mutagenezės metodo (būdo) kitomis savybėmis, iš principo netaikoma Direktyvos 2001/18 numatyta išimtis³⁰¹.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Direktyvoje 2001/18 numatytos išimties taikymo apribojimas, kiek tai susiję su jos taikymu mutagenezės metodams (būdams), remiantis dvigubu, pirma, tradicinio naudojimo daugelyje taikomųjų sričių ir, antra, seniai pripažinto saugumo kriterijumi³⁰², yra glaudžiai susijęs su pačiu šios direktyvos tikslu³⁰³, t. y. žmonių sveikatos ir aplinkos

²⁹⁹ Atsitiktinė mutagenėzė apima procesą, per kurį iš pradžių, naudojant cheminius arba fizinius veiksnus, dirbtinai sukeliamos mutacijos, kurios vyksta daug greičiau nei savaiminės, paskui šios mutacijos atsitiktinai perkeliama į organizmus. Atsitiktinė mutagenėzė *in vitro* – tai metodas, kai cheminiais ar fiziniais mutagenais paveikiamos *in vitro* auginamos augalų ląstelės, priešingai nei atsitiktinė mutagenėzė *in vivo*, kuri taikoma visam augalui arba augalo dalims.

³⁰⁰ Pagal 2015 m. rugsėjo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarka (OL L 241, 2015, p. 1).

³⁰¹ Direktyvos 2001/18 3 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su jos I B priedo 1 punktu, numatyta išimtis. Pagal šią nuostatą ši direktyva netaikoma organizmams, gautiems taikant I B priede išvardytus genetinės modifikacijos metodus, tarp kurių yra mutagenėzė.

³⁰² Šį dvigubą kriterijų Teisingumo Teismas nustatė Sprendime *Confédération paysanne ir kt.* (C- 528/16).

³⁰³ Kaip matyti iš Direktyvos 2001/18 1 straipsnio, jos tikslas – laikantis atsargumo principo apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką tada, kai, pirma, bet kokiais tikslais, išskyrus pateikimą rinkai Sąjungos teritorijoje, į aplinką apgalvotai išleidžiami GMO ir, antra, Sąjungoje rinkai GMO pateikiami kaip atskiri produktai ar esantys kituose produktuose.

apsauga vadovaujantis atsargumo principu. Šio dvigubo kriterijaus taikymas leidžia užtikrinti, kad dėl mutagenezės metodo (būdo) senumo ir naudojimo būdų įvairovės bei dėl turimos informacijos apie jo saugumą organizmus, gautus taikant šį metodą (būdą), būtų galima išleisti į aplinką arba pateikti į Europos Sąjungos vidaus rinką, nesant būtinybės, siekiant išvengti neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai, šiems organizmams taikyti rizikos vertinimo procedūras³⁰⁴.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, kad bendras Direktyvos 2001/18 taikymo išimties taikymo išplėtimas taip, kad ji apimtų organizmus, gautus taikant mutagenezės metodą (būdą), grindžiamą tokiu pačiu atitinkamo organizmo genetinės medžiagos modifikacijos, kurią sukelia mutagenas, mechanizmu kaip ir mutagenezės metodas (būdas), kuris tradiciškai naudojamas daugelyje taikomųjų sričių ir seniai pripažintas saugiu, tačiau kuriame šis mechanizmas derinamas su kitomis savybėmis, besiskiriančiomis nuo šio antro mutagenezės metodo (būdo) savybių, neatitiktų Sąjungos teisės aktų leidėjo siekio.

Organizmų, gautų taikant tokį mutagenezės metodą (būdą), išleidimas į aplinką arba pateikimas į rinką neįvykdžius rizikos vertinimo procedūros tam tikrais atvejais gali sukelti neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai, kuris gali būti negrįžtamas ir paveikti kelias valstybes nares, net jeigu šios savybės nesusijusios su atitinkamo organizmo genetinės medžiagos modifikacijos, kurią sukelia mutagenas, mechanizmu.

Vis dėlto, jei būtų laikoma, kad organizmai, gauti taikant mutagenezės metodą (būdą), kuris tradiciškai buvo naudojamas daugelyje taikomųjų sričių ir pripažintas saugiu, būtinai patenka į Direktyvos 2001/18 taikymo sritį tuo atveju, kai buvo padaryta kokių nors šio metodo (būdo) pakeitimų, šioje direktyvoje numatyta išimtis netektų didelės dalies veiksmingumo. Dėl tokio aiškinimo galėtų būti ypač sudėtinga atlikti bet kokias mutagenezės metodų (būdų) korekcijas, nors šis aiškinimas nėra būtinas įgyvendinant šia direktyva siekiamą tikslą apsaugoti aplinką ir žmonių sveikatą laikantis atsargumo principo.

Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog aplinkybė, kad mutagenezės metodas (būdas) apima vieną ar kelias savybes, kurios skiriasi nuo mutagenezės metodo (būdo), tradiciškai naudojamo daugelyje taikomųjų sričių ir seniai pripažinto saugiu, savybių, pateisina šioje direktyvoje numatytos išimties netaikymą tik jeigu nustatyta, kad šios savybės gali lemti atitinkamo organizmo genetinės medžiagos modifikacijas, kurios dėl savo pobūdžio ar atsiradimo laiko skiriasi nuo modifikacijų, gaunamų taikant tą antrą mutagenezės metodą (būdą).

Atsižvelgdamas į tai Teisingumo Teismas paskutinėje savo analizės dalyje kalba apie skirtumą tarp mutagenezės *in vivo* ir *in vitro* metodų, dėl kurių kilo ginčas pagrindinėje byloje. Išanalizavęs Direktyvoje 2001/18 numatytą sistemą, susijusią su metodais (būdais), apimančiais auginimą *in vitro*, šiuo aspektu jis pažymėjo, kad, jei būtų konstatuota, kad dėl poveikio, būdingo auginimui *in vitro*, organizmui, gautam iš pradžių *in vivo* naudotą mutagenezės metodą (būdą) taikant *in vitro*, netaikoma Direktyvoje 2001/18 numatyta išimtis, būtų neatsižvelgta į tai, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas nemanė, jog šis būdingas poveikis yra reikšmingas apibrėžiant šios direktyvos taikymo sritį. Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvoje 2001/18 numatyta, kad joje nustatyta GMO kontrolės sistema netaikoma tam tikriems genetinės modifikacijos metodams, apimantiems auginimą *in vitro*.

³⁰⁴ Nurodytas atitinkamai Direktyvos 2001/18 B ir C dalyse.

5. Kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketai

2023 m. birželio 8 d. Sprendimas *UFC – Que choisir ir CLCV* (C-407/21, [EU:C:2023:449](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Kelionės paslaugų paketai ir susijusių kelionės paslaugų rinkiniai – Direktyva (ES) 2015/2302 – 12 straipsnio 2–4 dalys – Nutraukta kelionės paslaugų paketo sutartis – Neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės – COVID-19 pandemija – Atitinkamo keliautojo sumokėtų sumų, susijusių su kelionės paslaugų paketu, grąžinimas – Pinigų sumos grąžinimas arba lygiavertė kompensacija kupono forma – Pareiga suteikti kompensaciją šiam keliautojui ne vėliau kaip per 14 dienų nutraukus atitinkamą sutartį – Laikina šios pareigos išimtis – Pagal nacionalinę teisę priimto sprendimo padarinių pakeitimas laiko atžvilgiu ir šiai pareigai prieštaraujančių nacionalinės teisės aktų panaikinimas

Atsižvelgdama į dėl COVID-19 pandemijos susiklosčiusią situaciją Prancūzijos vyriausybė priėmė teisės aktą, kuriuo buvo siekiama laikinai atleisti kelionės paslaugų paketų organizatorius nuo pareigos grąžinti keliautojų sumokėtas sumas kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo atveju³⁰⁵. Dvi vartotojų interesų apsaugos asociacijos kreipėsi į *Conseil d'État* (Valstybės Taryba, Prancūzija) su prašymu panaikinti šį teisės aktą; jos teigė, kad buvo pažeista keliautojų, sudariusių šios rūšies sutartį, teisė nutraukti tą sutartį dėl „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“ ir ne vėliau kaip per 14 dienų nuo šio nutraukimo susigrąžinti visas už šį paketą sumokėtas sumas, kaip numatyta Kelionės paslaugų paketų direktyvoje³⁰⁶.

Tam teismui, be kita ko, kilo abejonių dėl šioje direktyvoje numatytos sąvokos „grąžinimas“ aiškinimo, taip pat dėl nacionalinės teisės akto, susijusio su laikinu kelionės paslaugų paketo organizatorių atleidimu nuo pareigos grąžinti, suderinamumo su šia direktyva.

Savo sprendime Teisingumo Teismas patikslino sąvoką „grąžinimas“, atsižvelgdamas į Kelionės paslaugų paketų direktyvą. Be to, jis priėmė sprendimą dėl nacionalinės teisės akto nesuderinamumo su šia direktyva³⁰⁷ ir dėl nacionalinio sprendimo, kuriuo panaikinamas tas pats teisės aktas, pripažintas nesuderinamu su Sąjungos teise, padarinių koregavimo laiko atžvilgiu.

³⁰⁵ Pagal 2020 m. kovo 25 d. Potvarkio Nr. 2020-315 dėl kai kurių turistinių kelionių ir apgyvendinimo sutarčių nutraukimo finansinių sąlygų, esant išimtinėms ir neišvengiamoms arba *force majeure* aplinkybėms, 1 straipsnį kelionių organizatoriams buvo leista, kiek tai susiję su „sutarčių nutraukimais“, apie kuriuos pranešta laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 1 d. iki rugsėjo 15 d., įvykdyti savo pareigą suteikti kompensaciją atitinkamam keliautojui ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo pranešimo apie atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutarties „nutraukimą“, pasiūlant jam kuponą, kurio suma atitinka už šį paketą sumokėtas sumas, ir toks pasiūlymas galioja 18 mėnesių.

³⁰⁶ Žr. 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB (OL L 326, 2015, p. 1; toliau – Kelionės paslaugų paketų direktyva), 12 straipsnį. Pagal šio straipsnio 2 dalies pirmą sakinį keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį, iki paketo pradžios nemokėdamas jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba keliautojų nuvežimui į kelionės tikslo vietą.

³⁰⁷ Žr., be kita ko, Kelionės paslaugų paketų direktyvos 4 straipsnį ir 12 straipsnio 2–4 dalis.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad, remiantis pažodiniu aiškinimu, sąvoka „grąžinimas“, kaip tai suprantama pagal Kelionės paslaugų paketų direktyvą³⁰⁸, reiškia tik už paketą sumokėtų sumų grąžinimą pinigais. Šioje direktyvoje nėra aiškiai numatytos galimybės pareigą sumokėti tam tikrą pinigų sumą pakeisti kitos formos paslauga, pavyzdžiui, pasiūlant kuponą. Ši teisė į pinigų grąžinimą, kuria vartotojai gali laisvai disponuoti, padeda siekti jų interesų apsaugos tikslo.

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Kelionės paslaugų paketų direktyvą³⁰⁹ draudžiama dėl COVID-19 pandemijos laikinai atleisti kelionės paslaugų paketo organizatorių nuo pareigos ne vėliau kaip per 14 dienų nuo sutarties nutraukimo grąžinti atitinkamiems keliautojams visas pagal nutrauktą sutartį sumokėtas sumas. Ši išvada išlieka tokia pati ir tuo atveju, kai tokia nacionaline priemone siekiama išvengti, kad dėl didelio tikėtinų reikalavimų grąžinti sumokėtus pinigus prašymų skaičiaus šių kelionių organizatorių mokumas būtų paveiktas tiek, kad kiltų grėsmė jų egzistavimui, ir taip išsaugoti atitinkamo sektoriaus gyvybingumą.

Teisingumo Teismas pirmiausia išnagrinėjo sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“³¹⁰. Taikant teisinio saugumo principą ir atsižvelgiant į vartotojų apsaugą, ši sąvoka gali apimti COVID-19 pandemiją, nes ji atskleidžia „didelę riziką žmonių sveikatai“³¹¹ ir gali būti taikoma kelionės paslaugų paketo sutarčių nutraukimui, kai jis grindžiamas tokio įvykio sukeltomis pasekmėmis.

Be to, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ yra panaši į *force majeure* sąvoką ir, atsižvelgiant, be kita ko, į Kelionės paslaugų paketų direktyvos parengiamuosius darbus, yra išsamus *force majeure* aplinkybių sąvokos įgyvendinimas pagal minėtą direktyvą. Taigi valstybės narės neturi pagrindo dėl *force majeure* aplinkybių atleisti kelionės paslaugų paketų organizatorių nuo šioje direktyvoje numatytos grąžinimo pareigos, nes joje nenumatyta imperatyvios šios pareigos išimties.

Galiausiai, net darant prielaidą, kad valstybėms narėms leidžiama savo nacionaliniuose teismuose veiksmingai įrodinėti, jog nacionalinės teisės aktų neatitiktis direktyvos nuostatomis pateisinama *force majeure* aplinkybėmis, Teisingumo Teismas nurodė, kad nacionalinės teisės aktai, leidžiantys susiklosčius pasaulinei sveikatos krizei, kaip antai COVID-19 pandemijai, laikinai atleisti kelionės paslaugų paketų organizatorius nuo pareigos grąžinti atitinkamiems keliautojams už paketą sumokėtas sumas, neatitinka sąlygų, kuriomis valstybės narės gali remtis *force majeure* aplinkybėmis.

Taigi, pirma, nors COVID-19 pandemija susijusi su aplinkybėmis, kurios nepriklauso nuo atitinkamos valstybės narės, taip pat yra neįprastos ir nenuspėjamos, nacionalinės teisės aktai, kuriais visi kelionės

³⁰⁸ Žr., be kita ko, Kelionės paslaugų paketų direktyvos 12 straipsnio 2 ir 3 dalis. Šio straipsnio 2 dalies antrame sakinyje numatyta, kad nutraukus kelionės paslaugų paketo sutartį keliautojas turi teisę į visų už paketą sumokėtų sumų grąžinimą. Be to, pagal tos pačios direktyvos 4 straipsnį ir 12 straipsnio 3 dalies b punktą, jei dėl „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“ atitinkamas kelionių organizatorius negali įvykdyti sutarties, jis gali nutraukti tą sutartį ir grąžinti keliautojui visas už paketą sumokėtas sumas, o tai turi padaryti be nepagrįsto delsimo ir bet kuriuo atveju ne vėliau kaip per 14 dienų po tos pačios kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo.

³⁰⁹ Žr. Kelionės paslaugų paketų direktyvos 4 straipsnį ir 12 straipsnio 2–4 dalis.

³¹⁰ Kaip numatyta Kelionės paslaugų paketų direktyvos 12 straipsnio 2 dalyje ir 3 dalies b punkte. Sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ šios direktyvos 3 straipsnio 12 dalyje apibrėžiama kaip „padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi, negali valdyti ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių“.

³¹¹ Pagal Kelionės paslaugų paketų direktyvos 31 konstatuojamąją dalį, kurioje patikslinama sąvokos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ taikymo sritis, ši sąvoka apima didelę riziką žmonių sveikatai.

paslaugų paketų organizatoriai bendrai atleidžiami nuo pareigos grąžinti, dėl savo pobūdžio negali būti pateisinami *force majeure* aplinkybėmis. Bendrai laikinai sustabdžius šios grąžinimo pareigos vykdymą neatsižvelgiama į konkrečią ir individualią atitinkamų kelionių organizatorių finansinę padėtį. Antra, nebuvo įrodyta, kad finansinių pasekmių, su kuriomis buvo siekiama kovoti šiais teisės aktais, būtų buvę galima išvengti kitaip, nei pažeidžiant Kelionės paslaugų paketų direktyvą ir, be kita ko, priimant tam tikras valstybės pagalbos priemones. Trečia, tas pats nacionalinės teisės aktas, kuriame numatyta atleisti kelionės paslaugų paketo organizatorius nuo pareigos grąžinti sumokėtus pinigus ne ilgiau kaip 21 mėnesį nuo pranešimo apie atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutarties „nutraukimą“, akivaizdžiai nėra parengtas taip, kad jo poveikis būtų apribotas laikotarpiu, būtinu sunkumams, kilusiems dėl įvykio, kuris gali būti laikomas *force majeure* aplinkybe, įveikti.

Galiausiai Teisingumo Teismas priminė, kad, kai nacionalinis teismas pagal savo vidaus teisę nagrinėja ieškinį dėl nacionalinės teisės akto, kuris, jo nuomone, prieštarauja Sąjungos teisei, panaikinimo, jis privalo panaikinti šį teisės aktą. Nagrinėjamu atveju Teisingumo Teismas nurodė, viena vertus, kad kelionės paslaugų paketų sektoriuje veikiančių ūkio subjektų ekonominiams interesams kylanti grėsmė, kurią kėlė COVID-19 pandemija, negali būti prilyginta imperatyviems pagrindams, susijusiems su aplinkos apsauga arba elektros energijos tiekimu atitinkamoje valstybėje narėje, t. y. išimtinėms aplinkybėms, dėl kurių jis, be kita ko, pripažino nacionalinių teismų galimybę pakoreguoti savo sprendimų panaikinti nacionalinės teisės aktus, pripažintus nesuderinamais su Sąjungos teise, padarinius laiko atžvilgiu. Kita vertus, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad neatrodo, jog nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos valstybėms narėms leidžiama COVID-19 pandemijos sąlygomis atleisti kelionės paslaugų paketų organizatorius nuo pareigos grąžinti, panaikinimas sukeltų tokio masto neigiamas pasekmes kelionės paslaugų paketų sektoriui, kad būtų būtina palikti galioti jo padarinius, siekiant apsaugoti šio sektoriaus ūkio subjektų finansinius interesus. Taigi pagal lojalaus bendradarbiavimo principą³¹² nacionaliniam teismui, nagrinėjančiam ieškinį dėl Kelionės paslaugų paketų direktyvai prieštaraujančio nacionalinės teisės akto panaikinimo, neleidžiama koreguoti savo sprendimo, kuriuo šis nacionalinės teisės aktas panaikinamas, padarinių laiko atžvilgiu.

³¹² Numatytą ESS 4 straipsnio 3 dalyje.

XI. Internetas ir elektroninė prekyba

2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Google Ireland ir kt.* (C-376/22, [EU:C:2023:835](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2000/31/EB – Informacinės visuomenės paslaugos – 3 straipsnio 1 dalis – Kontrolės kilmės valstybėje narėje principas – 3 straipsnio 4 dalis – Nuo laisvo informacinės visuomenės paslaugų judėjimo principo leidžianti nukrypti nuostata – Sąvoka „priemonės, taikomos konkrečiai informacinės visuomenės paslaugai“ – 3 straipsnio 5 dalis – Galimybė „a posteriori“ pranešti apie priemones, kuriomis ribojamas laisvas informacinės visuomenės paslaugų judėjimas skubos atveju – Nepranešimas – Galimybė remtis šiomis priemonėmis – Valstybės narės teisės aktai, kuriais ryšių platformų paslaugų teikėjams, neatsižvelgiant į tai, ar jie įsisteigę jos teritorijoje, nustatomos įvairios pareigos, susijusios su tariamai neteisėto turinio kontrole ir pranešimu – Direktyva 2010/13/ES – Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugos – Dalijimosi vaizdo medžiaga platformos paslaugos

Google Ireland Limited, Meta Platforms Ireland Limited ir Tik Tok Technology Limited yra Airijoje įsteigtos bendrovės, kurios teikia ryšių platformų paslaugas, be kita ko, Austrijoje.

2021 m. priimtais sprendimais *Kommunikationsbehörde Austria* (Austrijos ryšių reguliavimo institucija, toliau – *KommAustria*) konstatavo, kad šioms trims bendrovėms taikoma Austrijos teisė³¹³.

Manydamos, kad šis Austrijos įstatymas, kuriuo ryšių platformų paslaugų teikėjams, nesvarbu, ar jie įsisteigę Austrijoje, ar kitur, nustatomi įpareigojimai, susiję su tariamai neteisėto turinio kontrole ir pranešimu apie jį, neturėtų būti joms taikomas, šios bendrovės apskundė *KommAustria* sprendimus. Pirmojoje instancijoje šie skundai buvo atmesti.

Atmetus skundus, minėtos bendrovės pateikė kasacinius skundus *Verwaltungsgerichtshof* (Administracinis teismas, Austrija). Grįsdamos šiuos kasacinius skundus jos, be kita ko, teigė, kad Austrijos įstatyme nustatytos pareigos yra neproporcingos ir nesuderinamos su laisvu informacinės visuomenės paslaugų judėjimu ir Elektroninės komercijos direktyvoje³¹⁴ numatytu šių paslaugų kontrolės kilmės valstybėje narėje (kitais tariant, valstybėje, kurios teritorijoje įsisteigęs paslaugų teikėjas) principu.

Abejodamas dėl Austrijos įstatymo ir jame paslaugų teikėjams nustatytų pareigų suderinamumo su Elektroninės komercijos direktyva, kurioje numatyta galimybė valstybei narei, kuri nėra kilmės valstybė narė, tam tikromis sąlygomis nukrypti nuo laisvo informacinės visuomenės paslaugų judėjimo principo, Administracinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl šios direktyvos išaiškinimo.

Savo sprendime Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą, ar paskirties valstybė narė gali nukrypti nuo laisvo šių paslaugų judėjimo, taikydama ne tik individualias ir konkrečias priemones, bet ir bendro bei abstraktaus pobūdžio priemones, skirtas tam tikrai paslaugų kategorijai, ir, konkrečiai kalbant, ar šios

³¹³ T. y. *Bundesgesetz über Maßnahmen zum Schutz der Nutzer auf Kommunikationsplattformen (Kommunikationsplattformen-Gesetz)* (Federalinis įstatymas dėl ryšių platformų naudotojų apsaugos priemonių, BGBl. I, 151/2020).

³¹⁴ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (OL L 178, 2000, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 25 t., p. 399, toliau – Elektroninės komercijos direktyva).

priemonės patenka į sąvoką „priemonės, taikomos konkrečiai informacinės visuomenės paslaugai“, kaip ji suprantama pagal Elektroninės komercijos direktyvą³¹⁵.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Elektroninės komercijos direktyvoje numatyta galimybė nukrypti nuo laisvo informacinės visuomenės paslaugų judėjimo principo susijusi su „konkrečia informacinės visuomenės paslauga“. Šiomis aplinkybėmis žodžio „konkreči“ vartojimas reiškia, kad tokia paslauga turi būti suprantama kaip individualizuota paslauga. Vadinas, valstybės narės negali priimti bendro ir abstraktaus pobūdžio priemonių, vienodai taikomų visiems bendrai apibūdintos konkrečių informacinės visuomenės paslaugų kategorijos paslaugų teikėjams.

Šio vertinimo nepaneigia tai, kad Elektroninės komercijos direktyvoje vartojama sąvoka „priemonės“. Iš tiesų vartodamas tokią plačią ir bendrą sąvoką Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas paliko valstybių narių diskrecijai nuspręsti dėl priemonių, kurias jos gali priimti siekdamas nukrypti nuo laisvo informacinės visuomenės paslaugų judėjimo principo, pobūdžio ir formos. Vis dėlto šios sąvokos vartojimas neturi jokios įtakos šių priemonių esmei ir turiniui.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šį pažodinį aiškinimą patvirtina Elektroninės komercijos direktyvos kontekstinė analizė.

Iš tiesų galimybei nukrypti nuo laisvo informacinės visuomenės paslaugų judėjimo principo taikoma sąlyga, pagal kurią šių paslaugų paskirties valstybė narė turi iš anksto paprašyti kilmės valstybės narės imtis priemonių³¹⁶, o tai suponuoja galimybę identifikuoti paslaugų teikėjus, taigi ir atitinkamas valstybes nares. Jei valstybėms narėms būtų leidžiama apriboti laisvą informacinės visuomenės paslaugų judėjimą bendro ir abstraktaus pobūdžio priemonėmis, vienodai taikomomis visiems šių paslaugų kategorijos teikėjams, toks identifikavimas būtų neįmanomas arba bent jau pernelyg sudėtingas, todėl valstybės narės negalėtų laikytis tokios sąlygos.

Galiausiai Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Elektroninės komercijos direktyva grindžiama kontrolės kilmės valstybėje narėje ir tarpusavio pripažinimo principų taikymu, todėl koordinuojamoje srityje³¹⁷ informacinės visuomenės paslaugos reglamentuojamos tik toje valstybėje narėje, kurios teritorijoje yra įsisteigę šių paslaugų teikėjai. Jei paskirties valstybėms narėms būtų leidžiama priimti bendro ir abstraktaus pobūdžio priemones, vienodai taikomas visiems šių paslaugų kategorijos teikėjams, neatsižvelgiant į tai, ar jie įsisteigę šioje valstybėje narėje, būtų pažeistas kontrolės kilmės valstybėje narėje principas. Iš tiesų šis principas reiškia, kad reglamentavimo kompetencija pasidalijama tarp kilmės ir paskirties valstybių narių. Jeigu paskirties valstybei būtų leista imtis tokių priemonių, būtų pažeista kilmės valstybės narės reglamentavimo kompetencija ir šiems paslaugų teikėjams būtų taikomi tiek šios valstybės, tiek paskirties valstybės (-ių) teisės aktai. Paneigiant šį principą, būtų pažeista Elektroninės komercijos direktyvos sistema ir tikslai. Be to, jeigu būtų leista paskirties valstybei narei imtis tokių priemonių, tai pakenktų valstybių narių tarpusavio pasitikėjimui ir prieštarautų abipusio pripažinimo principui.

Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad Elektroninės komercijos direktyva siekiama pašalinti vidaus rinkos veikimo teises kliūtis, kylančias dėl teisės aktų skirtumų ir šioms paslaugoms taikomų

³¹⁵ Elektroninės komercijos direktyvos 3 straipsnio 4 dalis.

³¹⁶ Elektroninės komercijos direktyvos 3 straipsnio 4 dalies b punktas.

³¹⁷ Kaip tai suprantama pagal Elektroninės komercijos direktyvos 2 straipsnio h punktą.

nacionalinių sistemų teisinio netikrumo. Galimybė imtis minėtų priemonių galiausiai reikštų, kad atitinkamiems paslaugų teikėjams taikomi skirtingi teisės aktai, todėl vėl būtų nustatytos teisinės kliūtys laisvei teikti paslaugas, kurias šia direktyva siekiama panaikinti.

Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad sąvoka „priemonės, taikomos konkrečiai informacinės visuomenės paslaugai“, kaip ji suprantama pagal Elektroninės komercijos direktyvą, neapima bendro ir abstraktaus pobūdžio priemonių, vienodai taikomų visiems bendrai apibūdintos konkrečių informacinės visuomenės paslaugų kategorijos paslaugų teikėjams.

XII. Ekonominė ir pinigų politika

2023 m. gegužės 4 d. Sprendimas *BCE / Crédit lyonnais* (C-389/21 P, [EU:C:2023:368](#))

Apeliacinis skundas – Ekonominė ir pinigų politika – Rizikos ribojimu pagrįsta kredito įstaigų priežiūra – Reglamentas (ES) Nr. 575/2013 – Sverto koeficiento apskaičiavimas – Pozicijų matas – 429 straipsnio 14 dalis – Tam tikrų sąlygas atitinkančių pozicijų neįtraukimas – Dalinis atsisakymas suteikti leidimą – Europos Centrinio Banko (ECB) diskrecija – Ieškinys dėl panaikinimo – Akivaizdi vertinimo klaida – Teisminė kontrolė

Crédit lyonnais yra pagal Prancūzijos teisę įsteigta akcinė bendrovė, turinti leidimą veikti kaip kredito įstaiga. Ši kredito įstaiga yra *Crédit agricole SA* patronuojamoji bendrovė ir šiuo pagrindu jai taikoma Europos Centrinio Banko (ECB) tiesioginė rizikos ribojimu pagrįsta priežiūra.

2015 m. gegužės 5 d. *Crédit agricole* savo ir *Crédit agricole* grupei priklausančių subjektų, įskaitant *Crédit lyonnais*, vardu paprašė ECB leidimo³¹⁸ apskaičiuojant sverto koeficientą neįtraukti pozicijų, perleistų Prancūzijos viešajai įstaigai *Caisse des dépôts et consignations* (CDC), kurios susidarė dėl indėlių pagal įvairias taupomąsias knygeles, kurie pagal taikytinus Prancūzijos teisės aktus privalo būti perduoti CDC (toliau – reguliuojamieji taupomieji indėliai).

2016 m. rugpjūčio 24 d. sprendimas, kuriuo ECB atsisakė *Crédit agricole* suteikti prašomą leidimą, buvo panaikintas Bendrojo Teismo sprendimu³¹⁹. Po šio sprendimo *Crédit agricole* iš naujo pateikė ECB prašymą leisti neįtraukti CDC perleistų pozicijų. 2019 m. gegužės 3 d. sprendimu³²⁰ ECB leido *Crédit agricole* ir subjektams, priklausantiems *Crédit agricole* grupei, išskyrus *Crédit lyonnais*, apskaičiuojant sverto koeficientą visiškai neįtraukti CDC perleistų pozicijų. Vis dėlto *Crédit lyonnais* buvo leista neįtraukti tik 66 % pozicijų. Ginčijamame sprendime ECB, nusprendęs, kad šiuo atveju turi diskreciją, taikė metodiką, pagal kurią atsižvelgiama į tris aspektus, t. y. Prancūzijos centrinės administracijos kreditingumą, labai skubaus pardavimo riziką ir CDC pozicijų koncentracijos lygį.

Bendrasis Teismas patenkino³²¹ *Crédit lyonnais* ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo tiek, kiek juo šiai bendrovei neleista apskaičiuojant sverto koeficientą neįtraukti visų CDC perleistų pozicijų. Bendrasis Teismas konkrečiai konstatavo, kad ginčijamo sprendimo motyvas, susijęs su labai skubaus pardavimo rizikos lygiu, buvo „neteisėtas“. Toliau jis nusprendė, kad kiti du ECB taikytos metodikos aspektai negalėjo pagrįsti ECB atsisakymo ginčijamame sprendime leisti *Crédit lyonnais* neįtraukti visų šios įstaigos CDC perleistų pozicijų.

Gavęs ECB apeliacinį skundą Teisingumo Teismas panaikino skundžiamą sprendimą ir, priimdamas galutinį sprendimą byloje, atmetė *Crédit lyonnais* ieškinį. Savo sprendime Teisingumo Teismas pateikė

³¹⁸ Numatytas 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL L 176, 2013, p. 1), iš dalies pakeisto 2014 m. spalio 10 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2015/62 (OL L 11, 2015, p. 37), 429 straipsnio 14 dalyje.

³¹⁹ 2018 m. liepos 13 d. Sprendimas *Crédit agricole / ECB* (T-758/16, [EU:T:2018:472](#)).

³²⁰ Sprendimas ECB SSM-2019-FRCAG-39 (toliau – ginčijamas sprendimas).

³²¹ 2021 m. balandžio 14 d. Sprendimas *Crédit lyonnais / ECB* (T- 504/19, [EU:T:2021:185](#); toliau – skundžiamas sprendimas).

paaiškinimų dėl Sąjungos teismų vykdomos kontrolės lygio, vertinant ECB priimtų administracinių sprendimų teisėtumą, kai ECB turi didelę diskreciją.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas priminė: kadangi ECB turi didelę diskreciją nuspręsti, ar suteikti leidimą apskaičiuojant sverto koeficientą neįtraukti tam tikras sąlygas atitinkančių pozicijų, vykdydamas ECB sprendimo motyvų teisėtumo teisminę kontrolę Sąjungos teismas neturi pakeisti ECB vertinimo savuoju. Šia kontrole siekiama patikrinti, ar toks sprendimas nėra pagrįstas iš esmės netiksliais faktais ir ar jame nėra padaryta akivaizdžios vertinimo klaidos arba piktnaudžiauta įgaliojimais. Šiuo klausimu Sąjungos teismas turi, be kita ko, patikrinti ne tik pateiktų įrodymų faktinį teisingumą, patikimumą ir nuoseklumą, bet ir tai, ar šie įrodymai apima visus reikšmingus duomenis, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant sudėtingą situaciją, ir ar jie gali pagrįsti jais remiantis padarytas išvadas. Iš tiesų, kai institucija turi didelę diskreciją, procedūrinių garantijų, tarp kurių yra jos pareiga rūpestingai ir nešališkai išnagrinėti visas reikšmingas nagrinėjamos situacijos aplinkybes, užtikrinimas yra ypač svarbus.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pats atlikęs reguliuojamųjų taupomųjų indėlių ypatybių ir jų bendro poveikio vertinimą Bendrasis Teismas nusprendė, kad labai skubaus pardavimo rizikos lygis nebuvo pakankamai aukštas, kad pateisintų ECB atsisakymą apskaičiuojant sverto koeficientą neįtraukti visų *Crédit lyonnais* pozicijų, perleistų CDC.

Tai darydamas, viena vertus, Bendrasis Teismas nepaneigė dėl reguliuojamųjų taupomųjų indėlių ypatybių padarytų ECB išvadų, kuriomis remdamasis jis nusprendė, kad šios ypatybės neleido visiškai atmesti rizikos, kad *Crédit lyonnais* gali būti priversta imtis labai skubaus pardavimo. Tai visų pirma taikytina ECB išvadoms, susijusioms su dideliu reguliuojamųjų taupomųjų indėlių likvidumu, nesant teisės aktų nuostatų, kuriomis būtų ribojamas šių indėlių atsiėmimas, ir su *Crédit lyonnais* pareiga grąžinti indėlius net ir per jos pozicijų ir CDC pozicijų koregavimo dešimties dienų laikotarpį. Taigi Bendrasis Teismas neginčijo aplinkybių, į kurias atsižvelgta ginčijamame sprendime, faktinio teisingumo, patikimumo ar nuoseklumo ir neįrodė, kad šios aplinkybės nėra visi reikšmingi duomenys, į kuriuos turėjo atsižvelgti ECB.

Kita vertus, Bendrojo Teismo išvada, kad duomenys, į kuriuos atsižvelgė ECB, negalėjo pagrįsti ginčijamame sprendime padarytų išvadų, išplaukia iš jo paties atlikto labai skubaus pardavimo rizikos lygio vertinimo. Šis vertinimas, grindžiamas tais pačiais aspektais, į kuriuos atsižvelgė ECB, skiriasi nuo šios institucijos vertinimo, tačiau neįrodoma, kad pastarasis yra akivaizdžiai klaidingas.

Taip samprotaudamas Bendrasis Teismas, užuot atlikęs jam tenkančią akivaizdžios vertinimo klaidos kontrolę, pakeitė ECB vertinimą savuoju tuo atveju, kai ši institucija vis dėlto turėjo didelę diskreciją.

Be to, kiek tai susiję su Bendrojo Teismo atliktu ECB pateisinimo, grindžiamo neseniai įvykusių bankų krizių patirtimi, vertinimu, pažymėtina, kad Bendrasis Teismas nenustatė, kodėl argumentai, kad reguliuojamieji taupomieji indėliai, kitaip nei indėliai iki pareikalavimo, negali būti investuojami į rizikingą arba nelikvidų turtą, gali įrodyti, kad ECB atliktas masinio atsiėmimo rizikos scenarijaus vertinimas, į kurį reikėjo atsižvelgti analizuojant *Crédit lyonnais* kylančią labai skubaus pardavimo riziką, yra akivaizdžiai klaidingas. Tas pats pasakytina apie argumentus, grindžiamus skirtumu tarp

Prancūzijos Respublikos dvigubos garantijos, teikiamos reguliuojamųjų taupomųjų indėlių knygelėms, ir Direktyvoje 2014/49³²² nustatyto garantijų mechanizmo.

Tuo remdamasis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Bendrasis Teismas panaikino ginčijamą sprendimą, pakeisdamas *Crédit lyonnais* kylančios labai skubaus pardavimo rizikos vertinimą savuoju, tačiau neįrodė, kodėl tame sprendime pateiktame ECB vertinime šiuo klausimu padaryta akivaizdi vertinimo klaida. Taip jis peržengė savo teisminės kontrolės ribas. Be to, jis taip pat klaidingai nusprendė, kad ECB neįvykdė pareigos rūpestingai ir nešališkai išnagrinėti visas reikšmingas nagrinėjamos situacijos aplinkybes.

Iš dalies panaikinęs skundžiamą sprendimą, Teisingumo Teismas priėmė galutinį sprendimą dėl ieškinio pirmojoje instancijoje. Analizuodamas *Crédit lyonnais* pirmojoje instancijoje pateiktus argumentus jis nusprendė, kad, atsižvelgiant į ribotą teisminę kontrolę, kurią jis turi atlikti turint omenyje ECB šiuo atveju turimą didelę diskreciją, *Crédit lyonnais* neįrodė, kad ginčijamame sprendime pateiktas šios institucijos vertinimas, susijęs su labai skubaus pardavimo rizika ir Prancūzijos administracijos kreditingumu, yra akivaizdžiai klaidingas. Taigi Teisingumo Teismas patvirtino sprendimą neleisti apskaičiuojant *Crédit lyonnais* sverto koeficientą neįtraukti 34 % CDC perduotų pozicijų.

³²² 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/49/EB dėl indėlių garantijų sistemų (OL L 173, 2014, p. 149; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 2 t., p. 252).

XIII. Viešieji pirkimai

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Infraestruturas de Portugal* ir *Futrifer Indústrias Ferroviárias* (C-66/22, [EU:C:2023:1016](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarka – Direktyva 2014/24/ES – 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktas – Viešojo pirkimo sutarčių sudarymas transporto sektoriuje – Direktyva 2014/25/ES – 80 straipsnio 1 dalis – Neprivalomieji pašalinimo pagrindai – Perkėlimo į nacionalinę teisę pareiga – Ekonominės veiklos vykdytojo sudaryti susitarimai siekiant iškraipyti konkurenciją – Perkančiosios organizacijos kompetencija – Ankstesnio konkurencijos institucijos sprendimo poveikis – Proporcingumo principas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisė į veiksmingą teisinę gynybos priemonę – Gero administravimo principas – Pareiga motyvuoti

Toscca yra ekonominės veiklos vykdytoja, pateikusi pasiūlymą per *Infraestruturas de Portugal* organizuotą viešojo pirkimo konkursą siekiant sutartį dėl kreozotu apdorotų medinių vinių ar kaištelių mediniams geležinkelio bėgių pabėgiams įsigijimo; ši sutartis buvo sudaryta su *Futrifer*. Kadangi *Toscca* pateiktas prašymas panaikinti tą sprendimą dėl sutarties sudarymo buvo atmestas, ji pateikė apeliacinį skundą *Tribunal Central Administrativo Norte* (Šiaurės centrinis administracinis teismas, Portugalija). Šis teismas apeliacinį skundą patenkino ir įpareigojo *Infraestruturas de Portugal* sutartį sudaryti su *Toscca*. Tą sprendimą *Supremo Tribunal Administrativo* (Vyriausiasis administracinis teismas, Portugalija) panaikino dėl motyvavimo stokos ir grąžino jį nagrinėti Šiaurės centriniam administraciniam teismui. Šis teismas priėmė naują sprendimą, jame padarė tokią pačią išvadą kaip ir pirmajame savo sprendime.

Dėl šio antrojo sprendimo *Infraestruturas de Portugal* ir *Futrifer* pateikė kasacinius skundus Vyriausiajam administraciniam teismui, t. y. prašymą priimti sprendimą pateikusiam teismui. Šis teismas nurodė, kad 2019 m. *Autoridade da Concorrência* (Konkurencijos tarnyba, Portugalija) skyrė *Futrifer* baudą už konkurencijos teisės pažeidimą per 2014 ir 2015 m. vykusias viešojo pirkimo procedūras, kurias organizavo ta pati perkančioji organizacija.

Savo sprendime Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pareiškė poziciją visų pirma dėl valstybių narių pareigos perkelti į nacionalinę teisę Direktyvoje 2014/24³²³ ir Direktyvoje 2014/25³²⁴ numatytus neprivalomuosius pašalinimo pagrindus. Toliau jis paaiškino sąlygas, kuriomis perkančiosios organizacijos gali naudotis kompetencija pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją iš viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūros dėl jo nepatikimumo pažeidus konkurencijos teisę ne per atitinkamą viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą. Galiausiai jis patikslino perkančiųjų organizacijų pareigą motyvuoti sprendimą, susijusį su ekonominės veiklos vykdytojo patikimumu, atsižvelgiant į

³²³ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (OL L 94, 2014, p. 65). Šios direktyvos 57 straipsnio 4 dalies pirmoje pastraipoje numatyti atvejai, kai perkančiosios organizacijos gali pašalinti arba gali būti valstybių narių įpareigos pašalinti iš pirkimo procedūros ekonominės veiklos vykdytojus.

³²⁴ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB (OL L 94, 2014, p. 243). Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalies trečioje pastraipoje nustatyta, kad valstybių narių reikalavimu objektyvios kandidatų ir dalyvių pašalinimo ir atrankos taisyklės bei kriterijai, be kita ko, apima Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalyje išvardytus pašalinimo kriterijus, laikantis tame straipsnyje nustatytų sąlygų.

Direktyvoje 2014/24 numatytą neprivalomąjį pašalinimo pagrindą, susijusį su tokio ekonominės veiklos vykdytojo sudarytais susitarimais siekiant iškraipyti konkurenciją.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirmiausia Teisingumo Teismas pareiškė nuomonę dėl to, ar valstybės narės privalo į savo nacionalinę teisę perkelti neprivalomuosius pašalinimo pagrindus, nurodytus Direktyvoje 2014/24³²⁵ ir Direktyvos 2014/25 nuostatoje, kurioje daroma nuoroda į šiuos pagrindus.

Pirmiausia dėl Direktyvoje 2014/24 numatytų neprivalomų pašalinimo pagrindų Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, priešingai, nei matyti iš kai kurių jo sprendimų³²⁶, valstybės narės privalo šiuos pagrindus perkelti į savo nacionalinę teisę. Ši pareiga reiškia, kad jos turi numatyti arba perkančiųjų organizacijų galimybę, arba pareigą taikyti minėtus pagrindus. Iš tiesų, pirma, iš Direktyvos 2014/24 nuostatos dėl neprivalomųjų pašalinimo pagrindų formuluotės matyti, kad perkančiosios organizacijos turi teisę pasirinkti, ar pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją iš viešojo pirkimo procedūros dėl kurio nors iš šių pagrindų, nebent valstybės narės nusprendžia šią pašalinimo galimybę pakeisti pareiga. Todėl tam, kad šios perkančiosios organizacijos bent neprarastų galimybės taikyti šiuos pašalinimo pagrindus, valstybė narė negali atsisakyti įtraukti šių pagrindų į nacionalinės teisės aktus, kuriais perkeliama Direktyva 2014/24. Antra, tokį aiškinimą patvirtina ir nuostatos, susijusios su neprivalomaisiais pašalinimo pagrindais, kuri skiriasi nuo kitų šios direktyvos nuostatų, suteikiančių valstybėms narėms teisę pasirinkti perkelti ar neperkelti šias nuostatas, kontekstas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad valstybėms narėms palikta galimybė pasirinkti neprivalomųjų pašalinimo pagrindų³²⁷ taikymo sąlygas negali apimti šių pagrindų perkėlimo ar neperkėlimo į nacionalinę teisę. Trečia, dėl Direktyva 2014/24 siekiamo tikslo, kiek tai susiję su neprivalomaisiais pašalinimo pagrindais, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė perkančiajai organizacijai – ir tik jai – suteikti įgaliojimus įvertinti kiekvieno viešojo pirkimo procedūroje dalyvaujančio ekonominės veiklos vykdytojo sąžiningumą ir patikimumą ir, jei reikia, pašalinti, jų manymu, nepatikimus ekonominės veiklos vykdytojus.

Kita vertus, dėl Direktyvos 2014/25³²⁸ Teisingumo Teismas pažymėjo, kad valstybės narės, vykdydamos pareigą perkelti Direktyvos 2014/25 80 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą į nacionalinę teisę, turi numatyti perkančiųjų subjektų galimybę Direktyvoje 2014/24 nustatytus neprivalomuosius pašalinimo pagrindus kaip objektyvius pašalinimo kriterijus taikyti procedūrose, patenkančiose į pastarosios direktyvos taikymo sritį, nedarant poveikio šių valstybių galimam sprendimui įpareigoti tuos subjektus įtraukti šiuos pagrindus tarp tų kriterijų.

Pateikęs šiuos patikslinimus Teisingumo Teismas priėmė sprendimą, pirma, dėl Direktyvoje 2014/24³²⁹ numatyto neprivalomojo pašalinimo pagrindo, susijusio su ekonominės veiklos vykdytojo sudarytais

³²⁵ Konkrečiai – šios direktyvos 57 straipsnio 4 dalies pirmoje pastraipoje.

³²⁶ 2019 m. birželio 19 d. Sprendimas **Meca** (C- 41/18, [EU:C:2019:507](#), 33 punktas), 2020 m. sausio 30 d. Sprendimas **Tim** (C- 395/18, [EU:C:2020:58](#), 34 ir 40 punktai), 2021 m. birželio 3 d. Sprendimas **Rad Service ir kt.** (C- 210/20, [EU:C:2021:445](#), 28 punktas). Pagal tuos sprendimus valstybės narės gali nuspręsti perkelti toje nuostatoje nurodytus neprivalomuosius pašalinimo pagrindus arba jų neperkelti.

³²⁷ Pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 7 dalį.

³²⁸ Konkrečiai – dėl šios direktyvos 80 straipsnio 1 dalies trečios pastraipos.

³²⁹ Pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies pirmos pastraipos d punktą perkančiosios organizacijos gali pašalinti arba gali būti valstybių narių įpareigtos pašalinti bet kurį ekonominės veiklos vykdytoją iš pirkimo procedūros, kai perkančioji organizacija turi pakankamai įtikinamų duomenų daryti išvadą, kad ekonominės veiklos vykdytojas su kitais ekonominės veiklos vykdytojais sudarė susitarimus, kuriais siekiama iškreipti konkurenciją.

susitarimais, kuriais siekiama iškraipyti konkurenciją. Teisingumo Teismas konstatavo, kad šis pagrindas nesuderinamas su nacionalinės teisės normomis, pagal kurias atmesti konkurso dalyvio pasiūlymą dėl esamų rimtų požymių, kad jo veiksmai galėjo iškraipyti konkurencijos taisykles, galima tik per viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūrą, per kurią imtasi tokių veiksmų. Iš tiesų toks apribojimas neišplaukia iš nuostatos, kurioje numatytas šis pašalinimo pagrindas, formuluotės. Be to, iš šios nuostatos³³⁰ konteksto matyti, kad pagal Direktyvą 2014/24 perkančiosios organizacijos gali bet kuriuo procedūros metu pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją arba būti valstybių narių įpareigos jį pašalinti, jeigu paaiškėja, kad dėl veiksmų, atliktų arba neatliktų prieš procedūrą ar jos metu, jis yra patekęs į vieną iš situacijų, kurioms taikomi šioje direktyvoje numatyti pašalinimo pagrindai. Toks tos nuostatos aiškinimas leidžia perkančiajai organizacijai įsitikinti kiekvieno ekonominės veiklos vykdytojo sąžiningumu ir patikimumu, kuriais gali būti suabejota ne tik dėl tokio ekonominės veiklos vykdytojo antikonkurencinio elgesio vykstant šiai procedūrai, bet ir dėl tokio ankstesnio jo elgesio.

Antra, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Direktyvoje 2014/24 numatytą neprivalomąjį pašalinimo pagrindą, susijusį su ekonominės veiklos vykdytojo sudarytais susitarimais, kuriais siekiama iškraipyti konkurenciją, draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias tik nacionalinei konkurencijos tarnybai suteikti įgaliojimai nuspręsti pašalinti ekonominės veiklos vykdytojus iš viešojo pirkimo procedūrų dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo. Žinoma, kai egzistuoja speciali Sąjungos teisės arba nacionalinės teisės reglamentuota persekiojimo už konkurencijos teisės pažeidimus procedūra ir kai nacionalinė konkurencijos taryba įgaliota šiuo klausimu atlikti tyrimus, perkančioji organizacija, įvertinusi pateiktus įrodymus, iš esmės turi remtis tokios procedūros rezultatais. Šiame kontekste gali būti labai svarbus tarnybos, kuri konstatavo tokį konkurencijos teisės pažeidimą ir dėl jo tam tikram konkurso dalyviui skyrė piniginę baudą, sprendimas, ypač jei, be šios sankcijos, dar nustatytas laikinas draudimas dalyvauti viešojo pirkimo procedūrose. Vis dėlto, nors dėl tokio sprendimo perkančioji organizacija gali šį ekonominės veiklos vykdytoją pašalinti iš viešojo pirkimo procedūrų, tokio sprendimo nebuvimas negali sutrukdyti perkančiajai organizacijai atlikti tokį vertinimą ar jį nuo jo atleisti. Šis vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į proporcingumo principą ir į visas reikšmingas aplinkybes siekiant patikrinti, ar pašalinimo pagrindo, susijusio su ekonominės veiklos vykdytojo sudarytais susitarimais, kuriais siekiama iškraipyti konkurenciją, taikymas yra pagrįstas. Taigi nacionalinės teisės normomis, pagal kurias konkurso dalyvių sąžiningumo ir patikimumo vertinimas siejamas su nacionalinės konkurencijos tarnybos sprendimo, susijusio, be kita ko, su būsimu dalyvavimu viešojo pirkimo procedūroje, išvados, pažeidžiama diskrecija, kurią perkančioji organizacija turi turėti taikydama Direktyvoje 2014/24 numatytus neprivalomuosius pašalinimo pagrindus.

Baigdamas savo analizę Teisingumo Teismas dar kartą patikslino, kad valstybės narės savo teisės aktuose negali apriboti pašalinimo pagrindo, susijusio su atitinkamo ekonominės veiklos vykdytojo antikonkurenciniais veiksmais, turinio.

Trečia, Teisingumo Teismas nurodė, kad, taikant gero administravimo principą, perkančiosios organizacijos sprendimas dėl ekonominės veiklos vykdytojo patikimumo, priimtas taikant Direktyvoje 2014/24 numatytą neprivalomąjį pašalinimo pagrindą, susijusį su ekonominės veiklos vykdytojo sudarytais susitarimais, turi būti motyvuotas. Ta pareiga apima, viena vertus, sprendimus, kuriais perkančioji organizacija pašalina konkurso dalyvį, remdamasi, be kita ko, tokiu neprivalomuoju pašalinimo pagrindu. Kita vertus, perkančioji organizacija taip pat turi motyvuoti savo sprendimą, kai konstatuoja, kad atitinkamam dalyviui yra taikytinas neprivalomasis pašalinimo pagrindas, tačiau nusprendžia jo nepašalinti, pavyzdžiui, motyvuodama tuo, kad pašalinimas būtų neproporcinga priemonė. Iš tikrųjų toks sprendimas daro poveikį visų atitinkamoje viešojo pirkimo procedūroje

³³⁰ Būtent Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 5 dalies antra pastraipa.

dalyvaujančių ekonominės veiklos vykdytojų teisinei padėčiai, tad jie turi galėti ginti savo teises ir prireikus jų apskųsti.

1. Vienodas požiūris užimtumo ir socialinės apsaugos srityje

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas TP (Audiovizualinės medžiagos valstybinei televizijai montažo režisierius) (C-356/21, [EU:C:2023:9](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje – Direktyva 2000/78/EB – 3 straipsnio 1 dalies a ir c punktai – Sąlygos, taikomos galimybei verstis savarankiška veikla – Įdarbinimo ir darbo sąlygos – Diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos draudimas – Pagal rangos sutartį savarankiškai dirbantis paslaugų teikėjas – Sutarties nutraukimas ir neatnaujinimas – Laisvė pasirinkti kontrahentą

Laikotarpiu nuo 2010 m. iki 2017 m. J. K., vykdydamas individualią ekonominę veiklą, pagal kelias trumpalaikes rangos sutartis TP 1-ojo kanalo apipavidalinimo ir reklamos redakcijos naudai montavo audiovizualinę medžiagą, rengė anonsus arba feljetonus, skirtus bendrovės TP, kuri valdo Lenkijos visuomeninės televizijos transliuotojo kanalą, savireklamai.

2017 m. lapkričio 20 d. J. K. ir TP sudarė naują rangos sutartį vieno mėnesio laikotarpiui, kurioje numatyti du savaitinio darbo laikotarpiai gruodžio mėnesį. Vis dėlto 2017 m. gruodžio 4 d. J. K. ir jo partneriui *YouTube* kanale paskelbus vaizdo įrašą, skirtą tolerancijai tos pačios lyties asmenų poroms skatinti, TP informavo J. K. apie šių dviejų savaitinių darbo laikotarpių panaikinimą.

Taigi J. K. neišdirbo nė vieno darbo laikotarpio 2017 m. gruodžio mėn. ir jis su TP nesudarė jokios naujos rangos sutarties.

Vėliau J. K. pareiškė ieškinį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme – *Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie* (Varšuvos miesto apylinkės teismas, Lenkija) – pirmiausia dėl neturtinės žalos, patirtos dėl TP atsisakymo atnaujinti jo darbo sutartį ir taip nutraukus jų profesinius santykius dėl, kaip J. K. teigia, jo seksualinės orientacijos, atlyginimo.

Šioje byloje teismui kilo abejonių dėl Lenkijos teisės nuostatos³³² atitikties Sąjungos teisei tiek, kiek pagal ją netaikoma Direktyva 2000/78³³³ suteikiama apsauga nuo diskriminacijos, laisvei pasirinkti kontrahentą, tik jei pasirinkimas nėra grindžiamas lytimi, rase, etnine kilme ar tautybe.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies a ir c punktus draudžiama tokia nacionalinė teisės norma, pagal kurią grindžiant laisve pasirinkti kontrahentą neužtikrinama pagal šią direktyvą teiktina apsauga nuo diskriminacijos, kai atsisakoma

³³¹ Šioje dalyje taip pat reikia išskirti 2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimą (didžioji kolegija) **Chief Appeals Officer ir kt.** (C-488/21, [EU:C:2023:1013](#)). Šis sprendimas aptariamas II.1 dalyje „Priemonės, ribojančios Sąjungos piliečių laisvą judėjimą“.

³³² Tai yra 2010 m. gruodžio 3 d. *ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* (Įstatymas dėl tam tikrų Europos Sąjungos teisės nuostatų įgyvendinimo vienodo požiūrio srityje 1700) (*Dz. U.*, Nr. 254, 1700 pozicija). Šios nuostatos konsoliduotoje redakcijoje (*Dz. U.*, 2016 m., 1219 pozicija) numatyta, kad šis įstatymas netaikomas laisvei pasirinkti kontrahentą, jei pasirinkimas nėra grindžiamas lytimi, rase, etnine kilme ar tautybe.

³³³ 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (*OL L 303*, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

dėl asmens seksualinės orientacijos su juo sudaryti arba atnaujinti sutartį dėl tam tikrų jo paslaugų teikimo vykdant individualią ekonominę veiklą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies a punkte vartojami terminai „įsidarbinant“, „įimantis savarankiškos“ ar „[įimantis] profesinės veiklos“³³⁴ turi būti suprantami plačiai. Taigi Direktyva 2000/78 siekiama apimti įvairią profesinę veiklą, įskaitant tą, kurią vykdo savarankiškai dirbantys asmenys, siekdami užtikrinti savo pragyvenimą. Vis dėlto reikia atskirti veiklą, kuriai taikoma ši direktyva, nuo veiklos, kurią sudaro paprastas prekių tiekimas ar paslaugų teikimas vienam ar keliems gavėjams, kuriai ji netaikoma.

Taigi tam, kad profesinė veikla patektų į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį, reikia, kad ši veikla būtų reali ir vykdoma esant teisiniams santykiams, kuriems būdingas tam tikras stabilumas, o tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas, atsižvelgdamas į J. K. vykdomą veiklą.

Kadangi tai yra reali ir faktinė profesinė veikla, kuria J. K. asmeniškai nuolat užsiima to paties paslaugų gavėjo naudai ir kuri jam leidžia visiškai ar iš dalies užsitikrinti pragyvenimą, atsakymas į klausimą, ar galimybės įsidarbinti į tokią darbo vietą sąlygos patenka į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį, nepriklauso nuo to, ar ši veikla kvalifikuojama kaip „darbas pagal darbo sutartį“ arba „savarankiška veikla“.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog tam, kad asmuo galėtų veiksmingai užsiimti profesine veikla, rangos sutarties sudarymas yra aplinkybė, kuri gali būti laikoma privaloma. Taigi sąvoka „įimantis savarankiškos veiklos taikomos“ sąlygos³³⁵ gali apimti tokios sutarties sudarymą, o atsisakymas sudaryti šią sutartį dėl priežasčių, susijusių su kontrahento seksualine orientacija, patenka į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį.

Antra, dėl Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies c punkto³³⁶ aiškinimo Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į šios direktyvos tikslą, joje vartojama sąvoka „įdarbinimo ir darbo sąlygos“ plačiąja prasme apima sąlygas, taikomas bet kokiai pagal darbo sutartį ir savarankiškai dirbančių asmenų veiklai, neatsižvelgiant į teisinę formą, pagal kurią ji atliekama.

Taigi tai, kad J. K. negalėjo išdirbti nė vieno darbo laikotarpio, numatyto rangos sutartyje, atrodo, reikia savarankiškai dirbančio asmens darbo nutraukimą ne savo noru, kuris gali būti prilyginamas samdomo darbuotojo atleidimui iš darbo, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas. Šiomis aplinkybėmis TP sprendimas neatnaujinti rangos sutarties su J. K., kaip jis teigia, dėl jo seksualinės orientacijos, taip nutraukiant tarp jų egzistuojančius profesinius santykius, patenka į Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies c punkto taikymo sritį.

Galiausiai, trečia, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad pripažinus, jog sutarčių laisvė leidžia atsisakyti sudaryti sutartį su asmeniu dėl jo seksualinės orientacijos, Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies

³³⁴ Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta, kad, „[n]eviršijant [Sąjungai] suteiktų įgaliojimų, ši direktyva taikoma visiems asmenims tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje, įskaitant valstybines įstaigas, įsidarbinant, imantis savarankiškos ar profesinės veiklos taikomoms sąlygoms, įskaitant atrankos kriterijus ir priėmimo į darbą sąlygas, visoms veiklos rūšims ir visais profesinės karjeros etapais, įskaitant paaukštinimą“.

³³⁵ Kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies a punktą.

³³⁶ Pagal Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies c punktą ši direktyva taikoma, kiek tai susiję su įdarbinimo ir darbo sąlygomis, įskaitant atleidimą iš darbo ir atlyginimą.

a punktas prarastų savo veiksmingumą, nes šia nuostata aiškiai draudžiama bet kokia diskriminacija dėl tokios priežasties, kiek tai susiję su galimybe užsiimti savarankiška veikla.

Taigi, kadangi laisvė užsiimti verslu nėra absoliuti, atitinkama Lenkijos teisės nuostata, kuri neapima seksualinės orientacijos kaip vienos iš laisvės pasirinkti kontrahentą išimčių, šioje byloje negali pateisinti Direktyvoje 2000/78 numatytos apsaugos nuo diskriminacijos netaikymo, jeigu pagal šios direktyvos 2 straipsnio 5 dalį ši išimtis nėra būtina siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves demokratinėje visuomenėje.

2. Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje

2023 m. lapkričio 28 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Commune d'Ans* (C-148/22, [EU:C:2023:924](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Direktyva 2000/78/EB – Bendrųjų pagrindų nustatymas vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje – Diskriminacijos dėl religijos ar įsitikinimų draudimas – Viešasis sektorius – Viešojo administravimo institucijos darbo tvarkos taisyklės, pagal kurias draudžiama nešioti matomus filosofinių ar religinių įsitikinimų simbolius darbo vietoje – Musulmoniška skara – Neutralumo reikalavimas bendraujant su visuomene, vadovybe ir kolegomis

Nuo 2016 m. spalio 11 d. OP eina *Commune d'Ans* (Anso komuna, Belgija) „biuro vadovės“ pareigas, kurias atlieka iš esmės nekontaktuodama su viešųjų paslaugų naudotojais.

2021 m. vasario 8 d. ji paprašė leidimo darbo vietoje ryšėti musulmonišką skarą. Darbdavys laikinai atmetė jos prašymą.

Vėliau komunos taryba iš dalies pakeitė Anso komunos darbo tvarkos taisyklės ir į jas įtraukė įpareigojimą dėl „visiško neutralumo“ darbo vietoje, suprantamą kaip draudimą visiems jos darbuotojams darbo vietoje nešioti bet kokį matomą simbolį, kuris galėtų atskleisti jų įsitikinimus, be kita ko, religinius ar filosofinius, nesvarbu, ar jie bendrauja su visuomene.

Manydama, kad buvo diskriminuojama dėl religijos, OP pareiškė ieškinį dėl veiksmų nutraukimo *Tribunal du travail de Liège* (Lježo darbo bylų teismas, Belgija).

Šio teismo nuomone, dėl draudimo ryšėti musulmonišką skarą, kurį darbdavys nustatė OP pagal darbo tvarkos taisyklę, sukuriamas skirtingas požiūris, lemiantis diskriminaciją, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78³³⁷. Kilus abejonių dėl nagrinėjamų darbo tvarkos taisyklių nuostatos atitikties šiai direktyvai, minėtas teismas nutarė kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad komunos administracijos darbo tvarkos taisyklė, pagal kurią šios administracijos darbuotojams visuotinai ir nediferencijuojant draudžiama darbo vietoje nešioti bet kokius matomus simbolius, atskleidžiančius, be kita ko, filosofinius ar religinius įsitikinimus, gali būti pateisinama šios administracijos siekiu atsižvelgiant į jai būdingas

³³⁷ 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

aplinkybes sukurti visiškai neutralią administracinę aplinką, jeigu ši taisyklė yra tinkama, būtina ir proporcinga atsižvelgiant į tas aplinkybes, taip pat į skirtingas esamas teises ir interesus.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma remdamasis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis Teisingumo Teismas atmetė tiesioginės diskriminacijos prielaidą; tada jis priminė, kad tokia darbo tvarkos taisyklė, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, gali būti pripažinta skirtingu požiūriu, netiesiogiai pagrįstu religija ar įsitikinimais, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punktą, jeigu nustatoma, jog dėl toje taisyklėje įtvirtintos, atrodo, neutralios pareigos iš tikrųjų tam tikrą religiją išpažįstančių ar tam tikrų įsitikinimų turinčių asmenų padėtis tampa mažiau palanki.

Vis dėlto toks skirtingas požiūris nėra netiesioginė diskriminacija, kaip ji suprantama pagal šios Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktį, jeigu ji objektyviai pateisina teisėtas tikslas ir jeigu šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pirma, Teisingumo Teismo teigimu, viešojo administravimo institucijos darbo tvarkos taisyklių nuostata, kaip antai nagrinėjama šioje byloje, gali būti siekiama teisėto tikslo, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

Iš tiesų, nesant konsensuso Sąjungos lygmeniu, kiekvienai valstybei narei, įskaitant, jei reikia, jos subvalstybinius vienetų, atsižvelgiant į jai priskirtą kompetenciją, turi būti suteikta diskrecija pasirinkti, kokią viešosios tarnybos neutralumo koncepciją ji ketina skatinti darbo vietoje. Ši diskrecija leidžia valstybėms narėms ir šiems subvalstybiiniams vienetams atsižvelgti į jiems būdingas aplinkybes, remiantis jų požiūrių įvairove į tai, kaip viešajame sektoriuje jie ketina traktuoti religinius ar filosofinius įsitikinimus konkrečioje darbo vietoje. Vis dėlto nacionaliniai ir Sąjungos teismai turi patikrinti, ar nacionalinės, regioninės arba vietos priemonės, kurių imtasi, iš esmės pateisinamos ir ar jos proporcingos.

Antra, Teisingumo Teismas patikslino, kad darbo tvarkos taisyklės turi būti tinkamos užtikrinti teisingą darbdavio siekiamo tikslo įgyvendinimą. Šiuo klausimu pirmiausia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės patikrinti, ar „visiško neutralumo“ tikslo Anso komuna iš tikrųjų siekia nuosekliai ir sistemingai visų darbuotojų atžvilgiu.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad teisėto tikslo užtikrinti visiškai neutralią administracinę aplinką, taikant „visiško neutralumo“ politiką, nustatytą pagrindinėje byloje nagrinėjamų darbo tvarkos taisyklių 9 straipsnyje, galima veiksmingai pasiekti tik tuo atveju, jeigu darbuotojams kontaktuojant su viešųjų paslaugų naudotojais arba bendraujant tarpusavyje visiškai neleidžiama matomai išreikšti jokių įsitikinimų, be kita ko, filosofinių ar religinių. Iš tiesų bet kokio, net ir nedidelio, simbolio nešiojimas kenkia priemonės tinkamumui įgyvendinti tariamai siekiamą tikslą, todėl kelia abejonių dėl pačios šios politikos nuoseklumo.

Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis visomis aplinkybėmis, susijusiomis su šios nuostatos priėmimo kontekstu, turės palyginti esamus interesus, atsižvelgdamas, viena vertus, į nagrinėjamas pagrindines teises ir principus, ir kita vertus, į neutralumo principą, kuriuo siekiama užtikrinti viešojo administravimo institucijos paslaugų naudotojams ir jos darbuotojams administracinę aplinką, kur nebūtų matomo filosofinių ar religinių įsitikinimų demonstravimo.

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje – Direktyva 2000/78/EB – 2 straipsnio 5 dalis – Draudimas diskriminuoti dėl amžiaus – Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija – 19 straipsnis – Savarankiškas gyvenimas ir integracija į bendruomenę – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 26 straipsnis – Neįgaliųjų socialinė ir profesinė integracija – Asmeninės pagalbos neįgaliesiems paslauga – Darbo pasiūlymas, kuriame nurodomas minimalus ir maksimalus numatomo įdarbinti asmens amžius – Atsižvelgimas į neįgaliojo pageidavimus ir interesus – Pateisinimas

2018 m. liepos mėn. pagalbos ir konsultacijų neįgaliesiems paslaugų teikėja *AP Assistenzprofis GmbH* paskelbė darbo pasiūlymą, jame buvo nurodyta, kad 28 metų studentė A. ieško asmeninių padėjėjų, kurios padėtų jai visose kasdienio gyvenimo srityse ir būtų, „pageidautina, nuo 18 iki 30 metų amžiaus“.

J.M.P., gimusi 1968 m., pasiūlė savo kandidatūrą į skelbiamą darbo vietą ir gavo neigiamą *AP Assistenzprofis* atsakymą.

Manydama, jog yra diskriminuojama dėl amžiaus, J.M.P. *Arbeitsgericht Köln* (Kelno darbo teismas, Vokietija) pareiškė *AP Assistenzprofis* ieškinį dėl žalos, patirtos dėl tokios diskriminacijos, atlyginimo. Tas teismas patenkino ieškinį.

Po to, kai *Landesarbeitsgericht Köln* (Kelno apygardos darbo teismas, Vokietija) sprendimu patenkino *AP Assistenzprofis* pateiktą apeliacinį skundą, J.M.P. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, t. y. *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija), pateikė dėl to sprendimo kasacinį skundą.

Turėdamas abejonių dėl tiesioginės diskriminacijos dėl amžiaus, kurią tariamai patyrė J.M.P., pateisinimo pagal Direktyvą 2000/78³³⁸ ir norėdamas išsiaiškinti, kiek teisė į veiksmingą apsaugą nuo diskriminacijos dėl amžiaus ir neįgaliojo teisė į veiksmingą apsaugą nuo diskriminacijos dėl negalios turi būti suderintos pagal tą pačią direktyvą, tas teismas nusprendė Teisingumo Teismui pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

Savo sprendime Teisingumo Teismas atsakė, kad pagal Direktyvą 2000/78, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 26 straipsniu dėl neįgaliųjų integracijos ir Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos³³⁹ 19 straipsniu „Savarankiškas gyvenimas ir integracija į bendruomenę“, nedraudžiama, taikant nacionalinės teisės aktus ir įdarbinant asmeninę pagalbą teikiantį asmenį, nustatyti sąlygą dėl amžiaus, jeigu tokia priemonė būtina kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas nagrinėjo pagrindinėje byloje ginčijamą skirtingą požiūrį dėl amžiaus, kad nustatytų, ar jis pateisinamas pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalį³⁴⁰.

³³⁸ 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

³³⁹ Europos Sąjungos vardu patvirtinta 2009 m. lapkričio 26 d. Tarybos sprendimu 2010/48/EB (OL L 23, 2010, p. 35, toliau – JTO konvencija).

³⁴⁰ Pagal šią nuostatą ši direktyva neturi įtakos priemonėms, numatytoms nacionalinės teisės aktuose, kurios demokratinėse visuomenėse yra būtinos visuomenės saugumui, viešajai tvarkai palaikyti ir kriminalinių nusikaltimų prevencijai, kitų asmenų sveikatos, teisių ir laisvių apsaugai.

Iš pradžių jis padarė išvadą, kad tokį skirtingą požiūrį lemia nacionalinės teisės aktuose³⁴¹ numatyta priemonė, kaip ji suprantama pagal minėto 2 straipsnio 5 dalį.

Paskui jis nagrinėjo, ar šia priemone siekiama toje nuostatoje įtvirtinto „kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugos“ tikslo.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas manė, kad nagrinėjama nacionalinės teisės aktais siekiama apsaugoti neįgaliųjų teisę į apsisprendimą, užtikrinant šių asmenų teisę reikšti pageidavimus ir laisvai rinktis, kai priimami sprendimai dėl asmeninės pagalbos paslaugų teikimo ir jas teikiant, nes šios paslaugos yra susijusios su visomis gyvenimo sritimis ir iš esmės apima jas gaunančių asmenų privačią ir intymią sferą. Šis tikslas numatytas Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalyje.

Teisė reikšti pageidavimus ir laisvai rinktis sukonkretina neįgaliųjų teisę į integravimą, įtvirtintą Pagrindinių teisių chartijos 26 straipsnyje. Be to, neįgaliųjų teisės į apsisprendimą paisymas yra vienas iš JTO konvencijos, kurios nuostatomis galima remtis aiškinant Direktyvos 2000/78 nuostatas, 19 straipsnyje įtvirtintų tikslų.

Galiausiai Teisingumo Teismas nustatė, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamą skirtingą požiūrį lemia priemonė, būtina minėtai teisei į apsisprendimą apsaugoti.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, suteikus pirmenybę tam tikrai amžiaus grupei, kaip pageidavo neįgalusis, teikiant asmeninės pagalbos paslaugas būtų paisoma šio asmens teisės į apsisprendimą, nes, atrodo, būtų logiška tikėtis, kad tai pačiai amžiaus grupei, kaip neįgalusis, priklausantis asmuo galėtų lengviau integruotis į jo asmeninę, socialinę ir universitetinę aplinką.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad skirtingą požiūrį dėl amžiaus lemia kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti būtina priemonė, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalį, tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas pagrindinės bylos aplinkybes.

3. Darbo laiko organizavimas

2023 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Sparkasse Südpfalz* (C-206/22, [EU:C:2023:984](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga – Darbo laiko organizavimas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnio 2 dalis – Direktyva 2003/88/EB – 7 straipsnis – Teisė į mokamas kasmetines atostogas – SARS-Cov-2 virusas – Karantino priemonė – Negalėjimas perkelti mokamų kasmetinių atostogų, suteiktų laikotarpiu, sutampančiu su karantino laikotarpiu

³⁴¹ Turima omenyje 2016 m. gruodžio 23 d. *Sozialgesetzbuch, Neuntes Buch (IX)* (Socialinės apsaugos kodeksas, IX knyga) (*BGBI.* 2016 I, p. 3234, toliau – SGB IX) 8 straipsnio 1 dalis, siejama su *Sozialgesetzbuch, Erstes Buch (I)* (Socialinės apsaugos kodeksas, I knyga) (*BGBI.* 1975 I, p. 3015, toliau – SGB I) 33 straipsniu, kur numatyta, kad priimant sprendimą dėl asmeninės pagalbos paslaugų teikimo ir jas teikiant neįgaliųjų dalyvavimo bendruomenės gyvenime skatinimo tikslu turi būti tenkinami teisėti šių paslaugų gavėjų pageidavimai, kiek jie yra pagrįsti atsižvelgiant į šių paslaugų gavėjų asmeninę padėtį, amžių, lytį, šeimą, taip pat religinius ir filosofinius poreikius.

TF, nuo 2003 m. dirbančiam *Sparkasse Südpfalz*, 2020 m. gruodžio 3–11 d. laikotarpiu buvo suteiktos mokamos kasmetinės atostogos.

Likus vienai dienai iki šių atostogų pradžios Vokietijos kompetentinga institucija, vadovaudamasi nacionalinėmis sveikatos priemonėmis, skirtomis kovoti su viruso SARS-CoV-2 plitimu, nurodė 2020 m. gruodžio 2–11 d. laikotarpiu taikyti TF karantiną, motyvuodama tuo, kad jis turėjo kontaktą su SARS-CoV-2 virusu užsikrėtusiu asmeniu.

2021 m. kovo 4 d. TF paprašė savo darbdavio perkelti mokamų kasmetinių atostogų dienas, suteiktas už laikotarpį, sutampantį su karantino laikotarpiu.

Darbdaviui atsisakius jas perkelti, TF kreipėsi į *Arbeitsgericht Ludwigshafen am Rhein* (Liudvigshafeno prie Reino darbo teismas, Vokietija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusį teismą.

Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas abejojo dėl Vokietijos teismų praktikos, pagal kurią vien karantino taikymas neprilygsta nedarbingumui, dėl kurio darbdavys privalo perkelti suteiktų atostogų dienas, suderinamumo su Sąjungos teisės garantuojama teise į mokamas kasmetines atostogas.

Gavęs nacionalinio teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokia nacionalinė praktika, pagal kurią neleidžiama perkelti mokamų kasmetinių atostogų, suteiktų nesergančiam darbuotojui laikotarpiu, sutampančiu su karantino laikotarpiu, yra suderinama su teise į mokamas kasmetines atostogas, įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnio 2 dalyje ir sukonkretinta Direktyvos 2003/88³⁴² 7 straipsnio 1 dalyje.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, priminęs dvejopą mokamų kasmetinių atostogų tikslą, t. y. viena vertus, suteikti darbuotojui galimybę pailsėti nuo darbo sutartyje numatytų užduočių vykdymo ir, kita vertus, turėti laiko atsipalaiduoti ir laisvalaikiui, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Vokietijos teisėje numatytos karantino priemonės tikslas yra kitoks. Iš tiesų šia priemone siekiama užkirsti kelią užkrečiamosios ligos plitimui, izoliuojant asmenis, kuriems gali pasireikšti šios ligos simptomai.

Antra, Teisingumo Teismas patvirtino, kad tokia priemonė, kaip ir nedarbingumo dėl ligos atveju, yra įvykis, kurio nebuvo galima numatyti ir kuris nepriklauso nuo asmens, kuriam ji taikoma, valios.

Vis dėlto darbuotojo, kuriam taikomas karantinas dėl to, kad jis turėjo kontaktą su asmeniu, užsikrėtusiu SARS-CoV-2 virusu, tačiau kuris nėra nedarbingas ir neturi tai patvirtinančios medicininės pažymos, padėtis skiriasi nuo darbuotojo, kuris yra laikinojo nedarbingumo atostogose ir kuris dėl ligos patiria fizinius ar psichinius suvaržymus, padėtis. Tad karantino tikslas iš esmės skiriasi nuo laikinojo nedarbingumo atostogų tikslo. Todėl karantino laikotarpis savaime negali kliudyti įgyvendinti mokamų kasmetinių atostogų tikslų.

Trečia, Teisingumo Teismo teigimu, nors karantinas gali turėti įtakos darbuotojo laisvalaikio praleidimo sąlygoms, jis pats savaime negali būti laikomas pažeidžiančiu šio darbuotojo teisę faktiškai pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis. Iš tiesų kasmetinių atostogų laikotarpiu darbuotojas neturi vykdyti jokių įsipareigojimų darbdaviui, kurie galėtų trukdyti jam laisvai ir

³⁴² 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir tarybos direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381).

nepertraukiamai rūpintis savo paties interesais, siekiant neutralizuoti darbo poveikį jo saugai ir sveikatai.

Taigi darbdavys negali būti įpareigotas kompensuoti žalą, atsiradusią dėl nenumatyto įvykio, kaip antai viešosios valdžios institucijos nustatyto karantino, dėl kurio jo darbuotojas visiškai negalėtų pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas. Iš tiesų Direktyva 2003/88 nesiekia, kad bet koks įvykis, galintis sutrukdyti darbuotojui visiškai ir taip, kaip jis pageidauja, pasinaudoti poilsio ar atsipalaidavimo laiku, pateisintų papildomų atostogų suteikimą tam, kad būtų užtikrintas kasmetinių atostogų tikslas.

XV. Vartotojų apsauga³⁴³

1. Nesąžiningos sąlygos

2023 m. sausio 12 d. Sprendimas *D. V. (Advokato užmokestis – Valandinio įkainio principas)* (C-395/21, [EU:C:2023:14](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Direktyva 93/13/EEB – Advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis – 4 straipsnio 2 dalis – Sutarties sąlygų nesąžiningumo vertinimas – Pagrindinį sutarties dalyką sudarančių sąlygų neįtraukimas – Sąlyga, pagal kurią advokato užmokestis mokamas taikant valandinio įkainio principą – 6 straipsnio 1 dalis – Nacionalinio teismo įgaliojimai, kai tam tikra sąlyga kvalifikuojama kaip „nesąžininga“

M. A., kaip vartotojas, sudarė penkias teisinių paslaugų teikimo sutartis su advokate D. V. Kiekvienoje iš šių sutarčių buvo įtvirtinta, kad advokato užmokestis skaičiuojamas taikant valandinį įkainį, t. y. 100 EUR už kiekvieną M. A. suteiktos teisinės konsultacijos ar teisinių paslaugų teikimo valandą.

Negavusi viso pareikalauto užmokesčio, D. V. pirmosios instancijos teismui pateikė ieškinį, prašydama priteisti iš M. A. skolą už suteiktas teisines paslaugas. Pirmosios instancijos teismas iš dalies patenkino D. V. prašymą, tačiau konstatavo, kad sutarties sąlyga dėl suteiktų paslaugų kainos yra nesąžininga, ir per pusę sumažino reikalaujamo užmokesčio dydį. Kadangi šį sprendimą apeliacinės instancijos teismas paliko nepakeistą, D. V. pateikė kasacinį skundą Lietuvos Aukščiausiam Teismui.

Kadangi šis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą, Teisingumo Teismas pateikė Direktyvos 93/13³⁴⁴ išaiškinimą. Savo sprendime jis išdėstė savo poziciją visų pirma dėl teisinių paslaugų teikimo sutarčių pagrindinį dalyką sudarančių sąlygų skaidrumo reikalavimo ir sąlygos, kurioje nustatyta šių paslaugų kaina, pripažinimo negaliojančia pasekmių.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas konstatavo, kad advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlygą, kurioje suteiktų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, apima sąvoka „pagrindinis sutarties dalykas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 93/13³⁴⁵.

Toliau, nagrinėdamas, ar ši sąlyga, kurioje nurodytas tik taikomas valandinio įkainio dydis be kitų paaiškinimų, atitinka aiškumo ir suprantamumo reikalavimą³⁴⁶, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į paslaugų, dėl kurių sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis, pobūdį, dažnai yra

³⁴³ Šioje dalyje taip pat reikia išskirti šiuos sprendimus: 2023 m. birželio 8 d. Sprendimas *UFC – Que choisir ir CLCV* (C-407/21, [EU:C:2023:449](#)), aptartas X.5 dalyje „Kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketai“; 2023 m. kovo 30 d. Sprendimas *Green Network (Įpareigojimas grąžinti išlaidas)* (C-5/22, [EU:C:2023:273](#)), aptartas XVI dalyje „Energija“.

³⁴⁴ 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 2 dalis, 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis.

³⁴⁵ Pagal jos 4 straipsnio 2 dalį.

³⁴⁶ Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatytas reikalavimas.

sunku ar net neįmanoma dar tik sudarant sutartį verslininkui numatyti, kiek tiksliai valandų reikės dirbti teikiant tokias paslaugas, ir atitinkamai bendrą galutinę jo paslaugų kainą. Vis dėlto, nors negalima reikalauti, kad verslininkas informuotų vartotoją apie galutines jo priimto įsipareigojimo finansines pasekmes (jos priklauso nuo būsimų, nenumatytų ir nuo verslininko valios nepriklausančių įvykių), informacija, kurią jis privalo pateikti prieš sudarant sutartį, turi padėti vartotojui priimti atsargų sprendimą ir suprasti, kad tokie įvykiai galimi ir gali turėti įtakos atitinkamo teisinių paslaugų teikimo trukmei.

Ši informacija, kuri gali skirtis atsižvelgiant į, pirma, teisinių paslaugų sutartyje numatytų paslaugų dalyką ir pobūdį ir, antra, taikytinas profesines ir profesinės etikos taisykles, turi apimti duomenis, padedančius vartotojui apytikriai įvertinti bendrą šių paslaugų kainą. Tai gali būti numatytų dirbti valandų siekiant suteikti tam tikrą paslaugą skaičiaus ar minimalaus jų skaičiaus prognozė arba įsipareigojimas pagrįstais intervalais atsiųsti sąskaitas ar periodines ataskaitas, kuriose būtų nurodytas dirbtų valandų skaičius. Teisingumo Teismas patikslino, kad nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kas nurodyta, ir visą svarbią informaciją, susijusią su atitinkamos sutarties sudarymu, turi įvertinti, ar verslininkas iki sutarties sudarymo vartotojui pateikė tinkamą informaciją.

Taigi Teisingumo Teismas priėjo prie išvados, kad aiškumo ir suprantamumo reikalavimo neatitinka sutarties sąlyga, kurioje kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, jeigu prieš sudarant sutartį vartotojui nepateikta informacija, kuri jam būtų padėjusi priimti atsargų sprendimą ir suprasti ekonomines šios sutarties sudarymo pasekmes.

Toliau Teisingumo Teismas priminė, kad su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos nesąžiningumo patikrinimas iš esmės pagrįstas bendru vertinimu, kurį atliekant atsižvelgiama ne tik į galimą šios sąlygos skaidrumo trūkumą. Tačiau valstybės narės gali užtikrinti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį³⁴⁷.

Todėl Teisingumo Teismas konstatavo, kad teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatoma remiantis valandinio įkainio principu ir kuri dėl to priskirtina prie šios sutarties pagrindinį dalyką sudarančių sąlygų, neturi būti laikoma nesąžininga³⁴⁸ vien dėl tos aplinkybės, kad ji neatitinka skaidrumo reikalavimo, nebent valstybė narė, kurios nacionalinė teisė taikoma nagrinėjamai sutarčiai, aiškiai numato, kaip nagrinėjamu atveju, kvalifikavimą kaip „nesąžiningos sąlygos“ vien dėl šios aplinkybės.

Galiausiai dėl su kaina susijusios sąlygos pripažinimo nesąžininga pasekmių Teisingumo Teismas nurodė, kad nacionalinis teismas privalo netaikyti šios sąlygos, nebent vartotojas tam prieštarauja.

Jis patikslino, kad kai, taikant atitinkamas vidaus teisės nuostatas, teisinių paslaugų teikimo sutartis negali išlikti panaikinus nesąžiningą sąlygą dėl kainos ir kai šios paslaugos buvo suteiktos, pagal Direktyvą 93/13³⁴⁹ nedraudžiama pripažinti šią sutartį negaliojančia ar nacionaliniam teismui atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, net jei dėl to verslininkas negautų jokio užmokesčio už šias paslaugas.

Dėl pasekmių, kurių vartotojui galėtų kilti pagrindinėje byloje nagrinėjamas sutartis pripažinus negaliojančiomis, Teisingumo Teismas priminė jurisprudenciją, pagal kurią (kalbant apie paskolos sutartį), pripažinus visą tokią sutartį negaliojančia, likusi negrąžinta paskolos dalis, kurios dydis gali

³⁴⁷ Pagal Direktyvos 93/13 8 straipsnį.

³⁴⁸ Pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį.

³⁴⁹ Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis.

viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokėtina nedelsiant, o tai galėtų lemti ypač nepalankias pasekmes vartotojui³⁵⁰. Vis dėlto ypač nepalankus sutarties pripažinimo negaliojančia pobūdis negali būti siejamas vien su piniginio pobūdžio pasekmėmis.

Iš tiesų negalima atmesti galimybės, kad, pripažinus teisinių paslaugų, kurios jau suteiktos, sutartį negaliojančia, vartotojas atsidurtų teisiškai nesaugioje padėtyje, ypač tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę verslininkas galėtų reikalauti užmokesčio už šias paslaugas remdamasis kitu pagrindu nei pagrindas, susijęs su negaliojančia pripažinta sutartimi. Be to, sutarties negaliojimas galėtų daryti poveikį pagal ją atliktų veiksmų galiojimui ir veiksmingumui.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo atveju, jei pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojas patirtų ypač nepalankių pasekmių, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagal Direktyvą 93/13³⁵¹ nedraudžiama, kad kompensuodamas šios sąlygos negaliojimą nacionalinis teismas ją pakeistų dispozityviaja arba bendru šios sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Tačiau pagal šią direktyvą draudžiama, kad nacionalinis teismas, pakeisdamas negaliojančia pripažintą nesąžiningą sąlygą, pats nustatytų už šias paslaugas mokėtino užmokesčio dydį.

2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Všeobecná úverová banka* (C-598/21, [EU:C:2023:845](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Vartojimo kredito sutartis – Direktyva 93/13/EEB – 1 straipsnio 2 dalis – Sąlyga, atspindinti privalomąją įstatymo nuostatą – 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 1 dalis, 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis – Sutarties nutraukimo prieš terminą sąlyga – Teisminė kontrolė – Proporcingumas atsižvelgiant į vartotojo neįvykdytus sutartinius įsipareigojimus – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 ir 38 straipsniai – Sutartis, kurios vykdymas užtikrintas nekilnojamojo turto – Vartotojo būsto pardavimas neteisimine tvarka

SP ir CI, ieškovai pagrindinėje byloje, sudarė sutartį dėl vartojimo kredito, grąžintino per 20 metų; jo grąžinimą jie užtikrino nekilnojamojo turto, t. y. šeimos namu, kuris buvo jų nuolatinė gyvenamoji vieta.

Praėjus mažiau nei vieniems metams nuo nagrinėjamos kredito sutarties sudarymo, atsižvelgiant į tai, kad ieškovai pagrindinėje byloje nesumokėjo įmokų, kredito davėjas pareikalavo grąžinti visas pagal kredito sutartį mokėtinas sumas, remdamasis šioje sutartyje įtvirtinta sutarties nutraukimo prieš terminą sąlyga. Vėliau jis nusprendė pradėti išieškojimą iš turto, kuriuo jam užtikrintas prievolių įvykdymas, parduodant neteisminio aukciono būdu kaip garantiją pateiktą pastatą.

Okresný súd Prešov (Prešovo apylinkės teismas, Slovakija), gavęs prašymą sustabdyti šį pardavimą, jį atmetė pirmuoju sprendimu, ir, grąžinus bylą, tą sprendimą paliko galioti, nepaisydamas *Krajský súd v Prešove* (Prešovo apygardos teismas, Slovakija) sprendimo jį panaikinti. Ieškovai pagrindinėje byloje dėl šio antrojo sprendimo pateikė apeliacinį skundą Prešovo apygardos teismui, t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Pasak pastarojo teismo, nacionalinės teisės normos, pagal

³⁵⁰ Šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimą *Gómez del Moral Guasch* (C- 125/18, [EU:C:2020:138](#), 63 punktą ir jame nurodyta jurisprudenciją).

³⁵¹ Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis.

kurias leidžiama neteismine tvarka išieškoti iš nekilnojamojo turto – vartotojo būsto, kuriuo užtikrintas prievolių vykdymas, jį parduodant aukciono būdu, gali prieštarauti Direktyvai 93/13 ir proporcingumo principui.

Savo sprendime Teisingumo Teismas aiškino Direktyvą 93/13³⁵² ir konkrečiai vartojimo kredito sutartyje numatytos sutarties nutraukimo prieš terminą sąlygos nesąžiningumo teisminės kontrolės apimtį, kai pagal šią sąlygą leidžiama neteismine tvarka parduoti vartotojo šeimos būstą.

Teisingumo Teismo vertinimas

Pirma, Teisingumo Teismas konstatavo, kad sutarties nutraukimo prieš terminą sąlyga, pagal kurią kreditorius gali reikalauti anksčiau laiko grąžinti mokėtiną sumą, kai skolininkas neįvykdo skolinių įsipareigojimų, patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį. Taigi jis pažymėjo, kad su sąlyga, jog tai patikrins prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ši sąlyga neturi būti laikoma „sąlyga, atspindinčia įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 1 straipsnio 2 dalį. Iš tikrųjų, nors toje sąlygoje pakartojamos kai kurios nacionalinės teisės nuostatos³⁵³, jos nėra privalomos ir neatitinka antrosios sąlygos, kurią reikalaujama įvykdyti pagal šio 1 straipsnio 2 dalį, kad būtų galima taikyti joje numatytą išimtį.

Antra, iš pradžių priminęs bendrąsias taisykles, taikomas teismams tikrinant sutarties sąlygų, patenkančių į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, nesąžiningumą, Teisingumo Teismas taip pat priminė kriterijus, kuriais remdamasis nacionalinis teismas gali nustatyti, ar galbūt yra nesąžininga ilgalaikės hipoteka užtikrintos paskolos sutarties, kurioje nustatytos sąlygos, kuriomis kreditorius gali reikalauti grąžinti paskolą anksčiau laiko, sąlyga, kaip antai sutarties nutraukimo prieš terminą sąlyga.

Taigi, atliekant šį vertinimą svarbu išsiaiškinti, pirma, ar verslininko teisė reikalauti grąžinti visą paskolą priklauso nuo to, kad vartotojas neįvykdo pareigos, kuri, atsižvelgiant į aptariamus sutartinius santykius, yra esminė, ir, antra, ar ši teisė numatyta tais atvejais, kai toks neįvykdymas yra pakankamai reikšmingas, atsižvelgiant į paskolos trukmę ir sumą. Be to, svarbu nustatyti, trečia, ar dėl verslininko teisės nukrypstama nuo šioje srityje taikytinų bendrųjų teisės normų, kai nėra specialių sutartinių nuostatų, ir, ketvirta, ar nacionalinėje teisėje numatyta tinkamų ir veiksmingų priemonių, leidžiančių pašalinti reikalavimo grąžinti visą paskolą pasekmes vartotojui, kai šiam taikoma tokia sąlyga.

Vadinasi, vertindamas sutarties nutraukimo prieš terminą sąlygos nesąžiningumą, nacionalinis teismas turi, be kita ko, išnagrinėti kreditoriui paliktos teisės pagal šią sąlygą reikalauti visų mokėtinų sumų proporcingumą. Dėl to šis teismas turi atsižvelgti, be kita ko, į tai, kiek vartotojas neįvykdo sutartinių įsipareigojimų, pavyzdžiui, nesumokėtų įmokų sumą palyginti su bendra kredito suma ir sutarties trukme.

Vis dėlto pirma nurodyti kriterijai nėra nei kumuliaciniai, nei alternatyvūs, nei išsamūs. Todėl, pirma, vykdant teisminę sutarties nutraukimo prieš terminą sąlygos proporcingumo kontrolę galima remtis papildomais kriterijais, kaip antai dėl tokios sąlygos galimai atsiradusiu disbalansu ir aplinkybe, kad šios sąlygos taikymas tam tikrais atvejais gali lemti, kad kreditorius išieškos pagal sutartį mokėtinas sumas, parduodamas vartotojo šeimos būstą ne teismo tvarka. Antra, vertindamas priemones,

³⁵² Žr., be kita ko, 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3 straipsnio 1 dalį, 4 straipsnio 2 dalį, 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį.

³⁵³ Nagrinėjamu atveju tai yra Slovakijos civilinio kodekso 53 straipsnio 9 dalis ir 565 straipsnis.

leidžiančias pašalinti pareigos sumokėti visas pagal paskolos sutartį mokėtinas sumas pasekmes vartotojui, šis teismas turi atsižvelgti, visų pirma turėdamas mintyje pagrindinę teisę į būsto neliečiamybę³⁵⁴, į pasekmes, kurias sukelia vartotojo ir jo šeimos iškeldinimas iš būsto, kuris yra jų pagrindinė gyvenamoji vieta. Vadinas, taikydamas šiuos kriterijus ir atsižvelgdamas į visas sutarties sudarymo aplinkybes nacionalinis teismas galėtų pripažinti sutarties nutraukimo prieš terminą sąlygą nesąžininga, kai nustato, kad verslininkas pagal šią sąlygą gali reikalauti anksčiau laiko grąžinti sumą, kurią dar reikia sumokėti pagal nagrinėjamą kredito sutartį, neatsižvelgdamas į vartotojo neįvykdytų įsipareigojimų reikšmingumą, palyginti su suteiktos paskolos suma ir trukme.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvą 93/13, siejamą su Chartija³⁵⁵, draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias, vykdant vartojimo kredito sutartyje numatytos sutarties nutraukimo prieš terminą sąlygos nesąžiningumo teisminę kontrolę, neatsižvelgiama į tai, ar verslininkui numatyta galimybė įgyvendinti iš šios sąlygos kylančią teisę yra proporcinga, vertinant pagal nustatytus kriterijus. Tarp jų yra kriterijai, susiję, be kita ko, su vartotojo neįvykdytų sutartinių įsipareigojimų, kaip antai nesumokėtų įmokų suma, reikšmingumu, palyginti su bendra kredito suma ir sutarties trukme, taip pat su galimybe, kad šios sąlygos taikymas lemtų tai, kad verslininkas galėtų išieškoti pagal šią sąlygą mokėtinas sumas parduodant neteismine tvarka vartotojo šeimos būstą.

2. Teisė atsisakyti nuotolinės prekybos sutarčių

2023 m. gruodžio 21 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *BMW Bank ir kt.* (C-38/21, C-47/21 ir C-232/21, [EU:C:2023:1014](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Variklinės transporto priemonės išperkamosios nuomos sutartis be įsipareigojimo pirkti – Direktyva 2008/48/EB – 2 straipsnio 2 dalies d punktas – Išperkamosios nuomos sutarties be įsipareigojimo pirkti sąvoka – Direktyva 2002/65/EB – 1 straipsnio 1 dalis ir 2 straipsnio b punktas – Finansinių paslaugų sutarties sąvoka – Direktyva 2011/83/ES – 2 straipsnio 6 punktas ir 3 straipsnio 1 dalis – Paslaugų sutarties sąvoka – 2 straipsnio 7 punktas – Nuotolinės prekybos sutarties sąvoka – 2 straipsnio 8 punktas – Ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutarties sąvoka – 16 straipsnio 1 punktas – Teisės atsisakyti sutarties išimtis teikiant transporto priemonių nuomos paslaugas – Kredito sutartis variklinei transporto priemonei įsigyti – Direktyva 2008/48 – 10 straipsnio 2 dalis – Reikalavimai, kurie taikomi sutartyje nurodytinai informacijai – Pareigos pateikti informaciją laikymosi prezumpcija, kai remiamasi teisės aktuose nustatyta informacijos pateikimo forma – Direktyvos horizontalaus tiesioginio veikimo nebuvimas – 14 straipsnio 1 dalis – Teisė atsisakyti sutarties – Sutarties atsisakymo laikotarpio pradžia neišsamios ar netikslios informacijos atveju – Informacija apie naudojimąsi teise atsisakyti sutarties – Teisės atsisakyti sutarties praradimas – Pareiga iš anksto grąžinti transporto priemonę tuo atveju, kai pasinaudojama teise atsisakyti susijusios kredito sutarties

Trys sujungtos bylos susijusios su keliais vartotojų ir finansų įstaigų, siejamų su variklinių transporto priemonių koncesininkais, ginčais dėl jų teisės atsisakyti sutarties, kiek tai susiję atitinkamai su transporto priemonės išperkamosios nuomos sutartimi be įsipareigojimo pirkti (byla C-38/21) ir

³⁵⁴ Žr. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnį.

³⁵⁵ Chartijos 7 ir 38 straipsniai.

keliomis kredito sutartimis, skirtomis naudotų variklinių transporto priemonių pirkimui finansuoti (bylos C-47/21 ir C-232/21).

Byloje C-38/21 VK atvyko į BMW variklinių transporto priemonių prekių ženklo koncesininko patalpas, kuriose jo darbuotojas, veikdamas kaip *BMW Bank GmbH* kredito tarpininkas, pasiūlė įsigyti variklinę transporto priemonę išperkamosios nuomos būdu ir informavo apie įvairius šios rūšies sutarties elementus, kaip antai trukmę ir mėnesines įmokas. 2018 m. lapkričio mėn. VK nuotolinio ryšio priemonėmis sudarė išperkamosios nuomos sutartį su BMW Bank dėl asmeniniam naudojimui skirtos variklinės transporto priemonės. Pagal šią sutartį, sudarytą 24 mėnesiams ir grindžiamą *BMW Bank* suteikta paskola, VK neprivalėjo nupirkti transporto priemonės pasibaigus sutarties galiojimo laikotarpiui. 2019 m. birželio 25 d. VK nurodė, kad pageidauja atsisakyti išperkamosios nuomos sutarties. Jis manė, kad nacionalinėje teisėje numatytas keturiolikos dienų terminas atsisakyti sutarties dar neprasisidėjo, nes informacija, kuri jam turėjo būti pateikta pagal šią teisę, buvo nepakankama ir neįskaitoma.

Bylose C-47/21 ir C-232/21 keli vartotojai sudarė paskolos sutartis naudotoms lengvosios transporto priemonės įsigyti asmeniniam naudojimui. Rengdami ir sudarydami šias sutartis variklinių transporto priemonių koncesininkai, iš kurių įsigytos transporto priemonės, veikė kaip *C. Bank AG* (byla C-47/21) ir *Volkswagen Bank GmbH* bei *Audi Bank* (byla C-232/21) tarpininkai. Vėliau tie vartotojai atsisakė sudarytų paskolos sutarčių, iš esmės reikalaudami grąžinti mėnesines įmokas, sumokėtas iki sutarties atsisakymo dienos. Jų teigimu, nacionalinėje teisėje numatytas 14 dienų sutarties atsisakymo terminas dar neprasisidėjo, nes jiems nebuvo tinkamai pateikta informacija apie teisę atsisakyti sutarties ir kita privaloma informacija.

Didžiosios kolegijos paskelbtame sprendime Teisingumo Teismas, kiek tai susiję su variklinės transporto priemonės išperkamosios nuomos sutartimi be vartotojo įsipareigojimo ją įsigyti, patikslino direktyvų 2002/65³⁵⁶, 2008/48³⁵⁷ ir 2011/83³⁵⁸ taikymo sritį vartotojų apsaugos srityje ir sąvokų „paslaugų sutartis“, „nuotolinės prekybos sutartis“ ir „ne prekybai skirtose patalpose sudaryta sutartis“, kaip jos suprantamos pagal pastarąją direktyvą, apimtį. Be to, kiek tai susiję su kredito sutartimis, jis išsakė nuomonę dėl kelių aspektų, susijusių su kreditoriams pagal Direktyvą 2008/48 tenkančia pareiga pateikti vartotojams informaciją, be kita ko, apie teisę atsisakyti sutarties, ir dėl klaidingos ar neišsamios informacijos pateikimo pasekmių šios teisės įvykdymui. Be to, tomis pačiomis aplinkybėmis ir pagal tą pačią direktyvą Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą, ar vartotojas piktnaudžiauja teise atsisakyti sutarties, ir klausimą dėl tos pačios teisės praradimo.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas išnagrinėjo variklinės transporto priemonės išperkamosios nuomos sutarties pobūdį, kai vartotojas neprivalo jos įsigyti, atsižvelgdamas į direktyvas 2002/65, 2008/48 ir 2011/83.

³⁵⁶ 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 90/619/EEB ir [d]irektyvas 97/7/EB ir 98/27/EB (OL L 271, 2002, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 4 t., p. 321).

³⁵⁷ 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66).

³⁵⁸ 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (Tekstas svarbus EEE) (OL L 304, 2011, p. 64).

Pirma, dėl Direktyvos 2011/83 Teisingumo Teismas nusprendė, kad išperkamosios nuomos sutartis, susijusi su varikline transporto priemone, kuriai būdinga tai, kad nei šioje sutartyje, nei atskiroje sutartyje nenumatyta, kad pasibaigus sutarties galiojimui vartotojas privalo įsigyti transporto priemonę, patenka į šios direktyvos taikymo sritį kaip „paslaugų sutartis“, kaip apibrėžta jos 2 straipsnio 6 dalyje³⁵⁹. Iš tikrųjų ši sąvoka apibrėžiama plačiai ir turi būti suprantama kaip apimanti visas sutartis, kurios nepatenka į pardavimo sutarties sąvoką, numatytą toje pačioje direktyvoje³⁶⁰. Šiuo atveju išperkamosios nuomos sutartis, pagal kurią verslininkas įsipareigoja vartotojui suteikti transporto priemonę išsimokėtinai, neįpareigodamas įsigyti transporto priemonės pasibaigus išperkamosios nuomos sutarčiai, nepatenka į pastarąją sąvoką, nes joje nenumatytas transporto priemonės nuosavybės teisės perdavimas vartotojui. Tokia išperkamosios nuomos sutartis taip pat nepatenka į sutarčių, kurios nepatenka į Direktyvos 2011/83 taikymo sritį³⁶¹, sąrašą.

Antra, Teisingumo Teismas teigė, kad tokia sutartis nepatenka į Direktyvos 2008/48 taikymo sritį. Nors ji iš tikrųjų patenka į šioje direktyvoje numatytą išperkamosios nuomos sąvoką³⁶², ji vis dėlto yra aiškiai pašalinta iš šios direktyvos taikymo srities, nes nėra susijusi su jokių vartotojo įsipareigojimų įsigyti sutarties pabaigoje.

Trečia, dėl Direktyvos 2002/65 Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad variklinės transporto priemonės išperkamosios nuomos sutartis, kuriai, be kita ko, būdinga tai, kad nei šioje sutartyje, nei atskiroje sutartyje nenumatyta, kad vartotojas privalo įsigyti transporto priemonę pasibaigus sutarčiai, nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį. Iš tiesų Teisingumo Teismas priminė, jog tam, kad sutartis patektų į jos taikymo sritį, ja turi būti siekiama, be kita ko, teikti „finansinę paslaugą“³⁶³, kaip antai paslaugą, susijusią su kreditu. Nors tiesa, kad variklinės transporto išperkamosios nuomos sutartis be įsipareigojimo įsigyti turi tiek kredito, tiek nuomos elementų, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tokia sutartis iš esmės nesiskiria nuo ilgalaikės transporto priemonės nuomos sutarties. Kadangi pagrindinis šios rūšies sutarties dalykas yra transporto priemonės nuoma, ji negali būti laikoma finansinės paslaugos sutartimi, susijusia su kreditu.

Aiškindamas Direktyvą 2011/83, kiek tai susiję su transporto priemonės išperkamosios nuomos sutartimi be vartotojo įsipareigojimo įsigyti, Teisingumo Teismas pirmiausia nagrinėjo sąvokas „nuotolinės prekybos sutartis“³⁶⁴ ir „ne prekybai skirtose patalpose sudaryta sutartis“³⁶⁵.

³⁵⁹ Pagal Direktyvos 2011/83 2 straipsnio 6 punktą „paslaugų sutartis“ – tai „sutartis, išskyrus pirkimo-pardavimo sutartį, pagal kurią prekiautojas suteikia ar įsipareigoja suteikti paslaugą vartotojui, o vartotojas sumoka arba įsipareigoja sumokėti už ją kainą“.

³⁶⁰ Pagal Direktyvos 2011/83 2 straipsnio 5 punktą sąvoka „pirkimo-pardavimo sutartis“ apibrėžta kaip „sutartis, pagal kurią verslininkas perduoda arba įsipareigoja perduoti prekių nuosavybės teises vartotojui, o vartotojas sumoka arba įsipareigoja sumokėti jų kainą, įskaitant sutartis, kurių dalykas gali būti ir prekės, ir paslaugos“.

³⁶¹ Kaip apibrėžta Direktyvos 2011/83 3 straipsnio 3 punkte.

³⁶² Kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/48 2 straipsnio 2 dalies d punktą.

³⁶³ Pagal Direktyvos 2002/65 2 straipsnio b punktą „finansinė paslauga“ – tai bet kokia bankinio, kreditinio, draudimo, asmeninės pensijos, investicinio ar mokamojo pobūdžio paslauga“.

³⁶⁴ Direktyvos 2011/83 2 straipsnio 7 punkte ši sąvoka apibrėžiama kaip „prekautojo ir vartotojo sutartis, sudaryta pagal organizuotą nuotolinio pirkimo-pardavimo ar paslaugų teikimo sistemą prekautojui ir vartotojui fiziškai kartu nedalyvaujant ir išskirtinai naudojantis viena arba daugiau nuotolinio ryšio priemonių iki sutarties sudarymo, įskaitant jos sudarymo momentu“.

³⁶⁵ Direktyvos 2011/83 2 straipsnio 8 punkte ši sąvoka apibrėžta kaip „prekautojo ir vartotojo sutartis, sudaryta vietoje, kuri nėra prekybai skirtos prekautojo patalpos, fiziškai kartu dalyvaujant prekautojui ir vartotojui“.

Pirma, Teisingumo Teismas patikslino, kad nuotolinio ryšio priemonėmis vartotojo ir verslininko sudaryta paslaugų sutartis negali būti laikoma „nuotolinės prekybos sutartimi“, jeigu prieš sudarant šią sutartį vykusios derybos vyko fiziškai dalyvaujant vartotojui ir verslininkui ar jo naudai veikiančiam tarpininkui, kuris vartotojui pateikė visą Direktyvoje 2011/83³⁶⁶ nurodytą informaciją, leidžiančią vartotojui užduoti jam klausimus dėl numatomos sudaryti sutarties ar pateikto pasiūlymo, kad išsklaidytų bet kokią netikrumą dėl galimo sutartinio įsipareigojimo su verslininku, apimties.

Antra, Teisingumo Teismas teigė, kad vartotojo ir verslininko sudaryta paslaugų sutartis negali būti laikoma „ne prekybai skirtose patalpose sudaryta sutartimi“, jei parengiamajame etape prieš jos sudarymą naudojant nuotolinio ryšio priemones vartotojas apsilankė tarpininko, veikiančio verslininko vardu arba jo naudai, prekybos patalpose, siekdamas derėtis dėl šios sutarties, tačiau veikiančio kitoje srityje nei ta sutartis, su sąlyga, kad įvykdytos dvi sąlygos. Pirmoji sąlyga reiškia, kad vartotojas, kaip vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas, atvykdamas į tarpininko prekybos patalpas gali tikėtis, kad jam bus pateiktas komercinis prašymas derėtis ir kad sudarys paslaugų sutartį su verslininku. Antroji sąlyga reiškia, kad jis turi lengvai suprasti, kad tarpininkas veikia minėto verslininko vardu arba jo naudai.

Nagrinėdamas Direktyvos 2011/83 16 straipsnyje numatytas išimtis, pagal kurias vartotojas tam tikrais atvejais neturi teisės atsisakyti sutarties, Teisingumo Teismas nusprendė, kad verslininko ir vartotojo sudarytai variklinės transporto priemonės išperkamosios nuomos sutarčiai, laikomai nuotolinės prekybos ar ne prekybai skirtose patalpose sudaryta paslaugų sutartimi, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, taikoma išimtis, susijusi su variklinių transporto priemonių nuomos paslaugų su konkrečia įvykdymo data ar laikotarpiu teikimu³⁶⁷, nes pagrindinis tokios sutarties dalykas yra leisti vartotojui naudotis transporto priemone konkrečiu sutartyje numatytu laikotarpiu už reguliarių pinigų mokėjimą. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino, pirma, kad šioje išimtyje nurodytas terminas „konkretus“ taip pat gali apimti ilgalaikės nuomos sutartis, kaip antai 24 mėnesių išperkamosios nuomos sutartį pagrindinėje byloje, jeigu ši trukmė sutartyje yra pakankamai tiksliai apibrėžta. Vis dėlto Teisingumo Teismas pabrėžė, kad pagal išperkamosios nuomos sutartį dėl transporto priemonės, vartotojo prašymu įsigytos būtent tam, kad ji atitiktų vartotojo specifikacijas, verslininkas galėtų, jeigu vartotojui būtų pripažinta teisė atsisakyti sutarties, susidurti su sunkumais perskiriant transporto priemonę. Iš tiesų, be kita ko, dėl šių specifikacijų verslininkas, nepatirdamas didelės ekonominės žalos, per protingą laikotarpį po to, kai pasinaudojama teise atsisakyti sutarties, gali nepajėgti paskirti transporto priemonės kitam tokiam pačiam naudojimui per laikotarpį, atitinkantį numatytą pradinės išperkamosios nuomos trukmę.

Aiškindamas Direktyvą 2008/48 Teisingumo Teismas visų pirma konstatavo, kad bylose C-47/21 ir C-232/21 nagrinėjamos paskolos sutartys, skirtos naudotoms lengvosioms variklinėms transporto priemonėms įsigyti asmeniniam naudojimui, patenka į Direktyvos 2008/48³⁶⁸ taikymo sritį kaip kredito sutartys.

Be to, Teisingumo Teismas patikslino verslininko pareigas, susijusias su informacija, kuri turi būti pateikta kredito sutartyse, patenkančiose į šios direktyvos taikymo sritį³⁶⁹, apimtį ir ypač jo pareigą

³⁶⁶ Konkrečiau – Direktyvos 2011/83 6 straipsnyje.

³⁶⁷ Direktyvos 2011/83 16 straipsnio 1 punkte įtvirtinta išimtis taikoma „sutartims dėl apgyvendinimo paslaugų, išskyrus gyvenamojo būsto vietos suteikimą, prekių gabenimo, motorinių [variklinių] transporto priemonių nuomos, viešojo maitinimo ar laisvalaikio paslaugų teikimo, jei sutartyje nustatyta konkreti paslaugų teikimo data ar laikotarpis“.

³⁶⁸ Pagal Direktyvos 2008/48 2 straipsnio 1 dalį.

³⁶⁹ Kaip apibrėžta Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalyje.

pateikti informaciją apie teisę atsisakyti sutarties³⁷⁰. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad šiai pareigai prieštarauja nacionalinės teisės aktai, nustatantys teisinę prezumpciją, pagal kurią verslininkas laikosi pareigos informuoti vartotoją apie teisę atsisakyti sutarties, kai sutartyje nurodo nacionalines nuostatas, kuriose pačiose daroma nuoroda į nacionalinės teisės aktuose nustatytą informacijos, susijusios su teise atsisakyti sutarties, pateikimo formą, naudodamas šioje formoje pateiktas sąlygas, kurios neatitinka Direktyvos 2008/48 reikalavimų³⁷¹. Nacionalinis teismas, kuris negali išaiškinti tokių nacionalinės teisės aktų taip, kad jie atitiktų šią direktyvą, ir kuris nagrinėja vien prieš privačius asmenis pradėtą bylą, remdamasis tik Sąjungos teise neprivalo netaikyti šių nacionalinės teisės aktų, nepažeidžiant galimybės šiam teismui jų atmesti remiantis savo vidaus teise, o to nepadarius, šalies, kuri nukentėjo dėl nacionalinės teisės neatitikties Sąjungos teisei, teise reikalauti atlyginti jai padarytą žalą.

Galiausiai Teisingumo Teismas priėmė sprendimą dėl įvairių aspektų, susijusių su teise atsisakyti sutarties, numatyta Direktyvoje 2008/48³⁷².

Pirma, jis patikslino sutarties atsisakymo laikotarpio pradžią. Šiuo klausimu pažymėtina, kad jeigu paaiškėja, kad informacija, kurią kredito davėjas pateikė vartotojui pagal šią direktyvą³⁷³, yra neišsami arba klaidinga, Direktyvoje 2008/48 numatytas keturiolikos dienų terminas pradedamas skaičiuoti tik tuo atveju, jei šios informacijos neišsamumas ar klaidingumas negali turėti įtakos nei vartotojo galimybei įvertinti savo teisių ir pareigų pagal šią direktyvą apimtį, nei jo sprendimui sudaryti sutartį, ir atimti iš jo galimybės įgyvendinti savo teises iš esmės tokiomis pačiomis sąlygomis, kokios būtų buvusios, jei ši informacija būtų pateikta išsamiai ir tiksliai. Iš tiesų neišsamios ar klaidingos informacijos pateikimas gali būti prilyginamas informacijos nepateikimui tik su sąlyga, kad dėl to vartotojas buvo suklaidintas dėl savo teisių ir pareigų ir dėl to sudarė sutartį, kurios nebūtų sudaręs, jei turėtų išsamią ir iš esmės teisingą informaciją.

Antra, Teisingumo Teismas nagrinėjo visiško kredito sutarties įvykdymo poveikį teisės atsisakyti sutarties išsaugojimui. Taigi jis nurodė, kad visiškai įvykdžius tokią sutartį ši teisė išnyksta. Iš tiesų, kadangi sutarties vykdymas yra natūralus sutartinių prievolių išnykimo mechanizmas, vartotojas nebegali pasinaudoti teise atsisakyti sutarties po to, kai šalys visiškai įvykdo kredito sutartį ir dėl to nustoja galioti iš šios sutarties kylančios tarpusavio prievolės.

Trečia, dėl klausimo, ar vartotojas gali pasinaudoti teise atsisakyti sutarties, Teisingumo Teismas nusprendė, kad kredito davėjas negali pagrįstai remtis tuo, kad vartotojas dėl vartotojo elgesio nuo sutarties sudarymo iki pasinaudojimo teise atsisakyti sutarties šia teise pasinaudojo piktnaudžiaudamas, kai dėl kredito sutartyje esančios informacijos neišsamumo ar klaidingo pobūdžio, pažeidžiant Direktyvą 2008/48, sutarties atsisakymo laikotarpis neprasidėjo, nes šis pobūdis paveikė vartotojo galimybę įvertinti savo teisių ir pareigų pagal šią direktyvą apimtį ir sprendimą sudaryti sutartį.

Ketvirta, dėl teisės atsisakyti sutarties praradimo Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Direktyvą 2008/48 kredito davėjui draudžiama, kai vartotojas pasinaudoja teise atsisakyti sutarties

³⁷⁰ Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalies p punkte numatyta pareiga kredito sutartyse nurodyti teisės atsisakyti sutarties buvimą ar nebuvimą, laikotarpį, per kurį šia teise galima pasinaudoti, ir kitas sąlygas ja pasinaudoti.

³⁷¹ Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalies p punktas.

³⁷² Pagal Direktyvos 2008/48 14 straipsnio 1 dalį vartotojas, nenurodydamas priežasties, gali atsisakyti kredito sutarties per keturiolika kalendorinių dienų.

³⁷³ Pagal Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnio 2 dalį.

šioje direktyvoje numatytomis sąlygomis³⁷⁴, remtis šios teisės praradimu, jei bent viena iš toje pačioje direktyvoje nurodytos privalomos informacijos dalis³⁷⁵ nebuvo nurodyta kredito sutartyje arba buvo nurodyta neišsamiai ar klaidingai, kai ji nebuvo tinkamai pateikta vėliau, ir dėl šios priežasties nebuvo pradėtas skaičiuoti sutarties atsisakymo terminas. Iš tiesų Direktyvoje 2008/48 nenumatyta jokių apribojimų laiko atžvilgiu vartotojui pasinaudoti teise atsisakyti sutarties minėtu atveju. Todėl nacionalinės teisės aktai negali nustatyti tokio apribojimo.

Penkta, Teisingumo Teismas išnagrinėjo teisės atsisakyti sutarties pasekmes. Jis pažymėjo, kad pagal šią teisę, siejamą su veiksmingumo principu, draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta, kad, kai vartotojas atsisako susijusios kredito sutarties³⁷⁶, jis turi grąžinti kredito davėjui kreditu finansuotą prekę arba informuoti, kad jis gali susigrąžinti šią prekę, o kredito davėjas tuo pačiu momentu neprivalo grąžinti vartotojo jau sumokėtų kredito mėnesinių įmokų. Iš tiesų, su sąlyga, kad tai patikrins prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, dėl nacionalinių proceso taisyklių, pagal kurias paskolos gavėjas atsisako kredito davėjui grąžinti kreditu finansuotą prekę arba informuoti, kad jis gali susigrąžinti šią prekę, neįpareigojant tuo pat metu grąžinti jau sumokėtų kredito mėnesinių įmokų, tampa praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga pasinaudoti teise atsisakyti sutarties.

³⁷⁴ Kaip apibrėžta Direktyvos 2008/48 14 straipsnio 1 dalyje.

³⁷⁵ Kaip apibrėžta Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalyje.

³⁷⁶ Kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/48 3 straipsnio n punktą.

2023 m. kovo 30 d. Sprendimas *Green Network* (įpareigojimas grąžinti išlaidas) (C-5/22, [EU:C:2023:273](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Elektros energijos vidaus rinka – Direktyva 2009/72/EB – 37 straipsnis – I priedas – Nacionalinės reguliavimo institucijos pareigos ir įgaliojimai – Vartotojų apsauga – Administracinės valdymo išlaidos – Nacionalinės reguliavimo institucijos įgaliojimai įpareigoti grąžinti galutinių vartotojų sumokėtas sumas, taikant šios institucijos neteisėtomis pripažintas sutarties sąlygas

2019 m. *Autorità di Regolazione per Energia Reti e Ambiente* (Energijos, tinklų ir aplinkos reguliavimo institucija, Italija) Italijos elektros energijos ir gamtinių dujų skirstymo bendrovei *Green Network* skyrė 655 000 EUR piniginę administracinę baudą už tarifų skaidrumo pareigų pažeidimą. Ta institucija taip pat įpareigojo ją grąžinti galutiniams klientams 1 398 495,22 EUR sumą, kuri jiems buvo išrašyta sąskaitose už administracinės valdymo išlaidas, taikant šios institucijos neteisėta pripažintą sutarties sąlygą.

Nesėkmingai apskundusi tą sprendimą administraciniame teisme, *Green Network* kreipėsi į *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija), kur teigė, kad Italijos teisėje numatyti nacionalinės reguliavimo institucijos įgaliojimai reikalauti grąžinti vartotojų sumokėtas sumas prieštarauja Direktyvai 2009/72³⁷⁷.

Šiomis aplinkybėmis Valstybės Taryba pateikė Teisingumo Teismui du prejudicinius klausimus dėl Direktyvos 2009/72 37 straipsnio 1 ir 4 dalių, susijusių su reguliavimo institucijų įgaliojimais, ir jos I priedo, nustatančio priemones, kurių turi imtis valstybės narės, kad apsaugotų vartotojus.

Savo sprendime Teisingumo Teismas patikslino, kad pagal Direktyvos 2009/72 37 straipsnio 1 dalies i ir n punktus³⁷⁸, 4 dalies d punktą³⁷⁹ ir I priedą valstybei narei nedraudžiama suteikti nacionalinei reguliavimo institucijai įgaliojimų įpareigoti elektros energijos įmones grąžinti jų galutiniams vartotojams sumą, atitinkančią atlygį, kurį šie sumokėjo už „administracinės valdymo išlaidas“, taikant sutarties sąlygą, kurią ši institucija pripažino neteisėta. Tas pats pasakytina ir tuo atveju, kai šis įpareigojimas grąžinti grindžiamas ne atitinkamos paslaugos, kurią suteikė šios įmonės, kokybės priežastimis, o tarifų skaidrumo pareigų pažeidimu.

Teisingumo Teismo vertinimas

Teisingumo Teismas visų pirma pabrėžė, kad, siekiant įgyvendinti Direktyvos 2009/72 tikslus, joje reikalaujama, kad valstybės narės suteiktų savo nacionalinėms reguliavimo institucijoms plačias prerogatyvas elektros energijos rinkos reguliavimo ir priežiūros srityje, be kita ko, siekiant užtikrinti vartotojų apsaugą.

³⁷⁷ 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB (OL L 211, 2009, p.55).

³⁷⁸ Šiose nuostatose atitinkamai numatytos reguliavimo institucijų pareigos, susijusios su skaidrumo pareigų paisymu ir vartotojų apsauga.

³⁷⁹ Šioje nuostatoje numatyta, kad reguliavimo institucijos turi įgaliojimus pagal Direktyvą 2009/72 arba bet koki atitinkamą teisiškai privalomą reguliavimo institucijos sprendimą nustatytų įpareigojimų nevykdančioms elektros energijos įmonėms skirti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas arba pasiūlyti kompetentingam teismui skirti tokias sankcijas.

Jis pažymėjo, kad Direktyvos 2009/72 37 straipsnyje, susijusiame su reguliavimo institucijos pareigomis ir įgaliojimais, neminima kompetencija reikalauti, kad elektros energijos įmonės grąžintų visas sumas, gautas kaip atlygį pagal neteisėta laikomą sutarties sąlygą. Vis dėlto Direktyvos 2009/72 37 straipsnio 4 dalyje vartojamas žodžių junginys „reguliavimo institucija turi bent šiuos įgaliojimus“ reiškia, kad jai gali būti suteikti kiti, nei šio 37 straipsnio 4 dalyje aiškiai nurodyti, įgaliojimai, kad ji galėtų vykdyti šios direktyvos 37 straipsnio 1, 3 ir 6 dalyse nurodytas pareigas.

Be to, elektros energijos įmonėms nustatytų skaidrumo pareigų laikymosi užtikrinimas ir vartotojų apsauga patenka į minėtos direktyvos 37 straipsnio 1, 3 ir 6 dalyse numatytas nacionalinių reguliavimo institucijų užduotis.

Taigi Teisingumo Teismas konstatavo, kad valstybė narė gali suteikti tokiai institucijai teisę reikalauti, kad šie operatoriai grąžintų sumas, gautas pažeidus vartotojų apsaugos reikalavimus, visų pirma susijusius su skaidrumo pareigomis ir sąskaitų tikslumu.

Tokio aiškinimo nepaneigia tai, kad Direktyvos 2009/72 36 straipsnyje iš esmės numatyta, kad nacionalinė reguliavimo institucija imasi reikiamų priemonių, „prireikus glaudžiai konsultuodamasi su kitomis atitinkamomis nacionalinėmis institucijomis, įskaitant konkurencijos institucijas, ir nedarydama įtakos jų kompetencijai“, arba kad šios direktyvos 37 straipsnio 1 dalies n punkte vartojama formuluotė „kartu su kitomis atitinkamomis institucijomis“.

Iš tiesų iš šių nuostatų nematyti, kad tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, tik viena iš šių kitų nacionalinių institucijų gali nurodyti grąžinti sumas, kurias elektros energijos įmonės nepagrįstai gavo iš galutinių vartotojų. Priešingai, žodžio „prireikus“ vartojimas reiškia, kad tokios konsultacijos yra būtinos tik tuo atveju, kai priemonė, kurią ketinama priimti, gali turėti pasekmių kitoms kompetentingoms institucijoms.

Galiausiai Teisingumo Teismas patikslino: kadangi vartotojų apsauga ir skaidrumo pareigų laikymasis yra Direktyvos 2009/72 37 straipsnyje numatytos užduotys, tiksli priežastis, dėl kurios tokiai įmonei vienu iš šių tikslų nurodoma grąžinti vartotojams jų sumokėtas sumas, neturi reikšmės.

XVII. Tarptautiniai susitarimai³⁸⁰

1. Sąjungos išorės kompetencija

2023 m. sausio 17 d. Sprendimas (didžioji kolegija) *Ispanija / Komisija*
(C-632/20 P, [EU:C:2023:28](#))

Apeliacinis skundas – Išorės santykiai – Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Kosovo stabilizacijos ir asociacijos susitarimas – Elektroniniai ryšiai – Reglamentas (ES) 2018/1971 – Europos elektroninių ryšių reguliuotojų institucija (BEREC) – 35 straipsnio 2 dalis – Kosovo nacionalinės reguliavimo institucijos dalyvavimas šioje institucijoje – Sąvokos „trečioji šalis“ ir „trečioji valstybė“ – Europos Komisijos kompetencija

Nuo 2001 m. iki 2015 m. Europos Sąjunga pasirašė stabilizavimo ir asociacijos susitarimus (SAS) su šešiomis Vakarų Balkanų šalimis, įskaitant Kosovą. Šiame kontekste Europos Komisija ragino imtis veiksmų siekiant, be kita ko, suderinti šių šalių teisės aktus su Sąjungos teisės aktais ir įtraukti Vakarų Balkanus į jau egzistuojančias reguliavimo institucijas, kaip antai į Europos elektroninių ryšių reguliuotojų instituciją (BEREC), sukurtą Reglamentu 2018/1971³⁸¹. Siekdama glaudesnio ES ir Vakarų Balkanų šalių nacionalinių reguliavimo institucijų (NRI) ryšio, 2019 m. kovo 18 d. Komisija priėmė šešis sprendimus dėl Vakarų Balkanų šalių NRI dalyvavimo BEREC veikloje. Tarp jų yra sprendimas, kuriuo Komisija leido Kosovo NRI dalyvauti BEREC reguliuotojų valdybos, darbo grupių bei BEREC biuro valdančiosios tarybos veikloje (toliau – ginčijamas sprendimas)³⁸².

³⁸⁰ Šioje dalyje taip pat turi būti nurodytas 2023 m. spalio 12 d. Sprendimas *BA (Paveldimas turtas – socialinė būsto politika Sąjungoje)* (C-670/21, [EU:C:2023:763](#)). Šis sprendimas aptariamas III.3 dalyje „Laisvas kapitalo judėjimas“.

³⁸¹ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1971, kuriuo įsteigiama Europos elektroninių ryšių reguliuotojų institucija (BEREC) ir BEREC paramos agentūra (BEREC biuras), iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/2120 ir panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1211/2009 (OL L 321, 2018, p. 1).

³⁸² 2019 m. kovo 18 d. Komisijos sprendimas dėl Kosovo nacionalinės reguliavimo institucijos dalyvavimo Europos elektroninių ryšių reguliuotojų institucijos veikloje (OL C 115, 2019, p. 26).

Ispanijos Karalystė pareiškė ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, nes Komisija pažeidė Reglamento 2018/1971 35 straipsnį³⁸³. Ji iš esmės teigė, kad šiuo sprendimu nepaisoma šioje nuostatoje vartojamos sąvokos „trečiosios valstybės [šalys]“; ji negali apimti Kosovo, nes jis nėra suvereni valstybė. Visą šį ieškinį Bendrasis Teismas atmetė 2020 m. rugsėjo 23 d. Sprendimu *Ispanija / Komisija*³⁸⁴ (toliau – skundžiamas sprendimas).

Ispanijos Karalystės pateiktu apeliaciniu skundu Teisingumo Teismas, posėdžiaudamas didžiosios kolegijos sudėties, panaikino Bendrojo Teismo sprendimą ir ginčijamą Komisijos sprendimą dėl to, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai priėjo prie išvados³⁸⁵, kad kompetencija sudaryti darbo susitarimus, taikytinus trečiųjų šalių NRI dalyvavimui BEREC veikloje, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą, vienašališkai priklauso Komisijai remiantis ESS 17 straipsniu.

Teisingumo Teismo vertinimas

Dėl, pirma, „trečiųjų valstybių [šalių]“ sąvokos, vartojamos Reglamento 2018/1971 35 straipsnyje, Teisingumo Teismas visų pirma nurodė, kad pažodinis Sutarčių aiškinimas neleidžia nustatyti jos reikšmės. Be to, ne visose ES sutarties ir SESV kalbinėse versijose daromas skirtumas tarp terminų „trečiosios valstybės“ ir „trečiosios šalys“. Tačiau Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos ir taikomos vienodai, atsižvelgiant į versijas, parengtas visomis Sąjungos kalbomis, o esant įvairių kalbinių versijų neatitikimų, nagrinėjama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į teisės akto, kurio dalis ji yra, bendrą struktūrą ir tikslą. Vienoje iš Sąjungos teisės nuostatos kalbinių versijų vartojama formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas. Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas, remdamasis prielaida, kad SESV nuostatos dėl „trečiųjų šalių“ leidžia sudaryti tarptautinius susitarimus su „kitais nei valstybės“ subjektais, nusprendė, kad sąvoka „trečiosios šalys“, kaip ji suprantama pagal 35 straipsnio 2 dalį, apima ne tik suverenas valstybes. Vis dėlto Bendrasis Teismas šią prielaidą padarė neatsižvelgdamas į ES sutartyje ir SESV esančius skirtumus tarp kalbinių versijų, kurių formuluotės neleidžia daryti išvados, kad terminų „trečioji šalis“ ir „trečioji valstybė“ reikšmės skiriasi. Be to, kadangi ne visose šio reglamento kalbinėse versijose vartojamas terminas „trečioji šalis“ ir kai kuriuose vartojamas tik termino „trečioji valstybė“ atitikmuo, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Bendrasis Teismas savo motyvuose padarė teisės klaidą.

Kadangi skundžiamo sprendimo rezoliucinė dalis gali būti pagrįsta kitais teisiniais motyvais, Teisingumo Teismas toliau nagrinėjo, ar Bendrasis Teismas galėjo pagrįstai nuspręsti, kad Komisija nepažeidė Reglamento 2018/1971 35 straipsnio, kai prilygino Kosovą „trečiajai valstybei [šaliai]“, kaip

³⁸³ Šioje nuostatoje, pavadintoje „Bendradarbiavimas su Sąjungos organais, trečiosiomis valstybėmis [šalimis] ir tarptautinėmis organizacijomis“, nustatyta: „1. Tiek, kiek būtina šiame reglamente išdėstytiems tikslams pasiekti ir jiems pavestoms užduotims atlikti ir nedarant poveikio valstybių narių ir Sąjungos institucijų kompetencijai, BEREC ir BEREC biuras gali bendradarbiauti su kompetentingais Sąjungos organais, įstaigomis, agentūromis ir patariamosiomis grupėmis, su trečiųjų valstybių [šalių] kompetentingomis institucijomis ir su tarptautinėmis organizacijomis. Tuo tikslu BEREC ir BEREC biuras, gavę išankstinį Komisijos patvirtinimą, gali sudaryti darbo susitarimus. Tais susitarimais nesukuriamos teisinės pareigos. 2. Reguluotojų valdybos, darbo grupių ir Valdančiosios tarybos veikloje gali dalyvauti trečiųjų valstybių [šalių] reguliavimo institucijos, kurioms tenka pagrindinė atsakomybė elektroninių ryšių srityje, kai tos trečiosios valstybės [šalys] tuo tikslu yra sudariusios susitarimus su Sąjunga. Remiantis atitinkamomis tų susitarimų nuostatomis parengiami darbo susitarimai, kuriuose visų pirma nurodomas atitinkamų trečiųjų valstybių [šalių] reguliavimo institucijų dalyvavimo be balsavimo teisės BEREC ir BEREC biuro darbe pobūdis, mastas ir būdas, įtraukiant su dalyvavimu BEREC vykdomose iniciatyvose, finansiniais įnašais ir į BEREC biurą skiriamais darbuotojais susijusias nuostatas. Tų darbo susitarimų nuostatos dėl darbuotojų bet kuriuo atveju turi atitikti Tarnybos nuostatus. <...>“

³⁸⁴ 2020 m. rugsėjo 23 d. Sprendimas *Ispanija / Komisija* (T-370/19, [EU:T:2020:440](#)).

³⁸⁵ Žr. 2020 m. rugsėjo 23 d. Sprendimo *Ispanija / Komisija* (T-370/19, [EU:T:2020:440](#)) 77 ir 82 punktus.

tai suprantama pagal šią nuostatą. Šiuo klausimu, siekiant užtikrinti Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalies veiksmingumą, už Sąjungos teritorijos ribų esantį teritorinį vieneta, kurio Sąjunga nėra pripažinusi nepriklausoma valstybe, turi būti galima prilyginti „trečiajai valstybei [šaliai]“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, nepažeidžiant tarptautinės teisės. Dėl Kosovo Tarptautinis Teisingumo Teismas konstatavo, kad 2008 m. gruodžio 17 d. priėmus Kosovo nepriklausomybės deklaraciją nebuvo pažeista nei bendroji tarptautinė teisė, nei Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija 1244 (1999), nei taikytinos konstitucinės nuostatos³⁸⁶. Be to, kaip nurodyta ginčijamo sprendimo pirmoje išnašoje, šis prilyginimas negali daryti poveikio valstybių narių individualioms pozicijoms dėl to, ar Kosovas turi nepriklausomos valstybės statusą, kurio reikalavo jo institucijos. Todėl Teisingumo Teismas mano, kad Kosovas gali būti prilygintas „trečiajai valstybei [šaliai]“, kaip tai suprantama pagal Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalį, nepažeidžiant tarptautinės teisės.

Be to, dėl „trečiosios šalies“ įtraukimo į Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalyje numatytą dalyvavimo sistemą Teisingumo Teismas priminė, kad pagal šią nuostatą tokių šalių NRI dalyvavimui keliamos dvi kumuliacinės sąlygos: pirma, su Sąjunga turi būti sudarytas „susitarimas“, o antra, šis susitarimas turi būti sudarytas „tuo tikslu“. Sąjunga sudarė kelis susitarimus su Kosovu, taip pripažindama jo kompetenciją sudaryti tokius susitarimus. Tarp šių susitarimų yra Kosovo SAS³⁸⁷, kurio 111 straipsnyje numatyta, kad bendradarbiavimas elektroninių ryšių tinklų ir elektroninių ryšių paslaugų srityse visų pirma susijęs su prioritetinėmis sritimis – šio sektoriaus Sąjungos *acquis*, ir kad šalis stiprina šį bendradarbiavimą. Kosovo SAS taip pat turi būti laikomas sudarytu siekiant užtikrinti Kosovo NRI dalyvavimą BEREC organuose, nes šio susitarimo 111 straipsnis aiškiai susijęs su Sąjungos *acquis* perėmimu ir šalių bendradarbiavimo elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų srityje stiprinimu. Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į juo siekiamą bendradarbiavimo tikslą, pagal šio reglamento 35 straipsnio 2 dalį suteikiama galimybė kai kurių BEREC organų veikloje dalyvauti trečiųjų šalių NRI, kompetentingoms elektroninių ryšių srityje. Atsižvelgiant į šias aplinkybes pažymėtina, kad Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai nusprendė, kad ginčijamame sprendime Komisija nepažeidė Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalies, priėjusi prie išvados, jog Kosovas prilygintinas „trečiajai valstybei [šaliai]“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

Antra, kalbant apie Bendrojo Teismo aiškinimą dėl Sąjungos pozicijos dėl Kosovo statuso pagal tarptautinę teisę nebuvimo pasekmių, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ginčijamu sprendimu vien dėl to, kad juo nustatomas bendradarbiavimas su Kosovo NRI įgyvendinant Kosovo SAS ir Reglamentą 2018/1971, nepažeidžiami šie aktai ir tai nereiškia, kad Kosovas pripažįstamas trečiaja valstybe. Taigi ginčijamo Komisijos sprendimo priėmimas negali būti aiškinamas kaip reiškiantis, kad Sąjunga implicitiškai pripažino Kosovą kaip turintį nepriklausomos valstybės statusą.

Trečia, dėl pagrindo, susijusio su tuo, kad Bendrasis Teismas klaidingai nusprendė, jog Kosovo SAS 111 straipsnyje nurodytas bendradarbiavimas atitinka Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalyje numatytą dalyvavimą, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad jis nepagrįstas, nes Kosovo SAS nuostata iš tikrųjų yra susitarimas „tuo tikslu“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą 2018/1971. Iš tiesų šio reglamento 35 straipsnio 1 dalyje 35 straipsnyje numatyti įvairūs glaudesni ar ne tokie glaudūs bendradarbiavimo lygmenys ir formos: be kita ko, sudarant darbo susitarimus su trečiųjų šalių NRI. Tačiau Kosovo NRI dalyvavimas BEREC organuose negali būti prilygintas šios NRI integracijai į šią Sąjungos instituciją. Be to, tai, kad Kosovo NRI dalyvauja BEREC, neleidžia Kosovui dalyvauti rengiant Sąjungos sektorinius teisės aktus elektroninių ryšių srityje.

³⁸⁶ 2010 m. liepos 22 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo patariamoji nuomonė „Vienašališkos Kosovo nepriklausomybės deklaracijos atitiktis tarptautinei teisei“ (TTT Rink., 2010, p. 403).

³⁸⁷ Europos Sąjungos bei Europos atominės energijos bendrijos ir Kosovo stabilizacijos ir asociacijos susitarimas (OL L 71, 2016, p. 3; toliau – Kosovo SAS).

Vis dėlto, ketvirta, Teisingumo Teismas patenkino Ispanijos Karalystės apeliacinį skundą tiek, kiek jis iš esmės susijęs su Komisijos kompetencijos nebuvimu. Visų pirma ji konstatavo, kad ginčijamas sprendimas negalėjo būti priimtas ESS 17 straipsnio pagrindu remiantis Komisijos vykdomosiomis funkcijomis ir įgaliojimais atstovauti išorės santykiuose, nes, kiek tai susiję su darbo sutarčių sudarymu, ji tik turi kontrolės įgaliojimus. Konkrečiai kalbant, iš Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalies matyti, kad darbo susitarimais siekiama ne pačio Sąjungos atstovavimo išorės santykiuose, o nustatyti, be kita ko, trečiųjų šalių, kurios tuo tikslu sudarė susitarimus su Sąjunga, reguliavimo institucijų dalyvavimo šių Sąjungos institucijų darbe pobūdį, mastą ir būdą. Be to, tai, kad Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalyje, priešingai nei jo 1 dalyje, nenurodyta, kad BEREC ir BEREC biuras gali sudaryti darbo susitarimus „gavę išankstinį Komisijos patvirtinimą“, nereiškia, kad kompetencija juos sudaryti su trečiųjų šalių NRI priklauso Komisijai. Tai, kad dalyvavimas BEREC ir BEREC biuro veikloje pagal Reglamento 2018/1971 35 straipsnio 2 dalį reiškia glaudesnę bendradarbiavimą su trečiųjų šalių NRI nei bendradarbiavimas pagal šio reglamento 35 straipsnio 1 dalį, negali paneigti šios išvados. Galiausiai tai, kad Komisija gali vienašališkai nuspręsti dėl tam tikrų darbo susitarimų dėl dalyvavimo BEREC ir BEREC biuro veikloje be jų sutikimo, nesuderinama su BEREC nepriklausomumu ir viršytų šiuo reglamentu Komisijai šioje srityje pavestą kontrolės funkciją. Taigi nusprendęs, kad kompetencija sudaryti darbo susitarimus, taikomus trečiųjų šalių NRI, be kita ko, Kosovo NRI, dalyvavimui, priklauso Komisijai, Bendrasis Teismas nepaisė kompetencijos paskirstymo tarp Komisijos ir BEREC bei BEREC biuro ir pažeidė tame reglamente numatytas taisykles, užtikrinančias BEREC nepriklausomumą. Dėl tokių susitarimų turi susitarti BEREC ir BEREC biuras su šių trečiųjų šalių kompetentingomis institucijomis, ir dėl šių susitarimų leidimą kartu turi būti davę Reguluotojų valdyba ir BEREC biuro direktorius, kaip matyti iš Reglamento 2018/1971³⁸⁸. Patikslinęs, kad ši kompetencija nepriklauso Europos Sąjungos Tarybai, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai nusprendė³⁸⁹, kad Komisija turėjo kompetenciją vienašališkai sudaryti minėtus susitarimus.

Nors dėl to Teisingumo Teismas panaikino skundžiamą sprendimą ir ginčijamą sprendimą, atsižvelgdamas į nagrinėjamų susitarimų būtinumą, vis dėlto paliko galioti panaikinto ginčijamo sprendimo padarinius, kol jis bus pakeistas nauju aktu.

2. Tarptautinio susitarimo aiškinimas

2023 m. vasario 9 d. Sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid ir kt.* (*Darbuotojo turko teisės gyventi šalyje panaikinimas*) (C-402/21, [EU:C:2023:77](#))

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – EEB ir Turkijos asociacijos susitarimas – Sprendimas Nr. 1/80 – 6 ir 7 straipsniai – Turkijos piliečiai, jau integravęsi į priimančiosios valstybės narės darbo rinką ir turintys atitinkamą teisę gyventi šalyje – Nacionalinės valdžios institucijų sprendimai panaikinti Turkijos piliečių, teisėtai gyvenančių atitinkamoje valstybėje narėje ilgiau kaip 20 metų, teisę gyventi šalyje dėl to, kad jie kelia esamą, realią ir pakankamai rimtą grėsmę vienam iš pagrindinių visuomenės interesų – 13 straipsnis – „Status quo“ išlyga – 14 straipsnis – Pateisinimas – Viešosios tvarkos sumetimai

Nyderlanduose užsieniečio neterminuotas leidimas gyventi šalyje gali būti panaikintas, be kita ko, jeigu jis buvo nuteistas už nusikalstamą veiką, už kurią baudžiama trejų metų ar didesne laisvės atėmimo bausme ir jeigu bendra paskirtų bausmių trukmė pasiekia tam tikrą ribą. Vis dėlto iki

³⁸⁸ Reglamento 2018/1971 9 straipsnio 1 punktą ir 20 straipsnio 6 dalies m punktą.

³⁸⁹ 2020 m. rugsėjo 23 d. Sprendimo *Ispanija / Komisija* (T-370/19, [EU:T:2020:440](#)) 77 ir 82 punktai.

2012 m. panaikinti leidimą buvo draudžiama, jei toks pilietis teisėtai gyveno šioje šalyje bent 20 metų. 2012 m. liepos mėn. padarius teisės aktų pakeitimus, dėl pasikeitusio viešosios tvarkos apsaugos suvokimo Nyderlandų visuomenėje šio draudimo nebeliko³⁹⁰.

Taikydamas šias naujas teisės aktų nuostatas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (teisingumo ir saugumo valstybės sekretorius, Nyderlandai) priėmė sprendimus, jais panaikino trijų Turkijos piliečių – S, E ir C, teisėtai gyvenančių Nyderlanduose daugiau kaip 20 metų, leidimus gyventi šalyje. Panaikinimas buvo pagrįstas tuo, kad per gyvenimo šalyje laikotarpį jie buvo ne kartą nuteisti už įvairias nusikalstamas veikas, kurių sunkumas ir bendra už jas paskirtos laisvės atėmimo bausmės trukmė pasiekė nustatytą ribą, ir kad toks elgesys kelia realią, esamą ir pakankamai rimtą grėsmę vienam iš pagrindinių visuomenės interesų.

Atitinkamai S, E ir C dėl šių sprendimų pareikšti ieškiniai *Rechtbank Den Haag* (Hagos pirmosios instancijos teismas, Nyderlandai) lėmė skirtingus rezultatus, kiek tai susiję su Asociacijos tarybos sprendimo Nr. 1/80³⁹¹ 13 straipsnio, taikytino nuo 1980 m. gruodžio 1 d., taikymu nagrinėjamu atveju. Šioje nuostatoje įtvirtinta *status quo* išlyga, pagal kurią valstybėms narėms draudžiama nustatyti naujų apribojimų, susijusių su darbuotojų turkų ir jų šeimos narių, kurie teisėtai gyvena ir dirba jų teritorijoje, įdarbinimo sąlygomis. Vis dėlto pagal Sprendimo Nr. 1/80 14 straipsnį jo nuostatomis, susijusioms su įdarbinimu ir laisvu darbuotojų judėjimu, gali būti taikomi apribojimai, pateisinami, be kita ko, viešosios tvarkos sumetimais.

Gavusi apeliacinius skundus *Raad van State* (Valstybės Taryba, Nyderlandai) nusprendė kreiptis į Teisingumo Teismą su klausimais dėl Sprendimo Nr. 1/80 13 ir 14 straipsnių taikymo srities ir tarpusavio sąsajos.

Savo sprendime Teisingumo Teismas patvirtino, kad Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis taikomas Turkijos piliečiams, kurie pagal šį sprendimą jau turi teises užimtumo ir laisvo judėjimo srityje. Be to, jis paaiškino, kokiomis sąlygomis naujas šių teisių apribojimas, dėl kurio Turkijos piliečiai gali remtis minėtu 13 straipsniu, gali būti pateisinamas viešosios tvarkos reikalavimais, kaip tai suprantama pagal Sprendimo Nr. 1/80 14 straipsnį.

Teisingumo Teismo vertinimas

Visų pirma Teisingumo Teismas nagrinėjo Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje įtvirtintos *status quo* išlygos taikymo sritį. Jis priminė savo jurisprudenciją, pagal kurią ši išlyga veikia tiesiogiai ir turi – atsižvelgiant į Sprendimo Nr. 1/80 tikslą įtvirtinti laisvą darbuotojų judėjimą, būti aiškinama plačiai. Iš tiesų tiek naujas apribojimas, kuris sugriežtina darbuotojo turko arba jo šeimos narių pirmosios profesinės veiklos sąlygas, tiek tas, kuris, šiam darbuotojui ar jo šeimos nariams naudojantis teisėmis įsidarbinimo srityje pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 arba 7 straipsnius³⁹², apriboja jo galimybę dirbti pagal darbo sutartį, kurią užtikrina šios teisės, prieštarauja minėto sprendimo tikslui.

³⁹⁰ 2012 m. kovo 26 d. *Besluit houdende wijziging van het Vreemdelingenbesluit 2000 in verband met aanscherping van de glijdende schaal* (Nutarimas, kuriuo dėl slankiosios skalės sugriežtinimo iš dalies keičiamas Nutarimas dėl užsieniečių) (*Stb.*, Nr. 158, 2012).

³⁹¹ 1980 m. rugsėjo 19 d. Asociacijos tarybos sprendimas Nr. 1/80 dėl Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociacijos plėtos.

³⁹² Sprendimo Nr. 1/80 6 ir 7 straipsniuose numatomos darbuotojų turkų ir atitinkamai jų šeimos narių, kuriems buvo leista atvykti pas juos, teisės užimtumo srityje.

Be to, iš jurisprudencijos matyti, kad valstybės narės priemonės, kuriomis siekiama nustatyti Turkijos piliečių teisėto buvimo šalyje kriterijus priimant arba pakeičiant, be kita ko, šių piliečių gyvenimo šalyje sąlygas, gali būti laikomos naujais apribojimais, kaip tai suprantama pagal Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnį.

Taigi nacionalinės teisės aktai, leidžiantys panaikinti atitinkamų asmenų teises gyventi šalyje, kurias jie turi pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 ir 7 straipsnius, riboja jų teisę laisvai judėti, palyginti su ta teise laisvai judėti, kurią jie turėjo šio sprendimo įsigaliojimo momentu, todėl jie yra naujas apribojimas kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 13 straipsnį. Vadinasi, atitinkami Turkijos piliečiai gali remtis šia nuostata.

Tada Teisingumo Teismas nagrinėjo Sprendimo Nr. 1/80 13 ir 14 straipsnių tarpusavio sąsają. Jis pabrėžė, kad 14 straipsnyje numatyta draudimo nustatyti „naujus apribojimus“ išimtis yra nuo laisvo darbuotojų judėjimo leidžianti nukrypti nuostata, todėl turi būti suprantama siaurai. Be to, priemonės, susijusios su šiais reikalavimais, turi būti tinkamos užtikrinti siekiamo viešosios tvarkos apsaugos tikslo įgyvendinimą ir neviršyti to, kas būtina jam pasiekti.

Be to, kalbant apie Turkijos piliečius, kurie, kaip S, E ir C, priimančiojoje valstybėje narėje gyvena daugiau kaip 10 metų, pažymėtina, kad Teisingumo Teismas, siekdamas taikyti minėtą 14 straipsnį, rėmėsi Direktyvos 2003/109³⁹³ 12 straipsniu ilgalaikių gyventojų apsaugos srityje. Iš tiesų, kiek tai susiję su tokiais gyventojais, imantis tokių priemonių, pateisinamų viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo sumetimais, reikia, kad nacionalinės valdžios institucijos, laikydamosi proporcingumo principo ir paisydamos atitinkamo asmens pagrindinių teisių, kiekvienu konkrečiu atveju įvertintų, ar jo individualus elgesys kelia esamą, realią ir pakankamai rimtą grėsmę pagrindiniam visuomenės interesui.

Atsižvelgęs į šias aplinkybes Teisingumo Teismas nusprendė, kad aptariamoms nacionalinėms įstatyminėms priemonėms priskirtinos Sprendimo Nr. 1/80 14 straipsnyje numatytai Nyderlandų institucijų diskrecijai. Vis dėlto remtis vien pasikeitusiomis visuomenės pažūromis ir nurodyti pateisinimą, pagrįstą viešąja tvarka, nepakanka šiai priemonei pateisinti. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į Sprendimu Nr. 1/80 suteiktas teises, taip pat turi įvertinti, ar nacionalinė priemonė tinkama užtikrinti siekiamo tikslo įgyvendinimą ir neviršija to, kas būtina jam pasiekti, ir ar ji numato išankstinį ir individualų atitinkamo darbuotojo turko esamos padėties vertinimą.

³⁹³ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso (OL L 16, 2004, p. 44; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 272).

2 skyrius – Bendrasis Teismas

I. Sąjungos teisme vykstantys procesai

1. „Locus standi“

2023 m. rugsėjo 6 d. Nutartis *EDAPP / Parlamentas ir Taryba* (T-578/22, [EU:T:2023:522](#))

Ieškinys dėl panaikinimo – Institucinė teisė – Europolo atliekamas asmens duomenų tvarkymas – Reglamentas (ES) 2016/794 – Institucinės EDAPP prerogatyvos – „Locus standi“ – Iš dalies nepriimtinas ir iš dalies akivaizdžiai nepriimtinas ieškinys

2022 m. sausio 3 d. Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas (EDAPP), savo iniciatyva atlikęs tyrimą, priėmė sprendimą dėl Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros (Europolo)³⁹⁴. Tuo sprendimu EDAPP iš esmės įpareigojo Europolą kiekvieno įnašo, gauto nuo 2022 m. sausio 4 d., atveju duomenų subjektų skirstymą į kategorijas atlikti per šešis mėnesius nuo įnašo gavimo dienos, o minėto sprendimo priėmimo dieną turimų duomenų rinkinių atveju – per 12 mėnesių, t. y. per terminus, po kurių Europolas privalėjo ištrinti šiuos duomenis.

2022 m. birželio 8 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė iš dalies pakeistą Europolo reglamentą³⁹⁵. Jame pagal dvi pereinamojo laikotarpio nuostatas³⁹⁶ iš esmės numatytos sąlygos, kuriomis Europolas per nustatytą terminą suskirsto iš dalies pakeisto Europolo reglamento įsigaliojimo metu turėtus duomenų rinkinius į kategorijas, ir paaiškintos sąlygos bei procedūros, pagal kurias leidžiamas asmens duomenų, kurie nepriskirti iš dalies pakeisto Europolo reglamento II priede išvardytoms duomenų subjektų kategorijoms ir kurie Europolui buvo pateikti prieš 2022 m. birželio 28 d., tvarkymas padedant vykdyti nusikalstamos veikos tyrimą.

EDAPP vertinimu, ginčijamomis nuostatomis pažeidžiamas jo, kaip priežiūros institucijos, nepriklausomumas ir įgaliojimai, nes, kaip jis mano, jomis atgaline data įteisinama aptariamų Europolo duomenų saugojimo praktika ir *de facto* panaikinamas jo 2022 m. sausio 3 d. sprendimas. Todėl, remdamasis SESV 263 straipsniu, jis Bendrojo Teismo prašė jas panaikinti. Jis teigė, kad jo teisė pareikšti ieškinį grindžiama būtinumu turėti galimybę pasinaudoti teismine teisių gynimo priemone siekiant apginti savo institucines prerogatyvas, ypač savo, kaip priežiūros institucijos, nepriklausomumą.

³⁹⁴ Pagal 2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/794 dėl Europos Sąjungos teisėsaugos bendradarbiavimo agentūros (Europolo), kuriuo pakeičiami ir panaikinami Tarybos sprendimai 2009/371/TVR, 2009/934/TVR, 2009/935/TVR, 2009/936/TVR ir 2009/968/TVR (OL L 135, 2016 p. 53; toliau – pirminis Europolo reglamentas), 43 straipsnio 3 dalies e punktą.

³⁹⁵ 2022 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/991 dėl Europolo bendradarbiavimo su privačiais subjektais, Europolo atliekamo asmens duomenų tvarkymo padedant atlikti nusikalstamų veikų tyrimus ir Europolo vaidmens mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje (OL L 169, 2022, p. 1; toliau – iš dalies pakeistas Europolo reglamentas), kuriuo iš dalies keičiamas pirminis Europolo reglamentas.

³⁹⁶ Iš dalies pakeisto Europolo reglamento 74a ir 74b straipsniai (toliau – ginčijamos nuostatos).

Nagrinėjamu atveju EDAPP pirmą kartą kreipėsi į Bendrąjį Teismą su ieškiniu dėl Tarybos ir Parlamento teisėkūros procedūra priimto akto panaikinimo, o tai visų pirma kelia klausimą dėl Bendrojo Teismo jurisdikcijos nagrinėti minėtą ieškinį, klausimą dėl Sprendimo *Parlamentas / Taryba* (C-70/88)³⁹⁷ taikymo pagal analogiją šioje byloje ir klausimą dėl EDAPP, prilyginamo juridiniam asmeniui, tiesioginės sąsajos pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirma, Bendrasis Teismas išnagrinėjo savo jurisdikciją nagrinėti EDAPP pareikštą ieškinį ir visų pirma pažymėjo, kad jo nėra nei tarp SESV 263 straipsnio antroje ir trečioje pastraipose³⁹⁸ nurodytų ieškovų, nei ESS 13 straipsnio 1 dalyje pateiktame institucijų sąraše³⁹⁹. Toliau jis pažymėjo, kad nors SESV 263 straipsnio pirmoje pastraipoje Sąjungos įstaigos ir organai aiškiai nurodyti aktu, kurių teisėtumas gali būti ginčijamas pareiškiant ieškinį dėl panaikinimo, sąraše, to negalima pasakyti apie SESV 263 straipsnio antrą ir trečią pastraipas. Jis nurodė, kad nors EDAPP, kaip nepriklausomos priežiūros institucijos, statusas įtvirtintas tiek SESV, tiek Chartijoje⁴⁰⁰, jis buvo įsteigtas ne pirminės, o antrinės teisės aktu⁴⁰¹. Taigi, nors EDAPP yra ypatingą statusą turinti Sąjungos įstaiga, ji nėra Sąjungos institucija ir bet kuriuo atveju negali būti laikoma vienu iš SESV 263 straipsnio antroje ir trečioje pastraipose nurodytų ieškovų. Galiausiai Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl ieškinių, nes tik Teisingumo Teismas turi jurisdikciją nagrinėti SESV 263 straipsnyje nurodytus ieškinius, kuriuos pareiškia, be kita ko, Sąjungos institucija dėl teisėkūros procedūra priimto akto⁴⁰², o EDAPP nėra nei institucija, nei SESV 263 straipsnio antroje ir trečioje pastraipose nurodytas ieškovas.

Antra, Bendrasis Teismas įvertino, ar EDAPP turi teisę pareikšti ieškinį pagal jurisprudenciją, suformuotą Sprendime *Parlamentas / Taryba* (C-70/88). Jis pažymėjo, kad tame sprendime, kuriuo EDAPP rėmėsi grįsdamas savo specialią teisę pareikšti ieškinį, kuriuo siekiama apginti savo institucines prerogatyvas, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Parlamentas neturi jokios galimybės Sąjungos teismuose ginčyti kitų institucijų priimtų aktų, galinčių pakenkti jo paties prerogatyvoms, ir nusprendė panaikinti šią spragą remdamasis bendroju institucinės pusiausvyros principu. Tačiau EDAPP gali pareikšti ieškinį dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, nes yra Sąjungos antrinės teisės aktu įsteigta įstaiga, kuri gali būti prilyginta juridiniam asmeniui. Be to, Bendrasis Teismas nurodė, kad nors EDAPP turi ypatingą statusą, kurį pripažįsta tiek SESV, tiek Chartija, ir nepriklausomų priežiūros institucijų įsteigimas yra esminis asmenų apsaugos, susijusios su asmens duomenų apsauga, elementas, nepriklausomumas, kurio EDAPP turi laikytis praktiškai

³⁹⁷ 1990 m. gegužės 22 d. Sprendimas *Parlamentas / Taryba* (C-70/88, [EU:C:1990:217](#)).

³⁹⁸ Pagal šią nuostatą ieškinį Teisingumo Teisme gali pareikšti, viena vertus, valstybė narė, Parlamentas, Taryba arba Komisija ir, kita vertus, Audito Rūmai, Europos Centrinis Bankas (ECB) ir Regionų komitetas.

³⁹⁹ Šioje nuostatoje paminėtos septynios institucijos: Parlamentas, Europos Vadovų Taryba, Taryba, Komisija, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, Europos Centrinis Bankas ir Audito Rūmai.

⁴⁰⁰ Pagal SESV 16 straipsnio 2 dalį ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 8 straipsnio 3 dalį nepriklausomos įstaigos kontroliuoja, kaip laikomasi fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams tvarkant asmens duomenis taisyklių.

⁴⁰¹ 2000 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 8, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 26 t., p. 102) 41 straipsnio 1 dalis.

⁴⁰² Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 51 straipsnio b dalį.

vykdydamas savo funkcijas, neskirtas Sąjungos teisės aktų leidėjo įgaliojimams apriboti⁴⁰³. Todėl EDAPP savo užduotis ir įgaliojimus turi vykdyti visiškai nepriklausomai, įgyvendindamas pagal teisėkūros procedūrą Parlamento ir Tarybos bendrai priimtus aktus ir jų laikydamasis; jis prižiūri, kaip laikomasi fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams tvarkant asmens duomenis taisyklių. Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad Sprendimas *Parlamentas / Taryba* (C-70/88) negali būti pagal analogiją taikomas EDAPP situacijai; pagal šį sprendimą jam negali būti pripažinta teisė pareikšti ieškinį ir jis turi būti laikomas ieškovu, kuris privalo atitikti SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatytas priimtino sąlygas.

Trečia, nagrinėdamas EDAPP teisę pareikšti ieškinį pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą Bendrasis Teismas pirmiausia išnagrinėjo, ar EDAPP, kaip Sąjungos įstaiga, gali būti prilygintas juridiniam asmeniui, kaip tai suprantama pagal šį straipsnį. Jis pažymėjo, kad, aiškindama šią nuostatą pagal veiksmingos teisminės kontrolės ir teisinės valstybės principus, Sąjungos įstaiga, pavyzdžiui, EDAPP, kaip „juridinis asmuo“, turi teisę pareikšti ieškinį dėl ginčijamų nuostatų panaikinimo, jeigu jos yra tiesiogiai ir konkrečiai su ja susijusios, kaip tai suprantama pagal minėtą nuostatą. Sąjungos teisės aktas gali turėti tokį pat neigiamą poveikį tokio juridinio asmens teisėms arba interesams, kaip ir kito asmens ar subjekto teisėms ir interesams, todėl toks asmuo, laikydamasis šių sąlygų, turi galėti siekti, kad toks aktas būtų panaikintas.

Dėl sąlygos, kad turi būti tiesioginė sąsaja su juridiniu asmeniu, Bendrasis Teismas priminė, kad turi būti įvykdyti du šios sąlygos kumuliaciniai kriterijai. Pirmą, dėl kriterijaus, susijusio su ginčijamų nuostatų poveikiu teisei EDAPP padėčiai, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad EDAPP yra atsakingas už stebėseną, kaip Sąjungos institucijos, įstaigos ar organai taiko atitinkamas asmens duomenų apsaugos taisykles⁴⁰⁴. Nagrinėjamu atveju ginčijamomis nuostatomis iš dalies keičiamas pirminis Europolo reglamentas ir jos neturi įtakos Sąjungos teisės aktais EDAPP pavestų užduočių pobūdžiui ar apimčiai. Vadinas, nors teisinė tvarka, kurią EDAPP įpareigotas kontroliuoti, buvo iš dalies pakeista, jo paties įgaliojimai nebuvo pakeisti, nes nebuvo pakeistas pats būdas, kuriuo jis teisėtai gali jais naudotis. Taigi ginčijamos nuostatos nėra tiesiogiai susijusios su EDAPP, nes jos nepaveikė jo teisių, pareigų ar įgaliojimų. Be to, dėl ginčijamų nuostatų poveikio 2022 m. sausio 3 d. sprendimui Bendrasis Teismas nurodė, kad kalbama apie administracinį sprendimą, kuris negali nei daryti poveikio pagal teisėkūros procedūrą priimtiems aktams (pavyzdžiui, iš dalies pakeistam Europolo reglamentui), nei turėti įtakos jų turiniui.

Antra, dėl kriterijaus, susijusio su atsakingų už ginčijamų nuostatų įgyvendinimą adresatų diskrecija, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pagal šias nuostatas Europolui paliekama tam tikra diskrecija. Todėl jos nėra visiškai automatinės ir išplaukiančios tik iš su EDAPP susijusio Sąjungos teisinio reglamentavimo, netaikant kitų tarpinių taisyklių.

Todėl, kadangi ginčijamos nuostatos nedaro tiesioginio poveikio teisei EDAPP padėčiai, o tiesioginės ir konkrečios sąsajos su aktu, kurį prašoma panaikinti, sąlygos yra kumuliacinės, Bendrasis Teismas nusprendė, kad ieškinys yra nepriimtinas.

⁴⁰³ Kaip numatyta ESS 14 straipsnio 1 dalyje ir 16 straipsnio 1 dalyje.

⁴⁰⁴ Pagal 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1725 dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB (OL L 295, 2018, p. 39), 1 straipsnio 3 dalį ir pirminio Europolo reglamento 43 straipsnio 1 dalį.

2023 m. rugsėjo 20 d. Nutartis *Nicoventures Trading ir kt. / Komisija (T-706/22, EU:T:2023:579)*

Ieškinys dėl panaikinimo – Visuomenės sveikata – Tam tikrų išimčių panaikinimas kaitinamojo tabako gaminiams – Tiesioginė sąsaja – Konkrečios sąsajos nebuvimas – Nepriimtinas

Viena iš ieškovių *Nicoventures Trading*, 2011 m. įsteigta *British American Tobacco* grupėje, užsiima novatoriškų nedegių gaminių, įskaitant kaitinamojo tabako gaminius, kūrimu ir prekyba. Ji parduoda juos kitoms grupės bendrovėms, įskaitant kitas ieškoves, užtikrinančias arba ketinančias užtikrinti šių gaminių platinimą keturiolikos valstybių narių rinkoje.

2022 m. birželio 29 d. Komisija priėmė Deleguotąją direktyvą 2022/2100⁴⁰⁵ (toliau – ginčijamas aktas), kuria dėl tam tikrų išimčių panaikinimo kaitinamojo tabako gaminiams iš dalies keičiama Direktyva 2014/40⁴⁰⁶. Pagal šį aktą draudžiama prekiauti būdingo kvapo ar skonio kaitinamojo tabako gaminiams, o rūkomojo kaitinamojo tabako gaminiams, neturintiems būdingo kvapo ar skonio, taikomi tokie patys ženklavimo reikalavimai kaip ir tam tikriems kitiems rūkomojo tabako gaminiams, t. y. cigaretėms, cigaretėms sukti skirtam tabakui ir kaljanų tabakui. Valstybės narės turi priimti būtinas perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, kad šie nauji draudimai ir reikalavimai būtų įgyvendinti iki 2023 m. spalio 23 d.

Manydamos, kad ginčijamas aktas daro neigiamą poveikį jų teisinei padėčiai, ieškovės kreipėsi į Bendrąjį Teismą su ieškiniu dėl šio akto panaikinimo.

Bendrasis Teismas nutartimi atmetė ieškinį kaip nepriimtina, motyvuodamas tuo, kad ginčijamas aktas nėra konkrečiai susijęs su ieškovėmis.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirmiausia Bendrasis Teismas priminė, kad pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pareikšti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję, taip pat dėl reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktų, kurie tiesiogiai su juo susiję ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių.

Kadangi dėl ginčijamo akto, kuris yra reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktas, reikia patvirtinti įgyvendinimo priemones, o dėl to jis nepatenka į SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatytą paskutinį atvejį, Bendrasis Teismas nagrinėjo, ar šis aktas yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su ieškovėmis, kaip tai suprantama pagal šios nuostatos antrąjį atvejį.

Dėl tiesioginės sąsajos Bendrasis Teismas, priminęs du kriterijus, kurie šiuo atveju abu turi būti įvykdyti, konstatavo, kad ieškovėms taikomas draudimas ir pareigos, tiesiogiai kylantys iš ginčijamo akto, neatsižvelgiant į tai, kad dėl šio akto reikia patvirtinti įgyvendinimo priemones, t. y. perkėlimo į nacionalinę teisę priemones. Iš tiesų šiame akte numatytos perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės yra būtinos tik siekiant visiškai įgyvendinti minėtus draudimą ir pareigas valstybių narių teisėje, nesuteikiant joms savarankiškos diskrecijos, nes ginčijamu aktu valstybėms narėms nepalikta jokios diskrecijos šiuo klausimu. Taigi ginčijamas aktas laikytinas tiesiogiai susijusiu su ieškovėmis.

⁴⁰⁵ 2022 m. birželio 29 d. Komisijos deleguotoji direktyva (ES) 2022/2100, kuria dėl tam tikrų išimčių panaikinimo kaitinamojo tabako gaminiams iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/40/ES (OL L 283, 2022, p. 4).

⁴⁰⁶ 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/40/ES dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB (OL L 127, 2014, p. 1).

Dėl konkrečios sąsajos Bendrasis Teismas priminė, kad visuotinai taikomas aktas gali būti konkrečiai susijęs su tam tikrais fiziniais ar juridiniais asmenimis, todėl jų atžvilgiu jis yra sprendžiamojo pobūdžio, jeigu šis aktas susijęs su fiziniu ar juridiniu asmeniu dėl tam tikrų jam būdingų savybių arba dėl faktinės padėties, kuri išskiria iš kitų asmenų, ir dėl to individualizuoja jį taip pat, kaip ir asmenį, kuriam jis skirtas.

Visų pirma Bendrasis Teismas konstatavo, kad su prekyba susijusios licencijos, pareiškimai ar pranešimai, kurių reikalaujama pagal Direktyvą 2014/40 prieš pateikiant tabako gaminius rinkai ir kuriais remiasi ieškovės, neįrodo, kad ginčijamas aktas yra konkrečiai su jomis susijęs.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas nusprendė, pirma, kad vien aplinkybės, jog ginčijamo akto priėmimo metu buvo galima identifikuoti ūkio subjektus, pateikusius pareiškimą ar pranešimą arba turinčius licenciją, nepakanka įrodyti, kad jis yra konkrečiai su jais susijęs.

Antra, fizinių ar juridinių asmenų, kuriems ginčijamas aktas daro poveikį, skaičius nėra lemiamas.

Trečia, net jeigu ginčijamu aktu nustatytas absoliutus draudimas prekiauti būdingo kvapo ar skonio kaitinamojo tabako gaminiiais neišvengiamai lems kai kurių ieškovių turimų licencijų kvestionavimą, tokios licencijos negali būti laikomos apibūdinančiomis ir individualizuojančiomis jų turėtojų padėtį ginčijamo akto atžvilgiu, lyg jis būtų jiems skirtas. Iš tiesų, visų pirma, ginčijamo akto poveikis vienodai kyla tiek ūkio subjektams, gavusiems licencijas valstybėse narėse, tiek ūkio subjektams, pateikusiems Direktyvoje 2014/40 numatytus pareiškimus ar pranešimus, ar ūkio subjektams, kurie dar negavo licencijos arba nepateikė pareiškimo ar pranešimo, tačiau ketina pateikti rinkai tokius gaminius. Be to, licencijos, pareiškimai ar pranešimai atitinka objektyvius reikalavimus, kurie bendrai ir abstrakčiai nustatyti visiems ūkio subjektams, nesuteikiant nagrinėjamiems ūkio subjektams jokių išimtinių teisių. Galiausiai Direktyvoje 2014/40 numatyta, kad įvairiuose deleguotuosiuose aktuose gali būti patikslintos ar iš dalies pakeistos į jos taikymo sritį patenkančių tabako gaminių prekybos sąlygos, todėl licencijos ir teisės prekiauti negali būti laikomos suteiktomis neribotam laikui.

Ketvirta, aplinkybė, kad ieškovių padėtis nėra tokia pati kaip nagrinėjamų gaminių gamybos ir platinimo grandinės ankstesniuose ir vėlesniuose etapuose esančių ūkio subjektų, neturi reikšmės. Iš tikrųjų ieškovės turi įrodyti, kad poveikis kyla dėl joms būdingų savybių ar faktinės padėties, dėl kurių jos išskiriamos taip, lyg sprendimas būtų joms skirtas.

Bendrasis Teismas taip pat atmetė ieškovių argumentą, grindžiamą esminiu poveikiu jų konkurencinei padėčiai. To, kad tam tikriems ūkio subjektams visuotinai taikomas teisės aktas daro didesnę ekonominę poveikį negu kitiems, nepakanka, kad būtų galima juos išskirti iš tų kitų ūkio subjektų, nes šis aktas taikomas atsižvelgiant į objektyviai apibrėžtą situaciją. Be to, vien aplinkybė, kad fizinis ar juridinis asmuo dėl naujų teisės normų gali prarasti svarbų pajamų šaltinį, neįrodo jo ypatingos padėties. Šios aplinkybės taip pat nepakanka įrodyti, kad šios teisės normos su juo konkrečiai susijusios, nes šis asmuo turi įrodyti aplinkybes, leidžiančias manyti, kad tariamai patirta žala jį išskiria iš bet kurių kitų ūkio subjektų, taip pat, kaip ir jis, susijusių su minėtomis teisės normomis.

2. Ieškinys dėl deliktinės atsakomybės

2023 m. birželio 28 d. Sprendimas *IMG / Komisija* (T-752/20, [EU:T:2023:366](#))

Deliktinė atsakomybė – OLAF tyrimai – Informacijos nutekinimas spaudai – Turtinė ir neturtinė žala – Priežastinis ryšys – Atsakomybė už informacijos nutekinimą – Pakankamai aiškus teisės normos, suteikiančios teisių privatiems asmenims, pažeidimas – Teisinių nuominių konfidencialumas

International Management Group (IMG), kaip nurodyta jos įstatuose, buvo įsteigta siekiant sudaryti galimybes atkuriant Bosniją ir Hercegoviną dalyvaujančioms valstybėms turėti tam skirtą subjektą.

Kadangi šios organizacijos veikla nuolat plėtėsi, ji sudarė kelis susitarimus su Europos Komisija, be kita ko, taikydama Europos Sąjungos biudžeto vykdymo būdą, vadinamąjį „netiesioginį ar bendrą valdymą“.

Atlikusi tyrimą dėl ieškovės teisinio statuso Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (toliau – OLAF) 2014 m. gruodžio 9 d. parengė galutinę ataskaitą, joje atsisakė pripažinti ieškovę „tarptautine organizacija“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos finansines taisykles, ir nusprendė, kad ji gali net nebūti savarankiškas teisinis subjektas.

Parengta OLAF ataskaita netrukus buvo perduota tiksliniams adresatams, t. y. kompetentingoms nacionalinėms institucijoms ir Komisijai. Vėliau jos turinys buvo nutekintas spaudai. 2015 m. vasario 13 d. informacija apie šios ataskaitos turinį pasirodė žurnale *Der Spiegel*, o 2015 m. gruodžio 11 d. ataskaita buvo paskelbta laikraščio *New Europe* interneto svetainėje. Nors Komisija atliko tyrimus, jai nepavyko nustatyti, kas nutekino šią informaciją.

Ieškovė pareiškė ieškinį dėl turtinės ir neturtinės žalos, kurią patyrė dėl OLAF ataskaitos nutekinimo spaudai dėl neteisėtų Komisijos ir OLAF veiksmų, atlyginimo.

Bendrasis Teismas ieškinį atmetė ir kartu patikslino sąlygas, kurias reikia įvykdyti, kad būtų galima konstatuoti pakankamai aiškų teisės normos, kuria siekiama suteikti teisių privatiems asmenims, pažeidimą dėl Sąjungos institucijos neveikimo, taip pat stropumo pareigos taikymo sritį šiomis aplinkybėmis, visų pirma dėl veiksmų, kurių reikia imtis, kai už dokumento konfidencialumo užtikrinimą atsakinga Sąjungos institucija atskleidžia jį spaudai.

Bendrojo Teismo vertinimas

Bendrasis Teismas nusprendė, kad ieškovės nurodytas pažeidimas, grindžiamas Komisijos rūpestingumo ir stropumo pareigos pažeidimu, kai ši viešai nepasmerkė OLAF ataskaitos nutekinimo, nenutraukė dėl šio nutekinimo atsiradusios klaidingos informacijos sklaidos ir neištaisė šios informacijos, turi būti atmetas.

Bendrasis Teismas konstatavo, kad rūpestingumo pareiga konkrečiai susijusi su Sąjungos institucijų įsipareigojimais savo pareigūnams ir tarnautojams visų pirma dėl to, jog ši pareiga suponuoja, kad turi būti atsižvelgta į jų asmeninius interesus. Šis atvejis nėra susijęs su Sąjungos institucijos ir vieno iš jos pareigūnų ar tarnautojų santykiais. Dėl šios priežasties rūpestingumo pareiga netaikoma.

Dėl stropumo pareigos pažeidimo Bendrasis Teismas priminė, kad, pirma, Sąjungos deliktinė atsakomybė kyla tik tada, jei asmuo, prašantis atlyginti žalą, kurią jis mano patyręs dėl Sąjungos veiksmo ar akto, įrodo teisės normos, kuria siekiama suteikti teisių privatiems asmenims, pažeidimą. Konkrečiai kalbant, pakankamai aiškaus pažeidimo sąlyga priklauso nuo Sąjungos institucijos, įstaigos, organo ar agentūros, pažeidusios šią teisės normą, turimos diskrecijos ir nuo to, ar jos akivaizdžiai ir šiurkščiai viršijo šių įgaliojimų ribas, visų pirma atsižvelgiant į minėtos normos aiškumo ir tikslumo laipsnį, aiškinimo ar taikymo sunkumus, kurių dėl to gali kilti, ir į situacijos, kurią reikia išspręsti, sudėtingumą. Antra, Sąjungos institucijų neveikimas gali užtraukti Sąjungos atsakomybę, tik jeigu jos pažeidė iš Sąjungos teisės nuostatos kylančią teisinę pareigą imtis veiksmų.

Taigi Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad atsakant į klausimą, ar institucija savo neveikimu padarė pakankamai aiškų teisės normos, kuria siekiama suteikti teisių privatiems asmenims, pažeidimą, reikia nustatyti, ar tenkinamos šios trys sąlygos: pirma, ar yra teisinė pareiga imtis veiksmų, antra, ar

atitinkama Sąjungos institucija, įstaiga, organas arba agentūra turi diskreciją ir, trečia, ar ši institucija, įstaiga, organas arba agentūra akivaizdžiai ir aiškiai pažeidė šios diskrecijos ribas.

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju ieškovė neįrodė, jog Komisija turėjo teisinę pareigą imtis veiksmų. Šiomis aplinkybėmis jis nusprendė, kad ieškovės nurodytas stropumo pareigos pažeidimas neatsiejamai susijęs su Reglamentu Nr. 883/2013⁴⁰⁷ ir kad pagal šį reglamentą Komisijai privalo užtikrinti OLAF tyrimų konfidencialumą. Vis dėlto, nepaisant šios pareigos, Komisijai nustatyta stropumo pareiga nereiškia, kad ji privalo imtis tokių veiksmų, t. y. pasmerkti su tokiu tyrimu susijusios informacijos nutekinimą spaudai ir nuo jos atsiriboti, nes Komisija nepažeidė minėtos pareigos, taigi negali būti laikoma atsakinga už OLAF ataskaitos nutekinimą spaudai. Stropumo pareigos taikymo sritis kitokia, nei teigė ieškovė. Ne Komisijos neveikimas, dėl kurio jai priekaištauja ieškovė, o šios ataskaitos nutekinimas spaudai (šios institucijos atsakomybė už tai nebuvo įrodyta) yra konfidencialumo pareigos pažeidimas.

Bendrasis Teismas pridūrė, kad net darant prielaidą, jog Komisija turėjo teisinę pareigą imtis veiksmų, nes ją saistė stropumo pareiga, nėra pagrindo teigti, kad ieškovės nurodomas šios pareigos pažeidimas yra pakankamai aiškus teisės normos, kuria siekiama suteikti teisių privatiems asmenims, pažeidimas.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad darant prielaidą, jog tokia pareiga yra, stropumo pareiga turėtų būti aiškinama taip, kad, nutekinus konfidencialų dokumentą ir neįrodžius, kad už tai buvo atsakinga atitinkama institucija, būtent jai tektų pareiga užkirsti kelią didesnei žalai, kuri galėtų kilti dėl šio konfidencialumo pažeidimo.

Vis dėlto tokia pareiga imtis veiksmų, siekiant užkirsti kelią didesnei žalai, kuri galėtų kilti dėl šio konfidencialumo pažeidimo (už kurį ji neatsako), nekyla iš Reglamento Nr. 883/2013. Šiame reglamente įtvirtinus, kad atitinkamos institucijos turi užtikrinti OLAF tyrimų konfidencialumą, joms nustatoma pareiga užtikrinti, kad OLAF atliekamų tyrimų turinys išliktų konfidencialus. Priešingai, jei konfidencialumo nebuvo laikomasi, o informaciją atskleidė ne atitinkama institucija, ši neprivalo pasmerkti jos nutekinimo, nutraukti atitinkamos informacijos sklaidos arba ištaisyti bet kokios klaidingos informacijos. Nėra pagrindo teigti, kad tokios pareigos kyla iš pareigos užtikrinti OLAF tyrimų konfidencialumą. Viena vertus, kadangi konfidencialumas buvo pažeistas, Komisijos pareiga užtikrinti jo laikymąsi neteko dalyko. Kita vertus, pirma, galimas poreikis pasmerkti nutekinimą viršija vienintelę pareigą – užtikrinti konfidencialumą, antra, tokiu atveju Komisija negali nutraukti šio nutekinimo spaudai nulemtos OLAF ataskaitos sklaidos ir, trečia, darant prielaidą, kad tam tikra atskleista informacija yra klaidinga, net ir ją ištaisius nepavyks atkurti galutinai prarasto jos konfidencialumo.

⁴⁰⁷ 2013 m. rugsėjo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 dėl OLAF atliekamų tyrimų ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1073/1999 ir Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 1074/1999 (OL L 248, 2013, p. 1).

3. Sąjungos teismo jurisdikcija⁴⁰⁸

2023 m. liepos 26 d. Sprendimas *Stockdale / Taryba ir kt.* (T-776/20, [EU:T:2023:422](#))

Ieškinys dėl panaikinimo ir žalos atlyginimo – Europos Sąjungos specialiojo įgaliojimo Bosnijoje ir Hercegovinoje tarptautinis sutartininkas – Bendra užsienio ir saugumo politika – Darbo sutarties nutraukimas Jungtinei Karalystei išstojus iš Sąjungos – Sąjungos teismo jurisdikcija – Ginčo sutartinis pobūdis – Arbitražinės išlygos ir jurisdikcijos sąlygos nebuvimas – SESV 263, 268, 272 ir 274 straipsniai – Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 – Priimtinumas – Atsakovų nustatymas – Sąvoka „Sąjungos įstaiga ar organas“ – Dalinis jurisdikcijos ir priimtino nebuvimas

Ieškovas, Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės pilietis, nuo 2006 m. iki 2020 m. gruodžio 31 d. Bosnijoje ir Hercegovinoje ėjo Europos Sąjungos specialiojo įgaliojimo (toliau – ESSĮ) Bosnijoje ir Hercegovinoje finansų ir administracijos vadovo pareigas ir dėl to su šiuo ESSĮ buvo sudaręs 17 terminuotų darbo sutarčių. Dėl 2020 m. vasario 1 d. įsigaliojusio Susitarimo dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Euratomo⁴⁰⁹, kuriame buvo numatytas pereinamasis laikotarpis iki 2020 m. gruodžio 31 d., ESSĮ Bosnijoje ir Hercegovinoje priėmė sprendimą nuo tos dienos nutraukti paskutinę ieškovo darbo sutartį.

Ieškinyje dėl panaikinimo ir žalos atlyginimo, pareikštame Europos Sąjungos Tarybai, Europos Komisijai, Europos išorės veiksmų tarnybai (EIVT) ir ESSĮ Bosnijoje ir Hercegovinoje, ieškovas pirmiausia prašė panaikinti sprendimą nutraukti sutartį ir atlyginti dėl šio sprendimo jo patirtą žalą. Jis taip pat paprašė perkvalifikuoti jo sutartinius santykius į neterminuotą darbo sutartį ir atlyginti žalą, kurią jis tariamai patyrė dėl to, kad nebuvo priimtų aiškių jam taikytinų Tarnybos nuostatų. Be to, tuo atveju, jei būtų atmesti jo pagrindiniai reikalavimai, ieškovas papildomai prašė pripažinti Sąjungos deliktinę atsakomybę.

Gavęs atsakovų pateiktus prieštaravimus dėl jurisdikcijos ir priimtino, Bendrasis Teismas pirmiausiai priėmė sprendimą dėl šių prašymų prieš pradėdamas nagrinėti bylą iš esmės ir iš dalies juos patenkino. Šiame sprendime Bendrasis Teismas išsprendė kelis naujus klausimus. Pirma, jis nustatė, kad kai Bendrajam Teismui pateikiamas sutartinis ginčas, kuriame dalyvauja Sąjunga, nors nagrinėjamoje sutartyje nėra arbitražinės išlygos, pagal kurią jurisdikcija būtų suteikiama Bendrajam Teismui, jis išsaugo jurisdikciją tikrinti Sąjungos subjektų priimtų aktų teisėtumą⁴¹⁰ ir priimti sprendimą dėl Sąjungos atsakomybės⁴¹¹, jei remiantis sutartimi arba reglamentu „Briuselis Ia“ negalima nustatyti jurisdikciją turinčio nacionalinio teismo⁴¹². Toliau jis įvardijo ESSĮ Bosnijoje ir Hercegovinoje kaip ES instituciją, priėmusią sprendimą nutraukti sutartį. Galiausiai dėl prašymo atlyginti žalą, tariamai patirtą dėl bendro teisinio reglamentavimo, taikomo sutartininkams,

⁴⁰⁸ Šioje dalyje taip pat reikėtų paminėti 2023 m. rugsėjo 6 d. Nutartį *EDAPP / Parlamentas ir Taryba* (T-578/22, [EU:T:2023:522](#)). Ši nutartis pateikta pirma nurodytoje I.1 dalyje „Locus standi“.

⁴⁰⁹ Susitarimas dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos (OL L 29, 2020, p. 7).

⁴¹⁰ Pagal SESV 263 straipsnį.

⁴¹¹ Pagal SESV 268 straipsnį.

⁴¹² 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012, p. 1; toliau – reglamentas „Briuselis Ia“).

įdarbinamiems įgyvendinant BUSP, nebuvimo, Bendrasis Teismas manė, kad būtent Taryba turi kompetenciją prireikus nustatyti tokias taisykles.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirma, Bendrasis Teismas nagrinėjo klausimą, ar turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl reikalavimų, susijusių su sprendimu nutraukti darbo sutartį ir su terminuotų darbo sutarčių seka.

Pirmiausia jis konstatavo, kad ieškovo prašymai, nurodyti pirmajame reikalavime, yra sutartinio pobūdžio. Iš tiesų, pirma, sprendimas nutraukti sutartį yra tiesiogiai susijęs su nagrinėjama sutartimi ir, antra, prašymai perkvalifikuoti darbo santykius į neterminuotą darbo sutartį kyla iš visų paeiliui ieškovo ir ESSĮ Bosnijoje ir Hercegovinoje sudarytų terminuotų darbo sutarčių. Kadangi terminuotose darbo sutartyse nėra arbitražinės išlygos, Bendrasis Teismas konstatuoja, kad neturi jurisdikcijos priimti sprendimo pagal SESV 272 straipsnį, todėl pagal SESV 274 straipsnį šie reikalavimai iš principo priklauso nacionalinių teismų jurisdikcijai.

Vis dėlto Bendrasis Teismas priminė, kad kai sprendžiant su sutartimi susijusį ginčą Sąjungos teismas atsisako SESV 263 ir 268 straipsniais jam suteiktos jurisdikcijos, tai daroma siekiant užtikrinti SESV 272 ir 274 straipsnius atitinkantį šių nuostatų aiškinimą, taigi ir apsaugoti Sąjungos teisminės sistemos, kurią sudaro išsami teisių gynimo priemonių ir procedūrų sistema, skirta atitinkamai Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų aktų teisėtumo kontrolei ir Sąjungos padarytos žalos atlyginimui užtikrinti, darną. Taigi nagrinėdamas su sutartimi susijusį ginčą Sąjungos teismas negali atsisakyti jam pagal SESV suteiktos jurisdikcijos, jeigu dėl to Sąjungos aktams ar prašymui atlyginti Sąjungos padarytą žalą būtų netaikoma jokia Sąjungos teismo ar valstybių narių teismų teisminė kontrolė.

Šiomis sąlygomis, neatsižvelgdamas į pirmojo ir antrojo reikalavimų sutartinį pobūdį, siekdamas, kad būtų užtikrinta veiksminga teisminė kontrolė, Bendrasis Teismas tikrino, ar ieškovas galėjo pateikti tokius prašymus valstybės narės teismui. Dėl šios priežasties jis iš karto atmetė atsakovų argumentą, kad šie reikalavimai gali priklausyti Bosnijos ir Hercegovinos teismų jurisdikcijai. Jis taip pat atmetė argumentą, kad ieškovas turėjo galimybę kreiptis į nagrinėjamoje sutartyje numatytą arbitražo instituciją, nes tokios institucijos jurisdikcija negali būti pripažinta, jei jurisdikcijos neturi Sąjungos ar valstybių narių teismai.

Be to, kadangi iš nagrinėjamos sutarties turinio nebuvo įmanoma nustatyti valstybės narės teismo, turinčio jurisdikciją priimti sprendimą dėl nagrinėjamų reikalavimų, Bendrasis Teismas priminė, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas priėmė reglamentą „Briuselis Ia“, kuris taikytinas šioje byloje. Iš tiesų sprendimas dėl sutarties nutraukimo nėra valdžios institucijos aktas⁴¹³, o yra grindžiamas nagrinėjama sutartimi. Taigi nagrinėjami reikalavimai priskirtini civilinių ir komercinių bylų sričiai, ir, kadangi jie susiję su ginču dėl sutarties, kuris iš principo priskirtinas nacionalinių teismų jurisdikcijai, Bendrasis Teismas nagrinėjo, ar reglamento „Briuselis Ia“ nuostatos leidžia nustatyti valstybės narės teismą, turintį jurisdikciją priimti sprendimą dėl šių reikalavimų.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ieškovo darbdavys buvo ESSĮ Bosnijoje ir Hercegovinoje ir kad joks valstybės narės teismas neturėjo jurisdikcijos priimti sprendimo dėl nagrinėjamų su sutartimi susijusių reikalavimų, todėl iš esmės turėtų būti taikoma bendroji reglamento „Briuselis Ia“ nuostata, pagal kurią, „[j]eigu atsakovo nuolatinė gyvenamoji (buveinė)

⁴¹³ Kaip tai suprantama pagal reglamento „Briuselis Ia“ 1 straipsnio 1 dalį.

vieta yra ne valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikcija <...> nustatoma pagal tos valstybės narės teisę⁴¹⁴.

Vis dėlto Bendrasis Teismas pabrėžė, kad galima nacionalinio teismo jurisdikcija būtų atsitiktinio pobūdžio, nes pagal kiekvienos valstybės narės teisę būtų nustatoma, ar jos teismai gali nagrinėti tokį ginčą, o galima tokios situacijos pasekmė būtų tokia, kad *in fine* jurisdikcijos neturėtų nė vienas valstybės narės teismas. Jis konstatavo, kad tokia pasekmė nagrinėjamu atveju yra ypač tikėtina, nes, kaip ir ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje, ieškovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje šalyje, ir nėra akivaizdu, kad ši byla turi sąsają su valstybe nare.

Kadangi nagrinėdamas ginčą dėl sutarties, kurio šalis yra Sąjunga, Bendrasis Teismas negali atsisakyti jam pagal SESV 263 ir 268 straipsnius suteiktos jurisdikcijos, jeigu dėl to Sąjungos aktams ar prašymui atlyginti Sąjungos padarytą žalą būtų netaikoma jokia teisminė kontrolė, jis nagrinėjo, ar nagrinėjamuose reikalavimuose pateikti prašymai priskirtini jo jurisdikcijai pagal šias nuostatas.

Šiuo klausimu, pirma, kiek tai susiję su pirmuoju reikalavimu, Bendrasis Teismas turi jurisdikciją priimti sprendimą tiek pagal SESV 263 straipsnį dėl prašymo atlikti sprendimo nutraukti sutartį, t. y. pagal Sutartis įsteigto Sąjungos subjekto, t. y. ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje, priimto sprendimo, teisėtumo kontrolę, tiek pagal SESV 268 straipsnį dėl prašymo atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, tariamai patirtą dėl minėto sprendimo.

Tačiau Bendrasis Teismas atmetė savo jurisdikciją dėl ieškovo prašymo, kad Bendrasis Teismas nurodytų grąžinti ieškovą į pareigas ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje institucijoje, nes Sąjungos teismas iš principo negali, įskaitant atvejį, kai pareiškiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo, nepasisavinęs administracinės valdžios prerogatyvų, duoti nurodymų Sąjungos institucijai, įstaigai ar organui. Nors SESV nuostatos, susijusios su Sąjungos deliktine atsakomybe, leidžia tam tikromis sąlygomis priteisti atlyginti žalą natūra, nustatant įpareigojimą atlikti veiksmą arba jo neatlikti, dėl ko institucijai atsakovei gali tekti imtis tam tikrų veiksmų, tokia galimybė gali būti numatyta tik tam tikrais atvejais, kai ieškovas nurodo žalą, kuri negali būti visiškai atlyginta sumokant kompensaciją ir į kurios ypatumus atsižvelgiant reikia nustatyti įpareigojimą atlikti veiksmą arba jo neatlikti, visų pirma tuo atveju, jeigu tokiu nurodymu siekiama nutraukti žalą sukėlusį faktą, kurio padariniai tebesitęsia, o šiuo atveju taip nėra.

Antra, visą antrąjį reikalavimą Bendrasis Teismas atmetė dėl jurisdikcijos neturėjimo. Iš tiesų, viena vertus, jis neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl prašymo įpareigoti ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje, kaip ieškovo darbdavį, pakeisti jo darbo sutartį į neterminuotą darbo sutartį. Kita vertus, kadangi prašymas, kuriuo siekiama, kad Bendrasis Teismas konstatuotų, jog atsakovai pažeidė sutartinius įsipareigojimus, nebuvo pateiktas grindžiant reikalavimus dėl panaikinimo ar žalos atlyginimo, turi būti laikoma, kad juo siekiama tik to, kad Bendrasis Teismas priimtų sprendimą bendro pobūdžio pareiškimo forma ar iš principo, o jis neturi tokios jurisdikcijos pagal Sutartis.

Antra, dėl nepriimtino pagrindų, susijusių su atsakovo (-ų) nustatymu, kiek tai susiję, pirma, su pirmuoju reikalavimu, o Bendrasis Teismas turi jurisdikciją jį nagrinėti, kiek juo prašoma panaikinti sprendimą nutraukti sutartį ir atlyginti šiuo sprendimu tariamai padarytą neturtinę ir turtinę žalą, Bendrasis Teismas priminė, kad, viena vertus, ieškinį dėl panaikinimo galima pareikšti Sąjungos institucijai, įstaigai ar organui, kuri priėmė nagrinėjamą aktą, ir, kita vertus, nagrinėjant ieškinį dėl Sąjungos deliktinės atsakomybės Bendrasis Teismas turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl Sąjungos

⁴¹⁴ Reglamento „Briuselis Ia“ 6 straipsnio 1 dalis.

padarytos žalos atlyginimo, kai jai atstovauja institucija, įstaiga ar organas, kuriam priekaištauja dėl įvykio, dėl kurio kilo atsakomybė.

Nagrinėjamu atveju, kadangi pirmasis reikalavimas susijęs su sprendimu nutraukti sutartį, kurį priėmė ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje, Bendrasis Teismas nagrinėjo, ar šis gali būti laikomas Sąjungos įstaiga ar agentūra, kuri gali būti atsakovė šioje byloje pagal ieškinius dėl panaikinimo ir dėl deliktinės atsakomybės.

Šiuo klausimu jis priminė, kad siekiant nustatyti, ar organizacija arba struktūrinis vienetas, priklausantys Sąjungos organizacinei sistemai ar joje veikiantys, gali būti laikomi jos įstaiga arba organu, reikia įvertinti, ar, atsižvelgiant į atitinkamos organizacijos ar struktūrinio vieneto statusą reglamentuojančias nuostatas, jie turi pakankamą teisinį veiksnumą, kad galėtų būti laikomi savarankiška Sąjungos įstaiga ir jiems galėtų būti pripažintas atsakovo statusas. Konkrečiai kalbant, jie turi būti pripažinti Sąjungos įstaiga ar organu, kai, pirma, jiems suteikti įgaliojimai, kurie yra neatsiejamai susiję su Sąjungos veikimu, ir, antra, jie yra teisiškai atskirti nuo esamų Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų.

ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje suteikti tokie įgaliojimai, nes, pirma, jį paskyrė Taryba, kad vykdytų „įgaliojimus konkrečiais politikos klausimais“⁴¹⁵. Nors ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje atsakingas už įgaliojimų įgyvendinimą ir jo veiklą prižiūri vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai, ši priežiūra nėra susijusi su administravimu vykdančiais įgaliojimus, be kita ko, darbuotojų valdymo srityje. Be to, minėtas ESSJ yra teisiškai atskirtas nuo kitų Sąjungos institucijų, įstaigų, organų ar agentūrų, nes turi teisę sudaryti sutartis ir įsigyti turto, sudaryti su Komisija sutartį dėl jo išlaidų tvarkymo ir priimti Sąjungos institucijų arba EIVT komandiruotus darbuotojus. Galiausiai sutartininkų valdymo srityje ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje turi teisinį veiksnumą, kuris jam leidžia veikti savarankiškai, todėl jis yra atsakingas už darbuotojų grupės sudarymą ir gali sudaryti sutartis dėl tarptautinių sutartininkų, kuriuos jis gali pasirinkti be kitų Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų pritarimo, nes jie jam tiesiogiai pavaldūs.

Bendrasis Teismas konstatavo, kad šioje byloje, susijusioje su klausimais dėl ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje darbuotojų valdymo, minėtasis ESSJ turi būti prilyginamas Sąjungos įstaigoms ir organams, kurie gali būti atsakovai nagrinėjant ieškinį dėl panaikinimo arba deliktinės atsakomybės, ir kad pirmasis reikalavimas yra priimtinas tiek, kiek jis susijęs su šiuo ESSJ.

Antra, dėl reikalavimo atlyginti žalą, kurią ieškovas tariamai patyrė dėl to, kad nebuvo priimtų aiškių jam taikytinų darbo tvarkos nuostatų, Bendrasis Teismas nusprendė, kad atsakomybė dėl bet kokio galimo neteisėto neveikimo nustatant bendrąją tvarką, taikomą BUSP srities sutartininkams apskritai arba būtent ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje sutartininkams, tenka Tarybai, todėl šis reikalavimas priimtinas, kiek jis su ja susijęs.

Iš tiesų būtent Taryba formuoja BUSP ir priima šiai politikai apibrėžti ir įgyvendinti būtinus sprendimus, remdamasi Europos Vadovų Tarybos apibrėžtomis bendromis gairėmis ir strateginėmis kryptimis. Prireikus teisinis reglamentavimas, taikomas sutartininkams, įdarbinamiems įgyvendinant BUSP, yra vienas iš jos įgyvendinimo aspektų, todėl jis priskiriamas Tarybos kompetencijai. Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad 2012 m. Komisija pasiūlė Tarybai taikyti Kitų Sąjungos tarnautojų įdarbinimo sąlygas BUSP misijų ir ESSJ sutartininkams. Jis konstatavo, kad pagal BUSP įdarbintiems sutartininkams taikytinų teisinių nuostatų, taikytinų ESSJ Bosnijoje ir Hercegovinoje tarptautiniams

⁴¹⁵ Pagal ESS 33 straipsnį.

sutartininkams, priėmimas priklauso Tarybos kompetencijai, o į šį pasiūlymą nebuvo atsižvelgta dėl to, kad valstybių narių delegacijos nesusitarė Taryboje.

II. Institucinė teisė⁴¹⁶

2023 m. birželio 7 d. Sprendimas TC / Parlamentas (T-309/21, [EU:T:2023:315](#))

Institucinė teisė – Parlamento narių išlaidų kompensavimo ir išmokų mokėjimo taisyklės – Išmokos, skirtos Parlamento narių padėjėjų išlaidoms padengti – Nepagrįstai išmokėtų sumų susigrąžinimas – Protingas terminas – Įrodinėjimo pareiga – Teisė būti išklausytam – Asmens duomenų apsauga – Reglamento (ES) 2018/1725 9 straipsnis – Pareigūnų tarnybos nuostatų 26 straipsnis

2019 m. kovo 7 d. Sprendimu *L / Parlamentas*⁴¹⁷ Bendrasis Teismas panaikino Europos Parlamento sprendimą nutraukti sutartį su L, akredituotu Parlamento nario padėjėju (toliau – APNP), kuriam buvo pavesta padėti ieškovui TC, Europos Parlamento nariui, dėl prarasto pasitikėjimo, nes jis nesilaikė taisyklių dėl leidimo užsiimti su darbu nesusijusia veikla. Jis konstatavo, kad iš bylos medžiagos matyti, jog ieškovas ne tik žinojo apie APNP vykdomą su darbu nesusijusią veiklą, bet ir ją tiesiogiai inicijavo.

Priėmus šį sprendimą, Parlamento generalinis sekretorius informavo ieškovą, kad pradėta nepagrįstai išmokėtų sumų, sumokėtų už APNP ieškovui suteiktas paslaugas, susigrąžinimo procedūra⁴¹⁸. Kartu ieškovui buvo pasiūlyta per du mėnesius pateikti pastabas ir įrodymus, kurie paneigtų preliminaras Parlamento išvadas dėl su darbu nesusijusios veiklos, kurią vykdė APNP, taip pat įrodyti, kad tuo pačiu laikotarpiu asmuo iš tikrųjų vykdė akredituoto Parlamento nario padėjėjo pareigas. Tuomet ieškovas pateikė Parlamentui papildomas pastabas ir įrodymus ir kartu paprašė tam tikrų dokumentų bei informacijos apie Parlamento sudarytą APNP asmens bylą, APNP korespondencijos su Parlamento atstovais dėl jo darbo kopijų, taip pat visos bylos, kurioje priimtas 2019 m. kovo 7 d. sprendimas, medžiagos. Parlamentas iš dalies patenkino ieškovo prašymą pateikti informaciją ir dokumentus.

2021 m. kovo 16 d. sprendimu (toliau – ginčijamas sprendimas) Parlamento generalinis sekretorius nusprendė, kad ši institucija nepagrįstai patyrė išlaidų dėl APNP įdarbinimo, todėl šią sumą reikėjo susigrąžinti iš ieškovo⁴¹⁹. 2021 m. kovo 31 d. Parlamento Finansų GD generalinis direktorius išrašė debeto avizą; joje nurodyta susigrąžinti šią sumą.

Bendrasis Teismas patenkino gautą ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo ir nusprendė dėl skolininko teisės remtis protingo termino principo pažeidimu, kai institucija debeto avizą jam išsiunčia per Finansiniame reglamente nustatytą penkerių metų terminą, taip pat dar kartą patvirtino, kad svarbu paaisyti teisės būti išklausytam per Parlamento narių padėjėjų išlaidų išieškojimo procedūras, kurias Parlamentas pradėjo savo narių atžvilgiu, ir galiausiai atsakė į anksčiau nenagrinėtą klausimą dėl teisės remtis viešojo intereso pagrindais, kad būtų perduoti asmens duomenys, naudojantis teisės būti išklausytam garantija.

Bendrojo Teismo vertinimas

⁴¹⁶ Šioje dalyje taip pat reikėtų paminėti 2023 m. liepos 26 d. Sprendimą *Stockdale / Taryba ir kt.* (T-776/20, [EU:T:2023:422](#)). Šis sprendimas pateiktas I.3 dalyje „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija“.

⁴¹⁷ 2019 m. kovo 7 d. Sprendimas *L / Parlamentas* (T-59/17, [EU:T:2019:140](#)).

⁴¹⁸ Pagal 2008 m. gegužės 19 d. ir liepos 9 d. Parlamento biuro sprendimo dėl Europos Parlamento narių statuto įgyvendinimo taisyklių (OL C 159, 2009, p. 1; toliau – SĮT) 68 straipsnį.

⁴¹⁹ Pagal SĮT 68 straipsnio 1 dalį.

Visų pirma Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, grindžiamą protingo termino laikymosi principo pažeidimu, motyvuodamas tuo, kad Parlamentas ginčijamą sprendimą grindė bylos *L / Parlamentas*, kurioje ieškinys buvo pareikštas 2017 m. balandžio mėn., duomenimis.

Šiuo klausimu jis priminė, kad Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas protingo termino laikymosi principas yra teisės į gerą administravimą sudedamoji dalis ir kad laikytis protingo termino reikalaujama visais atvejais, kai, nesant teisės aktų nuostatų, teisinio saugumo ar teisėtų lūkesčių apsaugos principai neleidžia, kad Sąjungos institucijos ir fiziniai bei juridiniai asmenys imtųsi veiksmų, nesilaikydami jokių laiko apribojimų. Kai administracija veikia per teisės akte konkrečiai nustatytą terminą, nėra pagrindo teigti, kad nepaisoma teise, kad reikalai būtų tvarkomi per kuo trumpesnę laiką, grindžiamą reikalavimų.

Priešingai nei ankstesniuose teisės aktuose⁴²⁰, šioje byloje taikomame teisės akte⁴²¹ yra numatyta, kad, susigrąžinant neteisingai išmokėtas sumas, leidimus suteikiantis pareigūnas debeto avizą išsiunčia iškart po to, kai nustatoma gautina suma, ir ne vėliau kaip per penkerius metus nuo to momento, kai Sąjungos institucija gali pareikalauti savo skolos.

Todėl šiuo atveju vertinant laikotarpį, per kurį buvo išsiųsta debeto aviza, protingo termino laikymosi principu vadovautis nebereikia. Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad, pirma, debeto aviza ieškovui buvo išsiųsta nedelsiant ginčijamame sprendime nustačius skolinį reikalavimą ir, antra, momentas, kai Parlamentas galėjo pateikti skolinį reikalavimą, sutampa su ieškinio gavimu byloje *L / Parlamentas* arba sprendimo šioje byloje paskelbimu, todėl Parlamentas laikėsi galiojančiame Finansiniame reglamente nustatyto penkerių metų termino.

Antra, Bendrasis Teismas pritarė ieškinio pagrindui, grindžiamam teisės būti išklaustam pažeidimu. Visų pirma jis priminė, kad teisė į gerą administravimą, apimanti kiekvieno asmens teisę būti išklaustam prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę, konkrečiai užtikrinama SJT⁴²²; jose numatyta, kad prieš priimant sprendimą tuo klausimu išklausiama Parlamento nario nuomonė. Ši teisė bet kuriam asmeniui užtikrina galimybę vykstant administracinei procedūrai iki sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo tinkamai ir veiksmingai pareikšti savo nuomonę.

Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas konstatavo, kad Parlamentas atmetė didžiąją dalį ieškovo jam pateiktų prašymų pateikti informaciją ir dokumentus, išskyrus dokumentus dėl APNP sutarties nutraukimo.

Jis priminė, kad kilus abejonių dėl to, ar APNP naudai pervestos išmokos, skirtos Parlamento nario padėjėjo išlaidoms padengti, buvo panaudotos tinkamai, pats Parlamento narys turi įrodyti, kad APNP dirbo jo naudai ir padėjo jam vykdyti jo, kaip Parlamento nario, įgaliojimus visą laikotarpį, per kurį buvo mokamos šios išmokos. Be to, gavęs prašymą pateikti tokius įrodymus Parlamento narys privalo

⁴²⁰ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 1605/2002 (OL L 298, 2012, p. 1), taip pat 2012 m. spalio 29 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 1268/2012 dėl Reglamento Nr. 966/2012 taikymo taisyklių (OL L 362, 2012, p. 1).

⁴²¹ 2018 m. liepos 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Euratomas) 2018/1046 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 ir Sprendimas Nr. 541/2014/ES bei panaikinamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 (OL L 193, 2018, p. 1), 98 straipsnio 2 dalies antra pastraipa.

⁴²² SJT 68 straipsnio 2 dalis.

per nustatytą terminą pateikti Parlamentui turimą informaciją. Jeigu atrodo, kad kita informacija yra reikšminga, jis, remdamasis teise būti išklausytam, gali šią informaciją turinčių Sąjungos institucijų, organų, tarnybų ir agentūrų prašyti ją perduoti, jei to reikia tam, kad Parlamento narys galėtų naudingai ir veiksmingai pateikti savo pastabas dėl ketinamos taikyti susigrąžinimo priemonės. Tokį prašymą gavęs Parlamentas negali atsisakyti pateikti prašomus duomenis, nepažeisdamas teisės būti išklausytam, nebent jis, pagrįsdamas šį atsisakymą, nurodo motyvus, kuriuos galima laikyti pagrįstais atsižvelgiant tiek į bylos aplinkybes, tiek į taikytinas taisykles.

Taigi Bendrasis Teismas išnagrinėjo, ar Parlamento nurodyti motyvai atsisakyti pateikti ieškovui jo prašomus duomenis buvo pagrįsti.

Visų pirma, Bendrasis Teismas atmetė motyvus, kuriais remdamasis Parlamentas atmetė ieškovo prašymą jam perduoti „visus 2015, 2016 ir 2019 m. el. laiškus“ ir jo korespondenciją su kompetentingomis Parlamento tarnybomis dėl APNP darbo. Jis priminė, kad kiekviena institucija savo darbą organizuoja vadovaudamasi jai taikomomis taisyklėmis, kurias ji pati gali nustatyti, ir pripažino, kad nagrinėjamu atveju Parlamentas galėjo apriboti savo narių el. laiškų saugojimo laikotarpį, kartu leisdamas juos išsaugoti asmeniniuose aplankuose. Vis dėlto jis sprendė, ar nagrinėjamu atveju ši politika buvo įgyvendinama paisant teisės būti išklausytam.

Bendrasis Teismas konstatavo, kad dar nuo 2016 m. pradžios Parlamentas žinojo apie ieškovo nesutarimus su APNP dėl to, ar šis dirbo ieškovui, laikydamasis Parlamento nario padėjėjų veiklą reglamentuojančių taisyklių. Taigi nuo to laiko Parlamentas turėjo saugoti el. laiškus, iš kurių būtų galima nustatyti tikslų APNP veiklos pobūdį per jo atleidimo iš pareigų procedūrą, o jei dėl šios procedūros pradedamos kitos teisminės ar administracinės procedūros (pavyzdžiui, susigrąžinimo procedūra) – tol, kol jos pasibaigs.

Be to, galimybė pačiam Parlamento nariui archyvuoti savo el. laiškus neatleidžia Parlamento nuo pareigos saugoti visus svarbius el. laiškus, siekiant įrodyti, kad pagal institucijos nustatytas taisykles APNP iš tikrųjų vykdė veiklą išimtinai Parlamento nario, kuriam buvo priskirtas, naudai ir ši veikla buvo tiesiogiai susijusi su šio Parlamento nario įgaliojimais. Bendrasis Teismas pridūrė, kad ši galimybė neatleidžia Parlamento nuo pareigos perduoti jo saugomus el. laiškus, kai naudodamasis pagrindine Sąjungos teisės sistemoje įtvirtinta teise būti išklausytam to prašo atitinkamas Parlamento narys, kurio atžvilgiu (kaip šiuo atveju) vykdoma netinkamai panaudotų išmokų, skirtų Parlamento nario padėjėjo išlaidoms padengti, susigrąžinimo procedūra.

Antra, Bendrasis Teismas nesutiko su Parlamento motyvais, kuriais jis atmetė prašymą pateikti APNP „asmens bylą“ (t. y. visus su jo įdarbinimu ir darbu susijusius dokumentus), taip pat informaciją apie tai, kiek kartų dėl šio APNP buvo kviečiama Parlamento apsauga, ir jo buvimo duomenis (juos galima gauti iš jo patekimo į Parlamentą kortelės).

Dėl motyvo, susijusio su tuo, kad šių duomenų perdavimas prieštarauja Reglamentui dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo⁴²³, pažymėtina, jog Bendrasis Teismas pripažino, kad dėl to, jog ieškovo prašomi duomenys turėjo būti naudojami jo gynybai per susigrąžinimo procedūrą, nebuvo pagrindo jų laikyti būtinais „siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labui, arba

⁴²³ 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1725 dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB (OL L 295, 2018, p. 39).

vykdant gavėjui pavestus viešosios valdžios įgaliojimus⁴²⁴. Dėl tos pačios priežasties nėra pagrindo teigti, kad šių duomenų perdavimas ieškovui atitiktų „specialų viešojo intereso tikslą“⁴²⁵.

Vis dėlto Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Parlamento ieškovui pateiktas prašymas pateikti pastabas, kad jis galėtų pasinaudoti teise būti išklausytam, nagrinėjamu atveju grindžiamas šios institucijos turima informacija, kurios šiuo atveju ieškovas neturėjo, arba informacija, kurią jis turėjo būdamas tiesioginis APNP vadovas (tačiau jau nebeturi).

Atsižvelgiant į tai, kokia svarbi teisė būti išklausytam, ta aplinkybė, kad tokia informacija gali būti APNP „asmens byloje“, savaime negali trukdyti perduoti ją ieškovui, kad jis galėtų naudingai ir veiksmingai pateikti savo pastabas, naudodamasis šia teise.

Teisė į asmens duomenų apsaugą nėra absoliuti; ji vertintina atsižvelgiant į jos svarbą visuomenėje, taigi palygintina su kitomis pagrindinėmis teisėmis nustatant kiekvienos atitinkamos teisės vietą Sąjungos teisės sistemoje, atsižvelgiant į bylos faktines aplinkybes ir vadovaujantis proporcingumo principu. Būtinybę užtikrinti tokią teisę į asmens duomenų apsaugą ir kitų šioje teisės sistemoje pripažintų pagrindinių teisių pusiausvyrą Sąjungos teisės aktų leidėjas pabrėžė Reglamente dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo⁴²⁶, o reglamentas dėl duomenų apsaugos, Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis, yra jam lygiavertis.

Bendrojo Teismo vertinimu, negalima sutikti su tuo, kad Parlamentas gali pasiūlyti ieškovui naudingai ir veiksmingai pareikšti nuomonę dėl informacijos, šiuo atveju – esančios APNP byloje, kartu nesuteikdamas, kaip šiuo atveju, jam galimybės su šia informacija susipažinti, prieš tai palyginęs APNP interesą, kad su juo susiję duomenys nebūtų perduoti tretiesiems asmenims, su ieškovo interesu naudingai ir veiksmingai pateikti pastabas per jo atžvilgiu pradėtą susigrąžinimo procedūrą.

Dėl motyvo, kad šių duomenų perdavimas prieštaravo Parlamento narių padėjėjams taikomoms Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatose įtvirtintoms taisyklėms dėl pareigūnų ir tarnautojų asmens bylų⁴²⁷, Bendrasis Teismas konstatavo, kad nagrinėjamų dokumentų konfidencialumu negalima remtis prieš ieškovą (jis, beje, kaip APNP tiesioginis vadovas, yra kai kurių nagrinėjamų dokumentų autorius), kiek tai būtina, kad jis galėtų pasinaudoti teise būti išklausytam.

Galiausiai, trečia, Bendrasis Teismas nesutiko su Parlamento nurodytais motyvais, kuriais jis atmetė ieškovo prašymą dėl bylos, kurioje priimtas 2019 m. kovo 7 d. sprendimas, medžiagos. Dėl to, kad Bendrasis Teismas nuasmenino APNP duomenis byloje, kurioje priimtas tas sprendimas, jis taip pat priminė, kad nuasmeninimo tikslas – nenurodyti proceso šalies vardo ir pavardės arba kitų atitinkamoje byloje minimų asmenų vardų ir pavardžių ar kitų su byla susijusių visuomenei prieinamuose dokumentuose esančių duomenų. Vis dėlto tai, kad Bendrasis Teismas nuasmenino bylos medžiagą, nesusiję su minėtos bylos medžiagą sudarančios informacijos konfidencialumu, jei tai nėra nagrinėjama byla, atsižvelgiant į šalių ir trečiųjų asmenų tarpusavio santykius. Taigi Bendrojo

⁴²⁴ Kaip tai suprantama pagal Reglamento 2018/1725 9 straipsnio 1 dalies a punktą.

⁴²⁵ Kaip tai suprantama pagal Reglamento 2018/1725 9 straipsnio 1 dalies b punktą.

⁴²⁶ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1) 4 konstatuojamoji dalis.

⁴²⁷ Reglamento Nr. 31 (EEB), 11 (EAEB) dėl pareigūnų tarnybos nuostatų ir kitų Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos tarnautojų įdarbinimo sąlygų (su vėlesniais pakeitimais) 26 straipsnis.

Teismo sprendimas nuasmeninti bylos medžiagą nedraudė Parlamentui pateikti ieškovui dokumentų, kuriais buvo pasikeista byloje, kurioje priimtas 2019 m. kovo 7 d. sprendimas, ir kurie galėjo būti svarbūs ieškovui naudojantis teise būti išklausytam.

III. Konkurencija

1. Procedūra – Prašymas pateikti informacijos

2023 m. gegužės 24 d. Sprendimas *Meta Platforms Ireland / Komisija* (T-451/20, [EU:T:2023:276](#))

Konkurencija – Duomenų rinkla – Administracinė procedūra – Reglamento (EB) Nr. 1/2003 18 straipsnio 3 dalis ir 24 straipsnio 1 dalies d punktas – Prašymas pateikti informacijos – Virtuali duomenų saugykla – Pareiga motyvuoti – Teisinis saugumas – Teisė į gynybą – Prašomos informacijos būtinumas – Piktnaudžiavimas įgaliojimais – Teisė į privatų gyvenimą – Proporcingumas – Gero administravimo principas – Profesinė paslaptis

Įtardama Facebook grupės antikonkurencinį elgesį naudojant duomenis ir valdant socialinio tinklo platformą, Europos Komisija 2020 m. gegužės 4 d. sprendimu⁴²⁸ pateikė *Meta Platforms Ireland Ltd*, anksčiau – *Facebook Ireland Ltd*, prašymą pateikti informacijos. Šiuo sprendimu, priimtu pagal Reglamento Nr. 1/2003⁴²⁹ 18 straipsnio 3 dalį, *Meta Platforms Ireland* buvo įpareigota pateikti Komisijai visus dokumentus, kuriuos per nurodytą laikotarpį parengė ar gavo jos trys vadovai ir kuriuose buvo vienas ar keli prieduose nurodyti paieškos žodžiai. Tame sprendime buvo numatyta, kad už prašomos informacijos nepateikimą gali būti skirta 8 mln. EUR per dieną bauda⁴³⁰.

2020 m. gegužės 4 d. sprendimu pakeistas panašus ankstesnis sprendimas, kuriame nustatyti platesni paieškos kriterijai. Šiuo nauju sprendimu, priimtu Komisijai ir *Meta Platforms Ireland* pasikeitus raštais, buvo sumažintas prašomų dokumentų skaičius, patikslinus paieškos žodžius ir apribojus atitinkamų vadovų skaičių.

2020 m. liepos 15 d. *Meta Platforms Ireland*, pirma, pareiškė ieškinį dėl 2020 m. gegužės 4 d. sprendimo panaikinimo ir, antra, pateikė laikinųjų apsaugos priemonių prašymą.

2020 m. spalio 29 d. nutartimi dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo⁴³¹ Bendrojo Teismo pirmininkas nurodė sustabdyti 2020 m. gegužės 4 d. sprendimo vykdymą, kol bus nustatyta speciali prašomų dokumentų, kurie nėra susiję su *Meta Platforms Ireland* komercine veikla ir kuriuose taip pat yra neskelbtinų asmens duomenų, pateikimo procedūra. Po šios nutarties Komisija priėmė keičiantį sprendimą⁴³², jame buvo numatyta, kad minėti dokumentai galės būti įtraukti į bylą tik juos

⁴²⁸ 2020 m. gegužės 4 d. Komisijos sprendimas C(2020) 3011 *final* dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 18 straipsnio 3 dalies ir 24 straipsnio 1 dalies d punkto taikymo procedūros (byla AT.40628 – Su duomenimis susijusi Facebook praktika).

⁴²⁹ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [SESV 101] ir [102] straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205).

⁴³⁰ Tą pačią dieną Komisija, atlikdama lygiagretų tyrimą dėl tam tikrų veiksmų, susijusių su *Marketplace* produktu, priėmė sprendimą prašyti *Meta Platforms Ireland Ltd* pateikti informacijos pagal Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnio 3 dalį. Tos pačios dienos sprendime byloje *Meta Platforms Ireland / Komisija* (T- 452/20) Bendrasis Teismas atmetė *Meta Platforms Ireland Ltd* pareikštą ieškinį dėl šio Komisijos sprendimo panaikinimo.

⁴³¹ 2020 m. spalio 29 d. Nutartis *Facebook Ireland / Komisija* (T- 451/20 R, nepaskelbta Rink., [EU:T:2020:515](#)).

⁴³² 2020 m. gruodžio 11 d. Komisijos sprendimas C(2020) 9231 *final*.

išnagrinėjus virtualioje duomenų saugykloje nutartyje dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nustatyta tvarka.

Meta Platforms Ireland patikslinus ieškinį, kad būtų atsižvelgta į šį keičiantį sprendimą, Bendrojo Teismo penktoji išplėstinė kolegija atmetė visą jos ieškinį. Šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas pirmą kartą nagrinėjo prašymo pateikti informacijos taikant paieškos žodžius pagal Reglamentą Nr. 1/2003 teisėtumą ir virtualios duomenų saugyklos procedūros, skirtos dokumentams, kuriuose yra neskelbtinų asmens duomenų, tvarkyti, teisėtumą.

Bendrojo Teismo vertinimas

Grįsdama ieškinį dėl panaikinimo *Meta Platforms Ireland*, be kita ko, teigė, kad taikant prašyme pateikti informacijos nurodytus paieškos žodžius neišvengiamai būtų rasta daug dokumentų, kurie nėra reikšmingi Komisijos atliekamam tyrimui, o tai prieštarautų Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnyje nustatytam būtinumo principui.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, kad pagal Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnio 1 dalį Komisija, siekdama patikrinti, ar laikomasi Sąjungos konkurencijos taisyklių, gali paprastu prašymu ar sprendimu paprašyti įmonių ir įmonių asociacijų pateikti „visą reikiamą informaciją“. Iš to matyti, kad Komisija gali reikalauti pateikti tik tą informaciją, kuri leistų jai ištirti tariamus pažeidimus, kuriais grindžiamas jos tyrimo atlikimas. Atsižvelgiant į pagal Reglamentą Nr. 1/2003 Komisijai suteiktą plačią tyrimo diskreciją, šis būtinumo reikalavimas yra tenkinamas, jei Komisija gali prašymo teikimo momentu pagrįstai daryti prielaidą, kad informacija gali jai padėti nustatyti, ar yra konkurencijos taisyklių pažeidimas.

Grįsdama priekaištus, kuriais neigiamas būtinumo principo laikymasis, *Meta Platforms Ireland* ginčijo tam tikrus prašyme pateikti informacijos nurodytus paieškos žodžius ir teigė, kad ši konkreti kritika turi būti suprantama kaip neišsamūs pavyzdžiai, skirti jos bendresniam argumentui iliustruoti. Jos teigimu, būtų buvę neprotinga ar net neįmanoma sutelkti dėmesį į kiekvieną paieškos žodį atskirai.

Vis dėlto Bendrasis Teismas atmetė šį požiūrį ir konstatavo, kad atitikties būtinumo principui, nustatytam Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnyje, bendras vertinimas, jei būtų įmanomas, nagrinėjamu atveju nėra tinkamas. Aplinkybė, kad, kaip teigė *Meta Platforms Ireland*, tam tikri paieškos žodžiai gali būti pernelyg neaiškūs, neturi įtakos tam, kad kiti paieškos žodžiai gali būti pakankamai tikslūs ar tikslingi, kad būtų galima konstatuoti, kad jie gali jai padėti Komisijai nustatyti, ar yra konkurencijos taisyklių pažeidimas.

Taigi, atsižvelgdamas į Sąjungos institucijų aktams taikomą teisėtumo prezumpciją Bendrasis Teismas konstatavo, kad gali būti tikrinama, ar buvo laikomasi būtinumo principo, tik dėl *Meta Platforms Ireland* konkrečiai ginčijamų paieškos žodžių. Tačiau kiti paieškos žodžiai turi būti laikomi apibrėžtais laikantis šio principo.

Be to, pažymėjęs, kad argumentai, susiję su dubliko etape pirmą kartą nurodytais paieškos žodžiais, yra nepriimtini, Bendrasis Teismas patikrino tik ieškinyje nurodytus paieškos žodžius. Manydamas, jog *Meta Platforms Ireland* nepavyko įrodyti, kad šie žodžiai prieštarauja būtinumo principui, Bendrasis Teismas atmetė įvairius šiuo klausimu pateiktus argumentus kaip nepagrįstus.

Ieškinyje dėl panaikinimo *Meta Platforms Ireland* taip pat teigė: kadangi 2020 m. gegužės 4 d. sprendimu su pakeitimais (toliau – ginčijamas sprendimas) reikalauta pateikti daug privačių ir nereikšmingų dokumentų, juo pažeista pagrindinė teisė į privatų gyvenimą, įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnyje ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 8 straipsnyje.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, jog pagal Chartijos 7 straipsnį, kuriame numatytos teisės, atitinkančios EŽTK 8 straipsnio 1 dalyje garantuojamas teises, kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas.

Dėl kliūčių pasinaudoti minėta teise Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad bet koks šios Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Be to, laikantis proporcingumo principo, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendruosius interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

Atsižvelgdamas į šiuos paaiškinimus Bendrasis Teismas išnagrinėjo, ar dėl ginčijamo sprendimo atsiradusi kliūtis pasinaudoti Chartijos 7 straipsniu atitinka jos 52 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas.

Pažymėjęs, kad pagal Reglamentą Nr. 1/2003 Komisijai suteikti įgaliojimai priimti ginčijamą sprendimą, tad juo sukeltas kišimasis į privatų gyvenimą yra numatytas įstatymo, taip pat, kad šis sprendimas atitinka Sąjungos bendrojo intereso tikslus, ir *Meta Platforms Ireland* netvirtino, kad juo pažeista teisė į privatų gyvenimą esmė, Bendrasis Teismas nagrinėjo, ar ginčijamu sprendimu sudaryta neproporcinga kliūtis pasinaudoti šia teise.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas, pirma, patvirtino, kad prašymai suteikti informacijos pagal Reglamento Nr. 1/2003 18 straipsnio 3 dalį yra tinkama priemonė Komisijos siekiamiems bendrojo intereso tikslams, t. y. išsaugoti Sutartyse apibrėžtą konkurencijos sistemą, įgyvendinti.

Antra, dėl klausimo, ar ginčijamu sprendimu viršyta tai, kas būtina tiems bendrojo intereso tikslams įgyvendinti, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad jau paskelbus 2020 m. spalio 29 d. nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Komisija patvirtino specialią procedūrą dėl dokumentų, kuriuos *Meta Platforms Ireland* turėjo pateikti, tačiau kurie iš pirmo žvilgsnio nebuvo susiję su jos komercine veikla ir kuriuose buvo neskelbtinų asmens duomenų (toliau – saugomi dokumentai), tvarkymo.

Pagal šią procedūrą saugomi dokumentai turėjo būti perduoti Komisijai įrašyti į atskirą elektroninę laikmeną ir perkelti į virtualią duomenų saugyklą, prie kurios prieiga suteikiama ribotam skaičiui grupės, kuriai pavesta atlikti tyrimą, narių, dalyvaujant *Meta Platforms Ireland* advokatams, kad būtų atrinkti į bylą įtrauktini dokumentai. Tuo atveju, jei lieka nesutarimų dėl dokumento kvalifikavimo, keičiančiame sprendime taip pat numatyta ginčų sprendimo sistema. Tame sprendime numatyta, kad Komisijai taip pat gali būti perduoti redaguoti saugomi dokumentai nenurodant atitinkamų asmenų pavardžių ir bet kokios informacijos, kuria remiantis galima nustatyti jų tapatybę. Vis dėlto Komisijos prašymu, pagrįstu tyrimo poreikiais, šie dokumentai turi būti jai pateikti visi.

Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, jog neginčijama, kad tam tikruose Komisijos prašomuose dokumentuose buvo neskelbtinų asmens duomenų, kurie gali būti vieni iš Reglamento 2016/679⁴³³ 9 straipsnyje ir Reglamento 2018/1725⁴³⁴ 10 straipsnyje nurodytų duomenų, o galimybei juos tvarkyti taikomos šios trys sąlygos:

⁴³³ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016, p. 1; klaidų ištaisymas OL L 127, 2018, p. 2).

⁴³⁴ 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1725 dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB (OL L 295, 2018, p. 39).

- tvarkant duomenis turi būti siekiama svarbaus viešojo intereso, kuris grindžiamas Sąjungos teise,
- tvarkyti duomenis turi būti būtina šiam viešajam interesui pasiekti,
- Sąjungos teisė turi būti proporcinga tikslui, kurio siekiama, nepažeidžiant esminių teisės į duomenų apsaugą nuostatų ir užtikrinant tinkamas ir konkrečias duomenų subjekto pagrindinių teisių ir interesų apsaugos priemones.

Kadangi šios sąlygos taip pat svarbios vertinant, ar, remiantis Chartijos 52 straipsnio 1 dalimi, ginčijamu sprendimu neviršyta tai, kas būtina juo siekiamiems bendrojo intereso tikslams įgyvendinti, Bendrasis Teismas priminė, kad, viena vertus, prašymas pateikti informacijos, kaip antai ginčijamas sprendimas, yra tinkama priemonė Komisijos siekiamiems bendrojo intereso tikslams įgyvendinti (pirmoji sąlyga) ir, kita vertus, asmens duomenų tvarkymas, kurį lemia ginčijamas sprendimas, yra būtinas siekiamam svarbiam viešajam interesui įgyvendinti (antroji sąlyga).

Nurodęs saugomų dokumentų perdavimo, vertinimo, nuasmeninimo ir susipažinimo su jais būdus Bendrasis Teismas nusprendė, kad nagrinėjamu atveju minėta trečioji sąlyga taip pat įvykdyta.

Taigi, nusprendęs, kad ginčijamu sprendimu, kiek jame numatyta virtualios duomenų saugyklos procedūra, neviršyta tai, kas būtina siekiamiems bendrojo intereso tikslams įgyvendinti, Bendrasis Teismas, trečia, konstatavo, kad šios procedūros sukelti nepatogumai taip pat nėra neproporcingi siekiamiems tikslams.

Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas konstatavo, kad dėl ginčijamo sprendimo atsiradusi kliūtis pasinaudoti teise į privatų gyvenimą atitinka Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas, todėl atmetė Chartijos 7 straipsnio pažeidimu grindžiamus priekaištus.

Kadangi kiti *Meta Platforms Ireland* pateikti ieškinio pagrindai taip pat yra nepagrįsti, Bendrasis Teismas atmetė visą ieškinį.

2. Karteliai – Baudų apskaičiavimas

2023 m. spalio 18 d. Sprendimas *Clariant ir Clariant International / Komisija* (T-590/20, [EU:T:2023:650](#))

Konkurencija – Karteliai – Etileno rinka – Sprendimas, kuriuo konstatuotas SESV 101 straipsnio pažeidimas – Pirkimo kainos elemento derinimas – Susitarimo procedūra – Bauda – Bazinio baudos dydžio koregavimas – Baudų apskaičiavimo gairių 37 punktą – Recidyvas – Baudų apskaičiavimo gairių 28 punktą – Neribota teismo jurisdikcija – Priešieškinis dėl baudos padidinimo

2020 m. liepos 14 d. sprendime⁴³⁵ (toliau – ginčijamas sprendimas) Europos Komisija konstatavo, kad keturios įmonės pažeidė SESV 101 straipsnį, nes laikotarpiu nuo 2011 m. gruodžio 26 d. iki 2017 m. kovo 29 d. dalyvavo darant vieną tęstinį pažeidimą, kurį sudarė keitimasis jautria komercine informacija apie kainas ir su etileno pirkimu susijusio kainos elemento nustatymas Belgijos, Vokietijos, Prancūzijos ir Nyderlandų teritorijose.

⁴³⁵ 2020 m. liepos 14 d. Komisijos sprendimas C(2020) 4817 *final* dėl procedūros pagal SESV 101 straipsnį (AT.40410 – Etilenas).

Tarp keturių už tai nubaustų įmonių yra *Clariant International AG*, kuri be išlygų prisiėmė atsakomybę už tiesioginį dalyvavimą darant šį pažeidimą atitinkamu laikotarpiu, ir *Clariant AG*, kuri be išlygų prisiėmė savo, kaip *Clariant International AG* patronuojančiosios bendrovės, „bendrą ir solidarią“ atsakomybę.

Siekdama apskaičiuoti šioms dviem įmonėms bendrai ir solidariai skirtą baudą, Komisija pirmiausia nustatė bazinį dydį, remdamasi etileno, įsigyto per paskutinius ištikus dalyvavimo darant pažeidimą metus, t. y. 2016 m., pirkimų verte.

Antra, Komisija pakoregavo bazinį dydį. Pirma, taikydama baudų apskaičiavimo gairių⁴³⁶ 28 punktą, bazinį baudos dydį ji padidino 50 % dėl sunkinančios recidyvo aplinkybės. Antra, remdamasi baudų apskaičiavimo gairių 37 punktu ir siekdama atsižvelgti į bylos ypatumus ir į būtinybę pasiekti pakankamą atgrasomą baudos lygį, bazinį baudos dydį Komisija padidino 10 %.

Galiausiai, trečia, įsitikinusi, kad bauda neviršija 10 % bendros abiejų įmonių apyvartos 2019 m., Komisija 30 % sumažino baudą dėl jų bendradarbiavimo pagal 2006 m. pranešimą dėl bendradarbiavimo⁴³⁷ ir 10 % dėl jų bendradarbiavimo per susitarimo procedūrą.

Clariant AG ir *Clariant International AG* pareiškė ieškinį dėl ginčijamo sprendimo dalies, susijusios su paskirtos baudos dydžiu, panaikinimo, o nepatenkinus šio reikalavimo – dėl baudos sumažinimo. Be to, jos prašo atimesti Komisijos priešieškinį dėl baudos padidinimo panaikinant 10 % sumažinimą, suteiktą dėl jų bendradarbiavimo per susitarimo procedūrą.

Bendrasis Teismas atmetė visą ieškinį ir Komisijos priešieškinį. Savo sprendime jis, be kita ko, nagrinėjo klausimą dėl bazinio baudos dydžio padidinimo pagal baudų apskaičiavimo gairių 37 punktą dėl to, kad kartelis yra pirkimo kartelis, pagrįstumo ir motyvavimo. Be to, įgyvendindamas savo neribotą jurisdikciją jis priėmė sprendimą dėl Komisijos priešieškinio, kuriuo siekiama, kad būtų panaikintas 10 % sumažinimas, suteiktas ieškovėms dėl jų bendradarbiavimo per susitarimo procedūrą, motyvuojant tuo, kad šiuo ieškiniu jos ginčija per susitarimo procedūrą pripažintas aplinkybes, su kuriomis jos sutiko.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirma, Bendrasis Teismas atmetė ieškinio pagrindą, grindžiamą tuo, kad Komisija klaidingai padidino bazinį baudos dydį pagal baudų apskaičiavimo gairių 37 punktą remdamasi būtinybe atsižvelgti tiek į bylos ypatumus, tiek į reikalavimą siekti atgrasomojo poveikio.

Šioje byloje Bendrasis Teismas visų pirma pažymėjo, jog atsižvelgiant į tai, kad pažeidimas susijęs su pirkimo karteliu ir kad ne visos dalyvės veikė tose pačiose žemesnėse rinkose, Komisija bazinį baudos dydį apskaičiavo remdamasi pirkimų verte, o ne žemesnėje rinkoje parduotų produktų pardavimų verte.

Toliau jis konstatavo, kad 10 % padidindama šį bazinį dydį pagal baudų apskaičiavimo gairių 37 punktą Komisija tinkamai pasinaudojo savo diskrecija ir nepadarė akivaizdžių vertinimo klaidų. Komisija atsižvelgė į bylos ypatumus – į tai, kad kartelis yra pirkimo kartelis ir kad pirkimų vertė, į kurią atsižvelgta vietoj pardavimų vertės, savaime negali būti tinkama pakaitinė vertė, parodanti ekonominę pažeidimo svarbą. Ji taip pat atsižvelgė į būtinybę pasiekti atgrasomą baudos lygį ir konstatavo, kad jei

⁴³⁶ Pagal Reglamento (EB) Nr. 1/2003 23 straipsnio 2 dalies a punktą skirtų baudų apskaičiavimo gairės (OL C 210, 2006, p. 2).

⁴³⁷ Komisijos pranešimas apie atleidimą nuo baudų ir baudų sumažinimą kartelių atveju (OL C 298, 2006, p. 11).

bendras metodas būtų taikomas be jokios korekcijos, atgrasomasis poveikis nebūtų užtikrintas. Vis dėlto Komisija neprivalėjo atsižvelgti į inkriminuojamo elgesio poveikį rinkai, nes didinant baudą pagal baudų apskaičiavimo gairių 37 punktą nereikia jo iš anksto įrodyti.

Galiausiai Bendrasis Teismas mano, kad Komisija išsamiai išdėstė priežastis, dėl kurių nusprendė, kad bylos ypatumai ir būtinybė siekti atgrasomojo baudos dydžio pateisina nukrypimą nuo bendro metodo ir šio dydžio padidinimą, ir kad ji tinkamai paaiškino elementus, į kuriuos atsižvelgė nusprendžiant, kad bazinio baudos dydžio padidinimas 10 % yra tinkamas. Kadangi Komisija neprivalo nurodyti skaičių, susijusių su kiekvienu apskaičiavimo metodo etapu, ji neprivalėjo pateikti papildomų paaiškinimų dėl pasirinkto konkretaus padidinimo koeficiento.

Antra, Bendrasis Teismas atmetė Komisijos priešieškinį. Jis konstatavo, kad už tai, jog per susitarimo procedūrą 10 % sumažinama bauda, kuri joms būtų skirta pasibaigus įprastai procedūrai, susitarimo procedūros šalys turi, be kita ko, pripažinti savo atsakomybę už pažeidimą ir nurodyti maksimalų baudų, kurias joms skirs Komisija ir su kuriomis jos sutinka, dydį. Vis dėlto Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pagal pranešimą dėl susitarimo procedūros⁴³⁸, norėdamos susitarti, šalys neprivalo sutikti su galutiniu baudos dydžiu ir visais jo parametrais.

Tai, kad *Clariant AG* ir *Clariant International AG* savo susitarimo pasiūlyme sutiko su maksimaliu baudos dydžiu, negali būti laikoma pritarimu tiksliai galutiniam baudos dydžiui ir jo apskaičiavimo tvarkai, įskaitant pagal baudų apskaičiavimo gairių 28 ir 37 punktus padarytas korekcijas. Be to, ieškovės savo pasiūlyme dėl susitarimo aiškiai nesutiko su baudos padidinimais pagal baudų apskaičiavimo gairių 28 ir 37 punktus ir dėl jų per procedūrą nebuvo pasiekta su Komisija bendro vertinimo. Vadinasi, ji negalėjo remtis prielaida, kad ieškinyje ieškovės nebeginčys baudos padidinimų pagal baudų apskaičiavimo gairių 28 ir 37 punktus.

Todėl tiek, kiek šios įmonės savo ieškiniu ginčija joms skirtos baudos dydį tvirtindamos, kad tų punktų taikymas yra klaidingas, Komisijai nepavyko įrodyti, kad būtų pagrįsta panaikinti 10 % sumažinimą, suteiktą joms už bendradarbiavimą per susitarimo procedūrą.

Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Bendrasis Teismas atmetė visą ieškinį ir Komisijos priešieškinį.

3. Valstybės pagalba

2023 m. gegužės 10 d. Sprendimas *Ryanair ir Condor Flugdienst / Komisija (Lufthansa; COVID-19)* (T-34/21 ir T-87/21, [EU:T:2023:248](#))

Valstybės pagalba – Vokietijos oro transporto rinka – Pagalba, kurią Vokietija suteikė oro transporto bendrovei per COVID-19 pandemiją – „Deutsche Lufthansa“ rekapitalizavimas – Sprendimas nereikšti prieštaravimų – Laikinoji valstybės pagalbos priemonių sistema – Ieškinys dėl panaikinimo – Teisė pareikšti ieškinį – Esminis poveikis konkurencinei padėčiai – Priimtinumas – Didelė įtaka rinkoje – Papildomos priemonės veiksmingai konkurencijai rinkoje apsaugoti – Pareiga motyvuoti

2020 m. birželio 12 d. Vokietijos Federacinė Respublika pranešė Europos Komisijai apie *Deutsche Lufthansa AG* (toliau – DLH) teikiamą individualią pagalbą, taikant 6 mlrd. EUR dydžio rekapitalizavimo

⁴³⁸ Komisijos pranešimas dėl susitarimo procedūros tvarkos siekiant priimti sprendimus pagal Reglamento (EB) Nr. 1/2003 7 ir 23 straipsnius kartelių bylose (OL C 167, 2008, p. 1).

priemonę (toliau – nagrinėjama priemonė). Šia rekapitalizacija, kuri buvo kelių platesnės apimties *Lufthansa*⁴³⁹ grupei taikomų pagalbos priemonių dalis, buvo siekiama atkurti šios grupės įmonių balansą ir likvidųjį turtą dėl COVID-19 pandemijos susiklosčius išimtinai situacijai.

Nagrinėjamą priemonę sudarė trys atskiri elementai, t. y. maždaug 300 mln. EUR akcinio kapitalo dalis, maždaug 4,7 mlrd. EUR vertės nekonvertuojamos akcijos be balsavimo teisės (toliau – I tipo akcijos be balsavimo teisės) ir 1 mlrd. EUR vertės akcijos be balsavimo teisės, turinčios konvertuojamųjų obligacijų požymių (toliau – II tipo akcijos be balsavimo teisės).

Nepradėjusi SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytos oficialios tyrimo procedūros, Komisija nagrinėjamą priemonę pripažino su vidaus rinka suderinama valstybės pagalba⁴⁴⁰ pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą⁴⁴¹ ir savo Komunikatą dėl laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistemos⁴⁴².

Oro transporto bendrovės *Ryanair DAC* ir *Condor Flugdienst GmbH* (toliau – *Condor*) pareiškė du ieškinius dėl šio sprendimo panaikinimo; juos Bendrojo Teismo dešimtoji išplėstinė kolegija patenkino, motyvuodama tuo, kad priimdama ginčijamą sprendimą Komisija nesilaikė tam tikrų laikinojoje sistemoje numatytų sąlygų ir reikalavimų.

Bendrojo Teismo vertinimas

- **Dėl ieškinių dėl panaikinimo priimtino**

Dėl ieškovių teisės ginčyti ginčijamo sprendimo pagrįstumą Bendrasis Teismas priminė, kad pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pareikšti ieškinį dėl jam neskirto akto dviem alternatyviais atvejais, t. y., pirma, jei nagrinėjamas aktas yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susijęs ir, antra, jei tai yra tiesiogiai su juo susijęs reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktas, dėl kurio nereikia patvirtinti įgyvendinamųjų priemonių.

Kadangi ginčijamas sprendimas, skirtas Vokietijos Federacinei Respublikai, nėra reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktas, Bendrasis Teismas išnagrinėjo, ar šis sprendimas yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su ieškovėmis.

Pirma, kiek tai susiję su konkrečia sąsaja, iš jurisprudencijos matyti, kad ši sąlyga gali būti įvykdyta, jei ieškovai pateikia įrodymų, kad nagrinėjama priemonė gali padaryti didelį poveikį jų padėčiai atitinkamoje rinkoje. *Ryanair* ir *Condor* įrodė, kad yra *Lufthansa* grupės tiesioginės konkurentės dėl įvairių oro maršrutų, kurie ir sudaro atitinkamas rinkas. *Ryanair* taip pat pabrėžė, kad yra tiesioginė *Lufthansa* grupės konkurentė Vokietijos, Belgijos ir Austrijos rinkose.

⁴³⁹ DLH yra *Lufthansa* grupės, kuriai priklauso, be kita ko, oro transporto bendrovės *Lufthansa Passenger Airlines, Brussels Airlines SA/NV, Austrian Airlines AG, Swiss International Air Lines Ltd* ir *Edelweiss Air AG*, patronuojančioji bendrovė.

⁴⁴⁰ 2020 m. birželio 25 d. Komisijos sprendimas C(2020) 4372 *final* dėl valstybės pagalbos SA 57153 (2020/N) – Vokietija – COVID-19 – Pagalba bendrovei *Lufthansa* (toliau – ginčijamas sprendimas). 2021 m. gruodžio 14 d. Komisija priėmė Sprendimą C(2021) 9606 *final*, kuriuo ištaisė ginčijamą sprendimą.

⁴⁴¹ Pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą pagalba, skirta dideliems valstybės narės ekonomikos sutrikimams atitaisyti, tam tikromis sąlygomis gali būti laikoma suderinama su vidaus rinka.

⁴⁴² 2020 m. kovo 19 d. Komisijos komunikatas „Laikinoji valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistema“ (OL C 91 I, 2020, p. 1; toliau – laikinoji sistema) su pakeitimais, kurie pirmą kartą padaryti 2020 m. balandžio 3 d. (OL C 112 I, 2020, p. 1), o antrą kartą – 2020 m. gegužės 8 d. (OL C 164, 2020, p. 3).

Pažymėjęs, kad ieškinio priimtino nagrinėjimo etape pakanka konstatuoti, jog ieškovių pateikta atitinkamos rinkos apibrėžtis yra įtikinama, nepaveikiant šio klausimo nagrinėjimo iš esmės, Bendrasis Teismas patvirtino, kad nagrinėjama priemonė galėjo padaryti didelį poveikį ieškovių konkurencinei padėčiai keleivių vežimo oro transportu rinkose.

Iš ieškovių pateiktų reikšmingų ir patikimų duomenų, vertinamų atsižvelgiant į ginčijamą sprendimą, analizės matyti, kad nagrinėjama priemonė ne tik galėjo leisti *Lufthansa* grupei įveikti su pasitraukimo iš rinkų, kuriose ji tiesiogiai konkuravo su ieškovėmis, riziką, bet ir sustiprinti savo konkurencinę padėtį. Taigi dėl nagrinėjamos priemonės taikymo *prima facie* galėjo būti negautos pajamos ar pasiekta mažesnė pažanga, palyginti su ta, kurią ieškovės padarytų nesant tokios priemonės.

Antra, kiek tai susiję su tiesiogine sąsaja su ieškovėmis, Bendrasis Teismas priminė, kad pagalbos gavėjo konkurentas yra tiesiogiai susijęs su Komisijos sprendimu, kuriuo valstybei narei leidžiama ją suteikti, jei tos valstybės valia tai padaryti nekelia jokių abejonių, o taip ir buvo šiuo atveju.

Atsižvelgdamas į visas šias aplinkybes, Bendrasis Teismas patvirtino, kad ieškovės gali ginčyti ginčijamo sprendimo pagrįstumą, pareikšdamos ieškinį dėl panaikinimo.

• Dėl ieškinių dėl panaikinimo pagrįstumo

Prieš pradėdamas nagrinėti ieškovių pateiktų įvairių ieškinio pagrindų dėl panaikinimo pagrįstumą, Bendrasis Teismas priminė, kad Komisija privalo laikytis savo pačios rekomendacijų ir pranešimų, priimtų konkrečioje valstybės pagalbos srityje, jei jie atitinka Sutarties normas. Todėl Sąjungos teismas turi patikrinti, ar Komisija laikėsi taisyklių, kurias ji priėmė šioje srityje.

Be to, Bendrasis Teismas pabrėžė, kad vykdydamas Komisijos atliktų sudėtingų ekonominių vertinimų valstybės pagalbos srityje kontrolę jis neturi pakeisti Komisijos ekonominio vertinimo savuoju. Vis dėlto jis turi ne tik patikrinti nurodytų įrodymų faktinį tikslumą, patikimumą ir nuoseklumą, bet ir išanalizuoti, ar tie įrodymai sudaro reikšmingų duomenų, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant sudėtingą padėtį, visumą ir ar jais galima pagrįsti jų pagrindų padarytas išvadas. Be to, Sąjungos teismo kontrolė yra visapusiškai taikoma Komisijos pateiktoms išvadoms, nesusijusioms su sudėtingais ekonominiais vertinimais, arba grynai teisiniais klausimams.

A. Dėl „DLH“ tinkamumo gauti pagalbą, apie kurią pranešta

Tai priminęs Bendrasis Teismas pirmiausia išnagrinėjo įvairius prieštaravimus, kuriais ginčijamas DLH tinkamumas gauti pagalbą, apie kurią pranešta. Šiuo klausimu ieškovės, be kita ko, nurodė, kad buvo pažeistas laikinosios sistemos 49 punkto c papunktis, pagal kurį tam, kad pagalbos gavėjas atitiktų rekapitalizavimo priemonės taikymo reikalavimus, jis turi negalėti gauti finansavimo rinkose prieinamomis sąlygomis.

Remiantis ginčijamu sprendimu, ši sąlyga buvo įvykdyta, nes DLH neturėjo pakankamų garantijų, kad rinkose galės gauti finansavimą dėl visos pagalbos sumos.

Vis dėlto šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ginčijamame sprendime nėra jokios informacijos apie tai, kad Komisija nagrinėjo galimas garantijas, pavyzdžiui, neįkeistus DLH orlaivius, jų vertę ir paskolų, kurios galėtų būti suteiktos finansų rinkose pagal tokias garantijas, sąlygas. Be to, teiginys, kad ginčijamame sprendime neįvardytų „garantijų“ nepakaktų visoms reikiamoms lėšoms padengti, grindžiamas klaidinga prielaida, kad finansavimas, kuris gali būti gautas rinkose, būtinai turi patenkinti visus gavėjo poreikius. Nei laikinosios sistemos 49 punkto c papunkčio formuluotė, nei tikslas ar kontekstas nepatvirtina teiginio, kad pagalbos gavėjas turi neturėti galimybės gauti finansavimo rinkose visiems savo poreikiams patenkinti.

Kadangi Komisija neišnagrinėjo, ar DLH būtų galėjusi gauti nemažą reikiamo finansavimo dalį rinkose, Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad ji atsižvelgė ne į visus svarbius veiksnius, į kuriuos reikia

atsižvelgti siekiant įvertinti, ar nagrinėjama priemonė atitinka laikinosios sistemos 49 punkto c papunktį. Todėl Bendrasis Teismas pritarė *Ryanair* prieštaravimui, grindžiamam minėto punkto pažeidimu, ir juo labiau *Condor* prieštaravimui, grindžiamam rimtų abejonių šiuo klausimu buvimu.

B. Dėl valstybės atlygio ir pasitraukimo

Toliau Bendrasis Teismas nagrinėjo prieštaravimus, grindžiamus laikinojoje sistemoje numatytų sąlygų pažeidimu, kiek tai susiję su valstybės atlygiu ir pasitraukimu.

Šiuo atžvilgiu *Ryanair* kaltino Komisiją, be kita ko, tuo, kad ši nenumatė Vokietijos valstybės atlygio padidinimo mechanizmo, kiek tai susiję su, pirma, turima DLH kapitalo dalimi ir, antra, II tipo akcijomis be balsavimo teisės po galimo jų konvertavimo į nuosavą kapitalą.

Pirma, dėl atlygio už nuosavo kapitalo priemones, kaip antai turimą kapitalo dalį, laikinosios sistemos 61 punkte nurodyta, kad bet kuri rekapitalizavimo priemonė apima atlygio didinimo mechanizmą, kuriuo didinamas valstybės atlygis, siekiant paskatinti pagalbos gavėją perpirkti valstybės įsigytą kapitalo dalį. Tos sistemos 62 punkte numatyta, kad Komisija gali pritarti kitiems mechanizms, jeigu jie duoda panašų bendrą rezultatą, kiek tai susiję su skatinamuoju poveikiu valstybės pasitraukimui iš kapitalo, ir jeigu jie daro panašų bendrą poveikį valstybės atlygiui.

Kadangi Vokietijos valstybės turimai DLH kapitalo daliai nebuvo taikomas joks atlygio didinimo mechanizmas, kaip tai suprantama pagal laikinosios sistemos 61 punktą, Komisija nusprendė, kad bendra pagalbos, apie kurią pranešta, struktūra yra alternatyvus atlygio didinimo mechanizmas, kaip tai suprantama pagal 62 punktą, nes ji apima pakankamai stiprų skatinamąjį poveikį valstybės pasitraukimui iš DLH kapitalo. Grįsdama šią išvadą Komisija, be kita ko, nurodė didelę nuolaidą, kuri buvo taikoma Vokietijai įsigyjant DLH akcijų ir pagal kurią valstybė gavo didesnę atlygį nei tas, kuris būtų gautas taikant atlygio didinimo mechanizmą.

Vis dėlto Bendrasis Teismas atmetė šiuos argumentus ir pažymėjo, kad valstybės nupirktų akcijų kaina, taikyta jai įsigyjant pagalbos gavėjo kapitalo dalį, yra reglamentuojama laikinosios sistemos 60 punkte, kuriame nurodyta, kad valstybės kapitalo injekcija vykdoma tokia kaina, kuri neviršija vidutinės akcijų kainos per penkiolika dienų iki prašymo skirti kapitalo injekciją pateikimo. Šios taisyklės dalykas ir tikslas skiriasi nuo atlygio didinimo mechanizmo dalyko ir tikslo. Iš tiesų tuo mechanizmu siekiama paskatinti atitinkamą gavėją kuo greičiau išpirkti valstybės akcijas, o taisykle dėl akcijų pirkimo iš esmės siekiama užtikrinti, kad kaina, už kurią valstybė įsigyja akcijų, neviršytų jų rinkos kainos. Kadangi akcijų kaina gali ir didėti, ir mažėti, pirkimo kaina nebūtinai yra skirta tam, kad laikui bėgant didėtų atitinkamo gavėjo paskata perpirkti valstybės turimą kapitalo dalį.

Vadinasi, priešingai, nei teigė Komisija, akcijų kainos lygis Vokietijos valstybei įsigyjant DLH kapitalo dalį nereiškia alternatyvaus šios valstybės atlygio didinimo mechanizmo.

Antra, kiek tai susiję su II tipo akcijomis be balsavimo teisės, kurios yra mišri priemonė, pagal laikinosios sistemos 68 punktą reikalaujama, kad, konvertavus jas į nuosavą kapitalą, būtų numatytas atlygio didinimo mechanizmas tam, kad padidėtų valstybės atlygis, siekiant paskatinti atitinkamus pagalbos gavėjus perpirkti valstybės įsigytas akcijas. Bendrojo Teismo teigimu, neginčijama, kad II tipo akcijoms be balsavimo teisės, konvertuotoms į nuosavą kapitalą, taip pat netaikomas atlygio didinimo mechanizmas ar panašus mechanizmas.

Taigi Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad Komisija pažeidė laikinąją sistemą, nes nereikalavo, kad atlygio didinimo mechanizmas arba panašus mechanizmas būtų įtrauktas nustatant atlygį už kapitalo dalį arba II tipo akcijas be balsavimo teisės, kai jos konvertuojamos į nuosavą kapitalą.

C. Dėl didelės „Lufthansa“ grupės įtakos atitinkamose rinkose ir struktūrinių įsipareigojimų

Galiausiai Bendrasis Teismas išnagrinėjo prieštaravimus, grindžiamus tuo, kad buvo pažeistas laikinosios sistemos 72 punktas, kuriame nurodoma, kad jei 250 mln. EUR viršijančios pagalbos pagal rekapitalizavimo dėl COVID-19 priemonę gavėjas yra įmonė, turinti didelę įtaką bent vienoje iš atitinkamų rinkų, kuriose ji veikia, valstybės narės turi pasiūlyti papildomų priemonių veiksmingai konkurencijai tose rinkose išsaugoti.

Šiuo klausimu ieškovės iš esmės pateikė tris prieštaravimų grupes, susijusias su a) atitinkamų rinkų apibrėžimu, b) *Lufthansa* grupės didelės įtakos šiose rinkose buvimu ir c) Komisijos patvirtintų struktūrinių įsipareigojimų veiksmingumu ir pakankamumu.

a. Dėl atitinkamų rinkų apibrėžimo

Pirma, dėl atitinkamų rinkų apibrėžimo ginčijamame sprendime Komisija padarė išvadą, kad rinkos, kuriose *Lufthansa* grupė vykdo veiklą, yra keleivių vežimo oro transportu iš oro uostų, kuriuose vykdo veiklą ši grupė, ir į juos paslaugų rinkos. Taigi atitinkamas rinkas ji nustatė taikydama „atskiro oro uosto“ metodą. Šį metodą ieškovės ginčija teigdamos, kad Komisija turėjo apibrėžti keleivių vežimo oro transportu paslaugų rinkas kaip miestų poras tarp išvykimo vietos ir paskirties vietos (toliau – I ir P rinkos).

Kadangi laikinosios sistemos 72 punkte nenurodytas metodas, pagal kurį turi būti apibrėžtos atitinkamos rinkos, Bendrasis Teismas priminė, kad laikinojoje sistemoje numatytais rekapitalizavimo priemonėmis siekiama pašalinti didelį valstybės narės ekonomikos sutrikdymą, visų pirma remiant nuo COVID-19 pandemijos nukentėjusių įmonių gyvybingumą, kad jų kapitalo struktūra būtų atkurta iki tokio lygio, koks buvo prieš pandemiją. Taigi šios pagalbos priemonės susijusios su bendra pagalbos gavėjo ir apskritai atitinkamo ekonomikos sektoriaus finansine padėtimi.

Šiomis aplinkybėmis nagrinėjama priemone iš esmės siekta užtikrinti, kad *Lufthansa* grupės bendrovės turėtų pakankamai likvidaus turto ir kad dėl COVID-19 pandemijos sukeltų sutrikimų nekiltų grėsmė jų gyvybingumui, o ne remti šios grupės dalyvavimą pervežant vienu ar kitu oro maršrutu. Komisija teisingai pažymėjo, kad nagrinėjama priemone buvo siekiama išsaugoti bendrą *Lufthansa* grupės pajėgumą teikti oro transporto paslaugas, todėl nebuvo tikslinga nagrinėti nagrinėjamos priemonės poveikio kiekvienai I ir P rinkai atskirai.

Ieškovių argumentai, susiję su požiūriu, kurio laikytasi koncentracijų kontrolės srityje ir pagal kurį atitinkamos rinkos apibrėžiamos taikant I ir P metodą, taip pat neįtikina, nes taikant šią analogiją nepakankamai atsižvelgiama į laikinosios sistemos ir nagrinėjamos priemonės ypatumus, nesant tiesioginės sąsajos su vienomis I ir P rinkomis, o ne su kitomis.

Todėl taikydama laikinosios sistemos 72 punktą Komisija, nepadarydama akivaizdžios vertinimo klaidos, galėjo apibrėžti atitinkamas rinkas pagal „atskiro oro uosto“ metodą.

Be to, Bendrasis Teismas atmetė papildomus *Ryanair* prieštaravimus, kad Komisija klaidingai taikė „atskiro oro uosto“ metodą, nes nagrinėjo tik Sąjungoje esančius oro uostus, kuriuose *Lufthansa* grupė turėjo bazę. Šiuo aspektu Bendrasis Teismas pažymėjo: kadangi *Ryanair* pakankamai neįrodė, kad *Lufthansa* grupė turėjo didelę įtaką rinkoje oro uostuose, kuriuose ji neturėjo bazės, Komisija savo analizėje pagrįstai galėjo neatsižvelgti į šiuos oro uostus. Be to, valstybės pagalbos srityje Komisija neturi kompetencijos nagrinėti, ar *Lufthansa* grupė turi didelę įtaką rinkoje už Sąjungos ribų esančiame oro uoste.

b. Dėl *Lufthansa* grupės didelės įtakos rinkoje buvimo reikšminguose oro uostuose

Visi ieškovių argumentai dėl atitinkamų rinkų apibrėžimo buvo atmesti kaip nepagrįsti, todėl Bendrasis Teismas išnagrinėjo prieštaravimus, susijusius su *Lufthansa* grupės didelės įtakos rinkoje buvimu Komisijos nagrinėtuose oro uostuose.

Kadangi didelės įtakos rinkoje sąvoka nėra apibrėžta nei laikinojoje sistemoje, nei apskritai valstybės pagalbos srityje, Bendrasis Teismas pirmiausia pažymėjo, kad šią sąvoką reikia laikyti iš esmės lygiaverte dominuojančios padėties sąvokai konkurencijos teisėje. Suformuotoje jurisprudencijoje dominuojanti padėtis apibrėžiama kaip ekonomiškai stipri įmonės padėtis, leidžianti jai sudaryti kliūčių veiksmingai konkurencijai atitinkamoje rinkoje ir suteikianti jai galimybę reikšmingu mastu veikti nepriklausomai nuo savo konkurentų, klientų ir galiausiai vartotojų.

Ištaisytaame ginčijamame sprendime Komisija savo analizę dėl *Lufthansa* grupės didelės įtakos rinkoje buvimo dešimtyje nagrinėjamų oro uostų⁴⁴³ grindė laiko tarpinių, kurių ta grupė turėjo šiuose oro uostuose, dalimi, spūsties lygiu šiuose oro uostuose ir konkurentų turimų laiko tarpinių dalimi, kartu atsižvelgdama ir į tam tikruose oro uostuose šios grupės ir jos konkurentų laikomų lėktuvų skaičių.

Šiuo aspektu Bendrasis Teismas konstatavo, kad šie kriterijai, kurie iš esmės susiję su oro uostų pajėgumu ir su oro transporto bendrovių galimybe naudotis oro uostų infrastruktūra, nesuteikia tiesioginės informacijos apie *Lufthansa* grupės turimas keleivių vežimo oro transportu paslaugų rinkos dalis nagrinėjamuose oro uostuose. Vis dėlto, kadangi santykis tarp jos ir konkurentų turimų rinkos dalių yra tinkamas didelės įtakos rinkoje buvimo požymis, Komisija negalėjo neatsižvelgti į veiksnius, suteikiančius su tuo susijusios informacijos, pavyzdžiui, skrydžių ir siūlomų vietų iš atitinkamų oro uostų ir į juos skaičių. Vadinas, atsižvelgusi ne į visus veiksnius, reikšmingus vertinant *Lufthansa* grupės įtaką rinkoje atitinkamuose oro uostuose, Komisija padarė akivaizdžią vertinimo klaidą.

Bet kuriuo atveju Komisija taip pat padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, kai remdamasi tik savo išnagrinėtais kriterijais nusprendė, kad *Lufthansa* grupė turėjo didelę įtaką rinkoje Frankfurto ir Miuncheno oro uostuose per 2019 m. vasaros ir 2019–2020 žiemos sezonus, tačiau tokios išvados nepadarė dėl kitų reikšmingų oro uostų. Šiuo aspektu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad bendras kriterijų, kuriuos Komisija analizavo dėl Diuseldorfo ir Vienos oro uostų dėl 2019 m. vasaros sezono, vertinimas rodo, kad *Lufthansa* grupė buvo užėmusi labai didelę laiko tarpinių dalį Diuseldorfo oro uoste ir didelę laiko tarpinių dalį Vienos oro uoste, taip pat ir piko valandomis, labai didelį spūsties lygį abiejuose oro uostuose, kuriam būdinga beveik visiška spūstis piko valandomis, ir šios grupės konkurentų padėtis buvo siplna. Todėl remdamasi vien šiais kriterijais Komisija negalėjo pagrįstai nuspręsti, kad *Lufthansa* grupė neturėjo didelės įtakos rinkoje Diuseldorfo ir Vienos oro uostuose bent jau 2019 m. vasaros sezonu. Be to, bet kuriuo atveju duomenys, kuriais remdamasi Komisija padarė išvadą, kad *Lufthansa* grupė turėjo didelę įtaką rinkoje Frankfurto ir Miuncheno oro uostuose, iš esmės nesiskyrė nuo duomenų, susijusių su Diuseldorfo ir Vienos oro uostais, bent jau kiek tai susiję su 2019 m. vasaros sezonu. Tuo remdamasis Bendrasis Teismas pripažino ieškovių prieštaravimus pagrįstais.

c. Dėl struktūrinių įsipareigojimų

Galiausiai, trečia, Bendrasis Teismas išnagrinėjo prieštaravimus, kuriais ginčijami keli Komisijos pagal laikinosios sistemos 72 punktą patvirtintų struktūrinių įsipareigojimų aspektai, siekiant išsaugoti veiksmingą konkurenciją Frankfurto ir Miuncheno oro uostuose.

Kaip nurodyta tame 72 punkte, siūlydamos tokias priemones, valstybės narės gali pasiūlyti struktūrinius arba elgsenos įsipareigojimus, numatytus Pranešime dėl korekcinų priemonių⁴⁴⁴.

⁴⁴³ T. y. Berlyno Tėgelio, Briuselio, Diuseldorfo, Frankfurto, Hamburgo, Miuncheno, Maljorkos Palmos, Štutgarto, Vienos ir Hanoverio oro uostai.

⁴⁴⁴ Komisijos pranešimas dėl konkurencijos gynimo priemonių, priimtinių pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004 ir Komisijos reglamentą (EB) Nr. 802/2004 (OL C 267, 2008, p. 1).

Remiantis šiuo pranešimu, pasiūlyti įsipareigojimai turi visiškai išspręsti konkurencijos problemas, būti išsamūs ir veiksmingi visais atžvilgiais, be to, juos turi būti galima veiksmingai ir nedelsiant įgyvendinti. Šiomis aplinkybėmis Komisija, be kita ko, turi išnagrinėti visus reikšmingus elementus, susijusius su pačia siūloma priemone, pavyzdžiui, siūlomos priemonės rūšį, mastą ir apimtį, įvertintus atsižvelgiant į rinkos, kurioje kyla konkurencijos problemų, struktūrą ir ypatumus, įskaitant šalių ir kitų ūkio subjektų padėtį rinkoje.

Taip pat reikia atsižvelgti į valstybės pagalbos teisės ir ypač į laikinosios sistemos, kuri apima reikalavimą dėl papildomų priemonių, ypatumus. Atsižvelgiant į tai, kad pagal šią sistemą teikiama pagalba siekiama užtikrinti gyvybingų įmonių veiklos tęstinumą per COVID-19 pandemiją, įsipareigojimai pagal šį 72 punktą turi būti suformuluoti taip, kad būtų užtikrinta, kad suteikus pagalbą gavėjas netaps galingesnis rinkoje, nei buvo prieš COVID-19 protrūkį, ir kad atitinkamose rinkose bus išsaugota veiksminga konkurencija.

Šiuo atveju ginčijamame sprendime kaip Vokietijos pagal laikinosios sistemos 72 punktą pasiūlytos priemonės buvo nurodyta, be kita ko, tai, kad DLH perleidžia 24 laiko tarpsnius per dieną tiek Frankfurto, tiek Miuncheno oro uostuose, taip pat papildomą turtą, kurio reikalauja laiko tarpsnių reguliavimo institucija, kad būtų galima perduoti laiko tarpsnius.

Šiuo atžvilgiu ieškovės ginčijo, be kita ko, ginčijamame sprendime patvirtintą laiko tarpsnių perleidimo procedūrą, kuri turėjo vykti dviem etapais. Pirmajame etape laiko tarpsniai turėjo būti siūlomi tik „naujiems rinkos dalyviams“. Jei pasibaigus nustatytam laikotarpiui, viršijančiam kelis sezonus, laiko tarpsniai nebūtų perleisti naujam rinkos dalyviui, antrajame etape jie būtų suteikti vežėjams, jau turintiems bazę šiuose dviejuose oro uostuose.

Priminęs Komisijos pareigą išnagrinėti visus reikšmingus su siūlomais įsipareigojimais susijusius duomenis, vertinamus atsižvelgiant į atitinkamos rinkos struktūrą ir ypatumus, įskaitant šalių ir kitų ūkio subjektų padėtį rinkoje, Bendrasis Teismas konstatavo, kad Komisija neišnagrinėjo, ar tikslinga į pirmąjį procedūros etapą neįtraukti Frankfurto ir Miuncheno oro uostuose jau įsikūrusių konkurentų. Iš tikrųjų ginčijamame sprendime Komisija nenurodė jokios priežasties, kuri įrodytų, kad šis neįtraukimas galėjo išsaugoti veiksmingą konkurenciją atitinkamose rinkose ir kad jis buvo būtinas šiam tikslui pasiekti.

Šiuo atveju toks nagrinėjimas buvo būtinas juo labiau dėl to, kad, remiantis pačiu ginčijamu sprendimu, Frankfurto ir Miuncheno oro uostų rinkos struktūrai buvo būdinga kelis kartus didesnė *Lufthansa* grupės svarba, palyginti su jos artimiausių konkurentų, kurie jau turėjo bazę šiuose oro uostuose, svarba, todėl dėl pastarųjų neįtraukimo į pirmąjį procedūros etapą konkurencija šiuose oro uostuose būtų dar labiau suskaidyta. Be to, tai, kad artimiausi *Lufthansa* grupės konkurentai, kurie dėl savo buvimo Frankfurto ir Miuncheno oro uostuose gali turėti geresnes galimybes įsigyti atitinkamą laiko tarpsnių portfelį ir padidinti konkurencinį spaudimą, gali tapti atitinkantys reikalavimus antrajame procedūros etape, nepaneigia šios išvados, nes jų atitiktis reikalavimams priklauso nuo to, ar pirmasis etapas bus nesėkmingas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas priėjo prie išvados, kad Komisija, neįtraukdama Frankfurto ir Miuncheno oro uostuose bazę jau turinčių konkurentų į pirmąjį laiko tarpsnių perleidimo procedūros etapą, neišnagrinėjo visų svarbių pasiūlyto įsipareigojimo elementų, taigi padarė akivaizdžią vertinimo klaidą.

Kiek tai susiję su DLH laiko tarpsnių Frankfurto ir Miuncheno oro uostuose perleidimu, *Condor* taip pat nurodė, kad Komisija pažeidė pareigą motyvuoti, nes nepagrindė, kodėl ginčijamame sprendime numatytas reikalavimas atlyginti už laiko tarpsnių perleidimą, užuot pareikalavus juos perleisti neatlygintinai, pirma, atitinka taikytinas normas ir, antra, padaro įsipareigojimus pakankamai patrauklius potencialiam įgijėjui.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, jog reikalavimas, kad laiko tarpiniai būtų perleisti už atlygį, turi esminę reikšmę ginčijamo sprendimo struktūroje, todėl Komisija turėjo nurodyti priežastis, dėl kurių nusprendė, kad šis reikalavimas atitinka šioje srityje taikomas normas. Kadangi nėra jokios informacijos apie priežastis, dėl kurių Komisija nusprendė, kad laiko tarpinių perleidimas turi būti atlygintinas, o ne nemokamas ir kad dėl šio reikalavimo nesumažės šių laiko tarpinių patrauklumas, taigi ir su tuo susijusių įsipareigojimų veiksmingumas, Bendrasis Teismas konstatavo, jog Komisija ginčijamame sprendime neįvykdė savo pareigos motyvuoti.

Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad pataisytame ginčijamame sprendime yra padarytos kelios klaidos ir pažeidimai, todėl jį panaikino.

2023 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *ITD ir Danske Fragtmænd / Komisija* (T-525/20, [EU:T:2023:542](#))

Valstybės pagalba – Pašto sektorius ir krovinių vežimas keliais – Konkurento skundas – Valstybės įmonės savo patrunuojamajai bendrovei suteikta kapitalo injekcija – Sprendimas, kuriuo pasibaigus preliminarus tyrimo etapui konstatuotas valstybės pagalbos nebuvimas – Grupės, kurią bendrai kontroliuoja dvi valstybės narės, patrunuojančioji bendrovė – Grupės patrunuojančiosios bendrovės pritarimas kapitalo injekcijai – Priskirtinumas valstybei

PostNord Logistics A/S yra krovinių vežimo keliais įmonė Danijoje, kurios visas kapitalas priklauso *PostNord Group AB*. Pastarosios visas kapitalas priklauso *PostNord AB*, kurios 40 % kapitalo priklauso Danijos Karalystei, o 60 % – Švedijos Karalystei.

2018 m. pabaigoje *PostNord Group* nusprendė padidinti bendrovės *PostNord Logistics* kapitalą 115 mln. Danijos kronų (apie 15,4 mln. EUR), pirmoji dalis buvo išmokėta 2018 m. gruodžio 20 d. (toliau – kapitalo didinimas). Atsižvelgdama į nagrinėjamą sumą *PostNord Group* šį kapitalą padidino prieš tai patvirtinus *PostNord* valdybai.

Šiomis aplinkybėmis ITD⁴⁴⁵, Danijos transporto ir logistikos bendrovių profesinė asociacija, pateikė Europos Komisijai skundą, kuriame, be kita ko, teigė, kad kapitalo didinimas yra neteisėta ir su vidaus rinka nesuderinama valstybės pagalba.

Manydama, kad kapitalo didinimas nėra valstybės pagalba, nes nepriskirtinas Danijos ir Švedijos valstybėms, Komisija atmetė šį skundą nepradėjusi SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytos oficialios tyrimo procedūros⁴⁴⁶.

Gavęs ITD ir su *PostNord Logistics* konkuruojančios bendrovės pareikštą ieškinį dėl panaikinimo Bendrasis Teismas iš dalies panaikino šį Komisijos sprendimą, motyvuodamas tuo, kad Komisija padarė teisės klaidą, nes nepradėjo oficialios tyrimo procedūros, nepaisydama didelių sunkumų, kilusių vertinant kapitalo didinimą pagal SESV 107 straipsnį.

Bendrojo Teismo vertinimas

⁴⁴⁵ ITD, *Brancheorganisation for den danske vejgodstransport A/S* (toliau – ITD).

⁴⁴⁶ 2020 m. gegužės 12 d. Komisijos sprendimas C(2020) 3006 *final* dėl valstybės pagalbos SA.52489 (2018/FC) – Danija ir SA.52658 – Švedija (toliau – ginčijamas sprendimas).

Pateikus skundą, kuriuo Komisijai pranešama apie įtariamą neteisėtą pagalbą, pradedama SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatyta preliminarus tyrimo stadija. Jei atlikusi preliminarų tyrimą Komisija konstatuoja, kad dėl aptariamų priemonės, jeigu ši patenka į SESV 107 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, suderinamumo su vidaus rinka nekyla abejonių, ji priima sprendimą neteikti prieštaravimų. Tačiau esant didelių sunkumų, su kuriais susidurta nagrinėjant, ar priemonė yra pagalba arba jos suderinamumą su vidaus rinka, reikia pradėti SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytą oficialią tyrimo procedūrą. Iš jurisprudencijos matyti, kad Komisijos per preliminarus patikrinimo procedūrą atlikto tyrimo nepakankamas ar neišsamus pobūdis įrodo tokių sunkumų egzistavimą.

Atsižvelgdamos į šiuos principus ieškovės iš esmės tvirtino, kad Komisijos išvadą, jog kapitalo didinimas nepriskirtinas Danijos ir Švedijos valstybėms, paneigia šios bylos aplinkybės, o tai įrodo, kad kilo didelių sunkumų, dėl kurių reikėtų pradėti oficialią tyrimo procedūrą.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors kapitalo didinimo negalima priskirti Danijos ir Švedijos valstybėms remiantis vien aplinkybe, kad *PostNord Group*, kuri turėjo pritarti minėtam kapitalo didinimui, yra valstybės įmonė, Komisija dar turėjo išnagrinėti, ar viešosios valdžios institucijos turėjo būti laikomos vienaip ar kitaip dalyvavusiomis priimant šią priemonę.

Konstatavęs, kad Komisija išnagrinėjo Danijos ir Švedijos valdžios institucijų dalyvavimą didinant kapitalą atsižvelgdama į dvylika skirtingų veiksmų, Bendrasis Teismas manė, kad šis tyrimas ir Komisijos padaryta išvada dėl nedalyvavimo atskleidžia didelius sunkumus, dėl kurių ji privalėjo pradėti SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytą oficialią tyrimo procedūrą.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas mano, pirma, kad ieškovių pateiktais argumentais, pagal kuriuos *PostNord* valdybą sudarė aštuoni iš vienuolikos narių, o jų paskyrimas priklausė Danijos ir Švedijos valstybių ministrams, iš kurių du taip pat buvo aukšti pareigūnai, siekiama įrodyti, kad didinant kapitalą *PostNord* buvo ribotai nepriklausoma nuo šių valstybių narių. Aplinkybė, kad Komisija tinkamai neatsižvelgė į šiuos organizacinius elementus, kurie gali būti reikšmingas kapitalo didinimo priskyrimo Danijos ir Švedijos valstybėms požymis, įrodo, kad jos tyrimas buvo neišsamus ir nepakankamas, todėl yra pirmasis požymis, kad kilo didelių sunkumų.

Kadangi organizacinių ryšių tarp valstybės įmonės ir valstybės, kuriai ji priklauso, iš principo nepakanka, kad būtų nustatyta, jog šios įmonės priimta priemonė priskirtina valstybei, Bendrasis Teismas nagrinėja kitus Komisijos turimus Danijos ir Švedijos valdžios institucijų dalyvavimo požymius, kurie patvirtina, kad jos nagrinėjimas buvo neišsamus ir nepakankamas.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas visų pirma pažymėjo, kad Komisija neišnagrinėjo, ar *PostNord* ir Danijos bei Švedijos valstybių bendravimas dėl *PostNord* veiklos restruktūrizavimo galėjo būti susijęs su *PostNord Logistics* veikla, nors šią aplinkybę ITD nurodė savo skunde kaip minėtų valstybių vykdomos *PostNord* patvirtinto kapitalo didinimo priežiūros ir kontrolės funkcijos požymį.

Be to, Bendrasis Teismas pabrėžia, kad *PostNord*, kuri visų pirma nacionaliniu lygmeniu teikia pašto paslaugas Danijoje ir Švedijoje ir kurios patronuojamosioms įmonėms šiose valstybėse narėse, be kita ko, pavesta teikti universalias pašto paslaugas, siekia bendrojo intereso tikslų, priklausančių šių valstybių kompetencijai. Nors, remiantis jurisprudencija, šia aplinkybe siekiama įrodyti, kad Danijos ir Švedijos valdžios institucijos ypatingą dėmesį skiria *PostNord* priimtiems sprendimams, Komisija, analizuodama kapitalo padidinimo, kuriam pritarė *PostNord*, priskirtinumą minėtoms valstybėms narėms, neatsižvelgė į šią aplinkybę.

Galiausiai Bendrasis Teismas konstatavo, kad Komisijos vertinimas, jog kapitalo didinimo suma absoliučia verte negalėjo sukelti įtarimų dėl Danijos ir Švedijos valstybių dalyvavimo priimant šią priemonę, dar kartą įrodo, kad jos nagrinėjimas buvo neišsamus ir nepakankamas, juo labiau kad ši maždaug 15,4 mln. EUR suma buvo didesnė už ribą, kurią viršijus grupės vidaus kapitalo injekcijoms turėjo pritarti *PostNord*, kurios valdyba buvo glaudžiai susijusi su šiomis valstybėmis.

Kadangi ieškovės pateikė didelių sunkumų, kurių Komisija neišsprendė nagrinėdama kapitalo didinimą pagal SESV 107 straipsnį, buvimo įrodymą, Bendrasis Teismas patenkino jų ieškinį tiek, kiek jis pareikštas dėl tos ginčijamo sprendimo dalies, kurioje Komisija, nepradėjusi SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytos oficialios tyrimo procedūros, padarė išvadą, kad šis kapitalo didinimas nepriskirtinas Danijos ir Švedijos valstybėms, todėl tai nėra valstybės pagalba.

2023 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Belgija / Komisija* (T-131/16 RENV, [EU:T:2023:561](#))⁴⁴⁷

Valstybės pagalba – Belgijos įgyvendinta pagalbos schema – Sprendimas, kuriuo pagalbos schema pripažįstama nesuderinama su vidaus rinka ir neteisėta ir kuriuo nurodoma susigrąžinti išmokėtą pagalbą – Išankstinis sprendimas dėl mokesčių (angl. „tax ruling“) – Apmokestinamasis pelnas – Pelno perviršio neapmokestinimas – Pranašumas – Atrankusis pobūdis – Konkurencijos pažeidimas – Susigrąžinimas

2023 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Magnetrol International ir kt. / Komisija* (T-263/16 RENV, T-265/16, T-311/16, T-319/16, T-321/16, T-343/16, T-350/16, T-444/16, T-800/16 ir T-832/16, [EU:T:2023:565](#))

Valstybės pagalba – Belgijos įgyvendinta pagalbos schema – Sprendimas, kuriuo pagalbos schema pripažįstama nesuderinama su vidaus rinka ir neteisėta ir kuriuo nurodoma susigrąžinti išmokėtą pagalbą – Išankstinis sprendimas dėl mokesčių (angl. „tax ruling“) – Apmokestinamasis pelnas – Pelno perviršio neapmokestinimas – Pranašumas – Atrankusis pobūdis – Susigrąžinimas

2004–2014 m. Belgijos mokesčių administratorius priėmė išankstinius sprendimus dėl mokesčių (angl. *tax rulings*), susijusius su tarptautinėms įmonių grupėms priklausančiais Belgijos subjektais. Priėmus šiuos išankstinius sprendimus, minėti subjektai galėjo sumažinti savo mokesčio bazę Belgijoje, iš apskaitoje nurodyto pelno atskaitydami perviršiniu laikomą pelną. Belgijos mokesčių institucijų teigimu, šis pelno perviršis susidarė dėl sinergijos, masto ekonomijos ar kitų pranašumų, kuriuos lėmė priklausymas tarptautinei grupei, taigi jis nebuvo priskirtinas atitinkamiems Belgijos subjektams.

2016 m. sausio 11 d. sprendime⁴⁴⁸ Komisija konstatavo, kad pelno perviršio neapmokestinimo schema, pagal kurią Belgijos Karalystė priėmė išankstinius sprendimus dėl mokesčių, yra su vidaus rinka nesuderinama valstybės pagalbos schema, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Manydama, kad ši schema buvo įgyvendinta pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį, Komisija nurodė iš pagalbos gavėjų, kurių galutinį sąrašą turėjo vėliau nustatyti Belgijos Karalystė, susigrąžinti taip suteiktą pagalbą.

Gavęs Belgijos Karalystės ir kelių įmonių, kurios buvo nurodytos Komisijos sprendime arba dėl kurių buvo priimtas išankstinis sprendimas dėl mokesčių, ieškinį dėl panaikinimo Bendrasis Teismas

⁴⁴⁷ Bendra santrauka bylose *Belgija / Komisija* (T-131/16 RENV) ir *Magnetrol International ir kt. / Komisija* (T-263/16 RENV, T-265/16, T-311/16, T-319/16, T-321/16, T-343/16, T-350/16, T-444/16, T-800/16 ir T-832/16).

⁴⁴⁸ 2016 m. sausio 11 d. Komisijos sprendimas (ES) 2016/1699 dėl valstybės pagalbos schemos, susijusios su pelno perviršio neapmokestinimu SA.37667 (2015/C) (ex 2015/NN), kurią įgyvendino Belgija (OL L 260, 2016, p. 61; toliau – ginčijamas sprendimas).

2019 m. vasario 14 d. sprendimu⁴⁴⁹ panaikino Komisijos sprendimą, motyvuodamas tuo, kad ji klaidingai konstatavo, jog egzistuoja pagalbos schema.

Gavęs Komisijos pateiktą apeliacinį skundą Teisingumo Teismas, viena vertus, panaikino Bendrojo Teismo sprendimą ir, kita vertus, galutinai atmetė pagrindus, kuriais ginčijamas pagalbos schemos buvimas ir Komisijos kompetencija⁴⁵⁰. Kadangi toje bylos stadijoje nebuvo galima paskelbti galutinio sprendimo dėl Bendrojo Teismo dar neišnagrinėtų panaikinimo pagrindų, Teisingumo Teismas grąžino bylą Bendrajam Teismui, kad jis priimtų sprendimą dėl tų pagrindų.

Procese grąžinus bylą Bendrasis Teismas pripažino nepagrįstais visus jo kontrolei pateiktus panaikinimo pagrindus, todėl atmetė visus Belgijos Karalystės ir įmonių ieškovių ieškinius.

Bendrojo Teismo vertinimas

Grįsdamos savo ieškinius dėl panaikinimo Belgijos Karalystė ir įmonės ieškovės, be kita ko, ginčijo dėl pelno perviršio schemos atsirandančio pranašumo buvimą ir jo atrankųjį pobūdį.

Kalbant apie atskaitos sistemą, t. y. bendrą arba „įprastą“ apmokestinimo tvarką, į kurią atsižvelgiant reikia nagrinėti du pirma nurodytus aspektus, pažymėtina, kad Belgijos Karalystė ir ieškovės priekaištavo Komisijai klaidingai nusprendus, jog Belgijos pelno mokesčio sistemoje numatyta, kad apmokestinamas visas bendrovių apskaitoje nurodytas pelnas, nepaisant galimybės atlikti koregavimus. Be to, Komisija klaidingai neįtraukė pelno perviršio schemos į tą atskaitos sistemą.

Vis dėlto šiuo klausimu iš taikytinų Pajamų mokesčio kodekso nuostatų matyti, kad apmokestinamasis pelnas iš esmės yra visas Belgijoje apmokestinamų bendrovių apskaitoje nurodytas pelnas. Iš tiesų šis apskaitoje nurodytas pelnas buvo atskaitos taškas apskaičiuojant šį mokestį ir jam galėjo būti taikomi teisės aktuose numatyti teigiami ir neigiami koregavimai. Nors pagal taikytinus teisės aktus neigiamas pelno koregavimas siejamas su dviem sąlygomis, t. y. kad koreguotinas Belgijos subjekto pelnas turi būti įtrauktas į kitos susijusios bendrovės pelną ir kad ši bendrovė būtų gavusi šį pelną, jei būtų taikomos sąlygos, panašios į tas, dėl kurių būtų susitarusios nepriklausomos bendrovės, Belgijos mokesčių institucijų išankstiniuose sprendimuose dėl mokesčių atliktam pelno perviršio neapmokestinimui nebuvo taikoma ši dviguba sąlyga. Dėl šios išvados Bendrasis Teismas konstatavo, jog Komisija teisingai nusprendė, kad Belgijos mokesčių institucijų taikoma pelno perviršio neapmokestinimo schema nėra nagrinėjamu atveju taikomos atskaitos sistemos dalis.

Bendrasis Teismas taip pat atmetė Belgijos Karalystės ir ieškovių įmonių priekaištus dėl ginčijamame sprendime padarytos išvados dėl pranašumo, suteikiamo išankstinių sprendimų dėl mokesčių adresatams, buvimo.

Viena vertus, Bendrasis Teismas patvirtino, kad Komisija iš tikrųjų išnagrinėjo pranašumo kriterijų ir pateikė informaciją, į kurią atsižvelgė vertindama pranašumo buvimą. Tai, kad pranašumo analizė įtraukta į skyrių, kuriame taip pat nagrinėtas atrankumas, šiuo atžvilgiu neturi įtakos. Kita vertus, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pelno perviršio schemos įgyvendinimas, kai neapmokestinama nesilaikant taikytinų teisinių reikalavimų, galėjo lemti mažesnį mokestį už tą, kurį kitu atveju subjektai, kuriems taikyta ši schema, būtų turėję mokėti. Šiomis aplinkybėmis negalima priekaištauti Komisijai konstatavus, kad dėl šios schemos subjektams, kuriems ji taikyta, galėjo būti sudarytos palankesnės sąlygos.

⁴⁴⁹ 2019 m. vasario 14 d. Sprendimas *Belgija ir Magnetrol International / Komisija* (T-131/16 ir T- 263/16, [EU:T:2019:91](#)).

⁴⁵⁰ 2021 m. rugsėjo 16 d. Sprendimas *Komisija / Belgija ir Magnetrol International* (C-337/19 P, [EU:C:2021:741](#)).

Be to, Bendrasis Teismas atmetė įvairius priekaištus, pateiktus dėl išdėsčius pagrindinius argumentus Komisijos padarytos išvados, kad pelno perviršio schema nukrypstama nuo bendros Belgijos pelno mokesčio sistemos, nes Belgijos mokesčių institucijų praktika vienašališkai atlikti neigiamą koregavimą, nereikalaudami įrodyti, kad koreguotinas pelnas buvo įtrauktas į kitos bendrovės pelną ir kad tai yra pelnas, kurį ši kita bendrovė būtų gavusi, jei atitinkamus sandorius būtų sudariusios nepriklausomos bendrovės, nenumatyta toje sistemoje. Bendrasis Teismas taip pat atmetė priekaištus dėl Komisijos išvados, kad dėl tokios Belgijos mokesčių institucijų praktikos, nukrypstant nuo atskaitos sistemos, gautu pranašumu negalėjo pasinaudoti visi subjektai, kurių teisinė ir faktinė padėtis panaši.

Pirma, Bendrasis Teismas nusprendė, jog, atsižvelgiant į Belgijos mokesčių institucijų administracinę praktiką, Komisija nepadarė klaidos, kai konstatavo, kad tarptautinei grupei priklausantiems subjektams, pasinaudojusiems pelno perviršio neapmokestinimu, taikytas skirtingas požiūris, palyginti su kitais subjektais Belgijoje, kurie nepasinaudojo šiuo neapmokestinimu, nors šių subjektų faktinė ir teisinė padėtis buvo panaši, atsižvelgiant į bendrųjų mokesčių teisės normų tikslą, t. y. apmokestinti visą visų bendrovių rezidenčių arba per nuolat Belgijoje veikiančią padalinį veiklą vykdančių bendrovių apmokestinamąjį pelną.

Antra, Bendrasis Teismas konstatavo, jog Komisija taip pat nepadarė vertinimo klaidos, kai tvirtino, kad nagrinėjama schema yra atrankioji, nes netaikoma bendrovėms, kurios nusprendė neinvestuoti Belgijoje, necentralizuoti joje veiklos ir nekurti darbo vietų. Iš ginčijamame sprendime analizuotos išankstinių sprendimų dėl mokesčių imties matyti, kad visi šie sprendimai buvo priimti po to, kai prašymus pateikę subjektai pasiūlė investuoti Belgijoje, į ją perkelti tam tikras funkcijas arba sukurti joje tam tikrą skaičių darbo vietų.

Trečia, atsižvelgiant į tai, kad nė vienas iš minėtoje imtyje nurodytų išankstinių sprendimų nebuvo susijęs su mažoms įmonių grupėms priklausančiais subjektais, taip pat negalima priekaištauti Komisijai tvirtinus, jog nagrinėjama schema yra atrankioji, nes ja negali naudotis mažai grupei priklausančios įmonės.

Šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas nemanė, kad reikia nagrinėti priekaištus dėl Komisijos papildomai pateiktų argumentų dėl atrankumo, nes neapmokestinant pelno perviršio nukrypta nuo „ištiestosios rankos“ principo.

Be to, Bendrasis Teismas atmetė Belgijos Karalystės argumentus, kad pelno perviršio schema nebuvo finansuojama iš valstybės išteklių, nes pelno perviršis nepriklauso jos kompetencijai mokesčių srityje.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pagal bendrą bendrovių pelno apmokestinimo Belgijoje sistemą visa bendrovių rezidenčių apskaitoje nurodyto pelno suma iš esmės apmokestinama Belgijoje. Taigi, būtent atsižvelgusi į šį Belgijos įstatymų leidėjo pasirinkimą, padarytą įgyvendinant jo turimą kompetenciją mokesčių srityje, Komisija galėjo prieiti prie išvados, kad dėl tarptautinėms įmonių grupėms priklausančių Belgijos subjektų pelno perviršio neapmokestinimo, nors iš esmės jis buvo apmokestinamasis pelnas, buvo prarasta šiai valstybei priklausančių išteklių.

Belgijos Karalystės argumentai, kad Belgijos mokesčių institucijų taikomas pelno perviršio neapmokestinimas pateisinamas mokesčių sistemos pobūdžiu ir bendra struktūra, konkrečiai – tikslu išvengti dvigubo apmokestinimo, taip pat neįtikina. Iš tiesų praktiškai toks neapmokestinimas nebuvo siejamas su sąlyga įrodyti, kad pelno perviršis buvo įtrauktas į kitos bendrovės pelną ar kad jis faktiškai būtų buvęs apmokestintas kitoje valstybėje. Taigi Komisija priėjo prie teisingos išvados, kad nagrinėta neapmokestinimo sistema nėra būtina ir proporcinga reaguojant į dvigubo apmokestinimo situacijas.

Komisija taip pat nepadarė klaidos, kai konstatavo, kad dėl pelno perviršio neapmokestinimo schemos iškraipoma arba gali būti iškraipyta konkurencija ir daromas poveikis Sąjungos vidaus prekybai.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad dėl nagrinėtos neapmokestinimo sistemos galėjo būti pakeista veikla įmonių grupėse, kuriose yra Belgijos subjektas, nes sprendimai dėl investicijų, veiklos vietos ir darbo vietų kūrimo galėjo būti priimami taip, kad šis Belgijos subjektas gautų pelno, kuris vėliau būtų neapmokestinamas Belgijoje. Tokiomis aplinkybėmis negalima priekaištauti Komisijai nusprendus, kad dėl pagal išankstinius sprendimus dėl mokesčių suteiktos pagalbos galėjo būti daromas poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai ir iškraipyta konkurencija arba keliama grėsmė, kad ji bus iškraipyta.

Be to, Bendrasis Teismas pripažino nepagrįstais Belgijos Karalystės ir įmonių ieškovių nurodytus pagrindus, grindžiamus Komisijos padarytomis klaidomis nustatant Belgijos subjektus, dėl kurių priimtas išankstinis sprendimas, ir tarptautines grupes, kurioms jie priklausė kaip pagalbos pagal nagrinėtą schemą gavėjai.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas nurodė, jog ginčijamame sprendime Komisija pabrėžė aspektus, kuriais remdamasi galėjo daryti išvadą, kad tarptautinėse įmonių grupėse, kurioms priklauso Belgijos subjektai, dėl kurių priimti išankstiniai sprendimai, egzistavo kontrolės ryšiai. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, pažymėtina, kad Komisija neviršijo savo plačios diskrecijos, kai nusprendė, kad minėtos grupės sudaro vieną ekonominį vienetą su šiais subjektais, gaunančiais valstybės pagalbą pagal nagrinėtą schemą, kaip tai suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Komisija taip pat nepažeidė teisinio saugumo ir teisėtumo principų, kai nurodė susigrąžinti neteisėtą pagalbą iš tų grupių.

Be to, iš ginčijamo sprendimo taip pat matyti, kad Komisija, remdamasi jurisprudencija, pateikė paaiškinimų, leidžiančių Belgijos Karalystei patikrinti kiekvienos atitinkamos įmonės individualią padėtį, kiek tai susiję tiek su pagalbos gavėjais, iš kurių turi būti susigrąžinta pagalba, tiek su susigrąžintina suma.

Tomis pačiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas atmetė įmonių ieškovių argumentus, grindžiamus proporcingumo principo pažeidimu, nes buvo nurodyta susigrąžinti pagalbą iš visų gavėjų, neatsižvelgiant į jų dydį, išteklius ir sudėtingumo lygį. Kadangi valstybės pagalbos susigrąžinimas yra vienintelė jos neteisėtumo ir nesuderinamumo su valstybės pagalbos taisyklėmis pasekmė, jis negali priklausyti nuo jos gavėjų padėties.

Galiausiai Bendrasis Teismas atmetė įmonių ieškovių priekaištą, grindžiamą tuo, kad ginčijamame sprendime nurodžius susigrąžinti sumą, lygią mokesčiui, kuriuo būtų buvusios apmokestintos pagalbos gavėjų pajamos, jei nebūtų priimta išankstinio sprendimo dėl mokesčių, neatsižvelgiant į galimus teigiamus koregavimus, kuriuos būtų galėjęs atlikti kitas mokesčių administratorius dėl pelno perviršio, buvo nustatyta pareiga susigrąžinti sumą, kuri gali būti didesnė už pagalbos gavėjų gautą pranašumą.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, kad, viena vertus, Komisija neturi kiekvienu konkrečiu atveju atlikti pagal pagalbos schemą suteiktos individualios pagalbos analizės. Tik susigrąžinant pagalbą būtina tikrinti kiekvienos susijusios įmonės individualią padėtį. Kita vertus, bet kuriuo atveju ginčijamas sprendimas neturi jokios įtakos teisėms, kuriomis gali remtis bet kuris mokesčių mokėtojas pagal taikytinas dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, be kita ko, siekdamas, kad jo apmokestinamajam pelnui būtų pritaikytas atitinkamas koregavimas po to, kai kitų jurisdikcijų mokesčių institucijos atliko teigiamą koregavimą.

2023 m. rugsėjo 27 d. Sprendimas *Banco Santander ir kt. / Komisija* (T-12/15, T-158/15 ir T-258/15, [EU:T:2023:583](#))

Valstybės pagalba – Ispanijos įgyvendinta pagalbos schema – Pelno mokesčio atskaita, pagal kurią įmonėms, reziduojančioms mokesčių tikslais Ispanijoje, leidžiama amortizuoti prestižą, susidariusį netiesiogiai įsigijus užsienio įmonių akcijų, kai tiesiogiai įsigijama užsienio kontroliuojančiųjų įmonių akcijų – Sprendimas, kuriuo pagalbos schema pripažįstama neteisėta ir nesuderinama su vidaus rinka bei nurodoma susigrąžinti išmokėtą pagalbą – Sprendimas 2011/5/EB – Sprendimas 2011/282/ES – Taikymo sritis – Akto atšaukimas – Teisinis saugumas – Teisėti lūkesčiai

Siekiant paskatinti Ispanijos įmonių investicijas užsienyje, Ispanijos pelno mokesčio įstatymo (toliau – TRLIS) 12 straipsnio 5 dalyje⁴⁵¹ su tam tikromis sąlygomis numatyta taikyti finansinę prestižo vertės amortizaciją mokesčių tikslais įsigyjant bent 5 % užsienio bendrovės akcijų. Finansinė prestižo vertė toje nuostatoje apibrėžta kaip akcijų įsigijimo kainos ir jų buhalterinės vertės skirtumas įsigijimo dieną, ir jis į apskaitą neįtrauktas kaip bendrovės nerezidentės turtas ir teisės.

2005 m. ir 2006 m. Europos Parlamento nariai pateikė daug klausimų dėl finansinės prestižo vertės amortizacijos schemos (toliau – aptariama schema)⁴⁵². 2006 m. sausio 19 d. ir vasario 17 d. atsakymuose Europos Komisija patvirtino, kad aptariama schema nepatenka į taisyklių dėl valstybės pagalbos taikymo sritį.

2007 m. kovo 26 d. raštu Komisija vis dėlto paprašė Ispanijos valdžios institucijų pateikti informacijos, kad galėtų įvertinti aptariamą schemą apimtį ir poveikį, ypač kiek tai susiję su operacijų rūšimis, kurioms aptariama schema taikoma. Atsakydamos Ispanijos valdžios institucijos pažymėjo, kad pagal aptariamą schemą gali būti atskaitomas tik finansinis prestižas, susidaręs dėl tiesioginio akcijų įsigijimo.

Pradėjusi oficialią tyrimo procedūrą sprendimu, kurio santrauka paskelbta 2007 m. gruodžio mėn., Komisija priėmė sprendimus 2011/5⁴⁵³ ir 2011/282⁴⁵⁴, kuriuose aptariama schema pripažinta nesuderinama su vidaus rinka (toliau – pirminiai sprendimai). Vis dėlto atsižvelgdama į tai, kad 2006 m. sausio 19 d. ir vasario 17 d. atsakymais tam tikroms įmonėms gavėjoms sukėlė teisėtų lūkesčių, Komisija leido per visą aptariamoje schemoje numatytą amortizavimo laikotarpį tą schemą toliau taikyti akcijų įsigijimui iki sprendimo pradėti oficialią tyrimo procedūrą, o su tam tikromis sąlygomis – net iki Sprendimo 2011/282 paskelbimo.

⁴⁵¹ 1995 m. gruodžio 27 d. *Ley 43/1995 del Impuesto sobre Sociedades* (Ispanijos pelno mokesčio įstatymas Nr. 43/1995) (BOE, Nr. 310, 1995 m. gruodžio 28 d., p. 37072).

⁴⁵² Dėl šios schemos jau buvo priimtas 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Komisija / World Duty Free Group ir kt.* (C-20/15 P ir C-21/15 P, [EU:C:2016:981](#)), 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Sigma Alimentos Exterior / Komisija* (C-50/19 P, [EU:C:2021:792](#)), 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *World Duty Free Group ir Espagne / Komisija* (C-51/19 P ir C-64/19 P, [EU:C:2021:793](#)), 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Banco Santander / Komisija* (C-52/19 P, [EU:C:2021:794](#)), 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Banco Santander ir kt. / Komisija* (C-53/19 P ir C-65/19 P, [EU:C:2021:795](#)), 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Axa Mediterranean / Komisija* (C-54/19 P, [EU:C:2021:796](#)), 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Prosegur Compañía de Seguridad / Komisija* (C-55/19 P, [EU:C:2021:797](#)) ir 2018 m. lapkričio 15 d. Sprendimas *Deutsche Telekom / Komisija* (T-207/10, [EU:T:2018:786](#)).

⁴⁵³ 2009 m. spalio 28 d. Komisijos sprendimas 2011/5/EB dėl Ispanijos įgyvendinto paviršinės vertės mokesčio mažinimo įsigyjant didelę užsienio bendrovės akcijų dalį Nr. C-45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) [dėl Ispanijos įgyvendintos finansinės prestižo vertės amortizacijos mokesčių tikslais įsigyjant užsienio bendrovės akcijų Nr. C-45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07)] (OL L 7, 2011, p. 8).

⁴⁵⁴ 2011 m. sausio 12 d. Komisijos sprendimas 2011/282/ES dėl Ispanijos įgyvendintos finansinės prestižo vertės amortizacijos mokesčių tikslais įsigyjant užsienio bendrovės akcijų Nr. C-45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) (OL L 135, 2011, p. 1).

2012 m. balandžio mėn. Ispanijos valdžios institucijos pranešė Komisijai, kad Ispanijos generalinė mokesčių direkcija priėmė naują privalomą nuomonę, pagal kurią prestižo vertei, susidariusiai jau ne tik tiesiogiai, bet ir netiesiogiai įsigijus užsienio bendrovių akcijų, įskaitant jau įvykčius sandorius, taikoma aptariama schema (toliau – naujasis administracinis išaiškinimas).

Pradėjusi antrą oficialią tyrimo procedūrą Komisija 2014 m. spalio 15 d. sprendime⁴⁵⁵ konstatavo, kad naujam administraciniam išaiškinimui netaikomi pirminiai sprendimai ir kad tas išaiškinimas yra su vidaus rinka nesuderinama „nauja pagalba“. Be to, Komisija atsisakė tam tikroms įmonėms gavėjoms suteikti teisėtų lūkesčių pirminiuose sprendimuose šiuo klausimu nustatytais sąlygomis. Taigi Komisija pareikalavo, kad Ispanijos Karalystė nutrauktų iš naujojo administracinio išaiškinimo išplaukiančią pagalbos schemą ir susigrąžintų visą pagal ją suteiktą pagalbą.

Gavęs kelis ieškinius dėl panaikinimo, kuriuos pareiškė Ispanijos įmonės, pasinaudojusios finansinės prestižo vertės, atsiradusios netiesiogiai įsigijus užsienio įmonių akcijų, amortizacija mokesčių tikslais, Bendrasis Teismas panaikino ginčijamą sprendimą dėl teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų pažeidimo.

Bendrojo Teismo vertinimas

Grįsdamos savo ieškinius ieškovės visų pirma ginčijo tai, kad naują administracinį aiškinimą Komisija kvalifikavo kaip naują pagalbą. Šiomis aplinkybėmis jos iš esmės teigė, kad pirminiai sprendimai jau buvo taikomi netiesioginiam akcijų įsigijimui, todėl Komisija nebeturėjo teisės priimti ginčijamą sprendimą, kiek tai konkrečiai susiję su šia operacijų rūšimi.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pirmiausia pažymėjo, kad remiantis pirminių sprendimų formuluote galima teigti, jog, nepaisant Ispanijos valdžios institucijų per administracinę procedūrą pateiktų garantijų, kad aptariama schema taikoma tik tiesioginiam akcijų įsigijimui, Komisija išnagrinėjo šią schemą kaip taikomą tiek tiesioginiam, tiek netiesioginiam akcijų įsigijimui. Be to, remiantis ginčijamame sprendime Komisijos pateiktais duomenimis negalima daryti pagrįstos išvados, kad naujuoju administraciniu išaiškinimu buvo išplėsta TRLIS 12 straipsnio 5 dalies taikymo sritis.

Atsižvelgdamas į šiuos argumentus Bendrasis Teismas konstatavo, kad, priešingai, nei ginčijamame sprendime nusprendė Komisija, pagal aptariamą schemą pirminiai sprendimai jau buvo taikomi netiesioginiam akcijų įsigijimui.

Šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas toliau nagrinėjo, ar Komisija turėjo teisę priimti ginčijamą sprendimą, atsižvelgdama į pirminių sprendimų taikymo sritį.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymi, kad ginčijamame sprendime reikalaujama, kad Ispanijos Karalystė susigrąžintų visą pagalbą, suteiktą pagal aptariamą schemą, taikytą netiesioginiam akcijų įsigijimui, nors tam tikrai pagalbai netaikoma pareiga grąžinti pagal pirminius sprendimus dėl teisėtų lūkesčių, kurių Komisija jais suteikė. Toks rezultatas prilygsta pirminių sprendimų panaikinimui, nes jie buvo taikomi netiesioginiam akcijų įsigijimui.

⁴⁵⁵ 2014 m. spalio 15 d. Komisijos sprendimas 2015/314/ES dėl valstybės pagalbos SA.35550 (13/C) (ex 13/NN) (ex 12/CP), kurią įgyvendino Ispanija – Finansinės prestižo vertės amortizacijos mokesčių tikslais įsigyjant užsienio bendrovės akcijų schema (OL L 56, 2015, p. 38; toliau – ginčijamas sprendimas).

Pagal Reglamento Nr. 659/1999⁴⁵⁶ 9 straipsnį, siejamą su jo 13 straipsnio 3 dalimi, sprendimas iš tiesų gali būti panaikintas, jei buvo priimtas remiantis per procedūrą pateikta klaidinga informacija, nulėmusia sprendimą. Tačiau bylos medžiagoje, į kurią, Komisija, beje, nedarė nuorodos, nėra jokių įrodymų, kad ši institucija rėmėsi per administracinę procedūrą pateikta neteisinga informacija, kuriai pasibaigus buvo priimtas ginčijamas sprendimas.

Be to, nors minėtos Reglamento Nr. 659/1999 nuostatos yra tik konkreti bendrojo teisės principo, pagal kurį galima atgaline data atšaukti neteisėtą administracinį aktą, sukūrusį subjektinių teisių, išraiška, Komisija niekada neteigė, kad pirminiai sprendimai buvo neteisėti dėl to, kad jie buvo taikomi netiesioginiam akcijų įsigijimui. Iš tikrųjų šioje byloje kyla klausimas ne dėl neteisėto akto, o dėl dviejų teisėtų sprendimų, t. y. pirminių sprendimų, atšaukimo, kiek jie taikyti netiesioginiam akcijų įsigijimui.

Vis dėlto remiantis suformuota jurisprudencija teisėto administracinio akto, kuriuo buvo suteikta subjektinių teisių ar panašių lengvatų, atšaukimas atgaline data prieštarauja bendriesiems teisės principams.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas konstatavo, viena vertus, kad pagal pirminius sprendimus Ispanijos Karalystei buvo suteikta subjektinė teisė įgyvendinti aptariamą pagalbos schemą, kiek tai susiję su tam tikromis netiesiogiai įsigytais akcijomis, ir – papildomai – nereikalauti ta schema pasinaudojusių įmonių sugrąžinti tam tikrą neteisėtą pagalbą; kita vertus, jis konstatavo, kad ginčijamu sprendimu ta teisė vėliau buvo panaikinta, kiek tai susiję su netiesioginiu akcijų įsigijimu. Taigi ginčijamu sprendimu ne tik pažeidžiamas teisinio saugumo principas, bet ir keliamas klausimas dėl teisėtų lūkesčių, kurių Ispanijos valdžios institucijos ir suinteresuotosios įmonės galėjo įgyti remdamosi pirminiais sprendimais, kiek tai susiję su jų taikymu netiesioginiam akcijų įsigijimui.

Atsižvelgęs į šią Komisijos padarytą teisės klaidą Bendrasis Teismas panaikino visą ginčijamą sprendimą.

Antra, siekdamas išsamumo Bendrasis Teismas pritarė ieškovių prieštaravimams dėl teisėtų lūkesčių apsaugos principo pažeidimo, atsižvelgiant į 2006 m. Komisijos pateiktus atsakymus į Europos Parlamento narių klausimus.

Pasak Bendrojo Teismo, šiais pareiškimais Parlamentui Komisija suteikė konkrečias, besąlygines ir nuoseklias garantijas, kad subjektai, kurie naudojos aptariama schema, tiek dėl tiesioginio, tiek dėl netiesioginio akcijų įsigijimo turėjo pagrįstą vilčių, jog aptariama pagalbos schema yra teisėta, nes nepateko į valstybės pagalbą reglamentuojančių taisyklių taikymo sritį, ir kad dėl tos priežasties jokiai pagal tą tvarką gautai naudai vėliau negalės būti taikoma susigrąžinimo procedūra.

Beje, aplinkybė, kad ieškovės žinojo apie pirminį administracinį išaiškinimą, pagal kurį TRLIS 12 straipsnio 5 dalis nebuvo taikoma netiesioginiam akcijų įsigijimui, nepanaikina lūkesčio, kurį joms galėjo suteikti Komisijos pareiškimai. Iš tiesų, remiantis jurisprudencija, vertinant aptariamą schemą gavėjų teisėtus lūkesčius turi būti atsižvelgiama tik į Komisijos pareiškimus ir veiksmus.

Taigi, net jeigu turėjo teisę priimti ginčijamą sprendimą, Komisija negalėjo nepadarydama teisės klaidos aptariamą schemą gavėjams tuo sprendimu atsisakyti suteikti teisėtų lūkesčių dėl netiesioginių akcijų įsigijimų iki sprendimo pradėti pirmąją oficialią tyrimo procedūrą ar – su tam tikromis sąlygomis – net iki Sprendimo 2011/282 paskelbimo tokiais pačiais sąlygomis kaip pirminiuose sprendimuose.

⁴⁵⁶ 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 659/1999, nustatantis išsamias [SESV 108] straipsnio taikymo taisykles (OL L 83, 1999, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 339).

2023 m. gruodžio 20 d. Sprendimas *Ryanair ir Malta Air* / Komisija (*Air France-KLM ir Air France*; COVID-19) (T-494/21, [EU:T:2023:831](#))

Valstybės pagalba – Pagalba, kurią Prancūzija suteikė bendrovėms „Air France“ ir „Air France-KLM“ per COVID-19 pandemiją – Rekapitalizavimas – Sprendimas, kuriuo pagalba pripažinta suderinama su vidaus rinka – Ieškinys dėl panaikinimo – Teisė pareikšti ieškinį – Didelis poveikis ieškovės padėčiai rinkoje – Priimtinumai – Pagalbos gavėjo nustatymas bendrovių grupėje

2020 m. balandžio mėn. Prancūzijos Respublika pranešė Europos Komisijai apie pagalbos oro transporto bendrovei *Air France*, kontroliuojančiosios bendrovės *Air France-KLM* patronuojamajai bendrovei, projektą. Pagalbą, apie kurią pranešta, sudarė, pirma, 90 % siekianti valstybės garantija bankų konsorciumo suteiktai 4 mlrd. EUR paskolai ir, antra, ne didesnė kaip 3 mlrd. EUR akcininko paskola.

Vėliau, 2021 m. kovo mėn., Prancūzijos Respublika pranešė Komisijai apie pagalbos *Air France* ir kontroliuojančiajai bendrovei *Air France-KLM* projektą, kuriuo siekta šias dvi bendroves rekapitalizuoti iš viso suteikiant 4 mlrd. EUR, padidinant kapitalą ir konvertuojant pirma nurodytą akcininko paskolą į mišrią priemonę, prilyginamą kontroliuojančiosios bendrovės kapitalo daliai.

Šiomis priemonėmis, kurios susijusios su įvairiomis kitomis pagalbos priemonėmis ir skirtos *Air France-KLM* grupei priklausančioms bendrovėms remti, buvo siekiama finansuoti neatidėliotinus *Air France* ir kontroliuojančiosios bendrovės *Air France-KLM* likvidumo poreikius, kad būtų galima padėti joms įveikti neigiamas COVID-19 pandemijos pasekmes.

2020 m. gegužės 4 d. sprendime⁴⁵⁷ (toliau – Sprendimas *Air France*), kuris buvo du kartus ištaisytas 2020 m. gruodžio mėn. ir 2021 m. liepos mėn., ir 2021 m. balandžio 5 d. sprendime⁴⁵⁸ (toliau – Sprendimas *Air France-KLM ir Air France*) Komisija padarė išvadą, kad priemonės, apie kurias pranešta, yra valstybės pagalba, suderinama su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą⁴⁵⁹ ir 2020 m. kovo 19 d. Komisijos komunikatą „Laikinoji valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID 19 protrūkį, sistema“⁴⁶⁰.

Sprendime *Air France* Komisija nusprendė, kad pagalbos, apie kurią pranešta, gavėjos buvo *Air France* ir jos patronuojamosios bendrovės. Taigi nei kontroliuojančioji bendrovė *Air France-KLM*, nei kitos jos

⁴⁵⁷ 2020 m. gegužės 4 d. Komisijos sprendimas C(2020) 2983 *final* dėl valstybės pagalbos SA.57082 (2020/N) – Prancūzija – COVID 19 – Laikinoji sistema 107(3)(b) – Garantija ir akcininko paskola bendrovei *Air France*, ištaisytas 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimu C(2020) 9384 *final* ir 2021 m. liepos 26 d. Sprendimu C(2021) 5701 *final*.

⁴⁵⁸ 2021 m. balandžio 5 d. Komisijos sprendimas C(2021) 2488 *final* dėl valstybės pagalbos SA.59913 – Prancūzija – COVID-19 – Bendrovių *Air France* ir *Air France-KLM* rekapitalizavimas ir 2020 m. gegužės 4 d. Komisijos sprendimas C(2020) 2983 *final* dėl valstybės pagalbos SA.57082 (2020/N) – Prancūzija – COVID-19 – Laikinoji sistema 107(3)(b) – Garantija ir akcininko paskola bendrovei *Air France*, ištaisytas 2020 m. gruodžio 17 d. Sprendimu C(2020) 9384 *final* ir 2021 m. liepos 26 d. Sprendimu C(2021) 5701 *final* (toliau – ginčijami sprendimai).

⁴⁵⁹ Pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą pagalba, skirta dideliems valstybės narės ekonomikos sutrikimams ištaisyti, tam tikromis sąlygomis gali būti laikoma suderinama su vidaus rinka.

⁴⁶⁰ 2020 m. kovo 20 d. Komisijos komunikatas „Laikinoji valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistema“ (OL C 91 I, 2020, p. 1) su pakeitimais, padarytais 2020 m. balandžio 4 d. (OL C 112 I, 2020, p. 1), 2020 m. gegužės 13 d. (OL C 164, 2020, p. 3) ir 2020 m. birželio 29 d. (OL C 218, 2020, p. 3) (toliau – laikinoji sistema).

patronuojamosios bendrovės, įskaitant KLM ir jos kontroliuojamas bendroves, nebuvo laikomos šios priemonės gavėjomis. Sprendime *Air France-KLM ir Air France* Komisija nustatė, kad tiek *Air France* ir jos patronuojamosios bendrovės, tiek kontroliuojančioji bendrovė *Air France-KLM* ir jos patronuojamosios bendrovės yra pagalbos, apie kurią pranešta, gavėjos, išskyrus KLM ir jos patronuojamąsias bendroves.

Oro transporto bendrovės *Ryanair* ir *Malta Air* pareiškė ieškinius dėl minėtų Komisijos sprendimų panaikinimo. Bendrojo Teismo aštuntoji išplėstinė kolegija patenkino šiuos ieškinius ir konstatavo, kad nustatydama pagalbos, apie kurią pranešta, gavėjus Komisija padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, taigi pažeidė SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą. Šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas pateikė paaiškinimų dėl pagalbos priemonės gavėjų nustatymo įmonių grupėje.

Bendrojo Teismo vertinimas

Grįsdamos savo ieškinius ieškovės ginčijo, be kita ko, tai, kad kontroliuojančioji bendrovė *Air France-KLM* ir KLM (Sprendimas *Air France*) bei KLM (Sprendimas *Air France-KLM ir Air France*) nebuvo įtrauktos į priemonių, apie kurias pranešta, gavėjus.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, kad nors Komisija turi plačią diskreciją nustatyti pagalbos, apie kurią pranešta, gavėjus, vis dėlto Sąjungos teismas turi patikrinti ne tik pateikiamų įrodymų faktinį teisingumą, patikimumą ir nuoseklumą, bet ir tai, ar šie įrodymai apima visus esminius duomenis, į kuriuos reikia atsižvelgti, ir ar jie gali pagrįsti jais remiantis padarytas išvadas.

Be to, iš jurisprudencijos ir iš Komisijos pranešimo dėl valstybės pagalbos sąvokos⁴⁶¹ matyti, kad taikant valstybės pagalbos taisykles keli atskiri juridiniai asmenys gali būti laikomi sudarančiais vieną ekonominį vienetą. Tarp veiksmų, į kuriuos atsižvelgiama nustatant ekonominio vieneto buvimą ar nebuvimą, be kita ko, yra atitinkamų įmonių kapitalo, struktūriniai, funkciniai ir ekonominiai ryšiai, sutartys, kurių pagrindu buvo suteikta priemonė, apie kurią pranešta, taip pat tos priemonės kontekstas.

Atsižvelgdamas į šiuos patikslinimus Bendrasis Teismas visų pirma pažymėjo, kad ginčijamuose sprendimuose aprašyti kapitalo ir struktūriniai ryšiai *Air France-KLM* grupėje įrodo, kad atskiri tos grupės juridiniai subjektai sudaro vieną ekonominį vienetą, kaip tai suprantama pagal taisykles valstybės pagalbos srityje. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pabrėžė, kad iš Komisijos išvadų matyti, jog kontroliuojančioji bendrovė *Air France-KLM* faktiškai kontroliuoja *Air France* ir KLM tiesiogiai ar netiesiogiai kišdamasi į jų valdymą ir taip dalyvauja jų vykdomoje ekonominėje veikloje. Be to, remiantis minėtomis išvadomis, *Air France-KLM* grupės lygmeniu egzistuoja centralizuota sprendimų priėmimo procedūra ir tam tikras koordinavimas, kuriuos užtikrina jungtiniai organai, vienijantys kontroliuojančiosios bendrovės *Air France-KLM*, *Air France* ir KLM aukšto lygio atstovus, bent jau kiek tai susiję su tam tikrų svarbių sprendimų priėmimu.

Dar daugiau, Komisijos išvadą, kad kontroliuojančioji bendrovė *Air France-KLM*, *Air France* ir KLM nesudaro ekonominio vieneto, siekiant nustatyti pagalbos priemonių, apie kurias pranešta, gavėjus, paneigia šių subjektų funkciniai ir ekonominiai ryšiai. Minėtų ryšių aprašymas ginčijamuose sprendimuose, taip pat įvairūs šiuo klausimu *Ryanair* ir *Malta Air* pateikti pavyzdžiai patvirtina tam tikrą šių subjektų funkcinę, komercinę, finansinę integraciją ir bendradarbiavimą.

⁴⁶¹ Komisijos pranešimas dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 straipsnio 1 dalyje vartojamos valstybės pagalbos sąvokos (OL C 262, 2016, p. 1).

Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad, priešingai, nei teigia Komisija, sutartinis pagrindas, kuriuo remiantis suteiktos priemonės, apie kurias pranešta, ir Prancūzijos Respublikos įsipareigojimai, priimti pagal Sprendimą *Air France-KLM ir Air France*, neprieštarauja tam, kad kontroliuojančioji bendrovė *Air France-KLM*, *Air France* ir KLM būtų laikomos ekonominiu vienetu. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nei Komisijos nurodytos sutarties sąlygos, nei Prancūzijos Respublikos priimti įsipareigojimai neleidžia apriboti priemonių, apie kurias pranešta *Air France*, gavėjų skaičiaus iki atitinkamai kontroliuojančiosios bendrovės *Air France-KLM* ir *Air France*. Be to, dėl Sprendimo *Air France-KLM ir Air France* Bendrasis Teismas pabrėžė, kad kontroliuojančiosios bendrovės *Air France-KLM* finansinės padėties pagerėjimas suteikus priemonę, apie kurią pranešta, bet kuriuo atveju panaikino jos, taigi ir jos patronuojamosios bendrovės KLM bei šios kontroliuojamų bendrovių, įsipareigojimų neįvykdymo riziką.

Dar daugiau, atsižvelgdamas į priemonių, dėl kurių priimti ginčijami sprendimai, chronologinį ir struktūrinį ryšį ir pabrėždamas, kad Sprendimas *Air France-KLM ir Air France* buvo priimtas prieš priimant antrąjį Sprendimo *Air France* taisomąjį sprendimą, Bendrasis Teismas konstatavo, kad nagrinėjama priemonė, apie kurias pranešta, Komisija turėjo atsižvelgti į kiekvieno iš šių sprendimų egzistavimą. Taigi Komisija nepaaiškino priežasties, dėl kurios pagalbos priemonių, apie kurias pranešta, gavėjus ginčijamuose sprendimuose nustatė skirtingai.

Galiausiai Bendrasis Teismas atmetė Komisijos argumentus, kad pagalbos priemonės, apie kurias pranešta, turi nebent antrinį ekonominį poveikį kontroliuojančiajai bendrovei *Air France-KLM* ir kitoms jos patronuojamosioms bendrovėms (Sprendimas *Air France*), taip pat KLM ir jos patronuojamosioms bendrovėms (Sprendimas *Air France-KLM ir Air France*). Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, kad *ex ante* požiūriu numatomas nagrinėjamos priemonės poveikis leidžia manyti, kad šis finansavimo sprendimas galėjo būti naudingas visai *Air France-KLM* grupei, nes pagerino jos bendrą finansinę padėtį. Remiantis Komisijos pranešimu dėl valstybės pagalbos sąvokos, toks finansavimo būdas rodo, kad *Air France-KLM* grupei, įskaitant KLM ir jos patronuojamąsias bendroves, suteikiamas bent jau netiesioginis pranašumas.

Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad Komisija padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, kai į pagalbos priemonių, apie kurias pranešta, gavėjus neįtraukė, pirma, kontroliuojančiosios bendrovės *Air France-KLM* ir kitų jos patronuojamųjų bendrovių, įskaitant KLM ir šios patronuojamąsias bendroves (Sprendimas *Air France*), ir, antra, KLM ir jos patronuojamųjų bendrovių (Sprendimas *Air France-KLM ir Air France*). Kadangi šis klaidingas pagalbos gavėjų nustatymas gali turėti įtakos visai priemonių, apie kurias pranešta, suderinamumo su vidaus rinka analizei pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą ir laikinąją sistemą, Bendrasis Teismas panaikino ginčijamus sprendimus.

IV. Dizainas

2023 m. kovo 22 d. Sprendimas *B&Bartoni / EUIPO – Hypertherm (Elektrodas, skirtas įdėti į degiklį)* (T-617/21, [EU:T:2023:152](#))

Bendrijos dizainas – Registracijos pripažinimo negaliojančia procedūra – Registruotas Bendrijos dizainas, vaizduojantis į degiklį įdedamą elektrodą – Negaliojimo pagrindas – Reglamento (EB) Nr. 6/2002 4 straipsnio 2 dalis – Sudėtinio gaminio sudedamoji dalis

Hypertherm, Inc. yra Bendrijos dizaino, vaizduojančio elektrodą, skirtą dėti į plazminio pjovimo sistemai priklausančią degiklį, savininkė. Bendrovė *B&Bartoni spol. s r.o.* pateikė Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybai (EUIPO) prašymą pripažinti šio dizaino registraciją negaliojančia; prašymas buvo grindžiamas Bendrijos dizaino apsaugos reikalavimų nesilaikymu, nes įprastai naudojant degiklį elektrodas nebuvo matomas⁴⁶². Šį prašymą Anuliavimo skyrius iš pradžių patenkino, tačiau vėliau jį Apeliacinė taryba atmetė, nusprendusi, kad ginčijamame dizaine pavaizduotas gaminy, t. y. nagrinėjamas elektrodas, negali būti laikomas sudėtinio gaminio sudedamąja dalimi.

Bendrojo Teismo išplėstinė kolegija išaiškino sąvoką „sudėtinio gaminio sudedamoji dalis“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 6/2002 4 straipsnio 2 dalį. Tai pirmas kartas, kai Bendrasis Teismas priėmė sprendimą dėl klausimo, ar sunaudojamas elementas, kaip antai elektrodas šioje byloje, gali būti sudėtinio gaminio sudedamoji dalis.

Bendrojo Teismo vertinimas

Visų pirma Bendrasis Teismas nurodė, kad tai, ar gaminy atitinka sąvoką „sudėtinio gaminio sudedamoji dalis“, turi būti vertinama kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į reikšmingų įrodymų visumą. Todėl siekdamas įvertinti, ar nagrinėjamas elektrodas yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, jis nagrinėjo keturių požymių, į kuriuos skundžiamame sprendime atsižvelgė Apeliacinė taryba, svarbą.

Pirma, Bendrasis Teismas teigė, jog tai, kad elektrodą galima sunaudoti, yra svarbus požymis vertinant, ar jis yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Konkrečiau kalbant, Reglamente Nr. 6/2002 nesant sąvokos „sudėtinio gaminio sudedamoji dalis“ apibrėžties, tokios tipinės sunaudojimo savybės, kaip tvirtos ir ilgalaikės sąsajos su sudėtinio gaminiu nebuvimas ir reguliarus elektrodo įsigijimas bei keitimas dėl jo trumpos naudojimo trukmės, yra svarbūs požymiai nustatant, kas yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, kad sudėtinio gaminio sudedamosios dalys yra tokios dalys, kurios sukurtos tam, kad iš jų pramoniniu būdu arba rankomis būtų surinktas sudėtinis gaminy, ir kurias galima pakeisti tą gaminį išardant ir vėl surenkant. Tačiau nagrinėjamas elektrodas, kaip sunaudojamas degiklio elementas, yra sukurtas taip, kad jį būtų galima lengvai pridėti prie degiklio, greitai sunaudoti arba panaudoti ir kad galutinis naudotojas jį galėtų lengvai pakeisti, o šiam veiksmui atlikti nebūtina tokį gaminį išardyti ir vėl surinkti. Be to, galutinis naudotojas, kuris reguliariai įsigyja ir keičia elektrodą, gali suprasti ir įvertinti jo savybes, nepaisant to, ar elektrodas lieka matomas po to, kai jis buvo įmontuotas į degiklį.

⁴⁶² Pagal 2001 m. gruodžio 12 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino (OL L 3, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 27 t., p. 142) 4 straipsnį dizainas, pritaikytas ar panaudotas gaminiui, kuris yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, laikomas nauju ir turinčiu individualių savybių, tikrai jeigu ta sudedamoji dalis, įmontuota į sudėtinį gaminį, išlieka matoma pastarąjį įprastai naudojant.

Antra, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad klausimas, ar norint pakeisti gaminį reikia išardyti ir vėl surinkti sudėtinį gaminį, taip pat yra svarbus veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti nustatant, ar toks gaminy yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Atsižvelgimas į „išardymą“ ir „vėl surinkimą“ grindžiamas Reglamentu Nr. 6/2002⁴⁶³ ir Teisingumo Teismo jurisprudencija⁴⁶⁴. Mažai tikėtina, kad toks gaminy, kurį keičiant nereikia išardyti ir vėl surinkti gaminio, į kurį jis integruotas, ir kuris yra specialiai sukurtas taip, kad galutiniai naudotojai jį galėtų reguliariai ir lengvai pakeisti, yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, palyginti su gaminiu, kurį paprastai keičia specialistai, turintys specialių žinių tokiam keitimui atlikti. Nagrinėjamu atveju elektrodo pakeitimas galutiniam naudotojui yra paprastas veiksmas, kuris negali būti laikomas degiklio „išardymu“ ir „vėl surinkimu“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 6/2002.

Trečia, Bendrasis Teismas konstatavo, kad, viena vertus, sudėtinio gaminio be aptariamo elektrodo užbaigtumas yra svarbus požymis vertinant sąvoką „sudėtinio gaminio sudedamoji dalis“. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad, įsigydamas degiklį be elektrodo arba išėmęs elektrodą iš degiklio, galutinis naudotojas nepastebės, kad degiklis yra sugedęs ar ne visos komplektacijos. Priešingai, be minėtų dalių sudėtinis gaminy galutiniam naudotojui iš esmės nebus suvokiamas kaip užbaigtas gaminy, kurį galima įprastai naudoti, arba kaip geros būklės gaminy. Be to, net jei degiklis ir plazminio pjovimo sistema negali atlikti savo funkcijos, t. y. pjauti ar kalibruoti metalo, nesant ten įmontuoto elektrodo, tai nereiškia, kad elektrodas turi būti laikomas sudėtinio gaminio sudedamąja dalimi. Iš tiesų teiginys, kad, kai gaminy negali atlikti jam skirtos funkcijos be kito gaminio, pastarasis turi būti laikomas pirmojo gaminio sudedamąja dalimi, reikštų, kad daug atskirų gaminių, ypač tų, kurie gali būti sunaudojami, be kurių sudėtiniai gaminiai negali atlikti jiems skirtų funkcijų, būtų neteisingai laikomi tų sudėtinių gaminių sudedamosiomis dalimis.

Kita vertus, tai, kad degiklis be elektrodo gali būti siūlomas rinkoje ir kad elektrodas paprastai reklamuojamas ir parduodamas atskirai nuo degiklio, taip pat yra svarbus požymis nustatant, ar nagrinėjamas elektrodas yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Žinoma, kiekvienas gamintojas gali laisvai prekiauti sudėtinio gaminiu kartu su jo sudedamosiomis dalimis arba pardavinėti šias dalis atskirai, o toks komercinis sprendimas neturi būti laikomas lemiamu veiksniu vertinant, ar gaminy yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Vis dėlto neįprasta, jog perkant sudėtinį gaminį neįtraukiamos jo tikrosios sudedamosios dalys. Šiuo atveju nagrinėjamas sudėtinis gaminy, t. y. degiklis, parduodamas su nagrinėjamais elektrodais arba be jų.

Galiausiai, ketvirta, Bendrasis Teismas teigė, kad elektrodo pakeičiamumas yra požymis, į kurį reikia atsižvelgti atliekant šią analizę. Gaminy, kuris negali būti pakeistas kitu netapačiu gaminiu arba būti naudojamas įvairiuose sudėtiniuose gaminiuose, iš esmės gali turėti ilgalaikę sąsają su šiuo sudėtinio gaminiu ir būti jam pritaikytas, todėl toks gaminy gali būti šio sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Taigi tai, kad nagrinėjamas elektrodas gali būti pakeistas kitu elektrodu ir kad skirtingų tipų degikliams galima naudoti nagrinėjamą elektrodą, yra veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti nustatant, kad šis elektrodas nėra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis.

Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, Bendrasis Teismas teigė, kad požymiai, kuriais rėmėsi Apeliacinė taryba, yra reikšmingi, ir padarė išvadą, kad ji nepadarė klaidos, kai nusprendė, jog nagrinėjamas elektrodas yra atskiras gaminy, o ne sudėtinio gaminio sudedamoji dalis.

⁴⁶³ Reglamento Nr. 6/2002 3 straipsnio c punktas.

⁴⁶⁴ 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimas *Acacia ir D'Amato* (C-397/16 ir C-435/16, [EU:C:2017:992](#), 65 punktas).

V. Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės

1. Venesuela

2023 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *Venesuela / Taryba* (T-65/18 RENV, [EU:T:2023:529](#))

Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės, taikomos atsižvelgiant į padėtį Venesueloje – Draudimas parduoti, tiekti ar eksportuoti tam tikras prekes ir teikti tam tikras paslaugas – Teisė būti išklausytam – Pareiga motyvuoti – Netikslios faktinės aplinkybės – Akivaizdi vertinimo klaida – Tarptautinė viešoji teisė

Atsižvelgdama į pablogėjusią žmogaus teisių, teisinės valstybės ir demokratijos padėtį Venesueloje 2017 m. Europos Sąjungos Taryba nustatė ribojamąsias priemones Venesuelos Bolivarų Respublikai (toliau – Venesuela). Reglamento 2017/2063⁴⁶⁵ 2, 3, 6 ir 7 straipsniuose iš esmės numatytas draudimas parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti įrangą, kuri gali būti naudojama vidaus represijoms, ir su šia, taip pat su karine įranga susijusias paslaugas bet kuriam fiziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar organizacijai Venesueloje ar siekiant naudoti šioje šalyje.

2018 m. Venesuela pareiškė ieškinį dėl Reglamento 2017/2063 panaikinimo tiek, kiek jo nuostatos susijusios su ja. Vėliau ji patikslino ieškinį, nurodžiusi, kad jis taip pat pareikštas dėl Sprendimo 2018/1656⁴⁶⁶ ir įgyvendinimo reglamento 2018/1653⁴⁶⁷, t.y. aktų, kuriais Taryba atitinkamai pratęsė nustatytų ribojamųjų priemonių galiojimą ir tas priemones iš dalies pakeitė. 2019 m. rugsėjo 20 d. sprendimu Bendrasis Teismas atmetė ieškinį kaip nepriimtą, motyvuodamas tuo, kad ginčijamos nuostatos neturėjo tiesioginio poveikio Venesuelos teisei padėčiai⁴⁶⁸. Teisingumo Teismui buvo pateiktas apeliacinis skundas; 2021 m. birželio 22 d. sprendimu⁴⁶⁹ jis panaikino Bendrojo Teismo sprendimą ir nusprendė, kad Venesuela turi teisę pareikšti ieškinį dėl Reglamento 2017/2063 2, 3, 6 ir 7 straipsnių⁴⁷⁰. Jis taip pat grąžino bylą Bendrajam Teismui, kad šis priimtų sprendimą dėl esmės.

Savo sprendime, kurį priėmė didžioji kolegija ir kuriuo ieškinys buvo atmestas, Bendrasis Teismas, nagrinėdamas trečiosios valstybės pareikštą ieškinį dėl ribojamųjų priemonių, susiklosčius

⁴⁶⁵ 2017 m. lapkričio 13 d. Tarybos reglamentas (ES) 2017/2063 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į padėtį Venesueloje (OL L 295, 2017, p. 21; toliau – ginčijamas reglamentas).

⁴⁶⁶ 2018 m. lapkričio 6 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2018/1656, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas (BUSP) 2017/2074 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į padėtį Venesueloje (OL L 276, 2018, p. 10).

⁴⁶⁷ 2018 m. lapkričio 6 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/1653, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas (ES) 2017/2063 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į padėtį Venesueloje (OL L 276, 2018, p. 1).

⁴⁶⁸ 2019 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Venesuela / Taryba* (T- 65/18, [EU:T:2019:649](#)).

⁴⁶⁹ 2021 m. birželio 22 d. Sprendimas *Venesuela / Taryba (Poveikis trečiajai valstybei)* (C- 872/19 P, [EU:C:2021:507](#)).

⁴⁷⁰ Tame sprendime Teisingumo Teismas nurodė, kad pirminis sprendimas tapo galutinis, kiek tai susiję su ieškinio nepriimtumu, atsižvelgiant į įgyvendinimo reglamentą 2018/1653 ir Sprendimą 2018/1656.

beprecedentei situacijai nusprendė dėl Venesuelos teisės būti išklausytai ir dėl jos nurodytų tariamų tarptautinės teisės pažeidimų.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirmiausia Bendrasis Teismas konstatavo, kad ginčijamo reglamento 2, 3, 6 ir 7 straipsniuose numatytos ribojamosios priemonės yra visuotinai taikomos; pagal SESV 215 straipsnio 1 dalį tai yra priemonės, kuriomis nutraukiami arba ribojami ekonominiai santykiai su trečiąja šalimi, kiek tai susiję su tam tikromis prekėmis ir paslaugomis. Šios priemonės nėra skirtos identifikuotiems fiziniams ar juridiniams asmenims, bet taikomos objektyviai apibrėžtomis situacijoms ir bendrai bei abstrakčiai numatyta asmenų kategorijai.

Pirma, dėl pagrindo, grindžiamo teisės būti išklausytam pažeidimu, Bendrasis Teismas iš pradžių priminė, kad teisė būti išklausytam negali būti taikoma tokiomis aplinkybėmis, kokios nagrinėjamos šioje byloje, nustatant visuotinai taikomas priemones, ir kad jokia nuostata Tarybos neįpareigoja pranešti kiekvienam asmeniui, kuriam gali būti taikomas naujas visuotinai taikomas kriterijus, apie šio kriterijaus nustatymą. Be to, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnio 2 dalies a punktas taikomas „individualioms priemonėms“, kurių imamasi prieš asmenį, todėl šia nuostata negalima remtis nustatant visuotinai taikomas priemones. Dar daugiau, jis pridūrė, kad ginčijamas reglamentas atspindi Sąjungos pasirinkimą tarptautinės politikos srityje. Ekonominių santykių su trečiąja šalimi nutraukimas ar apribojimas pagal SESV 215 straipsnio 1 dalį patenka į pačią bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) apibrėžtį⁴⁷¹ ir į Sąjungos institucijų diskreciją reaguojant į konkrečią tarptautinę situaciją, kad tokiai situacijai būtų daroma įtaka. Bendrojo Teismo nuomone, išankstinis atitinkamos trečiosios šalies išklausymas reikštų, kad Taryba būtų įpareigota vesti diskusijas, panašias į tarptautines derybas su šia šalimi, ir dėl to siekiamas minėtų priemonių taikymo tai šaliai poveikis, t. y. daryti spaudimą, kad jos elgesys pasikeistų, prarastų prasmę. Galiausiai tai, kad ginčijamo reglamento 2, 3, 6 ir 7 straipsniai yra tiesiogiai susiję su Venesuela, savaime negali suteikti jai teisės būti išklausytai. Atsižvelgdamas į šias įvairias aplinkybes Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad Venesuela negali remtis šia teise dėl ginčijamame reglamente Tarybos nustatytų ribojamųjų priemonių.

Antra, dėl ieškinio pagrindo, grindžiamo faktinių aplinkybių netikslumu ir akivaizdžia politinės padėties Venesueloje vertinimo klaida, Bendrasis Teismas priminė, kad Taryba turi plačią diskreciją dėl aplinkybių, į kurias reikia atsižvelgti priimant ribojamąsias priemones pagal ESS 29 straipsnį ir SESV 215 straipsnį, ir kad šiuo klausimu Sąjungos teismo vykdoma kontrolė apsiriboja patikrinimu, ar buvo laikytasi procedūros ir motyvavimo taisyklių, ar tikslios faktinės aplinkybės ir ar nebuvo akivaizdžios faktinių aplinkybių vertinimo klaidos bei piktnaudžiavimo įgaliojimais. Ši ribota kontrolė visų pirma taikoma vertinant tikslingumo argumentus, kuriais grindžiamos tokios priemonės. Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ginčijamo reglamento 2, 3, 6 ir 7 straipsniuose iš esmės pakartota Sąjungos politinė pozicija, išreikšta Sprendime 2017/2074. Šiuo klausimu jis konstatavo, kad iš to sprendimo 1 ir 8 konstatuojamųjų dalių matyti, jog minėtuose straipsniuose nustatytos ribojamosios priemonės grindžiamos tolesniu demokratijos, teisinės valstybės ir žmogaus teisių padėties blogėjimu Venesueloje ir, be kita ko, smurtu, kurių pasikartojimui reikėjo užkirsti kelią taikant minėtas ribojamąsias priemones.

Pirmiausia, kiek tai susiję su Tarybos pateiktais įrodymais, kuriais siekiama įrodyti faktinių aplinkybių, pateisinančių minėtas priemones, teisingumą, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad jie gauti iš patikimų

⁴⁷¹ Kaip tai suprantama pagal ESS 24 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą.

šaltinių; iš jų išsamiai matyti, be kita ko, kad režimas vykdo žiaurias represijas prieš disidentus, oponentus ir daro spaudimą Venesuelos generalinei prokuratūrai tiriant saugumo pajėgų veiksmus.

Be to, dėl Venesuelos pateiktų įrodymų Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad ji neįrodė, jog faktinės aplinkybės, kuriomis nustatydama nagrinėjamas ribojamąsias priemones rėmėsi Taryba, yra netikslios, nes beveik visi šie įrodymai nesusiję su Venesuela ir grindžiami dviem režimo vidaus ataskaitomis, nors jų nepatvirtina jokie kiti įrodymai iš šaltinių, nepriklausančių šiam režimui.

Dėl Tarybos atlikto politinės padėties Venesueloje vertinimo Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ieškovės šiuo klausimu pateikti įrodymai iš tikrųjų prilygsta prieštaravimui dėl nagrinėjamų ribojamųjų priemonių nustatymo tikslingumo. Bendrasis Teismas negali Tarybos vertinimo šiuo klausimu pakeisti savuoju; Taryba pagal ESS 29 straipsnį turi plačią politinio pobūdžio diskreciją nustatyti Sąjungos poziciją su BUSP susijusiu klausimu.

Galiausiai, trečia, kalbėdamas apie pagrindą, grindžiamą neteisėtų atsakomųjų priemonių nustatymu ir tarptautinės teisės pažeidimu, Bendrasis Teismas pirmiausia priminė Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisijos priimto Valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus straipsnių projekto⁴⁷² 49 straipsnį, susijusį su atsakomųjų priemonių dalyku ir apribojimais. Šiuo klausimu jis pabrėžė, kad ginčijamas reglamentas buvo priimtas reaguojant į nuolat blogėjančią padėtį Venesueloje, siekiant, be kita ko, užkirsti kelią grėsmei, kad ir vėl bus naudojamas smurtas ir daromi žmogaus teisių pažeidimai. Be to, Bendrasis Teismas konstatavo, kad ginčijamo reglamento 2, 3, 6 ir 7 straipsniuose numatytomis ribojamosiomis priemonėmis nebuvo siekiama reaguoti į Venesuelai priskiriamą tarptautinės teisės pažeidimą, Sąjungai laikinai nevykdant tarptautinių įsipareigojimų. Remdamasis tuo jis padarė išvadą, kad tai nėra atsakomosios priemonės, kaip suprantama pagal TTK straipsnių projekto 49 straipsnį, todėl atmetė Venesuelos teiginius, susijusius su tuo, kad Taryba tariamai pažeidė nesikišimo į Venesuelos vidaus reikalus principą.

Bendrasis Teismas taip pat atmetė argumentą, grindžiamą nagrinėjamų ribojamųjų priemonių nustatymu be išankstinio Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos leidimo. Jis priminė, kad pagal Sutartis Tarybai suteikta kompetencija priimti aktus, nustatančius atskiras ribojamąsias priemones⁴⁷³, kurios skiriasi nuo konkrečiai Saugumo Tarybos rekomenduojamų priemonių. Jis pažymėjo, kad šiuo klausimu Venesuela neįrodė, jog esama „visuotinės praktikos, pripažįstamos teise“ pagal Tarptautinio Teisingumo Teismo statuto 38 straipsnio 1 dalies b punktą, pagal kurį prieš nustatydama ribojamąsias priemones Taryba yra įpareigota iš anksto gauti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos leidimą.

Be to, dėl tariamo proporcingumo principo pažeidimo Bendrasis Teismas konstatavo, kad tarp nagrinėjamų ribojamųjų priemonių ir siekiamo tikslo užkirsti kelią naujoms smurto apraiškoms, pernelyg dideliame jėgos panaudojime ir žmogaus teisių pažeidimams yra pagrįstas ryšys. Jis manė, kad, atsižvelgiant į ginčijamo reglamento 2, 3, 6 ir 7 straipsniuose numatytų priemonių ribotą pobūdį ir šiame reglamente numatytas nukrypti leidžiančias nuostatas, šios priemonės nėra akivaizdžiai netinkamos ir neviršija to, kas būtina nustatytam tikslui pasiekti, todėl proporcingumo principas nebuvo pažeistas.

⁴⁷² 2001 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisijos priimtas projektas (toliau – TTK straipsnių projektas). 49 straipsnyje nustatyta: „1. Nukentėjusioji valstybė gali imtis atsakomųjų priemonių prieš valstybę, atsakingą už tarptautinės teisės pažeidimą, tik siekdama paskatinti tą valstybę laikytis įsipareigojimų pagal antrąją dalį. 2. Atsakomosios priemonės apsiriboja tuo, kad valstybė, kuri jų imasi, laikinai nesilaiko įsipareigojimų atsakingajai valstybei. 3. Atsakomųjų priemonių, kiek tai įmanoma, turi būti imtasi tokiu būdu, kad vėliau būtų galima atnaujinti atitinkamų įsipareigojimų vykdymą.“

⁴⁷³ ESS 29 straipsnis ir SESV 215 straipsnis.

Taigi Bendrasis Teismas atmetė Venesuelos argumentus, grindžiamus tarptautinės paprotinės teisės pažeidimu, kiek tai susiję su tariamu neteisėtų atsakomųjų priemonių nustatymu.

Galiausiai dėl Venesuelos argumento, kad Tarybos priimtose priemonėse reiškia, jog Sąjunga naudoja ekstrateritorinę kompetenciją, kuri pagal tarptautinę teisę yra neteisėta, Bendrasis Teismas dar kartą priminė Tarybai pagal Sutarties⁴⁷⁴ suteiktą kompetenciją nustatyti ribojamąsias priemones, nes jose, be kita ko, numatytas „ekonominių ir finansinių santykių su viena ar keletu trečiųjų šalių visiškas nutraukimas ar dalinis apribojimas“. Jis pabrėžė, kad nagrinėjamos ribojamosios priemonės taikomos asmenims ir situacijoms, priklausantiems valstybių narių jurisdikcijai *ratione loci* ar *ratione personae*. Tarybos įgaliojimai nustatyti ribojamąsias priemones priskiriami savarankiškų Sąjungos priemonių, nustatytų įgyvendinant BUSP, sričiai, laikantis Sąjungos tikslų ir vertybių⁴⁷⁵, t. y., be kita ko, tikslo visame pasaulyje skatinti demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių visuotinumą ir nedalomumą; pagal Tarptautinio Teisingumo Teismo jurisprudenciją⁴⁷⁶ tai, kad aptariamose teisėse būtų saugomos, yra bendras „teisinis interesas“.

Atsižvelgęs į visa tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas atmetė ieškinį.

2. Ukraina

2023 m. lapkričio 15 d. Sprendimas OT / Taryba (T-193/22, [EU:T:2023:716](#))

Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės, taikytinos atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi – Lėšų įšaldymas – Asmenų, subjektų ir organizacijų, kurių lėšos ir ekonominiai ištekliai įšaldyti, sąrašas – Ieškovo pavardės įtraukimas į sąrašus ir palikimas juose – Sąvoka „įtakingas verslininkas“ – Sprendimo 2014/145/BUSP 2 straipsnio 1 dalies g punktas – Neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas – Pareiga motyvuoti – Vertinimo klaida – Teisė būti išklaustyti – Nuosavybės teisė – Laisvė užsiimti verslu – Proporcingumas – Piktnaudžiavimas įgaliojimais

2022 m. vasario 24 d. Rusijos Federacijai (toliau – Rusija) pradėjus karinę agresiją prieš Ukrainą, Europos Sąjungos Taryba 2022 m. kovo 15 d. priėmė Sprendimą (BUSP) 2022/429⁴⁷⁷ ir Reglamentą 2022/427⁴⁷⁸, kuriais ieškovo pavardė buvo įtraukta į nuo 2014 m. Tarybos tvirtinamus asmenų,

⁴⁷⁴ ESS 29 straipsnis ir SESV 215 straipsnis.

⁴⁷⁵ ESS 3 straipsnio 5 dalis ir 21 straipsnis.

⁴⁷⁶ 1970 m. vasario 5 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgija prieš Ispaniją)* (TTT Rink., 1970, p. 3, 33 ir 34 punktai), 2012 m. liepos 20 d. Sprendimas *Klausimai, susiję su pareiga persekioti arba išduoti (Belgija prieš Senegalą)* (TTT Rink., 2012, p. 422, 68–70 punktai).

⁴⁷⁷ 2022 m. kovo 15 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2022/429, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/145/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 871, 2022, p. 44).

⁴⁷⁸ 2022 m. kovo 15 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/427, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 871, 2022, p. 1).

subjektų ir organizacijų sąrašus⁴⁷⁹, nes jis rėmė veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi.

Remdamasi Sprendimo 2014/145 2 straipsnio 1 dalies d ir g punktais, Taryba įšaldė ieškovo, Rusijos pilietybę turinčio verslininko, bankuose laikomas lėšas ir turtą, nes būdamas stambaus Rusijos konglomerato, priskiriamo prie didžiausių Rusijos mokesčių mokėtojų, pagrindinis akcininkas jis pripažįstamas vienu iš įtakingiausių Rusijos asmenų, palaikančių ryšius su Rusijos prezidentu, atsidėkojusių šiam konglomeratui už lojalumą Rusijos valdžios institucijoms. Dėl tų pačių priežasčių šių priemonių taikymas ieškovui buvo pratęstas 2022 m. rugsėjo 14 d. Sprendimu (BUSP) 2022/1530⁴⁸⁰ ir Reglamentu 2022/1529⁴⁸¹.

Ieškovas kreipėsi į Europos Sąjungos Bendrąjį Teismą su ieškiniu dėl Tarybos aktų panaikinimo.

Bendrasis Teismas, kuris atmetė visą ieškovo ieškinį dėl panaikinimo, nagrinėdamas neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą visų pirma priėmė sprendimą dėl Tarybos nustatytų įtraukimo į sąrašą kriterijų, grindžiamų, be kita ko, ieškovo suteikta materialine ir finansine parama Rusijos vyriausybei ir nauda, kurią jis už tai gavo, taip pat jo, kaip įtakingo verslininko, vykdančio veiklą ekonomikos sektoriuose, iš kurių Rusijos vyriausybė gauna daug pajamų, statusu.

Bendrojo Teismo vertinimas

Visų pirma dėl ieškovo pateikto neteisėtumu grindžiamo prieštaravimo, susijusio su Reglamento 2022/330 1 straipsnio d ir g punktais⁴⁸² (toliau – d kriterijus ir g kriterijus), dėl kurių, kaip jis teigia, pažeidžiamas, be kita ko, teisinio saugumo principas ir kuriuose remiamasi minėtų priemonių tikslams pasiekti netinkamais kriterijais, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad iš šio straipsnio formuluotės aiškiai matyti, jog minėtas d kriterijus tiksliai ir konkrečiai taikomas asmenims, kurie, nors nesusiję su Ukrainos destabilizacija, teikia materialinę ar finansinę paramą už šią destabilizaciją atsakingiems Rusijos sprendimus priimančioms asmenims arba gauna iš jų naudos. Be to, pagal šį kriterijų nereikalaujama, kad atitinkami asmenys ar subjektai gautų asmeninės naudos iš Krymo aneksijos ar Ukrainos destabilizacijos.

⁴⁷⁹ 2014 m. kovo 17 d. Tarybos sprendimas 2014/145/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 78, 2014, p. 16).

⁴⁸⁰ 2022 m. rugsėjo 14 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2022/1530, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/145/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 239, 2022, p. 149–296).

⁴⁸¹ 2022 m. rugsėjo 14 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/1529, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 239, 2022, p. 1).

⁴⁸² 2022 m. vasario 25 d. Tarybos reglamentas (ES) 2022/330, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 51, 2022, p. 1). Jo 1 straipsnyje nurodyta:

„<...> 1. I priedas apima: <...>

d) fizinius ir juridinius asmenis, subjektus ir įstaigas, materialiai ar finansiškai remiančius Rusijos sprendimus priimančius asmenis, atsakingus už Krymo aneksiją arba Ukrainos destabilizavimą, arba turinčius iš jų naudos;

<...>

g) įtakingus verslininkus ir juridinius asmenis, subjektus ir įstaigas, veikiančius ekonomikos sektoriuose, kuri[e] yra didelių pajamų šaltinis Rusijos Federacijos vyriausybei, atsakingai už Krymo aneksiją ir Ukrainos destabilizavimą, ir su jais susijusius fizinius ar juridinius asmenis, subjektus ir įstaigas.“

Dėl g kriterijaus Bendrasis Teismas konstatavo, kad jo formuluotėje pakankamai aiškiai ir tiksliai nurodyti įtakingi verslininkai, vykdančys veiklą sektoriuose, iš kurių Rusijos vyriausybė gauna daug pajamų. Vadinasi, atitinkami asmenys gali būti laikomi įtakingais dėl to, kad yra svarbūs savo veiklos sektoriuje, o šis sektorius svarbus Rusijos ekonomikai. Be to, tarp to, kad nurodyti šie asmenys, ir nagrinėjamų ribojamųjų priemonių tikslo padidinti spaudimą Rusijai bei jos veiksmų, kuriais siekiama pakenkti Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei, sąnaudas yra loginis ryšys. Bendrasis Teismas taip pat pažymėjo, kad šie kriterijai, aiškinami atsižvelgiant į jų priėmimo teisinės ir istorinės aplinkybes, nėra akivaizdžiai netinkami ribojamųjų priemonių tikslui pasiekti ir ypatingai taikos palaikymo svarbai užtikrinti. Atsižvelgdamas į tai, jis atmetė argumentą, grindžiamą teisinio saugumo principo pažeidimu, ir argumentą, kuriuo ginčijamas minėtų kriterijų būtinumas ir tinkamumas, taigi ir minėtą neteisėtumą grindžiamą prieštaravimą.

Dėl ieškovo nurodytos akivaizdžios vertinimo klaidos, grindžiamos, pirma, tariamu įrodymų, pateiktų g kriterijui pagrįsti, įrodomosios galios nebuvimu, Bendrasis Teismas priminė, kad Sąjungos teismo veiklai taikomas laisvo įrodymų vertinimo principas. Įrodymai turi būti vertinami pagal jų patikimumą: patikrinamas informacijos tikrumas, atsižvelgiant, be kita ko, į dokumento kilmę, parengimo aplinkybes ir adresatą, taip pat atsakoma į klausimą, ar, sprendžiant pagal šio dokumento turinį, jis gali būti laikomas pagrįstu ir patikimu. Neturint įgaliojimų atlikti tyrimų trečiosiose šalyse, Sąjungos institucijų vertinimas gali būti grindžiamas ir viešai prieinamais informacijos šaltiniais. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad dėl konflikto situacijos, kurioje dalyvauja Rusija ir Ukraina, gali būti ypač sunku gauti prieigą prie pirminio tam tikros informacijos šaltinio ir surinkti liudytojų parodymus iš asmenų, kurie sutiktų atskleisti savo tapatybę, taip pat priminė, kad dėl to kylantys tyrimo sunkumai gali kliudyti pateikti tikslius įrodymus ir objektyvią informaciją. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas nagrinėjamu atveju padarė išvadą, kad įrodymų medžiagoje Tarybos pateiktų dokumentų įrodomoji galia negali būti paneigta.

Antra, dėl ieškinio pagrindo antros dalies Bendrasis Teismas pažymėjo, kad šis pagrindas turi būti laikomas grindžiamu faktinių aplinkybių vertinimo klaida pagal g kriterijų, o ne „akivaizdžiai“ klaidingu šių aplinkybių vertinimu, nes Sąjungos teismai privalo užtikrinti iš principo visišką visų Sąjungos teisės aktų teisėtumo kontrolę. Jis pažymėjo ir tai, kad teisminė kontrolė⁴⁸³ turi būti veiksminga ir paremta, be kita ko, nagrinėjamą sprendimą pagrindžiančiuose motyvuose nurodytų faktų patikrinimu. Be to, vertinant, ar dėl atitinkamo asmens nurodyti motyvai yra pagrįsti, įrodymus ir informaciją reikia išnagrinėti atsižvelgiant į su jais susijusias aplinkybes. Taigi Taryba įvykdo jai tenkančią įrodinėjimo pareigą, jeigu Sąjungos teismui pateikia pakankamai konkrečių, tikslų ir nuoseklių įrodymų visumą, leidžiančią nustatyti, kad yra pakankamas ryšys tarp atitinkamo asmens ir režimo ar įveiktinų situacijų.

Visų pirma dėl ieškovo pirminio įtraukimo į sąrašus pagal g kriterijų Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pagal šį kriterijų sąvoka „įtakingi verslininkai“ siejama su veiklos „ekonomikos sektoriuose, kuri[e] yra didelių pajamų šaltinis [Rusijos] vyriausybei“, vykdymu, netaikant jokių kitų sąlygų dėl tiesioginio ar netiesioginio ryšio su šia vyriausybe. Šiuo klausimu tarp to, kad nurodyta šių asmenų kategorija, ir nagrinėjamų ribojamųjų priemonių tikslo padidinti spaudimą Rusijai bei jos veiksmų prieš Ukrainą sąnaudas yra loginis ryšys. Bendrasis Teismas pabrėžė, kad priešingas aiškinimas prieštarautų tiek g kriterijaus formuluotei, tiek siekiamam tikslui. Atsižvelgiant į formuluotę, atitinkami asmenys iš tiesų turi būti laikomi įtakingais dėl to, kad yra svarbūs savo veiklos sektoriuje, o šis sektorius svarbus Rusijos ekonomikai. Dėl nagrinėjamų ribojamųjų priemonių tikslo Bendrasis Teismas priminė, kad jomis siekiama ne nubausti tam tikrus asmenis ar subjektus dėl jų ryšio su padėtimi Ukrainoje arba su Rusijos vyriausybe, bet taikyti ekonomines sankcijas Rusijai, siekiant padidinti spaudimą šiai valstybei ir jos veiksmų prieš Ukrainą sąnaudas. Iš to jis padarė išvadą, kad g kriterijus nereiškia, kad Taryba turi

⁴⁸³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis.

įrodyti glaudžius ryšius ar tarpusavio priklausomybės santykius su Rusijos vyriausybe, taip pat jis nepriklauso nei nuo to, ar ieškovas yra atsakingas už sprendimus dėl tebevykstančio konflikto Ukrainoje, nei nuo to, ar yra tiesioginis ar netiesioginis ryšys su šios šalies destabilizacija.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas konstatavo, kad Taryba nepadarė vertinimo klaidos, kai pripažino ieškovą įtakingu verslininku, laikydama jį visų pirma „pagrindiniu konglomerato „Alfa Group“ akcininku“, nors, kaip teigiama, jis perleido turimas šios bendrovės akcijas. Iš tiesų, atsižvelgiant į g kriterijų, sąvoka „įtakingas verslininkas“ apima praeityje susiklosčiusias ilgalaikes faktines aplinkybes, todėl ieškovo įtraukimo į sąrašą motyvuose gali būti daroma nuoroda į faktinę situaciją, buvusią prieš priimant pirminius aktus ir jau pasikeitusią, tačiau tai nebūtinai reiškia, kad šiuo pagrindu jam nustatytos ribojamosios priemonės yra pasenusios.

Be to, dėl ieškovo pavardės palikimo sąrašuose remiantis tuo pačiu kriterijumi Bendrasis Teismas pažymėjo, kad tuo atveju, jei ribojamosios priemonės periodiškai peržiūrimos, Taryba turi iš naujo įvertinti padėtį ir, atsižvelgdama į anksčiau nustatytų priemonių tikslą, parengti jų poveikio atitinkamiems asmenims vertinimą. Siekdama pagrįsti tokį palikimą sąrašė Taryba gali remtis tais pačiais pirminį įtraukimą į sąrašą pagrindžiančiais įrodymais, jeigu įtraukimo į sąrašą motyvai lieka nepakitę ir aplinkybės nepasikeitė taip, kad šie įrodymai tapo nebeaktualūs. Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas pažymėjo, kad tariamas ieškovo turimų *ABH Holdings* akcijų perleidimas nebuvo įrodytas pakankamai įtikinamais įrodymais. Atsižvelgiant į tai, Taryba galėjo pagrįstai manyti, kad nuo tada, kai ieškovas pirmą kartą buvo įtrauktas į ginčijamus sąrašus, jo individuali padėtis iš tikrųjų nepasikeitė. Taigi Taryba nepadarė vertinimo klaidos, kai paliko galioti nagrinėjamas ribojamąsias priemones.

Galiausiai dėl ieškovo nurodytų proporcingumo principo, nuosavybės teisės, laisvės užsiimti verslu ir teisės vykdyti profesinę veiklą pažeidimų Bendrasis Teismas konstatavo, kad ieškovui šiuo klausimu sukelti nepatogumai nėra neproporcingi, palyginti su ginčijamais aktais siekiamo tikslo svarba.

Taigi Bendrasis Teismas atmetė visą ieškinį.

VI. Žemės ūkis ir žuvininkystė

2023 m. kovo 8 d. Sprendimas *Bulgarija / Komisija* (T-235/21, [EU:T:2023:105](#))

EŽŪGF ir EŽŪFKP – Nefinansuojamos išlaidos – Bulgarijos patirtos išlaidos – Pardavimų skatinimo veiksmai – OLAF tyrimo ataskaita – Atitikties patvirtinimas – Pareiga motyvuoti

2017 m. Europos Komisija pradėjo tam tikrų Bulgarijos Respublikos patirtų išlaidų, susijusių su Europos žemės ūkio garantijų fondu (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondu kaimo plėtrai (EŽŪFKP), atitikties patvirtinimo procedūrą. Šiai valstybei narei pateiktame pranešime apie išvadas buvo nurodyta, kad pagal Reglamento Nr. 1306/2013⁴⁸⁴ 52 straipsnį ir atsižvelgdama į informaciją, gautą Europos kovos su sukčiavimu tarnybai (OLAF) atlikus tyrimą, Komisija išnagrinėjo galimybę dalies šių išlaidų nefinansuoti Sąjungos lėšomis.

Pirmasis dvišalis Komisijos ir Bulgarijos valdžios institucijų susitikimas įvyko 2017 m. liepos mėn. Tada Komisija Bulgarijos Respublikai perdavė pirmąją galutinę OLAF ataskaitą, o 2018 m. gegužės mėn. pakvietė ją į antrą dvišalį susitikimą. Kvietime buvo nurodytas Reglamento Nr. 1306/2013 54 straipsnis⁴⁸⁵ ir rekomenduota išieškoti lėšas, kurios, kaip teigiama toje ataskaitoje, buvo išmokėtos nepagrįstai. Pastabose dėl kvietimo Bulgarijos Respublika aiškiai informavo Komisiją, kad neketina nedelsdama pradėti išieškojimo, nes dar nebuvo priimtas sprendimas šiuo klausimu pradėtame baudžiamojo pobūdžio parengtiniame tyrime. 2018 m. rugsėjo mėn. Komisija perdavė antrąją galutinę OLAF ataskaitą dėl pažeidimų, susijusių su nagrinėjamomis išlaidomis.

2020 m. rugpjūčio mėn. galutinėje nuomonėje Komisija nurodė, kad toliau laikosi savo pozicijos taikyti Bulgarijos Respublikai finansinę pataisą pagal Reglamento Nr. 1306/2013 54 straipsnio 5 dalies a ir c punktus dėl to, kad mokėjimo agentūra, nereikalaudama susigrąžinti ginčijamų išlaidų iš jų gavėjų per šiose nuostatose numatytus terminus, elgėsi aplaidžiai.

2021 m. vasario mėn. Komisija įgyvendinimo sprendimu (ES) 2021/261⁴⁸⁶ (toliau – ginčijamas sprendimas) atsisakė Europos Sąjungos lėšomis finansuoti 7 656 848,97 EUR sumą.

Bulgarijos Respublika Bendrojo Teismo prašė panaikinti šį sprendimą. Jos nurodyti pagrindai, be kita ko, susiję su jos procesinių teisių pažeidimu, klaidingu terminu, per kurį turi būti susigrąžintos nepagrįstai sumokėtos sumos, pradžios nustatymu ir mokėjimo agentūros rūpestingumo pareigos, kiek tai susiję su šiuo susigrąžinimu, vertinimo klaida.

Bendrasis Teismas atmetė ieškinį ir šiuo klausimu priėmė sprendimą dėl Reglamento Nr. 1306/2013 52 straipsnio ir 54 straipsnio 5 dalies a ir c punktų aiškinimo klausimo, kuris dar nebuvo nagrinėtas.

⁴⁸⁴ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 352/78, (EB) Nr. 165/94, (EB) Nr. 2799/98, (EB) Nr. 814/2000, (EB) Nr. 1290/2005 ir (EB) Nr. 485/2008 (OL L 347, 2013, p. 549). 52 straipsnyje nustatyta sąskaitų patvirtinimo pataisų taikymo tvarka valstybių narių valdymo ir kontrolės sistemų trūkumų atveju.

⁴⁸⁵ Ši nuostata susijusi su nepagrįstai išmokėtų sumų išieškojimo procedūra.

⁴⁸⁶ 2021 m. vasario 17 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2021/261 dėl valstybių narių patirtų tam tikrų išlaidų nefinansavimo Europos Sąjungos lėšomis iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) (OL L 59, 2021, p. 10).

Bendrojo Teismo vertinimas

Visų pirma Bendrasis Teismas atmetė Bulgarijos Respublikos nurodytą pagrindą, grindžiamą tuo, kad per patvirtinimo procedūrą jai nebuvo suteiktos procedūrinės garantijos, numatytos Reglamento Nr. 1306/2013 52 straipsnyje ir Reglamento Nr. 908/2014⁴⁸⁷ 34 straipsnyje.

Žinoma, ginčijamame sprendime nurodyti finansinės pataisos motyvai tik iš dalies atitinka pranešime apie išvadas Komisijos nurodytus motyvus, kuriais siekiama pagrįsti patvirtinimo procedūros pradėjimą. Vis dėlto, atsižvelgiant į kvietimo į antrą dvišalį susitikimą turinį, visų pirma į tai, kad buvo nurodyti pažeidimai, galintys pagrįsti finansinę pataisą, ir taisomosios priemonės, kurias reikia numatyti, kaip antai išlaidų susigrąžinimas, gali būti laikoma, kad šiuo kvietimu buvo pritaikytas pranešimas apie išvadas.

Taigi Bulgarijos Respublika neturi pagrindo teigti, kad negalėjo suprasti, jog jai gali būti taikoma finansinė pataisa, jei ji nepradės ginčijamų išlaidų išieškojimo procedūros pagal Reglamento Nr. 1306/2013 54 straipsnį. Be to, visi klausimai, susiję su šios nuostatos taikymu, buvo aptarti toliau vykdant patvirtinimo procedūrą.

Bendrasis Teismas taip pat atmetė Bulgarijos Respublikos argumentą, kad tikrinimo ataskaitos ar panašaus dokumento gavimo momentas yra pranešimas apie ginčijamą sprendimą, o ne apie galutines OLAF ataskaitas, todėl tai yra ir 18 mėnesių termino susigrąžinti atitinkamus mokėjimus pradžios momentas⁴⁸⁸.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad jeigu teisės aktų leidėjas būtų norėjęs nustatyti, kad šis terminas prasideda tada, kai oficialiai užbaigiama patvirtinimo procedūra, numatyta Reglamento Nr. 1306/2013 52 straipsnyje, jis būtų aiškiai nurodęs tokius įgyvendinimo aktus, kaip ginčijamas sprendimas. Be to, jis neminėjo tikrinimo ataskaitos ar panašaus dokumento, nes šių dviejų sąvokų vartojimas leidžia suprasti, kad tai gali būti įvairaus pobūdžio dokumentai, nors atitikties patvirtinimo procedūrą galima užbaigti tik sprendimais.

Be to, tikrinimo ataskaitos ar panašaus dokumento tikslas – nurodyti, kad buvo padarytas pažeidimas, o ne nustatyti išlaidų, kurios neturi būti finansuojamos Sąjungos lėšomis, sumą. Taigi, priešingai, nei teigia Bulgarijos Respublika, tai, kad OLAF galutinės ataskaitos neleido galutinai nustatyti išlaidų, kurios neturi būti finansuojamos Sąjungos lėšomis, sumos ir jos savaime negali lemti administracinės ar teisminės procedūros pradėjimo nacionaliniu lygmeniu, neužkerta kelio jų kvalifikuoti kaip tikrinimo ataskaitų ar panašių dokumentų.

Galiausiai Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, grindžiamą tuo, kad Komisija padarė vertinimo klaidą, kai nusprendė, kad Bulgarijos Respublikos mokėjimo agentūra nesielgė rūpestingai, kaip to reikalaujama, ir buvo aplaidi, kai nereikalavo išieškoti iš gavėjų ginčijamų išlaidų per Reglamento Nr. 1306/2013 54 straipsnyje nustatytus terminus.

⁴⁸⁷ 2014 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 908/2014, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1306/2013 taikymo taisyklės, susijusios su mokėjimo agentūromis ir kitomis įstaigomis, finansų valdymu, sąskaitų patvirtinimu, patikrų taisyklėmis, užstatais ir skaidrumu (OL L 255, 2014, p. 59). 34 straipsnyje nurodyti įvairūs atitikties patvirtinimo procedūros etapai.

⁴⁸⁸ Remiantis Reglamento Nr. 1306/2013 54 straipsnio 1 dalimi: „Visų dėl pažeidimo arba aplaidumo nepagrįstai išmokėtų sumų atveju valstybės narės reikalavimą paramos gavėjui jas sugrąžinti pateikia per 18 mėnesių nuo to laiko, kai mokėjimo agentūra arba už susigrąžinimą atsakinga įstaiga patvirtina ir, atitinkamais atvejais, gauna tikrinimo ataskaitą ar panašų dokumentą, kuriame nurodyta, kad padarytas pažeidimas.“

Pagal jurisprudenciją, viena vertus, valstybės narės turi pasirinkti tinkamas priemones, kuriomis būtų užtikrintas kontrolės veiksmingumas ir nepagrįstai pervestų pagalbos sumų greitas susigrąžinimas. Vis dėlto baudžiamosios bylos iškėlimas nebūtinai reiškia, kad kompetentingos institucijos gali nesiimti jokių priemonių, kuriomis būtų siekiama, jei ne susigrąžinti skolą, tai bent jau užtikrinti skolinį reikalavimą, atsiradusį dėl nepagrįstai išmokėtų lėšų. Kita vertus, rūpestingumo pareigos, kurią vykdydamos valstybės narės turi imtis visų priemonių, būtinų veiksmingai Sąjungos finansinių interesų apsaugai užtikrinti ir nepagrįstai sumokėtoms sumoms susigrąžinti, nesilaikymo mokėjimo agentūra negali pateisinti pradėtų administracinių ar teisminių procedūrų trukme.

Ginčijamo sprendimo priėmimo dieną Bulgarijos Respublika nebuvo pradėjusi jokio civilinio ar administracinio proceso dėl ginčijamų išlaidų išieškojimo. Vienintelė tuo metu pradėta procedūra buvo baudžiamojo pobūdžio ir ji buvo parengtinio tyrimo stadijoje. Jos užbaigimo terminas nebuvo nurodytas.

Be to, mokėjimo agentūros nurodymais, kuriuos, Bulgarijos Respublikos teigimu, panaikino jos pačios nacionaliniai teismai, buvo siekiama sustabdyti mokėjimus pagal programas, susijusias su galutinėse OLAF ataskaitose nurodytais sukčiavimais, o ne susigrąžinti ginčijamas sumas. Todėl Bulgarijos Respublika negali išieškojimo priemonių nebuvimo pateisinti teigdama, kad priemonės, kurių ėmėsi mokėjimo agentūra, gali būti panaikintos, todėl jos gali būti neveiksmingos ir brangios. Be to, nėra pagrindo teigti, kad, jei būtų priimtose ginčijamų išlaidų išieškojimo priemonės, nacionaliniuose teismuose būtų pateiktas prašymas visas jas panaikinti arba kad šie teismai galėtų jas panaikinti.

Šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas pabrėžė, kad, remiantis Reglamento Nr. 1306/2013 54 straipsnio 2 dalies antra pastraipa, jeigu Bulgarijos Respublika būtų priėmusi administracines išieškojimo priemones ir kartu Bulgarijos nacionaliniai teismai būtų padarę išvadą, kad pažeidimo nebuvo, ji atitinkamam fondui būtų galėjusi kaip išlaidas deklaruoti šiuo aspektu jai tekusią finansinę naštą.

2013 m. liepos 12 d. Sprendimas *Cunsorzio di i Salamaghji Corsi – Consortium des Charcutiers Corses ir kt. / Komisija* (T-34/22, [EU:T:2023:386](#))

Saugoma geografinė nuoroda – Saugoma kilmės vietos nuoroda – Saugomų geografinių nuorodų „Jambon sec de l'île de Beauté“, „Lonzo de l'île de Beauté“ ir „Coppa de l'île de Beauté“ paraiškos – Ankstesnės saugomos kilmės vietos nuorodos „Jambon sec de Corse – Prisuttu“, „Lonzo de Corse – Lonzu“ ir „Coppa de Corse – Coppa di Corsica“ – Pavadinimų tinkamumas – Mėgdžiojimas – Reglamento (ES) Nr. 1151/2012 7 straipsnio 1 dalies a punktas ir 13 straipsnio 1 dalies b punktas – Komisijos atliekamos registracijos paraiškų kontrolės apimtis – Reglamento 1151/2012 50 straipsnio 1 dalis ir 52 straipsnio 1 dalis – Vertinimo klaida

2014 m. pavadinimai „Jambon sec de Corse“/„Jambon sec de Corse – Prisuttu“, „Lonzo de Corse“/„Lonzo de Corse – Lonzu“ ir „Coppa de Corse“/„Coppa de Corse – Coppa di Corsica“ buvo įregistruoti kaip saugomos kilmės vietos nuorodos (SKVN)⁴⁸⁹.

⁴⁸⁹ Atitinkamai 2014 m. gegužės 28 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 581/2014, kuriuo į saugomų kilmės vietos nuorodų ir saugomų geografinių nuorodų registrą įtraukiamas pavadinimas [Jambon sec de Corse/Jambon sec de Corse – Prisuttu (SKVN)] (OL L 160, 2014, p. 23), 2014 m. gegužės 28 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 580/2014, kuriuo į saugomų kilmės vietos nuorodų ir saugomų geografinių nuorodų registrą įtraukiamas pavadinimas [Lonzo de Corse/Lonzo de Corse – Lonzu (SKVN)] (OL L 160, 2014, p. 21), ir 2014 m. gegužės 28 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu

2015 m. *Cunsorziu di i Salamaghji Corsi – Consortium des charcutiers Corses* (toliau – *Consortium*), remdamasis Reglamentu Nr. 1151/2012⁴⁹⁰, paprašė Prancūzijos nacionalinės valdžios institucijų įregistruoti pavadinimus „Jambon sec de l’Île de Beauté“, „Lonzo de l’Île de Beauté“ ir „Coppa de l’Île de Beauté“ kaip saugomas geografinės nuorodas (SGN).

2018 m. šios institucijos priėmė įsakymus, kuriais patvirtino atitinkamas specifikacijas, skirtas perduoti Europos Komisijai patvirtinti.

Susivienijimas, kuriam priklauso SKVN „Jambon sec de Corse – Prisuttu“, „Lonzo de Corse – Lonzu“ ir „Coppa de Corse – Coppa di Corsica“ specifikacijos, paprašė *Conseil d’État* (Valstybės Taryba, Prancūzija) panaikinti šiuos įsakymus. Jis teigė, kad pavadinimas „Île de Beauté“ imituoja arba mėgdžioja žodį „Corse“ ir todėl gali būti painiojamas su pavadinimais, jau įregistruotais kaip SKVN. *Conseil d’État* atmetė šį prašymą, motyvuodama, be kita ko, tuo, kad dėl skirtingų sąvokų vartojimo ir skirtumo tarp SKVN ir SGN suteikiamos apsaugos išnyksta pavojus supainioti.

Įgyvendinimo sprendimu 2021/1879⁴⁹¹ Komisija vis dėlto atsisakė įregistruoti pavadinimus „Jambon sec de l’Île de Beauté“, „Lonzo de l’Île de Beauté“ ir „Coppa de l’Île de Beauté“ kaip SGN. Ji, be kita ko, nurodė, kad visuotinai žinoma, jog pavadinimas „Île de Beauté“ yra įprasta perifrazė, kuri Prancūzijos vartotojams vienareikšmiškai asocijuojasi su Korsika. Todėl naudojant siūlomus pavadinimus būtų pažeista Reglamento Nr. 1151/2012 13 straipsnio 1 dalies b punktu atitinkamoms SKVN suteikta apsauga⁴⁹². Dėl šios priežasties, jos nuomone, šie pavadinimai neatitiko Reglamento Nr. 1151/2012 7 straipsnio 1 dalies a punkte nustatytų tinkamumo registruoti kriterijų⁴⁹³.

(ES) Nr. 582/2014, kuriuo į saugomų kilmės vietos nuorodų ir saugomų geografinių nuorodų registrą įtraukiamas pavadinimas [Coppa de Corse/Coppa de Corse – Coppa di Corsica (SKVN)] (OL L 160, 2014, p. 25).

⁴⁹⁰ 2012 m. lapkričio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų (OL L 343, 2012, p. 1).

⁴⁹¹ 2021 m. spalio 26 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2021/1879 pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1151/2012 52 straipsnio 1 dalį atmesti tris paraiškas saugoti pavadinimą kaip geografinę nuorodą („Jambon sec de l’Île de Beauté“ (SGN), „Lonzo de l’Île de Beauté“ (SGN), „Coppa de l’Île de Beauté“ (SGN)) (OL L 383, 2021, p. 1).

⁴⁹² Reglamento Nr. 1151/2012 13 straipsnio „Apsauga“ 1 dalies b punkte numatyta, kad „įregistruoti pavadinimai saugomi nuo: <...> b) bet kokio netinkamo naudojimo, imitavimo ar mėgdžiojimo, net jei nurodoma tikroji produktų ar paslaugų kilmė arba jei saugomas pavadinimas yra išverstas arba prie jo rašomi tokie žodžiai kaip „rūšis“, „tipas“, „metodas“, „pagamintas kaip“, „imitacija“ ar pan., įskaitant atvejus, kai tie produktai naudojami kaip sudedamosios dalys <...>“

⁴⁹³ Reglamento Nr. 1151/2012 7 straipsnio „Produkto specifikacijos“ 1 dalies a punkte nustatyta: „1. Saugoma kilmės vietos nuoroda arba saugoma geografinė nuoroda turi atitikti specifikaciją, kurioje nurodoma bent ši informacija: a) pavadinimas, kuris turi būti saugomas kaip kilmės vietos nuoroda arba geografinė nuoroda, [toks, koks] jis naudojamas prekyboje arba bendrinėje kalboje <...>“

Bendrasis Teismas atmetė *Consortium* ir kai kurių jo narių ieškinį dėl šio sprendimo.

Nors ir Teisingumo Teismas, ir Bendrasis Teismas jau turėjo galimybę spręsti dėl Komisijos atliekamos registracijos paraiškų kontrolės apimties, šioje byloje Bendrasis Teismas pirmą kartą turėjo priimti sprendimą dėl pavadinimo tinkamumo registruoti *a fortiori* po to, kai nacionalinės valdžios institucijos ir teismai padarė išvadą, kad pakankamai informuoti ir protingai pastabūs bei nuovokūs vartotojai, susidūrę su prašomomis įregistruoti SGN, tiesiogiai neįsivaizduos prekių, kurių pavadinimai jau įregistruoti kaip SKVN. Be to, tai taip pat pirmas kartas, kai Bendrasis Teismas priima sprendimą dėl Komisijos galimybės atsisakyti įregistruoti pavadinimą remiantis kartu aiškinamais Reglamento Nr. 1151/2012 7 straipsnio 1 dalies a punktu ir 13 straipsnio 1 dalies b punktu.

Bendrojo Teismo vertinimas

Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, kad Komisija viršijo savo įgaliojimus ir pažeidė *res judicata* galią.

Dėl Komisijos kompetencijos Bendrasis Teismas konstatavo, pirma, kad Reglamento Nr. 1151/2012 7 straipsnio 1 dalies a punktas, siejamas su to paties reglamento 13 straipsnio 1 dalies b punktu, gali būti tinkamas teisinis pagrindas atsisakyti įregistruoti pavadinimą. Tiesa, 7 straipsnio 1 dalies a punktas konkrečiai susijęs su produkto, kurio pavadinimą prašoma apsaugoti, specifikacija. Vis dėlto 13 straipsnyje nurodytas klausimas dėl mėgdžiojimo yra susijęs su tinkamumu registruoti pagal šią nuostatą. Iš tiesų, remiantis Reglamento Nr. 1151/2012 50 straipsnio 1 dalimi, siejama su jo 58 konstatuojamąja dalimi, Komisija, atlikusi išsamią analizę, turi įvertinti, ar prie registracijos paraiškos pridėtoje specifikacijoje yra šiame reglamente reikalaujamų duomenų ir ar šie duomenys nėra akivaizdžiai klaidingi.

Šioje specifikacijoje, kurios parengimas yra būtinas registracijos procedūros etapas, be kita ko, turi būti nurodytas pavadinimas, kurį prašoma apsaugoti, koks jis „naudojamas prekyboje arba bendrinėje kalboje“. Darytina išvada, kad Komisija turi patikrinti, ar toks naudojimas nepažeidžia Reglamento Nr. 1151/2012 13 straipsnio 1 dalies b punkte numatytos apsaugos nuo mėgdžiojimo. Iš tiesų, jeigu būtų leista įregistruoti SGN, kuria mėgdžiojama jau įregistruota SKVN, 13 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta apsauga taptų neveiksminga, nes, įregistravus pavadinimą kaip SGN, anksčiau įregistruotai SKVN nebegalėtų būti taikoma šioje nuostatoje numatyta apsauga.

Todėl Komisija negali būti įpareigota įregistruoti pavadinimą, jeigu mano, kad jo naudojimas prekyboje yra neteisėtas.

Antra, Bendrasis Teismas patikslino Komisijos atliekamo pavadinimų atitikties Reglamente Nr. 1151/2012 nustatytoms sąlygoms nagrinėjimo apimtį.

Šiuo klausimu jis nurodė, kad Komisija turi⁴⁹⁴ išsamiai ir tinkamomis priemonėmis patikrinti paraiškas ir taip užtikrinti, kad jose nebūtų akivaizdžių klaidų ir kad būtų vadovaujama Sąjungos teise bei atsižvelgiama į suinteresuotųjų subjektų iš kitų valstybių nei paraiškos valstybė narė interesus.

Trečia, Komisija turi skirtingą diskreciją, atsižvelgiant į tai, ar kalbama apie pirmąjį pavadinimo įregistravimo procedūros etapą, t. y. kai renkami registracijos paraiškos dokumentai, kuriuos nacionalinės valdžios institucijos galbūt jai perduos, ar apie antrąjį šios procedūros etapą, kai ji pati nagrinėja registracijos paraiškas.

⁴⁹⁴ Remiantis Reglamento 1151/2012 58 konstatuojamąja dalimi ir 50 straipsnio 1 dalimi.

Nors iš jurisprudencijos⁴⁹⁵ matyti, kad pirmuoju iš šių dviejų etapų Komisija turi tik „ribotą diskreciją arba jos visai neturi“, kiek tai susiję su sprendimu įregistruoti pavadinimą kaip SKVN arba SGN, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 1151/2012 7 straipsnio 1 dalies a punkte, siejamame su šio reglamento 13 straipsnio 1 dalies b punktu, numatytas tinkamumo registracijai sąlygas, Komisija turi savarankišką diskreciją.

Dėl tariamo *res judicata* galios pažeidimo Bendrasis Teismas pridūrė, kad *res judicata* galią įgijusiu nacionalinio teismo sprendimu, kuriuo konstatuojama, kad pakankamai informuotiems ir protingai pastabiams bei nuovokiems vartotojams nekyla rizikos supainioti įregistruotų SKVN ir prašomų įregistruoti SGN, negalima remtis siekiant užginčyti savarankišką Komisijos atliktą šių tinkamumo sąlygų vertinimą.

⁴⁹⁵ 2020 m. sausio 29 d. Sprendimas **GAEC Jeanningros** (C- 785/18, [EU:C:2020:46](#)) ir 2018 m. balandžio 23 d. Sprendimas **CRM / Komisija** (T- 43/15, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2018:208](#)).

VII. Visuomenės sveikata

2023 m. spalio 4 d. Sprendimas *Ascenza Agro ir Industrias Afrasa / Komisija* (T-77/20, [EU:T:2023:602](#))

Augalų apsaugos produktai – Reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 – Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/17 – Veiklosios medžiagos metilchlorpirifoso patvirtinimo galiojimo nepratęsimas – Ieškinys dėl panaikinimo – „Locus standi“ – Priimtinumas – Pareiga išnagrinėti visas Reglamente Nr. 1107/2009 numatytas sąlygas ir kriterijus – EFSA išvados nebuvimas – Skaidrumo pareiga – Teisė būti išklausytam – Pareiga motyvuoti – Skirtingi valstybės narės ataskaitos rengėjos ir EFSA atlikti rizikos vertinimai – Pareiga atsižvelgti į visas reikšmingas bylos aplinkybes – Tarpinė vykdomo tyrimo ataskaita – Atsargumo principas – Įrodinėjimo pareiga ir dalykas – Akivaizdi vertinimo klaida – Analogijos metodo ir įrodomąja galia grindžiamo metodo taikymas – Galimybė remtis ECHA ir EFSA gairėmis

Metilchlorpirifosas yra veiklioji medžiaga, naudojama augalų apsaugos produktuose, skirtuose kenksmingiems organizmams naikinti ir sandėliuojamiems grūdams ir tuštiems sandėliams dezinfekuoti. Metilchlorpirifosas priklauso fosforo organinių junginių grupei; jai taip pat priklauso veiklioji medžiaga chlorpirifosas.

Direktyvoje 91/414 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką⁴⁹⁶ buvo nustatytas augalų apsaugos produktų pateikimo Europos Sąjungos rinkai teisinis pagrindas. Metilchlorpirifosas ir chlorpirifosas buvo įrašyti į minėtos direktyvos I priedą Direktyva 2005/72⁴⁹⁷. Komisijos suteikto metilchlorpirifoso patvirtinimo galiojimas buvo tris kartus pratęstas ir galiausiai baigėsi tik 2020 m. sausio 31 d.

Dvi metilchlorpirifosą gaminančios įmonės – *Ascenza Agro, SA*⁴⁹⁸ ir *Dow AgroSciences Ltd* (toliau kartu – pareiškėjos) – pateikė atskiras paraiškas dėl šios veiklosios medžiagos patvirtinimo galiojimo pratęsimo⁴⁹⁹. Vertinimo ataskaitos dėl minėto patvirtinimo galiojimo pratęsimo projekte Ispanijos Karalystė, valstybė narė ataskaitos rengėja, nepadarė išvados, kad metilchlorpirifosas daro žalingą poveikį žmonių sveikatai, todėl pasiūlė pratęsti šios veiklosios medžiagos patvirtinimo galiojimą.

⁴⁹⁶ 1991 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva 91/414/EEB dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką (OL L 230, 1991, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 11 t., p. 332).

⁴⁹⁷ 2005 m. spalio 21 d. Komisijos direktyva 2005/72/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 91/414/EEB, įtraukiant veikliąsias medžiagas chlorpirifosą, metilchlorpirifosą, mankocebą, manebą ir metiramą (OL L 279, 2005, p. 63). Direktyva 91/414 buvo pakeista 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką ir panaikinančiu Tarybos direktyvas 79/117/EEB ir 91/414/EEB (OL L 309, 2009, p. 1), pagal kurį Direktyvos 91/414 I priede nustatytos veiklosios medžiagos laikomos patvirtintomis. Šiuo metu šios medžiagos išvardytos 2011 m. gegužės 25 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 540/2011, kuriuo dėl patvirtintų veikliųjų medžiagų sąrašo įgyvendinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 (OL L 153, 2011, p. 1), priedo A dalyje.

⁴⁹⁸ Tuo metu ji buvo žinoma kaip *Sapex Agro SA*.

⁴⁹⁹ Pateikus paraišką veiklosios medžiagos patvirtinimo galiojimas pratęsiamas, jei nustatoma, kad tenkinami Reglamento Nr. 1107/2009 4 straipsnyje ir II priede nurodyti patvirtinimo kriterijai, kurie, be kita ko, susiję su numatomu minėtų veikliųjų medžiagų poveikiu žmonių sveikatai. Veikliųjų medžiagų patvirtinimo pratęsimo procedūros įgyvendinimą nustato 2012 m. rugsėjo 18 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 844/2012, kuriuo nustatomos veikliųjų medžiagų patvirtinimo pratęsimo procedūros įgyvendinimo nuostatos, kaip numatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką (OL L 252, 2012, p. 26).

Europos maisto saugos tarnyba (EFSA) surengė pirmąsias konsultacijas su ekspertais, siekdama įvertinti metilchlorpirifoso keliamą riziką žmonių sveikatai. Apie šiuos vertinimus ji pranešė 2019 m. liepos 31 d. pareiškime: ji nurodė, kad ekspertų požiūris iš esmės buvo grindžiamas struktūriniais metilchlorpirifoso ir chlorpirifoso panašumais.

Be to, ekspertai pažymėjo, kad nėra viešai prieinamos literatūros apie galimą metilchlorpirifoso genotoksiškumą, nors chlorpirifoso genotoksiškumui (šios veikliosios medžiagos atveju buvo išreikštas susirūpinimas) buvo skirti keli leidiniai. Tuomet jie sutiko, kad vertinant metilchlorpirifoso keliamą riziką reikia atsižvelgti į šias abejones, todėl neatmetina galimų DNR pažaidų rizika. Taigi negalima nustatyti jokios referencinės genotoksiško ar neurotoksiško poveikio vystymuisi vertės, todėl neįmanoma įvertinti vartotojams, ūkio subjektams, darbuotojams, pašaliniais asmenimis ir gyventojams kylančios rizikos.

Po antrosios konsultacijos su ekspertais EFSA 2019 m. lapkričio 8 d. atnaujino tų pačių metų liepos 31 d. pareiškimą, naujoje versijoje padarydama išvadą, kad Reglamento Nr. 1107/2009 4 straipsnyje nustatyti su žmonių sveikata susiję metilchlorpirifoso patvirtinimo galiojimo pratęsimo kriterijai nebuvo įvykdyti. Tuo remdamasi 2020 m. sausio 10 d. Komisija priėmė įgyvendinimo reglamentą 2020/17, kuriuo, remiantis Reglamentu Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką, nepratęsiamas veikliosios medžiagos metilchlorpirifoso patvirtinimo galiojimas⁵⁰⁰ (toliau – ginčijamas reglamentas).

Ginčijamame reglamente Komisija atsisakymą pratęsti metilchlorpirifoso galiojimo patvirtinimą grindė trimis motyvais. Pirmasis – tai, kad „negalima atmesti metilchlorpirifoso genotoksiškumo galimybės“, antrasis – tai, kad „buvo išreikštas susirūpinimas“ dėl jo „neurotoksiško poveikio vystymuisi“, ir trečiasis – tai, kad „chlorpirifosą [metilchlorpirifosą] gali būti tikslinga klasifikuoti kaip 1B kategorijos toksišką reprodukcijai medžiagą“.

Savo ieškiniu ieškovės *Ascenza Agro ir Industrias Afrasa, SA* prašo panaikinti ginčijamą reglamentą.

Bendrasis Teismas (išplėstinė kolegija) atmetė minėtą ieškinį ir priėmė sprendimą, kuriame atsakė į kai kuriuos naujus klausimus dėl Reglamento Nr. 1107/2009 ir įgyvendinimo reglamento Nr. 844/2012. Taigi jis procedūriniu požiūriu paaiškino sąvoką „išvada“, kaip ji suprantama pagal įgyvendinimo reglamento Nr. 844/2012 13 straipsnį, ir aptarė, kokį poveikį ginčijamo reglamento teisėtumui turi valstybės narės balsavimo motyvas Augalų, gyvūnų, maisto ir pašarų nuolatiniam komitetui (toliau – Nuolatinis komitetas) priimant nuomonę, dar prieš Komisijai priimant sprendimą dėl veikliosios medžiagos patvirtinimo galiojimo pratęsimo. Be to, dėl esmės Bendrasis Teismas paaiškino skaidrumo pareigos ir atsargumo principo taikymą augalų apsaugos produktų srityje. Jis taip pat nusprendė dėl „analogijos“ vertinimo metodų ir „įrodomąją galia“ grindžiamo metodo, taikant Reglamentą Nr. 1107/2009, taikymo srities.

Bendrojo Teismo vertinimas

- **Dėl „išvados“ buvimo**

⁵⁰⁰ Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/17, kuriuo, remiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką, nepratęsiamas veikliosios medžiagos metilchlorpirifoso patvirtinimo galiojimas ir iš dalies keičiamas Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 540/2011 priedas (OL L 7, 2020, p. 11). 2020 m. sausio 10 d. Komisija taip pat priėmė įgyvendinimo reglamentą (ES) 2020/18, kuriuo, remiantis Reglamentu Nr. 1107/2009, nepratęsiamas veikliosios medžiagos chlorpirifoso patvirtinimo galiojimas ir iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamento Nr. 540/2011 priedas (OL L 7, 2020, p. 14).

Dėl ieškovių prieštaravimo, grindžiamo tuo, kad EFSA nepriėmė išvados, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nei Įgyvendinimo reglamente Nr. 844/2012⁵⁰¹, nei Reglamente Nr. 1107/2009⁵⁰² sąvoka „išvada“ nėra apibrėžta. Vis dėlto iš šių teisės aktų matyti, kad, pirma, formaliai išvadą turi priimti EFSA ir, antra, institucija turi ją išsiųsti pareiškėjui, valstybėms narėms ir Komisijai.

Antra, dėl šios išvados turinio pažymėtina, kad EFSA joje, be kita ko, turi nurodyti, „ar galima manyti, kad veiklioji medžiaga tenkina“ Reglamento Nr. 1107/2009 „4 straipsnio reikalavimus [patvirtinimo kriterijus]“. Taigi lemiamas veiksnys, pagal kurį galima nustatyti, ar pateikta išvada, yra EFSA nuomonė dėl to, ar veiklioji medžiaga atitinka šiame reglamente nustatytas sąlygas ir kriterijus.

Nagrinėjamu atveju, kadangi EFSA 2019 m. liepos 31 d. ir tų pačių metų lapkričio 8 d. pareiškime laikėsi nuomonės, kad metilchlorpirifosas neatitinka tų sąlygų žmonių sveikatos srityje, institucija pagrįstai priėmė išvadą, kaip tai suprantama pagal Įgyvendinimo reglamento Nr. 844/2012 13 straipsnį. Tokios išvados negali paneigti vien tai, kad nurodomi aptariamai dokumentai (vadinami „pareiškimais“), nes, sprendžiant dėl to, ar pateikta išvada, svarbiausia – šio dokumento turinys.

- **Dėl skaidrumo pareigos**

Bendrasis Teismas priminė, kad šalis, kuriai daroma įtaka ir kuri remiasi skaidrumo pareigos pažeidimu, grįsdama ieškinį dėl Sąjungos visuotinai taikomo akto panaikinimo, privalo remtis aiškia nuostata, reglamentuojančia minėto akto priėmimą, kuria jai suteikiama procesinė teisė.

Pirma, Bendrasis Teismas pripažino, kad ginčijamas reglamentas yra visuotinai taikomas aktas, ir to negali paneigti aplinkybė, kad šis aktas konkrečiai susijęs su *Ascenza Agro*. Reikia skirti teisės akto visuotinio arba individualaus taikymo klausimą (tai priklauso nuo paties akto) ir klausimą dėl konkrečios sąsajos su eiliniu ieškovu, o tai priklauso nuo jo padėties minėto akto atžvilgiu. Taigi, nors, atsižvelgiant į SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje nurodytus kriterijus, tam tikri aktai pagal savo pobūdį ir taikymo sritį yra privalomi, nes taikomi visiems suinteresuotiems ekonominės veiklos vykdytojams, tam tikromis aplinkybėmis jie gali, neprarasdami savo norminio pobūdžio, būti konkrečiai susiję su tam tikrais ekonominės veiklos vykdytojais, o pastarieji, jei šie aktai jiems taip pat daro tiesioginę įtaką, turi teisę pareikšti ieškinį dėl jų panaikinimo.

Antra, skaidrumo pareigos laikymasis augalų apsaugos srityje užtikrinamas specialiomis nuostatomis, kurias numato ginčijamo reglamento priėmimo teisinis pagrindas, t. y. Reglamentu Nr. 1107/2009, kuriame numatytos bendrosios nuostatos, be kita ko, dėl veikliosios medžiagos patvirtinimo galiojimo pratęsimo procedūros, ir Įgyvendinimo reglamentu Nr. 844/2012, kuriame numatytos specialiosios nuostatos dėl tokios medžiagos patvirtinimo galiojimo pratęsimo procedūros įgyvendinimo.

Vis dėlto Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju ieškovės nesirėmė jokia specialiaja nuostata, reglamentuojančia ginčijamo reglamento priėmimą, kuria *Ascenza Agro* suteikiama procesinė teisė.

- **Dėl Nuolatinio komiteto nuomonės priėmimo tvarkos**

Bendrasis Teismas priminė, kad nagrinėjamu atveju neginčijama, jog palankią Nuolatinio komiteto nuomonę dėl ginčijamo reglamento projekto pasiekti padėjo ir tai, kad Jungtinė Didžiosios Britanijos ir

⁵⁰¹ Žr. Įgyvendinimo reglamento Nr. 844/2012 13 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą.

⁵⁰² Žr. Reglamento Nr. 1107/2009 12 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą.

Šiaurės Airijos Karalystė taip pat balsavo už. Nepaisant to, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ieškovės iš tikrųjų ginčija ginčijamo reglamento motyvus, o ne jo priėmimo procedūrą.

Iš ginčijamo reglamento motyvų matyti, kad jo priėmimas nebuvo pagrįstas veiksniais, pagal kuriuos Jungtinė Karalystė pasirinko savo poziciją per balsavimą, todėl šį ieškovių prieštaravimą reikia atmesti kaip nereikšmingą.

- **Dėl atsargumo principo**

Bendrasis Teismas priminė, kad pagal atsargumo principą, jei yra abejonių dėl pavojaus žmonių sveikatai buvimo ir jo masto, galima imtis apsaugos priemonių nelaukiant, kol šio pavojaus realumas ir sunkumas bus visiškai įrodyti. Tinkamam atsargumo principo taikymui reikia, be kita ko, visapusiškai įvertinti pavojų sveikatai remiantis turimais patikimiausiais mokslo duomenimis ir naujausiu tarptautinių tyrimų rezultatais. Jeigu paaiškėja, kad dėl atliktų tyrimų rezultatų nepakankamumo, neįtikinamumo arba netikslumo neįmanoma neabejotinai nustatyti nurodomo pavojaus buvimo arba masto, tačiau realaus pavojaus žmonių sveikatai tikimybė išlieka tuo atveju, jeigu pavojus pasitvirtintų, vadovaujantis atsargumo principu galima imtis ribojamųjų priemonių.

Nagrinėjamu atveju ekspertai ir EFSA atliko siūlomo metilchlorpirifoso naudojimo rizikos sveikatai vertinimą ir jis sukėlė tam tikrų abejonių. Taigi toks metodas atitinka atsargumo principą, pagal kurį už rizikos vertinimą atsakingos institucijos, kaip antai EFSA, turi pranešti Komisijai ne apie padarytas išvadas, bet ir apie likusias abejones, kad prireikus pastaroji galėtų priimti ribojamąsias priemones.

- **Dėl EFSA ir Komisijos pasirinktų rizikos vertinimo metodų**

Bendrasis Teismas pirmiausia konstatavo, kad EFSA gali pagrįstai pasitelkti analogijos metodą ir įrodomąją galia grindžiamą metodą, vertindama veikliąją medžiagą.

Pirmiausia, kalbant apie abiejų metodų turinį, taikant analogijos metodą⁵⁰³ galima prognozuoti tam tikrų medžiagų savybes remiantis turimais duomenimis apie kitas į jas struktūriškai panašias etalonines medžiagas. Pagal įrodomąją galia grindžiamą metodą tam tikrų medžiagų savybes galima prognozuoti remiantis iš kelių nepriklausomų informacijos šaltinių gautais duomenimis⁵⁰⁴.

Toliau dėl minėtų metodų tikslų REACH reglamente⁵⁰⁵ numatyta, kad apie toksiškumą žmogui informacija renkama, kai tik įmanoma, kitais būdais, nei atliekant bandymus su stuburiniais gyvūnais. Taigi tyrimų ir bandymų galima išvengti taikant įvairius metodus⁵⁰⁶, tarp kurių yra ir analogijos bei įrodomąją galia grindžiami metodai. Analogijos metodas suteikia galimybę nenagrinėti kiekvienos medžiagos dėl kiekvieno poveikio ir gali būti naudojamas nesant duomenų apie medžiagas, kurių keliama rizika yra vertinama. Jeigu taikant įrodomąją galia grindžiamą metodą galima gauti

⁵⁰³ 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), įsteigiančio Europos cheminių medžiagų agentūrą, iš dalies keičiančio Direktyvą 1999/45/EB bei panaikinančio Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 793/93, Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1488/94, Tarybos direktyvą 76/769/EEB ir Komisijos direktyvas 91/155/EEB, 93/67/EEB, 93/105/EB bei 2000/21/EB (OL L 396, 2006, p. 1), XI priedo 1.5 punktas.

⁵⁰⁴ Žr. 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1272/2008 dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklinimo ir pakavimo, iš dalies keičiančio ir panaikinančio direktyvas 67/548/EEB bei 1999/45/EB ir iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006 (OL L 353, 2008, p. 1), I priedo 1.1.1.3 punktą.

⁵⁰⁵ REACH reglamento 13 straipsnio 1 dalis.

⁵⁰⁶ Išvardyti REACH reglamento XI priedo 1 skirsnys.

pakankamai įrodymų, patvirtinančių konkrečios pavojingos savybės buvimą ar nebuvimą, papildomi bandymai su gyvūnais neatliekami. Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad abiem metodais visų pirma siekiama sumažinti bandymų su stuburiniais gyvūnais skaičių, todėl juos taikant nebūtina tirti visų cheminių medžiagų dėl kiekvienos vertinamosios baigties.

Be to, dėl EFSA naudojimosi abiem metodais teisėtumo Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Reglamento Nr. 1107/2009⁵⁰⁷ ir Įgyvendinimo reglamento Nr. 844/2012 nuostatomis EFSA suteikiama plati diskrecija pasirinkti taikomą vertinimo tvarką su sąlyga, kad vertinimas būtų mokslinio pobūdžio. Be to, Bendrasis Teismas priminė, kad, atsižvelgiant į atliekamus sudėtingus mokslinius vertinimus, Komisijai šiuo klausimu taip pat suteikta plati diskrecija. Kadangi Komisija turi remtis EFSA atliktu rizikos vertinimu, Sąjungos teismo atliekama šio vertinimo kontrolė taip pat turi apsiriboti akivaizdžiomis vertinimo klaidomis.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas nusprendė, jog, kadangi abiejų metodų naudojimas numatytas ir Reglamente Nr. 1272/2008, ir REACH reglamente, Sąjungos teisės aktų leidėjas manė, kad šie metodai yra pakankamai moksliskai patikimi, todėl juos galima naudoti vertinant ne tik augalų apsaugos produktuose esančias, bet ir kitas chemines medžiagas.

Galiausiai abu šie metodai, kuriuos taikant nebūtina tirti visų cheminių medžiagų dėl kiekvienos vertinamosios baigties, padeda sumažinti bandymų su gyvūnais skaičių, vadinasi, prisideda prie vieno iš Reglamento Nr. 1107/2009, taigi ir jo įgyvendinimo reglamentu, t. y. Įgyvendinimo reglamentu Nr. 844/2012, siekiamų tikslų įgyvendinimo.

Antra, kalbėdamas apie konkrečią abiejų metodų taikymo tvarką Bendrasis Teismas dėl analogijos metodo pažymėjo, jog neginčijama, kad metilchlorpirifosas ir chlorpirifosas priklauso tai pačiai cheminių medžiagų grupei ir kad apskritai jų cheminė struktūra panaši.

Dėl įrodomąja galia grindžiamo metodo Bendrasis Teismas pažymėjo, kad EFSA tik konstatavo, kad iš pareiškėjų atliktų bandymų ir tyrimų nepavyko nustatyti, ar kyla rizika žmonių sveikatai, nesinaudojant specialistų recenzuota mokslinė literatūra, kaip tai suprantama pagal Įgyvendinimo reglamento Nr. 844/2012 7 straipsnio 1 dalies m punktą. Todėl ji nemanė, kad pareiškėjų pateikti duomenys buvo pakankami, kad ji galėtų priimti tinkamą galutinę išvadą, o ypač kad galėtų pripažinti, jog metilchlorpirifosas nekelia genotoksiškumo rizikos.

Atvirkščiai, 2019 m. liepos 31 d. ir lapkričio 8 d. pareiškimuose EFSA nurodė, kad ekspertai atkreipė dėmesį, jog nėra viešai prieinamos literatūros apie galimą metilchlorpirifoso genotoksiškumą, nors chlorpirifoso genotoksiškumui buvo skirti keli leidiniai. Ji pridūrė, kad kadangi chlorpirifoso atveju buvo išreikštas susirūpinimas dėl chromosomų aberacijų ir DNR pažaidų, ekspertai padarė išvadą, kad dėl metilchlorpirifoso trūksta duomenų. EFSA nurodė, kad visi ekspertai sutiko, kad vertinant metilchlorpirifoso keliamą riziką reikia atsižvelgti į šias abejones, todėl neatmestina galimų DNR pažaidų rizika. Be to, ekspertai ir EFSA nemanė, kad metilchlorpirifoso genotoksiškumui skirti moksliniai straipsniai turėjo būti svarbesni jų išvadoms nei visa kita informacija dėl metilchlorpirifoso genotoksiškumo. Atlikdami metilchlorpirifoso keliamos rizikos vertinimą jie ne vien tik rėmėsi bandymais ir tyrimais, kuriuos pareiškėja privalėjo pateikti pagal teisės aktus, bet ir atsižvelgė į visą reikšmingą turimą mokslinę literatūrą.

⁵⁰⁷ Žr. 4 straipsnį.

2023 m. vasario 15 d. Sprendimas *Austrian Power Grid ir kt. / ACER* (T-606/20, [EU:T:2023:64](#))

Energija – Elektros energijos vidaus rinka – Europos automatinio aktyvinimo dažnio atkūrimo rezervų balansavimo energijos mainų platformos įgyvendinimo sistema – Nuostatų, sąlygų ir metodikų patvirtinimo procedūra – Perdavimo sistemos operatorių bendro pasiūlymo atmetimas – ACER kompetencija – Teisės klaida – Teisė į gynybą – Pareiga motyvuoti

2023 m. vasario 15 d. Sprendimas *Austrian Power Grid ir kt. / ACER* (T-607/20, [EU:T:2023:65](#))

Energija – Elektros energijos vidaus rinka – Europos rankinio aktyvinimo dažnio atkūrimo rezervų balansavimo energijos mainų platformos įgyvendinimo sistema – Nuostatų, sąlygų ir metodikų patvirtinimo procedūra – Perdavimo sistemos operatorių bendro pasiūlymo atmetimas – ACER kompetencija – Teisės klaida – Teisė į gynybą – Pareiga motyvuoti

Europos Komisijos reglamente 2017/2195 dėl elektros energijos balansavimo⁵⁰⁹ numatyta įgyvendinti kelias Europos balansavimo energijos mainų platformas. Vienos iš šių platformų yra, pirma, Europos automatinio aktyvinimo dažnio atkūrimo rezervų balansavimo energijos mainų platforma (toliau – *aFRR* platforma) ir, antra, Europos rankinio aktyvinimo dažnio atkūrimo rezervų balansavimo energijos mainų platforma (toliau – *mFRR* platforma)⁵¹⁰.

Pagal Reglamente 2017/2195⁵¹¹ numatytą procedūrą visi perdavimo sistemos operatoriai (toliau – PSO) pateikė nacionalinėms reguliavimo institucijoms (toliau – NRI) tvirtinti⁵¹² bendrus pasiūlymus dėl *aFRR* platformos ir *mFRR* platformos įgyvendinimo metodikos.

Gavusi bendrą NRI prašymą, Europos Sąjungos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (toliau – ACER) pagal tą patį reglamentą⁵¹³ priėmė sprendimus dėl šių pasiūlymų, iš dalies pakeistų po šios agentūros, NRI ir PSO susirašinėjimo ir konsultacijų. Taigi ACER priėmė du sprendimus: vieną – dėl *aFRR* metodikos, o kitą – dėl *mFRR* metodikos (toliau – ACER sprendimai), o prie šių sprendimų buvo pridėtos aptariamose metodikos, iš dalies pakeistos ir patvirtintos šios agentūros.

Austrian Power Grid, ČEPS, a.s., Polskie sieci elektroenergetyczne S.A., Red Eléctrica de España SA, RTE Réseau de transport d'électricité, Svenska kraftnät, TenneT TSO BV ir TenneT TSO GmbH dėl šių sprendimų

⁵⁰⁸ Bendra santrauka bylose *Austrian Power Grid ir kt. / ACER* (T-606/20) ir *Austrian Power Grid ir kt. / ACER* (T-607/20)

⁵⁰⁹ 2017 m. lapkričio 23 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės (OL L 312, 2017, p. 6).

⁵¹⁰ Atitinkamai Reglamento (ES) 2017/2195 20 ir 21 straipsniai.

⁵¹¹ Reglamento 2017/2195 20 straipsnio 1 dalis ir 21 straipsnio 1 dalis.

⁵¹² Reglamento 2017/2195 5 straipsnio 1 dalis ir 2 dalies a punktas.

⁵¹³ Reglamento 2017/2195 5 straipsnio 7 dalis.

pateikė skundus⁵¹⁴ ACER apeliacinei tarybai (toliau – Apeliacinė taryba). Kadangi jų skundai buvo atmesti, jos Bendrajame Teisme pareiškė du ieškinius dėl Apeliacinės tarybos sprendimų, kiek jie su jomis susiję, tam tikrų ACER sprendimų nuostatų ir prie jų pridėtų metodikų panaikinimo.

Bendrasis Teismas (antroji išplėstinė kolegija) atmetė šiuos ieškinius ir savo sprendimuose pateikė poziciją dėl, viena vertus, kompetencijos paskirstymo ACER ir NRI patvirtinant *aFRR* ir *mFRR* metodikas ir, kita vertus, dėl *aFRR* ir *mFRR* veikimui užtikrinti būtinų funkcijų pagal Reglamentą 2017/2195.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirmiausia Bendrasis Teismas pripažino ieškinius dėl panaikinimo nepriimtinais, kiek jie buvo pareikšti dėl ACER sprendimų ir jų priedų. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad pagal SESV 263 straipsnio penktą pastraipą ir aktą, kuriuo įsteigiama ACER, t.y. Reglamentą 2019/942⁵¹⁵, ieškovės, kaip neprivilegiuotosios šalys⁵¹⁶, gali tik prašyti Bendrojo Teismo panaikinti Apeliacinės tarybos sprendimus, bet ne ACER sprendimus ir jų priedus. Todėl šiuo atveju Bendrasis Teismas apsiribojo Apeliacinės tarybos sprendimų teisėtumo kontrole, be kita ko, kiek jais buvo visiškai patvirtinti ACER sprendimai ir prie jų pridėtos *aFRR* ir *mFRR* metodikos.

Remdamasis pirmiau nurodytu vertinimu, Bendrasis Teismas toliau nagrinėjo esmę. Pirma, jis atmetė ieškovių argumentus, kad Apeliacinė taryba padarė teisės klaidą, kai nekonstatavo, jog ACER viršijo savo kompetencijos ribas priimdama atitinkamus sprendimus.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pagal Reglamento 2019/942 6 straipsnio 10 dalį ir Reglamento 2017/2195 5 straipsnio 7 dalį, taikytinas tuo metu, kai buvo priimti Apeliacinės tarybos sprendimai, ACER turi kompetenciją nuspręsti arba priimti individualius sprendimus dėl reguliavimo klausimų ar problemų, darančių poveikį tarpvalstybinei prekybai arba tarpvalstybiniam sistemų saugumui, kaip antai *aFRR* ir *mFRR* metodikų, kai, kaip nagrinėtu atveju, NRI šiuo klausimu jai pateikia bendrą prašymą. Bendrojo Teismo teigimu, iš šių nuostatų nematyti, kad ACER kompetencija apsiriboja tik tais aspektais, dėl kurių atitinkamoms institucijoms nepavyko susitarti.

Tokį pažodinį aiškinimą patvirtina teisės akto, kuriame yra šios nuostatos, kontekstas ir tikslai. Šiuo klausimu iš reglamentų 2019/942 ir 713/2009⁵¹⁷ (taikytas anksčiau) pasiūlymų aiškinamųjų memorandumų matyti, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai siekė, kad sprendimai tarpvalstybiniais klausimais būtų priimami veiksmingiau ir greičiau, sustiprinant ACER individualaus sprendimo priėmimo įgaliojimus, bet paisant NRI pagrindinio vaidmens energetikos reguliavimo srityje išsaugojimo, laikantis subsidiarumo ir proporcingumo principų. Be to, iš Reglamento 2019/942 preambulės⁵¹⁸ matyti, kad ACER buvo įsteigta siekiant panaikinti reguliavimo spragą Sąjungos lygmeniu ir prisidėti prie veiksmingo elektros energijos ir gamtinių dujų vidaus rinkų veikimo.

⁵¹⁴ Pagal 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/942, kuriuo įsteigiama Europos Sąjungos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (OL L 159, 2019, p. 22), 28 straipsnį.

⁵¹⁵ Reglamento 2019/942 34 konstatuojamoji dalis, 28 straipsnio 1 dalis ir 29 straipsnis.

⁵¹⁶ Privilegiuotosios šalys yra Teisingumo Teismo statuto 19 straipsnio pirmoje ir antroje pastraipose nurodytos šalys, t. y. valstybės narės, Sąjungos institucijos, valstybės, kurios yra Europos ekonominės erdvės susitarimo šalys, bet nėra Sąjungos valstybės narės, ir šiame susitarime nurodyta ELPA priežiūros institucija.

⁵¹⁷ 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 713/2009, įsteigiantis Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą (OL L 211, 2009, p. 1).

⁵¹⁸ Reglamento 2019/942 10 konstatuojamoji dalis, anksčiau – Reglamento Nr. 713/2009 5 konstatuojamoji dalis.

Todėl atitinkamų reglamentų 2019/942 ir 2017/2195 nuostatų tikslas bei kontekstas ir nagrinėto atvejo aplinkybės patvirtina, kad ACER yra įgaliota priimti sprendimą dėl *aFRR* ir *mFRR* metodikų rengimo, kai NRI šiuo klausimu pateikia prašymą. Be to, kadangi ACER buvo suteikti įgaliojimai pačiai priimti sprendimus, kad ji galėtų nepriklausomai ir veiksmingai vykdyti savo reguliavimo funkcijas, šiai agentūrai leidžiama pakeisti PSO pasiūlymus prieš juos patvirtinant, kad būtų užtikrinta jų atitiktis Sąjungos energetikos teisei, ir ji nėra saistoma aspektų, dėl kurių gali sutarti kompetentingos NRI.

Darytina išvada, kad ACER apeliacinė taryba nepadarė teisės klaidos, kai patvirtino ACER kompetenciją priimti sprendimą dėl *aFRR* ir *mFRR* metodikų aspektų, dėl kurių NRI susitarė.

Antra, Bendrasis Teismas atmetė ieškovių priekaištus, grindžiamus tuo, kad Apeliacinė taryba padarė teisės klaidą, kai konstatavo, jog ACER nereikalavo, kad PSO kaip vieną iš *aFRR* ir *mFRR* platformų veikimui užtikrinti būtinų funkcijų įtrauktų pajėgumų valdymą, o tai tiesiogiai išplaukė iš Reglamento 2017/2195 taikymo.

Bendrasis Teismas pirmiausia pažymėjo, kad šis įtraukimas yra lemiamas vertinant, ar PSO parengti pasiūlymai turėjo atitikti Reglamente 2017/2195 numatytus papildomus reikalavimus⁵¹⁹, kai, kaip nagrinėtu atveju, PSO numato paskirti kelis subjektus įvairioms būtinoms funkcijoms vykdyti. Šiuo klausimu jis pabrėžė, kad pagal minėtą reglamentą PSO teikiamuose metodikų pasiūlymuose turi būti pateikta *aFRR* ir *mFRR* platformų veikimui užtikrinti būtinų funkcijų apibrėžtis⁵²⁰. Iš Reglamento 2017/2195 matyti, kad šias platformas turi sudaryti bent aktyvinimo optimizavimo funkcija ir PSO–PSO atsiskaitymo funkcija⁵²¹, tačiau negalima atmesti galimybės, kad kita funkcija, kaip antai pajėgumų valdymas, taip pat gali būti laikoma būtina šių platformų veikimui, ypač jei tokia funkcija turi būti pridėta siekiant užtikrinti šios platformos, atitinkančios bendro valdymo principus ir veiklos procesus, aukšto lygmens struktūrą.

Aiškinant *aFRR* ir *mFRR* platformų veikimui užtikrinti būtiną funkcijos sąvoką, atsižvelgiant į Reglamento 2017/2195 kontekstą ir tikslus, galima manyti, kad tai yra funkcija, kuri tiek techniniu, tiek teisiniu požiūriu yra būtina siekiant efektyviai ir saugiai sukurti, įgyvendinti ir naudoti minėtas platformas.

Bendrojo Teismo teigimu, pajėgumų valdymo funkcija atitinka tokią būtinumo sąlygą. Iš tiesų teisiniu požiūriu Reglamente 2017/2195 reikalaujama, kad PSO nuolat atnaujintų balansavimo energijos mainams arba disbalanso pasiskirstymui nustatyti turimo tarpzoninio pralaidumo duomenis. Techniniu požiūriu, kaip matyti iš nagrinėto atveju parengtų *aFRR* ir *mFRR* metodikų pasiūlymų, nuolatinis šio pralaidumo duomenų atnaujinimas, kuriuo grindžiama pajėgumų valdymo funkcija, yra esminis aktyvinimo optimizavimo funkcijos indėlis. Be to, pajėgumų valdymo funkciją į platformas įtraukė patys perdavimo sistemos operatoriai, kad jos atitiktų Reglamente 2017/2195 nustatytus aukšto lygmens struktūros veiksmingumo ir saugumo reikalavimus.

Atsižvelgiant, be kita ko, į tai, kas išdėstyta, Apeliacinės tarybos sprendimai buvo patvirtinti.

⁵¹⁹ Reglamento 2017/2195 20 straipsnio 3 dalies e punkto i–iii papunkčiai ir 21 straipsnio 3 dalies e punkto i–iii papunkčiai.

⁵²⁰ Reglamento 2017/2195 20 straipsnio 3 dalies c punktas ir 21 straipsnio 3 dalies c punktas.

⁵²¹ Reglamento 2017/2195 20 straipsnio 2 dalis ir 21 straipsnio 2 dalis.

IX. Bendra prekybos politika

1. Antidempingas

2023 m. birželio 21 d. Sprendimas *Guangdong Haomei New Materials ir Guangdong King Metal Light Alloy Technology* / Komisija (T-326/21, [EU:T:2023:347](#))

Dempingas – Kinijos kilmės aliuminio ekstruzijų importas – Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2021/546 – Galutinio antidempingo muito nustatymas – Reglamento (ES) 2016/1036 1 straipsnio 4 dalis – Nagrinėjamojo produkto apibrėžimas – Normaliosios vertės nustatymas – Reglamento 2016/1036 2 straipsnio 6a dalis – Ataskaita dėl didelių iškreipimų eksportuojančioje šalyje – Įrodinėjimo pareiga – Tipiškos šalies naudojimas – Reglamento 2016/1036 3 straipsnio 1, 2, 3, 5 ir 6 dalys – Žala – Ekonominiai veiksniai ir rodikliai, turintys įtakos Sąjungos pramonės padėčiai – Teisė į gynybą – Gero administravimo principas

Gavusi asociacijos *European Aluminium* skundą, Europos Komisija priėmė Įgyvendinimo reglamentą 2021/546, kuriuo importuojamoms Kinijos kilmės aliuminio ekstruzijoms nustatomas galutinis antidempingo muitas⁵²².

Pagal Kinijos teisę įsteigtos bendrovės *Guangdong Haomei New Materials Co. Ltd* ir *Guangdong King Metal Light Alloy Technology Co. Ltd*, gaminančios ir į Europos Sąjungą eksportuojančios aliuminio ekstruzijas, pareiškė ieškinį, kuriuo visų pirma prašė panaikinti minėtą Įgyvendinimo reglamentą. Italijoje įsteigta bendrovė *Airoidi Metalli SpA* (toliau – *Airoidi*) įstojo į bylą palaikyti ieškovių reikalavimų.

Bendrasis Teismas atmetė ieškinį dėl panaikinimo ir kartu pateikė kelis patikslinimus dėl produkto, dėl kurio atliekamas antidempingo tyrimas, naujo normaliosios vertės apskaičiavimo metodo, kai eksportuojančios šalies rinkoje yra didelių iškreipimų; šis metodas nustatytas pagrindinio antidempingo reglamento⁵²³ 2 straipsnio 6a dalies a punkte.

Bendrojo Teismo vertinimas

Grįsdamos savo ieškinį ieškovės, be kita ko, priekaištavo Komisijai dėl to, kad ši padarė teisės klaidą apibrėždama „nagrinėjamąjį produktą“, dėl kurio atliekamas antidempingo tyrimas, t. y. Kinijos kilmės aliuminio ekstruzijas. Šiuo klausimu jos tvirtino gaminančios tūkstančius skirtingų aliuminio ekstruzijų rūšių, todėl Komisija turėtų jas diferencijuoti.

Bendrasis Teismas pabrėžė, kad nagrinėjamojo produkto apibrėžimas patenka į plačią Sąjungos institucijoms suteiktą diskreciją prekybos apsaugos priemonių srityje, ir konstatavo, kad Komisija, laikydamosi šios srities jurisprudencijos, atsižvelgė į kelis šiam apibrėžimui svarbius veiksnius, pavyzdžiui, aptariamų produktų fizines, technines ir chemines savybes, jų naudojimą, produktų tarpusavio pakeičiamumą, vartotojo požiūrį į juos ir gamybos procesą.

⁵²² 2021 m. kovo 29 d. Komisijos Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2021/546, kuriuo importuojamoms Kinijos Liaudies Respublikos kilmės aliuminio ekstruzijoms nustatomas galutinis antidempingo muitas ir galutinis laikinojo muito surinkimas (OL L 109, 2021, p. 1).

⁵²³ 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1036 dėl apsaugos nuo importo dempingo kaina iš Europos Sąjungos narėmis nesančių valstybių (OL L 176, 2016, p. 21), iš dalies pakeistas 2017 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2017/2321 (OL L 338, 2017, p. 1).

Be to, nors įrodinėjimo pareiga teko ieškovėms, jos neįrodė, kad Komisija neteisingai įvertino minėtus veiksnius, taip pat nenurodė, į kokius kitus svarbesnius veiksnius reikėjo atsižvelgti.

Taigi akivaizdžia vertinimo klaida, padaryta apibrėžiant nagrinėjamąjį produktą, grindžiamas prieštaravimas buvo atmestas.

Tuomet Bendrasis Teismas išnagrinėjo ieškovių kritiką dėl Komisijos išvados, kad Kinijos rinkoje yra didelių iškraipymų, taip pat *Airoidi* argumentus, kuriais ginčijamas 2017 m. Komisijos parengtos „ataskaitos dėl didelių iškraipymų Kinijos rinkoje“⁵²⁴, į kurią ji atsižvelgė priimdama įgyvendinimo reglamentą 2021/546, teisėtumas.

Dėl *Airoidi* nurodyto pagrindo Bendrasis Teismas priminė, kad priimtini tik tie įstojusių į bylą šalių argumentai, kuriais neviršijama tai, kas numatyta šiuose reikalavimuose ir pagrinduose. Kadangi ieškovės neginčijo ataskaitos dėl didelių iškraipymų Kinijos rinkoje teisėtumo, *Airoidi* nurodytas pagrindas, kuriuo ginčijama ši ataskaita, buvo atmestas kaip nepriimtinas.

Dėl ieškovių prieštaravimų, kuriais reiškia kritika dėl Komisijos atliktos didelių iškraipymų Kinijos rinkoje analizės, Bendrasis Teismas pabrėžė, kad sąvoka „dideli iškraipymai“ eksportuojančioje šalyje ir tais atvejais, kai esama tokių iškraipymų, taikomas normaliosios vertės apskaičiavimo metodas į pagrindinį antidempingo reglamentą įtraukti iš dalies keičiančiu Reglamentu 2017/2321⁵²⁵.

Šiomis aplinkybėmis pagrindinio antidempingo reglamento naujos redakcijos 2 straipsnio 6a dalies a punkte numatyta, kad, eksportuojančioje šalyje esant didelių iškraipymų, leidžiama nukrypti nuo principo, kad nustatant normaliąją vertę iš principo pirmiausia reikia atsižvelgti į įprastomis prekybos sąlygomis šioje šalyje realiai sumokėtą ar mokėtiną kainą. Pagal tos pačios nuostatos c punktą Komisija gali parengti ataskaitą, kurioje apibūdinama rinkos padėtis tam tikroje šalyje ar konkrečiame sektoriuje, jei ji turi tinkamai pagrįstų įrodymų, kad toje šalyje (ar sektoriuje) galimi dideli iškraipymai. Tokios ataskaitos ir jas pagrindžiantys įrodymai įtraukiami į visų su ta valstybe ar sektoriumi susijusių tyrimų dokumentų rinkinius.

Atsižvelgdamas į tai, kas nurodyta, Bendrasis Teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju Komisija, atlikusi įvairių veiksmų, į kuriuos reikia atsižvelgti pagal pagrindinio antidempingo reglamento 2 straipsnio 6a dalies b punktą, analizę, padarė išvadą, kad Kinijos aliuminio ekstruzijų sektoriuje yra didelių iškraipymų. Be to, Komisija neapsiribojo neaiškia ir hipotetine analize (kaip tvirtino ieškovės) ir atsižvelgė ne tik į pagal tos pačios nuostatos c punktą parengtą ataskaitą dėl didelių iškraipymų Kinijos rinkoje, bet ir į ataskaitas, dokumentus ir duomenis, gautus iš daugelio įvairių šaltinių (taip pat ir Kinijos). Be to, Komisija įvykdė ir savo pareigą suteikti ieškovėms galimybę veiksmingai pareikšti savo nuomonę dėl nurodytų faktų ir aplinkybių tikrumo ir svarbos bei dėl įrodymų, kuriais Komisija rėmėsi darydama išvadą dėl didelių iškraipymų Kinijos rinkoje.

Taigi Bendrasis Teismas atmetė įvairius prieštaravimus, kuriais ginčijama analizė dėl didelių iškraipymų Kinijos rinkoje.

Jis pažymėjo, kad Komisija taip pat nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos tipiška šalimi pasirinkdama Turkiją, siekdama apskaičiuoti nagrinėjamojo produkto normaliąją vertę.

⁵²⁴ 2017 m. gruodžio 20 d. Komisijos darbinis dokumentas dėl didelių Kinijos Liaudies Respublikos ekonomikos iškraipymų prekybos apsaugos tyrimų tikslais (SWD(2017) 483 *final*/2).

⁵²⁵ 2017 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2321, kuriuo iš dalies keičiami pagrindinis reglamentas ir Reglamentas (ES) 2016/1037 dėl apsaugos nuo subsidijuoto importo iš Europos Sąjungos narėmis nesančių valstybių (OL L 338, 2017, p. 1).

Nors pripažįstama, kad netinkama remtis eksportuojančios šalies vidaus rinkos kainomis ir sąnaudomis dėl to, kad toje rinkoje esama didelių iškraipymų, pagrindinio antidempingo reglamento 2 straipsnio 6a dalies a punkte numatyta, kad normalioji vertė apskaičiuojama tik remiantis gamybos ir pardavimo sąnaudomis, atitinkančiomis neiškraipytas kainas ar lyginamuosius dydžius. Šiuo tikslu Komisija kaip informacijos šaltinį gali naudoti, *inter alia*, atitinkamas gamybos ir pardavimo sąnaudas atitinkamoje tipiškoje šalyje, kurios ekonominis išsivystymas yra panašaus lygio kaip ir eksportuojančios šalies.

Todėl renkantis tipišką šalį reikia laikytis į eksportuojančią šalį panašaus ekonominio išsivystymo lygio kriterijaus. Būtent laikantis šio naujo kriterijaus ir toliau taikoma jurisprudencija, skirta pakeistoms pagrindinio antidempingo reglamento nuostatoms, t. y. kad Komisija turi remtis trečiąja šalimi, kurioje panašaus produkto kainą lemia aplinkybės, kaip įmanoma panašesnės į eksportuojančioje šalyje esamas aplinkybės.

Atsižvelgdamas į šiuos patikslinimus Bendrasis Teismas atmetė ieškovių nuorodas į ankstesnę netaikomą jurisprudenciją ir konstatavo, kad jos neginčija, jog Turkijos išsivystymo lygis panašus į Kinijos. Be to, atmesdamas argumentus, grindžiamus tuo, kad Kinijoje gyventojų daugiau nei Turkijoje ir kad vidaus paklausa yra kitokia, Bendrasis Teismas pripažino, kad ieškovės neįrodė, jog Komisija padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, tipiška šalimi pasirinkdama Turkiją.

Bendrojo Teismo teigimu, Komisija taip pat nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos, nusprendusi, kad Sąjungos pramonei yra padaryta žala, o ją su Kinijos kilmės aliuminio ekstruzijų importu sieja priežastinis ryšys.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas atmetė ieškovių argumentą, kad dėl didelės Sąjungos gamintojų užimamos rinkos dalies Sąjungos pramonei negali būti padaryta reikšmingos žalos. Bendrasis Teismas taip pat atmetė prieštaravimus dėl to, kad Komisija neatsižvelgė į tai, kad vartojimas ir šios pramonės pelningumas smarkiai išaugo. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, jog norint konstatuoti Sąjungos pramonei padarytą žalą, pateisinančią antidempingo muitų nustatymą, nereikalaujama, kad visi svarbūs ekonominiai veiksniai ir rodikliai rodytų neigiamą tendenciją. Savo ruožtu Komisija pabrėžė, kad, nepaisant padidėjusios paklausos, Sąjungos pramonė neteko rinkos dalies, o jos pelningumas tiriamuoju laikotarpiu sumažėjo.

Be to, Komisija taip pat nepadarė klaidų, atsižvelgdama į importo iš Kinijos rinkos dalį; ši, ieškovių teigimu (vertinant absoliučiais skaičiais), yra mažesnė nei 15 %. Iš tiesų, nors pagrindinio antidempingo reglamento 5 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad tyrimas nepradedamas, jeigu importo iš šalies rinkos dalis yra mažesnė nei 1 %, iš Kinijos importuojamų aliuminio ekstruzijų rinkos dalis šią procentinę dalį gerokai viršija. Kadangi pagrindiniame antidempingo reglamente nėra numatyta jokios kitos rinkos dalies ribos, kuria remiantis būtų galima daryti išvadą, kad importas iš trečiosios šalies nepadarys žalos, Bendrasis Teismas konstatavo, kad ieškovės nepateikė kitų argumentų, kurių pagrindu būtų galima pripažinti Komisiją padarius akivaizdžią vertinimo klaidą.

Kadangi kiti ieškinio pagrindai taip pat pasirodė nepriimtini arba nepagrįsti, Bendrasis Teismas atmetė visą ieškinį.

2. Trečiosios šalies teisės aktų eksteritorialus taikymas

2023 m. liepos 12 d. Sprendimas *IFIC Holding / Komisija* (T-8/21, [EU:T:2023:387](#))

Prekybos politika – Apsauga nuo trečiosios šalies priimtų teisės aktų eksteritorialaus taikymo poveikio – JAV nustatytos ribojamosios priemonės Iranui – Antrinės sankcijos, neleidžiančios Sąjungos fiziniams ar juridiniams asmenims turėti komercinių santykių su įmonėmis, kurioms taikomos šios priemonės –

Draudimas laikytis tokių teisės aktų – Reglamento (EB) Nr. 2271/96 5 straipsnio antra pastraipa – Komisijos sprendimas leisti Sąjungos juridiniam asmeniui laikytis tokių teisės aktų – Pareiga motyvuoti – Leidimo galiojimas atgaline data – Atsižvelgimas į įmonės, kuriai taikomos trečiosios šalies ribojamosios priemonės, interesus – Teisė būti išklaustyta

2018 m. Jungtinės Amerikos Valstijos pasitraukė iš 2015 m. pasirašytos Irano branduolinės sutarties dėl Irano branduolinės programos kontrolės ir ekonominių sankcijų Iranui panaikinimo. Dėl šio pasitraukimo JAV, remdamosi „Iran Freedom and counter-Proliferation Act of 2012“ (2012 m. Irano laisvės ir kovos su ginklų platinimu aktas), vėl įvedė sankcijas Iranui ir tam tikriems į sąrašą įtrauktiems asmenims⁵²⁶. Nuo to laiko visiems asmenims už JAV teritorijos ribų vėl draudžiama palaikyti komercinius santykius su šiame SDN sąrašė nurodytais asmenimis.

Po šio sprendimo priėmimo Sąjunga, siekdama apsaugoti savo interesus, priėmė Deleguotąjį reglamentą 2018/1100⁵²⁷, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento Nr. 2271/96⁵²⁸ priedas, ir jame paminėjo šį 2012 m. Irano laisvės ir kovos su ginklų platinimu aktą. Šiuo reglamentu, kuriuo siekiama užtikrinti apsaugą nuo jo priede nurodytų įstatymų eksteritorialaus taikymo, visų pirma draudžiama atitinkamiems asmenims⁵²⁹ laikytis tų įstatymų arba imtis iš jų kylančių veiksmų (5 straipsnio pirma pastraipa), išskyrus atvejus, kai Europos Komisija suteikia leidimą, jei šių užsienio teisės aktų nesilaikymas labai pakenktų asmenų, kuriems taikomas reglamentas, ar Sąjungos interesams (5 straipsnio antra pastraipa). Ji taip pat priėmė Įgyvendinimo reglamentą 2018/1101, nustatantį Reglamento Nr. 2271/96⁵³⁰ 5 straipsnio antros pastraipos taikymo kriterijus.

IFIC Holding AG (toliau – IFIC) yra Vokietijos bendrovė, kurios akcijos netiesiogiai priklauso Irano valstybei ir kuri pati turi įvairių Vokietijos įmonių akcijų, už kurias turi teisę gauti dividendus. *Clearstream Banking AG* yra vienintelis vertybinių popierių bankas depozitoriumas, turintis leidimą Vokietijoje. 2018 m. lapkričio mėn. JAV įtraukus IFIC į SDN sąrašą, ji nutraukė IFIC jos dividendų mokėjimą ir juos užblokavo atskiroje sąskaitoje. Gavusi *Clearstream Banking* prašymą suteikti leidimą pagal Reglamento Nr. 2271/96 5 straipsnio antrą pastraipą, 2020 m. balandžio 28 d. Komisija priėmė Įgyvendinimo sprendimą C(2020) 2813 *final*, juo leido šiam bankui 12 mėnesių laikotarpiu laikytis tam tikrų JAV teisės aktų, kiek tai susiję su ieškovės vertybiniais popieriais ar lėšomis (toliau – ginčijamas leidimas). 2021 m. ir 2022 m. šio leidimo galiojimas buvo pratęstas įgyvendinimo sprendimais C(2021) 3021 *final* ir C(2022) 2775 *final*⁵³¹ (toliau – ginčijami sprendimai). Tokiomis aplinkybėmis, remdamasi

⁵²⁶ *Specially Designated Nationals and Blocked Persons List* (Specialiai nurodytų piliečių ir asmenų, kurių lėšos įšaldytos, sąrašas; toliau – SDN sąrašas).

⁵²⁷ 2018 m. birželio 6 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2018/1100, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamento (EB) Nr. 2271/96, saugančio nuo trečiosios šalies priimtų teisės aktų eksteritorialaus taikymo poveikio ir tuo grindžiamų ar iš to kylančių veiksmų, priedas (OL L 199 I, 2018, p. 1).

⁵²⁸ 1996 m. lapkričio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2271/96, saugantis nuo trečiosios šalies priimtų teisės aktų eksteritorialaus taikymo poveikio ir tuo grindžiamų ar iš to kylančių veiksmų (OL L 309, 1996, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 10 sk., 1 t., p. 75), iš dalies pakeistas 2014 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 37/2014, kuriuo iš dalies keičiami tam tikri su bendra prekybos politika susiję reglamentai dėl tam tikrų priemonių priėmimo procedūrų (OL L 18, 2014, p. 1), ir Deleguotuoju reglamentu 2018/1100 (toliau – reglamentas).

⁵²⁹ Reglamento Nr. 2271/96 11 straipsnyje nurodyti asmenys, be kita ko, yra fiziniai asmenys, kurie gyvena Sąjungoje ir yra valstybės narės piliečiai, ir Sąjungoje registruoti juridiniai asmenys (11 straipsnio 1 ir 2 punktai).

⁵³⁰ 2018 m. rugpjūčio 3 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/1101, kuriuo nustatomi Tarybos reglamento (EB) Nr. 2271/96, saugančio nuo trečiosios šalies priimtų teisės aktų eksteritorialaus taikymo poveikio ir tuo grindžiamų ar iš to kylančių veiksmų, 5 straipsnio antros pastraipos taikymo kriterijai (OL L 199 I, 2018, p. 7).

⁵³¹ 2021 m. balandžio 27 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas C(2021) 3021 *final* ir 2022 m. balandžio 26 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas C(2022) 2775 *final*.

SESV 263 straipsniu, IFIC paprašė Bendrojo Teismo panaikinti *Clearstream Banking*, kuri įstojo į bylą, prašymu Komisijos priimtus sprendimus.

Bendrasis Teismas atmetė IFIC ieškinį ir priėmė sprendimą dėl naujų teisės klausimų, susijusių su Reglamentu Nr. 2271/96. Visų pirma jis mano, kad ginčijami sprendimai negalioja atgaline data ir kad Komisija nepadarė vertinimo klaidos, kai neatsižvelgė į ieškovės interesus ar neišnagrinėjo, ar yra mažiau ribojančių alternatyvų. Jis taip pat nusprendė, kad ieškovės teisės būti išklausytai Komisijos per minėtų sprendimų procedūrą apribojimas buvo būtinas ir proporcingas atsižvelgiant į Reglamentu Nr. 2271/96 siekiamus tikslus.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirma, Bendrasis Teismas nusprendė, kad ginčijami sprendimai negalioja atgaline data, nes juose aiškiai nurodyta, kad jie galioja nuo pranešimo apie juos dienos dvylikos mėnesių laikotarpį⁵³². Remiantis tuo darytina išvada, kad ginčijamas leidimas negalioja atgaline data ir neapima veiksmų, atliktų iki ginčijamų sprendimų įsigaliojimo datos, o apima tik tuos veiksmus, kurie buvo atlikti po šios datos.

Antra, dėl ieškovės nurodyto vertinimo klaida grindžiamo pagrindo, jog Komisija esą atsižvelgė ne į jos, o tik į *Clearstream Banking* interesus, Bendrasis Teismas nusprendė, kad Komisija neturėjo į juos atsižvelgti. Jis pažymi, kad Reglamente Nr. 2271/96⁵³³ numatyta, jog leidimas laikytis priede nurodytų įstatymų suteikiamas su sąlyga, kad šių įstatymų nesilaikymas rimtai pakenktų asmens, prašančio suteikti leidimą, arba Sąjungos interesams, tačiau šioje nuostatoje neminimi trečiųjų asmenų, kuriems taikomos trečiosios šalies ribojamosios priemonės, interesai. Bendrasis Teismas padarė tą pačią išvadą dėl įgyvendinimo reglamente 2018/1101⁵³⁴ nurodytų nesumuojamų kriterijų, į kuriuos Komisija turi atsižvelgti, kai vertina prašymą dėl leidimo suteikimo. Taip pat nė viename iš nagrinėjamų kriterijų nenurodyta, kad reikia pasverti trečiojo asmens ir pareiškėjo ar Sąjungos interesus. Be to, nors gali būti, kad trečiasis asmuo, kuriam taikomos ribojamosios priemonės, patenka į Reglamento Nr. 2271/96⁵³⁵, o kartu ir į tam tikrų šio reglamento nuostatų taikymo sritį, taikant šio reglamento 5 straipsnio antroje pastraipoje numatytą išimtį tai negali būti pagrindas atsižvelgti į kitus nei šioje nuostatoje numatytus interesus. Antra, dėl ieškovės argumento, kad Komisija neatsižvelgė į galimybę pasinaudoti mažiau ribojančiomis alternatyvomis ar į ieškovės galimybę remtis teise į žalos atlyginimą, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad įgyvendinimo reglamentas 2018/1101⁵³⁶ tokių pareigų Komisijai nenustato. Komisija turi tik patikrinti, ar pareiškėjo pateikti įrodymai leidžia daryti išvadą, kad, atsižvelgiant į įgyvendinimo reglamente 2018/1101⁵³⁷ nustatytus kriterijus, jeigu būtų nesilaikoma priede nurodytų įstatymų, pareiškėjo ar Sąjungos interesams būtų smarkiai pakenkta, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 2271/96 5 straipsnio antrą pastraipą. Jei Komisija padaro išvadą, kad tokios žalos atsiradimas yra pakankamai įrodytas, ji neprivalo nagrinėti, ar yra leidimo alternatyvų.

⁵³² Žr. kiekvieno ginčijamo sprendimo 3 straipsnį.

⁵³³ Žr. Reglamento Nr. 2271/96 5 straipsnio antrą pastraipą.

⁵³⁴ Žr. įgyvendinimo reglamento 2018/1101 4 straipsnį.

⁵³⁵ Žr. Reglamento Nr. 2271/96 11 straipsnį.

⁵³⁶ Žr. įgyvendinimo reglamento 2018/1101 3 straipsnį.

⁵³⁷ Žr. įgyvendinimo reglamento 2018/1101 4 straipsnį.

Trečia, dėl ieškinio pagrindo, susijusio su teisės būti išklausytam pažeidimu, Bendrasis Teismas mano, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas nusprendė sukurti sistemą, kurioje nereikia atsižvelgti į trečiųjų asmenų, kuriems taikomos sankcijos, interesus ir jie neturi būti įtraukti į procedūras, vykdomas pagal Reglamento Nr. 2271/96 5 straipsnio antrą pastraipą. Sprendimo priėmimas pagal šią nuostatą atitinka bendrojo intereso tikslus – apsaugoti Sąjungos arba asmenų, besinaudojančių teisėmis pagal SESV, interesus užkertant kelią didelei žalai, galinčiai kilti dėl priede nurodytų įstatymų nesilaikymo.

Tokiomis aplinkybėmis ne tik trečiųjų asmenų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, teisės būti išklausytiems įgyvendinimas aptariamoje procedūroje neatitiktų minėtais teisės aktais siekiamų bendrojo intereso tikslų, bet ir dėl nekontroliuojamo informacijos, su kuria galėtų susipažinti priede nurodytus įstatymus priėmusios trečiosios šalies valdžios institucijos, platinimo kiltų grėsmė šių tikslų įgyvendinimui. Šios valdžios institucijos galėtų sužinoti, kad asmuo pateikė prašymą suteikti šioje nuostatoje nurodytą leidimą ir kad jis gali laikytis arba nesilaikyti tos trečiosios šalies eksteritorialių teisės aktų, o tai sukeltų riziką, susijusią su tyrimais ir sankcijomis šiam asmeniui, taigi ir žalą jo ir tam tikrais atvejais Sąjungos interesams.

Be to, tarp elementų, kurie turi būti nurodyti prašyme suteikti leidimą⁵³⁸, arba tarp kriterijų, į kuriuos Komisija atsižvelgia vertindama tokį prašymą⁵³⁹, nėra jokio elemento, kuris būtų susijęs su asmenine šių trečiųjų asmenų situacija. Pagal šioje srityje Reglamentu Nr. 2271/96 sukurtą sistemą neatrodo, kad tretieji asmenys, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, galėtų remtis klaidomis ar įrodymais, susijusiais su jų asmenine situacija. Vadinasi, trečiųjų asmenų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, teisės būti išklausytiems apribojimas vykstant tokiai procedūrai, atsižvelgiant į reikšmingą teisinę sistemą ir ja siekiamus tikslus, neatrodo neproporcingas ir neatitinkantis šios teisės esmės. Iš to matyti, kad konkrečiomis bylos aplinkybėmis toks teisės būti išklausytam apribojimas yra pateisinamas, būtinas ir proporcingas atsižvelgiant į Reglamentu Nr. 2271/96, visų pirma šio reglamento 5 straipsnio antra pastraipa, siekiamus tikslus. Vadinasi, Komisija neprivalėjo išklausti ieškovės per ginčijamų sprendimų priėmimo procedūrą.

Be to, ieškovė teigė, jog tam, kad paisytų jos teisės būti išklausytai, Komisija turėjo paskelbti bent jau ginčijamų sprendimų rezoliucinę dalį. Vis dėlto nėra pagrindo manyti, kad Komisija turėjo pareigą ją paskelbti. Viena vertus, ši tariama pareiga neturi teisinio pagrindo jokioje reikšmingoje nuostatoje, antra, ginčijamų sprendimų paskelbimas po jų priėmimo negali turėti įtakos galimai ieškovės teisei būti išklausytai per administracinę procedūrą. Galiausiai dėl tų pačių priežasčių Bendrasis Teismas atmetė ieškovės argumentą, kad alternatyviai Komisija turėjo jai pranešti apie ginčijamus sprendimus po jų priėmimo. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, negalima teigti, kad, nepaskelbusi ginčijamų sprendimų ar apie juos nepranešusi ieškovei, Komisija pažeidė jos teisę būti išklausytai.

⁵³⁸ Įgyvendinimo reglamento 2018/1101 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta: „[p]rašymuose nurodomi pareiškėjų vardai, pavardės (pavadinimai), kontaktiniai duomenys, konkrečios į sąrašą įtrauktų eksteritorinių teisės aktų nuostatos arba susiję tolesni veiksmai, taip pat apibūdinama prašomo įgaliojimo apimtis ir žala, kuri atsirastų dėl nesilaikymo“.

⁵³⁹ Laikantis įgyvendinimo reglamento 2018/1101 4 straipsnyje numatytų kriterijų, pagal kuriuos vertinama, ar saugomiems interesams, nurodytiems Reglamento Nr. 2271/96 5 straipsnio antroje pastraipoje, padaryta didelė žala.

X. Ekonominė ir pinigų politika⁵⁴⁰

2023 m. lapkričio 22 d. Sprendimas *Del Valle Ruíz ir kt. / BPV* (T-302/20, T-303/20 ir T-307/20, [EU:T:2023:735](#))

Ekonominė ir pinigų sąjunga – Bankų sąjunga – Kredito įstaigų ir tam tikrų investicinių įmonių bendras pertvarkymo mechanizmas („BPeM“) – „Banco Popular Español“ pertvarkymas – BPV sprendimas, kuriuo atsisakoma išmokėti kompensaciją akcininkams ir kreditoriams, kuriems taikomos pertvarkymo priemonės – Nuosavybės teisė – Teisė būti išklausytam – Teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę – Skirtingo požiūrio vertinimas – Vertintojo nepriklausomumas

2023 m. lapkričio 22 d. Sprendimas *Molina Fernández / BPV* (T-304/20, [EU:T:2023:734](#))

Ekonominė ir pinigų sąjunga – Bankų sąjunga – Kredito įstaigų ir tam tikrų investicinių įmonių bendras pertvarkymo mechanizmas („BPeM“) – „Banco Popular Español“ pertvarkymas – BPV sprendimas, kuriuo atsisakoma išmokėti kompensaciją akcininkams ir kreditoriams, kuriems taikomos pertvarkymo priemonės – Skirtingo požiūrio vertinimas – Vertintojo nepriklausomumas

2023 m. lapkričio 22 d. Sprendimas *ACMO ir kt. / BPV* (T-330/20, [EU:T:2023:733](#))

Ekonominė ir pinigų sąjunga – Bankų sąjunga – Kredito įstaigų ir tam tikrų investicinių įmonių bendras pertvarkymo mechanizmas („BPeM“) – „Banco Popular Español“ pertvarkymas – BPV sprendimas, kuriuo atsisakoma išmokėti kompensaciją akcininkams ir kreditoriams, kuriems taikomos pertvarkymo priemonės – Skirtingo požiūrio vertinimas – Vertintojo nepriklausomumas

Ieškovai sujungtose bylose T-302/20, T-303/20 ir T-307/20 ir byloje T-304/20 yra fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie prieš patvirtinant *Banco Popular Español, SA* (toliau – *Banco Popular*) pertvarkymo schemą buvo jo akcininkai. Byla T-330/20 yra susijusi su investiciniais fondais, kurie prieš patvirtinant šią schemą turėjo nuosavo kapitalo priemonių, išskyrus vieną iš jų, perėmusį *Banco Popular* obligacijų turinčio subjekto teises.

2017 m. birželio 7 d. Bendros pertvarkymo valdybos (BPV) vykdomoji sesija, remdamasi Reglamentu Nr. 806/2014⁵⁴¹, priėmė *Banco Popular* pertvarkymo schemą⁵⁴²; tą pačią dieną ją patvirtino Europos Komisija⁵⁴³.

Prieš patvirtindama šią schemą BPV pasamdė *Deloitte Réviseurs d'entreprises* (toliau – vertinimo įmonė), kad prieš galimą pertvarkymą būtų atliktas *Banco Popular* vertinimas ir skirtingo požiūrio

⁵⁴⁰ Bendra santrauka bylose *Del Valle Ruíz ir kt. / BPV* (T-302/20, T-303/20 ir T-307/20), *Molina Fernández / BPV* (T-304/20) ir *ACMO ir kt. / BPV* (T-330/20)

⁵⁴¹ 2014 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 806/2014, kuriuo nustatomos kredito įstaigų ir tam tikrų investicinių įmonių pertvarkymo vienodos taisyklės ir vienoda procedūra, kiek tai susiję su bendru pertvarkymo mechanizmu ir Bendru pertvarkymo fondu, ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 (OL L 225, 2014, p. 1).

⁵⁴² Sprendimas SRB/EES/2017/08 dėl *Banco Popular* pertvarkymo schemos (toliau – pertvarkymo schema).

⁵⁴³ Komisijos sprendimas (ES) 2017/1246, kuriuo patvirtinama *Banco Popular* pertvarkymo schema (OL L 178, 2017, p. 15).

vertinimas po galimo pertvarkymo. 2017 m. birželio 6 d. vertinimo įmonė pateikė BPV 2-ąjį vertinimą, kurio tikslas buvo nustatyti *Banco Popular* turto ir įsipareigojimų vertę, įvertinti, kokios sąlygos būtų taikomos akcininkams ir kreditoriams, jeigu *Banco Popular* būtų iškelta įprastinė bankroto byla, ir suteikti duomenų, leidžiančių nuspręsti dėl perleistųjų akcijų ir nuosavybės priemonių, o BPV – nustatyti, kas laikytina komercinėmis sąlygomis verslo pardavimo priemonės taikymo tikslais. Pertvarkymo schemoje nutarusi, kad reikalaujamos sąlygos⁵⁴⁴ buvo įvykdytos, BPV nusprendė taikyti *Banco Popular* pertvarkymo procedūrą. Po skaidraus ir atviro pardavimo proceso, kurį vykdė Ispanijos pertvarkymo institucija Bankų įstaigų tvarkingo restruktūrizavimo fondas (FROB), naujos akcijos buvo perleistos *Banco Santander SA* už vieno euro pirkimo kainą.

Patvirtinus pertvarkymo schemą, vertinimo įmonė pateikė BPV skirtingo požiūrio vertinimą⁵⁴⁵ (toliau – 3-asis vertinimas), kuriuo siekta nustatyti, ar poveikį patiriantiems akcininkams ir kreditoriams būtų taikytos geresnės sąlygos, jeigu *Banco Popular* būtų iškelta įprastinė bankroto byla, palyginti su sąlygomis, kurios jiems taikytos dėl pertvarkymo. Šis vertinimas buvo atliktas remiantis likvidavimo scenarijumi pagal Ispanijos teisės aktus tuo metu, kai buvo patvirtinta pertvarkymo schema. Vertinimo įmonė nusprendė, kad, iškėlus įprastinę bankroto bylą, būtų buvęs atliktas neplanuotas likvidavimas. Ji padarė išvadą, kad vykdant tokią procedūrą nebuvo tikimasi jokio susigrąžinimo, todėl nėra skirtingo požiūrio, palyginti su tuo, kurį lemia pertvarkymo priemonė.

Vėliau tam, kad galėtų priimti galutinį sprendimą dėl to, ar poveikį patiriantiems akcininkams ir kreditoriams reikia skirti kompensaciją pasinaudojant Bendru pertvarkymo fondu⁵⁴⁶, BPV paragino juos jai pranešti apie savo teisę būti išklaustytiems, atsižvelgiant į jos preliminarų sprendimą šiuo klausimu⁵⁴⁷, kuriame, atsižvelgiant į 3-ąjį vertinimą, ji padarė išvadą, kad neprivalo jiems atlyginti žalos. Procedūra, susijusi su teise būti išklaustyti, vyko dviem vienas po kito einančiais etapais, t. y. įtraukimo į sąrašą etapu, per kurį poveikį patiriantys akcininkai ir kreditoriai buvo pakviesti išreikšti suinteresuotumą pasinaudoti teise būti išklaustyti, ir konsultacijų etapu, per kurį atitinkami asmenys galėjo pateikti savo pastabas dėl preliminarų sprendimo, prie kurio pridėta nekonfidenciali 3-ojo vertinimo versija.

Pasibaigus šiam konsultacijų etapui BPV išnagrinėjo atitinkamas pastabas ir iš vertinimo įmonės gavo aiškinamąjį dokumentą, kuriame ji patvirtino, kad 3-ajame vertinime nurodyta skirtingų hipotetinių likvidavimo scenarijų strategija ir taikytos metodikos bei atliktos analizės tebegalioja.

2020 m. kovo 17 d. BPV priėmė Sprendimą SRB/EES/2020/52, kuriuo siekta nustatyti, ar akcininkams ir kreditoriams, kuriems turėjo įtakos *Banco Popular* pertvarkymo priemonės, turėjo būti išmokėta kompensacija (toliau – ginčijamas sprendimas), ir jame nusprendė, kad vertinimo įmonė buvo nepriklausoma ir kad 3-iasis vertinimas atitiko taikytinus teisės aktus ir buvo pakankamai motyvuotas ir išsamus. Ji taip pat pateikė poveikį patiriančių akcininkų ir kreditorių pastabas bei vertinimą ir priėjo prie išvados, jog nėra skirtumo tarp faktiškai taikyto požiūrio į poveikį patiriančius akcininkus ir kreditorius ir požiūrio, kuris jiems būtų taikomas, jei *Banco Popular* pertvarkymo dieną būtų buvusi iškelta įprastinė bankroto byla.

⁵⁴⁴ Pagal Reglamento Nr. 806/2014 18 straipsnio 1 dalį.

⁵⁴⁵ Pagal Reglamento Nr. 806/2014 20 straipsnio 16–18 dalis.

⁵⁴⁶ Pagal Reglamento Nr. 806/2014 76 straipsnio 1 dalies e punktą.

⁵⁴⁷ Preliminarus sprendimas dėl to, ar būtina skirti kompensaciją akcininkams ir kreditoriams, kuriems taikytos *Banco Popular* pertvarkymo priemonės, ir dėl teisės būti išklaustyti procedūros pradžios (SRB/EES/2018/132) (toliau – preliminarus sprendimas).

Bendrasis Teismas savo sprendimuose, kuriuose nusprendė atmesti tris SESV 263 straipsniu grindžiamus ieškinius, pirmą kartą pateikė nuomonę dėl prašymo panaikinti BPV sprendimą dėl galimos žalos atlyginimo dėl pertvarkymo poveikį patiriantiems akcininkams ir kreditoriams. Šiuo tikslu Bendrasis Teismas išnagrinėjo kelis naujus trijuose ieškiniuose iškeltus klausimus, visų pirma susijusius su poveikį patiriančių akcininkų ir kreditorių padėties vertinimu tuo atveju, jei *Banco Popular* būtų iškelta įprastinė bankroto byla, vertinimo įmonės nepriklausomumu, teise būti išklausytam per procedūrą, teise į veiksmingą teisinę gynybą ir teise į nuosavybę.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirma, Bendrasis Teismas atmeta priekaištus, susijusius su tuo, kad ginčijamas sprendimas yra neteisėtas, kiek tai susiję su klausimu, ar buvusiems *Banco Popular* akcininkams būtų taikytos geresnės sąlygos iškeliant įprastinę bankroto bylą, nagrinėjimu.

Bendrasis Teismas pažymi, kad iš Reglamento Nr. 806/2014 nuostatų aiškiai matyti, jog nuoroda⁵⁴⁸ į požiūrį, kuris subjekto akcininkams ir kreditoriams būtų buvęs taikomas, jeigu jam būtų iškelta įprastinė bankroto byla, reiškia hipotetinį požiūrį į juos subjekto likvidavimo atveju. Minėto vertinimo metodas, apibrėžtas Deleguotajame reglamente 2018/344⁵⁴⁹, atitinka įstaigos turto realizavimą, taigi ir likvidavimą, kaip nurodyta Reglamento Nr. 806/2014 3 straipsnio 1 dalies 42 punkte.

Siekiant nustatyti skirtingą požiūrį, lyginamas faktinis požiūris į akcininkus ir kreditorius, patiriančius poveikį dėl pertvarkymo, ir jų padėties vertinimas tuo atveju, jei pertvarkymo priemonė nebūtų priimta, t. y. tuo atveju, jei subjektas būtų buvęs likviduotas.

Bendrasis Teismas konstatuoja, kad, vertinant skirtingą požiūrį priėmus FROB sprendimą, Ispanijos teisėje numatyta, kad priešingos padėties scenarijus yra subjekto likvidavimo scenarijus, atsižvelgiant į įstatymo 22/2003 nuostatas, susijusias su likvidavimu. Jis prieina prie išvados, kad skirtingas požiūris turi būti nustatomas remiantis likvidavimo scenarijumi, o tai reiškia, kad negali būti scenarijaus, grindžiamo subjekto veiklos tęstinumu ir susitarimu su kreditoriais.

Bendrasis Teismas patikslina, kad 3-iajame vertinime numatytas priešingos padėties likvidavimui scenarijus turėjo būti apibrėžtas atsižvelgiant į *Banco Popular* padėtį pertvarkymo dieną. Tą dieną *Banco Popular* negalėjo tęsti savo veiklos dėl likvidumo padėties, žlugimo ar galimo žlugimo ir galimo banko licencijos panaikinimo, todėl nebuvo galima numatyti nei susitarimo su kreditoriais, nei nemokumo scenarijaus, kuriais remiantis būtų daroma prielaida, jog įmonė tęs veiklą.

Bendrasis Teismas atmeta argumentą, jog vertinimo įmonė turėjo atlikti *Banco Popular* vertinimą, numatydamą įstaigos pardavimą kaip visumos arba pagal gamybos šakas (o tai reiškia, kad įmonės veikla bus tęsiama). Taigi vertinimo įmonė nepadarė klaidos, kai taikė metodą, pagrįstą likvidavimo scenarijumi ir turto pardavimu atskirai ar pagal portfelius.

Ginčijamame sprendime nepadaryta jokios akivaizdžios vertinimo klaidos, kiek tai susiję tiek su atsižvelgimu į ilgiausią septynerių metų likvidavimo procedūros trukmę, atsižvelgiant, be kita ko, į tikslą likviduoti per protingą terminą ir į neaiškumus, susijusius su ilgu likvidavimo laikotarpiu, tiek su

⁵⁴⁸ Pagal Reglamento Nr. 806/2014 20 straipsnio 16–18 dalis.

⁵⁴⁹ 2017 m. lapkričio 14 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2018/344, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES papildoma techniniais reguliavimo standartais, kuriais patikslinami kriterijai, susiję su pertvarkymo atveju taikomų skirtingų sąlygų vertinimo metodika (OL L 67, 2018, p. 3).

veiksnių ir neveiksnių paskolų portfelių, *Banco Popular* nekilnojamojo turto patronuojamųjų bendrovių ir teisinės rizikos vertinimu.

Antra, Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, susijusį su vertinimo įmonės nepriklausomumo nebuvimu.

Jis pažymėjo, kad šios bylos aplinkybės, viena vertus, neįrodo, kad vertinimo įmonei, atliekant 3-įjį vertinimą, įtaką darė tai, jog ji atliko 2-ąjį vertinimą, ir, antra vertus, paneigia argumentą, kad ji galėjo pagrįstai manyti, jog nėra objektyvumo ar nešališkumo.

Iš tiesų 3-iajame vertinime skirtingo požiūrio analizė grindžiama faktiniu poveikį patiriančių akcininkų ir kreditorių vertinimu po pertvarkymo. Į 2-ojo vertinimo pirmoje dalyje pateiktą *Banco Popular* turto ir įsipareigojimų vertinimą nebuvo atsižvelgta 3-iajame vertinime, todėl jis negalėjo daryti įtakos vertinimo įmonei, kai atliko šį vertinimą.

Be to, 2-ajame vertinime buvo daug abejonų dėl likvidavimo scenarijaus simuliacijos patikimumo. Bendrasis Teismas atmeta priekaištą, susijusį su tuo, kad vertinimo įmonė, siekdama apsaugoti savo profesinę reputaciją, atlikdama 3-ąjį vertinimą manė, jog jai privalomos 2-ojo vertinimo išvados.

Bendrasis Teismas atmetė argumentą, kad vertinimo įmonė buvo skatinama vengti bet kokio 2-ajame vertinime pateiktų išvadų taisymo ar pakeitimo, nes ji paneigia aplinkybės, kuriomis buvo atliktas 2-asis ir 3-iasis vertinimas. Iš tiesų, 3-iajame vertinime buvo remiamasi tikslesne informacija, palyginti su ta, kurią vertinimo įmonė turėjo 2-ojo vertinimo stadijoje. Be to, gavusi 2-ąjį vertinimą BPV buvo informuota apie tai, kad vertinimo įmonė turėtų remtis naujais duomenimis 3-iajame vertinime, taigi pakeisti vertinimą pagal likvidavimo scenarijaus simuliaciją. 3-iajame vertinime vertinimo įmonė ne tik patvirtino 2-ajame vertinime pateiktos simuliacijos rezultatą. Vien to, kad vertinimo įmonė padarė tą pačią išvadą, nepakanka įrodyti, kad atlikdama 3-įjį vertinimą ji manė, jog turėjo laikytis 2-ajame vertinime pateikto vertinimo.

Galiausiai Bendrasis Teismas atmetė priekaištą, susijusį su tuo, kad BPV turėjo kreiptis į kitą vertintoją, kad atliktų vertinimą pagal kitokį metodą, nes poveikį patiriančių akcininkų ir kreditorių vertinimas turėjo būti atliekamas pagal likvidavimo scenarijų. Be to, jokia Reglamento Nr. 806/2014 ir Deleguotojo reglamento 2016/1075 nuostata aiškiai neprieštarauja tam, kad 2-asis ir 3-iasis vertinimai būtų atlikti to paties vertintojo.

Bendrasis Teismas atmetė prieštaravimus, susijusius su vertinimo įmonės nepriklausomumo trūkumu dėl jos tariamų ryšių su *Banco Popular* ir *Banco Santander*.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad vertinimo įmonės paskyrimo nepriklausoma vertintoja dieną, pirma, pirkėjo tapatybė nebuvo žinoma, todėl nebuvo galima atsižvelgti į vertinimo įmonės ir *Banco Santander* ryšius, ir, antra, vertinimo įmonė nebeteikė audito paslaugų *Banco Santander*.

Bendrasis Teismas pabrėžė, kad per visą procedūrą, susijusią su *Banco Popular* pertvarkymu, BPV užtikrino, kaip ir privalėjo padaryti, kad vertinimo įmonė laikytųsi nepriklausomumo reikalavimų, visų pirma Deleguotajame reglamente 2016/1075 numatytų reikalavimų dėl interesų konflikto nebuvimo⁵⁵⁰.

⁵⁵⁰ Pagal 2016 m. kovo 23 d. Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2016/1075, kuriuo papildoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES dėl techninių reguliavimo standartų, kuriais nustatomas gaivinimo planų, pertvarkymo planų ir grupių pertvarkymo planų turinys, minimalūs kriterijai, kuriuos kompetentinga institucija turi įvertinti nagrinėdama gaivinimo planus ir grupių gaivinimo planus, grupių finansinės paramos sąlygos, reikalavimai nepriklausomiems vertintojams, nurašymo ir konvertavimo įgaliojimų pripažinimas sutartyse, pranešimo reikalavimų ir

Taigi BPV nepadarė klaidos, kai nusprendė, kad vertinimo įmonės tiek *Banco Popular*, tiek *Banco Santander* suteiktos paslaugos negalėjo turėti įtakos jos sprendimui atliekant 3-įjį vertinimą, todėl jos negalėjo įrodyti reikšmingų, faktinių ar galimų bendrų ar besikertančių interesų.

Joks argumentas nepaneigia BPV vertinimo, susijusio su tuo, kad nėra ryšio tarp, viena vertus, audito paslaugų ir vertinimo įmonės *Banco Santander* teikiamų paslaugų, susijusių su *Banco Popular* integravimu, ir, kita vertus, informacijos, reikšmingos atliekant 3-įjį vertinimą, kuris buvo susijęs tik su *Banco Popular*, o ne *Banco Santander* vertinimu.

Ieškovai taip pat nepaaiškino, kaip šios vertinimo įmonės suteiktos paslaugos galėjo turėti įtakos arba pagrįstai galėjo būti laikomos darančiomis įtaką jos sprendimui atliekant 3-įjį vertinimą.

Bendrasis Teismas manė, jog siekiant konstatuoti, kad BPV turėjo atsižvelgti į tai, jog dėl vertinimo įmonės ryšių su *Banco Santander* tariamai trūksta jos objektyvumo ar nešališkumo, reikia nustatyti, kad kai ji 3-iajame vertinime nusprendė, jog požiūris į poveikį patiriančius akcininkus ir kreditorius nebūtų buvęs geresnis iškelus įprastinę bankroto bylą, ji siekė teikti prioritetą antrajam atvejui. Be to, net jei vertinimo įmonė 3-iajame vertinime padarytų išvadą, jog poveikį patiriantiems akcininkams ir kreditoriams *Banco Popular* likvidavimo atveju būtų taikytos geresnės sąlygos nei tos, kurios jiems buvo taikomos dėl pertvarkymo, kompensaciją, kuri galėtų atsirasti dėl to, mokėtų BPF, o ne *Banco Santander*.

Bendrasis Teismas teigė, kad 3-iojo vertinimo rezultatas neturi įtakos sprendimo pradėti *Banco Popular* pertvarkymo procedūrą teisėtumui ir pagrįstumui, taip pat šio pertvarkymo rezultatui, t. y. jo pardavimui *Banco Santander*, ir tam, kad dėl jo negali atsirasti teisė į žalos atlyginimą iš *Banco Santander*.

Bendrasis Teismas padarė išvadą: kadangi 3-iasis vertinimas, kad ir koks būtų jo rezultatas, negalėjo paveikti *Banco Santander* padėties, vertinimo įmonė negalėjo jam sudaryti palankesnių sąlygų. Todėl jų ryšiai negali sukelti pagrįstų abejonių dėl galimo išankstinio nusistatymo arba lemti vertinimo įmonės objektyvumo ar nešališkumo stokos. Šie ryšiai nėra aplinkybė, dėl kurios būtų galima suabejoti jos nepriklausomumu atliekant 3-įjį vertinimą ir BPV ją paskiriant nepriklausoma vertintoja.

Trečia, Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, grindžiamą tariamu akcininkų ir kreditorių teisės būti išklausytiems pažeidimu, visų pirma, dėl to, kad BPV įpareigojo juos pateikti pastabas naudojant formą.

Šiuo klausimu, pirmiausia, jis priminė, kad teisės būti išklausytam paisymas turi būti užtikrintas net ir nesant teisės akto, kuriuose būtų aiškiai numatytas šios teisės įgyvendinimas, ir kad nei Reglamente Nr. 806/2014, nei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) nenumatyta konkreti teisės būti išklausytam įgyvendinimo procedūra. Taigi BPV pasirinkimas naudoti formą akcininkų ir kreditorių pastaboms gauti priklauso jos diskrecijai organizuojant šią procedūrą, kad poveikį patiriantys akcininkai ir kreditoriai galėtų veiksmingai ir naudingai pasinaudoti teise būti išklausytiems.

Tada nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas pažymėjo, kad BPV išnagrinėjo visas gautas pastabas ir ginčijamame sprendime paaiškino, kodėl kai kurios iš šių pastabų neturėjo reikšmės priimant ginčijamą sprendimą, ir atmetė argumentą, grindžiamą teisės būti išklausytam pažeidimu, motyvuodamas tuo, kad BPV atmetė nereikšmingas pastabas.

Paskui jis konstatavo, kad formoje klausimai buvo suformuluoti neutraliai, pateikiant trumpą atitinkamos temos pristatymą ir nurodant preliminarų sprendimo ar 3-iojo vertinimo dalis; toliau poveikį patiriantiems akcininkams ir kreditoriams buvo pasiūlyta pateikti savo pastabas ar nuomones šiuo klausimu.

Toliau Bendrasis Teismas atmetė argumentą, susijusį su atsakymų į formą apimtimi, nes jis yra tik teorinis ir juo remiantis negalima pakankamai teisiškai įrodyti, kad, nesant tokio apribojimo, procedūros rezultatas galėjo būti kitoks.

Per procedūrą, susijusią su teise būti išklausytam, pastabos, pateiktos pildant formą, buvo išsamiai išnagrinėtos ginčijamame sprendime ir vertinimo įmonė dėl jų priėmė aiškinamąjį dokumentą. Taigi, nors buvo apribota pastabų apimtis, BPV ir vertinimo įmonė išsamiai į jas atsakė.

Ieškovai nenurodė, kokių pastabų, išskyrus tas, kurios buvo suformuluotos ir į kurias BPV ir vertinimo įmonė atsakė, jie negalėjo pateikti dėl formos apimtys. Jie taip pat nenurodė, kokius dokumentus jie norėjo pridėti prie formos.

Ketvirta, Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, susijusį su tuo, kad 3-iasis vertinimas paremtas klaidingu pagrindu, susijusiu su *Banco Popular* finansine būkle pertvarkant.

Iš tiesų jis priminė, kad skirtingas požiūris turėjo būti vertinamas tuo metu, kai buvo priimta pertvarkymo schema. 2019 m. balandžio 8 d. Ispanijos banko ekspertizės ataskaita, kuria remiasi ieškovai ir kurią buvo prašoma pateikti taikant pasirengimo nagrinėti bylą priemonę, susijusi su įvykiais iki *Banco Popular* pertvarkymo, kurie neturėjo reikšmės atliekant 3-įjį vertinimą.

Penkta, Bendrasis Teismas atmetė trečiąjį pagrindą, grindžiamą tuo, kad BPV nepagrįstai delegavo vertinimo įmonei įgaliojimus priimti sprendimą, kurie jai suteikti Reglamentu Nr. 806/2014.

Visų pirma, konstatavęs, kad ieškovai nepateikė nei Reglamento Nr. 806/2014 neteisėtumu grindžiamo prieštaravimo, nei prieštaravimų, susijusių su BPV diskrecijos įgyvendinimu ar aiškumo trūkumu, kiek tai susiję su jos kompetencijos atskyrimu šiame reglamente, nei prieštaravimų, susijusių su tuo, kad BPV pažeidė minėtą reglamentą, nes viršijo pagal šį reglamentą jai suteiktus įgaliojimus, Bendrasis Teismas nusprendė, kad argumentai, kuriais BPV priekaištauja dėl to, kad ji suteikė įgaliojimus priimti sprendimus vertinimo įmonei, negali įrodyti principų, susijusių su įgaliojimų delegavimu, pažeidimo.

Toliau Bendrasis Teismas priminė, kad sprendimą nemokėti žalos atlyginimo poveikį patiriantiems akcininkams ir kreditoriams priėmė BPV, o ne vertinimo įmonė.

Pagal Reglamentą Nr. 806/2014 sąlygų, kurios būtų taikomos poveikį patiriantiems akcininkams ir kreditoriams, jeigu *Banco Popular* būtų iškelta įprastinė bankroto byla, vertinimo ekonominius ir techninius aspektus turėjo apibrėžti nepriklausomas vertintojas, o ne pati BPV. Taigi tai, kad BPV

pavedė vertinimo įmonei atlikti 3-įjį vertinimą, negali būti aiškinama kaip jos įgaliojimų priimti sprendimą delegavimas.

Be to, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 806/2014 nuostatas, tai, jog BPV patvirtino 3-iojo vertinimo išvadas, negali būti suprantama kaip BPV nepakankama kontrolė, ar nepriklausomas vertintojas laikosi reikalavimų, kurių jis turi laikytis atlikdamas vertinimą. Iš paties ginčijamo sprendimo turinio matyti, kad BPV ne tik apibendrino 3-įjį vertinimą ir aiškinamąjį dokumentą, bet ir išnagrinėjo jų galiojimą atsižvelgdama į poveikį patiriančių akcininkų ir kreditorių pastabas.

Šešta, Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, susijusį su teisės į veiksmingą teisinę gynybą pažeidimu.

Dėl tam tikros informacijos neatskleidimo nekonfidencialioje 3-iojo vertinimo versijoje, pridėtoje prie preliminaraus sprendimo, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad BPV vertinimas, pagal kurį 3-iajame vertinime užtušuotiems duomenims, susijusiems su atidėjiniais teisinei rizikai, buvo taikoma profesinė paslaptis ir jie buvo konfidencialūs, nebuvo ginčijamas; be to, nebuvo ginčijama, kad BPV privalo apsaugoti konfidencialius duomenis⁵⁵¹. Ieškovai neteigė, kad šie užtušuoti duomenys yra būtini norint suprasti ginčijamą sprendimą arba pasinaudoti teise į veiksmingą teisminę gynybą.

Septinta, Bendrasis Teismas atmetė pagrindą, grindžiamą teisės į nuosavybę pažeidimu.

Bendrasis Teismas priminė, kad Reglamente Nr. 806/2014 nustatytas mechanizmas, kuriuo užtikrinama, kad pertvarkomo subjekto akcininkams ar kreditoriams būtų teisingai atlyginta pagal Chartijos 17 straipsnio 1 dalies reikalavimus.

Nagrinėjamu atveju neįrodė, kad BPV padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, kai remdamasi 3-uoju vertinimu padarė išvadą, jog poveikį patiriantiems *Banco Popular* akcininkams ir kreditoriams nebūtų buvusios taikomos geresnės sąlygos iškeliant įprastinę bankroto bylą nei vykdant pertvarkymą, ieškovai neįrodė jų teisės į nuosavybę pažeidimo, kylančio iš ginčijamo sprendimo.

Negalima pagrįstai teigti, kad BPV pažeidė Chartijos 17 straipsnį, nes kompensacijos vertė pagal principą, kad nė vieno kreditoriaus padėtis neturi būti blogesnė, buvo apskaičiuota remiantis blogiausiu akcininkų scenarijumi, t.y. *Banco Popular* likvidavimo procedūra. Iš tiesų priešingos padėties scenarijaus taikymas atitinka taikytinas nuostatas.

⁵⁵¹ Pagal Reglamento Nr. 806/2014 88 straipsnio 5 dalį.

XI. Sąjungos institucijų viešieji pirkimai

2023 m. balandžio 26 d. Sprendimas *OHB System / Komisija* (T-54/21, [EU:T:2023:210](#))

Viešasis paslaugų pirkimas – Konkurso procedūra – Konkurencinis dialogas – „Galileo“ pereinamųjų palydovų pirkimas – Konkurso dalyvio pasiūlymo atmetimas – Pašalinimo kriterijai – Konkurso dalyvio sunkus profesinis nusižengimas – Galutinio teismo sprendimo ar galutinio administracinio sprendimo nebuvimas – Kreipimasis į Finansinio reglamento 143 straipsnyje nurodytą komisiją – Vienodas požiūris – Nejprastai mažos kainos pasiūlymas – Akivaizdi vertinimo klaida

2018 m. gegužės 15 d. skelbimu⁵⁵² apie pirkimą Europos kosmoso agentūra (EKA), veikianti Komisijos vardu ir jos naudai, pradėjo konkurso procedūrą dėl pereinamųjų palydovų pirkimo pagal *Galileo* programą, kurios tikslas – įdiegti ir eksploatuoti Europos palydovinės navigacijos ir padėties nustatymo sistemą, naudotiną civiliniais tikslais. Ši procedūra buvo pradėta konkurencinio dialogo forma, nes Komisija jau buvo nustačiusi ir apibrėžusi savo poreikius, tačiau dar nebuvo nustačiusi tikslų priemonių, tinkamiausių jiems patenkinti. EKA buvo įpareigota organizuoti viešojo pirkimo procedūrą, o Komisija išliko perkančioji organizacija⁵⁵³. Buvo nuspręsta, kad galėtų būti atrinkti du konkurso laimėtojai, o sutarties skyrimas bus grindžiamas ekonomiškai naudingiausiu pasiūlymu.

Pasibaigus pirmajam konkurencinio dialogo etapui, kuriame buvo kviečiama teikti paraiškas dalyvauti konkurse, EKA atrinko tris konkurso dalyvius, t. y. ieškovę *OHB System AG*, *Airbus Defence and Space GmbH* (toliau – ADS) ir *Thales Alenia Space Italia* (toliau – TASI). Po antrojo etapo, susijusio su priemonių, kurios geriausiai atitiktų perkančiosios organizacijos poreikius, nustatymu ir apibrėžimu, ir trečiojo etapo, per kurį EKA paprašė konkurso dalyvių pateikti savo „galutinius pasiūlymus“, minėtus galutinius pasiūlymus įvertino vertinimo komitetas, kuris vertinimo ataskaitoje pateikė savo rezultatus. Remdamasi šia ataskaita Komisija priėmė sprendimą atmesti ieškovės pasiūlymą ir sprendimą sudaryti sutartį su TASI ir ADS (toliau – ginčijami sprendimai), apie tuos sprendimus ieškovei pranešta 2021 m. sausio 19 d. raštu.

Prieš priimant ginčijamus sprendimus ieškovė 2020 m. gruodžio 23 d. raštu informavo Komisiją ir EKA, kad vienas iš jos buvusių darbuotojų, administracijos generalinis direktorius, kuris turėjo daug galimybių susipažinti su projekto duomenimis ir dalyvavo rengiant ieškovės pasiūlymą, 2019 m. gruodžio mėn. įsidarbino ADS. Ji teigė, kad buvo įrodymų, jog šis buvęs darbuotojas gavo slaptos informacijos, ir kad po to, kai ji dėl jo pateikė skundą, buvo pradėtas nacionalinis baudžiamasis tyrimas. Todėl ji paprašė Komisijos sustabdyti ginčijamą konkurencinį dialogą, ištirti šį klausimą ir prireikus pašalinti ADS iš šio dialogo. 2021 m. sausio 20 d. rašte Komisija informavo ieškovę, kad nebuvo pakankamai motyvų, pateisinančių tokį sustabdymą, o kadangi įtarimus tyrė nacionalinės valdžios institucijos, tai, nesant galutinio teismo sprendimo ar galutinio administracinio sprendimo dėl jų, nebuvo pagrindo pašalinti ADS iš ginčijamo konkurencinio dialogo.

⁵⁵² 2018 m. gegužės 15 d. *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* priede (OL S 091-206089, 2018) paskelbtas skelbimas apie pirkimą.

⁵⁵³ Pagal 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1285/2013 dėl Europos palydovinės navigacijos sistemų įdiegimo ir eksploatavimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 876/2002 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 683/2008 (OL L 347, 2013, p. 1), 15 straipsnio 1 dalį Komisija su EKA sudarė įgaliojimų perdavimo susitarimą dėl *Galileo* programos diegimo etapo.

Gavęs ieškinį dėl ginčijamų sprendimų panaikinimo, – jis visas buvo atmestas, – Bendrasis Teismas, be kita ko, pateikė paaiškinimų dėl konkurso dalyvio pašalinimo kriterijų taikymo ir kreipimosi į 2018 m. Finansiniame reglamente numatytą komisiją⁵⁵⁴. Tas pats pasakytina apie pareigą patikrinti pasiūlymo, kurio kaina laikoma neįprastai maža, sudėtį ir sprendimo dėl sutarties sudarymo savarankiškumą tais atvejais, kai perkančioji organizacija tik pritarė vertinimo ataskaitos motyvams.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirma, Bendrasis Teismas atmetė priekaištą, susijusį su tariamu 2018 m. Finansiniame reglamente numatytų konkurso dalyvio pašalinimo kriterijų pažeidimu.

Pirmiausia jis priminė, kad perkančioji organizacija uždraudžia konkurso dalyviui dalyvauti konkurso procedūroje, jeigu jis yra atsidūręs vienoje ar keliuose situacijose, atitinkančiose 2018 m. Finansiniame reglamente numatytus tris draudimo dalyvauti procedūroje kriterijus.

Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas konstatavo, kad tuo atveju, kai konkurencinio dialogo momentu nėra galutinio teismo sprendimo arba galutinio administracinio sprendimo, kuriame būtų nustatyta, kad atitinkamas konkurso dalyvis arba fizinis ar juridinis asmuo, kuris yra to konkurso dalyvio administracijos, valdymo ar priežiūros organo narys arba kuris turi atstovavimo, sprendimo ar kontrolės įgaliojimus, padarė sunkų profesinį nusižengimą, pirmieji du kriterijai netaikytini. Pagal trečiąjį draudimo dalyvauti procedūroje kriterijų, t. y. vienintelį kriterijų, kuris gali būti taikomas nagrinėjamu atveju, nesant galutinio teismo sprendimo ar galutinio administracinio sprendimo, perkančioji organizacija gali priimti sprendimą pašalinti konkurso dalyvį iš konkurso procedūros tik remdamasi preliminariumi kvalifikavimu⁵⁵⁵ ir tik gavusi 2018 m. Finansinio reglamento 143 straipsnyje nurodytos komisijos rekomendaciją, pagal kurią, atsižvelgiant į faktus ir išvadas, nustatoma, kad konkurso dalyvis padarė sunkų profesinį nusižengimą.

Iš pradžių Bendrasis Teismas nagrinėjo klausimą, ar Komisija, šiuo atveju nesikreipusi į minėtą komisiją, neįvykdė įsipareigojimų ir taip pažeidė trečiąjį draudimo dalyvauti procedūroje kriterijų.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad kreipimosi į komisiją tikslas yra Sąjungos finansinių interesų apsauga ir kad preliminarus teisinis kvalifikavimas, kurį turi atlikti tik ta komisija, neišvengiamai susijęs, viena vertus, su pačių konkurso dalyvių veiksmais ir, kita vertus, su faktais ar išvadomis, iš esmės nustatytais per kompetentingų Sąjungos institucijų arba prireikus valstybių narių institucijų atliekamus auditus ar tyrimus. Tuo remdamasis Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad perkančioji organizacija turi kreiptis į komisiją tik tada, kai jos turimi nustatyti faktai yra ne tik įtarimai, o įrodymai, kurių pakanka dalyvio kaltės prezumpcijai pagrįsti. Nagrinėjamu atveju jis konstatavo, kad, pirma, 2020 m. gruodžio 23 d. raštas buvo vienintelė Komisijos turėta informacija apie tariamai neteisėtus ADS veiksmus. Antra, tame rašte ieškovės suformuluoti teiginiai nebuvo susiję su faktais ar išvadomis, nustatytais per kompetentingų Sąjungos institucijų arba valstybių narių institucijų atliktus auditus ar tyrimus. Trečia, prie to rašto nebuvo pridėta jokių įrodymų, galinčių patvirtinti minėtus teiginius. Ketvirta, pateikti priekaištai buvo susiję ne su ADS veiksmais, o su tariamu buvusio ieškovės darbuotojo elgesiu.

⁵⁵⁴ 2018 m. liepos 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2018/1046 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 ir Sprendimas Nr. 541/2014/ES, bei panaikinamas Reglamentas Nr. 966/2012 (OL L 193, 2018, p. 1), būtent – pagal to reglamento 136 ir 145 straipsnius.

⁵⁵⁵ Kaip tai suprantama pagal 2018 m. Finansinio reglamento 136 straipsnio 2 dalį.

Iš to Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad minėtų teiginių negalima laikyti faktais ar išvadomis, kurie gali būti pakankami įrodymai, pagrindžiantys ADS kaltės prezumpciją ir pateisinantys kreipimąsi į komisiją.

Padaręs tokią išvadą Bendrasis Teismas patikrino, ar Komisija vis dėlto privalėjo ištirti tuos teiginius. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad vienintelis veiksmas, dėl kurio buvo priekaištaujama ADS, buvo tai, kad vykstant aptariamam konkursui ji įdarbino buvusį ieškovės darbuotoją. Iš principo vien ši aplinkybė nėra veiksmų, kurie gali būti pripažinti sunkiu profesiniu nusižengimu, įrodymas.

Be to, dėl ieškovės priekaišto, kad jos buvęs darbuotojas pažeidė komercinę paslaptį, nes neteisėtai gavo su ja susijusios neskelbtinos informacijos, kuri galėjo suteikti ADS nepagrįstą pranašumą vykstant ginčijamam konkurenciniam dialogui, Bendrasis Teismas nurodė, kad toks pažeidimas bet kuriuo atveju neįrodo pačios ADS elgesio, todėl juo negalima pagrįsti jos kaltės prezumpcijos. Kadangi 2020 m. gruodžio mėn. rašte ieškovė nepateikė konkrečių argumentų ir informacijos, jis konstatavo, kad teiginys dėl neskelbtinos informacijos, dėl kurios ADS galėjo būti suteiktas nepagrįstas pranašumas, gavimo yra neaiškus ir hipotetinis, todėl negali būti laikomas įrodymu. Bendrasis Teismas pažymėjo, kad buvęs darbuotojas išėjo iš ieškovės darbovietės netrukus po to, kai buvo pateiktas jos peržiūrėtas pasiūlymas antrajame ginčijamo konkurencinio dialogo etape, todėl bet kuriuo atveju jis negalėjo turėti informacijos nei apie trečiajame etape vykusį ieškovės ir EKA dialogą, nei apie ieškovės galutinio pasiūlymo turinį.

Taigi, kadangi 2020 m. gruodžio mėn. rašte pateikti teiginiai negalėjo būti laikomi pakankamais įrodymais, galinčiais patvirtinti ADS kaltės prezumpciją ir pateisinančiais kreipimąsi į komisiją, Komisija neprivalėjo jų tirti.

Antra, Bendrasis Teismas atmetė priekaištą dėl įsipareigojimų, susijusių su neįprastai mažos kainos pasiūlymų nagrinėjimu, pažeidimo. Jis priminė, kad pagal 2018 m. Finansinio reglamento nuostatas vertinimą, ar yra neįprastai mažos kainos pasiūlymų, t. y. šios sąvokos vertinimą atsižvelgiant į pasiūlymo sudėtį ir atitinkamą paslaugą, perkančioji organizacija atlieka dviem etapais⁵⁵⁶. Pirmajame etape perkančioji organizacija turi įvertinti, ar pateiktuose pasiūlymuose yra požymių, galinčių sukelti įtarimą, kad juose nurodyta kaina yra neįprastai maža. Taip yra, be kita ko, tuo atveju, kai neaišku, ar, pirma, pasiūlymas atitinka galiojančius teisės aktus ir, antra, į siūlomą kainą yra įtrauktos visos sąnaudos, kurias lemia techniniai pasiūlymo aspektai. Tai taikoma ir tuo atveju, kai siūloma kaina yra gerokai mažesnė už kituose pateiktuose pasiūlymuose nurodytą kainą arba už įprastinę rinkos kainą. Antrajame etape, jei tokių požymių yra, perkančioji organizacija turi patikrinti pasiūlymo sudėtį ir suteikti atitinkamam konkurso dalyviui galimybę pagrįsti savo kainą. Jeigu, nepaisydama pateiktų paaiškinimų, perkančioji organizacija nusprendžia, kad pasiūlyme nurodyta kaina yra neįprastai maža, ji turi jį atmesti.

Šiuo atveju Bendrasis Teismas konstatavo, kad ADS galutinio pasiūlymo kainos ir kitų pasiūlymų kainos skirtumas pats savaime negalėjo būti neįprastai mažos kainos įrodymas, atsižvelgiant į nagrinėjamos rinkos ypatumus. Viena vertus, konkurso procedūra buvo pradėta konkurencinio dialogo forma, nes Komisija dar nebuvo nustačiusi tikslų priemonių savo poreikiams patenkinti. Taigi pasiūlymų kainos priklausė nuo įvairių kiekvieno konkurso dalyvio pasiūlytų sprendimų ir techninių priemonių. Kita vertus, iš nagrinėjamų palydovų ypatumų matyti, kad tai nėra prekės, kurių standartinė ar rinkos kainos yra nustatytos. Be to, be kainų skirtumo, ieškovė nepateikė konkrečių argumentų savo teiginiui, kad ADS pasiūlyme nurodyta kaina turėjo pasirodyti neįprastai maža, pagrįsti.

⁵⁵⁶ 2018 m. Finansinio reglamento I priedo 1 skyriaus 2 skirsnio 23.1 punkto pirma pastraipa ir 23.2 punktas.

Bendrasis Teismas padarė išvadą, jog nebuvo įrodyta, kad buvo požymių, galinčių sukelti Komisijos įtarimą, kad ADS pasiūlyme nurodyta kaina galėjo būti neįprastai maža. Todėl Komisija neprivalėjo patikrinti ADS pasiūlymo sudėties, kad įsitikintų, jog jame nurodyta kaina nebuvo neįprastai maža.

Trečia, Bendrasis Teismas atmetė priekaištą, susijusį su tuo, kad tik patvirtindama vertinimo ataskaitoje pateiktus rezultatus Komisija pažeidė įsipareigojimą priimti savarankišką sprendimą dėl sutarties sudarymo.

Viena vertus, žinoma, Komisija prisiima bendrą atsakomybę už *Galileo* programą, o šios programos diegimo etape ji turi su EKA sudaryti įgaliojimų perdavimo susitarimą, kuriame būtų nurodytos EKA užduotys, visų pirmą susijusios su sistemos sutarčių sudarymu. Būtent pagal Komisijos ir EKA sudarytą įgaliojimų perdavimo susitarimą EKA, veikdama Komisijos vardu ir jos naudai, buvo atsakinga už ginčijamo konkurencinio dialogo organizavimą, o Komisija ir toliau liko perkančiąja organizacija. Vis dėlto atsakomybė už *Galileo* programą negali pakeisti ar net padidinti Komisijos, kaip perkančiosios organizacijos, įsipareigojimų.

Kita vertus, tais atvejais, kai perkančioji organizacija paskiria vertinimo komitetą pagal 2018 m. Finansinį reglamentą, būtent šis komitetas savo vertinimo ataskaitoje turi įvertinti pasiūlymus. Nors perkančioji organizacija nėra saistoma šios ataskaitos, ji turi teisę ja remtis sudarydama atitinkamą sutartį. Taigi tai, kad ginčijami sprendimai buvo pagrįsti nuoroda į vertinimo ataskaitą, nes Komisija pritarė vertinimo komiteto, atsakingo už pateiktų pasiūlymų vertinimą, nuomonei, nepaneigia fakto, kad jie buvo priimti savarankiškai.

2023 m. birželio 14 d. Sprendimas *Instituto Cervantes* / Komisija (T-376/21, [EU:T:2023:331](#))

Viešasis paslaugų pirkimas – Konkurso procedūra – Kalbų mokymo paslaugų teikimas Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir agentūroms – Konkurso dalyvių suskirstymas mažėjančios eilės tvarka – Pareiga motyvuoti – Per hipersaitą prieinami pasiūlymo elementai – Akivaizdžios vertinimo klaidos – Piktnaudžiavimas įgaliojimais

2020 m. lapkričio 20 d. Europos Komisija pradėjo atviro konkurso dėl kalbų mokymo Europos Sąjungos institucijose, įstaigose ir agentūrose procedūrą. Šis pirkimas buvo padalytas į aštuonias dalis, tarp jų – pirkimo dalį Nr. 3 „Ispanų (ES) kalbos mokymas“. Ginčijamo konkurso specifikacijose buvo nurodyta, kad perkančioji organizacija sutartį sudarys su ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pateikusiu dalyviu. Dėl pasiūlymo pateikimo būdų specifikacijose, be kita ko, buvo numatyta, kad pasiūlymai turi būti pateikiami naudojant taikomąją programą *eSubmission*.

Atsižvelgusi į vertinimo komiteto rekomendacijas Komisija 2021 m. balandžio 19 d. priėmė ginčijamą sprendimą. Ji pirkimo dalies Nr. 3 (ispanų kalba) pirmosios vietos laimėtoju pripažino *CLL Centre de Langues-Allingua* grupę (toliau – CLL grupė), o antrosios vietos – ieškovą *Instituto Cervantes*.

Per viešojo pirkimo procedūrą ieškovas platformoje *eSubmission* pateikė tam tikrus savo pasiūlymo elementus, paaiškinančius jame aprašytą techninį pasiūlymą ir prieinamus tik per jį įtrauktus hipersaitus. Pasiūlymų vertinimo lentelėje Komisija informavo ieškovą apie tai, kad atmetė šiuos elementus ir jų nevertino, motyvuodama tuo, kad jie neatitiko specifikacijų ir kad kyla rizika, jog per šiuos hipersaitus pasiūlymas gali būti pakeistas pasibaigus pasiūlymų pateikimo terminui. Taigi Komisija nusprendė, kad trūksta dokumentų, kurie prieinami tik per minėtus hipersaitus.

Gavęs ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, – jis visas buvo atmestas, – Bendrasis Teismas priėmė sprendimą dėl dar nenagrinėto klausimo, susijusio su konkurso dalyvių naudojamais hipersaitais pasiūlymo elementams pateikti, nors specifikacijose šio pateikimo būdo nebuvo numatyta, ir dėl tokio naudojimo pasekmių pasiūlymų vertinimo ir balų skyrimo etape.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirmiausia Bendrasis Teismas atmetė ieškinio pagrindus, grindžiamus pareigos motyvuoti pažeidimu.

Pirma, jis atmetė argumentą, grindžiamą tuo, kad nėra galimybės sužinoti laimėjusio pasiūlymo santykinų pranašumų. Jis konstatavo, kad nors vertinimai pagal tam tikrus subkriterijus yra glausti, visų pirma galima suprasti, kad CLL grupės pasiūlyme yra keli aspektai, kuriais jo kokybė geresnė nei ieškovo pasiūlymo. Be to, galima sužinoti, koks yra ieškovo pasiūlymo kokybės lygis, o jis žemesnis. Galiausiai negalima neatsižvelgti į tai, kad dokumentų trūkumas, susijęs su svarbiu kalbos kursų elementu, t. y. užduotimis, nurodytas kaip ieškovo pasiūlymo trūkumas, dėl kurio netenkama balų. Kadangi dokumentų trūkumas nėra vienintelis trūkumas, pagrindžiantis atimtus balus vertinant ieškovo pasiūlymą, Bendrasis Teismas taip pat atmetė argumentą, grindžiamą akivaizdžia vertinimo klaida, susijusia su tuo, kad nėra loginio ryšio tarp vertinimo ir skirtų balų.

Toliau Bendrasis Teismas atmetė prieštaravimą, grindžiamą negalėjimu sužinoti, kokia tiksli balų suma buvo atimta dėl dokumentų trūkumo. Šiuo klausimu jis konstatavo, kad specifikacijose nenustatyta, kokie yra kiekvieno subkriterijaus aprašymo sudedamųjų dalių lyginamieji svoriai, nes tai yra ne atskirai vertintini „subkriterijaus punktai“, o kiekvieno subkriterijaus turinio aprašymas. Vadinas, svarbu ne tai, kad konkretus lyginamasis svoris būtų susietas su kiekviena vertinant pateikta teigiama ar neigiama pastaba, bet veikiau tai, kad ieškovas galėtų suprasti priežastis, dėl kurių Komisija jo pasiūlymui skyrė balus už kiekvieną subkriterijų, o tokią galimybę jis iš tikrųjų turėjo. Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad vertinimo komitetas nurodė laimėjusio pasiūlymo santykinus pranašumus pagal kiekvieną subkriterijų ir kad šiuo atveju negalima reikalauti, kad Komisija kiekvienai teigiamai ar neigiamai pastabai, susijusiai su įvairiomis kiekvieno subkriterijaus aprašymo sudedamosiomis dalimis, priskirtų konkretų lyginamąjį svorį.

Antra, Bendrasis Teismas atmetė ieškinio pagrindą, grindžiamą akivaizdžia vertinimo klaida dėl nelogiško, neproporcingo ir neskaidraus ryšio tarp vertinimo ir skirtų balų už tam tikrus subkriterijus. Dėl to, kad tariamai pažeistas skaidrumo principas, nes pirkimo dokumentuose nebuvo paskelbta, koks konkretus lyginamasis svoris suteiktas kriterijaus elementui, kuriam turėjo įtakos dokumentų trūkumas, Bendrasis Teismas priminė, kad dokumentų trūkumas nebuvo vienintelis trūkumas, pagrindžiantis prarastus balus. Vadinas, balų atėmimas negali būti laikomas akivaizdžiai neatitinkančiu nustatytų trūkumų.

Be to, Komisija turi plačią diskreciją nuspręsti, kokią konkrečią reikšmę suteikti pasiūlymo elementui ir kiek balų skirti už kiekvieną subkriterijaus punktą ar kiekvieną subkriterijaus elementą. Taigi Bendrasis Teismas turi patikrinti ne reikšmę, suteiktą tam tikroms subkriterijaus punkto sudedamosioms dalims, o tik tai, ar įrodyta akivaizdi vertinimo klaida. Nagrinėjamu atveju ieškovas neįrodė tokios klaidos, nes Komisijos nustatytas dokumentų trūkumas yra susijęs su svarbiu kalbos kursų elementu ir dėl tokio trūkumo galėjo būti pagrįstai atimti balai, nesant įrodymų, kad jie atimti akivaizdžiai klaidingai.

Trečia, Bendrasis Teismas atmetė ieškinio pagrindą, grindžiamą akivaizdžia vertinimo klaida, nes buvo atmesti per hipersaitą prieinami pasiūlymo elementai.

Atsižvelgiant į specifikacijose vartojamus terminus, „pasiūlymas“ turėjo būti tiesiogiai įkeltas į platformą *eSubmission* ir tik dokumentai, gauti laikantis šios procedūros, buvo to pasiūlymo sudedamoji dalis. Vadinas, atsižvelgiant į taikomosios programos *eSubmission* tikslą palengvinti pasiūlymų teikimą naudojant saugią taikomąją programą, ieškovas negalėjo pateikti tam tikrų savo pasiūlymo dalių, naudodamas hipersaitus, per kuriuos suteikiama prieiga prie konkurso dalyvio valdomoje interneto svetainėje esančio dokumento. Taigi negalima prieštarauti Komisijai dėl to, kad ji neatsižvelgė į dokumentus, gautus per aptariamus hipersaitus.

Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pateikiant dokumentus per šią saugią taikomąją programą galima užtikrinti, kad bus laikomasi vienodo požiūrio į konkurso dalyvius principo, nes taip garantuojama, kad perkančioji organizacija išlaikys jai pateiktų dokumentų kontrolę. Toks pateikimas

leidžia išvengti bet kokios rizikos, kad tik per hipersaitą prieinamuose, taigi į taikomąją programą *eSubmission* tiesiogiai neįkeltuose, dokumentuose bus padaryta pakeitimų. Tuo remdamasis jis padarė išvadą, kad tokiomis aplinkybėmis pakankamai informuotas ir paprastai rūpestingas konkurso dalyvis turi galimybę žinoti, kad privalo pateikti savo pasiūlymą per nustatytą terminą ir kad pasibaigus šiam terminui jis nebegali būti keičiamas. Vadinas, toks konkurso dalyvis iš nagrinėjamų specifikacijų negali daryti išvados, kad į jo pasiūlymą leidžiama įtraukti hipersaitus, per kuriuos suteikiama prieiga prie jo valdomoje interneto svetainėje esančio dokumento.

Kadangi nebuvo leista hipersaitų įtraukti į ieškovo pasiūlymą, Komisija taip pat neprivalėjo tikrinti, ar nagrinėjami dokumentai buvo pakeisti, ir jų priimti. Bet kuriuo atveju šie dokumentai buvo konkurso dalyvio valdomoje interneto svetainėje ir ieškovo pateiktais įrodymais siekiama įrodyti, kad nagrinėjami dokumentai nebuvo pakeisti, o ne tai, kad jų nebuvo galima pakeisti.

Galiausiai negalima pritarti argumentui, grindžiamam teisės būti išklausytam pažeidimu, nes, nors konkurso dalyviui turi būti suteikta galimybė veiksmingai išreikšti savo nuomonę dėl aplinkybių, kuriomis administracija ketina grįsti savo sprendimą, ši teisė užtikrinama tuo metu, kai konkurso dalyvis pateikia savo pasiūlymą, taip pat suteikiant jam galimybę prašyti paaiškinti specifikacijų nuostatas. Vadinas, tai, kad po pasiūlymų įvertinimo nenumatyta jokio vėlesnio papildomų paaiškinimų pateikimo etapo, nepažeidžia teisės būti išklausytam.

Ketvirta, Bendrasis Teismas atmetė ieškinio pagrindą, iš esmės grindžiamą tuo, kad Komisija neįvykdė pareigos palyginti CLL grupės ir ieškovo techninius pasiūlymus. Iš tiesų nėra pagrindo manyti, kad Komisija nesilaikė reikalavimo nustatyti „ekonomiškai naudingiausią“ pasiūlymą remiantis objektyviais kriterijais, garantuojančiais skaidrumo, nediskriminavimo ir vienodo požiūrio principų laikymąsi, siekiant užtikrinti objektyvų pasiūlymų santykinės reikšmės palyginimą. CLL grupės pasiūlymą, kaip ir ieškovo pasiūlymą, komitetas vertino pagal specifikacijose nurodytus techninius sutarties sudarymo kriterijus.

Penkta, Bendrasis Teismas atmetė ieškinio pagrindą, iš esmės grindžiamą tuo, kad Komisija piktnaudžiaudama taikė praktiką ir pažeidė viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų tikslą atverti Sąjungos institucijų viešuosius pirkimus kuo didesnei konkurencijai, kai sutartį dėl visų pirkimo, susijusio su kalbų mokymu, dalių sudarė su vienu paslaugų teikėju, t. y. su CLL grupe.

Perkančiajai organizacijai negali būti kliudoma sudaryti sutartį dėl visų viešojo pirkimo dalių su tuo pačiu konkurso dalyviu su sąlyga, kad jo pasiūlymai yra ekonomiškai naudingiausi, palyginti su visais kitais dalyviais, ir laikytasi vienodo požiūrio į konkurso dalyvius principo, siekiant užtikrinti sveiką ir veiksmingą konkurenciją tarp šio pirkimo dalyvių.

Bendrasis Teismas taip pat priminė, kad nešališkumo reikalavimas apima du aspektus. Pirma, organo narių subjektyvų nešališkumą, reiškiantį, kad nė vienas atitinkamo organo narys neturi asmeniškai palaikyti kurios nors šalies ar iš anksto būti nusistatęs – šis nešališkumas pareizumuojamas, kol neįrodyta kitaip, ir, antra, objektyvų nešališkumą, reiškiantį, kad šis organas turi suteikti pakankamas garantijas, kad neliktų jokių pagrįstų abejonių dėl šališkumo. Nagrinėjamu atveju nesiremta komiteto narių subjektyviu šališkumu ir neįrodyta, kad vienodo požiūrio principas buvo pažeistas visų pirma dėl to, kad nėra pareigos įvertinti techninio pasiūlymo kokybę anksčiau nei kainą.

XII. Galimybė susipažinti su institucijų dokumentais

2023 m. sausio 25 d. Sprendimas *De Capitani / Taryba*, T-163/21, [EU:T:2023:15](#))

Galimybė susipažinti su dokumentais – Reglamentas (EB) Nr. 1049/2001 – Dokumentai, susiję su vykdoma teisėkūros procedūra – Tarybos darbo grupės – Dokumentai, susiję su pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo siekiama iš dalies pakeisti Direktyvą 2013/34/ES dėl tam tikrų rūšių įmonių metinių finansinių ataskaitų, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų ir susijusių pranešimų – Dalinis atsisakymas leisti susipažinti – Ieškinys dėl panaikinimo – Suinteresuotumas pareikšti ieškinį – Priimtinumas – Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 3 dalies pirmą pastraipą – Išimtis, susijusi su sprendimų priėmimo proceso apsauga

Ieškovas Emilio De Capitani pateikė prašymą leisti susipažinti⁵⁵⁷ su tam tikrais dokumentais, kuriais buvo pasikeista Europos Sąjungos Tarybos darbo grupėje „Bendrovių teisė“; dokumentai susiję su teisėkūros procedūra, kuria siekiama iš dalies pakeisti Direktyvą 2013/34 dėl metinių finansinių ataskaitų⁵⁵⁸. Taryba atsisakė leisti susipažinti su kai kuriais dokumentais, motyvuodama tuo, kad jų atskleidimas rimtai pakenktų Tarybos sprendimų priėmimo procesui, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1049/2001⁵⁵⁹. Ieškovui pateikus pakartotinį prašymą leisti susipažinti su neatskleistais dokumentais, Taryba priėmė ginčijamą sprendimą⁵⁶⁰, juo patvirtino atsisakymą leisti susipažinti su dokumentais.

Tarybos darbo grupės yra šios institucijos vidaus organai, kurie ruošia Nuolatinių atstovų komiteto (COREPER) ir vėliau vienos iš Tarybos sudėčių ministrų lygmeniu darbus.

Nagrinėdamas ieškinį dėl panaikinimo, kurį patenkino, Bendrasis Teismas klausimą dėl galimybės susipažinti su dokumentais, susijusiais su teisėkūros procedūromis, nagrinėjo nauju aspektu, atsižvelgdamas į teisėkūros procedūros viešumo ir skaidrumo principų, kylančių iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos⁵⁶¹, ir antrinėje teisėje įtvirtintos dokumentų atskleidimo išimties, nustatytos, siekiant apsaugoti institucijos sprendimų priėmimo procesą, santykį⁵⁶². Be to, Bendrasis Teismas pirmą kartą nagrinėjo galimybės susipažinti su Tarybos darbo grupių dokumentais, parengtais vykstant teisėkūros procedūrai, sąlygas.

⁵⁵⁷ 2001 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1049/2001 dėl galimybės visuomenei susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais (OL L 145, 2001, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 3 t., p. 331).

⁵⁵⁸ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES dėl tam tikrų rūšių įmonių metinių finansinių ataskaitų, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų ir susijusių pranešimų, kuria iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/43/EB ir panaikinamos Tarybos direktyvos 78/660/EEB ir 83/349/EEB (OL L 182, 2013, p. 19).

⁵⁵⁹ Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 3 dalies pirmą pastraipą.

⁵⁶⁰ 2021 m. sausio 14 d. Europos Sąjungos Tarybos sprendimas SGS 21/000067.

⁵⁶¹ SESV 15 straipsnis ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 42 straipsnis.

⁵⁶² Kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 3 dalį.

Bendrojo Teismo vertinimas

Pirma, Bendrasis Teismas atmetė ieškovo argumentus, kuriais remiantis Reglamente Nr. 1049/2001 numatyta išimtis, susijusi su sprendimų priėmimo proceso apsauga, aiškinama atsižvelgiant į SESV ir Chartiją, netaikoma teisėkūros dokumentams.

Bendrasis Teismas priminė, kad atvirumo principas turi esminę reikšmę Europos Sąjungos teisės sistemoje, o viešumo ir skaidrumo principai yra neatsiejami nuo Europos Sąjungos teisėkūros procedūrų⁵⁶³. Taigi prieiga prie teisėkūros dokumentų turi būti kuo platesnė. Vis dėlto tai nereiškia, kad Sąjungos pirminėje teisėje numatyta besąlyginė teisė susipažinti su teisėkūros dokumentais. Iš tiesų, remiantis SESV⁵⁶⁴, teisė susipažinti su Sąjungos institucijų dokumentais įgyvendinama pagal bendruosius principus, reglamentuose nustatytas ribas ir sąlygas. SESV nuostatomis, kuriomis reglamentuojama teisė susipažinti su institucijų dokumentais, iš jos taikymo srities nėra pašalinami teisėkūros dokumentai.

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad šią išvadą patvirtina teisės susipažinti su dokumentais norminis kontekstas. Iš pirminės teisės matyti, kad atvirumo principas nėra absoliutus⁵⁶⁵. Be to, Bendrasis Teismas priminė, kad, remiantis Reglamento Nr. 1049/2001 nuostatomis, tinkamai pagrįstais atvejais Sąjungos institucijos gali atsisakyti suteikti galimybę susipažinti su tam tikrais teisėkūros dokumentais.

Priešingai, nei teigė ieškovas, Bendrasis Teismas visų pirma konstatavo teisės susipažinti su dokumentais tęstinumą nuo Europos bendrijos steigimo sutarties iki SESV ir priėjo prie išvados, kad Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje numatytos pareigos atskleisti prašomą dokumentą išimtis, susijusi su atitinkamos institucijos sprendimų priėmimo proceso apsauga, lieka taikytina įsigaliojus SESV ir Chartijai. Be to, jis nurodė, kad nėra pagrindo daryti išvadą, kad pagal SESV ir Chartijos nuostatas iš principo nėra galimybės neleisti susipažinti su teisėkūros dokumentais, motyvuojant tuo, kad juos atskleidus būtų rimtai pakenkta Tarybos sprendimų priėmimo procesui. Galiausiai jis konstatavo, kad nors SESV nuostatose, pagal kurias Taryba posėdžiauja viešai, kai svarsto teisėkūros procedūra priimamo akto projektą ir dėl jo balsuoja⁵⁶⁶, įtvirtinamas per teisėkūros procesą vykstančių diskusijų viešumo vykstant Tarybos sesijoms principas, jos nesusijusios nei su teise susipažinti su dokumentais, nei su šios teisės įgyvendinimo apribojimais ir sąlygomis.

Antra, Bendrasis Teismas konstatavo, kad nė vienas iš Tarybos ginčijamame sprendime nurodytų motyvų neleidžia manyti, kad ginčijamų dokumentų atskleidimas konkrečiai, realiai ir nehipotetiškai pakenktų atitinkamam teisėkūros procesui.

Visų pirma dėl motyvo, susijusio su tariamai jautriu ginčijamų dokumentų turiniu, Bendrasis Teismas konstatavo, kad juose iš tikrųjų pateikiami komentarai ir konkretūs teksto pakeitimai, kurie yra įprasto teisėkūros proceso dalis. Nors šie dokumentai yra susiję su tam tikros svarbos temomis, kurios politiniu ir teisiniu požiūriu galbūt yra sudėtingos, ir juose gali būti rezultatų, kylančių iš „sudėtingų derybų“, galinčių atskleisti sunkumus, kuriuos dar reikia išspręsti, kad būtų pasiektas sutarimas, Taryba nenurodė jokio konkretaus ir specifinio šių dokumentų aspekto, kuris būtų itin jautraus pobūdžio, t. y. kad dokumentų atskleidimo atveju būtų pažeistas pagrindinis Sąjungos ar valstybių

⁵⁶³ 2018 m. kovo 22 d. Sprendimas *De Capitani / Parlamentas* (T- 540/15, [EU:T:2018:167](#), 81 punktas).

⁵⁶⁴ SESV 15 straipsnio 3 dalis.

⁵⁶⁵ ESS 1 straipsnis ir 10 straipsnio 3 dalis ir SESV 15 straipsnio 1 dalis.

⁵⁶⁶ SESV 15 straipsnio 2 dalis.

narių interesus. Be to, ji nepaaiškino, kaip susipažinimas su ginčijamais dokumentais konkrečiai, realiai ir nehipotetiškai pažeistų galimybes pasiekti susitarimą dėl nagrinėjamo teisėkūros procedūra priimamo akto pasiūlymo.

Bendrasis Teismas priminė, kad preliminarus Tarybos darbo grupėje vykusią diskusiją, susijusią su nagrinėjamu pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, pobūdis savaime neleidžia pateisinti išimties, grindžiamos sprendimų priėmimo proceso apsauga, taikymo. Iš tiesų taikant šią išimtį neatsižvelgiama į tai, kokia pažanga pasiekta diskusijose, ji bendrai apima dokumentus, susijusius su klausimu, dėl kurio atitinkama institucija „dar nėra priėmusi sprendimo“. Kadangi pasiūlymas, atsižvelgiant į jo pobūdį, pateikiamas tam, kad dėl jo būtų diskutuojama, paraišką dėl galimybės susipažinti su teisėkūros dokumentais pateikusiui asmeniui per vykstančią procedūrą bus visiškai aišku, kad jame pateikta informacija preliminarai ir kad ji gali būti keičiama per visą diskusijų laikotarpį darbo grupėje vykstant parengiamiesiems darbams, kol bus pasiektas susitarimas dėl viso teksto. Toks buvo ieškovo paraiškos dėl galimybės susipažinti su dokumentais tikslas – siekta sužinoti valstybių narių Taryboje išreikštas pozicijas būtent tam, kad būtų paskatintos diskusijos šiuo klausimu, kol ši institucija dar nesuformulavo savo pozicijos vykstant aptariamai teisėkūros procedūrai.

Be to, Bendrasis Teismas konstatavo, kad Taryba nepateikė patikimos informacijos, galinčios įrodyti, kad leidus susipažinti su ginčijamais dokumentais būtų pažeistas valstybių narių lojalus bendradarbiavimas. Jis pabrėžė: kadangi Tarybos darbo grupėse valstybės narės išreiškia savo poziciją dėl atitinkamo teisės akto pasiūlymo ir sutinka, kad jų pozicijos gali kisti, aplinkybė, kad ši informacija vėliau paprašius yra atskleidžiama, *per se* negali būti kliūtis lojaliai bendradarbiauti⁵⁶⁷. Demokratinio teisėtumo principu pagrįstoje sistemoje teisės aktų leidėjai turi atsakyti už savo veiksmus visuomenei, o tai, kad piliečiai įgyvendina savo demokratines teises, suponuoja galimybę išsamiai stebėti teisės aktų leidybos procese dalyvaujančių institucijų sprendimų priėmimo procesą ir susipažinti su visa svarbia informacija. Nagrinėjamu atveju nėra pagrindo manyti, kad Taryba galėjo pagrįstai tikėtis, kad kils išorės spaudimo rizika ir reakcija, kuri viršytų tai, ko bet kuris teisės aktų leidybos organas, pateikiantis teisės akto pasiūlymo dalinį pakeitimą, galėtų tikėtis iš visuomenės.

Be to, Bendrasis Teismas priminė, kad tik tuo atveju, jei atitinkama institucija mano, kad dokumento atskleidimas konkrečiai ir veiksmingai pakenktų nagrinėjamam sprendimų priėmimo procesui, ji turi patikrinti, ar viršesnis viešasis interesas nepateisina, nepaisant visko, dokumento atskleidimo. Vien tai, kad buvo leista susipažinti su tam tikrais dokumentais, susijusiais su ta pačia teisėkūros procedūra, negali pateisinti atsisakymo leisti susipažinti su kitais dokumentais.

Galiausiai galimybė susipažinti su Tarybos darbo grupių parengtais dokumentais negali būti ribojama dėl jų tariamo „techninio“ pobūdžio. Iš tiesų dokumento „techninis“ pobūdis nėra svarbus kriterijus taikant išimtį, susijusią su sprendimų priėmimo proceso apsauga. Tarybos darbo grupių nariams suteikiami jų atstovaujamų valstybių narių įgaliojimai ir vykstant svarstymams dėl konkretaus teisės akto pasiūlymo jie išreiškia savo valstybės narės poziciją Taryboje, kai ši veikia kaip viena iš teisės aktų leidėjų. Tai, kad darbo grupėms neleidžiama priimti galutinės Tarybos pozicijos, nereiškia nei to, kad jų darbas nėra įprasto teisėkūros proceso dalis, nei to, kad jų parengti dokumentai yra „techninio“ pobūdžio.

⁵⁶⁷ ESS 4 straipsnio 3 dalis.

XIII. Viešojo tarnyba

1. Našlaičio pensija

2023 m. birželio 7 d. Sprendimas OP / Parlamentas (T-59/22, [EU:T:2023:313](#))

Viešojo tarnyba – Pareigūnai – Maitintojo netekimo išmoka – Atsisakymas skirti – Pergyvenęs sutuoktinis – Tinkamumo reikalavimai – Santuokos trukmė – Neteisėtumu grindžiamas prieštaravimas – Pareigūnų tarnybos nuostatų 80 straipsnio pirma pastraipa – Pareigūnų tarnybos nuostatų VII priedo 2 straipsnis – Našlaičio pensija – Atsisakymas skirti – Sąvoka „išlaikomas vaikas“ – Teisės klaida

A, pilnametis buvusio Europos Parlamento pareigūno B sūnus, turi negalią. Mirus B, A motina, ieškovė, pateikė Parlamentui prašymą skirti našlaičio pensiją jos sūnui.

Parlamentas atmetė šį prašymą sprendimu (toliau – ginčijamas sprendimas), motyvuodamas tuo, kad mirties momentu B neturėjo vaiko, kurį ši institucija buvo pripažinusi jo išlaikomu. Parlamentas rėmėsi Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatų (toliau – Pareigūnų tarnybos nuostatai) 80 straipsniu ir nusprendė, kad vaikas negali būti pripažintas išlaikomu vaiku, kaip tai suprantama pagal Pareigūnų tarnybos nuostatų VII priedo 2 straipsnį, ir dėl to jam negali būti mokama našlaičio pensija, jeigu suinteresuotasis pareigūnas administracijai nepateikė atitinkamo prašymo ir nebuvo patikrinta, ar įvykdytos su tuo susijusios sąlygos.

Bendrasis Teismas, į kurį kreipėsi ieškovė, panaikino ginčijamą sprendimą ir pirmą kartą bendrai išnagrinėjo materialines ir procedūrines sąlygas, būtinas norint gauti našlaičio pensiją pagal Pareigūnų tarnybos nuostatų 80 straipsnį.

Bendrojo Teismo vertinimas

Bendrasis Teismas pirmiausia pažymėjo, kad įvairios Pareigūnų tarnybos nuostatų 80 straipsnio pirmos pastraipos kalbinės versijos skiriasi. Iš tiesų, nors tam tikrose kalbinėse versijose, įskaitant versiją prancūzų kalba, vartojama formuluotė „išlaikomais pripažinti vaikai“, kitose kalbinėse versijose žodis „pripažinti“ nevartojamas. Taigi Bendrasis Teismas šį straipsnį aiškino atsižvelgdamas tiek į šios nuostatos tikslą, tiek į jos kontekstą.

Dėl našlaičio pensijos gavėjų, t. y. mirusio pareigūno išlaikomų vaikų, apibrėžties pažymėtina, kad Pareigūnų tarnybos nuostatų 80 straipsnio pirmoje pastraipoje daroma nuoroda į visą Pareigūnų tarnybos nuostatų VII priedo 2 straipsnį. Dėl išlaikomo vaiko, kaip tai suprantama pagal šio straipsnio 2 dalį, – nesvarbu, ar tai pareigūno, ar jo sutuoktinio santuokinis ar nesantuokinis vaikas arba įvaikis, – suteikiama teisė gauti išmoką išlaikomam vaikui, jeigu pareigūnas faktiškai jį išlaiko ir, be kita ko, jeigu įvykdoma viena iš minėto straipsnio 3 ir 5 dalyse išvardytų sąlygų. Taigi jis turi arba būti jaunesnis nei 18 metų, arba būti nuo 18 iki 26 metų amžiaus ir mokytis bendrojo lavinimo ar profesinėje švietimo įstaigoje, arba dėl sunkios ligos ar negalios negalėti užsidirbti pragyvenimui. Nė vienu iš šių trijų atvejų Pareigūnų tarnybos nuostatuose paskyrimų tarnybai nesuteikiama jokios diskrecijos skirti ar neskirti aptariamą našlaičio pensiją, tačiau jai suteikiama ribota kompetencija, t. y. ši tarnyba privalo skirti šią pensiją, jeigu nustato, kad įvykdytos sąlygos, o priešingu atveju – jos neskirti.

Taigi teisė į našlaičio pensiją tokiu atveju, kaip ieškovės sūnaus, priklauso nuo trijų sąlygų įvykdymo. Dvi pirmosios sąlygos yra materialinės, t. y. ieškovės sūnus turi sirgti sunkia liga ar turėti negalią, trukdančią užsidirbti pragyvenimui, ir jį turėjo faktiškai išlaikyti miręs pareigūnas. Trečioji sąlyga susijusi su laiku, t. y. ieškovės sūnus turėjo būti išlaikomas buvusio pareigūno šio mirties momentu.

Žinoma, išmoka išlaikomam vaikui automatiškai skiriama už jaunesnį nei 18 metų vaiką, tačiau kitais atvejais ji skiriama suinteresuotojo pareigūno prašymu. Vis dėlto vienintelė šio prašymo funkcija –

leisti administracijai patikrinti, ar įvykdytos pirmiau nurodytos materialinės ir laiko sąlygos, ir, jei taip, skirti išmoką išlaikomam vaikui. Reikalavimas, kad administracija būtų pripažinusi vaiką išlaikomu prieš pareigūno mirtį, kuris nenustatytas Pareigūnų tarnybos nuostatų 80 straipsnyje, skaitant jį kartu su VII priedo 2 straipsniu, yra papildoma sąlyga, į kurią šiuo tikslu negalima atsižvelgti.

Tik kartu taikant šias nuostatas, atsižvelgiant į našlaičio pensiją reglamentuojančių teisės aktų bendrą sistemą ir ypatingą atitinkamo asmens, t. y. vaiko, sergančio sunkia liga arba turinčio negalią, padėtį, laikomasi socialinio tikslo, kurio siekiama išmokant našlaičio pensiją tokiam vaikui, kuris negali užsidirbti pragyvenimui.

Taigi Pareigūnų tarnybos nuostatų 80 straipsnio pirmoje pastraipoje vartojama formuluotė „nuo mirties laiko [mirties momentu]“ turi būti suprantama kaip susijusi su data, į kurią reikia atsižvelgti vertinant, ar mirusio pareigūno vaikas atitinka Pareigūnų tarnybos nuostatų VII priedo 2 straipsnyje nustatytas sąlygas, o ne su data, kurią administracija turi priimti sprendimą šiuo klausimu. Tai reiškia, kad jeigu prieš pareigūno mirtį buvo įvykdytos materialinės išlaikomo vaiko sąlygos, nebūtina, kad administraciniai veiksmai, siekiant gauti išmoką išlaikomam vaikui, būtų atlikti prieš jo mirtį.

2. Nepagrįstai išmokėtų išmokų susigrąžinimui taikomas senaties terminas

2023 m. spalio 11 d. Sprendimas QT / EIB (T-65/22, [EU:T:2023:618](#))

Viešoji tarnyba – EIB personalas – Darbo užmokestis – Išmoka išlaikomam vaikui – Mokymosi išmoka – Nepagrįstai sumokėtų sumų susigrąžinimas – Aktą priėmusio asmens kompetencijos nebuvimas – Senaties termino pažeidimas

Laikotarpiu nuo 2014 m. liepos mėn. iki 2017 m. birželio mėn. ieškovė QT, Europos investicijų banko (EIB) tarnautoja, gavo išmokas išlaikomam vaikui ir mokymosi išmokas.

Gavusi informacijos apie galimus pažeidimus EIB skiriant mokymosi išmokas ir suteikiant išvestines teises, Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF) pradėjo tyrimą, be kita ko, dėl ieškovės. Užbaigus šį tyrimą, EIB priėmė 2021 m. rugsėjo 28 d. sprendimą dėl 61 186,61 EUR sumos, kuri laikotarpiu nuo 2014 m. liepos mėn. iki 2017 m. birželio mėn. buvo nepagrįstai išmokėta ieškovei kaip mokymosi išmokos, išmokos išlaikomam vaikui ir su tuo susiję mokėjimai, susigrąžinimo (toliau – sprendimas dėl susigrąžinimo).

Bendrasis Teismas (išplėstinė kolegija), į kurį kreipėsi ieškovė, panaikino tą sprendimą ir kartu išdėstė savo poziciją, be kita ko, dėl to, ar tai, kad OLAF pradėjo tyrimą, gali nutraukti ar sustabdyti senaties terminą, numatytą nepagrįstai išmokėtoms išmokoms susigrąžinti.

Bendrojo Teismo vertinimas

Grįsdama savo ieškinį dėl panaikinimo ieškovė, be kita ko, ginčijo sprendimą dėl susigrąžinimo priėmusio subjekto kompetenciją ir teigė, kad subjektas, kuris EIB yra kompetentingas priimti sprendimus dėl nepagrįstai išmokėtų sumų susigrąžinimo, t. y. personalo generalinė direktorė, tinkamai neperįgaliojo Individualių teisių ir mokėjimų skyriaus vadovės.

Bendrasis Teismas priminė, kad įgaliojimų perdavimas negali būti pareizumuojamas ir įgaliojimus perduodantis subjektas – net jeigu turi teisę tai daryti – turi priimti aiškų sprendimą juos perduoti, o įgaliojimų perdavimas gali būti susijęs tik su tiksliai apibrėžtais vykdymo įgaliojimais. Bylos medžiaga neleidžia patvirtinti tokio perįgaliojimo. Sprendime dėl susigrąžinimo nurodytas personalo generalinės direktorės sutikimas su šiuo sprendimu taip pat negali būti laikomas lygiaverčiu

eksplicitiniam sprendimui perduoti skyriaus vadovei įgaliojimus vykdyti susigrąžinimo procedūrą. Darytina išvada, kad sprendimą dėl susigrąžinimo priėmė kompetencijos neturintis subjektas.

Ieškinyje dėl panaikinimo ieškovė taip pat rėmėsi EIB darbuotojams taikomų administracinių nuostatų 16.3 straipsnyje numatyto senaties termino pažeidimu.

Bendrojo Teismo nuomone, iš aiškaus šio straipsnio teksto matyti, kad EIB turi susigrąžinti sumas, nepagrįstai sumokėtas viename iš savo tarnautojų, per penkerius metus nuo jų išmokėjimo, nebent nustatytų atitinkamo tarnautojo ketinimą suklaidinti, siekiant gauti šį mokėjimą. Tokio senaties termino nustatymu, užkertant kelią neribotam per tam tikrą laiką nusistovėjusių situacijų kvestionavimui, siekiama sustiprinti teisinį saugumą, tačiau taip pat gali būti leidžiama nusistovėti situacijoms, kurios – bent jau iš pradžių – buvo neteisėtos. Taigi tai, kokia senatis nustatoma, priklauso nuo teisinio saugumo ir teisėtumo reikalavimų tarpusavio santykio įvertinimo, atsižvelgiant į tam tikru metu visuomenėje vyraujančias istorines ir socialines aplinkybes. Dėl šios priežasties tai, kokia bus senatis, priklauso tik nuo teisės aktų leidėjo pasirinkimo, o jam nustačius senaties terminą teismas konkrečioje byloje negali jo pakeisti kitu terminu.

Dėl EIB argumento, kad OLAF tyrimo laikotarpiu senaties terminas buvo nutrauktas, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad minėtų administracinių nuostatų 16.3 straipsnyje nėra jokios nuorodos į šio termino nutraukimą ar sustabdymą tuo atveju, kai OLAF pradeda tyrimą. Be to, nors Sąjungos institucijos, įstaigos, organai ir agentūros privalo nepradėti lygiagretaus tyrimo tol, kol OLAF atlieka vidaus tyrimą dėl tų pačių aplinkybių⁵⁶⁸, sprendimo susigrąžinti nepagrįstai išmokėtas sumas priėmimas negali būti prilygintas tyrimui.

Šiomis aplinkybėmis niekas netrukdo EIB susigrąžinti sumų, kurias jis manė nepagrįstai sumokėjęs ieškovei, iki OLAF tyrimo jos atžvilgiu pabaigos, nes lojalaus bendradarbiavimo ir gero administravimo principais, kuriais jis remiasi, negalima pateisinti aptariamų išmokų susigrąžinimo praėjus penkerių metų senaties terminui, antraip būtų pažeistas teisinio saugumo principas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas panaikino sprendimą dėl susigrąžinimo.

3. Vidaus konkurso atrankos komisijos sudėtis

2023 m. spalio 18 d. Sprendimas NZ / Komisija (T-668/22, [EU:T:2023:653](#))

Viešoji tarnyba – Pareigūnai – Įdarbinimas – Vidaus konkursas COM/1/AD 10/18 – Sprendimas neįtraukti ieškovo pavardės į rezervo sąrašą – Vienodas požiūris – Atrankos komisijos sudėties stabilumas – Neribota jurisdikcija – Neturtinė žala

2018 m. lapkričio mėn. ieškovė NZ pateikė paraišką dalyvauti vidaus konkurse COM/1/AD 10/18, kurio tikslas – sudaryti rezervo sąrašą AD 10 lygio administratoriams Europos Komisijoje įdarbinti.

2020 m. vasario mėn. atrankos komisija priėmė sprendimą neįtraukti ieškovės pavardės į rezervo sąrašą, motyvuodama tuo, kad jos bendras balas už egzaminą žodžiu yra žemesnis už ribą, kuri turėjo būti pasiekta norint būti tarp geriausių kandidatų. Atrankos komisijai atmetus prašymą peržiūrėti tą

⁵⁶⁸ Pagal 2013 m. rugsėjo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Euratomas) Nr. 883/2013 dėl Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) atliekamų tyrimų ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1073/1999 ir Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 1074/1999 (OL L 248, 2013, p. 1) 5 straipsnio 3 dalį.

sprendimą (toliau – prašymas dėl peržiūrėjimo), ieškovė Bendrajame Teisme pareiškė ieškinį dėl panaikinimo.

2021 m. spalio 6 d. Sprendimu *NZ / Komisija*⁵⁶⁹ Bendrasis Teismas patenkino ieškinį ir panaikino sprendimą atmesti prašymą dėl peržiūrėjimo, motyvuodamas tuo, kad jis nepakankamai motyvuotas.

Vykdydama minėtą teismo sprendimą, 2022 m. vasario mėn. atrankos komisija nusprendė atmesti prašymą dėl peržiūrėjimo, motyvuodama tuo, kad už egzaminą žodžiu ieškovės gautas balas yra žemesnis už minimalų balą, reikalaujamą norint būti rezervo sąraše (toliau – ginčijamas sprendimas).

Todėl ieškovė vėl kreipėsi į Bendrąjį Teismą su ieškiniu dėl panaikinimo.

Bendrasis Teismas patenkino šį ieškinį ir pasinaudojo neribota jurisdikcija, kad priteistų iš Komisijos žalos atlyginimą. Ta proga dėstydamas poziciją dėl vidaus konkurso atrankos komisijos sudėties stabilumo Bendrasis Teismas papildė jurisprudenciją, susijusią su konkursų organizavimo tvarka.

Bendrojo Teismo vertinimas

Bendrasis Teismas pirmiausia konstatavo, kad atrankos komisija per egzaminus žodžiu nebuvo pakankamai stabili. Vis dėlto vien ši aplinkybė negali lemti ginčijamo sprendimo panaikinimo.

Atrankos komisijos sudėties stabilumo išlaikymas per testus yra ne imperatyvas savaime, o tik priemonė vienodo požiūrio principo laikymuisi, balų skyrimo nuoseklumui ir vertinimo objektyvumui užtikrinti. Taigi atrankos komisija gali tinkamai užtikrinti nuoseklų balų skyrimą ir objektyvų vertinimą kitomis priemonėmis. Konkrečiai kalbant, atsižvelgiant į konkurso testų ir atrankos komisijos darbo organizavimą, gali pakakti, kad atrankos komisijos sudėties stabilumas būtų išlaikytas tik tam tikruose pagrindiniuose konkurso etapuose. Taigi, net jei atrankos komisijos sudėtis per testus nebuvo stabili, vienodas požiūris į kandidatus gali būti užtikrintas, jei atrankos komisija atlieka būtiną koordinavimą, kad būtų užtikrintas nuoseklus balų skyrimo kriterijų taikymas.

Atitinkama institucija turi įrodyti, kad numatyti koordinavimo susirinkimai įvyko ir kad visi atrankos komisijos nariai (t. y. pirmininkas, pakaitiniai pirmininkai ir vertintojai) iš tikrųjų dalyvavo šiuose susirinkimuose.

Iš Komisijos pateiktų dokumentų ir šių susirinkimų dalyvių sąrašų matyti, kad nagrinėjamu atveju taip nebuvo. Atrankos komisijos nariai nesusirinko visi kartu, kad aptartų lyginamuosius kandidatų vertinimus ir patvirtintų jų galutinius balus remdamiesi testų rezultatais.

Bendrasis Teismas pasinaudojo savo neribota jurisdikcija. Šiuo klausimu jis nurodė, kad ši Europos Sąjungos teismui pagal Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatų 91 straipsnio 1 dalį suteikta jurisdikcija sudaro jam sąlygas visiškai išspręsti pateiktus nagrinėti finansinio pobūdžio ginčus. Šia jurisdikcija visų pirma siekiama sudaryti Sąjungos teismams galimybes užtikrinti teismo sprendimų dėl panaikinimo, kuriuos jie priima su viešąja tarnyba susijusiose bylose, praktinį veiksmingumą, todėl, jeigu teisės požiūriu klaidingo administracijos sprendimo panaikinimo nepakanka, kad atitinkamas pareigūnas galėtų veiksmingai pasinaudoti teisėmis arba apginti savo interesus, Sąjungos teismas gali savo iniciatyva priteisti jam kompensaciją. Taigi, net nesant tinkamo reikalavimo šiuo klausimu, negalima teigti, kad klausimas, kurį Bendrasis Teismas prireikus turi iškelti savo iniciatyva, yra nepriimtinas dėl to, kad iškeltas pavėluotai.

⁵⁶⁹ 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *NZ / Komisija* (T-668/20, [EU:T:2021:667](#)).

Šiuo atveju, kai kandidatė ginčija jos kandidatūros atmetimą per atrankos procedūrą, kurios tikslas – sudaryti konkursą laimėjusių asmenų sąrašą (tai neleidžia kandidatui vėliau įsidarbinti atitinkamoje institucijoje ir gauti su tuo susijusios finansinės naudos), ginčas yra finansinio pobūdžio.

Nagrinėjamu atveju atrankos komisija dėl nestabilios sudėties negalėjo užtikrinti vienodo požiūrio į kandidatus, su kuriais per egzaminus žodžiu vyko pokalbiai. Taigi atrankos komisijos sudėties kaita padarė neigiamą poveikį būtent lyginamajam visų kandidatų nuopelnų vertinimui. Todėl šis neteisėtumas turi įtakos ne tik ieškovės balui, bet ir balų ribai, į kurią atsižvelgiant kandidato pavardė įtraukiama į rezervo sąrašą.

Pirma, kiek tai susiję su turtine žala, Bendrasis Teismas nusprendė, kad realios ir tikros žalos egzistavimas neįrodytas.

Ieškovė negali reikalauti turtinės žalos, atsiradusios dėl to, kad vykdant sprendimą dėl panaikinimo jos pavardė turėtų būti tiesiogiai įtraukta į rezervo sąrašą. Toks įtraukimas iš tikrųjų reikštų, kad ji atleidžiama nuo pranešimo apie konkursą numatyto egzamino žodžiu; į rezervo sąrašą įtraukiami kandidatai, kurie gavo aukščiausius balus per šį egzaminą žodžiu ir minimalų balą, kurio reikalaujama už šį testą. Bet kuriuo atveju kandidato pavardės įtraukimas į rezervo sąrašą šiam kandidatui suteikia ne teisę, o tik galimybę būti paskirtam.

Be to, ieškovė galutinai neprarado ir realios galimybės laimėti aptariamą vidaus konkursą ir vėliau būti paskirta AD 10 lygio Sąjungos pareigūne, nes naujo egzamino žodžiu, kuris būtų atliktas atskirai nuo pradinio egzamino žodžiu rezultatų, organizavimu kaip tik ir būtų siekiama atkurti jai tokią galimybę.

Antra, dėl neturtinės žalos Bendrasis Teismas konstatavo, kad net jei konkurso atnaujinimas ieškovės atžvilgiu ir egzamino žodžiu organizavimas, kuris būtų atliktas atskirai nuo egzamino žodžiu, per kurį buvo padarytas pažeidimas, būtų tinkama šio sprendimo dėl panaikinimo vykdymo priemonė, nepanaikinus visų konkurso rezultatų, Komisija negali atkurti sąlygų, kuriomis šis konkursas turėjo būti organizuotas, kad būtų užtikrintas vienodas požiūris į visus kandidatus ir balų skyrimo objektyvumas.

Taigi panaikinti ginčijamą sprendimą nepakanka, kad būtų veiksmingai apsaugoti ieškovės interesai. Pats panaikinimas negali atlyginti tikros neturtinės žalos, kurią ieškovė patyrė dėl to, kad neturėjo galimybės tinkamomis sąlygomis laikyti pradinio egzamino žodžiu. Šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas įpareigojo Komisiją sumokėti ieškovei 4 000 EUR sumą ginčijamu sprendimu padarytai neturtinei žalai atlyginti.

XIV. Laikinių apsaugos priemonių prašymai

2023 m. vasario 2 d. Nutartis *Nicoventures Trading ir kt. / Komisija* (T-706/22 R, [EU:T:2023:39](#))

Laikinių apsaugos priemonių taikymas – Visuomenės sveikata – Tam tikrų išimčių panaikinimas kaitinamojo tabako gaminiams – Laikinių apsaugos priemonių prašymas – Skubos nebuvimas

British American Tobacco grupė, kuriai priklauso ieškovės, yra pasaulyje žinoma visų pirma kaitinamojo tabako gaminių gamintoja. Direktyva 2014/40⁵⁷⁰, be kita ko, reglamentuoja tabako gaminių pateikimą rinkai. Joje buvo numatyta draudimo pateikti rinkai būdingo kvapo ar skonio tabako gaminius išimtis⁵⁷¹, taikoma kitiems gaminiams nei cigaretės ir cigaretėms sukti skirtas tabakas⁵⁷².

Vis dėlto Europos Komisija Deleguotąją direktyvą 2022/2100⁵⁷³ iš dalies pakeitė Direktyvą 2014/40, todėl nuo jos įsigaliojimo dienos kaitinamojo tabako gaminiams taikomi su kvapiosiomis medžiagomis susiję draudimai.

Ieškovės Bendrajame Teisme pareiškė ieškinį dėl Deleguotosios direktyvos 2022/2100 panaikinimo ir kartu pateikė laikinių apsaugos priemonių prašymą, jos iš esmės prašė, pirma, sustabdyti šios direktyvos vykdymą ir, antra, taikyti bet kokią kitą tinkamą laikinąją apsaugos priemonę. Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojas pripažino, kad nėra skubos, todėl šį prašymą atmetė.

Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojo vertinimas

Visų pirma Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojas priminė, kad skuba apskritai vertintina atsižvelgiant į būtinybę priimti laikiną sprendimą tam, kad šalis, kuri prašo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nepatirtų rimtos ir nepataisomos žalos. Ši šalis turi pateikti įrodymų, kad negali laukti proceso dėl pagrindinio ieškinio baigties nepatyrusi rimtos ir nepataisomos žalos.

Iš esmės atsakydamas į argumentą, kad dėl Direktyvos 2022/2100 ieškovės praras savo padėtį rinkoje ir dabartinius klientus, Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojas pabrėžė, kad finansinių nuostolių atveju prašomą laikinąją apsaugos priemonę galima pateisinti tik tuomet, jei tokios priemonės netaikant jos prašanti šalis atsidurtų situacijoje, kai jos egzistavimui iškiltų grėsmė prieš priimant sprendimą, kuriuo užbaigiamas pagrindinis procesas. Šiuo tikslu šalis, prašanti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kai remiasi finansinių nuostolių atsiradimu, turi parodyti tikrą ir bendrą savo finansinę situaciją ir pateikti patvirtinamųjų įrodymų. Be to, esminės faktinės ir teisinės aplinkybės, leidžiančios laikinąsias apsaugos priemones taikančiam teisėjui nustatyti šalies situaciją, turi būti matomos iš paties laikinių apsaugos priemonių prašymo teksto, nes vien jis turi leisti atsakovei

⁵⁷⁰ 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/40/ES dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB (OL L 127, 2014, p. 1).

⁵⁷¹ Pagal Direktyvos 2014/40 7 straipsnio 12 dalį.

⁵⁷² Pagal Direktyvos 2014/40 7 straipsnio 1 ir 7 dalis.

⁵⁷³ 2022 m. birželio 29 d. Komisijos deleguotoji direktyva (ES) 2022/2100, kuria dėl tam tikrų išimčių panaikinimo kaitinamojo tabako gaminiams iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/40/ES (OL L 283, 2022, p. 4).

paruošti savo pastabas, o laikinąsias apsaugos priemones taikančiam teisėjui – priimti sprendimą dėl prašymo, prireikus – be papildomos informacijos.

Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojas konstatavo, kad ieškovės netvirtino, jog, netaikant prašomų laikinųjų apsaugos priemonių, jos atsidurtų situacijoje, kai jų finansiniam gyvybingumui iškiltų grėsmė prieš priimant sprendimą, kuriuo užbaigiamas pagrindinis procesas. Jos tik tvirtino, kad dėl Deleguotosios direktyvos 2022/2100 smarkiai sumažės jų pajamos. Be to, jos nepateikė įrodymų, kad, atsižvelgiant, be kita ko, į grupės, kuriai jos priklauso, charakteristikas, jų rinkos dalys smarkiai pasikeis, juo labiau kad minėta direktyva joms buvo nustatytas ilgas laikotarpis savo komerciniams pasiūlymams pritaikyti prie naujo teisės akto.

Be to, Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojas priminė, kad, atsižvelgiant į tai, jog žmonėms skirtų vaistų rinka griežtai reguliuojama ir kompetentingos institucijos gali greitai įsikišti, kai dėl priežasčių, kurias ne visada galima numatyti, kyla pavojus visuomenės sveikatai, atitinkamos įmonės privalo apsisaugoti nuo tokio įsikišimo padarinių ir tam vykdyti tinkamą politiką, o priešingu atveju pačios turi atlyginti dėl įsikišimo kilusią žalą.

Direktyva 2014/40 Komisijai buvo leidžiama (iki jos dalinio pakeitimo Deleguotąja direktyva 2022/2100) priimti deleguotuosius aktus, kuriais būtų panaikinta konkrečios kategorijos gaminiams taikoma aptariamų draudimų išimtis, jeigu Komisijos parengtoje ataskaitoje nustatyta padėtis smarkiai pasikeičia. Todėl Direktyvoje 2014/40 buvo numatytas atvejis, kai šią išimtį galima panaikinti kitiems gaminiams, kurių sudėtyje yra kvapiųjų medžiagų. Bet kuriuo atveju Komisija paskelbė ataskaitą, kurioje remiantis Direktyva 2014/40 nustatyta, kad padėtis kaitinamojo tabako gaminių srityje smarkiai pasikeitė. Taigi galimybė panaikinti kaitinamojo tabako gaminiams taikomą išimtį buvo numatyta jau pačioje Direktyvoje 2014/40 ar bent jau egzistavo nuo šios ataskaitos paskelbimo dienos.

Be to, Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojas priminė, kad pateikus prašymą sustabdyti Sąjungos akto vykdymą, prašomos laikinosios apsaugos priemonės taikymas pateisinamas tik tuomet, jei, pirma, aptariamasis aktas yra lemiamas nurodomos rimtos ir nepataisomos žalos priežastis, ir, antra, minėta žala turi kilti tik dėl ginčijamo akto poveikio, o ne dėl laikinosios apsaugos priemonės prašančios šalies nepakankamo rūpestingumo. Jei minėta šalis neįrodo pakankamo rūpestingumo, kuriuo turi vadovautis apdairi ir informuota įmonė, ji privalo priimti ir žalą, kurią, kaip ji teigia, sudaro pavojus pačiam jos egzistavimui arba nepataisomi jos padėties rinkoje pokyčiai.

Nagrinėjamu atveju ieškovės nenurodė, kad ėmėsi kokių nors priemonių apsisaugoti nuo rizikos dėl galimo išimties, taikytos kaitinamojo tabako gaminiams iki Deleguotosios direktyvos 2022/2100 priėmimo, panaikinimo.

2023 m. kovo 1 d. Nutartis *Mazepin / Taryba* (T-743/22 R, [EU:T:2023:102](#))⁵⁷⁴

Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas – Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės, taikytinos atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsinamasi – Lėšų įšaldymas – Laikiniųjų apsaugos priemonių prašymas – „Fumus boni juris“ – Skuba – Interesų palyginimas

⁵⁷⁴ Bendra bylų *Mazepin / Taryba* (T-743/22 R ir T-743/22 R II) santrauka.

Laikinių apsaugos priemonių taikymas – Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės, taikytinos atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi – Lėšų įšaldymas – Laikinių apsaugos priemonių prašymas – „Fumus boni juris“ – Skuba – Interesų palyginimas

2022 m. vasario 24 d. Rusijos Federacijai pradėjus karinę agresiją prieš Ukrainą, Europos Sąjungos Taryba 2022 m. kovo 9 d. priėmė Sprendimą (BUSP) 2022/397⁵⁷⁵ ir Reglamentą 2022/330⁵⁷⁶, kuriais Nikita Mazepin, tuometinis „Formulėje-1“ dalyvaujančios *Haas* komandos, kurią remia *JSC UCC Uralchem*, lenktynininkas, buvo įtrauktas į asmenų, subjektų ir organizacijų, kuriems nuo 2014 m. taikomos Tarybos priimtose ribojamosios priemonės, atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi, sąrašus. Nikita Mazepin yra buvusio *Uralchem* generalinio direktoriaus Dmitry Arkadieievich Mazepin sūnus, todėl buvo įtrauktas į ginčijamus sąrašus kaip fizinis asmuo, susijęs su įtakingu verslininku, kuris savo ruožtu susijęs su ekonomikos sektoriais, užtikrinančiais didelių pajamų šaltinį Rusijos vyriausybei⁵⁷⁷. Sprendimu (BUSP) 2022/1530⁵⁷⁸ ir įgyvendinimo reglamentu 2022/1529⁵⁷⁹, o vėliau – Sprendimu (BUSP) 2023/572⁵⁸⁰ ir įgyvendinimo reglamentu 2023/571⁵⁸¹ Taryba paliko jo pavardę minėtuose sąrašuose. Dėl priimtų ribojamųjų priemonių Nikita Mazepin lėšos buvo įšaldytos, be to, jam uždrausta atvykti į Europos Sąjungos teritoriją.

Nikita Mazepin kreipėsi į Europos Sąjungos Bendrąjį Teismą su ieškiniu dėl Tarybos aktų, kuriais jo pavardė buvo palikta minėtuose sąrašuose, panaikinimo. Jis taip pat pateikė prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kad būtų sustabdytas tų aktų vykdymas ir pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, visų pirma tam, kad jis galėtų atvykti į Europos Sąjungos teritoriją ir derėtis bei sudaryti sutartis su lenktynių komandomis ir rėmėjais, dalyvauti lenktynėse, taip pat atidaryti banko sąskaitą.

⁵⁷⁵ 2022 m. kovo 9 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2022/397, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/145/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 80, 2022, p. 31).

⁵⁷⁶ 2022 m. vasario 25 d. Tarybos reglamentas (ES) 2022/330, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 51, 2022, p. 1).

⁵⁷⁷ Žr. 2014 m. kovo 17 d. Tarybos sprendimo 2014/145/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 78, 2014, p. 16), iš dalies pakeisto 2022 m. vasario 25 d. Sprendimu (BUSP) 2022/329 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 50, 2022, p. 1), 1 straipsnio 1 dalies e punktą ir 2 straipsnio 1 dalies g punktą.

⁵⁷⁸ 2022 m. rugsėjo 14 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2022/1530, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/145/BUSP (OL L 239, 2022, p. 149).

⁵⁷⁹ 2022 m. rugsėjo 14 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/1529, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi (OL L 239, 2022, p. 1).

⁵⁸⁰ 2023 m. kovo 13 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2023/572, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/145/BUSP (OL L 751, 2023, p. 134).

⁵⁸¹ 2023 m. kovo 13 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2023/571, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas (ES) Nr. 269/2014 (OL L 751, 2023, p. 1).

2023 m. kovo 1 d. ir liepos 19 d. nutartimis Bendrojo Teismo pirmininkas patenkino Nikita Mazepin laikinųjų apsaugos priemonių prašymus ir įpareigojo Tarybą tam tikromis sąlygomis sustabdyti šių aktų vykdymą.

Bendrojo Teismo pirmininko vertinimas

Bendrojo Teismo pirmininkas pirmiausia išnagrinėjo *fumus boni juris* sąlygą. Šiuo atžvilgiu jis nusprendė, kad reikia patikrinti, ar Taryba padarė *prima facie* vertinimo klaidą, kai pripažino, kad nagrinėjamu atveju buvo pakankamai tvirtas faktinis pagrindas neišbraukti ieškovo pavardės iš aptariamų sąrašų.

Dėl ieškovo argumento, kad Taryba neįrodė, jog jis gavo nepagrįstos naudos iš savo tėvo, Bendrojo Teismo pirmininkas pirmiausia konstatavo, kad nors Taryba įrodė, jog *Uralkali* (80 % jos akcijų priklauso bendrovei *Uralchem*) iš tiesų sudarė rėmimo sutartį su „Formulėje-1“ dalyvaujančia *Haas* komanda, ji nepagrindė aplinkybės, kad be šios paramos ieškovas nebūtų galėjęs būti komandos lenktynininku ir kad šios sutarties sudarymas prieštaravo *Uralkali* ekonominiams interesams. 2023 m. liepos 19 d. Nutartyje *Mazepin / Taryba* (T-743/22 R II) Bendrojo Teismo pirmininkas pridūrė, kad taip pat yra pagrindo abejoti, jog ieškovo fondo „We Compete As One“ veikla iš tiesų buvo finansuojama bendrovės *Uralkali* arba jos lėšomis ir kad ieškovas, atsižvelgiant į šiuos tariamus naujus finansinius ryšius su savo tėvu, ir toliau iš jo gavo nepagrįstos naudos.

Antra, Bendrojo Teismo pirmininkas *prima facie* pripažino, kad Taryba nepateikė jokių įrodymų, pagrįstų ieškovo veiksmais, kodėl (atmetus giminystės ryšį) reikėtų laikyti, kad jis ir toliau susijęs su savo tėvu, įtakingu Rusijos Federacijos verslininku, kai buvo nutraukta su juo sudaryta „Formulės-1“ lenktynininko sutartis, taip pat *Uralkali* ir „Formulės-1“ *Haas* komandos rėmimo sutartis.

Taigi, nedarydamas poveikio Bendrojo Teismo sprendimui dėl pagrindinio ieškinio, to Teismo pirmininkas pripažino, kad ieškovo argumentai *prima facie* neatrodo nepagrįsti, todėl juos reikia išsamiai įvertinti nagrinėjant bylą iš esmės, o ne laikinąsias apsaugos priemones taikančiam teisėjui. Todėl jis padarė išvadą, kad egzistuoja *fumus boni juris*.

Toliau Bendrojo Teismo pirmininkas išnagrinėjo skubos sąlygą ir nusprendė, kad nagrinėjamu atveju ji įvykdyta, nes rimtos ir nepataisomos žalos rizika yra pakankamai įrodyta.

Šiuo klausimu jis pažymėjo, pirma, kad, jei aktų vykdymas nebūtų sustabdytas, kaip prašoma, taip pat atsižvelgiant į galimą proceso dėl pagrindinio ieškinio trukmę, ieškovo galimybę, pasibaigus procesui dėl bylos esmės, atnaujinti „Formulės-1“ lenktynininko karjerą atrodo hipotetinė (arba bet kuriuo atveju – labai ribota), nes norint tęsti karjerą jam reikia labai dažnai lankytis Sąjungos teritorijoje, be kita ko, tam, kad galėtų dalyvauti *Grand Prix* lenktynėse.

Antra, Bendrojo Teismo pirmininkas pripažino, kad, nesustabdžius aktų vykdymo, ieškovui būtų padaryta nepataisoma žala, t. y. jis prarastų galimybę derėtis dėl lenktynininko sutarties „Formulės-1“ čempionate ar profesionalaus lenktynininko sutarties kituose automobilių sporto čempionatuose. Tuo atveju, jei bylą dėl pagrindinio ieškinio išnagrinėjęs Bendrasis Teismas panaikintų ginčijamus aktus, ši neturtinė žala vis tiek jau būtų padaryta, kiek tai susiję su galima ieškovo veikla iki sprendimo dėl bylos esmės priėmimo dienos.

Galiausiai Bendrojo Teismo pirmininkas pabrėžė, kad ieškovo interesai yra svarbesni. Šiuo klausimu jis visų pirma konstatavo, kad žalos, kurią jis gali patirti dėl jo interesų pažeidimo, vėliau nebus galima įvertinti ir atlyginti (kompensuoti). Be to, jis pažymėjo, kad ieškovas yra jaunas sportininkas, visiškai nesusijęs su agresija prieš Ukrainą ir nevykdantis jokios veiklos ekonomikos sektoriuose, užtikrinančiuose didelį pajamų šaltinį Rusijos Federacijos vyriausybei. Pagaliau jis konstatavo, kad ieškovas prašo sustabdyti ginčijamų aktų vykdymą, kiek jie su juo susiję, tik tiek, kiek tai būtina tam, kad jis galėtų derėtis dėl lenktynininko sutarties sudarymo, dalyvauti būsimuose automobilių sporto čempionatuose ir tęsti profesinę karjerą. Šiomis aplinkybėmis ginčijamų aktų vykdymo sustabdymas

neturės įtakos būsimam sprendimui dėl pagrindinio ieškinio ir nepakenks pačiam laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūros tikslui, t. y. užtikrinti visišką būsimo sprendimo dėl pagrindinio ieškinio veiksmingumą.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Bendrojo Teismo pirmininkas patenkino prašymą sustabdyti ginčijamų aktų vykdymą. Vis dėlto jis nusprendė, kad ginčijamų aktų, kiek jie susiję su ieškovu, vykdymo sustabdymą reikia apriboti tuo, kas griežtai būtina tam, kad jis galėtų derėtis dėl profesionalaus lenktynininko sutarties „Formulės-1“ čempionate ar lenktynininko sutarties kituose automobilių sporto čempionatuose, vykstančiuose ir (arba tik) Europos Sąjungos teritorijoje, taip pat dalyvauti „Formulės-1“ *Grand Prix* lenktynėse, bandyti lenktyninius automobilius, treniruotis ir važiuoti laisvosiose treniruotėse bei dalyvauti kituose automobilių sporto čempionatuose, lenktynėse, bandyti lenktyninius automobilius, treniruotis ir važiuoti laisvosiose treniruotėse Sąjungos teritorijoje.

2023 m. balandžio 19 d. Nutartis UC / Taryba (T-6/23 R, [EU:T:2023:206](#))

Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas – Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės, taikomos atsižvelgiant į padėtį Kongo Demokratinėje Respublikoje – Lėšų įšaldymas – Prašymas sustabdyti vykdymą – Skubos nebuvimas

2016 m. pablogėjus politinei padėčiai Kongo Demokratinėje Respublikoje (kadangi nepavyko surengti prezidento rinkimų, pablogėjo saugumo padėtis), Europos Sąjungos Taryba priėmė ribojamąsias priemones, kuriomis įšaldomos lėšos ir į valstybių narių teritoriją uždraudžiama atvykti asmenims, kurie naudojami ginkluotu konfliktu, nestabilumu ar nesaugumu šalyje, be kita ko, neteisėtai išnaudodami gamtinius išteklius ar jais prekiaudami ⁵⁸². 2022 m. gruodžio 8 d. Sprendimu 2022/2398⁵⁸³ ir Reglamentu 2022/2397⁵⁸⁴ Taryba į ginčijamus sąrašus įtraukė verslininką UC, buvusį bendrovės *African Gold Refinery Ltd* direktorių ir tikrąjį savininką, remdamasi tuo, kad nuo 2016 m. jis, be kita ko, gavo ir prekiaavo auksu iš kasyklų Konge; tas kasyklas kontroliuoja nevyriausybinės ginkluotos grupuotės, dalyvaujančios destabilizuojančioje veikloje.

UC kreipėsi į Europos Sąjungos Bendrąjį Teismą su ieškiniu dėl Tarybos aktų panaikinimo. Jis taip pat pateikė laikinųjų apsaugos priemonių prašymą, kad būtų sustabdytas tų aktų vykdymas.

Bendrojo Teismo pirmininkas nutartimi atmetė UC laikinųjų apsaugos priemonių prašymą, motyvuodamas tuo, kad skubos sąlyga nėra įvykdyta.

Bendrojo Teismo pirmininko vertinimas

⁵⁸² Pagal 2010 m. gruodžio 20 d. Tarybos sprendimo 2010/788/BUSP dėl ribojamųjų priemonių Kongo Demokratinei Respublikai, ir kuriuo panaikinama Bendroji pozicija 2008/369/BUSP (OL L 336, 2010, p. 30), iš dalies pakeisto 2022 m. gruodžio 5 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2022/2377 (OL L 314, 2022, p. 97), 3 straipsnio 2 dalies f punktą.

⁵⁸³ 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (BUSP) 2022/2398, kuriuo įgyvendinamas Sprendimas 2010/788/BUSP dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į padėtį Kongo Demokratinėje Respublikoje (OL L 316 I, 2022, p. 7).

⁵⁸⁴ 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/2397, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas (EB) Nr. 1183/2005 dėl ribojamųjų priemonių, taikomų atsižvelgiant į padėtį Kongo Demokratinėje Respublikoje (OL L 316 I, 2022, p. 1).

Kadangi vykdymo sustabdymo sąlygos (*fumus boni juris* ir skuba) yra kumuliacinės, Bendrojo Teismo pirmininkas pirmiausia įvertino, ar tenkinama skubos sąlyga; tam jis išnagrinėjo ieškovo argumentus ir įrodymus, kad, nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių, gali būti padaryta rimta ir nepataisoma žala.

Visų pirma nagrinėdamas ieškovo argumentą, kad žala buvo padaryta apribojus galimybę naudotis jo lėšomis, taip pat Belgijoje apribojus jo, trijų bendrovių vadovo ir direktoriaus, veiklą, Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad finansinės žalos atveju laikinoji apsaugos priemonė pateisinama visų pirma tuomet, jei, nesiėmus šios priemonės, kiltų pavojus jos prašančios šalies finansiniam gyvybingumui. Be to, finansinio pobūdžio žala laikoma nepataisoma, jeigu jos neįmanoma apskaičiuoti, o jos atlyginimas, pareiškus ieškinį dėl žalos atlyginimo pagal SESV 268 ir 340 straipsnius, praktiškai neįmanomas. Laikinas apsaugos priemonės taikant teisėjui turi būti pateikta konkreti ir tiksli informacija, pagrįsta detaliais ir patvirtintais dokumentais, todėl šalis, kuri remiasi finansinės žalos atsiradimu, turi parodyti tikrą ir bendrą savo finansinę situaciją ir pateikti patvirtinamųjų įrodymų.

Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininkas padarė išvadą, kad nesant jokių duomenų, pagal kuriuos būtų galima įvertinti žalos dydį, pobūdį ir atsiradimo tikimybę, UC neįrodė, kad, įšaldžius jo lėšas, gali būti padaryta rimta ir nepataisoma finansinė žala.

Toliau Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad UC savo argumentais siekė, kad, kiek tai susiję su skubos sąlyga, būtų įvertintos aplinkybės, iš tiesų svarbios *fumus boni juris* taikymui. Šiuo atžvilgiu jis priminė, kad akto vykdymą galima sustabdyti esant dviem atskiroms sąlygoms⁵⁸⁵. Taigi, vien *fumus boni juris* buvimo įrodymas, net labai svarbus, negali kompensuoti visiško skubos įrodymo nebuvimo, išskyrus labai ypatingas aplinkybes. Kadangi nagrinėjamu atveju ieškovas tik apibūdino Reglamente Nr. 1183/2005 ir Sprendime 2010/788 (su daliniais pakeitimais) numatytų ribojamųjų priemonių sukeltus teisinius padarinius, tačiau visiškai nepaaiškino, koku būdu ir laipsniu pažeidžiamos jo nurodytos pagrindinės teisės ir laisvės, Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad negali įvertinti, ar tariama žala yra rimta ir sunkiai pataisoma (ar net nepataisoma).

Galiausiai jis priminė, kad ieškovo nurodytoms pagrindinėms teisėms taikoma apsauga nėra absoliuti, todėl teisei laisvai verstis profesine veikla, kaip ir naudojimuisi nuosavybės teise, gali būti nustatyti apribojimai, jeigu jie faktiškai atitinka Sąjungos siekiamus bendrojo intereso tikslus ir siekiamo tikslo atžvilgiu nėra neproporcingas ir neleistinas kišimasis, pažeidžiantis pačią tų teisių esmę. Taigi, nors ribojamosios priemonės iš esmės gali turėti poveikį šioms pagrindinėms teisėms, atsižvelgiant į ginčijamais aktais siekiamus tikslus, susijusius su saugumo ir politine padėtimi Konge (šie priskirtini platesniam tikslui palaikyti taiką ir tarptautinį saugumą⁵⁸⁶), Bendrojo Teismo pirmininkas *prima facie* pripažino, kad šių tikslų siekimu galima pateisinti neigiamas (net ir sunkias) pasekmes tam tikroms šalims, kurios visiškai nėra atsakingos dėl padėties, lėmusios sankcijas.

Antra, dėl ieškovo argumento, kad draudimas atvykti į Sąjungos teritoriją (įskaitant valstybės narės, kurios pilietis jis yra, teritoriją) ir vykti per ją tranzitu iš esmės pateisina skubą, Bendrojo Teismo pirmininkas nurodė, kad ginčijamais aktais Belgijos Karalystė, kurios pilietis ieškovas yra, nėra įpareigota uždrausti jam atvykti į šalies teritoriją ar vykti per ją tranzitu⁵⁸⁷.

⁵⁸⁵ Žr. Bendrojo Teismo procedūros reglamento 156 straipsnio 4 dalį.

⁵⁸⁶ Vadovaujantis ESS 21 straipsnyje nustatytais Sąjungos išorės veiksmų tikslais.

⁵⁸⁷ Žr. Sprendimo 2010/788 4 straipsnio 2 dalį.

Trečia, dėl ieškovo argumento, kad Taryba nepakankamai motyvavo, kodėl jo pavardė buvo įtraukta į aptariamus sąrašus, nepateikė jam informacijos, kuria remiantis buvo priimtas sprendimas, taip pat jam nesuteikė reikalingų procedūrinių garantijų, Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad ieškovas skubą sieja su vieninteliu tariamu ginčijamų aktų neteisėtumu, vadinasi, jis painioja *fumus boni juris* su rimtos ir nepataisomos žalos rizika.

Taigi Bendrojo Teismo pirmininkas atmetė laikinųjų apsaugos priemonių prašymą, nes ieškovas neįrodė prašomos laikinosios apsaugos priemonės skubos, ir pripažino, jog nebūtina spręsti dėl *fumus boni juris* sąlygos buvimo ar atlikti interesų palyginimo.

2023 m. liepos 21 d. Nutartis *Arysta Lifescience* / EFSA (T-222/23 R, [EU:T:2023:417](#))

Laikinių apsaugos priemonių taikymas – Galimybė susipažinti su dokumentais – Reglamentas (EB) Nr. 1049/2001 – Su veiklosios medžiagos patvirtinimo galiojimo pratęsimo procedūra susiję dokumentai – Trečiojo asmens parengti dokumentai – Sprendimas suteikti trečiajam asmeniui galimybę susipažinti su dokumentais – Prašymas sustabdyti vykdymą – „Fumus boni juris“ – Skuba – Interesų palyginimas

Ieškovė, bendrovė *Arysta Lifescience*, prekiauja augalų apsaugos produktais, kurių sudėtyje yra veiklosios medžiagos kaptano, būtent – *Captan 80 WG*. 2022 m. rugsėjo mėn. trečioji šalis Europos maisto saugos tarnybai (EFSA) pateikė prašymą leisti susipažinti su dokumentais, be kita ko, su veiklosios medžiagos *Captan 80 WG* tipinių paskirčių preparate esančių koformulantų sąrašu, pateiktu vykstant veiklosios medžiagos kaptano patvirtinimo galiojimo pratęsimo procedūrai. Nepaisydama ieškovės prieštaravimo, 2023 m. vasario 17 d. EFSA priėmė sprendimą dėl šio sąrašo visiško atskleidimo (toliau – ginčijamas sprendimas).

Gavęs pareiškus ieškinį dėl to sprendimo panaikinimo pateiktą laikinųjų apsaugos priemonių prašymą, Bendrojo Teismo pirmininkas pripažino, kad *fumus boni juris* ir skubos sąlygos yra įvykdytos, todėl, palyginęs atitinkamus interesus, nusprendė patenkinti prašymą sustabdyti ginčijamo sprendimo vykdymą.

Bendrojo Teismo pirmininko vertinimas

Visų pirma Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas gali sustabdyti vykdymą ir taikyti kitas laikinąsias apsaugos priemones, jei įrodyta, kad jų taikymą *prima facie* pateisina faktinės ir teisinės aplinkybės (*fumus boni juris*) ir kad jos skubos dėl to, jog siekiant išvengti rimtos ir nepataisomos žalos tų priemonių prašančios šalies interesams yra būtina, kad jos būtų priimtos ir turėtų poveikį prieš priimant sprendimą dėl pagrindinio ieškinio. Šios sąlygos yra kumuliacinės, todėl laikinųjų apsaugos priemonių prašymas turi būti atmestas, jeigu netenkinama viena iš šių sąlygų. Prireikus laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas taip pat gali palyginti atitinkamus interesus.

Pirma, Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad *fumus boni juris* sąlyga tenkinama, kai bent vienas iš nurodytų pagrindų *prima facie* neatrodo neturintis rimto pagrindo. Taip yra tuo atveju, kai viename iš šių pagrindų parodoma, jog egzistuoja didelis teisinis ar faktinis ginčas, kurio sprendimas nėra akivaizdus, todėl jį reikia nuodugniai įvertinti nagrinėjant bylą iš esmės.

Siekdama įrodyti, kad ginčijamas sprendimas yra *prima facie* neteisėtas, ieškovė rėmėsi Reglamento Nr. 1049/2001⁵⁸⁸ 4 straipsnio 2 dalies ir Reglamento Nr. 1367/2006⁵⁸⁹ 6 straipsnio 1 dalies pažeidimu. Visų pirma ji priekaištavo EFSA dėl išvados, kad koformuliantų sąrašė pateikta informacija apie dujų ar teršalų išmetimą į aplinką, kaip tai suprantama pagal pastarąjį straipsnį.

Šiuo klausimu Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad sąvokos „informacija, susijusi su dujų ar teršalų išmetimu į aplinką“ apimtį nustatymas priklauso nuo konkretaus atvejo vertinimo. Jis priminė, kad produkto (kaip antai augalų apsaugos produkto) ir jame esančių medžiagų, kurios, įprastai naudojant produktą, dėl savo funkcijos išmetamos į aplinką, atveju numatomas dujų ar teršalų išmetimas į aplinką įprastomis arba realiomis jų naudojimo sąlygomis nėra hipotetinis ir patenka į sąvoką „dujų ar teršalų išmetimas į aplinką“.

Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad, pirma, prašyme leisti susipažinti su aptariamais dokumentais nurodyta informacija yra veikliosios medžiagos kaptano patvirtinimo pratęsimo dokumentų rinkinio dalis; ši veiklioji medžiaga faktiškai jau buvo naudojama augalų apsaugos produktuose ir aplinkoje jos iš tiesų yra. Antra, nagrinėjama informacija susijusi ne su galimu veikliosios medžiagos poveikiu, o su koformuliantų sąrašu, pateiktu pagal tipiškas *Captan 80 WG*, kuria prekiauja ieškovė, naudojimo paskirtis. Galiausiai, koformuliantai – tai medžiagos ar preparatai, kurie naudojami ar yra skirti naudoti augalų apsaugos produkto ar priedo sudėtyje, tačiau kurie nėra veikliosios medžiagos, apsauginės medžiagos ar sinergikliai.

Tuo remdamasis Bendrojo Teismo pirmininkas pripažino, kad negalima lengvai atsakyti į klausimą, ar šioje byloje aptariama informacija patenka į sąvoką „informacija, susijusi su dujų ar teršalų išmetimu į aplinką“. Todėl jis padarė išvadą, kad šis pagrindas *prima facie* neatrodo neturintis rimto pagrindo, taigi jį reikia išsamiai vertinti nagrinėjant bylą iš esmės.

Antra, dėl skubos sąlygos Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad ją apskritai reikia vertinti atsižvelgiant į būtinybę priimti laikiną sprendimą tam, kad šalis, kuri prašo laikinųjų apsaugos priemonių, nepatirtų rimtos ir nepataisomos žalos. Ši šalis turi pateikti įrodymų, kad negali laukti bylos dėl esmės baigties, nepatirdama rimtos ir nepataisomos žalos.

Siekdama įrodyti, kad prašomos laikinosios apsaugos priemonės yra skubios, ieškovė teigė, kad ginčijamos informacijos atskleidimas jai padarys rimtą ir nepataisomą žalą, nes jos konkurentai galės atlikti *Captan 80 WG* apgrąžos inžineriją. Jos nuomone, atskleidus ginčijamą informaciją ir jai tapus vieša, nebebus galima jos ištrinti ir atkurti padėties, kai ji buvo konfidenciali.

Šiuo klausimu Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad tokiu atveju, kaip nagrinėjamas šioje byloje, kai ieškovė nurodo žalą, kuri tariamai gali būti padaryta konfidencialios informacijos atskleidimu, laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas, siekdamas įvertinti, ar nurodyta žala yra rimta ir nepataisoma, privalo vadovautis prielaida, kad ginčijama informacija yra konfidenciali.

Dėl to, ar nagrinėjamu atveju nurodyta žala yra numatoma, Bendrojo Teismo pirmininkas nustatė, kad pati EFSA patvirtina, kad atkurti *Captan 80 WG* apgrąžos inžinerijos būdu būtų techniškai įmanoma išanalizavus rinkoje esančio produkto sudėtį ir kad neatmestina galimybė, jog pasitelkus ginčijamą

⁵⁸⁸ 2001 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1049/2001 dėl galimybės visuomenei susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais (OL L 145, 2001, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 3 t., p. 331).

⁵⁸⁹ 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1367/2006 dėl Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams (OL L 264, 2006, p. 13).

informaciją ir viešai prieinamus duomenis tai būtų galima padaryti dar greičiau ir paprasčiau. Jis padarė išvadą, kad, konkurentams taip pasinaudojus ginčijama informacija, finansinės žalos ieškovei atsiradimo negalima vertinti vien kaip hipotetinio. Jis pridūrė: kadangi dokumento atskleidimas pagal Reglamentą Nr. 1049/2001 turi *erga omnes* poveikį, negalima atmesti galimybės, kad asmenys, pateikę prašymą leisti susipažinti su dokumentais, juos paviešins, paskelbdami internete. Tai pablogintų ieškovės komercinę padėtį ir padidintų rimtos ir nepataisomos žalos riziką.

Dėl žalos rimtumo, kuris, kaip jis vertina, nustatytas, Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad prekyba *Captan 80 WG* Sąjungoje ir visame pasaulyje ieškovei užtikrina didelę apyvartą. Kalbant konkrečiau apie žalą dėl konfidencialios informacijos atskleidimo, reikėtų pažymėti, kad objektyviai didelė arba net reikšminga finansinė žala gali būti laikoma „rimta“, nesant reikalo kiekvienu atveju ją sieti su įmonės, galinčios patirti tokią žalą, apyvarta. Be to, ginčijamos informacijos atskleidimas gali palengvinti *Captan 80 WG* atkūrimą panaudojant apgrąžos inžineriją.

Kalbant apie nepataisomą žalos pobūdį, neabejotina, kad vien neaiškumas, susijęs su finansinės žalos atlyginimu pagal galimą ieškinį dėl žalos atlyginimo, negali būti laikomas aplinkybe, galinčia įrodyti tokios žalos nepataisomumą. Iš tiesų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo etape nėra aišku, ar vėliau pavyks gauti finansinės žalos atlyginimą pagal galimą ieškinį dėl žalos atlyginimo, kuris galėtų būti pareikštas panaikinus ginčijamą aktą. Kitaip yra tuomet, kai laikinąsias apsaugos priemones taikančiam teisėjui atlikus vertinimą yra aišku, kad nurodytos žalos (jeigu atsirastų), atsižvelgiant į jos pobūdį ir atsiradimo numatomumą, nepavyks nustatyti ir tinkamai apskaičiuoti, todėl pareikškus ieškinį dėl žalos atlyginimo nepavyks jos atlyginti.

Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad ginčijamą informaciją, jei būtų atskleista, galėtų gauti visi (esami ir galimi) ieškovės konkurentai visame pasaulyje, o jų skaičius yra neapibrėžtas ir teoriškai – neribotas. Šiuo požiūriu, kadangi nėra galimybės kontroliuoti daugkartinio ginčijamos informacijos naudojimo visame pasaulyje, net ir laikantis autorių teisių apsaugos pagal Reglamentą Nr. 1049/2001, tai nereikia, kad pavyks visiškai išvengti nurodytos finansinės žalos. Be to, atsižvelgiant į ginčo dėl tariamai konfidencialios informacijos apsaugos ypatumus, ieškovė neprivalo papildomai įrodyti, kad, nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, ji atsidurtų padėtyje, kai kiltų pavojus jos ekonominiam išlikimui, arba kad būtų padaryta rimta ir nepataisoma žala jos rinkos dalims.

Trečia, kadangi *fumus boni juris* ir skubos sąlygos yra įvykdytos, Bendrojo Teismo pirmininkas palygino atitinkamus interesus, siekdamas nustatyti, ar ieškovės interesus taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra svarbesnis už interesą nedelsiant taikyti ginčijamą aktą. Konkrečiau kalbant, jis nagrinėjo, ar byla iš esmės nagrinėjančiam teismui panaikinus šį aktą padėtis, kuri susidarytų jį vykdant nedelsiant, kardinaliai pasikeistų ir, atvirkščiai, ar sustabdžius minėto akto vykdymą galėtų sumažėti jo veiksmingumas, jei pagrindinis ieškinys būtų atmestas. Kalbant konkrečiai apie sąlygą, kad nutartimi dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sukurtą teisinę situaciją turi būti galima atkurti, jis pažymėjo, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūros tikslas yra tik užtikrinti visišką būsimo sprendimo dėl bylos esmės veiksmingumą. Todėl ši procedūra yra šalutinė bylos dėl pagrindinio ieškinio atžvilgiu.

Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininkas pripažino, jog tam, kad ginčijamą sprendimą panaikinant teismo sprendimas liktų veiksmingas, svarbu, kad ieškovė galėtų užkirsti kelią neteisėtam minėtos informacijos atskleidimui. Atmetus šį laikinųjų apsaugos priemonių prašymą, Teismo sprendimas dėl panaikinimo būtų iliuzinis ir neveiksmingas, nes atmetus šį prašymą būtų galima iš karto atskleisti informaciją, dėl kurios kilo ginčas, ir faktiškai nulemti būsimo sprendimo dėl bylos esmės turinį, t. y. ieškinio dėl panaikinimo atmetimą.

Iš to jis padarė išvadą, kad, pirma, interesus, kad laikinųjų apsaugos priemonių prašymas būtų atmestas, nėra toks svarbus kaip ieškovės ginamas interesus, juo labiau kad prašomas vykdymo sustabdymas tik tam tikrą laiką pratęstų *status quo* laikotarpį, o EFSA nesirėmė imperatyviu reikalavimu apsaugoti visuomenės sveikatą.

Antra, nors asmuo, prašantis atskleisti ginčijamą informaciją, gali remtis SESV 15 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta teise susipažinti su Sąjungos institucijų, įstaigų, organų ir agentūrų dokumentais, reikia konstatuoti, kad, pritaikius laikinas apsaugos priemones, šios teisės įgyvendinimas bus tik atidėtas; atmetus laikinųjų apsaugos priemonių prašymą, ieškovė visiškai prarastų galimybę pasinaudoti teise, kad ši informacija būtų tvarkoma konfidencialiai. Taigi ieškovės interesas yra viršesnis už prašymą leisti susipažinti su dokumentais pateikuso asmens interesą.

2023 m. rugpjūčio 9 d. Nutartis *Next Media Project* / EŽKA (T-338/23 R, [EU:T:2023:467](#))

Laikinių apsaugos priemonių taikymas – Viešasis paslaugų pirkimas – Pranešimo būdas – Prašymas sustabdyti vykdymą – „Fumus boni juris“ nebuvimas

Vykstant Europos žuvininkystės kontrolės agentūros (EŽKA) surengtam konkursui, konkurso dalyviams buvo pasiūlyta pateikti savo pasiūlymus per *e-Submission* platformą. Jų techninį pasiūlymą, be kita ko, sudarė 10–15 sekundžių trukmės animacinis vaizdo failas GIF arba MP4 formatu, taip pat interaktyvus žemėlapis HTML formatu. Vėliau EŽKA paskelbė klaidų ištaisymą, kuriuo visų konkurso dalyvių buvo paprašyta pirmojo elektroninio pavyzdžio neteikti MP4 formatu. Antruoju klaidų ištaisymu, kuriuo buvo iš dalies pakeistos specifikacijos, konkurso dalyvių buvo paprašyta pateikti abu elektroninius pavyzdžius nurodytu el. pašto adresu.

Ieškovė *Next Media Project, SLU* pateikė pasiūlymą vykstant šiam konkursui. Vis dėlto šiuos elektroninius pavyzdžius ji atsiuntė ne EŽKA nurodytu el. pašto adresu, o per nuorodą į „Dropbox“, t. y. pasinaudodama duomenų saugojimo debesijoje paslauga, kai naudotojai gali įrašyti rinkmenas internetu, taip pat dalytis rinkmenomis bei bylomis su trečiaisiais asmenimis, nesiųsdami didelės apimties priedų.

EŽKA nusprendė, kad ieškovės pasiūlymas neatitiko galiojančių teisės aktų⁵⁹⁰ ir antrajame klaidų ištaisyme nurodytų konkurso sąlygų. Institucija pažymėjo, jog atsižvelgiant į tai, kad vokų su pasiūlymais atplėšimo komisija elektroninius pavyzdžius gavo tik tuomet, kai juos parsisiuntė iš „Dropbox“, o tai buvo padaryta atplėšiant vokus su pasiūlymais, t. y. pasiūlymų pateikimo terminui pasibaigus, ji negalėjo nei užtikrinti originalių pavyzdžių vientisumo, nei nustatyti jų gavimo datos ir laiko.

Gavęs laikinųjų apsaugos priemonių prašymą (tą pačią dieną kaip ir ieškinį dėl to sprendimo panaikinimo), Bendrojo Teismo pirmininkas nusprendė, kad *fumus boni juris* nėra, todėl šį prašymą atmetė.

Bendrojo Teismo pirmininko vertinimas

Visų pirma Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad jeigu konkurso dalyviui, kurio pasiūlymas buvo atmetas, iki sutarties sudarymo (su sąlyga, kad laikomasi teisės aktuose⁵⁹¹ numatyto dešimties dienų

⁵⁹⁰ 2018 m. liepos 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Euratomas) 2018/1046 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 ir Sprendimas Nr. 541/2014/ES bei panaikinamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 (OL L 193, 2018, p. 1), 141 straipsnio 1 dalis.

⁵⁹¹ Pagal Reglamento Nr. 2018/1046 175 straipsnį.

atidėjimo laikotarpio) pavyksta įrodyti itin rimto *fumus boni juris* buvimą, skubos sąlygos vertinimo kriterijai turi būti sušvelninti, taigi reikia įrodyti tik rimtos žalos atsiradimo riziką. Šis sąlygų, pagal kurias vertinamas skubos buvimas, sušvelninimas pateisinamas iš veiksmingos apsaugos, kurią būtina užtikrinti viešųjų pirkimų srityje, kylančiais reikalavimais. Labai rimto *fumus boni juris* sąlyga yra tenkinama, kai per laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūrą paaiškėja, kad atsakovė *prima facie* padarė pakankamai akivaizdų ir rimtą pažeidimą, todėl ieškovo interesai reikalauja kuo greičiau užkirsti kelią jo pasekmėms atsirasti ar tęstis.

Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad EŽKA pranešė apie savo sprendimą sustabdyti sutarties pasirašymą, o ieškovė pateikė laikinųjų apsaugos priemonių prašymą prieš sutarties sudarymą. Todėl jis nagrinėjo klausimą, ar ieškovė įrodė, ar yra *fumus boni juris*, ir jei taip – ar jis yra itin rimtas.

Šiuo klausimu jis visų pirma pažymėjo, kad iš specifikacijos matyti, jog privaloma pateikti du elektroninius pavyzdžius el. paštu, ir kad ieškovė, įkeldama elektroninius pavyzdžius į „Dropbox“, nesilaikė informacijos, reikalingos norint dalyvauti procedūroje, pateikimo būdo, vadinasi, aptariama informacija nebuvo „perduota“. Iš tiesų tai, kaip konkurso dalyvis perkančiajai organizacijai pateikia prašomą informaciją (nagrinėjamu atveju – elektroninius pavyzdžius), yra informacijos pateikimo būdo sudedamoji dalis.

Toliau Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad pateikimas el. paštu leidžia užtikrinti, kad visi konkurso dalyviai bus vertinami vienodai. Pritarimas ieškovės nuomonei, kad elektroninių pavyzdžių pateikimas per „Dropbox“, o ne el. paštu negalėjo būti jos pašalinimo pagrindas, galėtų reikšti vienodo požiūrio į kitus konkurso dalyvius, įvykdžiusius specifikacijos reikalavimus ir šiuos pavyzdžius pateikusius el. paštu, pažeidimą.

Be to, argumentas, kad ieškovė turi įrodymų, jog elektroniniai pavyzdžiai nebuvo pakeisti, neturi reikšmės. Iš tiesų, jei pasiūlyme neleidžiama naudoti nuorodų, perkančioji organizacija neprivalo tikrinti, ar dokumentai, į kuriuos jos nukreipia, buvo pakeisti, taip pat neprivalo tų dokumentų priimti.

Galiausiai Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad nusprendusi abu elektroninius pavyzdžius persiųsti nuoroda į „Dropbox“ 2023 m. vasario 13 d., t. y. paskutinę pasiūlymų pateikimo termino dieną, ieškovė pastatė EŽKA prieš įvykusį faktą. Iš tiesų EŽKA neturėjo galimybės pareikšti nuomonės dėl šio perdavimo būdo panaudojimo iki to termino pabaigos. Šiomis aplinkybėmis vartojamas žodžių junginys „nustatyta tvarka“, kalbant apie voko su ieškovės pasiūlymu atplėšimo rezultatą, rodo, kad formaliai vokas su pasiūlymu buvo pateiktas per šį terminą ir kad jis dar nebuvo atplėštas, tačiau jo negalima aiškinti *prima facie* kaip sutikimo su ieškovės pasirinktu elektroninių pavyzdžių perdavimo būdu.

Kadangi ieškovė neįrodė *fumus boni juris* ir juo labiau – labai rimto *fumus boni juris* buvimą, laikinųjų apsaugos priemonių prašymas buvo atmestas.

2023 m. rugsėjo 25 d. Nutartis *Terminal Ouest Provence / CINEA* (T-504/23 R, [EU:T:2023:581](#))

Laikinių apsaugos priemonių taikymas – Europos infrastruktūros tinklų priemonė (EITP) – Susitarimas dėl dotacijos – Arbitražinė išlyga – Laikinių apsaugos priemonių prašymas – Skubos nebuvimas

Vykstant Europos klimato, infrastruktūros ir aplinkos vykdomosios įstaigos (CINEA) paskelbtai Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) lėšomis finansuojamai kvietimo teikti pasiūlymus procedūrai, *Terminal Ouest Provence* (ieškovė) pateikė pasiūlymą dėl naujo kombinuotojo geležinkelių ir kelių transporto terminalo, t. y. *Ouest Provence* terminalo, esančio Grans ir Miramas savivaldybėse (Marselio Provanso Ekso metropolis, Prancūzija), statybos. Ieškovė kaip kontroliuojančiąją bendrovę įsteigė dvi

bendrovės akcininkės tam, kad ji galėtų vykdyti dvi skirtingas, bet neatsiejamas projekto įgyvendinimo veiklas, t. y. pastatytą terminalą ir jį eksploatuoti.

Ieškovei įveikus atrankos etapą, CINEA pradėjo rengti susitarimo dėl dotacijos projektą. Kartu ji informavo ieškovę ir jos pagrindinį akcininką, kad, institucijos nuomone, pastarasis negali būti laikomas subrangovu, todėl jo išlaidų negalima laikyti „subrangos išlaidomis“. Nepaisydama šio susirašinėjimo ieškovė vėliau pasirašė susitarimą dėl dotacijos. Susitarime yra arbitražinė išlyga, pagal kurią, remiantis SESV 272 straipsniu, jurisdikcija suteikiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismui.

Ieškovė, remdamasi šiuo straipsniu, Bendrajame Teisme pareiškė ieškinį prašydama pripažinti, kad visos jos pagrindinio akcininko CINEA išrašytose sąskaitose faktūrose nurodytos išlaidos yra subrangos išlaidos, todėl yra tinkamos finansuoti. Atskiru dokumentu Bendrojo Teismo pirmininkui taip pat buvo pateiktas laikinųjų apsaugos priemonių prašymas, kuriame taip pat prašoma, pirma, *prima facie* konstatuoti, kad visos jos pagrindinio akcininko CINEA išrašytose sąskaitose faktūrose nurodytos išlaidos yra subrangos išlaidos, todėl yra tinkamos finansuoti, ir, antra, uždrausti CINEA priimti sprendimus dėl šių išlaidų klasifikavimo ir *a fortiori* dėl jų tinkamumo finansuoti, kol Bendrasis Teismas nepriėmė sprendimo dėl pagrindinio ieškinio; Bendrojo Teismo pirmininkas nusprendė, kad skubos nėra, ir šį prašymą atmetė.

Bendrojo Teismo pirmininko vertinimas

Visų pirma Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad skubą apskritai reikia vertinti atsižvelgiant į būtinybę priimti laikiną sprendimą tam, kad šalis, kuri prašo laikinųjų apsaugos priemonių, nepatirtų rimtos ir nepataisomos žalos. Ši šalis turi pateikti įrodymų, kad negali laukti pagrindinės bylos baigties, nepatirdama rimtos ir nepataisomos žalos.

Pirmiausia dėl argumento, kad pagal ginčijamą susitarimą dėl dotacijos mokėtina suma buvo absoliučiai būtina jos projektui užbaigti, Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad laikinosios apsaugos priemonės taikymas pateisinamas tik tuo atveju, jei atitinkamas aktas yra lemiamas nurodytos didelės ir nepataisomos žalos priežastis. Jis pažymėjo, kad ieškovė nenurodė CINEA veiksmo ar elgesio, kuris buvo lemiamas nurodytos galimos žalos priežastis. Nepaisant iškilusio nesutarimo dėl pagrindinio akcininko išrašytose sąskaitose faktūrose nurodytų išlaidų kvalifikavimo, ieškovė pasirašė susitarimą dėl dotacijos. Be to, nors CINEA minėtas išlaidas atsisakė pripažinti tinkamomis finansuoti, ieškovė pateikė tarpinio mokėjimo paraišką. Taigi CINEA išreikšta pozicija sukels pasekmių tik tuo atveju, jeigu ja bus grindžiamas oficialus sprendimas įvertinti tinkamas finansuoti išlaidas, priimtas gavus tarpinio mokėjimo paraišką.

Be to, Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad teiginiai dėl žalos yra neaiškūs ir hipotetiniai. Ieškovė taip pat nepateikė jokių įrodymų, kad nurodyta žala yra rimta ir nepataisoma. Nesant oficialaus CINEA sprendimo dėl to, ar subrangos išlaidos yra tinkamos finansuoti, bet kokia dėl jo galima žala gali būti tik hipotetinė ar yra bent jau pernelyg anksti ja remtis.

Bendrojo Teismo pirmininkas atmetė argumentą, kad nėra jokios alternatyvaus perspektyvaus finansavimo galimybės, norint gauti aptariamo dydžio sumą, motyvuodamas tuo, kad nurodyta žala nėra neginčijama ir nulemta CINEA priskirtinų veiksmų ar elgesio.

Dėl argumento, kad ieškovės bankrotas dėl neatsiskaitymo bus paskelbtas iki bylos dėl esmės baigties, Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad finansinio pobūdžio žala negali būti laikoma nepataisoma (ar sunkiai pataisoma), išskyrus išimtines aplinkybes. Tokios žalos atveju laikinoji apsaugos priemonė yra pateisinama tik jeigu, nesant tokios priemonės, jos prašanti šalis atsidurtų tokioje padėtyje, kad iškiltų pavojus jos egzistavimui prieš priimant sprendimą, kuriuo užbaigiamas pagrindinis procesas. Šiuo tikslu šalis, prašanti laikinųjų apsaugos priemonių, kai remiasi finansinių nuostolių atsiradimu, turi parodyti tikrą ir bendrą savo finansinę situaciją ir pateikti patvirtinamųjų įrodymų.

Visų pirma iš dokumentų, kuriuos ieškovė pateikė siekdama įrodyti, kad jos laikinųjų apsaugos priemonių prašymas yra skubus, matyti, kad, jeigu ginčijamų dotacijų nebus skirta, ieškovė negalės vykdyti mokėjimo įsipareigojimų, vadinasi, negalėtų nuo 2023 m. spalio mėn. (arba geriausiu atveju – nuo gruodžio mėn.) tęsti *Ouest Provence* terminalo statybos. Vis dėlto Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad bendrovė nepateikė jokių įrodymų, kad abu jos akcininkai negalėjo suteikti jai finansinės paramos tam, kad ji galėtų susidoroti su galimais finansiniais sunkumais.

Be to, nurodyta žala yra hipotetinė, nes grindžiama prielaida, kad CINEA atsisakys finansuoti visas ieškovės pagrindinio akcininko išlaidas, nors didžioji jų dalis gali būti pripažintos tinkamomis finansuoti.

Galiausiai prašomų priemonių taikymas neturi jokios įtakos ieškovės, kurios bankrotas būtų neišvengiamas, finansinei padėčiai, neatsižvelgiant į tai, ar laikinųjų apsaugos priemonių prašymas bus patenkintas. Iš tiesų ieškovė neprašė Bendrojo Teismo pirmininko įpareigoti CINEA skirti ginčijamas dotacijas.

Dėl argumento, kad nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių būtų pažeista teisė į veiksmingą teisminę gynybą, Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad vien teisės subjektų suinteresuotumas kuo greičiau nustatyti iš Sąjungos teisės kylančių teisių apimtį neįrodo rimtos ir nepataisomos žalos buvimo. Be to, nekalbant apie interesų, į kuriuos reikia atsižvelgti palyginimą, ieškovė neįrodė, kad rimta ir nepataisoma žala jai bus padaryta dar prieš pasibaigiant procesui dėl bylos esmės.

2023 m. rugsėjo 27 d. Nutartis *Amazon Services Europe / Komisija* (T-367/23 R, [EU:T:2023:589](#))

Laikinių apsaugos priemonių taikymas – Skaitmeninės paslaugos – Reglamentas (ES) 2022/2065 – Labai didelės interneto platformos – Prašymas sustabdyti vykdymą – Skuba – „Fumus boni juris“ – Interesų palyginimas

Ieškovė *Amazon Services Europe* priklauso tarptautinei bendrovių grupei *Amazon*. Jos komercinė veikla apima mažmeninę prekybą internetu ir kitas paslaugas, pavyzdžiui, debesiją ir skaitmeninį srautinį duomenų perdavimą. Ji teikia rinkos paslaugas tretiesiems pardavėjams, suteikdama jiems galimybę siūlyti produktus parduoti *Amazon* parduotuvėje, taip pat įvairiais būdais remia šiuos pardavėjus.

Reglamente 2022/2065⁵⁹² numatyta, kad Europos Komisija sprendimu labai didelė interneto platforma arba labai didelė interneto paieškos sistema pripažįsta interneto platformą arba interneto paieškos sistemą, kurios vidutinis aktyvių paslaugos gavėjų Sąjungoje skaičius yra ne mažesnis kaip 45 mln. per mėnesį. Pagal šį reglamentą, pirma, tokių interneto platformų teikėjai, naudojančys rekomendavimo sistemas, kiekvienoje savo rekomendavimo sistemoje turi pasiūlyti bent jau tokią galimybę, nepagrįstą profiliavimu⁵⁹³, ir, antra, teikėjai, kurie savo elektroninėse sąsajose pateikia reklamą, visą laikotarpį, kuriuo jie teikia reklamą, ir vienus metus nuo paskutinio karto, kai reklama

⁵⁹² 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB (Skaitmeninių paslaugų aktas) (OL L 277, 2022, p. 1), 33 straipsnio 4 dalis.

⁵⁹³ Reglamento 2022/2065 38 straipsnis.

buvo pateikta jų elektroninėse sąsajose, sudaro ir viešai atveria saugyklą, kurioje pateikiama tam tikra informacija⁵⁹⁴.

2023 m. balandžio 25 d. Komisija pripažino *Amazon Store* labai didelę interneto platformą (toliau – ginčijamas sprendimas)⁵⁹⁵.

Gavęs laikinųjų apsaugos priemonių prašymą (tą pačią dieną kaip ir ieškinį dėl to sprendimo panaikinimo), Bendrojo Teismo pirmininkas pripažino, kad *fumus boni juris* ir skubos sąlygos yra įvykdytos, todėl, palyginęs atitinkamus interesus, nusprendė iš dalies patenkinti prašymą sustabdyti ginčijamo sprendimo vykdymą tiek, kiek juo *Amazon Store* įpareigota viešai atverti reklamos saugyklą, nedarant poveikio ieškovės pareigai ją sudaryti.

Bendrojo Teismo pirmininko vertinimas

Pirma, Bendrojo Teismo pirmininkas išnagrinėjo Komisijos pateiktą nepriimtinumą grindžiamą prieštaravimą, t. y. kad ieškinys dėl panaikinimo iš esmės yra akivaizdžiai nepriimtinas, nes ieškovė ginčija Reglamento 2022/2065 nuostatų teisėtumą, nors jos nėra ginčijamo sprendimo teisinis pagrindas ir neturi tiesioginio teisinio ryšio su ieškove. Visų pirma jis priminė, kad kai teigiama, jog pagrindinis ieškinys yra akivaizdžiai nepriimtinas, šalis, prašanti laikinųjų apsaugos priemonių, turi įrodyti, kad yra aplinkybių, leidžiančių padaryti *prima facie* išvadą, jog ieškinys, su kuriuo susijęs laikinųjų apsaugos priemonių prašymas, yra priimtinas, kad būtų išvengta situacijos, kai ši šalis, pasinaudodama laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūra, pasiektų akto, kurį vėliau būtų atsisakyta panaikinti jos pareikštą ieškinį nagrinėjant iš esmės pripažinus nepriimtiniu, vykdymo sustabdymo. Per laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūrą pagrindinio ieškinio priimtinumą galima vertinti tik *prima facie*, o laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas turi pripažinti laikinųjų apsaugos priemonių prašymą nepriimtiniu tik tuo atveju, jei galima visiškai atmesti pagrindinio ieškinio priimtinumą galimybę.

Be to, visuotinio taikymo aktas, kurio teisėtumas ginčijamas, turi būti tiesiogiai arba netiesiogiai taikomas atvejui, dėl kurio pareikštas ieškinys, o ginčijamas individualus sprendimas ir nagrinėjamas visuotinio taikymo aktas turi būti tiesiogiai teisiškai susiję. Vis dėlto SESV 277 straipsnį reikia aiškinti pakankamai plačiai, kad būtų užtikrinta veiksminga institucijų visuotinio taikymo aktų teisėtumo kontrolė ginant asmenų, negalinčių dėl tų aktų pareikšti tiesioginio ieškinio, interesus. Taigi į šio straipsnio taikymo sritį turi patekti institucijų aktai, kurie buvo svarbūs priimant sprendimą, kurį ieškiniu prašoma panaikinti. Be to, nagrinėjant neteisėtumą grindžiamą prieštaravimą, vieno ir to paties reglamentavimo nuostatos negali būti dirbtinai atskirtos.

Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad ieškovė pakankamai aiškiai nurodė nuostatas, kurių neteisėtumu remiamasi, ir kad *prima facie* vieno ir to paties reglamentavimo nuostatos yra atskirtos, nes ginčijamas sprendimas lemia ginčijamų pareigų taikymą. Jis taip pat pabrėžė, kad šioje byloje kyla naujų klausimų, o atsakyti į juos galima tik išsamiai išnagrinėjus bylą iš esmės. Tuo remdamasis jis padarė išvadą, kad ieškovės pateikto neteisėtumo grindžiamo prieštaravimo negalima atmesti kaip akivaizdžiai nepriimtino.

Tuomet Bendrojo Teismo pirmininkas išnagrinėjo prašymą sustabdyti ginčijamo sprendimo vykdymą. Visų pirma jis priminė, kad laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas gali sustabdyti vykdymą

⁵⁹⁴ Reglamento 2022/2065 39 straipsnio 1 dalis.

⁵⁹⁵ 2023 m. balandžio 25 d. Europos Komisijos sprendimas C(2023) 2746 *final*, kuriuo *Amazon Store* pagal Reglamentą (ES) 2022/2065 suteikiamas labai didelės interneto platformos statusas.

ir taikyti kitas laikinas apsaugos priemones, jei nustatyta, kad šių priemonių taikymą *prima facie* pateisina faktinės ir teisinės aplinkybės (*fumus boni juris*) ir kad jos skubios dėl to, jog siekiant išvengti rimtos ir nepataisomos žalos tų priemonių prašančios šalies interesams būtina, kad jos būtų priimtos ir pradėtų veikti prieš priimant sprendimą dėl pagrindinio ieškinio. Šios sąlygos yra kumuliacinės, todėl laikinųjų apsaugos priemonių prašymas turi būti atmestas, jeigu netenkinama viena iš šių sąlygų. Prireikus laikinas apsaugos priemones taikantis teisėjas taip pat gali palyginti atitinkamus interesus.

Dėl skubos reikalavimo Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad ją apskritai reikia vertinti atsižvelgiant į būtinybę priimti laikiną sprendimą tam, kad šalis, kuri prašo laikinųjų apsaugos priemonių, nepatirtų rimtos ir nepataisomos žalos. Ši šalis turi pateikti įrodymų, kad negali laukti proceso dėl bylos esmės baigties, nepatirdama rimtos ir nepataisomos žalos.

Pirma, dėl labai didelių rekomendavimo sistemas naudojančių interneto platformų paslaugų teikėjų pareigos kiekvienai savo rekomendavimo sistemai suteikti bent vieną profiliavimu negrindžiamą galimybę⁵⁹⁶ Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad ieškovė neįrodė rimtos ir nepataisomos žalos buvimo.

Nurodyta žala yra neaiški, nes Reglamente 2022/2065 nedraudžiama naudoti rekomendavimo sistemų ir apsiribojama reikalavimu, kad atitinkamos platformos numatytų galimybę jas išjungti.

Be to, darant prielaidą, kad galimybės išjungti nustatymas iš tikrųjų skatina klientus atsisakyti *Amazon Store* ir rinktis su ja konkuruojančias platformas, tariamas rinkos dalių praradimas yra vien finansinė žala, nes ją sudaro pajamų iš pardavimo atitinkamoje rinkoje praradimas.

Tokios žalos atveju laikinoji apsaugos priemonė yra pateisinama tik jeigu, nesant tokios priemonės, jos prašanti šalis atsidurtų tokioje padėtyje, kad iškiltų pavojus jos egzistavimui prieš priimant sprendimą, kuriuo užbaigiamas procesas dėl bylos esmės, arba kad jos rinkos dalys labai pasikeistų. Taigi nepakanka pavojaus, kad įmonė nepataisomai praras dalį rinkos, o svarbu yra tai, kad ši rinkos dalis būtų pakankamai reikšminga, be kita ko, vertinant pagal šios įmonės dydį, atsižvelgiant į grupės, su kuria ji susijusi per akcininkus, charakteristikas.

Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad ieškovė neįrodė ir net neteigė, kad yra atsidūrusi padėtyje, kurioje gali kilti pavojus jos finansiniam gyvybingumui dar prieš priimant sprendimą, kuriuo užbaigiamas procesas dėl bylos esmės, atsižvelgiant į jos apyvartos dydį ir grupės, kuriai ji priklauso, charakteristikas.

Galiausiai jis atmetė ieškovės argumentą, kad ginčijamas sprendimas pažeidžia ir trečiųjų pardavėjų interesus. Iš tiesų šalis, prašanti laikinųjų apsaugos priemonių, negali remtis trečiųjų asmenų teisių ar bendrojo intereso pažeidimu, siekdama įrodyti skubą. Laikinas apsaugos priemones taikantis teisėjas prireikus gali atsižvelgti į žalą, kurią skundžiamo sprendimo vykdymas gali padaryti kitai šaliai (o ne tai, kuri prašo tų priemonių taikymo), tik atlikdamas atitinkamų interesų palyginimą.

Antra, dėl labai didelių interneto platformų paslaugų teikėjų pareigos sudaryti ir padaryti prieinamą reklamos saugyklą, kurioje, kaip teigė ieškovė, yra konfidencialios informacijos, Bendrojo Teismo pirmininkas vis dėlto pripažino, kad ieškovė įrodė rimtos ir nepataisomos žalos buvimą, todėl nagrinėjamu atveju skubos sąlyga yra įvykdyta.

⁵⁹⁶ Reglamento 2022/2065 38 straipsnis.

Jis konstatavo, kad nagrinėjant skubos sąlygą ginčijama informacija turi būti laikoma konfidencialia, ir priminė, kad klausimas, kiek tokios informacijos atskleidimas sukelia rimtą ir nepataisomą žalą, priklauso nuo susiklosčiusių aplinkybių, kaip antai, informacijos svarbos profesiniu ir komerciniu požiūriu jos apsaugos prašančiai įmonei, taip pat nuo to, kiek ji naudinga kitoms rinkoje veikiančioms įmonėms.

Nagrinėjamu atveju dėl reikalaujamo rimto pobūdžio laipsnio Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad, pirma, su reklamos saugykla, kurioje pateikiama informacija apie reklamą ieškovės platformoje, susiję įpareigojimai leidžia tretiesiems asmenims susipažinti su svarbiomis komercinėmis paslaptimis, susijusiomis su ieškovės reklamos užsakovų reklamos strategijomis. Taigi ši šalis negali laukti proceso dėl bylos esmės baigties, nepatirdama rimtos žalos. Antra, atskleidus visą ginčijamą informaciją ji taptų itin jautri, nes visuomenė galėtų labai išsamiai susipažinti su informacija apie ieškovės verslo santykius su dauguma jos klientų; be to, tai galėtų eksponentiškai ir dirbtinai padidinti rinkos skaidrumą.

Dėl šios žalos nepataisomo pobūdžio Bendrojo Teismo pirmininkas nusprendė, kad iš tikrųjų akivaizdu, jog ginčijamo sprendimo panaikinimas nepanaikintų ginčijamos informacijos atskleidimo pasekmių, nes visuomenės nariai jau būtų su ja susipažinę.

Toliau Bendrojo Teismo pirmininkas išnagrinėjo laikinųjų apsaugos priemonių prašymo *fumus boni juris*, kiek tai susiję su labai didelių interneto platformų paslaugų teikėjų pareiga sukurti reklamos saugyklą ir padaryti ją prieinamą. Jis priminė, kad ši sąlyga tenkinama, kai bent vienas iš nurodytų pagrindų *prima facie* neatrodo neturintis rimto pagrindo. Taip yra tuo atveju, kai vienas iš šių pagrindų parodo didelį teisinį ar faktinį ginčą, kurio sprendimas nėra akivaizdus, todėl jį reikia nuodugniai įvertinti nagrinėjant bylą iš esmės.

Nagrinėjamu atveju *prima facie* atrodo, kad dalis informacijos, kurią ieškovė privalo paskelbti savo reklamos saugykloje, dar nėra paviestina. Tai visų pirma taikoma informacijai apie laikotarpį, per kurį buvo pateikta reklama, ir apie suminius paslaugos gavėjų grupės (grupių), kuriai (kurioms) buvo konkrečiai skirta tikslinė reklama, skaičius, paskirstytus kiekvienai valstybei narei.

Vėliau Bendrojo Teismo pirmininkas palygino atitinkamus interesus, siekdamas nustatyti, ar ieškovės interesus taikyti laikinasias apsaugos priemones yra svarbesnis už interesą nedelsiant vykdyti ginčijamą aktą. Konkrečiau kalbant, jis nagrinėjo, ar bylą iš esmės nagrinėjančiam teismui panaikinus šį aktą padėtis, kuri susidarytų jį vykdant nedelsiant, kardinaliai pasikeistų ir, atvirkščiai, ar sustabdžius minėto akto vykdymą galėtų sumažėti jo veiksmingumas, jei pagrindinis ieškinys būtų atmestas. Konkrečiai dėl sąlygos, kad turi būti galima atkurti nutartimi dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sukurtą teisinę situaciją, jis pažymėjo, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūros tikslas yra tik užtikrinti visišką būsimo sprendimo dėl bylos esmės veiksmingumą. Todėl ši procedūra yra šalutinė bylos dėl pagrindinio ieškinio atžvilgiu.

Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininkas pripažino, jog tam, kad ginčijamą sprendimą panaikinant teismo sprendimas neprarastų veiksmingumo, svarbu, kad ieškovė galėtų užkirsti kelią neteisėtam minėtos informacijos atskleidimui. Jei šis laikinųjų apsaugos priemonių prašymas būtų atmestas, sprendimas dėl panaikinimo būtų iliuzinis ir neveiksmingas, nes atmetus šį prašymą būtų galima iš karto atskleisti informaciją, dėl kurios kilo ginčas, ir faktiškai nulemti būsimo sprendimo dėl bylos esmės turinį, t. y. ieškinio dėl panaikinimo atmetimą. Todėl jis padarė išvadą, kad interesus, kad laikinųjų apsaugos priemonių prašymas būtų atmestas, nėra toks svarbus kaip ieškovės ginamas interesus, juo labiau kad prašomas vykdymo sustabdymas tik tam tikrą laiką pratęstų *status quo* laikotarpį.

**2023 m. rugsėjo 29 d. Nutartis *Red Bull ir kt. / Komisija* (T-306/23 R,
[EU:T:2023:590](#))**

Laikinių apsaugos priemonių taikymas – Konkurencija – Komisijos sprendimas atlikti patikrinimą – Prašymas sustabdyti vykdymą – Skubos nebuvimas

Kilus įtarimų dėl antikonkurencinio elgesio prekybos energiniais gėrimais srityje Europos Komisija 2023 m. kovo 8 d. sprendimu⁵⁹⁷ (toliau – sprendimas dėl patikrinimo) nurodė atlikti bendrovių *Red Bull GmbH*, *Red Bull France SASU* ir *Red Bull Nederland BV* patikrinimą. Ginčijamas sprendimas buvo priimtas pagal Reglamento Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių įgyvendinimo (toliau – Reglamentas Nr. 1/2003)⁵⁹⁸, nustatančio Komisijos įgaliojimus atlikti patikrinimus, 20 straipsnio 4 dalį.

Atlikdami patikrinimą Komisijos atstovai vienu metu apsilankė tikrinamų bendrovių patalpose Austrijoje, Prancūzijoje ir Nyderlanduose, ten padarė daugelio elektroninių dokumentų masinių kopijų ir paprašė Komisijai vėliau pateikti kitus elektroninius duomenis, be kita ko, iš mobiliųjų telefonų, el. pašto dėžučių, taip pat duomenis, esančius debesijoje arba bendrovės tarnybinėse stotyse; taip ir buvo padaryta. Tada Komisija, dalyvaujant šių bendrovių atstovams, savo patalpose išnagrinėjo pirmąjį duomenų rinkinį.

Tos bendrovės pareiškė ieškinį dėl sprendimo atlikti patikrinimą panaikinimo. Jos taip pat pateikė laikinių apsaugos priemonių prašymą, kad būtų sustabdytas to akto vykdymas. Bendrojo Teismo pirmininkas savo nutartimi atmetė šį prašymą.

Bendrojo Teismo pirmininko vertinimas

Visų pirma Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas gali sustabdyti vykdymą ir taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jei nustatyta, jog jų taikymą *prima facie* pateisina faktinės ir teisinės aplinkybės ir jos yra skubios.

Pirmiausia nagrinėdamas sąlygą dėl prašomų laikinių apsaugos priemonių skubos Bendrojo Teismo pirmininkas pripažino, kad ši sąlyga netenkinama, nes konkrečiomis bylos aplinkybėmis ieškovių nurodyta rimta ir nepataisoma žala laikytina hipotetine, kadangi sprendimo atlikti patikrinimą vykdymo priemonės, priešingai, nei teigia ieškovės, neproporcingai nepažeidžia Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnyje nurodytų darbuotojų ir ieškovių teisių.

Be to, skuba yra tik tuo atveju, jei rimta ir nepataisoma žala, dėl kurios baiminasi šalis, prašanti laikinių apsaugos priemonių, yra neišvengiama tiek, kad jos atsiradimą galima gana patikimai numatyti. Ieškovių nurodyta žala dėl būsimo duomenų tyrimo nagrinėjamu atveju nėra pakankamai tikėtina, atsižvelgiant į Komisijos nagrinėjant šiuos duomenis taikytas procedūrinės garantijas.

Visų pirma, su asmens duomenimis prireikus gali susipažinti tik tyrimą atliekantys Komisijos tarnautojai, kuriems taikomos griežtos profesinės paslapties pareigos. Be to, vertinant dokumentų svarbą, dalyvavo ieškovių atstovai. Galiausiai Komisija numatė dokumentų, kuriuose yra neskelbtinų asmens duomenų, nagrinėjimo savo patalpose tvarką, pagal kurią nustatoma ribota Komisijos tarnautojų ir įmonės atstovų grupė, taip pat nesutarimų dėl dokumentų svarbos sprendimo tvarką.

⁵⁹⁷ 2023 m. kovo 8 d. Komisijos sprendimas C(2023) 1689 *final* (byla AT.40819 – *Red Bull* – Patikrinimas).

⁵⁹⁸ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [SESV 101] ir [102] straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205).

Be to, dėl nepagrįstai užsitęsusio patikrinimo galinti kilti žala taip pat yra hipotetinė, nes Komisijos numatyto šešių savaičių termino likusiems dokumentams išnagrinėti negalima laikyti neproporcingu, atsižvelgiant, be kita ko, į aptariamą informacijos kiekį.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, laikinųjų apsaugos priemonių prašymas buvo atmestas.

Tyrimų ir dokumentacijos direktoratas

2024 m. vasario mėn.